EBUBEKİR CÂBİR EL-CEZÂİRÎ

En Kolay TEFSİR

mektup

اَعُوذُبِاللّه مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمْ

Ebubekir Câbir el-Cezâirî
Mescid-i Nebevî-i Şerif Vâizi

EN KOLAY TEFSİR
(EYSERU'T-TEFÂSİR)

Mektup Yayınları: 39

Yayına hazırlayan
RECEP ÖZKAN,
EMİNE ÖZKAN ŞENLİKOĞLU

Arapça adı
EYSERU'T-TEFÂSİR

Yayın Danışmanı
ZİYA ERYILMAZ

Türkçe Kontrol
AHMET KÜÇÜKAĞA

Dizgi-Mizampaj
MET & FAN

Baskı
ÖZENER MATBAASI
Tel: (0216) 501 04 84

Cilt
SEZGİN NEŞRİYAT
Tel: 517 79 88

Mektup Yayınları

Yavuzselim Caddesi No: 19 34240 - Fatih-İSTANBUL
Tel: 525 27 06 - 521 83 10 - Fax: 534 18 71

Tercüme Kurulu

Ziya ERYILMAZ
Salih UÇAN
Vahdettin İNCE
Ahmet ÖZDEMİR
Ali KELEŞ
Ahmet VAROL

4. CİLT

ÇEVİRİ: Dördüncü Cilt

Vahdettin İNCE
Ali KELEŞ
Ziya ERYILMAZ

Sûre 10
Yûnus Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 109

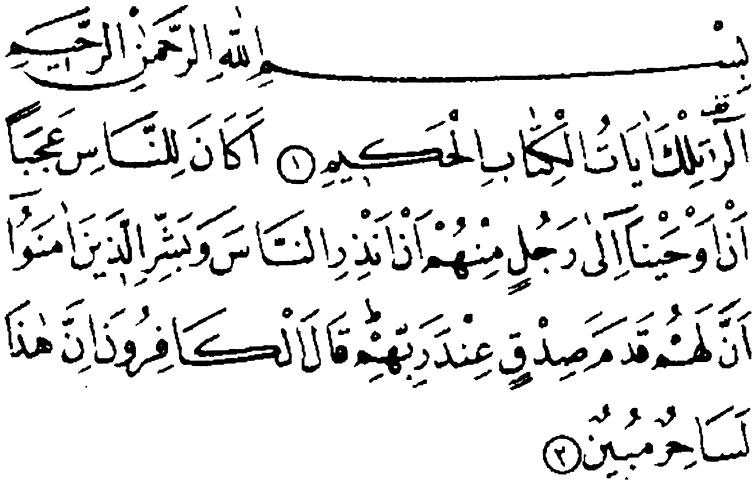
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ① أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا
أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا
أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۗ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَٰذَا
لَسَاحِرٌ مُبِينٌ ②

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Elif, Lâm, Ra. İşte şunlar, o hikmetli Kitab'ın âyetleridir.

2- İçlerinden bir adama: "İnsanları uyar ve inananlara, Rableri katında kendileri için gerçek bir makam bulunduğunu müjdele!" diye vahyetmemiz, insanlara tuhaf mı geldi? Kâfirler: "Bu, apaçık bir büyücüdür!" dediler.

SÖZLÜK

الر	Elif, Lam, Râ. Hurufu mukattaa (birlikte yazılıp ayrı ayrı okunan harfler) ile başlayan dördüncü sûredir bu. (الٓرٰ)şeklinde yazılır ve "Elif, Lam, Ra" diye okunur.
اَلْكِتَابُ	Kitap. Kur'an-ı Kerim.
اَلْحَكِيمُ	El hakiymü. Hikmet ifade eden. Kur'an-ı Kerim, sayısız hikmetler içeren bir kitaptırج bu yüzden 'hakim'dir. Muhkem, yani hükümleri sağlam ve kesindir.
عَجَبًا	Şaşırtıcı, hayret verici.
رَجُلٌ مِنْهُمْ	İçlerinden bir adam. Hz. Muhammed (s.a.v.).
قَدَمَ صِدْقٍ	Gerçek bir makam. Güzel bir ödül. Dünyadaki hayatta önceden gönderdikleri iman ve salih amellerin karşılığı.
اِنَّ هَذَا	Gerçekten bu. Yani, peygamber.

لَسَاحِرٌ مُبِينٌ Muhakkak ki, açıkça bir büyücüdür. Kendi yalanlarına ve boş iddialarına göre güya Peygamber'in bir büyücü olduğu açık ve ortadaymış.(!)

AÇIKLAMA

Bilindiği gibi, Mekke döneminde inen sûrelerin ana konusu, tevhid, vahiy ve ahiret günü diriliştir. Yunus sûresi de buna uygun olarak, vahiy meselesi ile başlıyor. Yüce Allah, elçisi Hz. Muhammed'e (s.a.v.) vahiy indirdiğini vurguluyor: "Elif, Lam, Ra. Bunlar, hikmetli kitabın âyetleridir." Bunlar, ayetleri muhkem (ihtimalsiz olarak hüküm bildiren) ve bir çok hikmetleri içeren Kur'an-ı Kerim'in âyetleridir. Öyle ki, Kur'an, herşeyi ait olduğu yere koyan anlamında 'hakîm' niteliğine layıktır.

"İçlerinden bir adama (...) vahyetmemiz, insanlara tuhaf mı geldi?" Mekkeliler, Kureyş kabilesine mensup kulumuz, elçimiz Muhammed'e (s.a.v.) vahiy indirmemize mi şaşırıyorlar? Ona şöyle vahyetmemiz mi onlara şaşırtıcı geliyor?: "İnsanları uyar" şirk, küfür ve günaha dayanan hayatın korkunç akibetinden onları korkut. "İman edenlere, muhakkak kendileri için Rableri katında gerçek bir makam olduğunu müjdele."(1) Rableri katında güzel bir ödülle karşılanacaklarını müjdele. Bu, önceden yerine getirdikleri iman ve salih amellerin karşılığıdır. Ahirette, Rableri ile buluştukları zaman bu ödülü alacaklardır.

Peygamber uyarı ve müjdeleme görevini yerine getirince kâfirler: "Bunun sözleri açık bir büyüdür. O bir büyücüdür!" dediler. Bunu söylemelerinin tek nedeni, hakka yabancılaşmışlıkları, gerçeği kabule yanaşmamalarıdır. Yoksa, gerçekten Peygamberin uyarı ve müjde nitelikli sözlerinin büyü ile bir ilgisi yoktur. Uyarıcı ve müjdeci Peygamber de büyücü değildir. Onlar şirk, küfür, batıl, şer ve fesad ehlinin geleneğine uygun olarak isyankârlık ediyorlar, inatla ayak diretiyorlar; hakka karşı büyüklük hissine kapılıyorlar.

SONUÇ

1- Vahiy olarak indirilen kitabın elle tutulur ve gözle görülür şahitliği ile

---

(1) Kurtubi "kademe sidkin" ifadesi ile ilgili olarak şu görüşlere yer verir: a) Ezelde mutluluğun öngörülmüş olması. b) Güzel ödül. c) Gerçek makam, doğruluk menzili. d) Salih evlat...

vahiy inancı pekiştiriliyor.

2- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliği vurgulanarak kendisine vahiy indirildiği isbat ediliyor.

3- Peygamberin üstlendiği görevin uyarı ve müjdeleme olduğu belirtiliyor.

4- İman edip salih amel işleyenlere, kendileri için Rableri katında büyük ödüller hazırlandığı müjdesi veriliyor.

5- Kâfirler yalan söylemekten, insanları doğru yoldan saptırmak için kafaları karıştırmaktan asla vazgeçmezler. Yalan ve sapıklık onların değişmez huyudur.

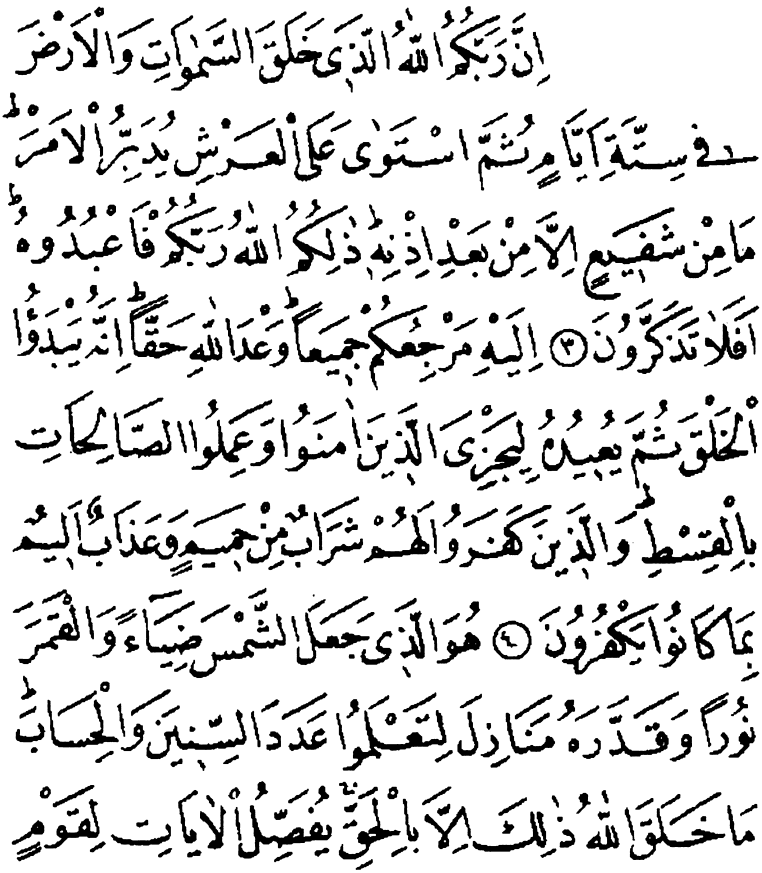
إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ
مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِن بَعْدِ إِذْنِهِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ
أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدَأُ
الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ
بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٤﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ
نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ
مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ

يَعْلَمُونَ ۝ إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ ۝

3- Rabbiniz o Allah'tır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra Arş'a istiva etti, işleri yürütür, buyruğunu uygular, yaratıklarını yönetir. O'nun izni olmadan hiç kimse şefaat edemez. İşte Rabbiniz Allah budur. O'na kulluk edin. Düşünmüyor musunuz?(1)

4- Hepinizin dönüşü, O'nadır. Bu, Allah'ın gerçek olarak verdiği sözdür. O, önce yaratır, sonra inanıp iyi işler yapanlara adaletle karşılık vermek için yeniden diriltir. İnkâr edenlere gelince, küfürlerinden dolayı onlara kaynar sudan bir içki ve acı bir azap vardır.

5- Güneşi ziya, (ışık kaynağı) ay'ı nur eden; yılların sayısını ve vakitlerin hesabını bilmeniz için aya dolaşma konakları düzenleyen O'dur. Allah, bunları boş yere değil, gerçek ile hikmeti uyarınca yaratmıştır. Bilen bir kavim için âyetleri açıklamaktadır.

6- Gece ve gündüzün değişmesinde ve Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde Allah'ın ölçülerine riayet eden bir topluluk için nice ibretler vardır.

SÖZLÜK

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ Muhakkak ki sizin Rabbiniz Allah'tır. Yalnız kendisine kulluk etmeniz gereken biricik mabud O'dur.

---

(1) Âyette göklerin ve yerin altı günde yaratıldığı buyurulmaktadır. Allah'a göre gün, an manasına geldiği gibi, uzun devirler anlamına da gelir. Çünkü Mearic Suresi'nde, Allah katında bizim sayımızca ellibin yıl süren bir günün mevcud olduğu ifade edilmektedir. Başka yerlerde de Allah katında bizim sayımızca bin yıl süren günün var olduğu açıklanmaktadır. Yani Allah katında gün itibârîdir. Çeşitli zaman birimlerini ifade etmektedir. İşte burada belirtilen gün, dünyaların oluşum devresi anlamınadır. Demek ki Allah, kainatı altı günde, yani altı büyük devirde yaratıp bugünkü biçimine koymuştur.

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ Gökleri ve yeri yarattı.

فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ Altı günde. Pazar, Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma günleri.

ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ Sonra arşa istiva etti. Şanına yaraşır biçimde gerçekleşti bu istiva. Bu hususta "nasıl" sorusuna yer yoktur.

مَا مِنْ شَفِيعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِهٖ Kıyamet günü Allah izin vermedikçe hiç kimse şefaat edemez.

اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz? İnkârcılığınızı, inatçılığınızı sürdürecek misiniz?

ثُمَّ يُعِيْدُهٗ Sonra ona iade eder. Yok olduktan ve çürüdükten sonra, kıyamet günü yeniden yaratır.

شَرَابٌ مِنْ حَمِيْمٍ Kaynar sudan içecek. Yüzleri haşlayacak derecede kaynar su.

جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً Güneşi yeryüzünü aydınlatan bir ışık kaynağı kıldı.

وَ الْقَمَرَ نُوْرًا Ayı da nur kıldı. Güneşin ışığını ve Ay'ın nurunu yaratan O'dur.

وَ قَدَّرَهٗ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوْا O'nun için duraklar tesbit etti. Bilmeniz için.

Güneş ve ay için duraklar tesbit etmemiz, sizin senelerin sayısını ve hesabını bilmeniz içindir.

يَتَّقُوْنَ Sakınırlar. Allah'ın gazabından ve azabından korkup sakınanlar. Bunun da yolu Allah'a ve Rasûlü'ne itaat etmektir.

AÇIKLAMA

Bu âyetlerde uluhiyet (ibadetin sadece Allah'a ait olduğu) gerçeği anla-tılıyor. Bundan önceki iki âyette, vahiy gerçeği vurgulanmış, İslâm inancındaki yeri pekiştirilmişti. Yüce Allah buyuruyor ki: "Şüphesiz sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden, işleri evirip-çevirendir." Burada Yüce Allah, birşey yaratamayan düzmece ilahları kendisine ortak koşan müşriklerin de tek ilahının, hak mabudunun kendisi olduğunu vurguluyor. Tek ve ortaksız Rab olan Yüce Allah gökleri ve yeri şu günlerimiz miktarı ile altı günde yaratmıştır. Çünkü o zaman, şimdiki dünya günleri yoktu.

Sonra arşa şanına yaraşır bir şekilde istiva etmiştir. Göklerin ve yerin

her türlü işini evirip-çeviren O'dur. İşte kulluk edilmesi, kurbanlar adanması gereken gerçek ilah O'dur.

"O'nun izni olmadıktan sonra, kimse şefaatçi olamaz." Azametinin (büyüklüğünün) yüceliğinden, hükümranlığının görkeminden hiç kimse, O'nun izni olmadan şefaat etmeye kalkışamaz. Şu halde, bu müşrikler, belki şefaatçi olurlar diye, şu düzmece ilahlara, putlara neden kulluk ediyorlar? Değil mi ki, Allah'ın izni olmadan hiç kimse şefaat edemeyecektir?..

"İşte Rabbiniz olan Allah budur, öyleyse O'na kulluk edin." Bu sıfatlara sahip, bu celal (azametli) ve kemal (noksan sıfatlardan münezzeh) nitelikleri bulunan Allah, sizin gerçek Rabbinizdir; sadece O'na ibadet edin. O'nun koyduğu kurallara uyun ki kullukta olgunluğa ve mutluluğa erişesiniz.

"Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?" Bu ifade, hakkı dinledikleri halde, düşünüp öğüt almayan müşriklere yönelik bir kınamayı ifade etmektedir. Sizin tümünüzün dönüşü O'nadır." Öldükten sonra tümünüz O'nun huzuruna varacaksınız. "Allah'ın sözü bir gerçektir." Burada, öldükten sonra dirilme gerçeğine dikkat çekiliyor. Hepiniz O'nun huzurunda toplanacaksınız, çünkü O, size bunu söylemiştir ve O'nun sözü haktır; dolayısıyle siz, kesinlikle O'nun huzurunda hesap vermek üzere biraraya geleceksiniz, deniliyor.

"İman edip salih amellerde bulunanlara, adaletle karşılık vermek için." Burada, ölümden sonraki hayatın sebebi, gerekçesi açıklanıyor. Buna göre, dünya çalışma, amel etme yurdudur; ahiret ise, bu çalışmanın karşılığının alınacağı yerdir. Bu yüzden ölümden sonra diriliş zorunludur, kaçınılmazdır. Bunu inkâr etmenin anlamı yoktur. Çünkü ilk kez yaratan, öldürüp tekrar yaratmaya da muktedirdir. Bu O'nun için daha basittir.

"İnkâr edenlere gelince, küfürleri dolayısıyle, onlar için kaynar sudan bir içki ve acı bir azap vardır." Onlar için kaynar bir su ve acı bir azap hazırlanmıştır. Burada Yüce Allah, kâfirlerin kıyamet günü uğrayacakları azabı bize hatırlatmaktadır. Bu aynı zamanda, ölümden sonra dirilişin ve hayatın da gerekçesidir. Böylece, bundan önce tevhid gerçeği, ondan önce de vahiy gerçeği anlatıldığı gibi, şimdi de ölümden sonra diriliş gerçeği dile getiriliyor. Zaten Mekke'de inen sûrelerin ana fikri saydığımız bu meselelerdir.

"Güneşi bir ışık yapan O'dur." Sizin için güneşi aydınlatıcı ve "ayı bir nur kılan" O'dur. Ay için "duraklar tesbit eden O'dur." Ay, sayısı yirmi sekizi bulan bu duraklar arasındaki yörüngesinde yüzer. "Yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için." Bunun sayesinde senelerin, ayların, günlerin ve saatlerin he-

sabını biliyorsunuz. Çünkü hayatınız açısından bunları bilmek son derece önemlidir. İşte bu yaratma ve yönetme gücüne sahip olan Rab, gerçek mabuddur. Sırf O'na kulluk etmek gerekir; ve O'ndan başkasına kulluk etmekten şiddetle kaçınmalıdır. Bu ifade, tevhidin (Allah'ın varlığı ve birliğinin) vurgulanması ve pekiştirilmesi görevini yerine getirmiş oluyor böylece.

"Allah, bunları ancak hak ile yaratmıştır." Yüce Allah şu dünya hayatını ve şu âlemleri boşuna, amaçsız yaratmamıştır; ki bir süre sonra yok olsun, çürüsün ve ardından hiç bir şey gelmesin. Tersine, O, bütün bunları ancak hak ile yaratmıştır. Emir ve yasaklar koyarak insanları buna göre yargılamak, itaatkârı ödüllendirmek, günahkârı da cezalandırmak için yaratmıştır. Bunda, ölümden sonra diriliş ve ceza gerçeğini pekiştirici bir mesaj vardır.

"Âyetleri böyle birer birer açıklamaktadır." Bu sûrede belirgin olarak gözlemlenen bu ayrıntılı anlatım tarzı "bilen bir topluluk içindir." Çünkü sadece onlar uyarılardan ders alırlar. Cahiller ayrıntılı anlatımdan, belirgin delillerle destekli açıklamadan yararlanamazlar. "Gerçekten, gece ile gündüzün ardarda gelişinde..." uzunluk, kısalık, aydınlık ve karanlık bakımından birbirlerini izlemelerinde , "...Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde..." uzunluk ve kısalıklarda gökyüzündeki yörüngelerde, yıldızlar ve rüzgârlarda, yağmurlarda, yeryüzünde yarattığı insanlarda, hayvanlarda, karalarda, denizlerde, nehirlerde, dağlarda ve vadilerde, "...elbette âyetler (deliller) vardır." Yüce Yaratıcı'ya, O'nun yüceliğine, noksanlıklardan uzak oluşuna, gücünün azametine, hükümranlığının sınırsızlığına ilişkin işaretler vardır göklerde ve yerde. Bu yüzden O'na sonsuz bir sevgiyle ibadet edilir. O'nun şanı yüce bilinir. O'na karşı derin bir saygı ve korkuyla kulluk edilir. Sürekli anılır, hiç bir zaman unutulmaz; O'na şükredilir, nankörlük edilmez. O'na itaat edilir, isyan edilmez.

Elbette bu işaretler "korkup-sakınan bir topluluk içindir." Allah'ın olağanüstü yaratmasını ve sonsuz kudretini belirgin olarak yansıtan âyetleri ancak Allah'ın ölçülerine riayet edenlerin kavrayabileceklerine özellikle dikkat çekiliyor. Çünkü onlar ruhlarının berraklığından, kalplerinin ve nefislerinin temizliğinden dolayı bu âyetleri ve içerdikleri duyuruyu gerçekten görebilir, gözlemleyebilirler. Şirk ve günah ehline gelince, onlar koyu bir karanlık içindedirler. Bu yüzden hiç bir şeyi gerçekten göremezler. Böyle bir sapıklıktan Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- İbadetin sadece Allah'a ait olduğu ve O'nun gerçek ilah olduğu bir kez

daha dile getiriliyor.

2- Ahirette diriliş ve hesaplaşmanın gerçekleşeceğine ilişkin inanç iyice sabitleştiriliyor.

3- Güneş ve ayın yaratılışındaki hikmet ve bunlar için duraklar tesbit edilmiş olması; yılların, ayların ve saatlerin bunlarla tespit edildiği açıklanıyor.

4- Müslümanlara bir çok faydalar sağlayan gökbilimini ve hesap ilmini öğrenmek de şeriatca teşvik edilmiştir.

5- İlim ve takvanın faziletine ve bu niteliklere sahip mü'milerin üstün mertebelerine işaret ediliyor.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَاطْمَأَنُّوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ ﴿٧﴾ أُولَٰئِكَ
مَأْوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٩﴾ دَعْوَاهُمْ فِيهَا
سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ
أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾

7- Bizimle buluşmayı ummayan, dünya hayatına razı olup onunla rahat edenler ve bizim âyetlerimizden gaflet edenler...

8- İşte kazandıkları işlerden ötürü onların varacakları yer, ateştir!

9- İnanıp iyi işler yapanlara gelince, imanlarından dolayı Rableri, onları altlarından ırmaklar akan nimet cennetlerine iletir.

10- Onların orada duası: "Allahım, sen her türlü eksiklikten uzaksın!"dır. Birbirlerine sağlık dilekleri: "Selam"dır. Dualarının sonu da: "Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun!" sözleridir.

SÖZLÜK

لَا يَرْجُونَ لِقَائَنَا — Bizimle karşılaşmayı beklemiyorlar. Kıyamet günü bizimle karşılaşmayı beklemiyorlar, böyle bir şeyi ummuyorlar.

وَ رَضُوا بِالْحَيَاتِ الدُّنْيَا — Ve dünya hayatına razı oldular. Âhirete karşılık dünya hayatına razı oldular, onu tercih ettiler. Ahireti akıllarına bile getirmediler.

وَ اطْمَأَنُّوا بِهَا — Onunla tatmin oldular. Dünya hayatını iyice benimsediler, onun dışında çaba ile elde edilecek bir hayatın olduğunu göremediler.

غَافِلُونَ — Habersizdirler. Âyetlere bakıp üzerlerinde düşünmezler.

مَأْوَاهُمُ النَّارُ — Onların barınma yerleri ateştir. Bunun dışında bir barınak bulamazlar.

يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ — Rableri onları imanlarıyla hidayete erdirir. Allah imanları sayesinde onlara bir nur bahşeder ve bunun aracılığı ile cennete giden yolu görürler.

دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ — Onların oradaki duaları, "Allah'ım sen münezzehsin" dir.

وَ آخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ — Dualarının sonu. Yani son duaları: "Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."

AÇIKLAMA

Önceki âyetlerde Yüce Allah, vahiy gerçeğini ve olgularını gündeme getirmişti. Şu anda açıklamasını yaptığımız şu üç âyette ise, Allah ile karşılaşmayı inkâr eden, sevap ummayan ve azaptan korkmayan, dünya hayatına razı olup onunla tatmin bulan kimselerle, Allah ile karşılaşmaya, O'nun müjde ve tehditlerine inanan, dolayısıyle salih ameller işleyen kimselerin akıbetine değiniliyor. "Bizimle karşılaşmayı ummayanlar, dünya hayatına razı olanlar ve bununla tatmin olanlar..." Dünya hayatını benimseyip, onunla tatmin olan-

lar "...ve bizim âyetlerimizden habersiz olanlar..." Allah'ın varlığını, birliğini, vahyini ve şeriatını isbatlayan kainattaki delillerden ve Kur'an âyetlerinden habersiz olanlar, bunları görmeyenler, üzerlerinde düşünmeyenler... Onların bu durumları kendilerini dünyaya iyice kaptırdıklarının, bütün benlikleriyle dünyaya yöneldiklerinin, yüzlerinin, kalplerinin ve tüm organlarının dünyaya bağlı olduğunun delilidir. Yüce Allah bunları nasıl bir cezaya çarptıracağını şöyle açıklıyor: "İşte bunların, kazandıkları dolayısıyla barınma yerleri ateştir." Zulüm, şer ve fesadın cezası budur.

Buna karşılık Yüce Allah, kendisi ile buluşmaya inanan, O'nun sevabını uman mü'minlerin ödülünü de şöyle açıklıyor: "İman edenler ve salih amellerde bulunanlar da, Rableri onları imanları dolayısıyla" hidayete erdirir, imanlarının nurunu onlar için yol gösterici kılar ve onları "altından ırmaklar akan, nimetlerle donatılmış cennetlere yöneltip, iletir." Cennet nimetleri hem ruhani hem de cismanidir. Cismani nimetler "subhanekellâhumme "Allahım sen noksan sıfatlardan münezzehsin" sözü ile elde edilir. Birisi "subhanekella-humme" dediği zaman, canı neyi çekerse, o hemen yanında hazır olur. Cennetin ruhani nimetleri ise, Allah'ın ve meleklerinin kendilerine yönelik selâmları ile elde edilir. "Oradaki dua ve temennileri: "Selam'dır." Yiyip içtikten sonra "elhamdülillahi rabbil alemin: Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun" derler. "Oradaki duaları: "Allah'ım, sen yücesin"dir. Dua ederlerken kullandıkları ifade tarzı budur. "Ve oradaki dua ve temennileri, selâm'dır. Dualarının sonu: Gerçekten hamd alemlerin Rabbi olan Allah'ındır."

SONUÇ

1- Ahireti unutup dünyaya yönelmekten, dünyanın çekici süslerinin peşine takılmaktan kaçınmak gerekir.

2- Kainattaki deliller üzerinde düşünmemekten, onlardan gâfil olmaktan şiddetle sakınmak bir zorunluluktur. Çünkü doğru yola erişmenin, sapıklıktan kurtulmanın yolu kainattaki deliller ve Kur'ani âyetler üzerinde düşünmektir.

3- İman ve salih amel cennetin anahtarıdır; cennete giden yolun rehberidir.

4- Cennet nimetleri ruhani ve cismanidir. Bu nimetler şu üç anahtar cümle ile elde edilir: "Subhanekellahumme: Allah'ım, sen yücesin." ... "Oradaki dua ve temennileri: "Selâm'dır." ... "Dualarının sonu da: "Gerçekten, hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'ındır." ...Yani, 1- Sübhanekellahümme. 2- Selâm. 3- Elhamdülillahi Rabbilâlemîn.

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ
اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَنَذَرُ الَّذِينَ
لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾ وَإِذَا مَسَّ
الْإِنسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا
عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُ كَذَٰلِكَ
زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ
مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا
لِيُؤْمِنُوا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ
خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِن بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

11- İnsanların hayrı acele istemeleri gibi, Allah da onlara şerri acele verseydi, süreleri hemen bitirilmiş olurdu. Ama biz, bizimle buluşmayı ummayanları bırakırız da bocalar, dururlar.

12- İnsana bir darlık dokunduğu zaman, yanı üzere yatarken, yahut otururken ya da ayakta bize yalvarır; ama biz onun darlığını kaldırınca sanki kendisine dokunan bir darlıktan ötürü bize hiç yalvarmamış gibi hareket eder. İşte aşırı gidenlere, yaptıkları iş böylesine süslü gösterilmiştir.

13- Sizden önce, zulmettikleri ve peygamberleri kendilerine açık deliller getirdikleri halde inanmadıkları için nice nesiller helak etmişizdir. İşte suç işleyen kavmi böyle cezalandırırız.

14- Sonra onların ardından bu dünyada onların yerine sizi geçirdik ki, sizin de nasıl davranacağınızı görelim.

SÖZLÜK

الشر	Şer, kötülük... Akıl, beden, mal ve evlad açısından zararlı olan her şey. 'Hayır' ise, bunun aksidir: Beden, mal ya da evlat açısından yararlı olan her şeye denir.
لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ	Ecellerine hüküm verilirdi. Ölüp-helâk olurlardı.
فَنَذَرُ	Bırakıp terk ederiz.
فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ	Taşkınlıkları, zulümleri ve küfürleri içinde şaşkınca dolaşırlar. Körler gibi, bir türlü oradan çıkacak yolu bulamazlar.
الضُّرُّ	Zarar. Hastalık; bedene, mala ve evlada zarar veren her şey.
مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا	Sanki bize dua etmemiş gibi yürüdü. Sanki, zararın giderilmesi için bize yalvaran bu adam değilmiş gibi, küfrünü ve bâtıl davasını sürdürür.
كَذَلِكَ زُيِّنَ	Kezalike zuyyine: Böyle süslü gösterildi. İşte, zararın giderilişini isteyerek unutuşu gibi, ölçüyü taşıranlara zulüm ve şerde ileri gitmeleri kendilerine böyle süslü gösterildi.
الْقُرُونُ	Asırlar. Nesiller.
بِالْبَيِّنَاتِ	Delillerle. Davetlerinde doğruyu temsil ettiklerini somut olarak ortaya koyan deliller ile.
خَلَائِفَ	Halifeler. Sonra gelenler. Sonra onların helâk edilmelerinin ardından sizi yeryüzünde halifeler kıldık.

AÇIKLAMA

Mekke'de inen bu sûrenin indiği dönemde, Mekke müşrikleri büyük bir heyecan ve ıstırap içindeydiler. O kadar ki, üzerlerine azabın bir an önce inmesini bile istiyorlardı. Kur'an-ı Kerim'in değişik yerlerinde buna işaret edilmiştir: "Senden azabın bir an önce gerçekleşmesini isterler. Eğer adı konulmuş bir süre olmasaydı, bu azaba mutlaka uğratılırlardı." İşte şu âyet-i kerimede de aynı hususa dikkat çekilmektedir. "Eğer Allah şerri (azabı) çabuklaştırsaydı..." şerri (azabı) istedikleri zaman veya şerri gerektirecek bir şey yaptıkları zaman "hayra ulaşmak için çarçabuk davrandıkları gibi..." bunun sonuçlarını da çabuklaştırsaydı..." mutlaka anında helak olmalarına hükme-

dilirdi." Genel bir yıkıma uğratılırlardı; bu dünyadaki yaşama süreleri sona erdirilirdi. "İşte bize kavuşmayı ummayanları biz böylece taşkınlıkları içinde şaşkınca dolaşır bir durumda bırakırız." Biz azap hususunda acele etmeyiz; bize kavuşmayı ummayanları, bizimle buluşmaya, katımızdaki nimetlere ve cehenneme inanmayanları taşkınlıkları, küfür, zulüm, şer ve fesat içinde şaşkınca dolaşır halde bırakırız. Nereye gideceklerini, nasıl bir çıkış yolu bulacaklarını bilemezler. Sapıklık ve körlük içinde bocalayıp dururlar.

Bundan sonraki âyette ise, bir gerçeğe dikkat çekiliyor. Buna göre, küfür karanlığında yaşayan, dolayısıyle iman nuruyla aydınlanmayan bir insana hastalık ve yoksulluk gibi bir zarar dokunduğu zaman, durmadan Rabbine yalvarır; yatar kalkar "Ya Rabbi! Ya Rabbi!" der durur. Allah duasını kabul edip de uğradığı zararı giderince, sanki hasta olan, dolayısıyle dua eden ve duası kabul edilen kendisi değilmiş gibi, küfrüne, zulmüne ve sapıklığına devam eder. "İşte, haddi aşanlara yapmakta oldukları böyle süslenmiştir." Kâfir insan, az önce dua edip de duasını kabul eden Rabbini unutma hususunda pek mahir olduğu gibi, zulüm ve kötülükte haddi aşanların hali de bunun gibidir. Bunlar, içinde yaşadıkları hayatı adaletli ve hayırlı olarak görürler; bu yüzden zulümlerini, kötülüklerini ve bozgunculuklarını sürdürürler. "İşte, haddi aşanlara yapmakta oldukları böyle süslenmiştir."

"Andolsun, sizden önceki nesilleri, zulmettikleri için helâk ettik!" Bu hitap Mekkelilere yöneliktir. Yüce Allah tehdit edici bir üslûpla kavimler hakkındaki değişmez bir yasasına dikkatlerini çekiyor: Bundan önceki çağlarda yaşayan nice nesilleri zulmektikleri, yani Allah'a ortak koştukları için helâk ettiğini, yani yok ettiğini haber veriyor. Bunlara peygamberler apaçık delillerle gelmişlerdi, ayetler ve deliller sunmuşlardı; ama onlar şirk ve günah nitelikli hayata alıştıkları için inanmaktan kaçınmışlardı. Bunun üzerine Yüce Allah, Ad, Semud ve Medyen halklarını bu yüzden helâk etmişti. "İşte biz, suçlu-günahkâr olan bir topluluğu böyle cezalandırırız!" Biz her zaman ve mekânda, inanmaya yanaşmayan, kendilerini doğrultmayan suçlu-günahkârları böyle cezalandırırız, böyle yıkıma uğratırız.

"Sonra, nasıl yapıp-davranacaksınız diye gözlemek için, onların ardından sizi yeryüzünde halifeler kıldık." Burada Yüce Allah, Mekkeli müşriklerle birlikte, diğer insanlara da hitab ediyor ve buyuruyor ki: Sizden önceki nesilleri helâk ettikten sonra, sizi yeryüzüne halifeler kıldık ki, nasıl davrandığınızı gözlemleyelim; iyi amellerinizi ödüllendirelim ve kötü nitelikli davranışlarınızı

da cezalandıralım. Bu, kulların hayatına hükümran kıldığımız evrensel bir yasadır. Allah, zalimlerin yapıp, ettiklerinden habersiz değildir.

SONUÇ

1- Yüce Allah'ın kullarına yönelik rahmetinin bir belirtisi de şudur: Şayet Allah, onların hayır nitelikli isteklerinde olduğu gibi, kendileri için şer teşkil eden isteklerini de hemencecik yerine getirseydi, mutlaka onları helâk eder ve ömürlerini sona erdirirdi; böylece ölüp giderlerdi.

2- Âsiler Allah'a başkaldırır; kâfirler O'nu inkâr ederler. Ama Allah onları bâtıl esaslı hayatları ve şer nitelikli davranışlarıyla başbaşa bırakır; tevbe edip Allah'a dönerler diye, onları azaba uğratma hususunda acele etmez.

3- Kâfir insan zora düştüğü zaman, Allah'ı tanır, O'na dua eder, O'na yakarır. Fakat Allah onu bu sıkıntıdan kurtarınca, az önce Allah'ı tanıyıp yakaran kendisi değilmiş gibi küfrünü sürdürür.

4- Müşrikler küfür, şer ve fesat noktasındaki ölçü tanımazlıklarını sürdürürler. Bu durum Allah'ın koyduğu evrensel yasalar düzeni gereği kendilerine süslü ve çekici kılınmıştır. Bunlar, zor zamanda Allah'a yalvaran, düze çıkınca da O'nu unutan diğer kâfirler gibidirler.

5- Yüce Allah, şayet tevbe etmeyecek olurlarsa, suçlu-günahkârları er veya geç azaba uğratacağını vaadediyor.

6- Fert ve toplum olarak bütün insanlara belli bir süre tanınır; tavırları ve hayat biçimleri gözlemlenir ve sonuçta hayır ve şer nitelikli amellerinin karşılığı kesinlikle verilir.

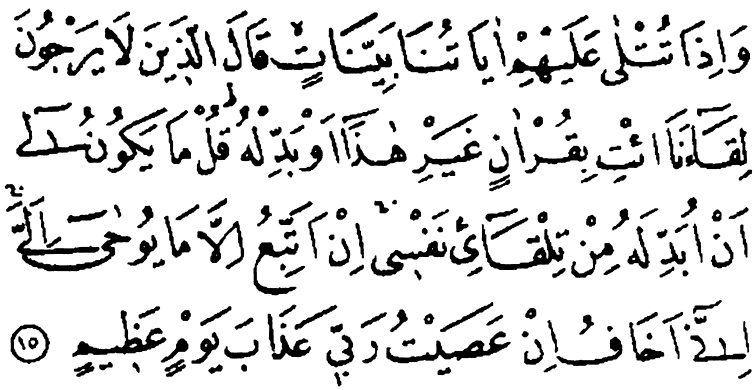

قُل لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ ۖ فَقَدْ
لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾ فَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ
إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا
لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا
عِندَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾

15- Onlara açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman, bizimle buluşmayı ummayanlar: "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir!" derler. De ki: "Onu kendi tarafımdan değiştiremem. Ben sadece bana vahyolunana uyarım. Şayet ben Rabbime karşı gelirsem, büyük bir günün azabından korkarım."

16- De ki: "Eğer Allah dileseydi, onu size okumazdım ve onu size hiç bildirmezdi. Ben vahiyden önce aranızda bir ömür boyu kalmıştım, böyle birşey yapmamıştım; düşünmüyor musunuz?"

17- Uydurduğu yalanı Allah'ın üzerine atan, yahut O'nun âyetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Şüphesiz suçlular asla iflah olmazlar.

18- Allah'ı bırakıp kendilerine ne zarar, ne de yarar veremeyen şeylere tapıyorlar ve: "Bunlar Allah katında bizim şefaatçilerimizdir!" diyorlar. De ki: "Allah'ın göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi Allah'a haber veriyorsunuz?" O, onların koştukları ortaklardan uzak ve yücedir.

SÖZLÜK

لاَ يَرْجُونَ لِقَائَنَا — Bizimle karşılaşmayı ummazlar. Ölümden sonra dirilişe ve ahirete inanmazlar.

مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي — Nefsinin öngörmesi. Nefsinin eğilimi.

وَ لاَ أَدْرَاكُمْ بِهِ — Onu size bildirip-öğretmezdim.

عُمُراً مِّن قَبْلِهِ — Ondan önce uzun ömür. Bana vahiy gelmeden önce kırk yıllık bir ömür sürdüm içinizde.

اَلْمُجْرِمُونَ — Günahkarlar. Şirk ve günahlarla nefislerini ifsad eden suçlu-günahkârlar.

مَا لاَ يَضُرُّهُمْ — Kullukta bulunma... Bulunmamanız halinde size hiç bir zarar veremeyecek şeyler.

وَ مَا لاَ يَنْفَعُهُمْ — Ve onlara fayda vermeyenler. Kullukta bulunmanız durumunda da, size hiç bir yarar sağlayamayacak şeyler.

اَتُنَبِّئُونَ — Ona mı haber veriyorsunuz?! Yoksa siz Allah'a mı öğretiyor-sunuz.

سُبْحَانَهُ — Münezzehtir, yücedir O.

عَمَّا يُشْرِكُونَ — Müşriklerin O'na ortak koştukları putlardan uzaktır.

AÇIKLAMA

Sûrenin, dinin üç temel esasını gönüllere, ardından hayata hükümran kılmaya ilişkin akışı devam ediyor. Tevhid, Vahiy, ölümden sonra yeniden Diriliş... Yüce Allah buyuruyor ki: "Onlara âyetlerimiz okunduğunda" bizimle karşılaşmayı ummayanlar, derler ki: (Burada kastedilenler, ahirette dirilişi inkâr eden kâfirlerdir. Çünkü, hesaplaşma ve ceza için Allah ile buluşma o gün gerçekleşecektir.) "Bundan başka bir Kur'an getir!" Getireceğin bu yeni Kur'an, bizim ilahlarımızı ayıplama, noksanlıkla suçlama olumsuzluğundan uzak olmalıdır. Ya da bu Kur'an yerinde dursun, ancak canımızı sıkan yerlerini değiştir. Bizi kötüleyen âyetlerinin yerine bizi kötülemeyen âyetler getir.

Müşrikler bu sözleri ya meydan okumak niyetiyle sarfediyorlar ya da alay etme amacındadırlar.(1) Ne var ki, Yüce Allah, Elçisi'ne bunlara nasıl cevap vereceğini öğretmiştir: "De ki: Benim onu kendi nefsimin bir kabulü olarak

(1) Belki de Rasûlüllah'ın bu Kur'an'ı kendinden yazdığını zannettikleri için böyle söylemişlerdir. Ancak bu ihtimal zayıftır.

değiştirmem benim için olacak şey değildir." Benim Kur'an'ı kendi arzularımın doğrultusunda değiştirmem mümkün değildir. Ben sadece Allah'ın kulu ve rasûlüyüm. Bana vahiy yoluyla bildirilenden başkasına uymam. "Eğer Rabbime isyan edersem" sözünü değiştirme cürmünü işlersem "gerçekten ben, büyük günün azabından korkarım." Kıyamet gününün azabından korkarım.

"De ki: Eğer Allah dileseydi, onu size okumazdım ve onu size bildirmezdi." Müşriklerin taleplerine karşılık olarak de ki: Eğer Allah bu Kur'an'ı size okumamı dilemeseydi, ben onu size okumazdım. Ve onu size bildirmezdi. Yetki bütünüyle O'nun tekelindedir. Ben O'na karşı çıkamam, buyruğunu çiğneyemem. Benim doğru söylediğimin delili de şudur: Ben sizin içinizde kırk yıllık bir ömür sürdüm. "Siz yine de akıl erdirmeyecek misiniz?!" Size söylediğim sözlerin ve gözlerinizin önüne serdiğim delillerin anlamı üzerinde durup düşünmeyecek misiniz?!

Bundan sonraki âyet-i kerimede ise, ortak koşmak suretiyle Allah'a karşı yalan söyleyen, O'nun âyetlerini yalanlayan, O'nun ayetlerini inkâr eden suçlu günahkârlara ağır bir tehdit yöneltilmektedir: "Allah'a karşı yalan uydurup iftira edenden daha zalim kimdir!.." Daha zalimi olmaz. "O'nun âyetlerini yalanlayandan" daha zalim kim vardır!.. Bunlardan daha zalim kimse yoktur.

"Şüphesiz O, suçlu-günahkârları kurtuluşa erdirmez." Bu ifade, öncelikle işaret edilen kimselerin suçlu-günahkârlar olduklarını, dolayısıyla her suçlu-günahkâr gibi kurtuluşa erdirilmeyecekleri bildiriliyor. Kurtulamayacaklarına göre, büyük bir hüsrana uğrayacaklardır.

"Allah'ı bırakıp kendilerine zarar vermeyecek ve yararları dokunmayacak şeylere kulluk ederler." Putlara kullukta bulunurlar. "Ve, bunlar Allah katında bizim şefaatçilerimizdir, derler." Bu sözleri yalandan, bir iftiradan başka bir şey değildir. Bu yüzden Yüce Allah, Elçisine şu direktifi veriyor: "De ki: Siz, Allah'a, göklerde ve yerde bilmediği bir şey mi haber veriyorsunuz?!." Çünkü, eğer O'nun katında şefaatçiler olsaydı, bunları bilecek ve haber verecekti. Siz yalan söylüyorsunuz ve iftiralar düzüyorsunuz.

Ardından Yüce Allah, şirkten ve ortaklardan münezzeh olduğunu vurguluyor ve şöyle buyuruyor: "O, onların ortak koştuklarından uzak ve yücedir."

SONUÇ

1- Hatırlatma ve eğitim amacı ile Kur'an âyetlerini insanlara okumak, insanları Allah'a davet etmenin, davet metodunun bir parçasıdır.

2- Müşriklerin inatçılıkları, inkârcılıkları ve böbürlenmeleri açıklanıyor.

3- Hz. Peygamberin kırk yıl boyunca okuma-yazma namına hiç bir şey bilmemesi, sonra olağanüstü bir bilgi ve marifetle öne çıkması, O'nun vahiy alan bir peygamer olduğunun bir delilidir.

4- Allah'a karşı yalan uydurandan ve Allah'ı yalanlayandan daha zalim kimse yoktur.

5- Müşriklerin, "Bizim ilahlarımız kıyamet günü Allah katında şefaat edeceklerdir." şeklindeki iddiaları bâtıl ve asılsızdır.

6- Müşriklerin düzmece ilahlara ibadet etmelerinin sebebi, onların kendileri için şefaat edeceklerini ummalarıdır.

وَمَا
كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُوا۟ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
﴿١٩﴾ وَيَقُولُونَ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ فَقُلْ إِنَّمَا
ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓا۟ ۖ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾

19- İnsanlar bir tek milletten başka bir şey değildi; ama ayrılığa düştüler. Eğer Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı, ayrılığa düştükleri konuda hemen aralarında hüküm verilir işleri bitirilirdi.

20- "Ona Rabbinden bir mucize indirilmeli değil mi?" diyorlar. De ki: "Gayb Allah'ındır; görülmeyeni bilen O'dur. Bekleyin; ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim."

SÖZLÜK

أُمَّةً وَٰحِدَةً Bir ümmet. Aynı dine (İslâm'a) bağlı tek bir ümmet; birlik içinde tek toplum.

فَاخْتَلَفُوا İhtilaf ettiler. Anlaşmazlığa düştüler; bir kısmı tevhide bağlı kalmaya devam etti, bir kısmı ise şirke saptı.

كَلِمَةٌ سَبَقَتْ Geçen kelime. Ecelleri gelinceye kadar bekletilmeleri ve kıyamet günü cezalandırılmaları yönünde daha önce bir hüküm verilmemiş olsaydı. Geçen kelimeden maksadın; Allah'ın adaleti gereği insanlara kendi iradeleriyle yaptıklarına göre muamele edeceğine dair hükümdür.

آيَةٌ Âyet, delil, işaret. Salih peygamberin devesi gibi bir mucize ile desteklenseydi ya!..

اِنَّمَا الْغَيْبُ لِلّٰهِ Gayb ancak Allah'ındır. Mucizenin ne zaman geleceğine ilişkin bilgi gaybın kapsamındadır. Gaybı bilmekse, Allah'ın tekelindedir. Gaybı ne ben, ne de siz bilirsiniz. Şu halde bekleyedurun; ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim.

AÇIKLAMA

Yüce Allah elçisine, tarihi bir gerçekten sözediyor. Bu gerçeği bilmek insanın sabır ve tahammül gücünü artırır: "İnsanlar bir tek ümmetten başka değildi." Geçmişte insanlar fıtrat dini, tevhid dini İslâm'a bağlı bir tek ümmetti. Sonra insan ve cin kökenli şeytanlar, bidatlar, heva ve heves kaynaklı âdet ve inanışlar, şirk nitelikli tapınmalar icad ettiler. Bunun sonucunda anlaşmazlığa düştüler. Bir kısmı iman ve tevhid çizgisine bağlı kalmayı sürdürdü; diğer bir kısmı ise, küfrü, şirki ve sapıklığı tercih etti.

"Eğer Rabbinden geçmiş bir söz olmasaydı..." Yüce Allah tarafından önceden verilen söz şudur: Küfre sapan fertleri ve toplulukları azaba uğratma hususunda acele edilmeyecek, bilakis, ecelleri dolana kadar durumları ertelenecektir ve cezalandırılmaları da kıyamet gününe bırakılacaktır. Eğer bu söz olmasaydı (ki, âyet-i kerimede şu şekilde ifadesini bulmaktadır: "Andolsun cehennemi seninle (şeytan ve nesli) ve insanlar içinde sana uyanlarla dolduracağım.") azap acele olarak tepelerine indirilirdi; kâfirlerin yıkıma uğratılmalarına ve mü'minlerin kurtulmalarına hükmedilirdi.

Bundan sonraki âyette ise, Yüce Allah müşriklerin şöyle dediklerini haber veriyor: "Rabbinden sana bir âyet indirilse ya!" Muhammed'e de Rabbinden bir mucize indirilmeli değil mi? O zaman onun peygamber olduğunu bilir, doğru sözlülüğüne ilişkin apaçık bir kanıt edinmiş oluruz... Onlar, âyet derken, azabı kastediyorlardı. Bu yüzden Yüce Allah Elçisine, şu karşılığı ver-

mesini emrediyor: "De ki: Gayb yalnızca Allah'ındır." Azabın tepenize ne zaman ineceğini ancak O bilir. Dolayısıyle "siz bekleye durun; ben de sizlerle birlikte bekleyenlerdenim." Nitekim uzun süre beklemeleri gerekmedi ve Bedir günü üzerlerine azap çöküverdi ve Allah'ın azabını alaya alan büyükleri ve liderleri helâk oldu.

SONUÇ

1- Kainattaki yasalar düzeninde ve insan hayatında tevhid asıldır. Şirk ise sonradan ortaya çıkmış bir durumdur.

2- Şer ve şirk ümmet içinde ihtilafa, ayrılığa sebep olur. Ama tevhid ve hayır, anlaşmazlığa, savaşa ve ayrılığa sebep olmaz.

3- Zulüm ve şirk ehlinin ecelleri gelene kadar zulümlerini ve şirklerini sürdürmelerine izin verilmesinin sebebi açıklanıyor.

4- Gaybın bilgisi Allah'ın katındadır. Allah'tan başka hiç kimse gaybı bilemez. Bir de Allah'ın gayba ilişkin kimi bilgiler öğrettiği kimseler, öğrendikleri kadarıyla bilirler. Bu ise sadece ümmetlerine karşı ellerinde bir delil olsun diye, peygamberlere ve Allah'ın dilediği kimselere tanınmış bir ayrıcalıktır.

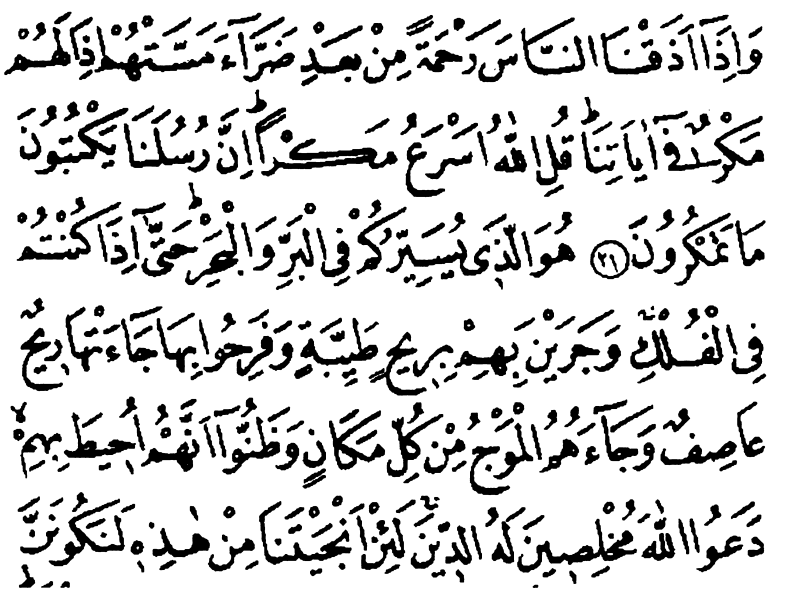

مِنَ الشَّٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم مَّتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾

21- Kendilerine dokunan bir darlıktan sonra insanlara bir rahmet, sağlık ve bolluk zevkini tattırdığımız zaman bakarsın ki, yine onların, âyetlerimiz hakkında bir tuzağı vardır. De ki: "Allah daha çabuk tuzak kurar!" Elçilerimiz, sizin kurduğunuz tuzakları yazıyorlar.

22- Sizi karada ve denizde yürüten O'dur. Gemide olduğunuz zamanı düşünün: Gemiler, içinde bulunanları hoş bir rüzgârla alıp götürdüğü ve yolcular bununla sevindikleri sırada, birden gemiye şiddetli bir kasırga gelip de, her yerden gelen dalgalar onları sardığı ve artık kendilerinin tamamen kuşatıldıklarını, bir daha kurtulamayacaklarını sandıkları zaman, dini, yalnız Allah'a halis kılarak O'na şöyle yalvarmaya başlarlar: "Andolsun, eğer bizi bundan kurtarırsan, şükredenlerden olacağız!"

23- Ama Allah onları kurtarınca hemen yeryüzünde haksız yere taşkınlık yaparlar. Ey insanlar. Taşkınlığınız kendi aleyhinizedir. Sadece şu yakın geçici hayatın zevkinden ibarettir. Sonra dönüşünüz bizedir; size bütün yaptıklarınızı haber veririz.

SÖZLÜK

رَحْمَةً	Rahmet olarak. Kuraklıktan sonra bir yağmur veya hastalıktan sonra sağlık ya da yoksulluktan sonra zenginlik.
ضَرَّاءَ	Zarar. Hastalık, kuraklık ve yoksulluk gibi bir zarar hali.
مَكْرٌ فِى اٰيَاتِنَا	Âyetlerimizde hile tuzak. Âyetlerimizi alaya alır, onları yalanlar.
إِنَّ رُسُلَنَا	Bizim elçilerimiz. Koruyucu melekler.

يُسَيِّرُكُمْ — Sizi yürütür. Binekler ve hazırladığı diğer sebepler aracılığı ile sizi gezdiren O'dur.

بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ — Güzel rüzgarla. Hoş rüzgâr; selâmet rüzgârı. Gemilerin seyru seferine uygun ve diledikleri yere varmalarına elverişli biçimde esen rüzgâr.

رِيحٌ عَاصِفٌ — Çılgınca bir rüzgâr; dağları yerinden söken, binaları yerle bir eden kasırga.

وَ أُحِيطَ بِهِمْ — Ve onlar kuşatıldı. Ölüm ve helâk her taraftan onları kuşatıvermiştir.

يَبْغُونَ بِغَيْرِ الْحَقِّ — Haksızca isterler. Hakkı ve adaleti bir kenara bırakarak yeryüzünde zulüm işlerler.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde, Mekkeliler, bir kez daha Allah'ın birliğine, O'nun Elçisine ve ahirete inanmaya davet ediliyor: "İnsanlara (bu arada Mekkeli kâfirlere) şiddetli bir sıkıntı dokunduktan sonra, bir rahmet dokundurduğumuz zaman..." rahmetimizden tattırdığımız zaman... Yani, kuraklıktan sonra yağmur, yoksulluktan sonra zenginlik ve hastalıktan sonra sıhhat gibi, bir müddet şiddetli bir sıkıntı çektikten sonra, rahat bir nefes aldıkları zaman, beklenmedik bir biçimde, Allah'ın âyetleri hakkında hile düşünürler; Allah'ın ayetleri ile, bu âyetleri tebliğ eden Elçi ile alay ederler, onları yalanlarlar. "De ki: Tuzak kurmada Allah daha hızlıdır." Ey Rasûlüm! Şu düzenbaz müşriklere de ki: Tuzakları boşa çıkarmak bakımından Allah sizden daha hızlıdır. İleride size yönelik tuzakların sonuçlarını size gösterecektir. Sizi dünyada rezil edecek, alçaltacaktır. Küfrünüzün cezasını bütünleyici olarak ahirette de sizi korkunç bir azaba çarptıracaktır. "Şüphesiz, bizim elçilerimiz, sizin geliştirmekte olduğunuz düzenleri yazmaktadırlar." Bu ifade, Yüce Allah'ın onlar hakkında düzen kurduğunu pekiştirici niteliktedir. Çünkü meleklerin, onların geliştirmekte oldukları düzenleri yazmaları, Yüce Allah'ın onlar hakkında bir tuzak kurduğunun delilidir. Yüce Allah'ın onları bu hileli düzenlerinden dolayı cezalandırmak istediğinin ifadesidir.

Bundan sonraki âyette ise, müşriklerin zayıflıkları, çaresizlikleri ve Yüce Allah'a ne kadar muhtaç oldukları, onların hayatından bir örnekle gözler önüne seriliyor... Durumları bundan ibaret olanlar, nasıl Rab ile alay edebilirler; O'nun ayetlerini dillerine dolayıp Peygamberini yalanlayabilirler!?! Hiç kuş-

kusuz, onların durumları hayret uyandırıcıdır. Bu bağlamda Yüce Allah buyuruyor ki: Sizin, âyetleri hakkında tuzaklar kurma peşinde koştuğunuz Allah'tır ki, sizi karada develer, atlar ve diğer araçlarla, denizde ise gemiler içinde gezdirir, dilediğiniz yere gitmenizi sağlar... Hatta siz deniz üzerinde gemiyle seyahat ederken, geminin rahatlıkla hareket etmesine ve dilediği yere kolaylıkla varmasına elverişle bir rüzgâr eser ve siz de, her deniz yolcusu gibi büyük sevinç duyarsınız. Çünkü yolcular, gemilerini sarsmayan, korkulu anlar yaşatmayan hafif rüzgârları severler... Sonra gemi, korkunç bir rüzgâra tutulur, yolcular bu şiddetli rüzgârın gemilerini alabora (devirmesinden) etmesinden korkarlar. Geminin yolcuları durumundaki kâfirler, dört bir yandan dağlar büyüklüğündeki dalgaların hücumuna uğrarlar. O sırada her bir yandan ölüm tarafından kuşatıldıklarını düşünürler. İşte bu durumda sözkonusu kâfirler, "dinde O'na gönülden katıksız bağlılar olarak Allah'a dua etmeye başlarlar." Ya Rab! Ya Rab! Bizi kurtar!.. Bu arada söz de verirler: "Andolsun eğer bundan" bu ölüm tehlikesinden "kurtaracak olursan, muhakkak sana şükredenlerden olacağız!" Sana itaat edeceğiz, bize yönelik nimetlerini itiraf edip seni bir ve ortaksız bileceğiz; düzmece ilahlara kulluk etmekten vazgeçip tek ve ortaksız ilah olarak sırf sana ibadet edeceğiz!..

Böyle deyip yakaranları Allah, içine düştükleri durumdan kurtarınca, beklenmedik bir şekilde yeryüzünde haksız yere taşkınlığa koyulurlar. Şirk, küfür, zulüm ve fesada yönelmiş bir hayat tarzı tuttururlar. Eski hallerine dönerler. Dolayısıyle onlar yalancılardır. Âyetin devamında Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Ey insanlar! Sizin taşkınlığınız, ancak kendi aleyhinizedir; bu dünya hayatının geçici menfaatıdır." İster mutluluk verici olsun, ister bedbahtlığa yol açsın, bu dünya hayatının geçici menfaatıdır. "Sonra dönüşünüz bizedir." Başkasına değil, kıyamet günü bize döneceksiniz. "Biz de yaptıklarınızı size haber vereceğiz." İşlediğiniz hayır ve şerleri gözlerinizin önüne sereceğiz; ardından sizi ceza yurdunda, adalet ilkesine uygun olarak cezalandıracağız.

SONUÇ

1- Kim tuzak kurarsa, Allah da ona karşı tuzak kurar. Tuzak kurmada Allah daha hızlıdır. O'nun tuzağı daha etkili ve daha çok zarar vericidir.

2- İnsan zayıftır ve Allah'a muhtaçtır. Hayatını korumak ve eceli gelene kadar varlığını sürdürmek bakımından Allah'a ihtiyacı vardır.

3- Kulun zorluk anında, dini Allah'a özgü kılmak suretiyle, içtenlikle sırf

O'na dua etmesi gösteriyor ki tevhid asıldır; şirk ise, insana sonradan bulaşmış bir zihniyet sapmasıdır.

4- İlk çağlardaki müşriklerin durumu, bu ümmetin içindeki cahillerin durumundan daha iyidir. Çünkü rahat zamanda şirk koşsalar bile, zorluk anında dini bütünüyle Allah'a özgü kılarlardı. Oysa bugün müslüman topluluklar içindeki cahillerin şirki, hem rahat zamanda, hem zor zamanda sürebiliyor.

5- İnsanın taşkınlığı, sonunda kendisine zarar verir. Kurduğu tuzak sonunda kendi başına geçer. Bir hadiste şöyle buyuruluyor: "Şu üç şey sonunda sahibine döner: Taşkınlık, tuzak ve ahdi bozma."

6- Bu arada ölümden sonra diriliş ve kıyamet günü hesaplaşma gerçeğine bir kez daha dikkat çekiliyor.

إِنَّمَا مَثَلُ
الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ
ٱلْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ الْأَرْضُ
زُخْرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا
لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ ۚ
كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا
إِلَىٰ دَارِ السَّلَٰمِ ۖ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾

24- Şu yakın hayat, tıpkı gökten indirdiğimiz bir suya benzer: İnsanların ve hayvanların yediği arz bitkisi o su ile karıştı. Nihayet yer ziynetini takınıp süslendiği ve halkı da onun ürününü devşirmeye kadir olduklarını zannettikleri sırada birden buyruğumuz ona gece veya gündüz geldi; sanki dün o bitkisiyle

süslenip şenlenmemiş gibi, onu biçilmiş yaptık; süsünü, zenginliğini biçtik, yok ettik. İşte biz düşünen bir toplum için ayetleri böyle geniş geniş açıklarız.

25- Allah, esenlik yurduna çağırır ve dilediğini doğru bir yola iletir.

SÖZLÜK

مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا Dünya hayatının örneği. Kendisine uygun, kendisi ile bütünleşen sıfatı.

مَاءٍ Su. Bir yağmur suyu.

فَاخْتَلَطَ بِهِ Onunla karıştı. Ondan dolayı yeryüzünün bitkileri birbirine karışır.

مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ İnsanların yediklerinden. Meyve ve sebze türlerinden.

وَ الْاَنْعَامُ Ve hayvanlar. Hayvanların yediği otlar ve yeşilliklerden. Hayvanlar arpa ile de beslenirler.

زُخْرُفَهَا Onun süsü. Dünyanın gözalıcılığı, çekici süsü.

وَازَّيَّنَتْ Ve süslendiğinde. Çiçeklerle süslendiğinde.

وَ ظَنَّ اَهْلُهَا اَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا Ve ehli ona gücü yettiğini zannetti. İnsanlar o konunun gerçekleşmesinin mutlak olduğuna inandıklarında; ürün elde etmeğe elbet muktedir olduklarını zannettiklerinde.

اَتَاهَا اَمْرُنَا Ona emrimiz geldi. Ahaliye bir ceza olarak ekinlerin yok edilmesine, yerlebir edilmesine ilişkin hükmümüz yürürlüğe girer.

حَصِيدًا Kökünden biçilmiş, daha önce burada herhangi bir şey yokmuş gibi.

كَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ Sanki dün herhangi bir zenginliği yokmuş gibi.

نُفَصِّلُ الْآيَاتِ Âyetleri birer birer açıklarız.

وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ Allah barış yurduna çağırır. Barış yurdu cennettir. Allah kullarını oraya davet eder ki, oraya girmek için hazırlık yapsınlar; inanıp salih ameller işlesinler, şirk ve günahlardan kaçınsınlar.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde, insanlara Yüce Allah'ın yol gösterici duyuruları su-

nuluyor; belki doğru yolu bulurlar diye, âyetler birer birer açıklanıyor. Burada Yüce Allah, gafillerin üzerine üşüştükleri, karşılığında ahiretlerini sattıkları, onu elde etmek için yalan söyledikleri, başkalarına zulmettikleri dünya hayatının mahiyetini bir örnekle gözler önünde canlandırıyor. Dünyanın göz kamaştırıcı parlaklığı güzelliği ve aldatıcı cazibesi gökten inen bir suya benzer; bitkiler bu sudan içer ve gelişir, rengârenk çiçekler açar, güzellikleri gözkamaştırıcı olur. Türlü meyveler ahaliyi sevince boğar. Öyleki ahali sonsuza dek bunlardan yararlanacaklarını, bunlar aracılığı ile kurtulacaklarını sanır. Ve ansızın Allah'ın hükmü devreye girer, gece veya gündüzün herhangi bir saatinde, o göz alıcı yeşillikleri, tek bir tanesi ayakta kalmamacasına yere serer; kupkuru yaprak döküntüleri gibi rüzgârla savrulurlar. Daha dün zenginlikleri mevcut değilmiş gibi bir hal alır toprak. Ahalisi zalim olduğu için bunlar Allah'ın gazabına uğramışlardır. Allah onları cezalandırmıştır. Artık ekinleri bozulmuştur ve derin bir hüzün içinde akşamlamışlardır.. İşte dünya hayatını en güzel ve en çarpıcı biçimde canlandıran bir tablo. Gafiller bu örnekten ders alsalar ya!.. Uyuyanlar şu gaflet uykusundan uyansalar ya!..

Bundan sonraki âyette Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Allah barış yurduna çağırır."(1) Şirki ve günahları terketmek ve salih amellere yönelmek suretiyle sizi cennete çağırır. Cennette sıkıntı, ıstırap, hastalık, yaşlılık, ölüm ve hüzün yoktur. Sapıklık davetçileri ise, mahiyeti az önceki örnekte somut olarak gözler önüne serilen dünyaya çağırırlar. Kuşkusuz dünya, Kur'an'ın verdiği bu çarpıcı örnekte de görüldüğü gibi keder ve ıstırap yurdu, hüzün ve acılar diyarıdır. Şu halde hangi davet kabul edilmeye daha layıktır? "...ve kimi dilerse dosdoğru yola yöneltip-iletir." Yani hidayet yolunu seçenlere fazladan ikramda ve yardımda bulunur. Öyleyse, doğrulukla O'ndan hidayeti talep edilmeli. Çünkü, sadece O, insanları doğru yola iletir. Doğru yoldan kasıt, cennete giden yol, yani İslâm'dır. İslâm, cennete açılan kapının merdiveni konumunda-

(1) Rivayet edilir ki: Bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) arkadaşlarının yanına geldi ve şöyle dedi: Rüyada, sanki Cebrail'i başucumda, Mikail'i de ayak ucumda gördüm. Biri diğerine diyordu ki: "Buna bir örnek ver." Ötekisi dedi ki: "Dinle, kulakların dinlesin ve düşün aklın düşünsün. Senin ve ümmetinin örneği şudur: Bir hükümdar bir yurt edinir. Sonra o yurtta bir ev yapar ve evde bir ziyafet hazırlar. Sonra bir elçi görevlendirerek insanları ziyafete davet eder. Bir kısmı davete icabet eder, bir kısmı da daveti reddeder. O hükümdar Allah'tır. O yurt İslâm'dır ve o ev cennettir ve sen de ey Muhammed elçisin. Sana icabet eden İslâm'a girer, İslâm'a giren de cennete girer." Sonra "Allah barış yurduna çağırır" âyetini okudu.

dır. Allah bize, İslâm'a bağlılığı, bu yolda sebat etmeyi nasip etsin.

SONUÇ

1- Dünya hayatının gerçek mahiyeti, göz alıcılığı ve hızla tükenip zeval buluşu çarpıcı bir tablo ile canlandırılıyor.

2- Dünyaya kanmaktan, ona bel bağlamaktan şiddetle kaçınmak gerekir.

3- Mutsuzluğun ve nimetlerin yokoluşunun baş sebebi olan günahlardan uzak durmak lazımdır

4- Düşünmek ve düşünürlerin fazileti büyüktür.

5- Yüce Allah'ın kullarını barış yurduna, nimetlerini sunmak için davet etmesi, onlara yönelik lûtfunun ve rahmetinin ifadesidir.

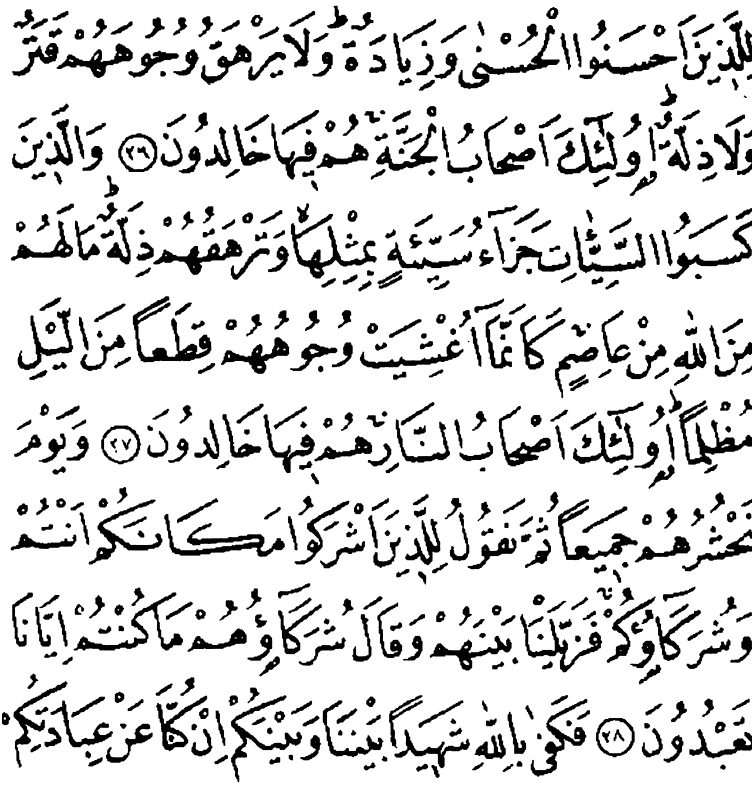

لَغَافِلِينَ ﴿٢٩﴾ هُنَالِكَ تَبْلُوا كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوا إِلَى
اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾

26- Güzel davrananlara daha güzel karşılık ve fazlası var. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de horluk. İşte onlar cennet halkıdır; orada ebedi kalacaklardır.

27- Kötü işler yapanlara da yaptıkları kötülüğün aynen cezası verilir. Ve onların yüzlerini bir horluk kaplar. Onları Allah'tan kurtaracak hiç kimse yoktur. Sanki yüzleri, karanlık geceden parçalara bürünmüştür. İşte onlar da ateş halkıdır; hep orada kalacaklardır.

28- O gün onları hep bir araya toplarız; sonra ortak koşanlara: "Haydi siz ve koştuğunuz ortaklar yerlerinize!" deriz. Artık (putlarıyla) aralarını açmışızdır; dünyadaki gibi aralarında bir bağ kalmamıştır. Koştukları ortaklar: "Siz bize tapmıyordunuz." demektedirler.

29- "Şimdi bizimle sizin aranızda Allah'ın şahit olması yeter; doğrusu biz sizin bize tapmanızdan tamamen habersizdik!"

30- İşte orada her can, geçmişte yaptıklarını dener; yaptıklarının yararını ve zararını görür. Gerçek sahipleri olan Allah'a döndürülürler ve uydurdukları şeyler, kendilerinden kaybolup gider.

SÖZLÜK

اَلْحُسْنَى وَ زِيَادَةٌ	Güzel ve fazlalık. Güzellikten maksat cennet. Fazladan maksat ise, Yüce Allah'ın yüzüne bakmaktır.
وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ	Yüzlerini karartı bürümez.
قَتَرٌ	Bir hüzün ve gam bulutu.
اَلسَّيِّئَاتُ	"Seyyie"nin çoğulu. Kötülükler. Şirk ve günah gibi nefse kötülük kazandıran şeyler.
مَكَانَكُمْ	Yerinizde. Yerinizden bir tarafa ayrılmayın. Olduğunuz yerde

فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ durun.
هُنَالِكَ Aralarını açmışızdır.
تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ Orada.
مَا اَسْلَفَتْ Her nefis imtihana çekilmiş olacak.
وَ ضَلَّ عَنْهُمْ مَا Geçen. Önceden yaptıkları.
كَانُوا يَفْتَرُونَ Yalan yere uydurdukları kendilerinden uzaklaşmıştır.

AÇIKLAMA

Bundan önceki âyette Yüce Allah, barış ve esenlik yurduna (cennete) davet ettiğini vurguladı; şimdi ise, çağrısına olumlu ve olumsuz cevap verenlerin alacağı karşılığı açıklıyor. Güzel davrananlar, iyilik yapanlar, iman edip Allah'a kulluk edenler, koyduğu kanunlara uyanlar, ibadette, rablikte, isim ve sıfatta Allah'ı bir ve ortaksız bilenlerin ödüllerinin güzellik, yani cennet olacağını, bir de ek bir ödül olarak, barış ve esenlik yurdunda Allah'ın cemaline bakacaklarını bildiriyor. Ahirette yeniden diriltildikleri zaman bunların yüzlerini kararta ve zillet sarıvermez. Ama Allah'ın çağrısına olumlu karşılık vermeyenler bu durumdan kurtulamazlar. Yüce Allah çağrısına olumlu karşılık verenlerin mükâfatını şöyle açıklıyor: "İşte onlar cennetin halkıdırlar. Orada süresiz kalacaklardır." Daveti hafife alan ve yüz çeviren, iman çağrısını reddeden küfür, şirk ve günah nitelikli hayatı sürdürmede inatçı bir tutum sergileyenlerin cezası da şu ifadelerle dikkatimize sunuluyor: "Kötülükler kazanmış olanlar için ise: Bir kötülüğün karşılığı, kendi misliyledir." Yani kötülük miktarıncadır. Şirk ve günah işlemek suretiyle kötülük kazanan ve böylece nefislerini iğrençliğe ve pisliğe yöneltenlerin cezası cehennemdir. Kıyamet meydanında kendilerini zillet sarıp, kaplar. Hiç kimse, onları Allah'a karşı savunamaz. Kimse onları Allah'ın azabından koruyamaz. Kapkara yüzlerini, karanlık geceden bir parça sarıvermiş gibidir. "İşte bunlar ateşin halkıdırlar; orada süresiz kalacaklardır." Böylece akibetleri kesin ve sert ifadelerle belirtiliyor. Allah korusun. Sürekli ateşte kalma, hiçbir zaman çıkmama cezasıdır bu.

Bundan sonraki âyetlerde ise, insanların kıyamet günü toplanmalarına ilişkin bir sahne canlandırılıyor. Bu sahne ile güdülen amaç, ahiret gününe ilişkin inancı pekiştirmedir. "O gün, onların tümünü bir arada toplayacağız." Kıyamet meydanında tümünü biraraya getireceğiz. "Sonra şirk koşanlara di-

yeceğiz ki: (Bir takım düzmece ilahlara kulluk sunmak suretiyle şirk işleyenlere deriz ki:) "Siz de, şirk koştuklarınız da, yerinizden ayrılmayın!.."

Sonra Yüce Allah, onları, suçları oranında birbirinden ayırır. "Artık onların arasını açmışızdır." Hiç kuşkusuz, müşrikler, kıyamet meydanında Yüce Allah'a şöyle demişlerdir: Ey Rabbimiz! İşte bunlar, senin dışında ibadet ettiğimiz ortaklarımızdır." Bu bakımdan Yüce Allah onlara şu cevabı veriyor: "Şirk koştukları şeyler derler ki: Siz bize ibadet ediyor değildiniz." Çünkü biz sizi işitmiyor, duymuyorduk. Üstelik, bize ibadet edin, diye size emir vermedik. Bu sözleri, Allah'ın dışında kendilerine ibadet edilen, her türden düzmece ilahlar söyler. "Bizim ile sizin aramızda şahid olarak Allah yeter." Allah'a andolsun ki "biz, sizin ibadetinizden habersizdik." Hiç bir şekilde, sizin bize yönelik ibadetinizin farkında değildik.

"İşte orada..." o korkunç ortamda "her nefis önceden yaptıklarıyla imtihana çekilmiş olacaktır." Dünyada işledikleriyle sınanacaktır. Bu amellerinin kendisi için yararlı mı, yoksa zararlı mı olduğunu anlayacaktır.

"Ve onlar asıl gerçek mevlaları (dostları) olan Allah'a döndürüleceklerdir. Yalan yere uydurdukları da, kendilerinden kaybolup uzaklaşacak." Böylece kendilerini mevlalarının, tek yetkili maliklerinin ve gerçek mabudlarının (ibadet ettiklerinin) huzurunda bulurlar. İnkar edegeldikleri, hükmünü tanımadıkları, elçilerini ve âyetlerini yalanladıkları Allah'ın huzurunda hesaba çekilir halde bulurlar kendilerini. Uydurdukları yalanlar, hurafeler ve saçma sapan anlayışlar yok olacaktır. İlah diye tanımladıkları ve ibadet ettikleri putlar gözlerden kaybolacaktır. O saatte pişman olacak, ama pişmanlık fayda etmeyecektir. Cezalarını ise, hafsalaları almayacaktır.

SONUÇ

1-Güzelliğin, iyilik yapmanın fazileti ve buna bağlı olarak sonuçta elde edilen güzel ödül açıklanıyor.

2- Kötülüğün olumsuzluğu ve sonuçta yaşanan hasret, pişmanlık ve kaçınılmaz hüsrana dikkat çekiliyor.

3- Apaçık bir sahne ile diriliş ve ceza gerçeği bir kez daha pekiştiriliyor.

4- Kıyamet günü, Allah'ın dışında kendilerine ibadet edilenler, bu ibadetle ilişkilerinin olmadığını ilan ederler. Melek, insan, cin, ağaç veya taş olsun, kullukta bulunulan her bir şey, kendisine ibadet eden kimseden uzak olduğu-

nu söyler ve buna Allah'ı şahid gösterir.

5- Kıyamet sahnesinde her nefis, kendi elleriyle hazırladığını, önceden takdim ettiğini, sonradan gönderdiğini öğrenir ve önceden yaptıklarıyla imtihandan geçirilir ve böylece neler yapıp-ettiğini öğrenir. Ama bu öğrenmenin kendisine bir faydası olmayacaktır.

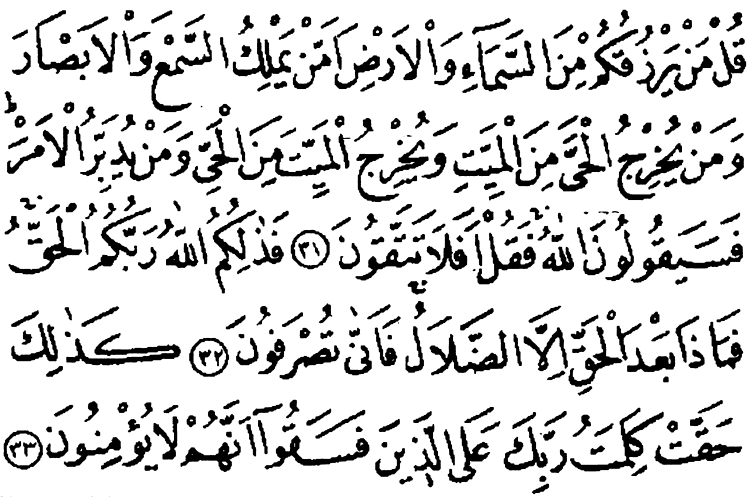

31- De ki: "Sizi gökten ve yerden kim rızıklandırıyor? Ya da kulakların ve gözlerin sahibi kimdir? Ölüden diriyi; diriden ölüyü kim çıkarıyor? Kim buyruğunu yürütüyor kainatı yönetiyor?" "Allah." diyecekler. "O halde sakınmıyor musunuz?" de.

32- İşte sizin gerçek Rabbiniz Allah budur. Gerçekten sonra sapıklıktan başka ne var? Öyleyse nasıl hak'tan sapıklığa çevriliyorsunuz?

33- Böylece Rabbinin, yoldan çıkanlar için söylediği, "Onlar inanmazlar." sözü, gerçekleşti.

SÖZLÜK

مِنَ السَّمَاءِ Semadan. Gökten yağmur indirerek.

وَ الْاَرْضِ Yerden bitki, hububat ve çeşitli ürünler bitirerek.

أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ — Ya da kulakların ve gözlerin sahibi kim? Sizin kulaklarınıza ve gözlerinize sahip olan. Dilerse onları yerinde bırakan, dilerse ortadan kaldıran.

وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ — Diriyi ölüden kim çıkarır. Diri cisimden de ölü cismi çıkaran kimdir?

وَمَنْ يُدَبِّرُ — Ve işleri idare eden kim? Hayat, ölüm, sağlık, hastalık verme ve mahrum etme gibi yaratıkları ilgilendiren işleri kim düzenliyor?

أَفَلَا تَتَّقُونَ — Sakınmaz mısınız? Allah'tan korkup-sakınmaz mısınız? O'na şirk koşmaktan, emir ve yasaklarına karşı koymaktan vazgeçmez misiniz?

فَأَنَّى تُصْرَفُونَ — Nasıl çevriliyorsunuz? Gerçeği, yani Allah'tan başka ilah olmadığını anladıktan sonra, nasıl hâlâ ondan çevriliyorsunuz?

حَقَّتْ — Gerçek. Gerçekleşti.

أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ — Onlar şüphesiz iman etmezler. Çünkü artık tevbe edemeyecek bir durumdadırlar.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışının bu bölümünde de, tevhid esaslı inanç sisteminin zihinlere ve hayata hükümran kılınması amaçlanıyor. Bu meyanda Yüce Allah elçisine şu buyruğu veriyor: Ey Rasûlüm! Belki anlarlar diye, şu müşriklere "De ki: Göklerden ve yerden size rızık veren kimdir?" Yağmur yağdırmakla, bitki, hububat, sebze ve meyvalar bitirmekle, böyle türlü ürünle size rızık veren kimdir? Onlara de ki: "Kulaklara ve gözlere malik olan kimdir?" Sizin kulaklarınızın ve gözlerinizin sahibi kimdir? Ki dilerse onları size bağışlar, yararlanmanıza izin verir. Dilerse, onları elinizden alır, kör ve sağır olursunuz. "Diriyi ölüden çıkaran kimdir?" (Yumurtadan civciv çıkarmak gibi.) "Ve ölüyü diriden çıkaran kimdir?" (Tavuktan yumurtayı, çekirdekten hurmayı ve hurmadan çekirdeği çıkarmak gibi.) "Ve işleri evirip-çeviren kimdir?" Göklerde ve yerdeki gelişmeleri yönlendiren kimdir? Kimdir gece ve gündüzün ardarda gelmesini, yağmurların yağmasını sağlayan? Hayatı, ölümü, zenginliği, yoksulluğu, savaşı, barışı, sağlığı ve hastalığı idare eden kimdir? İşte bunlar evren üzerinde egemen olan ilahi yönetimin açık belirtileridir. "Onlar: 'Allah' diyeceklerdir." Çünkü başka da verilecek cevap yoktur. Şu halde, madem ki bütün

bunları yapan, planlayan sadece Allah'tır, neden O'ndan korkup sakınmıyorlar? Niçin O'nu tek ve ortaksız bilip şirkten vazgeçmiyorlar? Niçin Allah'tan korkmuyorlar?

"İşte bu, sizin gerçek Rabbiniz olan Allah'tır."(1) Sizi gökten ve yerden rızıklandıran, ölüden diriyi ve diriden ölüyü çıkaran, işleri evirip-çeviren Allah, sizin gerçek Rabbinizdir. Ondan başka Rabbiniz yoktur. O halde "haktan sonra sapıklıktan başka ne var? Peki, nasıl hâlâ çevriliyorsunuz?" Hakkı bilip tanıdıktan sonra nasıl, haktan bâtıla çevriliyorsunuz?! Hiç şüphesiz bu hayret verici bir tutumdur!

"Böylece Rabbinin sözü o fasık kimseler üzerinde şöyle gerçekleşmiştir ki: Onlar şüphesiz iman etmezler." Nasıl, müşriklerin haktan sapmaları bir gerçeklikse, Rabbinin sözü de gerçekleşmiştir. Şöyle ki: Allah fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez. Onlar doğru yolu bulamazlar... Çünkü kul, şer ve fesatta aşırı gidince, şerri ve fesadı bir alışkanlık, bir huy haline getirince, öyle bir hale gelir ki, geri dönmesi, bu halinden vazgeçmesi beklenemez olur. Dolayısıyla fasıklığı üzere helak olur. Azaba ilişkin söz, kendi aleyhine gerçekleşir: "Andolsun, cehennemi seninle ve sana uyanlarla dolduracağım."

SONUÇ

1-Arap müşrikleri, uluhiyet (ibadetin yalnız Allah'a ait olması) noktasında Allah'a şirk koşarlarken, rab'lık (yaratma) noktasında Allah'ı birliyorlardı.

2- Kulun rab'lıkta (Yaratıcılıkta) Allah'ı birlemesine karşı uluhiyette (ibadetin sadece Allah'a yapılması konusunda) O'na ortak koşması o kula bir yarar sağlamaz.

3- Haktan sonra, sapıklıktan başka bir şey yoktur. İkisinin arasında bir üçüncü yol söz konusu değildir. Dolayısıyla hak üzere olmayanlar, sapıklık üzeredirler.

4- Şer ve fesatta aşırı gitme, sonunda o kişinin değişmez özelliği haline gelmesine yol açar. Kişi artık bu durumunu değiştiremez ve sonunda bu hal üzere helâk olur.

---

(1) Bir sahih hadiste, Rasûlüllah efendimizin (s.a.v.) geceleyin kalkıp şöyle dua ettiği anlatılır: "Allahım senin varlığın ve birliğin haktır. Senin sözün haktır ve senin huzurunda hesap vereceğimiz de haktır."

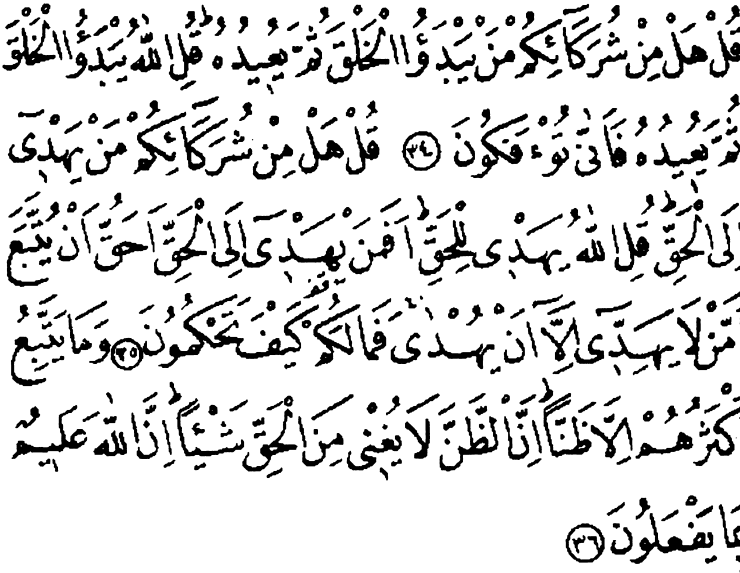

34- De ki: "Sizin koştuğunuz ortaklardan ilk defa yaratacak, sonra onu çevirip yeniden yaratacak olan var mı?" De ki: "Allah ilk defa yaratır, sonra onu çevirip yeniden yaratır. Öyleyse nasıl doğru yoldan çevriliyorsunuz?"

35- De ki: "Sizin ortaklarınızdan hakka götürecek olan var mı?" De ki: "Allah, hakka götürür. Hakka götüren mi uyulmaya daha layıktır; yoksa tutulup yola götürülmedikçe kendisi doğru yolu bulamayan mı? O halde neyiniz var? Nasıl hükmediyorsunuz?"

36- Onların çoğu, zandan başka bir şeye uymuyorlar. Zan ise gerçekten hiçbir şey kazandırmaz. Muhakkak ki Allah, onların ne yaptıklarını bilir.

SÖZLÜK

مِنْ شُرَكَائِكُمْ Ortaklarınızdan. "Şüreka" "şerik"in çoğuludur. Müşriklerin Allah'a ortak koştukları düzmece ilahlar demektir.

مَنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ Mahlukatı kim yaratıyor? İnsanı ve hayvanı ilk kez yaratan, onları yoktan vareden.

فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ Nasıl çevriliyorsunuz? Hakkı bildikten sonra nasıl ondan çevriliyorsunuz?

أَمَّن لَّا يَهِدِّي Yoksa hidayete ulaşmayan, doğru yolu bulamayan.

كَيْفَ تَحْكُمُونَ Nasıl hükmediyorsunuz? Nasıl böylesine kötü bir hüküm verebiliyorsunuz? Doğru yola iletemediği halde, uyulması uygun olmayana nasıl tâbi olabiliyorsunuz?

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı, gerçeği anlatmak, onları hakka uymaya davet etmek üzere, müşrikleri soru yağmuruna tutuyor. Şok edici sualler yönelterek kendilerine gelmelerini sağlamayı amaçlıyor. Bu konuda Yüce Allah, elçisine şu buyruğu veriyor: Ey Rasûlüm! Şu müşriklere "De ki: Sizin ortak koştuklarınızdan ilk kez yaratacak, sonra onu iade edecek olan var mı?" Sizin ibadet ettiğiniz bu düzmece ilahlar arasında, insanı yokluktan varlığa getirebilecek, sonra bu işlemi tekrarlayabilecek biri var mı? Verecekleri cevap bellidir: Hayır! Öyleyse, nasıl bilip onayladığınız haktan çevriliyorsunuz? Onlara şunu da söyle: "Sizin ortak koştuklarınızdan hakka ulaştırabilecek var mı?" Sizin kulluk sunduğunuz bu uydurma ilahlar arasında insanı gerçeğe ulaştırabilecek biri var mı? Bu sorunun cevabı, kesinlikle "hayır!"dır. Çünkü bu düzmece ilahlar ne konuşurlar, ne de bilgi verebilirler. O zaman, onlara de ki: Allah, peygamberi, vahyi ve ayetleri aracılığı ile insanları gerçeğe ulaştırır.

Ve onlara de ki: "Hakka ulaştıran mı uyulmaya daha hak sahibidir, yoksa doğru yola ulaştırılmadıkça kendisi hidayete ulaşmayan mı?" Cevap açık-seçik şudur: Hakka ulaştıran, uyulmaya daha hak sahibidir. Kendisi hidayete ulaştırılmadıkça ulaşamayan değil, Allah bağlanılmaya lâyıktır. O halde, neden Allah'tan korkup sakınmıyorsunuz? Neden O'nu tek ve ortaksız bilmiyorsunuz? Niçin O'na, Elçisine ve Kitabına inanarak hidayete ermiyorsunuz? Neden hakka ulaştırma becerisini gösteremeyen düzmece ilahlarınızı terketmiyorsunuz? "Ne oluyor size?" Allah'a yönelik ibadeti bırakıp şu putlara kulluk etmeye yönelmenizin sebebi nedir? "Nasıl hükmediyorsunuz?" Hakka ulaştırana kulluk etmekten vazgeçip, doğru yola iletemeyene tapmak gibi bir kararı neye dayanarak veriyorsunuz?

"Onların çoğunluğu zandan başkasına uymaz." Şu müşriklerin büyük çoğunluğunun putlara yönelik ibadetinin temelinde zan yatar. Yakini (gözle görür gibi bir inanca) inanca sahip değildirler. Bu tapınma biçiminin hak

olduğundan emin değildirler. Bunların ibadete layık ilahlar olduklarına ilişkin anlayışları, tamamen bir kuruntudur. "Gerçekte zan ise, haktan hiçbir şeyi sağlamaz." Zan, bilgi bakımından yeterli değildir. Bilgiden bir şey elde edilmesine yaramaz. İnanç konusu gibi hayati bir meselede ise, gerekli olan kesin bilgidir, zan değil.

"Şüphesiz Allah, onların işlemekte olduklarını bilendir." Bu ifadenin altında şiddetli bir tehdit yatmaktadır. Bâtılda ısrar edip, hakka sırt çevirme inadından vazgeçmemeleri sebebiyle, yürekleri hoplatan korkunç bir tehdide maruz kalıyorlar. Yüce Allah, bu zulümleri ve inatları dolayısıyla onları ileride uygun bir cezaya çarptıracaktır.

SONUÇ

1- Düzmece ilahların asılsızlığı vurgulanarak tevhid gerçeği birkez daha pekiştiriliyor. Öyleki bunlara kullukta bulunanlar da, yaratmayı ilk kez gerçekleştiremedikleri gibi, onu iade edemediklerini itiraf ediyorlar; insanları gerçeğe ulaştıramadıklarını kabul ediyorlar. Oysa Allah, yaratır ve öldürür ve tekrar diriltir. Doğru yola ulaştırır.

2- Kur'an ve Sünnet'e uymayan, hükümleri geçersiz kılmak, bunları kabul etmemek, yerlerine doğru hükümleri ikame etmek bir zorunluluktur.

3- İnançla ilgili meselelerde zan kabul edilmez. Bu hususta kesin bilgi şarttır.

4- Zanna dayalı söz söylemek ve amel etmek doğru değildir. Bir hadiste Peygamberimiz şöyle buyuruyor: "Zandan sakınınız. Çünkü sözün en yalanı zandır."

وَمَا كَانَ هَٰذَا الْقُرْآنُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ اللَّهِ
وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ
مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ

وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾
بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَٰلِكَ
كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٣٩﴾

37- Bu Kur'an, Allah'ın katındandır. Başkası tarafından uydurulacak bir şey değildir. Ancak kendinden öncekinin doğrulaması ve Kitab'ın açıklamasıdır. Onda asla şüphe yoktur. Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

38- Yoksa "onu uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer doğru iseniz haydi onun benzeri bir sûre getirin ve Allah'tan başka çağırabildiklerinizi de çağırın!"

39- Hayır, bilgisini kavrayamadıkları, yorumu kendilerine gelmemiş olan bir şeyi yalanladılar. Onlardan öncekiler de böyle yalanlamışlardı. Bak, o zalimlerin sonu nice oldu!

SÖZLÜK

اَنْ يُفْتَرَى مِنْ دُونِ اللّٰه	Allah'tan başkasının uydurması. Bu Kur'an uydurulmuş değildir. Allah'tan başkası onu hak olarak indiremez.
وَ تَفْصِيلَ الْكِتَابِ	Ve kitabın açıklanması. Yüce Allah'ın bu ümmete farz kıldığı, helal ve haram olarak belirlediği hususların açıklamasıdır.
اَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ	Yoksa onu "bu Kur'an'ı kendisi yalan olarak uydurdu" mu diyorlar?
بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ	Onun ilmini kuşatmadılar. Yüce Allah'ın kendilerine sözünü ettiği ahiret azabını.
وَ لَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ	Onun açıklaması kendilerine geldiğinde.
كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ	Onlardan öncekilerde böyle yalanladılar. Bunların Allah'ın vaadini yalanlamaları gibi, önceki kuşaklar da yalanladılar.

AÇIKLAMA

Yukarıda sunduğumuz âyetlerde vahiy ve nübüvvet gerçekleri dile getiri-

liyor. Bunların isbatı amaçlanıyor: "Bu Kur'an, Allah'tan başkası tarafından yalan olarak uydurulmuş değildir." Kur'an'a böyle bir nitelemede bulunmak, onun yüce şanına yaraşmaz. Allah'tan başka birinin hazırladığı uydurma bir kitap değildir Kur'an (haşa). "Ancak bu, öncekileri doğrulayandır." Kur'an Allah'ın sözüdür, O'nun Elçisine sunduğu vahyidir. Tevrat ve İncil gibi kendisinden önce indirilmiş bulunan kitapları tasdik etsin diye indirilmiştir. "Ve ki-tabı ayrıntılı olarak açıklayandır." Yüce Allah'ın İslâm milletine farz kıldığı ibadetleri, yasaları ve hükümleri ayrıntılı olarak açıklar. "Bunda asla şüphe yoktur." Kur'an'ın Allah kelamı, O'nun vahyi olduğunda şüphe yoktur. Âlem-lerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Allah tüm yaratıkların terbiyecisi, yöneti-cisidir. Bu husus onların cisimlerini, akıllarını, ahlâklarını ve ruhlarını kapsar. O'nun terbiyeci ve yöneticiliğinin (Rablığının) gereği, kitap indirmesidir; bu kitapta terbiye edilen, yönetilen kulun bedensel, ruhsal, akli ve ahlâki olgunlaş-ması açısından ihtiyaç duyduğu ilkeleri, yasaları, hükümleri ve ölçüleri ayrıntı-lı biçimde açıklamasıdır.

Bundan sonraki âyette ise, Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Yoksa, bunu kendisi yalan olarak uydurdu mu diyorlar?!" İnkârcı müşrikler, son derece çirkin bir tutumla, bu Kur'an'ın Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından uydurulduğunu, Allah tarafından indirilmediğini söylüyorlar. Şu halde, ey Elçimiz Muhammed! Sen de onlara meydan oku ve Kur'an sûrelerine benzer bir sûre meydana getirmelerini söyle. Onlar böyle bir şeyi yapamayacakları için, iddiaları apaçık olarak geçersiz kılınacaktır. Ve onlara de ki: Eğer, Kur'an'ın vahiy sonucu olmadığı, Muhammed'in uydurması olduğu şeklindeki iddianızda samimi iseniz, Kur'an'ın içerdiği sûrelerden birinin benzeri bir sûreyi meydana getirmek için, yardımına başvurabileceğiniz herkesi yardıma çağırın... "Hayır, onlar ilmini kuşatamadıkları ve kendilerine henüz yorumu gelmemiş bir şeyi yalanladılar." Mesele, onların Kur'an-ı Kerim'in Allah'ın kelâmı olduğunu kavrayamamalarından kaynaklanmıyor; tam tersine onlar, bilgi olarak kuşatamadıkları, Allah'ın azap tehditi gibi olguları yalanladılar. Ancak, azaba ilişkin tehdit gerçekleşip onlar da azapla yüzyüze kalınca onu yalanlayamazlar... Bu yüzden Yüce Allah: "Onlardan öncekiler de böyle yalanlamışlardı!" buyuruyor. Yani (En'am suresinde vurgulandığı gibi) "Bizim şiddetli azabımızı tadana kadar." (En'am, 148)

"Zulmedenlerin nasıl bir sonuca uğradıklarına bir bak!" Yüce Allah, Nuh kavminin zalimlerini suda boğarak, Hud kavminden zalim olanların üzerine kasıp kavuran bir rüzgâr salarak, Salih kavminin zalimlerine korkunç bir ses

sardırarak, Şuayb peygamberin soydaşlarından zalim olanlarını da ölümcül bir titreme ile helâk etti. Daha bir çok zalim toplumu dilediği azap biçimiyle tarih sahnesinden sildi. Öyleyse şu anda Kur'an'a muhatab olan zalimler de eğer tevbe etmez ve Allah'ın âyetlerini yalanlamayı sürdürürlerse, başka toplumların başına gelen, onların da başına gelecektir. "Allah zalimlerin yaptıklarından habersiz değildir!"

SONUÇ

1, Vahiy gerçeği ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliği bir kez daha vurgulanıyor.

2- Kur'an'ın Allah sözü oluşunun bir delili de, önceki semavi kitapları tasdik etmesi, onlarla çelişmemesidir. Çünkü aynı kaynaktan gelirler. Yani, Allah tarafından indirilmişlerdir.

3- Kur'an'ın Allah tarafından vahiy yoluyla indirildiğinin bir delili de, Yüce Allah'ın Araplara, Kur'an'ın fesahati, belağatı ve icazı (ebedi berraklığı ve mucizeliği) ayarında bir tek sûre getirmeleri hususunda meydan okuması ve Arapların bunu yapamamalarıdır.

4- Müşriklerin inatlarını ve inkârcı tutumlarını sürdürmeleri, onların henüz Allah'ın vaadettiği azabı tatmadıklarını gösteriyor. Şayet azabı tatmış olsalardı, hiç kuşkusuz inanacaklardı. Ama o esnadaki iman da kişiye yarar sağlamaz.

وَمِنْهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِۦ وَمِنْهُم مَّن لَّا يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ
بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾ وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ۖ أَنتُم
بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعْمَلُ وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُم
مَّن يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾

وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَلَوْ كَانُوا
لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ
يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾

40- Onlardan kimi, ona inanır, kimi de inanmaz. Rabbin bozguncuları çok iyi bilir.

41- Eğer onlar seni yalanladılarsa de ki: "Benim yaptığım bana, sizin yaptığınız size. Siz benim yaptığımdan uzaksınız, ben de sizin yaptığınızdan uzağım!"

42- İçlerinden sana kulak verip dinleyenler de vardır. Fakat sağırlara sen mi duyuracaksın?! Hele akıllarını da kullanmıyorlarsa!

43- İçlerinden sana bakanlar da var. Fakat körleri sen mi yola götüreceksin? Hele sezgileriyle de görmüyorlarsa!

44- Allah insanlara hiç zulmetmez; fakat insanlar kendi kendilerine zulmediyorlar.

SÖZLÜK

وَ مِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ — Ve onlardan kimi ona inanır. Kur'an'ı yalanlamakta olan Mekkeliler arasında ileride ona inanacaklar vardır.

وَ رَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ — Rabbin bozguncuları en iyi bilir. Bunlar aklı ve kalbi ifsad eden sapıklık davetçileridir. İfade, onlara yönelik bir tehdit niteliğindedir.

وَ إِنْ كَذَّبُوكَ — Ve eğer seni yalanlarlarsa. Seni yalanlamaya devam ederlerse.

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ — Ve onlardan kimi seni dinler. Kur'an okuduğun zaman onlardan seni dinleyenler vardır.

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ — Ve onlardan kimi sana bakar. İçlerinde sana bakanlar vardır. Senin sahip olduğun nübüvvet alâmetlerini, doğruluğunun belirtilerini gözleyenler vardır. Yine de senin Allah'ın elçisi oldu-

ğunun bilincine varmazlar. Çünkü Yüce Allah, bu marifeti onlara haram kılmıştır.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı Peygamber Efendimizin (s.a.v.) peygamberliğini vurgulayarak devam ediyor. Bu meyanda Yüce Allah, Elçisini teselli etmek ve açık delillere ve güçlü belgelere rağmen kavminin neden inanmadığını açıklamak üzere şöyle buyuruyor: "Onlardan ona inananlar var." Kur'an'a ve Peygamber'e inanacak olanlar var. Çünkü Kur'an'a inanmak Peygamber'e inanmayı gerektirir.

"Ve ona inanmayanlar da vardır."(1) Hiç kuşkusuz bu, gaybten haber vermenin bir örneğidir. Nitekim gelişmeler, Yüce Allah'ın haber verdiği gibi oldu. Müşriklerin büyük bir kısmı inandı. Bir kısım da inanmama yolunu seçti.

"Rabbin bozgunculuk çıkaranları daha iyi bilir." Allah kimlerin inanmadığını herkesten daha iyi bilir. Bu ifade, insanları İslâm'dan uzaklaştıran, inanmalarına engel olan, tevhide bağlanmalarını önleyen bozgunculara yönelik bir tehdit niteliğindedir.

"Eğer seni yalanlarlarsa..." seni yalanlamaya devam ederlerse, onlara aldırma ve "... şöyle söyle: Benim yaptıklarım benim, sizin yaptıklarınız sizindir. Siz benim yaptıklarımdan uzaksınız ve ben de sizin yaptıklarınızdan uzağım." Eğer dünyada bir azap gelecek olursa, sen bundan kurtulursun, onlarsa helâk olurlar.

"Onlardan seni dinleyecekler vardır." Kur'an okuduğun zaman, davet, emir veya nehiy nitelikli sözler sarfettiğin zaman seni dinlerler. Ama dinlediklerini anlamazlar, onlardan yararlanmazlar. Bu hususta sen kınanacak değilsin. Çünkü sen sağırlara işittiremezsin. Bunlar da işitmez sağırlardır.

Bazıları da gözleri açık sana bakıyorlar. Taşıdığın nübüvvet ve risalet işaretlerini hal ve hareketlerinde seyrediyorlar. Buna rağmen doğru yolu görmüyorlar. Ama bunda senin suçun yoktur. Çünkü gözleri açık olsa bile körler göremez.

"Şüphesiz Allah, insanlara hiç bir şeyle zulmetmez. Ancak insanlar kendi nefislerine zulmediyorlar." Burada Yüce Allah'ın, dinledikleri halde dinledikle-

(1) Ebu Talib, Ebu Leheb ve Ebu Cehil gibi.

rinden yararlanamayan, gördükleri halde gördüklerinden yararlanamayan kimselere ilişkin kanunu açıklanıyor. Buna göre, bir kimse herhangi bir şeyden aşırı derecede tiksinir, ondan nefret ederse, onunla ilgili olarak duyduğu ve gördüğü şeylerden yararlanma gücünü kendinde bulamaz. Bu yüzden, bir şeyi aşırı sevmek veya o şeyden aşırı nefret etmek, kişiyi ona karşı kör ve sağır kılar. Nitekim uzun süre şer ve fesatla uğraşan bir kimseye, tevbe edip hayra ve iyiye yönelmesi kendisi açısından zor olur. İşte Yüce Allah buna işaret ediyor: "Şüphesiz Allah, insanlara hiç bir şeyle zulmetmez. Ancak insanlar kendi nefislerine zulmediyorlar."

SONUÇ

1- Kur'an'ın gayb âleminin kapsamına giren bir şeyden haber vermesi gerçek çıkmıştır.

2- "Çünkü doğrusu, gözler kör olmaz, ancak sînelerdeki kalpler körelir." (Hac, 46) âyetinin anlamı pekiştiriliyor.

3- Rasûlüllah'a (s.a.v.) delil sunma ve müşriklerin saldırılarını savma yöntemi öğretiliyor.

4- Yüce Allah zulümden münezzeh kılınıp bunun insanlara özgü bir nitelik olduğu vurgulanıyor.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَنْ لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ
يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ۚ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ وَمَا كَانُوا۟
مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ
فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ
أُمَّةٍ رَّسُولٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾

45- Onları biraraya toplayacağı gün, sanki onlar sadece gündüzün, görüşüp tanıştıkları bir zaman kadar dünyada kalmış olurlar. Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayıp, yola gelmemiş olanlar, en büyük ziyana uğramışlardır.

46- Ya onları uyardığımız şeylerin bir kısmını sana göstereriz ya da bundan önce seni vefat ettiririz, farketmez; nasıl olsa dönüşleri bizedir. Sonra Allah onların yaptıklarına da şahittir.

47- Her ümmetin bir elçisi vardır. Elçileri gelip de bunlar onu yalanlayınca aralarında adaletle hükmolunur; onlara hiç haksızlık edilmez.

48- "Doğru iseniz bu bizi tehdid ettiğiniz azap ne zaman?" diyorlar...

SÖZLÜK

يَحْشُرُهُمْ — Onları toplayacaktır. Yüce Allah onları kabirlerinden diriltip, hesaplaşma meydanında toplayacaktır.

كَأَنْ لَمْ يَلْبَثُوا — Sanki hiç kalmamışlar. Sanki dünyada hiç hayat sürdürmediler. Kabirlerde ölüler olarak kalmadılar.

أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ — Veya seni vefat ettiririz. Veya bundan önce senin hayatına son verirsek.

فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ — (Kıyamet günü mahşer meydanına) Peygamberleri geldiği zaman.

بِالْقِسْطِ — Adalet ile.

مَتَى هَذَا الْوَعْدُ — Bu vaad ne zaman? Kıyamet günü azab göreceğimize ilişkin bu vaad ne zaman gerçekleşecektir?

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde, ölümden sonra diriliş ve sonrasında hesaplaşma gerçeği dile getirilip pekiştiriliyor: "Onları bir arada toplayacağı gün..." Onlara, kendilerini kabirlerinden dirilterek çıkaracağımız ve bir arada toplayacağımız günü hatırlat. "... sanki hiç ömür sürmemişler gibi..." Dünyada, evlerinde yaşamamışlar ve kabirlerinde ölüler olarak uzun zaman kalmamışlar gibi. "... gündüzün bir saatinden başka..." "Onlar birbirlerini tanımış olacak-

lar." Bir saatlik bir süre için birbirlerini görecekler ve ardından, ortamın dehşeti, onları birbirlerinden koparacaktır. Herkes kendi derdine düşecektir.

"Allah'a kavuşmayı yalanlayanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır. Onlar hidayete ermiş değildir." Âyet-i kerimenin bu kısmında Yüce Allah, ahiret günü dirilişi, hesaplaşmayı ve cezayı yalanlayan, dolayısıyla Allah'a kavuşmayı ummadığı için, O'nun hoşnut olduğu şeyleri işlemeyen, öfkelendiği şeyleri terketmeyenlerin, o gün hem kendileri, hem de aileleri ile ilgili olarak hüsrana uğrayacaklarını haber veriyor. Cehenneme girerek büyük bir zarara uğrayacaklarını bildiriyor. "Onlar hidayete ermiş değildir." Dünya hayatında doğru yolu bulmadıkları, hidayete ermedikleri için, bu hüsranla, bu acıklı azapla karşılaşırlar.

"Onlara vaadettiğimiz azabın bir kısmını sana gösteririz veya senin hayatına son veririz." Onlara vaadettiğimiz azabın bir kısmını bu dünya hayatında, senin görebileceğin şekilde onlara gösteririz veya bundan önce senin hayatına son veririz... Her halukârda, onların ölümden sonra dönüşleri bizedir. Onları dünyadaki hayat biçimlerine göre yargılarız. İyiliği iyilikle, kötülüğü de kötülükle karşılarız.

"Sonra Allah işlediklerine şahiddir." Bu, kıyamet günü yargılanacaklarına ilişkin hükmü pekiştirici bir değerlendirme cümlesidir. Çünkü Yüce Allah'ın onları bilmesi ve yaptıklarına şahid olması, onları azaba çarptırması için yeterli bir nedendir.

"Her ümmetin bir rasûlü vardır. Onlara rasûlleri geldiği zaman, aralarında adaletle hüküm verilir ve onlar zulme uğratılmazlar." Her bir insan topluluğuna bir elçi gönderilmiştir. Bu elçi gelip Allah'ın duyurusunu iletmiştir. Bir kısmı elçiye itaat etmiş, bir kısmı da karşı çıkmıştır. Kıyamet meydanında her bir ümmetin peygamberi geldiği zaman, o ümmetin aralarında hüküm verilir. Adalet ilkesine göre hesaba çekilirler; amellerinin karşılığını alırlar. İyiliklerin noksan sayılması veya kötülüklerin çok gösterilmesi gibi bir haksızlığa uğratılmazlar.

Müşrikler Rasûl (s.a.v.) ve arkadaşlarına: "Derler ki: Eğer doğru konuşuyorsanız, bu dediğiniz süre ne zamanmış?" Kıyametin azabı ne zaman gelecektir? Bu sözleri, azabın bir an önce gelmesini isteyerek sarfediyorlar. Çünkü kıyamete ve azaba inanmıyorlar. Bu sorunun cevabı ise, bir sonraki âyete veriliyor.

SONUÇ

1- Vaadedilen sonucun ve ahiret yurdunun gerçekleşeceği pekiştirilmiştir.

2- Kıyamet günü dirilişi inkar edenlerin hüsrana uğrayacaklarının duyurulması.

3- Peygamber Efendimizin (s.a.v.) teselli edilmesi ve sabretmesi yönünde kendisine telkinde bulunulması... Düşmanlarının kesinlikle azaba uğratılacakları açıkça duyurularak peygamberin getirdiklerinin hükümran olacağı pekiştirilmiştir.

4- Kıyamet günü hesaplaşmasının keyfiyetinin açıklanması... Her ümmet ve kendisine gönderilen elçi getirilir ve aralarında hüküm verilir. Ardından Yüce Allah mü'minleri kurtarır ve kâfirleri elîm bir azaba çarptırır.

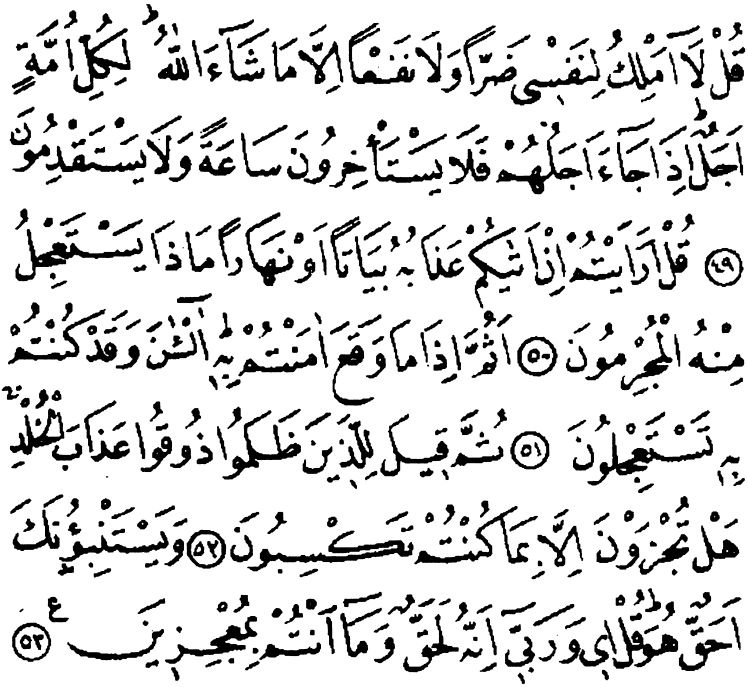

49- De ki: "Ben kendime dahi, Allah'ın dilediğinden başka, ne bir zarar, ne de bir yarar verme gücüne sahip değilim. Her

ümmetin bir süresi vardır. Süreleri gelince ne bir an geri kalırlar, ne de ileri giderler."

50- De ki: "Bakın, eğer O'nun azabı size geceleyin, ya da gündüzün gelirse... Suçlular bunlardan hangisini acele istiyor?"

51- Azap başınıza geldikten sonra mı ona inanacaksınız? Şimdi mi inandınız? Hani ya siz onu çabuk isteyip duruyordunuz; nasılmış?

52- Sonra zulmedenlere: "Sürekli azabı tadın!" denilecek. "Yalnız kazandığınız şeylerle cezalandırılmıyor musunuz?"

53- "Sahiden o gerçek midir?" diye senden soruyorlar. De ki: "Evet, Rabbim hakkı için o gerçektir. Siz onu önleyemezsiniz!"

SÖZLÜK

لِنَفْسِي ضَرًّا — Nefis için zarar olarak. Nefse zarar. Allah'ın yardımı olmadıkça, kendime yönelik bir zararı defedemem.

وَ لاَ نَفْعًا — Ve fayda da yok. Allah dilemedikçe kendime bir yarar dokunduramam.

لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ — Her ümmet için bir ecel vardır. Her bir ümmetin belirlenmiş bir yokoluş vakti vardır.

فَلاَ يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً — Bir saat dahi ertelenmez. Ecelleri gelince bir an dahi geriye bırakılmaz.

وَ لاَ يَسْتَقْدِمُونَ — Ne de öne alınırlar. Ecelleri gelmeden de öldürülmezler.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ — De ki: Gördünüz mü? Durumu bana haber verin?

أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ — Gerçekleştikten sonra mı azaba inanacaksınız?

عَذَابَ الْخُلْدِ — Ebedi azap. İçinde ebedi kalınacak ve hiç bir şekilde sona ermeyecek, çıkışı olmayan azap.

وَ يَسْتَنْبِئُونَكَ — Senden haber soracaklar.

قُلْ إِي — "Evet," de.

وَ مَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ — Siz aciz bırakacak değilsiniz. Yani Allah'ı aciz bırakamazsınız. Azaptan sıyrılıp kurtulamazsınız.

AÇIKLAMA

Sûrenin müşriklere cevap niteliğindeki akışı sürüyor. Bundan önceki âyetlerde, azap istemişler ve: "Eğer doğru sözlüyseniz, bu belirttiğiniz süre ne zamanmış?" demişlerdi. Bu âyetlerde ise Yüce Allah, Elçisine onlara şu cevabı vermesini buyuruyor: "Kendim için zarardan hiç bir şeye malik değilim." Bana yönelmiş bulunan bir zararı bertaraf etme ve bir yararı da sağlama gücüne sahip değilim. Ancak Yüce Allah'ın dilemesi başka. Hal böyleyken gaybı bilmem, azabın ne zaman geleceğini önceden kestirmem mümkün mü? Yüce Allah, sizin için öngördüğü azabı bir süre için ertelerse, ben onu öne alamam. Şunu hiç bir zaman aklınızdan çıkarmayın: Her topluluk için önceden belirlenmiş bir helâk, bir yokoluş vakti vardır. Bu vakti, ne bir saat erteleyebilir, ne de öne alabilirler. Bu yüzden azap istemeniz, anlamsızdır.

Bir diğer husus daha var: Sizin bir an önce başınıza gelmesini istediğiniz azap, geceleyin ve gündüz vakti gelip çatıverse, ona katlanacak gücünüz var mıdır, haber verin bana?! O halde, ey suçlu-günahkârlar! Ne diye azabın bir an önce gelip çatmasını istiyorsunuz!? Ne kadar korkunç bir şey istediğinizin farkında değil misiniz!?

"Gerçekleştikten sonra mı ona iman edeceksiniz?" Allah'ın duyurduklarını yalanlamayı ve inatçı tutumunuzu sürdürecek misiniz? Azap gelip çatınca mı inanacaksınız? Acaba o gün inanmanız size bir yarar sağlayacak mı? O zaman size, alaycı ve aşağılayıcı bir ifadeyle: Bir an önce gelip çatmasını istediğimiz azaba şimdi mi inanıyorsunuz!?. denilecektir.

"Sonra o zulmetmekte olanlara: Sürekli azabı tadın!.." denilecek. "Kazandıklarınızın dışında bir başka şeyle mi cezalandırılacaktınız!?" diye hitap edilir.

Şirk ve günah işlemek suretiyle zulme sapan suçlu-günahkârlar ateşe atıldıklarında, aşağılayıcı, onur kırıcı bir ifadeyle denilecektir ki: "Sürekli azabı tadın!.." Yok olmaz ve sonu gelmez azabı... Karşılaştığınız bu ceza, ancak sizin işlediğiniz şirk ve günahın tam karşılığıdır.

"Bu bir gerçek midir, diye senden soracaklar." İnanmamakta direnen müşrikler sana: "Bize va'dettiğin bu kıyamet azabı hak mıdır?" diye senden haber sorarlar. Onlara şu cevabı ver: "Evet, Rabbime andolsun ki, şüphesiz gerçektir ve sizler aciz bırakacak değilsiniz." Sizler Allah'ı aciz bırakamazsınız, O'nun azabından yakanızı sıyıramazsınız! O sizi korkunç azaba çarptıracak, size elem verici azabı tattıracaktır ve sizler aşağılanacaksınız!..

SONUÇ

1- Hiç bir canlı, Allah'ın izni ve iradesi olmaksızın, başkaları bir yana, kendi şahsına yönelik bir zararı dahi bertaraf edemez ve kendine bir yarar sağlayamaz. Kendilerine yönelik bir zararı bertaraf etmek ve bir yarar sağlamak için evliyalara yalvaranlar hüsrana uğrayacaklardır.

2- İnsanın yaşama süresi önceden belirlenmiştir. Bu belirli vakti öne almak veya ertelemek mümkün değildir. O halde kuldan korkmanın bir anlamı yoktur.

3- Azap gelip çattığı veya ölüm meleği gırtlağa yapıştığı zaman inanmanın, günahlardan tevbe etmenin bir yararı olmaz.

4- Bir haberi doğrulamak amacı ile Allah adına yemin etmek caizdir.

5- Âyet-i kerimede geçen "İy" "evet" anlamına gelen bir kelimedir ve genellikle yemin nitelikli ifadelerde kullanılır. (Evet, Allah'a andolsun!" Evet, Rabbime andolsun!" gibi.)

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ ۗ وَأَسَرُّوا
النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ أَلَا إِنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ
مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿٥٧﴾ قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا ۖ هُوَ خَيْرٌ
مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾

54-O zaman, kendisine zulmeden her kişi, yeryüzünde ne varsa hepsi kendisinin olsaydı azabdan kurtulmak için onu fidye olarak verirdi. Azabı gördükleri zaman, içlerinde pişmanlık duyarlar; aralarında adaletle hükmedilir, asla haksızlığa uğratılmazlar.

55- İyi bil ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. İyi bil ki, Allah'ın vâadi gerçektir, fakat çokları bilmiyorlar.

56- O, yaşatır, öldürür ve siz O'na döndürülüp götürüleceksiniz.

57- Ey insanlar, size Rabb'inizden bir öğüt, göğüslerde olan sıkıntılara bir şifa ve inananlara bir yol gösterici ve rahmet gelmiştir.

58- De ki: "Allah'ın lûtfuyla, rahmetiyle, evet ancak onunla ferahlansınlar. O onların toplayıp yığdıklarından hayırlıdır."

SÖZLÜK

لَافْتَدَتْ بِهِ	Onu fidye olarak verirdi.
وَ أَسَرُّوا النَّدَامَةَ	Pişmanlığı gizlediler. İmanı ve salih ameli terketmekten duydukları pişmanlığı içlerinde gizlerler.
وَ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ	Aralarında adâletle hükmolundu. Allah aralarında adâletle hükmetmiştir.
إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ	Allah'ın vâadettikleri haktır. Kesinlikle olacaktır.
مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ	Rabbinizden nasihat. Rabbinizden hak ve hayır nitelikli, şirkten ve kötülükten sakınmayı öngören bir tavsiye geldi.
وَ هُدًى	Hidayet. Hak ve hayır yolunu, batıl ve şer yolundan ayıran yol gösterici.
بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ	Allah'ın ihsanı ve rahmeti ile. Allah'ın bol ihsanı ve rahmeti. İnsanlara gösterdiği iman, salih amel, şirk ve günahtan kaçınma imkanı.
فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا	Bununla mutlu olsunlar. Bilgi ve takvayı izleyen iman ve salih amel ile sevinsinler, müjdeleşsinler.
هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ	O, biriktirdiklerinden daha hayırlıdır. Maldan ve dünyanın geçici kırıntılarından daha iyidir.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı içinde, müşrikler inanmasalar da, Yüce Allah'ın kendileri için bildirdiği azâbın kaçınılmaz olarak karşılarına çıkacağı ve bunun dayanılmaz bir azab olduğu vurgulanıyor. "Zulmeden her nefis..." Şirk ve günah esaslı bir hayat sürdürmek sûretiyle kendine zulmeden nefis, yeryüzündeki tüm canlı-cansız varlıklara sahip olsaydı ve bunlar fidye olarak kendisinden kabul edilseydi, azabdan kurtulmak için, bunları kesinlikle fidye olarak verirdi. Bu, karşılaştıkları azâbın ne denli şiddetli olduğunu gösteriyor.

Kıyamet alanında, ateşle burun buruna gelen kâfirlerin psikolojik durumlarından bir sahneyi Yüce Allah şu ifadelerle açığa vuruyor: "Onlar azâbı görünce pişmanlıklarını gizlerler." Pişmanlık duygusunu içlerine atarlar, dışa vurmazlar. Pişman olduklarını ifade etmezler. İnanmamaktan, Allah'ın Elçisine uymamaktan duydukları büyük pişmanlık göğüslerinde düğümlenip kalır.

"Oysa onlar haksızlığa uğratılmadan aralarında adâletle hükmedilmiştir." Allah mü'minlerle müşrikler, zâlimlerle mazlumlar arasında adâletle hükmetmiştir. İlahi adâletin gereğini yapmıştır. Dolayısıyla işlemedikleri bir şeyden sorumlu tutulmak sûretiyle haksızlığa uğratılmalarına imkân yoktur.

"Haberiniz olsun, göktekilerin ve yerdekilerin tümü gerçekten Allah'ındır." Dikkat edin, duyun ey müşrikler! Gklerde ve yerde bulunan tüm varlıklar, gerçek anlamda Allah'ın mülküdür. Hiç kimse bunlar üzerinde sahiplik idda edemez. O, mülkü üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunur; azab eder, merhamet eder, bahtiyar kılar, bedbaht kılar. O'na ve uygulamalarına itiraz edilemez. Haberiniz olsun, Allah'ın sözü haktır. Bir kez daha duyun bu gerçeği... Allah'ın size vâadettiği azab kesindir, bu vâadden dönülmesi mümkün değildir. "Ancak onların çoğu bilmezler." Bu azâbın kesin olarak gerçekleşeceğini, bir de azâbın miktarını bilselerdi, onu inkâr etmek gibi korkunç bir hataya düşmezlerdi.

"O diriltir ve öldürür. Ve O'na döndürüleceksiniz!" Yüce Allah, kendisinin canlıları diriltip öldürdüğünü haber veriyor. Öldürüp diriltmeye güç yetiren herşeyi yapabilir. Ölümden sonra kâfirleri diriltip biraraya getirmesi, sonra da işledikleri şer ve fesat nitelikli davranışlarından dolayı onları cezalandırması da bu kapsama girer. "Ve O'na döndürüleceksiniz," ifadesi ile âhiret buluşması bir kez daha vurgulanıyor.

Tevhid (Allah'ın tek ve ortaksız ilâhlığı, evrensel egemenliği) ilkesi; peygamberliğin görevi; ve ölümden sonra diriliş ve ceza gerçeğinin pekişti-

rilmesinin ardından, Yüce Allah Arabıyla, Acemiyle tüm insanlığa sesleniyor: "Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt, sinelerde olana şifa ve mü'minler için bir hidayet ve rahmet geldi!.." Teşvik etme ve korkutma üslûbuyla Kur'an-ı Kerim'in içerdiği tüm emir ve yasaklar hidayet ve rahmettir. Sanki deniliyor ki: Ey insanlar, içinizde cahil var, fasık var, şirk ve küfür hastalığına yakalanmış var, hak yoldan sapmış var; bedenen ve ruhen azab içinde kıvranan var. Şimdi size Kur'an geldi, bütün bunların çaresi ondadır. Haydi, ona inanın, içerdiği nura uyun, onunla tedavi olun, onun aydınlığında doğru yolu bulun. O zaman tüm hastalıklarınızdan şifa bulur, aklen, ahlâken ve ruhen olgunlaşırsınız; her iki cihanda da mutlu olursunuz.

"De ki: Allah'ın bol ihsanıyla ve rahmetiyle, yalnız bunlarla sevinsinler. Bu, onların toplayıp yığmakta olduklarından hayırlıdır."(1) Ey Rasûlüm! Bizden onlara yönelik bir emir olarak açıkça duyur ki: İslâm ve şeriatı ile, Kur'an ilimleriyle sevinsinler. Çünkü bu, onların toplayıp yığdıkları fani dünyanın kırın-tılarından daha hayırlıdır. Kaldı ki, bunu izleyen kötü sonuçlar beşer gücünü aşar niteliktedir.

SONUÇ

1- Kıyamet gününün azabı korkunç ve dayanılmazdır. Öyle ki, kâfir kimse, bu azaptan kurtulmak için dünyadaki her şeyi fidye olarak vermeyi ister.

2- Allah'ın rablığı, yüceler âlemindeki ve daha aşağı âlemlerdeki tüm varlıkları kapsar.

3- Kur'an gibi muazzam bir lûtuftan dolayı, içerdiği öğütler, hidayet, rahmet ve şifadan dolayı sevinmek gerekir.

4- Âhireti dünyadan üstün tutmak güzeldir ve aklın gereğidir. Âhirete karşı dünyayı tercih etmek ise ahmaklıktır.

---

(1) Ebu Said el-Hudri, İbn-i Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Allah'ın ihsanı Kur'an, rahmeti de İslâm'dır."

قُلْ أَرَءَيْتُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم مِّن رِّزْقٍ
فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَامًا وَحَلَٰلًا قُلْ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى ٱللَّهِ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُونُ فِى شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا۟ مِنْهُ مِن قُرْءَانٍ
وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ
فِيهِ ۚ وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ
وَلَآ أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرَ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦١﴾

59- De ki: "Gördünüz mü; Allah'ın size rızık olarak indirdiği şeylerin bir kısmını haram ve bir kısmını helal yaptınız." De ki: Allah mı size böyle izin verdi, yoksa siz Allah'a iftira mı ediyorsunuz?"

60- Allah'a yalan uyduranların kıyamet günü hakkındaki zanları nedir? Muhakkak ki Allah, insanlara karşı lûtuf sahibidir, ama çokları şükretmiyor.

61- Ne işte bulunsan, Kur'an'dan ne okusan ve siz ne iş yapsanız mutlaka biz, içine daldığınız an, üzerinizde şahidiz, her yaptığınızı görürüz. Ne yerde, ne de gökte zerre ağırlığınca bir şey, Rabbinin bilgisinden kaçmaz. Ne bundan küçük, ne de büyük hiçbir şey yoktur ki, hepsi apaçık bir kitapta olmasın.... Allah'ın bilgisi her şeyi içine almıştır. O'nun bilgisi dışında kalan hiç bir şey yoktur. Her olay, ancak O'nun bilgisi ve izniyle olur.

SÖZLÜK

أَرَأَيْتُمْ Gördünüz mü? Bana haber verin.

مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ Allah sizin için yarattığı rızıklardan.

ءَاللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ Allah mı size izin verdi? (Bahire ve Saibeyi haram kılmanızı, murdar olmuş hayvanın etini de helal kılmanızı Allah mı size emretti?)

يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ Allah'a iftira ediyorlar. Allah hakkında yalan uydurup iftira atanlar.

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ İçinde bulunduğun her hangi bir önemli iş.

شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ Bir söz veya işe daldığınız zaman, sizin üzerinizde şahidler olarak dururuz.

وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ Rabbinden uzakta kalmaz, Rabbinizden gizli kalmaz.

مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ Zerre ağırlığınca.

إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ Ancak açık kitaptadır. Levh-i mahfuzdadır. Açık-seçik olarak.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, vahiy gerçeğini vurgulayarak ve akli deliller sunarak müşrik inkârcıları susturmağa yönelik olarak sürüyor. Bu meyanda Yüce Allah, Elçisine (s.a.v.) şu buyruğu veriyor: Şu müşriklere de ki: Allah'ın sizin için indirdiği rızıktan haber var mı?" Yüce Allah'ın sizin için yarattığı bitkilerden, yiyeceklerden ve ekinlerden haber verin. Bunların (Bahira ve Saibe gibi) bir kısmını kendinize haram kılmışsınız. Bazı giysilerle de tavaf etmeyi haram kılmışsınız. Kimi ekinleri de düzmece ilâhlarınıza ayırmışsınız. Öte yandan murdar hayvanın etini de helâl saymışsınız. "Allah mı size izin verdi?" Bu hüküm koyma yetkisini vahiy yoluyla O mu size verdi? "Yoksa Allah hakkında yalan uydurup iftira mı ediyorsunuz?" Eğer, bunu vahiy yoluyla Allah bize bildirdi, diyorsanız, peki niçin vahyi inkâr ediyor, yalanlıyorsunuz? Eğer, vahiy yoktur; biz Allah hakkında yalan ve iftira uyduruyoruz" diyorsanız, o zaman sizin durumunuz çok daha kötüdür. Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Allah hakkında yalan uydurup iftira edenlerin kıyamet günü zanları nedir?" Allah'ın huzurunda sorguya çekildikleri zamana ilişkin zanları nedir? Allah onları affedip bağışlayacak mı?.. Tam tersine, lânetlenip sonsuza dek kal-

mak üzere ateşe atılacaklardır.

"Şüphesiz Allah, insanlara karşı büyük ihsan sahibidir." Kendisine karşı yalan uydurup iftira düzmelerine, kendisine ortak koşmalarına, kendisine ve Elçisine isyan etmelerine rağmen, onları azaba uğratma hususunda acele etmez. "Ancak onların çoğu şükretmezler." Câhil oldukları için, bozuk bir terbiye aldıkları için şükretmezler. Yoksa kendisine yönelik iyiliklere teşekkür etmek insaniyetin temel bir özelliğidir.

"Senin içinde olduğun herhangi bir durum, onun hakkında Kur'an'dan okuduğun herhangi bir şey..." Ey Elçimiz! Senin içinde bulunduğun her hangi bir önemli iş ve bu işle ilgili olarak okuduğun herhangi bir âyet yoktur ki, biz sizin üzerinizde şâhid olmayalım..." orada hazır bulunmayalım. "Ona iyice daldığınızda..." ona başlayıp sürdürdüğünüzde, meşgul olduğunuzda, biz her şeyi görüp seyreder ve kaydederiz.

"Yerde ve gökte zerre ağırlığınca hiç bir şey Rabbinden uzakta kalmaz. Bunun daha küçüğü de, daha büyüğü de yoktur ki, apaçık bir kitapta olmasın..." Burada Yüce Allah, ilminin genişliğinden, tüm yaratılmışları kuşatmışlığından söz ediyor. Öyle ki, zerre ağırlığınca bir şey O'nun bilgisinden saklı kalamaz; karınca gibi küçücük bir canlı bile, ne yerde, ne de gökte O'nun kuşatıcı ve geniş bilgisinin dışında olamaz. Bu durum, karıncadan küçük olsun, büyük olsun, her varlık için geçerlidir. Üstelik bunların tümü, apaçık bir kitapta, yani Levh-i Mahfuz'da yazılıdır. İşte bu bilgisinden, kudretinden ve rahmetinden dolayı ilâhlık O'nun yetkisidir ve insanlar başkasına değil sırf O'na kulluk etmelidir.

SONUÇ

1- Vahiy hadisesinin peşiktirilmesi ve Peygamber Efendimizin (s.a.v.) vahiy aldığının ıspatlanması.

2- Haram kılma (yasak koyma) ve helal kılma (serbest ve mübah sayma) Allah'a özgü bir yetkidir. Başka hiç kimse bu yetkiyi kullanamaz.

3- Allah'a karşı iftira etmek haramdır ve böyle bir kimse şiddetli azaba çarptırılır.

4- Yüce Allah'ın kullara yönelik nimetleri sayısızdır, gözalıcıdır. Bununla beraber insanların pek azı bunlar için şükür görevini yerine getirir.

5- Her zaman Allah'ı gözetmek gerekir. Bu hususta gaflet göstermek

haramdır.

6- Âyet ve hadislerin açıkça işâret ettikleri Levh-i Mahfuz vardır ve her şeye ilişkin bilgi orada kayıtlıdır.

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ۚ
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾

62- İyi bil ki, Allah'ın velilerine, sevdiklerine korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

63- Onlar ki, inandılar ve korundular.

64- Dünya hayatında da, âhirette de müjde onlara! Allah'ın sözleri değişmez. O'nun verdiği söz, mutlaka yerine gelir. İşte bu, büyük kurtuluştur.

SÖZLÜK

أَلَا Dikkat edin. (Söze başlangıç oluşturan bir açış ve dikkat edatı.)

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ Ancak Allah'ın velileri. ("Evliya" "veli"nin çoğuludur. Veliden maksat, Allah'tan korkup sakınan mü'mindir. Ancak imanının ve takvasının Allah'ın öngördüğü gibi biçimlenmiş olması şarttır.)

لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ Onlar için korku yoktur. Ölümden ve ölüm sonrasından korkmazlar. Ölümden sonra geride bıraktıklarından dolayı da üzülmezler.

آمَنُوا İnandılar. Allah'ı, Allah'tan geleni, Allah Rasûlü'nü ve onun

haber verdiklerini tasdik ettiler.

يَتَّقُونَ — Sakınırlar. Farzı terketmek veya haramı işlemek gibi Yüce Allah'ın gazâbını gerektiren şeylerden sakınırlar.

لَهُمُ الْبُشْرَى — Onlar için müjde var. Kur'an-ı Kerim'de, ölüm anında gördükleri ya da kendilerine gösterilen salih rüyalarda cennet ile müjdelenirler.

لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ — Allah'ın kelimesini değiştirici yoktur. Allah'ın salih kullarına verdiği sözde bir değişiklik olmaz. Söz vermek kelimeler ile-dir, Allah'ın kelimeleri ise değişmezdir.

اَلْفَوْزُ — Kurtuluş. Zafer. Ateşten kurtulup cennete girmek.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, uyarı edatı "ela" ve pekiştirme edatı "inne" ile vurgulayarak şu haberi veriyor: "Haberiniz olsun; Allah'ın velileri için korku yoktur, mahzun da olmayacaklardır." Ne ölüm anında, ne berzah aleminde (ölüm-kıyamet arası ara dönem) ne de kıyamet gününde korkarlar. Geride bıraktıklarından ve kıyamet günü karşılaştıkları akıbetten dolayı da mahzun olmazlar.

Sonra Yüce Allah, velilerini tanıtmak amacıyla şu açıklamada bulunuyor: "Onlar iman edenler ve Allah'tan korkup sakınanlardır." Allah'a, O'nun Elçisine ve Elçisinin Rabbinin katından getirdiği her duyuru ve habere inanırlar. Hayatları boyunca ve her an hayatlarının her vaktinde Allah'ın gazabından korkup, sakınırlar. Bu yüzden güç yetirdikleri sürece bir farzı terketmez, harama yeltenmezler.

"Müjde onlara!" Dünya hayatında ve âhirette müjde onlar içindir. Allah'ın Kitabındaki müjdenin, hoşnutluğun ve cennete giriş müjdesinin muhatabıdırlar. Melekler canlarını alırken, onları cennetle ve Allah'ın hoşnutluğuyla müjdelerler. Kabirlerinden kalktıkları zaman da, melekler kendilerini müjdeleyerek karşılarlar.

"Allah'ın sözleri için değişiklik yoktur." Bu ifade, kendilerine yönelik müjdeyi pekiştirici niteliktedir. Çünkü adı geçen müjde, Allah'ın sözleri aracılığı ile gerçekleşmiştir. Allah'ın sözleri için asla değişiklik yoktur. Şu halde Allah'ın vaadi değişmeyecektir.

SONUÇ

1- Allah'ın velisi (sevdiği, dostu) olmak, O'na itaat etmek ve sevdiği ve sevmediği hususlarda O'na itaat etmekle mümkündür. Buna göre, Allah'ın razı olacağı biçimde inanan ve farzları yerine getirme ve yasaklardan kaçınma hususunda Allah'tan korkup sakınan bir kimse Allah'ın velisidir, Allah da onun velisi, dostudur.

2- Müjde, Yüce Allah'ın veli kuluna bahşettiği salih rüyalar şeklinde gerçekleşir.

3- Evliyalar iman ve takva ehli kimselerdir. Bu yüzden kâfirler ve fâcirler (alçak-günahkârlar) asla veli olamazlar. Ancak kâfirin iman etmesi ve fâcirin günahlardan arınması gerekir.

4- Allah'ın verdiği haberlerin doğruluğu, hükümlerinin adalete uygunluğu ve dostluğunun (velayetinin) sırrı. Buna göre velilik Yüce Allah'ın muvafakatı (uygun görmesi) esasına dayanır. Gerekli inançlara sahip olmaya, bir takım ameller işlemeye, uygun sözler sarfetmeye, olumlu kişilik ve niteliklere sahip olmaya bağlıdır. Bu sayılanların olumsuz olanlarından kaçınmaya bağlıdır. Dolayısıyla Rabbi ile muvafakat (razılık) oluşturan O'nun velisi (dostu)dir. O'na muhalefet eden de düşmanıdır.

وَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ
إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ
مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ
يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ
وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ
اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾

65- Onların sözü seni üzmesin. Üstünlük tamamen Allah'ındır. İşiten ve bilen O'dur.

66-İyi bil ki, göklerde ve yerde kim varsa hepsi Allah'ındır. Allah'tan başkasına yalvaranlar gerçekte koştukları ortaklara uymuyorlar,(1) sadece zanna uyuyorlar, hayallerine kapılıyorlar ve onlar sadece saçmalıyorlar.

67- Geceyi sizin için istirahat etmenize elverişli, gündüzü de geçiminizi sağlamanız için aydınlık yapan O'dur. Şüphesiz, bunda işiten bir toplum için ibretler vardır.

SÖZLÜK

لَا يَحْزُنْكَ	Seni üzmesin. Onların sözleri üzülmene neden olmasın.
اِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰه	İzzet Allah'ındır. Üstünlük, şeref ve caydırıcılık Allah'ındır.
شُرَكَاءَ	Ortaklar. Kendilerine kulluk edenlere iyilik sağlayacak, zararı defedebilecek başka ilahların, şeriklerin varlığı sözkonusu değildir. Allah tek ve ortaksız ilahtır.
اِلَّا الظَّنَّ	Sadece zan. Ancak zanna uyarlar. Zan ise, kuşkunun en zayıfıdır.
يَخْرُصُونَ	Tahminde bulunarak yalan söylüyorlar.
لِتَسْكُنُوا فِيهِ	İçinde rahat edesiniz, diye. Huzur bulasınız, sakin, hareketsiz bir dönem geçiresiniz diye.
مُبْصِرًا	Görür halde. Gündüzü de, eşyayı görebilmeniz için aydınlatıcı kılmıştır.
فِي ذَٰلِكَ	Bunda. Allah'ın geceyi dinlenme ve rahat etme zamanı, gündüzü de aydınlatıcı kılmasında âyetler vardır.
يَسْمَعُونَ	Dinliyorlar. Olumlu karşılık vermek ve kabul etmek sûretiyle işiten.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı, tevhidî inanç düzeninin üç temel prensibini ele alarak

(1) Âyetteki (mâ), hayret edatı da olabilir. Bu takdirde manâ şöyledir: "Allah'tan başka, birtakım ortaklara yalvaranlar neye uyuyorlar!.."

sürüyor: Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığı... Peygamberlik... Ve ölümden sonra tekrar Diriliş... Yüce Allah, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) hitaben şöyle buyuruyor: "Onların sözleri seni üzmesin." İftiracı müşriklerin: "Sen gönderilmiş bir elçi değilsin; sen deli bir şairsin" sözlerinden dolayı üzülme. Onların bu tür sözleri, sadece kendilerine kötü akibet ve kaçınılmaz hezimeti hazırlar. "Şüphesiz izzet ve gücün tümü Allah'ındır." Senin güçlü ve muktedir Rabbin onları hezimete uğratacaktır, onlara karşı sana yardım edecektir. O halde onların sözlerine karşı sabret ve bu tür sözlerden dolayı karamsarlığa kapılıp hüzünlenme. Çünkü âlemlerin Rabbi olan Allah, kullarının sözlerini işitir, yapıp-ettiklerini, hal ve tavırlarını bilir. Onlarla ilgili hiç bir şey O'ndan gizli kalamaz.

"Haberiniz olsun, şüphhesiz göklerde kim var, yerde kim varsa tümü Allah'ındır..." Onları yaratan, üzerlerinde ortaksız mülkiyet sahibi olan ve onları dilediği gibi yönlendiren O'dur. Her şey O'nun denetiminde, egemenliği ve mutlak yönetiminin altındadır. Öyleyse ey Rasûlüm! Ne diye onlara aldırış ediyor, sözlerinden dolayı üzülüyorsun? "Allah'tan başkasına tapanlar..." Onların ibadete layık, yarar, zarar, ölüm ve hayat üzerinde söz sahibi gerçek ilahlar olduklarına inanarak tapmıyorlar. Bilakis, onlara yönelik ibadetlerinde sadece zanna tabi oluyorlar. "Oonlar ancak zan ve tahminde bulunarak yalan söylemektedirler." Kendi kafalarında bir tapınma şeklini uyduruyor, yalan söylüyorlar.

"... O geceyi dinlenesiniz diye, gündüzü de aydınlatıcı olarak sizin için yaratmıştır." Dua edilmeye ve kulluk edilmeğe lâyık gerçek ilah olan Allah; sizin için, karanlık geceyi yaratmıştır ki, dinlenesiniz. Gündüz yaptığınız işlerden uzak, rahat bir vakit geçiresiniz. Gündüzü de sizin için aydınlatıcı kılmıştır ki, çalışma imkânı bulasınız, hayatınızı sürdürmek için ihtiyaç duyduğunuz besin ve giysileri temin etme fırsatına sahip olasınız. Dolayısıyle şu ilah edindiğiniz putlar ve heykeller ilahlık niteliğini haketmemişlerdir. Bu yüzden onlara kullukta bulunmamanız, onlara dua etmemeniz gerekir.

"Şüphesiz işitebilen bir topluluk için bunda ibretler vardır." Yüce Allah'ın burada zikrettiği noksansızlık, izzet, kudret ve yaratılmışları yönlendirme niteliklerinde O'ndan başka ilah ve rab olmadığına ilişkin kesin işâretler, açık deliller vardır. Ancak bu işâretleri, kabul etmek üzere dinleyenler akledip görebilir. Bir takım sesler işitip de ne anlam ifade ettiğini düşünemeyen, dinlediklerinden sonuç çıkaramayan kimseler ibret alamaz. Bunlar göremeyen körlere, işitemeyen sağırlara benzerler.

SONUÇ

1- İnsanları tek ve ortaksız Allah'a kulluk etmeğe davet eden bir mü'minin batıl taraftarlarının sözlerinden ve yalanlarından dolayı üzülmemesi ve bundan dolayı dâvetine ara vermemesi gerekir. Hem bilmelidir ki, bütün üstünlük, izzet ve şeref Allah'ındır. O, yakında kendisini üstün bir konuma getirecek ve düşmanlarına düşkünlüğü tattıracaktır.

2- Allah'tan başkasına kulluk edenler, bu tavırlarını haklı çıkaracak bir delil, bir gerekçe gösteremezler. Onlar geçmişlerini, önderlerini körü körüne izleyen, zan ve kuruntuların peşinde giden taklitçilerdir.

3- Yüce Allah'ın yaratma ve yönetme sahasında açığa çıkan kudretinin belirtileri, ibadetin sırf O'na yönelik olması gerektiğini, başkasına yönelik ibadetin geçersiz olduğunu ortaya koyma bakımından yeterli bir deliller.

قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا
سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ
﴿٦٨﴾ قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ
﴿٦٩﴾ مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ
الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

68- "Allah, çocuk edindi," dediler. Hâşâ, Allah bundan uzaktır, O zengindir, hiçbir şeye muhtaç değildir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Bu hususta hiçbir deliliniz yok. Allah hakkında bilmediğiniz şeyi mi söylüyorsunuz?

69- De ki: "Allah hakkında yalan uyduranlar, iflah olmazlar!"

70- Dünyada biraz geçinir, sonra bize dönerler. Sonra da biz, inkarlarından dolayı onlara şiddetli azabı taddırırız.

SÖZLÜK

سُبْحَانَهُ	O, noksan sıfatlardan münezzehtir. Çocuğunun olmasından uzaktır.
اَلْغَنِيُّ	Zengin. Hiç bir şeye ihtiyacı olmayan, mutlak zengin.
اِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ	Yanınızda bir delil, bir belge yoktur.
بِهٰذَا	Bununla. Bu sözlerinizle. "Allah çocuk edindi" demenizle.
مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا	Dünyada geçim. Bu gün içinde bulundukları durum, geçici bir metadır, başka değil. Yakında ölecek ve her şeyde hüsrana uğrayacaklardır.
يَكْفُرُونَ	İnkâr ediyorlar. Allah'a çocuk isnad etmeleri ve Allah'tan başkasına ibadet etmeleri ile, inkâr ediyorlar.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı tevhid gerçeğini güçlendirmek, şirk ve şüphe olgularının geçersizliğini vurgulamak üzere devam ediyor. Bu yönde Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Allah çocuk edindi, dediler. O, yücedir." Müşrikler: Melekler Allah'ın kızlarıdır, dediler. Bu da tıpkı, sen gönderilmiş bir peygamber değilsin, sözü gibi, Rasûlüllah Efendimizi (s.a.v.) üzmekteydi. Nitekim, Efendimiz, müşriklerin böyle bozguncu ve asılsız sözlerinden dolayı üzülmemesi yönünde bir uyarıya muhatab olmuştu. Yüce Allah, kendisinin bu yalan ve iftiralardan münezzeh olduğunu vurgulayarak, hiç bir şeye ihtiyacının olmadığını belirtiyor. Bu ihtiyaçsızlık zâti bir olgudur. Yani Allah, bu niteliğinden dolayı hiç kimseye muhtaç olmaz ve O, varken kulların başkasına da ihtiyacı olmaz. Oğula veya kıza ihtiyacı olur mu? O, müstağnidir, övgüye lâyıktır. O'nun müstağni (ihtiyaçsız) oluşunun bir diğer delili de, göklerde ve yerde bulunan herşeyin O'nun tarafından yaratılmış olması ve herşeyin O'nun mülkü olmasıdır. O halde, Allah'ın böyle birşeye ihtiyacı olur mu?

Bir diğer ispat da şudur: Bu iddiayı ortaya atanların elinde, Allah'ın

çocuk edindiğine ilişkin bir delil var mıdır? Cevap kesinlikle "hayır"dır. Yüce Allah, bu iddia sahiplerini yalanlayarak şöyle buyuruyor: "Kendinizde buna ilişkin bir delil de yoktur." Bu iddianızı ispatlayacak bir delil de yoktur elinizde. Ardından Yüce Allah, azarlayıcı bir uslûpla ayıplarını yüzlerine vuruyor: "Allah'a karşı bilmediğiniz bir şeyi mi söylüyorsunuz?"

Sonra Yüce Allah, Rasûlüne, yalancıların yıkıma ve hüsrana uğrayacaklarını ilan etmesini emrediyor: "Allah hakkında yalan uydurup iftira edenler, kurtuluşa ermezler!" Eğer: "Nasıl kurtuluşa ermezler? Baksanıza, bol miktarda maldan, evlatlardan, mevki, makamından ve iktidar nimetinden yararlanıyorlar?" şeklinde bir soru yöneltilecek olursa, Yüce Allah, şu cevabı vermemizi emrediyor: "Onlar için dünyada geçici bir meta vardır." Onların bu durumu, dünya hayatı ile sınırlı, geçici bir yararlanmadır. Bu durum olsa olsa ömürlerinin sonuna kadar devam eder. Sonra tümünün dönüşü Yüce Allah'adır. O zaman Yüce Allah, onlara şiddetli azabı tattıracaktır. Bu azapla birlikte dünyadaki tüm nimetlerin tadını unutacaklardır. Yüce Allah, bu şiddetli azabın gerekçesini de, küfre sapmış olmaları olarak dikkatimize sunuyor: "İnkara sapışları dolayısıyla..." Allah'ın noksan sıfatlardan münezzeh oluşunu, müstağniliğini inkar ediyorlardı; O'na çocuk ve ortak yakıştırıyorlardı; şiddetli azabı bu yüzden tadacaklar.

SONUÇ

1- Çocuk, ortak edinmek veya mutlak olarak acizlik gibi bir noksanlığı Allah'a yakıştıran kâfir olur.

2- Herhangi bir iddiayı ortaya atan kimse, bu iddiasını ispatlayacak kesin bir delil ve açık bir belge gösteremiyorsa, bu iddianın bir değeri olmaz. Ona itibar edilmez.

3- Deccallar (halkı saptıran önderler) ve büyücüler gibi Allah'a karşı yalan uyduranlar, bidat ve hurafe ile meşgul olanlar kurtuluşa ermezler. Onların sonu hüsrandır.

4- Bir mü'min, batıl ve kötülük taraftarlarının nimetler içinde yüzüşlerine, bol rızıklı ve sağlıklı bir hayat sürdürüşlerine kanmamalıdır. Onların bu durumu, geçici dünya metaıdır. Bu durumları sonuçta, daimi bir hüsranla yer değiştirecektir.

71- Onlara Nuh'un haberini oku. Kavmine: "Ey kavmim!" demişti. Eğer benim kalkıp size Allah'ın âyetlerini hatırlatmam, size ağır geldiyse, o halde ben Allah'a dayandım, siz de ortaklarınızla beraber toplanıp yapacağınız işi kararlaştırın da işiniz başınıza dert olmasın. Sonra hükmünüzü bana uygulayın, bana hiç fırsat da vermeyin!"

72- "Eğer yüz çevirdiyseniz neden? Ben sizden bir ücret istemedim ki! Benim ücretim, ancak Allah'ın üzerinedir. Bana müslümanlardan olmam emredilmiştir."

73- Yine de O'nu yalanladılar. Biz de O'nu ve gemide O'nunla beraber bulunanları kurtardık, onları egemen yaptık ve âyetlerimizi yalanlayanları da boğduk. Bak işte uyarılıp da yola gelmeyenlerin sonu nice oldu!

SÖZLÜK

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ	Onların üzerine Nuh'un haberini oku. Müşriklere, Hz. Nuh'un (a.s.) başından geçen önemli haberi oku.
كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي	Makamım size büyük geldi. İçinizde bulunup sizi Rabbime kullukta bulunmaya dâvet edişim size ağır geliyorsa.
وَ اَجْمِعُوا اَمْرَكُمْ	İşinizi toplayın. Yapacağınız işi karara bağlayın, düzenleyeceğiniz tuzağı tasarlayın.
غُمَّةً	Gizli, kapalı, maksadınıza erişmenize elverişli olmayan.
ثُمَّ اقْضُوا اِلَيَّ	Sonra bana tuzak kurun. Kararınızı bana uygulayın.
وَ لَا تُنْظِرُونِ	Zaman da tanımayın. Bana acıyarak ya da merhamet ederek mühlet vermeyin.
فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ	Eğer yüz çevirirseniz. Eğer sizi çağırdığım tevhide sırt çevirirseniz.
فِي الْفُلْكِ	Gemide.
خَلَائِفَ	Halifeler. Sonra gelen kuşak öncekinin yerine geçiyordu.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde, müşriklerin iddiaları çürütülerek, doğru yola erişmelerinin sağlanması amacı ön planda tutuluyor. Gerçeğin açıklanışı ana hedef olarak işleniyor. Bu âyetler grubunda Yüce Allah, etrafındakilere, Hz. Nuh ile müşrik kavmi arasında geçen olayların bir kısmını okumasını Peygamberimize emrediyor. Çünkü Hz. Nuh'un kavmi olan müşriklerle Arap müşrikleri arasında herhangi bir fark yoktu. Geçmiş topluluklara ilişkin kıssaların iki yararı vardır: Birincisi, Hz. Peygambere manevi güç verilmesi ve sabretmesinin telkin edilmesi; ikincisi ise, müşriklere hatalarının gösterilmesi, bu şirk ve isyan nitelikli hayatı sürdürmekten sakındırılmaları, aksi taktirde, başkalarının başına gelen azabın kendi başlarına da gelebileceğinin apaçık bir örnekle vurgulanması.

"Onlara Nuh'un haberini oku." O çok önemli olayı onlara aktar. Nuh (a.s.) kavmine demişti ki: "Ey kavmim! Benim makamım eğer size ağır geliyorsa..." Aranızda bulunup da sizi Allah'a kullukta bulunmaya dâvet etmem, Allah'ın âyetlerini size hatırlatmam, eğer zorunuza gidiyorsa, size ağır geliyorsa, biliniz ki, ben, Allah'a güvenip dayanmışımdır. Siz yapacağınızı yapın. Hakkımda devreye sokmayı amaçladığımız plan ve tasarılarınızı geciktirme-

den uygulayın. Allah'a ortak koştuğunuz düzmece ilahlarınızı da yardıma çağırın. Ayrıca işinizin size kapalı olmasından, dolayısıyle kararlaştırdığınız şeyi uygulayıp uygulamama hususunda tereddüt etmenize karşı da size bir uyarıda bulunuyorum: Beni öldürmek ya da sürgün etmek şeklindeki kararınızı derhal yürürlüğe koyun, cezayı ertelemeye kalkışmayın.

"Eğer yüz çevirecek olursanız..." Dâvetime ve uyarılarıma sırt çevirirseniz, sırf Allah'a kulluk etmeğe ilişkin dâvetimi kabul etmezseniz, "neden?" Çünkü ben buna karşılık olarak sizden herhangi bir ücret de talep etmiyorum. Dolayısıyle, burun kıvırmanıza gerekçe olarak benim ücret talep etmişliğimi gösteremezsiniz. Çünkü benim ücretim beni elçi olarak gönderen, beni bu işle görevlendiren Rabbime aittir. O, bana kalplerini ve yüzlerini, yöneliş ve eğilimlerini Allah'a teslim etmiş kimselerden olmamı emretti. Bu yüzden benim tüm eylemlerim O'nun içindir. O'ndan başkasından ücret talep etmem mümkün değildir.

"Fakat onu yalanladılar." Hz. Nuh (a.s.) hiç te kısa sayılmayacak bir zaman boyunca sürekli olarak onları tek ve ortaksız ilah olan Allah'a kullukta bulunmağa dâvet etti. Sonuç: Onu yalanladılar. O da bizi yardıma çağırdı. Bunun üzerine O'nu ve onunla birlikte gemiye binen mü'minleri kurtardık. Sonra onları, birbirini izleyen, birbirine halife olan kuşakların ilk halkası olarak yeryüzüne yerleştirdik. Kulumuz Nuh aracılığı ile gönderdiğimiz âyetleri yalanlayanları ise suda boğduk.

Ey Rasûlüm! Uyarıldıkları halde nasihatleri kabul etmeyen, hak çağrısına olumlu karşılık vermeyen kimselerin akibeti nasıl oldu bir bak! Vahim bir akibetti bu! Tufanda boğuldular ve cehennem ateşine atıldılar! Tam manasıyla bir hüsrandı bu!

Yüce Allah konuya ilişkin olarak Nuh sûresinde, bir değerlendirme niteliğinde şöyle buyuruyor: "Bunlar, hataları dolayısıyla suda boğuldular, sonra ateşe atıldılar. O zaman da Allah'ın dışında hiç bir yardımcı bulamadılar." (Nuh, 25)

SONUÇ

1- Bu sûrede, Hz. Nuh'un kavmine karşı takındığı kararlı tutum örnek gösterilerek İslâm dâvetçilerinin, maneviyatları yükseltiliyor. Hz. Nuh müşrik kavmine şöyle seslenmişti: "Hepiniz bir araya gelin, bana ne yapacaksanız hemen yapın. Kuşkusuz ben Allah'a güvenip dayanmışımdır."

2- Allah'a güvenip dayanmanın, O'na tevekkül etmenin karşılığı cesarettir, özgüvendir, sabırdır, tahammüldür, kararlılıktır.

3- Bir zorunluluk olmadıkça, insanları Allah'a dâvet eden, Allah'ın duyurusunu sunan dâvetçinin buna karşılık bir ücret alması doğru değildir.

4- Uyarılmalarına ve sakındırılmalarına rağmen Allah'ın âyetlerini yalanlayan toplulukların uğradıkları kötü akıbet açıklanıyor.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ
الْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ وَهَارُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ
وَمَلَئِهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا
جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَٰذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧٦﴾ قَالَ مُوسَىٰ
أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أَسِحْرٌ هَٰذَا وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ ﴿٧٧﴾
قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَتَكُونَ
لَكُمَا الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

74- Sonra O'nun ardından birçok elçileri kavimlerine gönderdik; onlara belgeler getirdiler. Fakat onlar önce yalanlamış oldukları şeye bir türlü inanmıyorlardı. İşte haddi aşanların kalblerini böyle mühürleriz.

75- Sonra onların ardından Mûsa ve Hârun'u âyetlerimizle

birlikte Fir'avn'a ve adamlarına gönderdik; böbürlendiler ve suç işleyen bir topluluk oldular.

76- Onlara katımızdan gerçek gelince: "Bu, apaçık bir büyüdür!" dediler.

77- Mûsa: "Size gelen gerçek için böyle mi diyorsunuz? Büyü müdür bu? Halbuki büyücüler, iflah olmazlar!" dedi.

78- Dediler ki: "Sen bizi, babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeyden çeviresin de yeryüzünde büyüklük yalnız ikinize kalsın diye mi bize geldin? Biz size inanacak değiliz!"

SÖZLÜK

بِالْبَيِّنَاتِ — Delillerle. Söyleyip duyurduklarının doğruluğunu, Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığının tartışılmazlığını ortaya koyan apaçık deliller.

نَطْبَعُ — Mühürleriz. Kalbin mühürlenmesi, üzerinde günahların birikerek kalın bir tortu oluşturması, böylece imanın sızabileceği bir deliğin olmaması demektir.

اَلْمُعْتَدِينَ — Haddi aşanlar. Zulümde haddi aşan, şeriatın koyduğu sınırları çiğneyen azgınlar.

اَلْحَقُّ — Hak. Gerçek. Hz. Mûsa'nın getirdiği dokuz mûcize.

لِتَلْفِتَنَا — Bizi başka yere çevirmeniz için. Atalarımızı üzerinde bulduğumuz hayat biçiminden bizi alıkoyasınız, yüzümüzü başka yönlere çeviresiniz.

اَلْكِبْرِيَاءُ — Üstünlük, liderlik, insanları yönetme, iktidar.

AÇIKLAMA

Nuh (a.s.)'un kıssasında, Hz. Nuh'un örnek alınacak bir tavrı, Allah'a güvenip dayanması sergilenmişti. Bu meyanda Yüce Allah'ın dostlarına yardım etmesi, düşmanlarını da hezimete uğratması gerçek bir örnekle vurgulanmıştı. Şimdi ise, yaratılışa egemen olan bir yasaya dikkat çekiliyor. Şöyle ki: Nuh (a.s.)'dan sonra da bir çok peygamber, kavimlerine gönderildiler. Doğru söylediklerine, söylediklerinin gerçeği ifade ettiğine ve tevhid çağrısının evrensel gerçeğin özü olduğuna ilişkin belgeler sundular. Ama bu toplu-

luklar, kendilerinden önce Nuh kavminin yalanladığı bu duyuruya inanacak değildi. "İşte biz, haddi aşanların kalplerini böyle mühürleriz." Bu âyet, Yüce Allah'ın, insan hayatına egemen kıldığı bir yasanın ifadesidir. Buna göre, kul günah işlediği ve bu tutumunu tevbe etmeksizin sürdürdüğü zaman, artık günah onun temel özelliklerinden biri haline gelir. Bu özelliğinden sıyrılması imkansız olur.

Günah, yüce kanun koyucunun belirlediği sınırları aşmaktan başka birşey değildir. Şeriatın sınırlarını aşan ve tekrar aşıp bu işi sürekli yapan kimse, bunu kendine huy edinmiş olur. Bu, kalbin mühürlenmesi demektir. Böyle olunca kalp, artık imanı kabul etmez, iyiyi tanımaz, kötüden tiksinmez.

"Sonra bunların ardından Fir'avn'a ve O'nun önde gelen çevresine Mûsa'yı ve Hârun'u âyetlerimizle gönderdik." Helak olan toplulukların ardından İmranın iki oğlu Mûsa ve Hârun'u Fir'avun ve kavmine âyetlerimizin desteğinde peygamber olarak gönderdik. Âyetler, elçilerimizin bildirdiklerinin hak olduğuna ilişkin deliller içeriyordu. Elçilerimiz Allah'ın birliğinin tanınmasını ve İsrailoğullarının kendileri ile birlikte gönderilmesini istiyorlardı. "Fakat onlar büyüklendiler." Fir'avn ve çevresindeki yöneticiler büyüklük kuruntusuna kapıldılar. "Onlar suçlu-günahkar bir kavimdi." Akılları ve kalpleri ifsad etmişler, oluk oluk kan dökmüşler ve zayıflara eziyet etmişlerdi.(1)

İnsanlara bakış ve yönetimleri bundan ibaret olan bu topluluk hakkında Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Onlara katımızdan hak geldiği zaman, dediler ki: Bu, kuşkusuz apaçık bir büyüdür." Mûsa'nın gösterdiği mûcizeler gözlerini kamaştırınca, asılsız anlayışlarının, dünya görüşlerinin batıl olduğu ortaya konunca, bu ancak apaçık bir büyüdür, diyerek hezimetten kurtulmak istediler.

Mûsa (a.s.) onlara şu cevabı verdi: "Size hak geldiğinde böyle mi diyorsunuz?" (Bu sihirdir, diyerek sıyrılmak mı istiyorsunuz?) Ardından, kendilerine üstünlük sağlamış olduğunu delil olarak göstererek, yanlışlıklarını ortaya koydu: "Bu bir büyü müdür? Oysa büyücüler kurtuluşa ermezler." Eğer benim gösterdiğim mucizeler de bir tür sihir ise, nasıl sizin büyünüzü bozma başarısını gösterdim? Büyücülerinizi nasıl yenilgiye uğratabildim?

Hz. Mûsa bu açıklamalarıyla onları susturunca, bu sefer şarlatanlık yapmaya başladılar: "Siz ikiniz, bizi, atalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan

(1) Şirk ve küfürle kalpleri, sihir ve batıl menkıbe ve efsanelerle akılları bozmuşlardı. İsrailoğullarından her yeni doğan erkek çocuğunu öldürmek sûretiyle kan dökmeyi bir gelenek haline getirmişlerdir.

çevirmeğe ve böylece yeryüzünde büyüklük sizin olsun diye mi bize geldiniz?" Yeryüzünde egemenlik kurup Mısır'da iktidarı ele geçirmek için mi geldiniz?

Görüldüğü gibi, bu kez siyasi suçlamalara baş vurdular. Ve dediler ki: "Biz, sizin ikinize inanacak değiliz." Sizi doğrulayacak ve size uyacak değiliz.

SONUÇ

1- Beşer hayatına egemen olan bir ilahi yasa açıklanıyor. Buna göre; kötülük, fesad ve zulümde aşırı gitmek, kalplerin mühürlenmesine neden olur. Böyle bir kimseye iman ve hidayet haram olur.

2- Büyüklenme, büyüklük kuruntusuna kapılma yeriliyor ve birçok suçun altında yatan nedenin bu olduğu vurgulanıyor.

3- Büyücü asla başarıya ulaşamaz; istediğine büyü aracılığı ile kavuşamaz ve korktuklarından büyü yardımı ile kurtulamaz.

4- Asılsız suçlamalar; batıl, zulüm ve fesad ehlinin işidir.

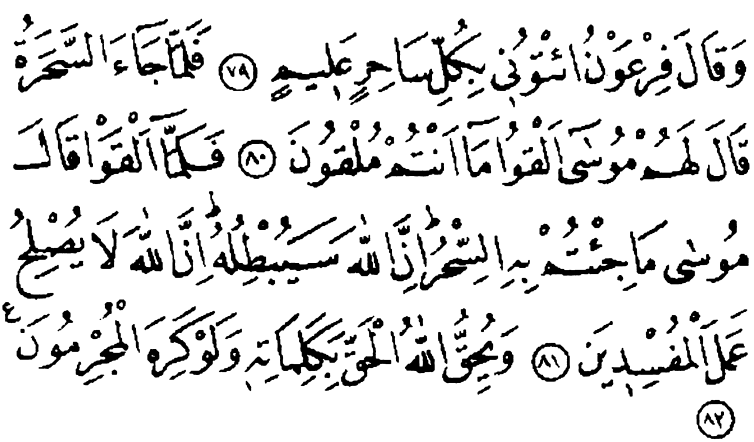

79- Fir'avn: "Bana bütün bilgili büyücüleri getirin," dedi.

80- Büyücüler gelince, Mûsa onlara: "Atacağınızı atın, hünerinizi gösterin," dedi.

81- Onlar iplerini ve değneklerini atınca Mûsa: "Sizin getirdiğiniz şey büyüdür, dedi. Allah, onu mutlaka boşa çıkaracaktır. Çünkü Allah bozguncuların işini düzeltmez!"

82- "Ve suçlular istemese de Allah, sözleriyle gerçeği ortaya çıkaracaktır!"

SÖZLÜK

سَاحِرٍ عَلِيمٍ — Bilgin sihirbaz. Gerçek etki sahibi sihirbazlar; sihir sanatını bilen uzmanlar.

أَلْقُوا — Atın. Sihir örneklerinden dilediğinizi meydana atın, sergileyin.

إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ — Muhakkak ki Allah onu boşa çıkaracaktır. Allah sihrin geçersiz olduğunu, insanların gözleri önünde, açık biçimde gösterecektir.

وَ يُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ — Ve Allah, hakkı hak yapar. Allah hakkı hak olarak yerleştirir. Onu kalıcı hale getirir.

بِكَلِمَاتِهِ — Kelime (söz)leri ile. Emirleri ile. Bir şeye "ol" der, o şey oluverir.

الْمُجْرِمُونَ — Mücrimler. Günahkârlar. Kendilerine ve başkalarına karşı suç işleyen, zalim bozguncular. Mücrim kelimesi küfür dahil her türlü günahı içermektedir.

AÇIKLAMA

Önceki âyetler grubunda sunulan Nuh kıssasının ardından Mûsa'nın kıssası ile devam ediyor âyetlerin akışı. Hz. Mûsa (a.s.) Firavun ve etrafındaki yöneticilerini mûcizelerle yenilgiye uğratınca, Firavun Hz. Mûsa'yı ve kardeşi Hârun'u ülkenin yönetimini ele geçirmeyi amaçlayan iki siyasetçi olmakla suçladı. Başka bir amaçlarının olmadığını söyledi. Böylece Firavun ilahi duyuruyu yalanlayan zorbalar kervanına katıldı.

Bu arada Firavun, etrafındaki üst düzey yöneticilere sihir bilginlerini getirmeleri emrini verdi. Amacı: Hz. Mûsa'yı sihirle altetmekti. Nihayet büyücüler toplandılar. Hz. Mûsa onlara şöyle dedi: "Atacağınız şeyleri atın." Büyücülür ellerindeki ipleri ve asaları orta yere atarak, Firavunun izzetiyle biz üstün geleceğiz, dediler.

Hz. Mûsa ortaya atılan büyüye baktı ve onlara şöyle dedi: "Sizlerin ortaya getirdiğiniz büyüdür. Doğrusu Allah onu geçersiz kılacaktır. Şüphesiz Allah, bozgunculuk çıkaranların işini düzeltmez. Allah, günahkârlar istemese de, hakkı kendi kelimeleriyle gerçekleştirecektir."(1)

Hz. Mûsa asasını atınca, asa onların uydurduklarının tümünü yutuverdi. Böylece hak yerini buldu, onların yaptıklarıysa geçersiz oldu.

SONUÇ

1- Sihir öğrenmenin çeşitli yolları vardır. Bu işin bilginleri de bulunur. Ancak sihir öğrenmek ve sihir yapmak haramdır.

2- Sihirbazın cezası ölümdür. Çünkü büyü yapmak yeryüzünde bozgunculuk çıkarmakla eşdeğer bir suçtur.

3- Hakkı egemen kılmak ve bâtılın geçersizliğini ortaya koymak için düşmanla yarışmak, beceri çarpışmasına girmek caizdir.

4- Bozgunculuğun ve bozguncuların akibeti (sonu) yıkımdır, hüsrandır.

5- Her ne zaman hakk ile bâtıl karşı karşıya gelse, batıl yenilgiye uğrar ve Allah'ın vaadi ile hakk üstün gelir. Çünkü Allah'ın vaadi doğrudur.

فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ
وَمَلَإِيْهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَإِنَّهُۥ
لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ
فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ

(1) İbn-i Abbas der ki: "Geceleyin yatağına uzanan kimse şu (manadaki) âyeti okursa, hiçbir büyü ona zarar veremez: "Sizlerin ortaya getirdiğiniz büyüdür. Doğrusu Allah onu geçersiz kılacaktır. Şüphesiz Allah, bozgunculuk çıkaranların işini düzeltmez." (Yûnus Sûresi, 81.)

تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا
بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ
أَن تَبَوَّآ لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا
الصَّلَاةَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾

83- Fir'avn'ın ve adamlarının, kendilerine kötülük yapmasından korktukları için kavminin içinde Mûsa'ya, yalnız genç bir kuşaktan başkası inanmadı. Çünkü Fir'avn, yeryüzünde çok ululanan ve çok aşırı gidenlerden idi.

84- Mûsa dedi ki: "Ey kavmim, eğer Allah'a inandıysanız, gerçekten müslüman insanlar iseniz O'na dayanın!"

85- Dediler ki: "Allah'a dayandık! Rabb'imiz bizi o zulmeden kavme fitne yapma, bizi onların işkencesiyle deneme!

86- "Acımanla bizi o inkârcı toplumdan kurtar!"

87- Mûsa'ya ve kardeşine: "İkiniz kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın; ey İsrail oğulları! Evlerinizi karşı karşıya kurun, namaz kılın; ve ey Musa! Mü'minleri müjdele!" diye vahyettik.

SÖZLÜK

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ	Mûsa'ya inanmadı. O'na uymadı, bağlanmadı.
الذُّرِّيَّةٌ	Ancak zürriyet. İsrailoğullarından küçük bir gruptan başka kimse Mûsa'ya iman etmedi.
وَمَلَئِهِمْ	Ve ileri gelenleri ve liderleri.
أَنْ يَفْتِنَهُمْ	Onları fitneye düşürmesi. Kendilerine baskı uygulayıp işkence etmesi.
لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ	Yeryüzünde büyüklendi. Üstün ve ezici güce sahip bir despottu.
مُسْلِمِينَ	Müslüman olarak.

فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ Zalim kavim için fitnedir.

اَنْ تَبَوَّاَ Hazırlamanız. Yerleştirmeniz. Mısır'da kavminiz için evler edinin; dönüp sığınacağınız barınaklarınız olsun.

قِبْلَةً Kıble. Evlerinizi namaz kılınan mescidler edinin.

AÇIKLAMA

Hz. Mûsa'nın (a.s.) büyücülere karşı kazandığı parlak zaferin ve Firavun'un yaşadığı bu acı yenilginin ardından, İsrailoğullarının bir soyundan başka kimse Hz. Mûsa'ya inanmadı, O'na uymağa yanaşmadı. Bir de Firavun hanedanından bazı kimseler O'na inanmışlardı. Firavun'un karısı, hanedana mensup olup inancını gizleyen bir mü'min ve saray berberi gibi. Konuya ilişkin olarak Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Sonunda Mûsa'ya kendi kavminin bir soyundan(1) başka kimse inanıp uymadı." Firavun'un kendilerine işkence etmesinden ve önde gelen çevresinin kendilerini cezalara çarptırmasından korkuyorlardı. Firavun "Çünkü Firavun, gerçekten yeryüzünde büyüklenen bir zorba idi." Baskıcı, zorba ve zalim bir diktatördü "ve gerçekten ölçüyü aşanlardandı." Zülümde sınır tanımayan bir azgındı. Bu yüzden insanlar ondan korkuyor, dolayısıyla Hz. Musa'ya inanmıyorlardı.

Hz. Mûsa (a.s.) İsrailoğullarının korkuya yenik düştüklerini görünce onlara şöyle seslendi: "Ey kavmim! Eğer siz Allah'a iman edip müslüman olmuşsanız artık yalnızca O'na tevekkül edin." Eğer gerçekten müslüman olduysanız, O'nun emir ve yasaklarına uymaya karar verdiyseniz, tüm işlerimizi O'nun iradesine teslim edin.

Bunun üzerine onlar şu cevabı verdiler: "Biz Allah'a tevekkül ettik." Bu arada Yüce Allah'a, Firavun hanedanını kendilerine galip getirmemesi, kendilerini onlar için bir fitne vesilesi kılmaması yönünde dua ettiler. Bu duanın altında yatan anlam şudur: Zalimleri bize musallat kılma. İşkence zoruyla bizi dinimizden dönmek zorunda bırakmasınlar: "Rabbimiz, bizi zulmeden bir kavim için bir fitne vesilesi kılma ve bizi, kâfirler topluluğundan rahmetinle kurtar." İsrailoğullarının bu mü'min grubu (soyu), güzel bir tevesülle, yani, "rahmetinle" diyerek Yüce Allah'a dua ediyor, O'nun rahmetini vesile kılıyorlar ki, duaları kabul edilsin.

---

(1) Soyu'ndan maksat, Hz. Mûsa ile büyücüler arasındaki müsabakayı ve Hz. Musa'nın parlak zaferini görüp inanan İsrailoğullarının gençleridir.

Bu âyet-i kerimede sözü edilen "kâfirler topluluğu"ndan maksat Firavun ve etrafındaki yakın adamlarıdır.

"Mûsa ve kardeşine yani, Hârun'a şöyle vahyettik: "Kavminiz" İsrailoğulları "için Mısır'da" "evler hazırlayın, evlerinizi namaz kılınan yerler yapın" evlerinizi karşılıklı olarak inşa edin,(1) içinde namaz kılınan mescidler haline getirin. "Namazı dosdoğru kılın." Yani, namazı şeriatta belirtildiği şekliyle kılın.

İsrailoğulları, Firavun hanedanına karşı, parlak bir zafer kazanmalarının Hz. Musa'nın büyücüleri hezimete uğratmasının ardından, Firavun toplumundan ayrılmaya başladılar. Bağımsız bir mahalle oluşturmaları emrini almışlardı. Bu, Mısır'dan çıkışın bir ön hazırlığıydı. Bu planın bir parçası olarak Yüce Allah onlara, evlerini karşı karşıya inşa etmelerini emretti. Böylece kimin girdiğini, kimin çıktığını rahatlıkla görebileceklerdi. Ayrıca evlerini mescid edinmelerini istedi. Çünkü halka açık mescidlere gidişleri, ya mescidlerin tahrib edilmesi ya da kendilerinin zorla alıkonmaları şeklinde engelleniyordu.

"Mü'minleri müjdele!" Ey Elçimiz! gerçek mü'minleri müjdele! Kusursuz iman sahiplerine güzel bir netice müjdesini ver! Dünyada onurlu bir hayata, ahirette de cennet mutluluğuna kavuşacaklarını haber ver.

SONUÇ

1- Hz. Mûsa'nın (a.s.) mûcizeler aracılığı ile parlak bir zafer kazanmasına rağmen, kavminden sayıları çok az bir gruptan başka kimsenin kendisine inanmadığı belirtilerek Peygamber Efendimiz (s.a.v.) teselli ediliyor.

2- Yeryüzünde büyüklenme, kötülük ve bozgunculukta haddi aşma yeriliyor, bu tür işlerde bulunanlar kınanıyor.

3- İnsanları tek ve ortaksız Allah'a kullukta bulunmağa davet etme ve Allah'a kul olmayı gereği gibi yerine getirmek için Allah'a tevekkül etmek bir zorunluluktur.

4- Yüce Allah'ın isim ve sıfatlarını vesile ederek O'na dua etmek meşrudur.

5- düşmandan korkulduğu dönemlerde, evlerin bir kısmını mescid edin-

(1) Âyette geçen "kıble" kelimesinden maksat, bir görüşe göre, mescidlerdir. Diğer bir diğer görüşe göre de, evleri karşılıklı birbirini görür şekilde inşa edip, tüm ilişkilerini kopardıkları düşmana karşı birbirini koruyabilsinler.

mek caizdir.

6- Namazı, şeriatta öngörülen şekilde kılmak farzdır.

7- Yüce Allah, inanan ve namazı dosdoğru kılanların dünya ve âhirette güzel bir sonuca erişeceklerini müjdeliyor.

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ
فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا
لِيُضِلُّوا عَن سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾
قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَانِّ سَبِيلَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

88- Mûsa dedi ki: "Rabbimiz, şüphesiz sen, Firavun'a ve önde gelen çevresine dünya hayatında bir çekicilik ve mallar verdin. Rabbimiz, senin yolundan saptırmaları için. Rabbimiz, mallarını yerin dibine geçir ve onların kalblerinin üzerini şiddetle bağla; onlar acı azabı görecekleri zamana kadar iman etmeyecekler."

89- Allah dedi ki: "İkinizin duası kabul olundu. Öyleyse dosdoğru yolda devam edin ve bilgisizlerin yoluna uymayın."

SÖZLÜK

زِينَةً	Süs olarak. Çekicilik, giyim-kuşam ve çeşitli eşyalar.
أَمْوَالًا	Mallar. Altın, gümüş, davar ve ekin gibi çok mallar.

اطْمِسْ — Sil. Bunların izlerini sil. Yerin dibine geçir.

وَاشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ — Kalblerinin üzerini şiddetle bağla. Ta ki kâfir olarak ölsünler.

أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا — İkinizin duasına da icabet edildi. İkimizin duasını Allah-u Teâlâ kabul etti.

فَاسْتَقِيمَا — Doğru olun. Dosdoğru yolda devam edin. Allah'a itaat ederek, O'nun elçiliğini gereği gibi yerine getirin; eziyetlere sabrederek insanları Allah'a kulluk etmeğe dâvet edin.

سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ — Bilmeyenlerin yolu. Cahillerin yolu. Yüce Allah'ın neden hoşnut olduğunu, neye öfkelendiğini ve kulları için hangi yasakları indirdiğini bilmeyenlerin yolu.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde, Hz. Mûsa, Firavun ve İsrailoğulları etrafında gelişen kıssa devam ediyor. Hz. Mûsa karşısında ağır bir yenilgi aldıktan sora inat ve büyüklenmeyi daha ileri boyutlara vardıran Firavun'un bu tutumuna karşılık Hz. Musa Rabbine şöyle seslenir: "Rabbimiz, şüphesiz sen, Firavun'a ve önde gelen çevresine bir çekicilik..." süslenmelerini ve çekici olmalarını sağlayan giysiler, sergiler, eşyalar, takılar "...ve mallar..." altın, gümüş, davar ve ekin "..verdin... Dünya hayatında. Rabbimiz, senin yolundan saptırmaları için." Bu durum onların sapmalarına neden olmuştur. Şu halde ey "Rabbimiz, mallarını yerin dibine geçir!" Çabalarını sonuçsuz, mallarını da yararsız kıl. "Kalblerinin üzerini şiddetle bağla!" Kalplerini mühürle, tüm duyarlılığını yoket ki, acılar içinde kıvrandıran azabı görünceye kadar inanmayacaklar.

Buna karşılık olarak Yüce Allah şöyle buyurur: "İkinizin duası kabul olundu. Öyleyse dosdoğru yolda devam edin." İnsanları bana kullukta bulunmaya dâvet etmek, bana ibadet etmek, kullarıma nasihat etmek sûretiyle bana itaat etmeye devam edin. Kullarımı zalimlerin baskısından kurtarmaya yönelik çabanızı sürdürün.

"Ve bilgisizlerin yoluna uymayın." Yani, azabın bir an önce gelip çatmasını istemeyin. Çünkü Allah'ın hükmünü, tedbir ve hikmetini bilmeyenler, Allah'ın kendilerine ilişkin vaadinin bir an önce gerçekleşmesi hususunda acele ederler. Sakın onlar gibi olmayın. Aksine, bizim vaadimizin sonucunu bekleyin ve Allah'ın vaadi gerçekleşinceye kadar sabredin. Unutmayın ki, Allah as-

la vaadinden dönmez.

SONUÇ

1- Zulmeden kimselere beddua etmek şeriata uygundur.

2- Mal çokluğu ve çeşitli süsler, bunlardan haz alıp oyalanma kişiyi sapıklığa sürükler.

3- Şer ve bozgunculukta haddi aşanlar, bu yüzden kalplerinin üzeri mühürlenenler, ancak küfür üzere ölürler. Dolayısıyla hüsrana uğrarlar.

4- Bir duaya "amin" diyen, o duanın ortağıdır. Bu yüzden dua edenin okuduğu duaya "amin" derler; böyle olunca da ilahi kabul tümü için gerçekleşir. Bu nedenle, tavaf veya ziyarette bulunanlar, okunan dualara "amin" dememekle hata ediyorlar.

5- Sapıkların yolunu izlemek, cahilleri taklit etmek, onların peşinden gitmek haramdır.

وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ
فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ بَغْيًا وَعَدْوًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ قَالَ
ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَنَا۠ مِنَ
ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾
فَٱلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَايَةً ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا
مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ ﴿٩٢﴾ ع

90- Biz, İsrailoğullarını denizden geçirdik; Firavun ve askerleri azgınlıkla ve düşmanlıkla peşlerine düştü. Sular onu boğacak düzeye erişince Firavun: "İsrailoğullarının kendisine inandığı ilahtan başka ilah olmadığına inandım ve ben de müslümanlardanım!" dedi.

91- Şimdi, öyle mi!? Oysa sen önceleri isyan etmiştin ve bozgunculuk çıkaranlardandın!

92- Bugün ise, senden sonrakilere bir ayet, bir ibret delili olman için seni yalnızca bedeninle kurtaracağız. Gerçekten insanlardan çoğu, bizim âyetlerimizden habersizdir.

SÖZLÜK

وَ جَاوَزْنَا بِبَنِي اِسْرَائِيلَ — İsrailoğulları için ayırdık. Karşı tarafa geçebilsinler diye, denizi onlar için yardık.

اَلْبَحْرَ — Deniz. Kızıldeniz.

بَغْيًا وَ عَدْوًا — Düşmanlık ve azgınlık. Mûsa ve Hârun'a duyduğu düşmanlık ve azgınlıkla.

آلآنَ — Şimdi mi, Allah'ın birliğini kabul ediyor ve O'nun önünde eğiliyorsun?

بِبَدَنِكَ — Bedeninle. Cesedin. İçinde ruh olmayan bedeninle.

آيَةً — Delil. Senin Rab değil kul olduğunun bir belirtisi olarak. Böylece başkaları senden ibret alır.

AÇIKLAMA

Kıssanın Hz. Mûsa ve Hz. Hârun –selâm üzerlerine olsun–, Firavun ve İsrailoğulları ile ilgili akışı devam ediyor. Bu sırada Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Biz İsrailoğullarını denizden geçirdik." Bu, Hz. Mûsa ve Hârun'un dualarının kabulünün başlangıcıydı. "Geçirdik" deyiminin anlamı: "Denizi ikiye yararak karşıya geçmelerini sağladık," şeklindedir. İsrailoğulları Kızıldeniz'in kıyısına ulaştıkları zaman, Yüce Allah, Hz. Musa'ya âsası ile denize vurmasını emretti. Hz. Mûsa ilahi emir uyarınca âsasını denize vurduğunda, deniz yarıldı. Her bir yarısı kocaman bir tepe gibiydi. Denizin yarılmış kısmının zemini kurudu. İsrailoğulları ile birlikte Hz. Mûsa yürümeye başladı.

Önlerinde de bir ata binmiş Cebrail (a.s.) bulunuyordu. Nihayet denizi geçip karşı sahile vardılar. Peşlerinden binlerce askeriyle Firavun geliyordu. Onlar da Hz. Mûsa ve İsrailoğullarını izleyerek, denizin yarılmış zeminine girdiler. Denizin tam ortasına gelmişlerdi ki, Yüce Allah denizi birleştirerek üzerlerini örttü. Böylece hepsi suda boğuldu. Firavun tam boğulmak üzereydi ki, tevbe ettiğini ilân etti. Su artık boğazını geçmiş haldeyken şöyle dedi: "İsrailoğullarının kedisine inandığı ilâhtan başka ilâh olmadığına inandım," Bu ilâhın Yüce Allah olduğunu biliyordu o. "Ve ben de müslümanlardanım," demesine gelince, bu, suda boğulmaktan kurtulmayı ne kadar istediğinin abartılı bir ifadesidir. Böylece tevbe ederek, müslümanlardan, yani Allah'ın emrine boyun eğip teslim olmuşlardan olduğunu vurgulamaya çalışıyordu. Fakat herşey son bulmuş, iş işten geçmişti. Bundan dolayı Allah-u Teâlâ: "Şimdi mi?" diye hitap ederek O'na sitem edip tevbesini kabul etmiyordu.

Fakat Yüce Allah, onun tevbesini kabul etmedi ve: "Şimdi mi!?!" diyerek, kurtulma isteğini geri çevirdi. Tevbe etmenin, inanıp ardından müslüman olmanın zamanı şimdi midir!? "Oysa sen önceleri isyan etmiştin!" Allah'a ve yasalarına baş kaldırmıştın. O'nu ve Rasûlünü inkâr etmiştin. "Ve bozgunculuk çıkaranlardandın!?!" Memleketi ve insanları zulüm, şer ve bozgunculukla harab ediyordun.

"Bu gün ise, seni kurtaracağız" ifadesinde geçen "nunecciyke" kelimesinin "en-necvetu"dan geldiğini kabul edersek, o zaman "seni yeryüzünde 'bedeninle' yüksekçe bir yere koyacağız," demek olur (ruhunla değil.) Ki, "senden sonrakilere bir âyet olasın," bir işaret, bir ibret olasın. Sana bakan insanlar görsünler ki, sen bir rabbin yönetiminde bir kulsun. İddia ettiğin gibi ibadet edilen bir ilâh, bir rab değilsin." Böylece başkalarına da bir ibret dersi olsun. Senin bu halini görüp, senin gibi azmasın, senin gibi kâfir olmasınlar. Dolayısıyla senin gibi helâk olmasınlar.

"Gerçekten insanların çoğu, bizim ayetlerimizden habersizdirler." Burada Yüce Allah, insanların fiilen yaşadıkları bir hâli haber veriyor. İşte bu gâfillerden bir grup ta kendilerine Allah'ın âyetleri okunan şu Kureyş kâfirleridir. Şu ana kadar sûrenin akışı içinde sunulan tüm kıssalar, onların hidayete ermeleri amacına yönelik olarak yer almışlardır. Keşke doğru yolu bulsalardı.

SONUÇ

1- Azab gelip çatınca tevbe etmenin bir yararı yoktur. Bir hadiste şöyle buyuruluyor: "Can boğaza dayanmadıkça, kul her ne zaman tevbe ederse, tevbesi kabul olur."

2- Kelimeyi tevhîdin (lâilahe illallah) fazileti anlatılmıştır.

3- Kusursuz ve üstün din İslâm'dır. Bu yüzden, kesin inanca sahip olan şahsiyetler, Yüce Allah'tan, müslüman olarak canlarını almasını niyaz ederler. Nitekim Firavun da, helâk olacağı sırada kesin inanca ulaştığı için, müslüman olduğunu iddia etmiştir.

4- Bir gerçek dile getiriliyor: İnsanların çoğu, şu dünya hayatında kendilerinden istenenden habersizdirler. Ancak helâk olmak üzereyken bunun farkına varırlar.

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟ حَتَّىٰ
جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟
فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾

93- Andolsun, biz İsrailoğullarını, hoşlarına gidecek güzel bir yerde yerleştirdik ve temiz şeylerden kendilerine rızık verdik. Kendilerine ilim gelinceye kadar anlaşmazlığa düşmediler. Şüphesiz Rabbin, aralarında anlaşmazlığa düştükleri şey konusunda kıyamet günü hüküm verecektir.

SÖZLÜK

مُبَوَّأَ صِدْقٍ — Doğru yerleştirme. Yani onları yaşamaya elverişli, güzel ve hoşnud edici bir bölgeye yerleştirdik.

مِنَ الطَّيِّبَاتِ — Temizlerden. Tertemiz nimetlerden. Onlara çeşitli, temiz ve helâl rızıklar bahşettik.

حَتَّى جَاءَهُمُ الْعِلْمُ — Kendilerine ilim gelince. Buradaki ilimden maksat, Hz. Muhammed'in beklenen kurtarıcı peygamber olduğunu bilmeleridir.

يَقْضِي بَيْنَهُمْ — Aralarında, hükmeder.

فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ — İhtilafa düştükleri konuda. Hakkında anlaşmazlığa düştükleri gerçek konusunda aralarında hükmeder. Böylece mü'min cennete, kâfir de cehenneme girer.

AÇIKLAMA

Yüce Allah Hz. Mûsa'yı ve İsrailoğullarını düşmanlarının elinden kurtarıp Firavun'u denizde boğduktan sonra, son kez onlardan söz ediyor: "Andolsun, biz İsrailoğullarını, hoşlarına gidecek güzel bir yerde yerleştirdik." Yaşamaya elverişli güzel bir beldeye, bereketli Şam bölgesinin bir parçası olan Filistin topraklarına yerleştirdik. Bu olay İsrailoğullarının çölde kaybolmalarının ve Allah'ın peygamberi Yûşa b. Nun (a.s.) önderliğinde Filistin'e girmeleri ile gerçekleşmiştir. "Ve temiz şeylerden kendilerine rızık verdik." Çünkü Şam toprağı balın, yağın, tahılın, meyvenin, etin ve yakacağın bol olduğu bir topraktır. Burada bunlara işâret edilmiş olması, Allah'ın nimetlerine şükretmeleri gerektiğinin vurgulanması amacına yöneliktir.

"Kendilerine ilim gelinceye kadar ihtilafa düşmediler." Burada şu husus kastediliyor: Yüce Allah'ın kendilerine bunca nimeti bahşedip onurlandırdığı İsrailoğulları, Hz. Peygamberin (s.a.v.) gönderilişine kadar birlik içinde, aynı dine bağlı olarak yaşıyorlardı. Tevrat'ta müjdelenen peygamberi bekliyorlardı. Bu peygamber İsrailoğullarını içinde bulundukları azabtan, Romalıların elinde çektikleri işkenceden kurtaracaktı.

Ama bu peygamber ilimle, yani Kur'an'la gelince, O'nun hakkında anlaşmazlığa düştüler. Kimisi O'na inandı,(1) kimisi de inkâr yolunu tuttu. Bu aşa-

(1) Abdullah b. Selâm gibi.

mada Yüce Allah hitabı elçisine (s.a.v.) yöneltiyor: "Şüphesiz Rabbin, aralarında anlaşmazlığa düştükleri şey konusunda kıyamet günü hüküm verecektir." Sana inanma, sana uyma, senin temsil ettiğin hidayet ve hak dine bağlanma hususunda gerekli hükmü verecektir. Mü'minleri cennete, kâfirleri ateşe gönderecektir.

SONUÇ

1- Yüce Allah'ın İsrailoğullarına yönelik lütufları açıklanıyor.

2- Temiz rızık, helâl olan rızıktır. Haram rızık temiz değildir.

3- Yüce Allah, kendilerine ilim geldiği halde ihtilafa düşüp, dini terkedenlere hakettikleri cezayı verir. Çünkü ilim birliğin ve kenetlenmenin sebebidir.

4- Dini konulardaki ihtilaf anlaşmazlık bölünmeye, düşmanlığa ve savaşmaya sebep olacak nitelikteyse haramdır.(1)

5- Kıyamet günü ayrışma günüdür. O gün Yüce Allah, anlaşmazlığa düşenlerin arasında âdil hükmü ile hükmeder.

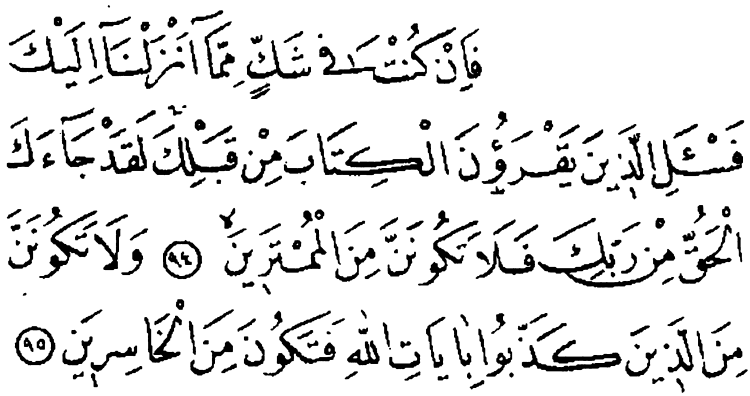

(1) Bölünmeye, düşmanlığa ve savaşmaya sebep olmayan anlaşmazlığın örneği, dört mezheb imamı arasındaki içtihad farklılıklarıdır. Düşmanlığa ve savaşa yol açan anlaşmazlığın örneği ise, ehl-i sünnet ile hariciler ve rafiziler gibi sapık fırkalar arasındaki anlaşmazlıktır.

إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾
وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾

94- Eğer sen, sana indirdiğimizden kuşkuda isen, senden önce Kitap okuyanlara sor. Andolsun, sana Rabbinden hak geldi, sakın kuşkulananlardan olma.

95- Ve sakın Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan olma, yoksa ziyana uğrayanlardan olursun!

96- Üzerlerine Rabbinin kelimesi hak olanlar inanmazlar.

97- Onlara bütün âyetler gelmiş olsa bile, acı azabı görünceye kadar.

SÖZLÜK

فِي شَكٍّ Şüphe içinde. Tasdik öncesi durum. Kuşku. Dolayısıyle kuşkulu kişi, tasdik etmiş sayılmaz.

مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ Sana indirdiğimizden. Yani, İsrailoğullarının kendilerine ilim geldikten sonra ihtilafa düştüklerine ilişkin haberimizden kuşku duyuyorsan.

الْكِتَابَ Kitap. Tevrat ve İncil.

فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ Kuşkulananlardan olma.

حَقَّتْ عَلَيْهِمْ Onlara hak oldu. Küfürlerinden dolayı Yüce Allah'ın levh-i mahfuzda yazdığı hükmü uyarınca, onların ateşe girmeleri bir zorunluluk halini aldı, farz oldu.

حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ Azabı görünceye kadar. Yalanlayıcı tavırlarını sürdürürler. O zaman inanırlar. Ama bu sıradaki iman onlara bir yarar sağlamaz.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, elçisinin elçiliğini onaylayarak şöyle buyuruyor: "Eğer sen, sana indirdiğimizden kuşkuda isen, senden önce kitap okuyanlara sor." Ya-

hudi hahamlarına ve hristiyan papazlarına sor. Çünkü onlar, Tevrat ve İncil'deki sana ilişkin nitelemelerden haberdardırlar. Senin son peygamber ve kurtarıcı olduğunu, sana inananın kurtulup sana inanmayanların da helâk olacağını bilirler.

Bu ifade bir varsayıma işaret ediyor ve diğer insanları inanmaya teşvik etmeyi amaçlıyor. Yoksa Rasûlüllah Efendimiz (s.a.v.): "Ne kuşku duyuyorum ne de onlara sorarım!" demiştir.

"Andolsun, sana Rabbinden hak geldi, sakın kuşkulananlardan olma!" Bu âyette Yüce Allah, elçisine Rabbinden hak geldiğine yemin ediyor. Bu yemin hak nitelikli vahiyle sabit olmuş bir sözdür. Aynı şekilde, İslâm'ın doğruluğu hususunda herhangi bir kuşku duymasını da yasaklıyor. İslâm hak dindir. Yüce Allah, müşrikler istemese de, sadece bu dini diğer tüm dinlere üstün kılmak ister.

"Ve sakın Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan olma, yoksa hüsrana uğrayanlardan olursun!" Burada Yüce Allah vahyini, şeriatını ve Elçisini –ki âyetler bunların ifadesinden ibarettir– yalanlanmasını da yasaklıyor. Çünkü âyetler Allah'ın şeriatını içeriyor, ona dâvet ediyorlar.

"Aksi takdirde, kıyamet günü hüsrana uğrayanlardan olursun! Peygamber Efendimize (s.a.v.) yönelik bu hitap, yoğunlaşıp yansıma türünden bir ifadedir. Yoksa Peygamber Efendimizin kendisine gelen haktan kuşku duyması, şeriatı ve hükümleri içeren âyetleri yalanlaması düşünülemez. Düşünülemeyeceğine göre, O'nun bu uyarıya muhatab olması, güneş ışığının bir büyüteçten (mercekten) yansıyıp düştüğü yeri yakması gibi, diğer insanlar için bu ifadeyi, yakıcı bir tehdid olarak kabul etmek gerekir.

"Üzerlerine Rabbinin kelimesi hak olanlar inanmazlar. Yani kendi tercihleriyle kesin olarak küfre razı olduktan sonra iman etmek istemezler. Yoksa Allah onları zorla küfre sokmaz. Çünkü dinde zorlama yoktur. Onlara bütün âyetler gelmiş olsa bile." Gerçekten de gelişmeler Yüce Allah'ın buyurduğu gibi sonuçlanmıştır. Çünkü Yüce Allah'ın kıyamet günü azab göreceklerini bildiği ve bunu kaderler kitabına yazdığı kimseler kesinlikle inanmazlar. Tabii bu Allah'ın zorlamasıyla değil, onların kendi hür iradeleriyle olmaktadır. Hakkı açıklamak, deliller ortaya koymak ve belgeler sunmak bakımından harcanan çabalar hiçbir yarar sağlamaz. Burada ayrıca, Kureyşli kâfirlerin hak içerikli çağrılara sırt çevirmelerinden, olumlu tepki göstermemelerinden dolayı üzülen, elem duyan Peygamber Efendimize yönelik bir teselli de sözkonusudur.

"Onlara bütün âyetler gelmiş olsa bile." Bu ifade, önceki hükmü pekiştirici niteliktedir. Buna göre, Yüce Allah'ın, küfürleri sebebiyle ateşe girmelerine hükmettiği kimseler inanmazlar ve ancak kâfir olarak ölürler. Böylece Allah'ın vaadi yerine gelmiş olur, verdiği hüküm yürürlüğe girer.

"Acı azabı görünceye kadar," seni ve sana indirilen vahyi inkâr etmeye devam ederler. Acı azabı görene kadar bu tutumlarını sürdürürler. Korkunç azapla yüzyüze geldiklerinde iman ederler, ama o zaman da inanmak fayda vermez. Nitekim Firavun da boğulmak üzereyken inanmıştı, fakat bu imanı ona bir fayda sağlamamıştı. Kavminin kâfirleri de, üzerlerine azap zorunlu hale gelip bu acı azabı görene kadar inanmazlar. Bu durumda ise, imanları hiç bir işe yaramaz.

SONUÇ

1- Rasûlüllah Efendimizin (s.a.v.) peygamber olduğu açık bir ifadeyle vurgulanıyor.

2- Bir şeyi bilmeyenin onu bir bilene sorması gerekir.

3- Allah'ın âyetlerini yalanlamak küfürdür ve bu küfrü işleyen hüsrana uğrayacaktır.

4- Dinin temel ilkeleri ve ayrıntı niteliğindeki hükümlerinden kuşku duymak, bu hususta asılsız iftiralar ortaya atmak küfürdür.

5- Kaza ve kader ilkesine inanmanın gereği vurgulanıyor. Buna göre bedbaht kişi, küfürleri sebebiyle kaderler kitabında bedbaht olması öngörülendir. Mutlu kişi ise, iman ve amelleri sebebiyle bu kitabta mutlu olması öngörülenlerdir.

6- Dünyada ölüm meleğini görmek, âhirette de dirilip hesaba şâhit olmak suretiyle azabla yüz yüze gelen kimsenin tevbesi kabul olmaz.

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَآ إِيمَٰنُهَآ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ
لَمَّآ ءَامَنُوا۟ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَمَتَّعْنَٰهُمْ
إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَءَامَنَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا

أَفَأَنتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ
لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ
لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾

98- Keşke inanıp da, inanması kendisine fayda veren bir memleket olsaydı. Yalnız Yunus'un kavmi, inanınca, dünya hayatında onlardan rezillik azabını kaldırımş ve onları bir süre daha yaşatmıştık.

99- Rabbin isteseydi yeryüzündekilerin hepsi mutlaka inanırdı. O halde sen mi insanları mü'min olmaları için zorlayacaksın?

100- Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz ve Allah rezilliği, akıllarını kullanmayanlara verir.

SÖZLÜK

فَلَوْلَا	Teşvik edatıdır. Burada "olsaydı" anlamını ifade ediyor. Ayrıca kınama ve olumsuzluk anlamını da içermektedir.
قَرْيَةٌ آمَنَتْ	İnanan şehir halkı. Bir memleket halkı inansaydı.
يُونُسَ	Yunus (a.s.). Allah'ın Peygamberi Yunus. b. Metta.
اِلَى حِينٍ	O zamana kadar. Ömürlerinin sona erdiği zamana kadar.
أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ	Sen mi insanları zorlayacaksın? Yani, sen bunu yapamazsın.
اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ	Ancak Allah'ın izniyle. Ancak Allah'ın iradesi ve takdiri başka.
اَلرِّجْسَ	Rezillik. Azap.

AÇIKLAMA

Önceki âyetlerde Yüce Allah, âyetleri yalanlayanların kaçınılmaz olarak hüsrana uğrayacaklarını, günahları tarafından kuşatılanlara azabın kesin olarak geleceğini ve bunların inanmayacaklarını, çünkü iman etme yeteneğini yi-

tirdiklerini dile getirmişti. Bu âyetlerde ise, Mekkelileri inanmaya teşvik eden, küfür ve yalanlamada ısrar etmemeyi telkin eden ifadeler yer alıyor.

"Keşke inanıp da, inanması kendisine fayda veren bir memleket olsaydı." Yani, memleketlerde yaşayanlar, inansalar ya! İmanlarından yararlanıp, inanmayanlar için kaçınılmaz olan azabdan kurtulsalar ya! Neden inanmıyorlar? Acaba inanmalarına mani olan bir engel mi var?.. Bu, aynı zamanda bir azarlama ve kınama ifadesidir.

"Yalnız Yunus'un kavmi, inanınca dünya hayatında onlardan rezillik azabını kaldırdık." Silip süpürücü, köklerini kurutucu bir azapla onları helâk etmedik. Çünkü onlar azabın belirtilerini farkedince, onun başlarına inmesinden önce tevbe ettiler. Bunun üzerine Yüce Allah, üzerlerindeki azab tehdidini kaldırdı. Kendileri için belirlenen ecel gelinceye kadar dünya hayatından yararlanmalarını sağladı.(1)

Ya şu Ummul Kura (ana kent) Mekke halkına ne oluyor? Neden Musul civarında Ninova adlı beldede yaşamış bulunan Yunus (a.s.) kavmi gibi tevbe edip inanmıyorlar?

"Rabbin isteseydi, yeryüzündekilerin hepsi mutlaka inanırdı." Bu ifade iki şekilde yorumlanabilir. Birincisi: Yüce Allah'ın, Mekke ehline imanı sunması, onları buna teşvik etmesi ve öneriye sıcak bakmamalarından dolayı onları kınaması, akıllarda Yüce Allah'ın onları inandırmaya güç yetiremediği şeklinde bir düşünce uyandırmamalıdır. Çünkü şayet Yüce Allah dilerse, onlar inanırlar. Dilerse tüm yeryüzü halkının da inanmasını sağlar. İkincisi: burada kavmini gece-gündüz durmadan imana çağıran, buna rağmen inanmamakta direten kavminin bu tutumundan dolayı üzülen, acı çeken Rasûlüllah teselli ediliyor, üzüntüsü gideriliyor. Yüce Allah, bir de O'na şu hususu öğretiyor: Yüce Allah yeryüzünde bulunan herkesin inanmasını isteseydi, inanırlardı. Ancak yükümlülük ve buna bağlı olarak karşılık verme ilkesi uyarınca iman insanlara teklif edilir; bir zorlama sözkonusu olmaksızın inanan kurtulur, inanmayan da helâk olur. Nitekim şu ifade de bunu pekiştirmektedir: "O halde sen mi insanları mü'min olmaları için zorlayacaksın?" Yani, insanları inandırmak senin görevin değildir ve sana böyle bir yükümlülük verilmiş değildir.

---

(1) Bu kavim Asurluların ve Buhtunnasr'dan sonra Babil'de tutsak olarak yaşayan Yahudilerin karışımıydı. Hz. Yunus miladdan önce ikinci yüzyılın başlarında gönderilmişti. Bu kavim Musul civarında Ninova adlı beldede yaşıyordu. Putlara tapıyorlardı.

"Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz." Önceki ifadeyi destekleyen, onaylayan bu ifade ile demek isteniyor ki: İman işi ancak Allah'ın iradesi ve takdiri ile gerçekleşir. Yani Allah kimseyi zorlamaz.

"Ve Allah rezilliği akıllarını kullanmayanlara verir!" Allah-u Teâlâ insanları imana çağırır; onun güzel meyvalarını açıklar; yalanlamaktan sakındırır; bunun da kötü sonuçlarını açıklar. Bundan sonra kim inanırsa onu kurtarır, mutlu kılar. Kim de inanmazsa, rezil azabı başına sarar. Çünkü bu kişi aklını kullanmamıştır. Eğer aklını kulansaydı küfre girmez, O'na isyan etmez, Yaratıcısına, sahibine kafa tutmazdı!..

SONUÇ

1- Yüce Allah'ın kullarını imana çağırması ve onları buna teşvik etmesi, O'nun kullarına yönelik merhametinin bir göstergesidir.

2- Fiilen azabla yüzyüze gelmedikçe bir kulun tevbesi kabul olur. Azabın belirtilerinin ortaya çıkmış olması, tevbeyi önleyici bir durum değildir.

3- Yaradan Allah'ın yaratıcılık iradesi kesinlikle (varlıkların varoluşları üzerinde) değişmez.

4- Allah'ın izni ve takdiri olmadan, bir kimsenin inanması mümkün değildir. Yani Allah zorla birinin inanmasını istese mutlaka inanır. Yine bir insanın kâfir olmasını zorla istese o da kafir olur. Ancak Allah hiç kimseyi zorlamıyor. Bu yüzden bir dâvetçi insanları Allah'ın tek ve ortaksız ilâhlığını kabul etmeye çağırdığında, bunlar inanmaya yanaşmıyorsa, aşırı derecede üzülmemelidir.

قُلِ انظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ
يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِهِمْ قُلْ فَانتَظِرُوا

إِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا
كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

101- "Göklerde ve yerde olanlara bakın!" de; ama o âyetler ve uyarmalar, inanmayacak bir kavme yarar sağlamaz.

102- Onlar sadece kendilerinden önce gelip geçenlerin başlarına gelen günler gibisini bekliyorlar öyle mi? De ki: "O halde bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim."

103- Sonunda elçilerimizi ve inananları kurtarırız. Böylece üzerimize düşen bir borç olarak mü'minleri kurtarırız.

SÖZLÜK

مَاذَا فِي السَّمٰوَاتِ وَ الْاَرْضِ	Göklerde ve yerde olan. Akıllara durgunluk veren varlıklar ve göz kamaştırıcı deliller.
وَ مَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَ النُّذُرُ	Âyetler ve uyarılar yarar sağlamaz. Bir kavim inanmadıktan sonra bunların bir yararı olmaz.
فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ	Bekliyorlar mı? Azabdan başka bir şeyi beklemiyorlar.
خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ	Onlardan önce gelip geçenler.
قُلْ فَانْتَظِرُوا	De ki: Bekleyin.
ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا	Sonra elçilerimizi ve iman edenleri kurtarırız.
كَذَٰلِكَ	İşte bunun gibi. Mü'minleri böyle kurtarırız.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, Kureyş kabilesinin imana, tevhide ve Allah'a ve Rasûlüne itaat etmeye çağrılmaları ile ilgili olarak sürüyor. Yüce Allah, bu bağlamda, Rasûlüne, onlara şöyle hitap etmesini emrediyor: "Göklerde ve yerde olanlara bakın, de." Her ikisinde bulunan canlı cansız varlıklara, yaradılışın olağanüstü örneklerine, ilahi hikmet, rahmet ve kudretin gözkamaştırıcı manzaralarına bakın. Bu örnekler ve manzaralar insanı, rab ve ilâh olarak kendi-

sinden başka ilâh ve rab bulunmayan Allah'a inanmaya dâvet eder; putların, taşların ve heykellerin ilahlık iddialarını reddederler.

Ardından Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Ama o âyetler ve uyarılar yarar sağlamaz." Rasûllerin kendi kavimlerini doğru yola iletmek için yaptıkları uyarılar bir işe yaramaz. Çünkü Yüce Allah, ezelde bunların inanmayacaklarına, dünya ve ahirette hak ettikleri azabı tadana kadar bu durumlarını sürdüreceklerini bilmektedir. Ne var ki, bu durumu ancak Yüce Allah bileceğine göre, gene de uyarıcılar, uyarılarını sürdürmeli, dini tebliğ etmeye yönelik çabalarına ara vermemelidirler. Başta ve sonda emir Allah'a aittir.

"Onlar sadece kendilerinden önce gelip geçenlerin başlarına gelen günler gibisini bekliyorlar öyle mi?" Onlar kendilerinden önce geçip giden Nuh, Ad ve Semud kavimlerinin başına gelen dehşet verici günler gibisini bekliyorlar. Elçiler bu kavimleri imana dâvet etmiş, Rabb'in düzenine, tevhid ve itaate çağırmışlardı. Ama onlar bu çağrılara kulak asmamışlardı. Bunun üzerine Yüce Allah, onları suçüstü yakalamıştı. Çünkü O, güçlüdür, azabı çetindir.

Ardından Yüce Allah, elçisine şöyle demesini emrediyor: "O halde bekleyin..." Şayet tevbe etmez ve Allah'a teslim olmazsanız sizin için öngörülen azabı bekleyin. "Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim." Eğer size bir azap gelecekse ben de onu beklemekteyim. Çünkü bu hususla ilgili ilahi kanun, zalim, müşrik ve yalancıların helâk olmasına, buna karşın, rasûllerin ve mü'minlerin kurtulmasına hükmeder.

103. âyette yeralan: "Sonunda elçilerimizi ve inananları kurtarırız. Böylece" Yani bu kurtarma ile "üzerimize düşen bir borç olarak mü'minleri kurtarırız," sözü ile vurgulanan anlam budur.

SONUÇ

1- Ezelde, küfründen dolayı ateş ehli olduğu bilinerek yazılmış bir kula hiç bir uyarı yarar sağlamaz, öğütler fayda etmez.

2- Her çağda ve her bölgedeki zalimleri bekleyen, önceki zalimlerin başına gelen rezil olma ve korkunç bir azaba uğramadır.

3- Zalimlere, müşriklere helâk edici azab iner; Yüce Allah'ın dostlarını kurtaracağına ilişkin vaadi değişmez.

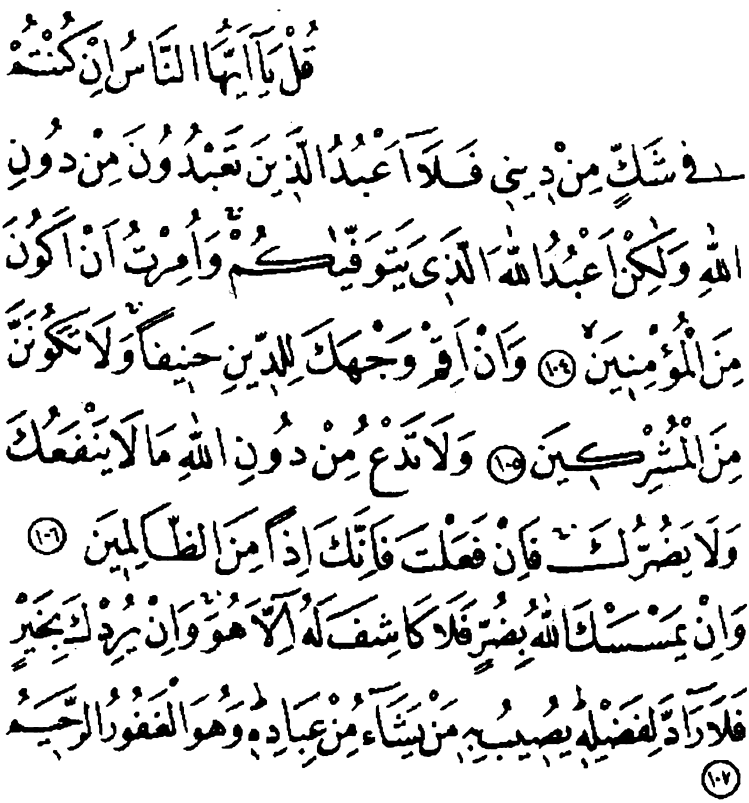

104- De ki: "Ey insanlar! Benim dinimden kuşkuda iseniz, ben sizin Allah'tan başka taptıklarınıza tapmam; fakat sizi öldürecek olan Allah'a ibadet ederim. Bana mü'minlerden olmam emredilmiştir."

105- Ve yüzünü Allah'ı birleyici olarak dine çevir; sakın Allah'a ortak koşanlardan olma.

106- Allah'tan başka; sana ne fayda, ne de zarar verebilecek olan şeylere yalvarma! Eğer böyle yaparsan, o takdirde sen muhakkak zalimlerden olursun.

107- Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa onu yine O'ndan başka kaldıracak yoktur ve eğer sana bir hayır dilese, O'nun keremini de geri çevirecek yoktur. O, hayrını, kullarından dilediğine verir. O, bağışlayan, esirgeyendir.

SÖZLÜK

مِنْ دِينِي	Dinimden. İslâm'ın gerçek oluşundan şüphe ediyorsanız.
يَتَوَفَّاكُمْ	Ruhlarınızı alır, sizi öldürür.
وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ حَنِيفًا لِلدِّينِ	Yüzünü hanif olarak dine doğrult. Yüzünü diğer tüm dinlerden çevirerek, Allah'ı birleyici olarak İslâm dinine yönelt.
مَا لَا يَنْفَعُكَ	Sana fayda vermeyen.
وَلَا يَضُرُّكَ	Sana zarar vermeyen.
إِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ	O zaman sen mutlaka zalimlerdensin. Eğer sen bu düzmece ilahlara yalvaracak, dua edecek olursan, nefislerine zulmeden müşriklerden olursun.
فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ	Onun için giderici yoktur, sadece O var. Kendisine zarar isabet etmiş birinden bu zararı ancak Yüce Allah giderebilir.
يُصِيبُ بِهِ	Onu isabet ettirir. Fazlından ve rahmetinden dilediğine isabet ettirir.
وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ	O affeden ve merhametli olandır. Tevbe eden kullarının günahlarını bağışlar, mü'min kullarına merhamet eder.

AÇIKLAMA

Bundan önceki âyetlerde, Yüce Allah, hidayet ve sapıklık yollarını gösterdi, uyarıda bulundu, kullarını şirkten sakındırdı. Mü'minlere kurtuluş vaadetti. Müşrikleri de korkunç bir azapla tehdit etti. Buna ilave edilecek bir şey söz konusu değildir. Burada ise, Yüce Allah, elçisine, Mekke müşriklerine karşı ikinci bir öğrenme ve öğüt alma usûlü öğretiyor: "De ki: Ey insanlar!" Ey Mekke müşrikleri ve civardaki Araplar! "Benim dinimden kuşkuda iseniz..." Mensup olduğum ve sizi de uymaya dâvet ettiğim dinim İslâm'ın doğruluğundan kuşku duyuyorsanız... "... ben sizin, Allah'tan başka taptıklarınıza tapmam." Sırf siz benim dinimden kuşku duyuyorsunuz diye; ben, herhangi bir yarar ya da zarar dokunduramayan putlara, heykellere ibadet etmem.

"Fakat Allah'a ibadet ederim." Yarar ve zarar O'nun elindedir. Dirilten ve öldüren O'dur. O, "sizi öldürecek"tir. Ruhlarınızı kabzederek, hayatınıza son verecek olan O'dur. Dolayısıyle sırf O'na ibadet edilmeli, O'ndan korkulmalı, O'ndan sakınmalıdır.

"Bana mü'minlerden olmam emredilmiştir." Rabbim bana, kendisine inanmamı, böylece mü'minlerden olmamı emretti. Ben de O'na inandım ve mü'minlerdenim.

"Ve yüzünü Allah'ı birleyici olarak dine döndür; sakın Allah'a ortak koşanlardan olma!" Rabbim bana vahiy yoluyla emretti: Yüzünü hak dine yönelt; diğer asılsız dinlere iltifat etme... Müşriklerden olmamam için, beni sıkı sıkıya tembihledi. Çünkü müşrikler, Allah ile birlikte başka ilâhlara da kulluk etmektedirler.

Bu safları belirleyici ve açıklayıcı uyarıdan, Mekkeli müşriklerin üzerinde oldukları sapıklığa ve çirkin yanılgıya ilişkin sakındırmadan sonra, Yüce Allah, elçisi'ne sesleniyor. Bu, "kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla" türünden bir hitaptır. Burada, açık bir ifadeyle, zarar ve yarar dokundurma gücüne sahip bulunmayan düzmece ilahlara tapmasını yasaklıyor. Allah'tan başka kullukta bulunulan tüm ilahlar kastediliyor. Bu meyanda Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Allah'tan başka; sana ne fayda, ne de zarar verebilecek olan şeylere yalvarma." Bunlar sana bir yarar sağlayamaz, sana dokunmuş bir zararı da bertaraf edemezler. Sana ulaşacak bir hayrı önlemek sûretiyle zarar verme güçleri de yoktur. Bu sahte ilahlar, senin başına bir kötülük de indiremezler. Eğer Allah'tan başkasına yalvaracak olursan, kuşkusuz zalimlerden olursun!

Rasûlüllah Efendimizin (s.a.v.) Allah'tan başkasına dua edip yalvarması imkânsız olduğuna göre, ifadeyi müşriklere yönelik bir itiraz ve mü'minlere yönelik bir sakındırma şeklinde algılamalıyız.

Yine, elçisine hitaben şöyle buyuruyor: "Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa onu" senden "yine O'ndan başka kaldıracak yoktur. Ve eğer sana bir hayır dilerse..." senin için afiyet, sıhhat, huzur ve zafer dilerse "O'nun keremini de geri çevirecek yoktur." Hiç kimse, hiç bir şekilde, bu hayırların sana ulaşmasını engelleyemez.

Allah, fazlını, hayrını ve nimetini "kullarından dilediğine verir." Çünkü O, serbest hareket eder. Dilediğini yapar, istediği gibi hükmeder. "O, bağışlayan, esirgeyendir."

Bu ifadede, Yüce Allah'ın celal ve kemal sıfatları açıklanıyor. O, ne kadar çok günah işlemiş olurlarsa olsun, günahlarından tevbe eden kullarının günahlarını bağışlar. Sayıları ne kadar olursa olsun, mü'min kullarına merhamet eder. Bundan dolayı, O'na sevgiyle, saygıyla, itaat ve teslimiyet ile kulluk etmek gerekir.

SONUÇ

1- Mü'min kimse, insanlar ne kadar çok engellese ve aksi propaganda yapsalar bile, hakkı terketmemelidir.

2- Şirk yasaklanmış, şirki ve müşrikleri terketmek zorunlu kılınmıştır.

3- Kim olursa olsun, Allah'tan başkasına dua etmek şirktir, haramdır.

4- Kul, Allah'ın kendisi için öngördüğü hayır ya da şerrin hiç kimse tarafından önlenemeyeceğine, değiştirilmeyeceğine kesin olarak inanmadıkça mü'min sayılmaz. Şu hadis-i şerifte de bu anlam vurgulanmaktadır: "Sana isabet edecek olan senden şaşmaz. Senden şaşacak olan da sana isabet etmez."

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا
يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ
﴿١٠٨﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿١٠٩﴾

108- De ki: "Ey insanlar, işte size Rabbinizden gerçek geldi. Artık hidayete eren, kendisi için erer; sapan da kendi zararına sapar. Ben sizin üzerinize vekil değilim."

109- Sana vahyolunana uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret. O, hüküm verenlerin en iyisidir.

SÖZLÜK

يَا أَيُّهَا النَّاسُ — Ey insanlar!

قَدْ جَاءَ الْحَقُّ — Muhakkak ki hak geldi. Size Kur'an'ı okuyan ve hak dini açıklayan peygamber geldi.

مَنْ اهْتَدَى — Kim hidayete ererse. Allah'a ve Rasûlüne inanır, Allah'ı bir-

leyici olarak O'na ibadet ederse.

وَ مَنْ ضَلَّ — Ve kim saparsa. Şirk, yalanlama ve isyan nitelikli hayat biçiminde ısrar ederse.

فَعَلَيْهَا — Sonuçta onun aleyhinedir. Sapmanın günahı sapan kimsenin boynunadır. Yine bunun gibi, hidayete ermenin sevabı da hidayete eren kimseyedir.

وَ مَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ — Ben sizin üzerinizde vekil değilim. Sizi hidayete zorlayamam. Ben sadece bir duyurucu, açıklayıcı, bir uyarıcıyım.

وَ اصْبِرْ حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ — Allah hükmedinceye kadar sabret. Allah müşriklere ilişkin hükmünü bildirinceye kadar sabret.

خَيْرُ الْحَاكِمِينَ — Hakimlerin en hayırlısıdır. Rahmet, adâlet ve hüküm verme bakımında hükmedenlerin en hayırlısıdır. Çünkü O, yüce kudreti ile hükmeder.

AÇIKLAMA

Bu, tefsirini sunduğumuz sûredeki son duyurudur. Yüce Allah bu duyuruda, Rasûlüne, müşriklere şöyle seslenmesini emrediyor: "Ey insanlar!" Başlangıçta Mekkeliler kastedilmiş olsa bile, tüm insanlığı kapsayan bir çağrıdır bu. "İşte size Rabbinizden gerçek geldi." Size Rabbinizden Kur'an geldi. Elçi onu sizin için okuyor. Onda, hak din açıklanıyor. İnsanlık ancak bu hak dine inanmak, onun içerdiği hidayete, yol göstericiliğe gerçekten bağlanmakla hayra ulaşabilir.

İman ve itaat ile doğru yolu bulan kimsenin, hidayete erişinin sevabı kendisinindir. Çünkü arınan, şirkten temizlenen, iki cihan mutluluğuna layık bir kul haline gelen kendisidir. Şirk, küfür ve yalanlama esaslı hayatı sürdürmede inatçı davranan kimsenin sapıklığı ve sapıklığının cezası da kendisinedir. Çünkü kirlenen, iğrençleşen, dolayısıyle Allah'ın gazabını ve elem verici azabına müstehak biri haline gelen kendisidir. Tebliğle görevli Rasûlün bunda bir sorumluluğu yoktur. Çünkü Rabbi, insanların hidayete ermesini onun sorumluluğuna vermemiştir. Bilakis, açıkça üzerlerinde vekil olmadığını belirtmesini emretmiştir:

"Ben sizin üzerinizde vekil değilim."

"Sana vahyolunana uy." Bu ifadede, Rasûlüllah Efendimize (s.a.v.) hakka sarılması, kendisine vahyedilen emir ve yasaklara uyması ve bu hususlar-

da kesinlikle aşırıya kaçmaması emrediliyor. Bunun kaçınılmaz sonucu da, Rabbinin vahyetmediği şeylere uymamasıdır.

"Allah hükmünü verinceye kadar sabret." Rasûlüllah'a vahye uyma, dâvet hareketini kesintisiz sürdürme ve müşriklerden gelecek eziyetlere katlanma hususunda sabretmesi emrediliyor. Bunu, Yüce Allah'ın, inanmayanlara ilişkin hükmünü bildirinceye kadar sürmesinin gerektiği vurgulanıyor.

Nitekim Allah hükmünü bildirdi. Müşriklerle savaşmasını emretti. Nihayet Bedir'de onlara karşı savaştı, Allah'ın dinine, İslâm'a girmek sûretiyle boyun eğinceye kadar savaş halini sürdürdü. Bu lûtfundan dolayı Allah'a hamdolsun.

"O, hüküm verenlerin en iyisidir." Yüce Allah'a yönelik bir övgüdür bu. O, hükmedenlerin en iyisi, en âdilidir. Çünkü O'nun ilmi ve hikmeti kusursuzdur. Kudreti sınırsızdır. Rahmeti sonsuzdur.

SONUÇ

1- Kur'an'ın, Rasûlün ve İslâm'ın hak olduğu vurgulanıyor.

2- Kişi, başkasının değil kendi elinin kazancıyla mutlu ya da mutsuz olur.

3- Kur'an ve sünnetin içerdiği ilahi vahye uyma bir zorunluluktur.

4- Sabretmek ve Allah'tan gelecek bir çıkış yollarını aramak fazilettir.

Sûre 11
Hûd Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 123

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر ۚ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ①

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۚ إِنَّنِي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ② وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا

رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ

ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ ۖ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ

③ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ④ أَلَا إِنَّهُمْ

يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ

ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ⑤

1- Elif, Lâm, Râ. Bu, âyetleri muhkem kılınmış, sonra hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından birer birer açıklanmış bir kitaptır.

2- Ta ki, Allah'tan başkasına ibadet etmeyesiniz. Gerçekten ben, sizi O'nun tarafından uyaran ve müjdeleyenim.

3- Ve Rabbinizden bağışlanma dileyin; sonra O'na tevbe edin. O da sizi adı konulmuş bir vakte kadar güzel bir meta ile metalandırsın ve her ihsan sahibine kendi ihsanını versin. Eğer yüz çevirirseniz gerçekten ben, sizin için büyük bir günün azabından korkarım.

4- Sizin dönüşünüz Allah'adır. O, her şeye gücü yetendir.

5- Haberiniz olsun; gerçekten onlar, O'ndan gizlenmek için göğüslerini bükerler (gönüllerini daraltırlar). Haberiniz olsun; onlar, örtülerine büründükleri zaman, O, gizli tuttuklarını da,

açığa vurduklarını da bilir. Çünkü O, sinelerin özünde saklı duranı bilir.

SÖZLÜK

الٓرٰ	Elif, Lâm, Râ. Bazı sûrelerin başında yer alan hurufu-l mukatta (kopartılmış harfler)den olan bu harfler الٓرٰ şeklinde yazılır. "Elif, Lâm, Râ" şeklinde de okunur. Manalarını Allah bilir.
اُحْكِمَتْ	Sağlamlaştırıldı. Sağlam bir nazım ile dizilmiş, hiç bir boşluk bırakılmadan düzenlenmiştir.
فُصِّلَتْ	Açıklandı. Sosyal hayata ilişkin hükümlerin, kıssa ve öğütlerin, yol gösterici misallerin açıklanması suretiyle ayrıntılı hale getirilmiştir.
مِنْ لَدُنْ	Katından. Yani, her yaptığı yerinde olan ve her şeyden haberdar olan Allah katından.
مَتَاعًا حَسَنًا	Güzel bir meta. Yani bol rızıklı rahat bir hayat.
اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى	Adı konulmuş bir vakte kadar. İnsan için tayinedilen yaşama süresinin sona erip ölmesine kadar.
وَ يُؤْتِ كُلَّ ذِى فَضْلٍ	Her fazilet sahibine verilir. Her faziletli ve salih amel işleyene, faziletine uygun bir karşılık verilir.
عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ	Büyük günün azabı. Kıyamet gününün azabı.
يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ	Göğüslerini bükerler. Kendi asılsız kuruntularınca duygu ve düşüncelerini Allah'tan gizlemek için kalplerini daraltıp hakkı gizlerler.
يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ	Elbiselerini örterler. Ahmakça bir anlayışla, Allah kendilerini görmesin diye başlarını ve yüzlerini örterler.

AÇIKLAMA

"Elif, Lâm Râ": Müteşabih âyetler sınıfına giren bu tür kopuk harflerin gerçek anlamını Allah'a bırakmak ve "bununla neyi kastettiğini O, en iyi bilendir" demek, daha yerindedir. Bununla beraber, söz konusu kopuk harflerle, muhataplara iki mesaj veriliyor. Birincisinde deniliyor ki: Yüce Allah'ın bir benzerini ve bir sûresinin benzerini getirmeleri için meydan okuduğu Kur'an-ı Kerim "Elif, lam, mim", "Elif, lâm, râ", "Tâ, hâ", "Tâ, sin", "Hâ, mim", "kâf" ve

"nûn" gibi harflerden meydana gelmiştir. Şayet yapabiliyorsanız, siz de O'nun gibi bir kitap meydana getirin. Eğer bu tür harflerden Kur'an benzeri bir kitap meydana getirmekten âciz kalırsanız, biliniz ki Kur'an, Allah'ın kitabıdır. Vahiy yoluyla indirilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de Allah'ın kulu ve elçisidir. O'na inanın. Kur'an-ı Kerim'in bazı sûrelerinin başında yer alan bu birbirinden kopuk harflerin verdiği ikinci mesaj da şudur: Kur'an-ı Kerim'e muhatap olan Araplar onu dinlemek istemedikleri, hatta okunurken anlaşılmasın diye gürültü çıkardıkları, açıkça duyurulmasına engel oldukları için, günlük konuşmalarında ve konuştukları Arapça da alışılmadık bir tarzda bu harflerle söze başlanmıştır ki, onu dinlemek zorunda kalsınlar, etkilenip inansınlar... Gerçekten de bu kopuk harfler son derece önemli bir görevi yerine getirmişlerdir.

"Âyetleri muhkem kılınmış bir kitaptır."

Bu harflerden meydana gelen Kur'an, âyetleri sağlam ve sarsılmaz kılınmış yüce bir kitaptır. Temeli sağlam atılarak düzenlenmiştir. Dizilişinde, meydana getirilişinde ve anlamlarında en ufak bir boşluk, en basit bir tutarsızlık ve bir dengesizlik yoktur.

"Sonra birer birer açıklanmış..."

İçerdiği hükümler, sosyal hayata ilişkin yasal düzenlemeler, öğütler, inanç prensipleri, görgü ve ahlak kuralları, bundan önce hiç bir kitapta eşine rastlanmayacak şekilde açıklanmış, ayrıntılı biçimde gözler önüne serilmiştir.

"Hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan..."

Allah, açıklamasını ve ayrıntılı izahını üstlenmiştir. O'nun plan ve düzenlemeleri, tasarrufları bir hikmete dayanır. Koyduğu yasaları, eğitim, hukuk ve yargı sistemi hükümranlık sıfatının bir yansımasıdır. Kullarının durumundan, yaratıklarının işlerinden haberdardır. Dolayısıyla O'nun indirdiği kitap, kitabın içerdiği hükümler ve bu hükümlere ilişkin ayrıntılı açıklamalar bütün alanlarda en güzel örneği oluşturur.

"Tâ ki, Allah'tan başkasına ibadet etmeyesiniz."

Allah'tan başkasına kulluk yapmayasınız, boyun eğip itaat etmeyesiniz diye size bir kitap indirildi; ayetleri sağlam ve değişmez (muhkem) kılındı. Hükümleri ayrıntılı biçimde sunuldu. Her türlü yol gösterici işareti istifadenize sunuldu. Çünkü kulluk sunulmaya layık tek mâbud Yüce Allah'tır ve sadece O'na yönelik ibadet fayda verir.

"Gerçekten ben, sizi O'nun tarafından uyaran ve müjdeleyenim."

Bu, Allah adına tebliğ görevini yürüten elçinin sözüdür. İnsanlara de-

mektedir ki: Ey insanlar, ben size her yaptığı bir hikmete dayanan ve herşeyi bilen Rabbiniz tarafından gönderilmiş elçiyim. Eğer tevbe etmeyecek, inanmayacak ve tevhid inancına bağlanmayacak olursanız, gelmekte olan şiddetli bir azâba karşı sizi uyarıyorum. Aynı zamanda bir müjdeciyim de. İnanan, tevhid esasına dayalı hayat sistemini benimseyen, dolayısıyla salih amel işleyen kimseleri ahirette cennetle müjdelemekteyim.

"Ve Rabbinizden bağışlanma dileyin; sonra O'na tevbe edin. O da sizi, adı konulmuş bir vakte kadar güzel bir meta ile metâlandırsın."

Benim bir görevim de sizin Rabbinizden bağışlanmayı dilemenizi bildirmektir. Şayet, O'ndan başkasına kulluk etme günahlarınızı itiraf edip tevbe ederseniz; O'na, elçisine, müjde ve tehditine inanır, emir ve yasaklarına uymaya karar verirseniz, buna karşılık olarak ödüllendirilirsiniz. Şu dünya hayatında, herbiriniz için önceden belirlenmiş bir süreye kadar, adı konulmuş vakit boyunca bol nimetlerle, sayısız hayırlarla yararlandırılırsınız.

"Her ihsan sahibine kendi ihsanı verilir."

Yüce Allah, dünya hayatındayken iyilik yapmak ve sadaka vermek sûretiyle ihsanda bulunan her fazilet sahibine kıyamet günü lütufta bulunur. Onu iyiler yurdu olan cennete koyar.

"Eğer yüz çevirirseniz..."

Şayet bu çağrıya aldırış etmez, şirk ve küfür esaslı hayatınızı sürdürürseniz "gerçekten ben, sizin için büyük bir günün azabından korkarım." Burada kastedilen kıyametin dehşet verici azâbıdır.

"Sizin dönüşünüz Allah'adır."

Yüce Allah onları kıyamet gününün dehşet verici azabına karşı uyardıktan sonra kaçınılmaz olarak O'nun huzurunda toplanacaklarını hatırlatıyor. Bir süre sonra Allah onları diriltecek, huzurunda toplayacak, adalet ve rahmet esasına dayalı olarak onları yargılayacaktır.

"O, her şeye güç yetirendir."

Bundan dolayı, ölümden sonra onları diriltmesi, kötülüğü bir misliyle cezalandırıp, iyiliği on misliyle ödüllendirmesi, O'nun eşsiz rahmet ve adaletinin göz kamaştırıcı bir tablosudur.

"Haberiniz olsun; gerçekten onlar, O'ndan gizlenmek için göğüslerini bükerler."

Kalın kafalı ahmak kimselerin kıt anlayışlarının tipik bir örneği... Bu ap-

talların bir kısmı Rasûlüllah (s.a.v) kendisini görmesin diye başını göğsüne eğiyor öylece geçip gidiyordu. Bunların bir kısmı da böyle yapmakla kendini Allah'tan da gizleyebileceğini sanacak kadar cahil ve beyinsizdi. Bazı insanlar, Rasûlüllah (s.a.v.)'a duydukları öfkeden dolayı, sırf O'nu görmemek için böyle davranıyordu. Onların bu ahmakça tavırlarına Yüce Allah şu ifadelerle karşılık veriyolar:

"Haberiniz olsun; onlar, örtülerine büründükleri zaman."

Gizlenmek için bir perdeye büründükleri zaman

"O, gizli tuttuklarını da, açığa vurduklarını da bilir. Çünkü O, sinelerin özünde saklı duranı bilir."

Şu halde Allah'a görünmemek için elbiselere bürünmenin, kendini gizlemenin bir anlamı yoktur. Çünkü Allah, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Göğüslerinde saklı bulunan her türlü duygu ve düşünceyi onlar açığa vurmadan O, bilir. Yok eğer bunu Rasûlüllah (s.a.v)'a duydukları öfkeden dolayı yapıyorlarsa, ne iğrenç bir tutum içindedirler! Allah ileride onları ve yandaşlarını onur kırıcı bir azapla cezalandıracaktır. Çünkü O, hüküm ve hikmet sahibidir. Herşeyi bilendir.

SONUÇ

1- Kur'an-ı Kerim'in mucize olduğunun açık delillerinden biri kopuk harflerden meydana gelmesi ve insanların O'na benzer bir sûre dahi meydana getirmekten aciz olmalarıdır.

2- Kitabın indirilişi, âyetlerinin içerdiği hükümlerin sağlam ve değişmez kılınışı ayrıntılı biçimde sunulmuştur. Arka planındaki neden ise, insanların sırf Allah'a kulluk sunmaları, müşriklerin Allah'tan bağışlanma dileyerek tevbe etmeleri, böylece dünya ve ahirette olgunluğa, kemâle ve mutluluğa erişmeleridir.

3- Önce şirk batağından bütünüyle çıkmak, ardından yalnız Allah'a kulluk etmek bir zorunluluktur.

4- Kişi tevhid (Allah'ın varlığı ve birliği) inancına bağlı olduğu sürece, onun işlediği iyilikler Allah katında zayi olmaz. "Her iyilik sahibine, kendi iyiliğinin karşılığı sevap olarak verilir."

5- Müşrikler; başlarını öne eğip, elbiselerine bürünerek kendilerini saklamak suretiyle Allah'tan gizleneceklerini sanacak kadar cahil ve kalın ka-

falıdırlar.

6- İsteseler de, istemeseler de insanlar sonunda Allah'ın huzurunda toplanacaklardır. Herkes yaptıklarının karşılığını şaşmaz adâlet ilkesi uyarınca alacaktır ve ancak helak olmayı hakedenler helak olacaklardır.

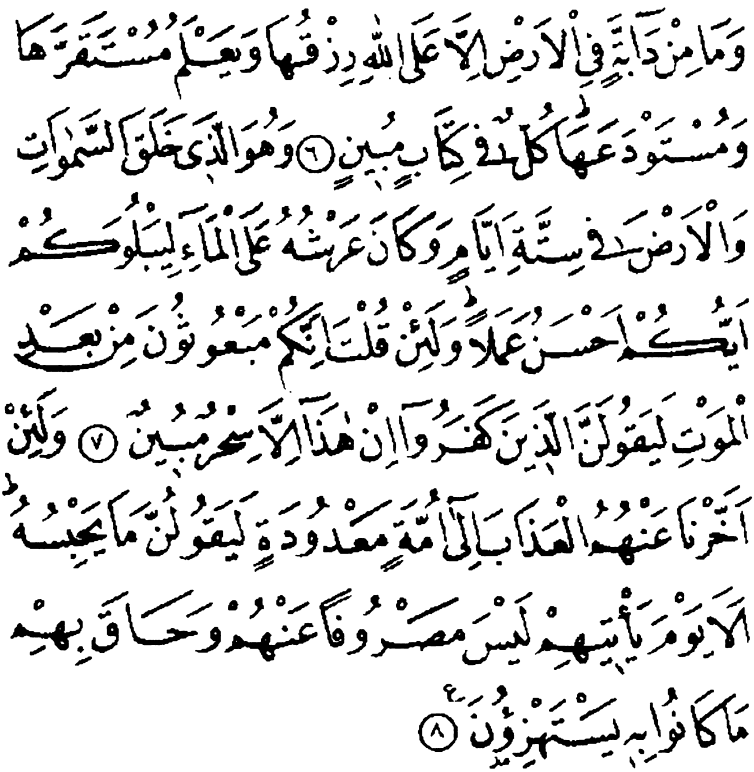

6- Yeryüzünde hiç bir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Onun karar yerini de ve geçici bulunduğu yeri de bilir. Bunların tümü apaçık bir kitapta yazılıdır.

7- O'nun arşı, su üzerindeyken amel bakımından hanginizin daha iyi olduğunu denemek için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. Andolsun, onlara: "Gerçekten siz ölümden sonra yine diriltileceksiniz" dersen, inkar edenler mutlaka: "Bu, açıkça bir büyüden başkası değildir" derler.

8- Andolsun, onlardan azâbı sayılı bir süreye kadar ertele-

sek, mutlaka: "Onu alıkoyan nedir?" derler. Haberiniz olsun; onlara bunun geleceği gün, onlardan geri çevrilecek değildir ve alaya almakta oldukları şey de kendilerini çepeçevre kuşatacaktır.

SÖZLÜK

مِنْ دَابَّةٍ	Canlıdan. Yeryüzünde yürüyen herhangi bir canlı. İnsan ve hayvan.
مُسْتَقَرَّهَا	Yerleştiği yeri. Yeryüzünde yerleştiği yer.
وَ مُسْتَوْدَعَهَا	Ve barınma yeri. Yerleşme mekânından önce yerleştiği erkeklerin sülbü ve kadınların rahmi gibi, geçici barınma yerleri.
فِى كِتَابٍ مُبِينٍ	Apaçık kitapta. Yani 'levh-i mahfuz'da.
فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ	Altı günde. Pazar, Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri.
وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ	Arşı su üzerinde idi. Çünkü o sırada sudan başka bir şeyi yaratmamıştı ve su hava üzerinde bulunuyordu.
لِيَبْلُوَكُمْ	Sizi denesin diye. Amel bakımından daha iyi olanınızı belirlemek için.
اِلَى اُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ	Belirli bir ümmete kadar. Belli ve sayılı bir zaman grubuna kadar.
وَ حَاقَ بِهِمْ	Ve onları kuşattı. İnip onları çepeçevre kuşattı.

AÇIKLAMA

Önceki âyette Yüce Allah, sinelerin özünde saklı duran duygu ve düşünceleri bildiğini vurgulamıştı. Burada ise, önceki âyetin içeriğini pekiştirici mahiyette, bilgisinin ve gücünün gözle görülür delillerinden birini gündeme getiriyor.

"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki."

İnsan gibi yeryüzünde yürüyen veya hayvan gibi iki ayağı ya da dört ayağı üzerinde toplu halde dolaşan yahut gökyüzünde uçan hiç bir canlı yoktur ki, Yüce Allah onun rızkını garantilemiş olmasın. Rızık maddelerini yaratıp istifadesine sunmasın. Rızık arama ve bulma yöntemlerini öğretmesin... Yüce Allah yeryüzünde bulunan her canlının hayatı boyunca kaldığı daimi barınma yerini bildiği gibi, öldükten sonra kıyamet gününe kadar bir süre için

kalacağı geçici barınma mekanını da bilir.

"Bunların tümü apaçık bir kitaptadır..."

Yeryüzünde bulunan tüm canlı türleri, onların geçici ve daimi barınma yerlerine ilişkin her türlü bilgi 'levh-i mahfuz'da kayıtlıdır. Onlar yaratılmadan önce bu bilgiler kaderlerin sicil defteri olan 'levh-i mahfuz'a yazılmıştır. 7. ayette Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. O'nun arşı su üzerinde idi."

Yeri göğü ve yeryüzünü altı günlük bir süre içinde yarattı. Bununla normal dünya gününün kastedilmiş olması kadar, miktarı bin yıl olan katındaki günler de kastedilmiş olabilir. Nitekim Yüce Allah Hac sûresinde şöyle buyuruyor:

"Gerçekten, senin Rabbinin katında bir gün, sizin saymakta olduklarınızdan bin yıl gibidir." (Hac suresi: 47)

"Arşı su üzerinde idi."

Yani, gökleri ve yeri yaratmadan önce arşı yaratmıştı. Arş; mana olarak, idare etme makâmı, demektir. Dünya hayatına ilişkin her türlü mesele orada tamamlanır, planlanır.

"Su üzerinde" ifadesine gelince; yani ne gök, ne de yer vardı. Sadece hava gibi boşluğu dolduran bir su vardı.

"Amel bakımından hanginizin daha iyi olduğunu denemek için..." ifadesi ile verilmek istenen mesaj şudur: Allah sizi yarattı, diğer herşeyi sizin için yarattı. Hanginiz daha itaatkar, hanginiz daha iyi davranışlısınız diye denemek istedi. İbadeti sırf Allah için kılanınızı, O'nun şeriatına göre amel edeninizi ve Rasûlünün açıklamaları doğrultusunda hareket edeninizi belirlemek için dünya hayatını bir sınama aracı kıldı.

Bunlar Allah'ın ilminin ve kudretinin açık delilleridir. Bundan dolayı ibadete layıktır. Bu yüzden ondan başkasına boyun eğip itaat etmemek gerekir. Bu nedenle, kullarının hiç bir durumunun O'na gizli kalmayacağı bilinir. Ya şu kalın kafalı cahiller, sinelerinin önünde gizli bulunan duyguları, kalplerinin gizli bölmelerinde yer eden düşünceleri, göğüslerini bükerek, başlarını göğüslerinin üzerine eğerek, elbiselerini üzerlerine örterek Allah'a karşı gizleyebileceklerini mi sanıyorlar?! Ne ahmakça bir tavır!

Ey Peygamber! "Eğer dersen ki: "Ey müşrikler, siz ölümden sonra mutlaka diriltileceksiniz, yeniden yaratılıp kabirlerinizden çıkarılacaksınız sonra

da şu dünya hayatında işlediğiniz amellerin tam karşılığını almak üzere yargılanacaksınız." İnkar edenler mutlaka derler ki: (Yani, ikinci bir hayattan, o hayatın kalıcı nimetlerinden ve onur kırıcı azabından söz edildiğini duydukları zaman) "Bu, açıkça bir büyüden başkası değildir" Muhammed (s.a.v.)'in söylediği bu sözler apaçık bir büyüdür. Bununla insanları dünya zevklerinden uzaklaştırmak, kendi etrafında toplayıp onlara baş olmak istiyor. Amacı bu büyülü sözlerle insanları kişisel hizmetinde kullanmaktır. Kafirlerin bu iddiaları boş ve yalana dayalı bir zandan öte bir şey değildir. Zaten gerçekler karşısında her zamanki kafirlerin takındıkları tipik bir tavırdır bu.

8. Âyette Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Andolsun, onlardan azâbı sayılı bir süreye kadar ertelesek..."

Eğer onlar için öngördüğümüz onur kırıcı azâbı, saatler, günler, aylar ve yıllarla nitelendirilen sayılı zaman dilimleri miktarınca ertelesek, geciktirsek, mutlaka: "Onu alıkoyan nedir?" derler.

Bu azâbı da ne geciktiriyor? derler. Bu sözler azâbı inkar ettiklerinin, azâba ilişkin tehditleri küçümsediklerinin ifadesidir. Yüce Allah buyuruyor ki: "Haberiniz olsun; onlara bunun geleceği gün, onlardan geri çevrilecek değildir." Hiç bir şekilde, hiç kimse bu azâbı onlardan uzaklaştıramaz, azâba karşı onlara güvence sağlayamaz.

"Ve alaya almakta oldukları şey de kendilerini çepeçevre kuşatacaktır."

"Onu alıkoyan nedir?" diye alaya aldıkları azâp başlarına çöküverecektir.

SONUÇ

1- Allah'ın bilgisi sonsuzdur, kuşatıcıdır. Allah her türlü canlının rızkını vermeyi garantilemiştir.

2- Burada varlık âleminin yaratılışı ve yaratılışın arka planındaki gerekçe açıklanmaktadır.

3- Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığı vurgulanıp zihinlere yerleştirildikten sonra, ahiret gününde diriliş ilkesi dimağlara nakşedilmelidir.

4- Yüce Allah'ın, kendisine başkaldıran günahkâr insanları bir süre kendi hallerine bırakmış olmasına kanmamak gerekir. Çünkü Allah, onların beklemedikleri bir anda, kıskıvrak yakalayıverir.

وَلَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً
ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَئُوسٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ
نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ
عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ﴿١٠﴾ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾

9- Andolsun, biz insana tarafımızdan bir rahmet tattırıp sonra bunu kendisinden çekip alsak, kuşkusuz o, artık umudunu kesmiş bir nankördür.

10- Ve andolsun, kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırsak, kuşkusuz; "kötülükler benden gidiverdi" der. Çünkü o, şımarıktır, böbürlenendir.

11- Sabredenler ve salih amellerde bulunanlar başka. İşte bağışlanma ve büyük ecir bunlarındır.

SÖZLÜK

أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ	İnsana tattırdık. Onu bir rahmete, zenginlik ve sağlığa eriştirsek.
ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ	Bunu ondan çekip aldık. Sonra o nimeti o insandan alsak.
يَئُوسٌ كَفُورٌ	Ümitsizdir, nankördür. Büsbütün ümidini keser. Karamsarlığa kapılır. Nankör bir kafir oluverir.
نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَّاءَ	Yani kötülükten sonra gelen hayır.
اَلسَّيِّئَاتُ	"Seyyie"nin çoğulu. Kötülükler. Sonu kötü olan musibetler.
فَرِحٌ فَخُورٌ	Sevinen, böbürlenen. Çok sevinir. Böbürlenip şımarır.
صَبَرُوا	Sabrettiler. Sabredenler. Sıkıntılara ve zorluklara karşı sabredenler.

مَغْفِرَةٌ Bağışlanma. Günahlarından bağışlanma vardır.
وَأَجْرٌ كَبِيرٌ Ve büyük bir ödül. Yani iyiler yurdu olan cennet.

AÇIKLAMA

Burada Yüce Allah, iman nuruyla aydınlanmayan ve salih amel ile düşünce ve pratiğini imar etmeyen insanlara, rahat ve huzurlu bir hayat ve beden sağlığı biçiminde açığa çıkan rahmetini bahşetse, sonra da, dilediğinde bir durumdan dolayı bu rahmeti çekip alsa, onların ne tür bir tepki sergileyeceklerini bize gösteriyor.

"O," yani rahmete mazhar olup da sonra da bu rahmet kendisinden çekip alınan insan "umudunu kesmiştir."

Büyük bir ümitsizlik ve karamsarlığa kapılır.

"Nankördür."

Kendisine bunca nimeti bahşeden Rabbini inkar eder. Bunun nedeni kendisine nimet bahşedildiğini inkar etmesidir.

"Ve andolsun, kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırsak."

Başına gelen musibetlerin, yoksulluk ve hastalıkların ardından tekrar bedensel sağlığına, rahat ve müreffeh bir hayat bahşetsek kesinlikle şöyle der:

"Mutsuzluk sonrası mutluluğa, yoksulluk sonrası zenginliğe ve hastalık sonrası sağlığa karşılık Allah'a şükredeceğine, böbürlenerek "kötülükler benden gidiverdi" der. Çünkü o insan, kendi nefsini çok beğenen ve yersiz övünendir. Bunun sebebi de, nefsini günahlara ve küfre kaptırmasıdır.

Allah'a inanan, O'nun peygamberine itaat eden mü'min bir kula gelince, onun davranışları ise; kafir bir insanın tamamen aksinedir. Mü'min kula bir mutluluk isabet ettiğinde Allah'a karşı şükreder. Herhangi bir zarara uğradığında da, sabredip o zararın giderilmesine çalışır ve bu konuda da Allah'tan yardım diler. Çünkü mü'min kulun kalbinde iman nuru vardır, nefsi ise güzel amellerle temizlenmiştir.

İşte Allah-u Teâlâ'nın: "Ancak sabredenler ve ameli salih işleyenler müstesnadır. Onlar için bağışlanma ve büyük bir mükafat vardır." âyeti kerimesinin manası budur. Bu nimetler, Cenab-ı Hakk'ın katında olan cennet ve cennetin içindeki nimetlerdir.

SONUÇ

1- İnsan; iman ve ameli salih ile temizlenmeden önce, ahlaki açıdan son derece zayıf ve düşüktür.

2- Allah'tan ümit kesmek, kötülenmiştir ve haram kılınmıştır.

3- Dünya malı ile övünmek ve gururlanmak kötülenmiştir.

4- Mü'min bir kulun rûhî olgunluğu açıklanmış, sabırda ve şükürde devamlılığı övülmüştür. Bu mü'min kulun mükafatı ise, cennet ve bağışlanma olduğu izah edilmiştir.

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ
بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَضَآئِقٌۢ بِهِۦ صَدْرُكَ أَن
يَقُولُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌ ۚ
إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾
أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ مُفْتَرَيَٰتٍ
وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٣﴾
فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ ٱللَّهِ وَأَن لَّآ إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾

12- Herhalde sen: "Ona bir hazîne indirilmeli veya berâberinde bir melek gelmeli değil miydi?" demelerinden ötürü, sana vahyolunanın bir kısmını bırakacaksın ve bununla göğsün sıkılacak; ama sen sâdece bir uyarıcısın (böylè sözlere aldırma), her

şeye vekil olan Allah'tır.

13- Yoksa, "O'nu uydurdu"mu diyorlar? De ki: "Öyleyse siz de O'nun benzeri on uydurulmuş sûre getirin; eğer doğru iseniz Allah'tan başka, çağırabildiklerinizi de (yardıma) çağırın (da bunu yapın)!"

14- Eğer size cevap veremedilerse bilin ki (O) Allah'ın bilgisiyle indirilmiştir ve O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl, artık müslüman oldunuz mu?

SÖZLÜK

فَلَعَلَّكَ — Umulur ki. Bu soru, inkaridir. Yani sakın sana vahyolunanın bir kısmını terketme. Göğsün de daralmasın.

ضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ — Göğsün ondan dolayı daralır. Şöyle şöyle demelerini istememenden dolayı sana vahyedilenleri okumandan dolayı.

كَنْزٌ — Hazine. Kendin için ve sana tâbi olanlar için harcayacağın çok mal.

وَكِيلٌ — Vekil. Gözetleyici ve koruyucu.

افْتَرَاهُ — Onu uydurdu. Yalan söyledi.

مَنِ اسْتَطَعْتُمْ — Yardım aldıklarınız. Bilgi elde ettikleriniz. Size yardım etmeleri için çağırabildiğiniz kimseler.

فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ — Siz müslüman mısınız? Yani, Allah'ın emirlerine bağlanarak, O'na boyun eğerek teslim olanlardan mısınız?

AÇIKLAMA

Müşriklerin Rasûlüllah (s.a.v.) efendimize yönelik dile getirdikleri "Mekke dağını altına dönüştürmesi" kendisi ile birlikte uyarı işini yürütecek bir melek indirilmesi ve kendisine bir hazinenin indirilmesi ya da meyvelerini yiyeceği bir bahçesinin olması şeklindeki isteklerinin ardından Yüce Allah, Rasûlüllah efendimizin ruh halini şu ifadelerle ortaya koyuyor:

"Sana vahyolunanın bir kısmını terk mi edeceksin?"

Önemsemiyorlar, yüz çeviriyorlar diye sana vahyettiklerimizi müşriklere okumayacak mısın? Onlara ilahi emirleri tebliğ etmeyecek misin?

"Dolayısıyla göğsün daralacak mı?" Onlarla yüzleşmek istemediğin için,

Kur'an'dan dolayı göğsün daralacak mı?

"Ona bir hazine indirilmeli."

Rahat bir hayat sürdürmesini sağlayacak ve Allah tarafından görevlendirildiğini ispatlayacak bol mal bahşedilmeli, veya onunla birlikte bir melek gelmeli değil miydi? Bu melek O'na dâvet işinde destek olmalı, onu tasdik etmeli ve ona şahitlik etmeli değil miydi? demesinler diye Kur'an'ı tebliğ etmekten vaz mı geçeceksin? Sakın böyle bir tutum içine girme! İlahi emirleri tebliğ et ve bundan dolayı göğsünde en ufak bir daralma meydana gelmesin.

"Sen yalnızca bir uyarıcısın."

Şirkin, küfrün ve günahın korkunç âkibetine karşı insanları uyarmaktasın. Her şeyin üzerindeki vekil, koruyucu ve denetleyici Allah'tır. Sana gelince, senin böyle bir yetkin yoktur.

"Yoksa "onu kendisi mi uydurdu?" diyorlar."

Onu, yani Kur'an'ı kendisi mi uydurdu diyorlar? Böyle bir kitap O'na vahyedilmedi mi demek istiyorlar? Onlara cevap olarak şöyle de: "Haydi siz, yalan üzere uydurulmuş olarak O'nun benzeri on sûre getirin ve Allah'tan başka çağırabildiklerinizi çağırın."

Yardım alabileceğinizi umduklarınızı çağırın.

"Eğer doğru sözlüyseniz."

Bu Kur'an'ı benim uydurduğuma ilişkin iddianızda eğer samimi iseniz, böyle bir girişimde bulunmalısınız. Eğer yapamazsanız, ki kesinlikle yapamazsınız, o halde Rabbinize dönüp tevbe edin, O'na teslim olun. "Eğer buna rağmen size cevap vermezlerse."

Ey Rasûlüm, onlara de ki, eğer yardıma çağırdığınız kimseler, size yardım edemezlerse ve siz de Kur'an'ın benzeri on sûre meydana getiremezseniz "biliniz ki, O, gerçekten Allah'ın ilmiyle indirilmiştir."

Kur'an Allah'ın ilmi dahilinde ve O'nun bilgisine dayalı hak mesajlar içeren bir kitap olarak inmiştir. Kur'an'ın Allah tarafından vahiy yoluyla indirildiğinin en büyük delili budur.

"Ve O'ndan başka ilah yoktur." Tek ve ortaksız ilah Allah'tır. O'nun dışında kulluk yapılmaya layık başka ilah yoktur. Öyleyse: "Müslüman mısınız?" çaresiz kalışınızla belirginleşen aleyhte delil karşısında teslim olmanız, İslâm'ı benimsemeniz gerekir. Bu, sizin için daha hayırlıdır.

SONUÇ

1- Allah, Rasûlünün dostu ve koruyucusudur. Onu destekler. Ona yardım ederek saldırılar karşısında korur.

2- Müşrikler hak olan mesajı kabul etmemekte inat ederler. Böbürlenerek haktan yüz çevirirler.

3- Rasûlüllah (s.a.v.)'ın yükümlülükleri arasında insanları hidayete erdirmek yoktur. O sadece, insanları küfrün ve günahkarlığın âkibetine karşı uyarmakla yükümlüdür. Bundan sonra onlara gerekli karşılığı vermek Allah'ın yetkisindedir.

4- Yüce Allah, peygamberliği ve tevhid esaslı dini inkar edenlere, Kur'an benzeri on sûre meydana getirmelerini isteyerek meydan okuyor. Ama onlar bunu yapmaktan âciz kalıyorlar. Bu da onların aleyhine bir delildir ve Kur'an'ın Allah kelâmı ve vahyi, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in de Allah'ın kulu ve elçisi olduğunun ve Allah'ın tek ve ortaksız ilah olduğunun açık isbatıdır.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا
وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ
﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ
مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَنْ كَانَ
عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ
مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ
بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ
الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾

15- Kim dünya hayatını ve onun çekiciliğini isterse, onlara yapıp ettiklerini onda tastamam öderiz ve onlar bunda hiç bir eksikliğe uğratılmazlar.

16- İşte bunların, ahirette kendileri için ateşten başkası yoktur. Onların dünyada bütün işledikleri boşa çıkmıştır ve yapmakta oldukları şeyler de geçersiz olmuştur.

17- Rabbinden apaçık bir delil üzerinde bulunan, onu yine ondan bir şâhid izleyen ve ondan önce bir önder ve rahmet olarak Mûsa'nın kitabı bulunan kimse, onlar gibi midir? İşte onlar buna inanırlar. Gruplardan biri onu inkar ederse, ateş ona vaad edilen yerdir. Öyleyse, bundan kuşkuda olma. Çünkü O, Rabbinden olan bir haktır. Ancak insanların çoğunluğu inanmazlar.

SÖZLÜK

زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا	Dünya hayatının süsü. Mal, evlat, çeşit çeşit giysiler, yiyecek ve içecekler.
نُوَفِّ إِلَيْهِمْ	Onlara veririz. Amellerinin karşılığını tastamam veririz.
لَا يُبْخَسُونَ	Noksanlaştırılmaz, kesintiye uğratılmaz. Kısıtlanmaz. Amelle-rinin karşılığında her hangi bir kısıtlamaya gidilmez.
وَ حَبِطَ	Ve geçersiz oldu. Boşa gitti.
عَلَى بَيِّنَةٍ مِن رَّبِّهِ	Rabbinden bir delil üzere. Kesin bir bilgi üzere.
وَ يَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ	Ve ondan bir şâhit O'nu okur.
كِتَابُ مُوسَى	Mûsa'nın kitabı. Yani Tevrat.
وَ مَنْ يَكْفُرْ بِهِ	Kim O'nu inkar ederse. Yani Kur'an'ı.
فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ	Ateş ona va'd edilen mekandır. Kaçınılmaz olarak oraya konacaktır.
فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ	O'ndan kuşku içinde.

AÇIKLAMA

Kur'an'ın uydurma ve Hz. Muhammed'in de (s.a.v) O'nu uyduran bir kimse olduğunu iddia eden kafirlerden Yüce Allah, Kur'an'ın benzeri on sûre getirmelerini isteyince, Kur'an'ı yalanlayanlar apışıp kaldılar. Ne yapacaklarını bilemediler. Artık bu hitapla karşı karşıya kalan bir insanın önünde iki

seçenek vardı. Ya dünya hayatı, ya da ahiret. Ya cennet, ya da cehennem.

"Kim dünya hayatını ve onun çekiciliğini isterse."

Dünya hayatının çekici süsleri olan mal, evler, mevki, makam, göz kamaştırıcı giysi ve süsler isterse, onlara yapıp ettiklerinin karşılığını tastamam veririz."

Amellerinin sonuçlarını hiç bir kısıtlamaya gitmeden tastamam veririz. Çabaları ve emeklerinin karşılığını görürler. Ama onlar bundan sonra, Rablerine dönüp tevbe etmezler ve kafir olarak ölürlerse, onları bekleyen ateştir.

"Bütün işledikleri boşa çıkmıştır."

Dünya yurdunda işledikleri tüm ameller ve yapmakta oldukları şeyler geçersiz olmuştur.

15 ve 16. âyetlerin ifade ettiği gerçek budur.

"Kim dünya hayatını ve onun çekiciliğini isterse, onlara yapıp ettiklerini onda tastamam öderiz ve onlar bunda hiç bir eksikliğe uğratılmazlar. İşte bunların, ahirette kendileri için ateşten başka kazançları yoktur. Onların dünyada bütün işledikleri boşa çıkmıştır ve yapmakta oldukları şeyler de geçersiz olmuştur."

17. âyete gelince, burada Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Rabbinden apaçık bir delil üzerinde bulunan..."

Allah'ın birliğine ve elçisinin peygamberliğine ve ahirete ilişkin kesin belgeler ve deliller içeren Kur'an kendisine indirilen kimse onlar gibi midir?

"Onu yine ondan bir şâhit izleyen."

Yani bu delili bir diğer delil izlemektedir. Burada kastedilen, Rasûlüllah efendimizin (s.a.v.) doğru sözüdür. Ahlakî ve rûhî mükemmelliğini yansıtan tavırlarıdır. Öyle ki, bir bedevi O'nu gördüğü zaman: "Vallahi bu yüz, yalancıların yüzü değildir." demişti.

Üçüncü delil ise, şu ifadede dile getirilmektedir:

"Ondan önce Mûsa'nın kitabı vardır" Yani Tevrat vardır.

"Bir önder ve rahmet olarak." Tevrat, Kur'an'ın doğruluğunun şâhididir. Tevrat'ın bir çok yerinde peygamberimizin ve ümmetinin niteliklerine işaret edilir. Dininin doğruluğuna ilişkin bunca delil, belge ve işareti beraberinde bulunduran kimse, sapıkları ve müşrikleri körükörüne taklit etmekten başka elinde tek bir delil bulunmayan kimse gibi midir?

"İşte onlar buna (Kur'an'a) inanırlar."

Ellerinde bu deliller ve belgeler bulunan kimseler "O'na inanırlar..." Hak olan Kur'an'a, peygambere ve hak dine iman ederler...

"Kim o'nu inkar ederse." Herhangi bir grup veya millet ya da topluluk Kur'an'ı, peygamberi ve hak olan dini inkar ederse, onun varacağı yer ateştir. Cehennem ona yeter. O, ne kötü bir barınaktır.

"Öyleyse bundan kuşkuda olma."

Kur'an'ı inkar edenlerin varacağı yerin ateş olacağı konusunda içinde herhangi bir kuşku bulunmasın.

"Çünkü o, Rabbinden olan bir haktır."

Müşriklerin yalanladıkları Kur'an ve sunduğu hak din Rabbinden gelen gerçektir. Ne yazık ki: "İnsanların çoğunluğu inanmazlar." Deliller apaçık ortaya konsa da, işaretler en belirgin şekilde yollarına dikilse de inanmazlar.

SONUÇ

1- Bir kişinin kafir olması; onun, çabası miktarınca elinin emeğinin karşılığını almasına, ektiği zaman biçmesine, ticaret yaptığı zaman kâr etmesine, ürettiği zaman sonuç almasına engel değildir.

2- Sonuç olarak, yapmış olduğu işler iyi de olsa kafirin dünyada işlediği amel, ona bir fayda sağlamaz ve o sonuçta kesinlikle hüsrana uğrayacaktır.

3- Müslümanlar dinlerine ilişkin apaçık delillere sahiptirler. Öteki dinlerin mensuplarının ellerinde ise, sapıklık, küfür ve cehaletle geçmiş kuşakları taklit etmekten başka hiç bir delil yoktur.

4- İnsanların çoğunluğunun inanç esaslarından uzak olduğunu yüce Allah haber vermektedir.

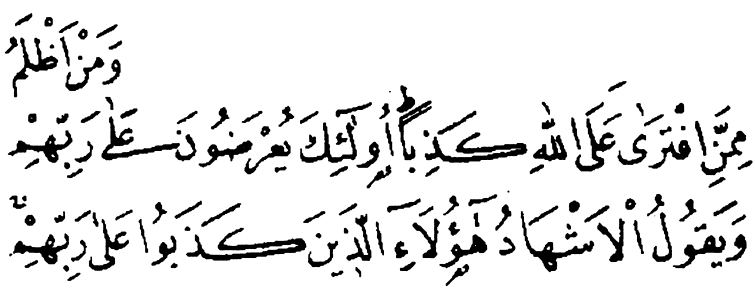

أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ
اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿١٩﴾
أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ
اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ
السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾

18- Allah'a karşı yalan uydurup iftira düzenden daha zalim kimdir? İşte bunlar, Rablerine sunulacaklar ve şâhidler: "Rablerine karşı yalan söyleyenler bunlardır" diyecekler. Haberiniz olsun; Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir.

19- Bunlar Allah'ın yolundan engelleyenler ve onda çarpıklık arayanlardır. Onlar, ahireti tanımayanlardır.

20- Bunlar, yeryüzünde Allah'ı âciz bırakacak değildir ve bunların Allah'tan başka velileri yoktur. Azab onlar için kat kat arttırılır. Bunlar hakkı işitmeye güç yetiremezlerdi ve görmezlerdi de.

SÖZLÜK

وَ مَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللّٰهِ كَذِباً	Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir? Soru şahıs için algılanacak olursa, bu durumda "hiç kimse, Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim olamaz" anlamı çıkar.
يُعْرَضُونَ عَلَى رَبِّهِمْ	Rablerine takdim olunurlar. Kıyamet günü Rablerine sunulurlar.
اَلْاَشْهَادُ	Şâhitler. "Şâhid"in çoğulu. Burada kast edilenler meleklerdir.
لَعْنَةُ اللّٰهِ	Allah'ın laneti. Rahmetinden uzaklaştırması, kovması.
عَلَى الظّٰالِمِينَ	Zalimlerin üzerinedir. Yani müşriklerin.

سَبِيلُ اللَّهِ — Allah'ın yolu. İslâm.

عِوَجًا — Çarpıklık.

مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ — Yeryüzünde âciz bırakıcı. Allah'ı yeryüzünde âciz bırakamazlar. Ondan saklanamazlar. Gözünden kaçamazlar. Dilediği an onları kıskıvrak yakalayabilir.

مِنْ أَوْلِيَاءَ — Dostlardan. Allah'ın azâbının onlara ulaşmasını engelleyecek yardımcılar.

وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ — Onlar görenler değildi. Görmezlerdi. Hakka yönelik akıl almaz, nefretlerinden dolayı onu işitmeye ve görmeye tahammül edemezlerdi.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, Kur'an'ı, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i ve Kur'an'ın içerdiği yasaları yalanlayanların âkibetini gözler önüne serdikten sonra, kendilerine ancak ateşle karşılık verilecek günahkarların işledikleri suçlardan birine dikkatlerimizi çekiyor ve şöyle buyuruyor:

"Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim vardır?"

İnsanlar arasında, bir şekilde az da olsa Allah'a karşı yalan uyduran kimseden daha zalim kimse yoktur.

"İşte bunlar Rablerine sunulacaklar."

Bu yalancılar, kıyamet günü tüm insanların toplandıkları alanda, Rablerinin karşısına çıkarılacak ve melekler onların aleyhinde şâhitlikte bulunacaklardır.

"Rablerine karşı yalan söyleyenler bunlardır." diyeceklerdir. Sonra biri şu duyuruda bulunacaktır: "Haberiniz olsun; Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir." Herkes bilsin ki; zalimler cennetten kovulup uzaklaştırılacaklardır. Onların yeri cehennem ateşidir. Ardından; Yüce Allah, zalimlerin ateşe atılmalarını gerektirecek bir suçlarını daha gündeme getiriyor:

"Bu Allah'ın yolundan engelleyendir."

Hem kendilerini, hem de başkalarını İslâm dinine girmekten alıkoyuyorlar. Onlar, Allah'ın yolunda "çarpıklık arayanlardır." Arzuladıkları ve gönülleri çektiği gibi İslâm'ın da heva ve heveslerine uygun biçimde değiştirilmesini isterler. Söz gelimi fâiz, zina ve çıplaklığın serbest bırakılmasını, arzularlar. İs-

lâm'ın, ağaçlara, taşlara ve benzeri şeylere ibadet edilmesine izin vermesini isterler. Buna ek olarak da daha ağır bir günah işlerler; ahireti inkar ederler. Yüce Allah bunlar hakkında şöyle buyurur:

"Bunlar" söz konusu kimseler "yeryüzünde Allah'ı âciz bırakacak değildir." Kendilerini ne kadar güçlü hissetseler bile, yeryüzünde Allah'ı etkisiz hale getirmeleri imkansızdır. Ne kadar kaçmaya çabalasalar dahi, Allah onları suçüstü yakalayacaktır. Ne zaman dilerse onları azâbının kapsamına alacaktır. Buna karşın onların Allah'tan başka bir kurtarıcıları da yoktur. Allah onlara azap etmeyi dilediğinde onları bu azâba karşı koruması altına alacak kimse de bulunmaz.

"Azab onlar için kat kat arttırılır."

Burada Yüce Allah, adı geçen zalimlerin kat kat azâba çarptırılacaklarını haber veriyor. Bunlar hem kendilerini, hem de başkalarını Allah'ın yolundan alıkoyarlardı. Dolayısıyle hem kendilerini, hem de başkalarını Allah'ın yolundan alıkoydukları için azâba çarptırılacaklar. Hiç kuşkusuz bu, ilâhi adâletin bir gereğidir.

"Bunlar hakkı işitmeye güç yetiremezlerdi ve görmezlerdi de."

Burada kâfirlerin dünyadaki durumları tasvir ediliyor. Bunlar hakka ve hak davetçilerine duydukları aşırı nefretten dolayı hakkı duymaya ve işitmeye, hakkı yaşayan ve hakka dâvet eden davetçileri görmeye tahammül edemezlerdi.

SONUÇ

1- Allah'a evlat yakıştırmak, birini O'na ortak koşmak veya hakkında bilgi sahibi olmadığı bir hususta O'na karşı bir söz uydurmak suretiyle O'na karşı yalan uydurmak büyük bir günahtır, şirktir ve küfürdür.

2- Diliyle, tavırlarıyla veya zor kullanarak insanların İslâm'a yönelmesini önleyen kimse korkunç bir suç işlemektedir.

3- Yanlış yorumlara ve dünyaya karşılık ahiretlerini satan kimselerin sorumsuz fetvalarına dayanarak İslâm şeriatını heva ve hevesleri doğrultusunda çarpıtmak isteyenler büyük günah işlemektedirler.

4- Bir sözden veya kişiden hoşlanmayan bir insan, o sözü ve kişiyi görmeye ve işitmeye katlanamaz.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ
فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
﴿٢٣﴾ مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ
هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

21- İşte bunlar, kendilerini hüsrana uğratanlardır ve yalan olarak uydurdukları düzmece ilahlar da onlardan uzaklaşıp kaybolmuşlardır.

22- Hiç şüphesiz bunlar, ahirette, en çok hüsrana uğrayanlardır.

23- İman edip salih amel işleyenler ve Rablerine kalpleri tatmin olmuş olarak bağlananlar, işte bunlar da cennetin halkıdırlar. Orada süresiz kalacaklardır.

24- Bu iki grubun örneği: Kör ve sağır ile gören ve işiten gibidir. Örnekçe bunlar eşit olur mu? Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?

SÖZLÜK

وَ ضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ — İftira ettikleri onlardan kayboldu. Allah'ın ortakları olduklarını iddia ettikleri düzmece ilahlar ortadan kaybolup gitti.

لَا جَرَمَ — Hayır gerçek olan şudur. Ahirette en çok hüsrana uğrayacak olanların bunlar olması, tartışma götürmez bir gerçektir.

وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ — Rablerine karşı saygıyla itaat ettiler. Kalpleri tatmin olarak,.

Rablerine yürekten itaat ederek saygılarını ifade ederler.

مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ İki grubun örneği. Mü'min grupla kâfir grubun örneği.

اَفَلَا تَذَكَّرُونَ Düşünüp öğüt almaz mısınız? Rabbinizden bağışlanma dileyip tevbe etmez misiniz?

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı ile amaçlanan hedef, suçluların belirginleşmesi, karakteristik özelliklerinin gözler önüne serilerek ahiretteki durumlarının tasvir edilmesidir. Bu meyanda Yüce Allah şöyle buyuruyor: "İşte bunlar..." Rahmetten uzaklaştırılanlar "kendilerini hüsrana uğratanlardır." Mutsuzluk yurdunda kalacak ve kendileri dahil her şeylerini kaybedeceklerdir.

"Yalan olarak uydurdukları düzmece ilahlar da onlardan uzaklaşıp kaybolmuşlardır."

Allah'ın ortakları olduklarını, şefaatlerinin geçerli olduğunu ve kendilerine yardım edeceklerini iddia ettikleri düzmece ilahlar ortalıkta görünmez oldular.

"Hiç şüphesiz bunlar" gerçekten ve kesinlikle "ahirette" ahiret yurdunda "en çok hüsrana uğrayanlardır."

Başkalarına göre daha çok zarar ederler. Çünkü kendi kâfirliklerinin yanısıra, sapıklığa çağırdıkları, doğruluk ve ateşten kurtulmuşluk yolu olan İslâm'a girmekten alıkoydukları kimselerin kâfirleşmelerinin sorumluluğu da onlara aittir... Yüce Allah kâfirlerin durumunu ve sonuçta karşı karşıya kaldıkları hüsranı dile getirdikten sonra... Karşıt bir sahne olarak mü'minlerin durumunu tasvir ediyor:

"İman edip salih amellerde bulunanlar."

Allah'a, O'nun müjde ve tehditlerine iman edenler... Allah'ın elçisine ve getirdiği dine iman edenler. Yüce Allah'ın yasalaştırdığı namaz ve zekat gibi salih amelleri yerine getirenler.

"Rablerine kalpleri tatmin bulmuş olarak bağlananlar."

Özlerini ve kalplerini O'na teslim edenler, bütün organlarıyla, duygu ve düşünceleriyle O'na boyun eğenler, böylece tatmin bulanlar ve içten ürpererek saygı gösterenler... İşte onlar cennet ehlidirler.

"Onda süresiz kalacaklardır."

Orayı terk etmezler. Başka bir yere aktarılmazlar. İlk üç âyetten çıkardığımız sonuç budur. 24. âyette ise, şöyle buyuruluyor:

"Bu iki grubun örneği: Kör ve sağır ile, gören ve işiten gibidir. Örnekçe bunlar eşit olur mu?"

Yüce Allah bir anlamı vurgulamak ve bir hükmü pekiştirmek için şirk ehli ile tevhid ehlini karşılaştırıyor ve buyuruyor ki:

"Bu iki grubun örneği."

İki grubun belirginleştirici örneği, kör ve sağır ile, işiten ve gören kimsenin durumu gibidir. Bunlar bir olurlar mı? Hayır. Çünkü kör ile gören, sağır ile işiten kimse arasında büyük bir fark vardır. Aklı olan bir kimse görme ve işitme niteliklerine karşın körlük ve sağırlık niteliklerine sahip olmayı ister mi? Buna verilecek cevap "Hiç kimse istemez"dir. Şu halde "öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?" Bu örneği göz önünde bulundurup ibret almayacak mısınız? Rabbinize yönelerek iman etmeyecek misiniz? O'nun birliğini onaylayıp Rasûlüne inanarak tâbi olmayacak mısınız? Kitabına uygun biçimde amel etmek için daha ne bekliyorsunuz?

SONUÇ

1- İbret dersleri çıkarmak ve öğüt almak için zıt şeyleri karşılaştırmak olumlu ve uygun bir yöntemdir.

2- Kâfir manen ölüdür. Bu yüzden işitmez ve görmez. Müslüman ise diridir. Bu yüzden işitir ve görür.

3- Nimetler yurdu cennetin mirasçıları; Allah'a inanan ve O'na itaat eden kimselerdir. Hüsran yurdunun mirasçıları ise; kafirler ve zalimlerdir.

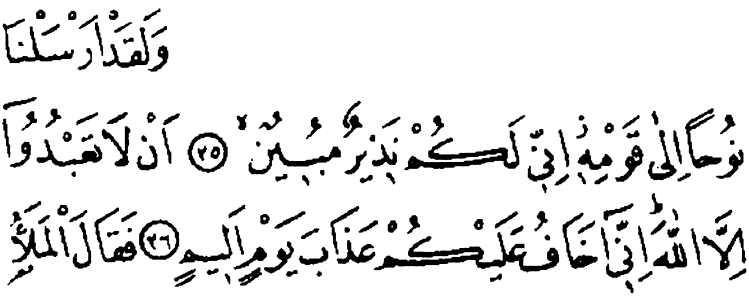

الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ
اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ
عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾

25- Andolsun, biz Nuh'u kavmine gönderdik. Onlara dedi ki: "Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım."

26- Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Ben size gelecek olan acı bir günün azâbından korkarım.

27- Kavminden, ileri gelen inkarcılar: "Biz seni yalnızca bizim gibi bir beşerden başkası görmüyoruz; sana sığ görüşlü olan en aşağılıklarımızdan başkasının uyduğunu görmüyoruz ve sizin bize bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Aksine, biz sizi yalancılar sanıyoruz" dedi.

SÖZLÜK

نُوحًا	Hz. Nuh (a.s). İnsanlığın ikinci babası, çok şükreden kul, Hz. Nuh -Selam üzerine olsun-.
اِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ	Muhakkak ki, ben sizin için bir uyarıcıyım. Uyarı özelliği son derece belirgin olan Allah'ın azâbı ile sizi korkutuyorum.
عَذَابُ يَوْمٍ اَلِيمٍ	Acı bir günün azabı. Kıyamet gününün azabı.
اَلْمَلَأُ	İleri gelenler. Yöneticiler. Bir memleketin ileri gelenleri. Liderin etrafındaki danışmanlar grubu.
اَرَاذِلُنَا	En rezilimiz. "Erzel"in çoğulu. En aşağılık, en alçak.
بَادِيَ الرَّأْيِ	Yüzeysel ve sığ görüşlü. Eşya ve olayların tasvirinde ve tefekküründe derinlik olmayan.

AÇIKLAMA

Burada Hz. Nuh (a.s.)'un kıssasına giriş yapılıyor. Bu, aynı zamanda tefsirini sunmakta olduğumuz bu sûrede yer alan beş kıssanın da başlangıcı

sayılır. Yüce Allah buyuruyor ki:

"Andolsun, biz Nuh'u kavmine gönderdik: "Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım" Onlara dedi ki: Benim görevim sizi açıkça uyarmaktır. Allah'ı ve peygamberini inkar etmenizin, Rabbinize yönelik ibadete bir takım putları ve heykelleri ortak koşmanızın sonucuna karşı sizi korkutmaktır benim görevim.

"Allah'tan başkasına kulluk etmeyin."

Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz ve Allah'ı bir yana bırakarak bir takım düzmece ilahlara, putlara ve heykellere kulluk etmekten vazgeçesiniz diye sizi uyarıyorum.

"Ben size gelecek olan acı bir günün azâbından korkarım."

Kendilerine sadece Allah'a ibadeti emretmesinin ve şirki yasaklamasının gerekçesini şu şekilde açıklıyor: Eğer bu tutumunuzda ısrar edecek olursanız, puta tapıcılıktan vazgeçmezseniz, sizin için acı bir günün, yani kıyamet gününün azâbından endişeliyim. Bunun üzerine "Kavminden ileri gelen inkarcılar dediler ki: "Kavminin Allah'a ve Rasûlüne inanmayan, ileri gelenleri Hz. Nuh'a (a.s) şu cevabı verdiler: "Seni yalnızca bizim gibi bir beşerden başkası görmüyoruz."

Bizden üstün olan bir tarafın yok. Biz de senin gibi ve seninle aynı düzeydeyken nasıl olur da bize elçi olarak gönderilirsin?

"Sana sığ görüşlü en aşağılıklarımızdan başkasının uyduğunu görmüyoruz."

Dokumacı, hacamatçı (insanların kafalarından, enselerinden, sırtlarından ve ayaklarından onları rahatlatmak için kan alan kimse) ve kasap gibi düşük meslek erbabının sana uymakta olduğunu görüyoruz.

"Bâdiyer-Re'yi: Düşüncesinde derinlik ve tasvirinde isabet bulunmayan dar görüşlü demektir.

"Ve sizin bize bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz."

Bizim size tâbi olmamızı ve dinimizi bırakıp sizin dininize uymamızı gerektirecek bir üstünlüğünüzün olduğunu da sanmıyoruz. Aksine, söylediklerinizin yalan olduğunu sanıyoruz.

SONUÇ

1- Asıl ismi Abdulgaffar olan Hz. Nuh (a.s), Rablerine ortak koşan,

O'nu bir yana bırakarak putlara ve düzmece ilahlara kulluk eden insanoğluna gönderilmiş bir peygamberdir.

2- Hz. Nuh'un "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin" sözü, "La ilahe illallah"ın açıklamasıdır.

3- Hz. Nuh, Allah'ın varlığını ve birliğini benimsemeleri, ondan başkasına ibadet etmemeleri için halkına kıyamet gününün azâbını hatırlatmıştır.

4- Rasûllere, genellikle yoksullar ve zayıflar tabi olur. Zenginler ve ileri gelenler ise, genellikle karşı çıkar.

5- Büyüklük kompleksine kapılan şımarık ileri gelenler; mal varlıklarına kıyasla(1) kendilerinden mal ve mevki olarak aşağı olanları küçümserler.

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ
إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِ فَعُمِّيَتْ
عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ ﴿٢٨﴾
وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ
الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُم مُّلَاقُو رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا
تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَا قَوْمِ مَن يَنصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ أَفَلَا

(1) Kitap, sünnet ve icmaya dayanan kıyas caiz ve güzeldir. Çünkü böyle bir kıyas; kitap, sünnet ve icmaya sarılma anlamını taşır. Yerilen ve haram olan kıyas, bu üç temel kaynağa dayanmayan kıyastır. Ebû Bekir, Ali (r.a)'a: Biatımı bozun! deyince Ali: Vallahi biatını bozmuyoruz, bozmayacağız da! Senden dünya işlerimizde Rasûlüllah (s.a.v.) hoşnuttu. Biz nasıl hoşnut olmayalım ki! dedi. Ali devlet başkanlığını imamlıkla kıyasladı.

تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ
وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ إِنِّى مَلَكٌ وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِىٓ
أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيْرًا ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ إِنِّىٓ
إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣١﴾

28- Dedi ki: "Ey kavmim, görüşünüz nedir söyleyin? Eğer ben Rabbimden apaçık bir belge üzerinde isem ve Rabbim bana kendi katından bir rahmet vermiş de bu, sizin gözlerinizden saklı tutulmuşsa, siz bunu istemiyorken biz sizi buna zorlayacak mıyız?"

29- "Ey kavmim, ben sizden buna karşılık bir mal istemiyorum. Benim ecrim yalnızca Allah'a aittir. Ben iman edenleri kovacak değilim. Onlar gerçekten Rablerine kavuşacaklar. Ancak ben sizi, cahillik etmekte olan bir kavim görüyorum."

30- "Ey kavmim, ben onları kovarsam, Allah'tan gelecek azâba karşı bana kim yardım edecek? Hiç düşünmez misiniz?"

31- "Ben size Allah'ın hazineleri yanımdadır demiyorum, gaybı da bilmiyorum. Melek olduğumu söylemiyorum ve gözlerinizin aşağılık gördüklerine, Allah kesin olarak bir hayır vermez de demiyorum. Nefislerde olanı Allah daha iyi bilir. Bu durumda gerçekten o zaman zalimlerdenimdir."

SÖZLÜK

أَرَأَيْتُمْ	Gördünüz mü? Bana bildirin.
عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى	Rabbimden bir delil üzere. Allah'ın bana öğrettiği bir ilim üzerindeysem, "Allah'tan başka ilah olmadığını" biliyorsam.
فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ	Size kapalı kalmış. Bu, sizden saklı tutulmuşsa ve siz onu göremiyorsanız.
أَنُلْزِمُكُمُوهَا	Onu kabül etmeye sizi zorlayacak mıyız?

بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا İman edenleri kovucu. İman edenleri yanımdan ve çevremden uzaklaştıracak değilim.

خَزَائِنُ اللَّهِ Allah'ın hazineleri. Mal ve lutuf hazineleri.

تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ Gözlerinizin aşağılık gördükleri. Küçümsedikleriniz.

AÇIKLAMA

Hz. Nuh (a.s.)'un kavmi ile olan diyaloğu devam ediyor ve Yüce Allah Hz. Nuh (a.s.)'un kavmine şöyle dediğini haber veriyor: Bana görüşünüzü söyleyin. Şayet ben, Rabbim katından gelen O'nun sıfatlarına ilişkin kesin bir bilgiye dayanıyorsam. Sırf kendisine ibadet etmemi, kendisini bir ve ortaksız bilmemi ve insanları bu gerçeğe dâvet etmemi emretmişse.

"Bana katından bir rahmet vermişse."

Bana vahiy indirmişse, beni peygamberlik görevine layık görmüşse ve kendisine ne şekilde kulluk sunacağımı göstermişse ve "bu sizin gözlerinizden saklı tutulmuşsa" ve onu göremiyorsanız... Ben size ne yapabilirim ki?

"Sizi buna zorlayacak mıyız?"

Ben ve bana tâbi olanlar, sizi bu gerçeği görmeye, ona inanmaya, onun ışığında amel etmeye zorlayacak mıyız?

Ve "Siz bunu istemiyorken."

Sizin istememenize rağmen böyle bir şey yapabilir miyiz? Halbuki bir şeyi istemeyen kimse, neredeyse onu göremez ve işitemez olur. Konuya ilişkin ilk âyetin verdiği mesaj budur. Bundan sonra gelen âyette de Yüce Allah Hz. Nuh'un (a.s) kavmine söylediği sözleri şöyle aktarıyor:

"Ey kavmim, ben sizden buna karşılık bir mal istemiyorum."

Sizin gözlerinizden saklı tutulan,dolayısıyla göremediğiniz rahmeti size duyurmama karşılık sizden herhangi bir mal istemiyorum.

"Benim ecrim, yalnızca Allah'a aittir."

Bu görevimin karşılığı olan mükafatımı ancak Yüce Allah verir. Çünkü bu görevi omuzlarıma yükleyen, bu mesajı tebliğ etmemi isteyen ve buna karşılık olarak beni ödüllendireceğini vaadeden O'dur.

"Ben iman edenleri kovacak değilim."

Sizin önerinize uyup etrafımdaki mü'minleri kovacak değilim. Onlar Rableriyle buluşacaklar, O'nun tarafından sorguya çekilecekler ve amellerinin

karşılığını alacaklar. Böyle olunca onların gerçeği dinlemelerini, onu öğrenmelerini, olgun ve mutlu kimseler olabilmek için gerçeğe sarılmalarını önlemem doğru olmaz. Çünkü insanın değeri iman ve salih amel aracılığı ile nefsini ve ruhunu arındırmasından ileri gelir. Sizin tasavvur ettiğiniz gibi insanın değeri mal-mülk, mevki, makam ve şereften kaynaklanmaz. Bu yüzden sizin câhili bir toplum olduğunuzu gözlemliyorum. 29. âyetin içerdiği anlam budur. Bundan sonraki âyette ise, Hz. Nuh (a.s) sözlerini şöyle sürdürüyor:

"Ey kavmim, ben onları kovarsam, Allah'tan gelecek azâba karşı bana kim yardım edecek?"

Allah'a karşı çıkar da mü'minleri kovarsam, kim Allah'ın azâbını benden uzaklaştırabilir? Allah'ın mü'min kullarını doğru yoldan uzaklaştırıp, gerçeği öğrenmelerine engel olursam, Allah'tan gelecek azaba karşı hiç kimse bana yardım edemez. Kaldı ki, bunun bir mantığı da yoktur. Tek gerekçe mü'minlerin yoksul ve zayıf kimseler olmaları, sizin hakkı ve hak dâvetçilerini görmesi mümkün olmayan manen kör gözlerinizin onları aşağılık görmesidir. Hz. Nuh (a.s) devamla diyor ki:

"Hiç düşünmez misiniz?"

Düşünmek, hatalarınızı görmek, cehaletinizi anlamak ve böylece doğru yolu bulmaya çalışmak gibi bir alışkanlığınız yok mu? Rabbinize dönmeyi, tevbe etmeyi, O'na ve elçisine inanmayı, tek ilah olarak sırf O'na kulluk etmeyi akletmez misiniz?

Hz. Nuh (a.s) 31. âyette, sözlerini şu ifadelerle sürdürüyor:

"Ben size Allah'ın hazineleri yanımdadır demiyorum."

Hz. Nuh'un bu sözleri, onların "sizin bize bir üstünlüğünüzü görmüyoruz," şeklindeki itirazlarına cevap niteliğindedir.

"Gaybı da bilmiyorum."

Dolayısıyla insanların gönüllerinin içinde saklı bulunan inançlarını da bilmem mümkün değildir. Böyle bir imkanım olmadığı için "şu gitsin, şu da kalsın" diyemem. Ben melek olduğumu iddia etmiyorum ki; siz, "biz seni ancak bizim gibi bir insan olarak görüyoruz" diyesiniz.

"Gözlerinizin aşağılık gördüklerine" fakir ve zayıf oldukları için küçümsediğiniz kimseler hakkında: "Allah kesin olarak bir hayır vermez de demiyorum. Kalplerinde olanı Allah daha iyi bilir."

Doğru sözlülüklerini veya münafıklıklarını, beni sevip sevmediklerini an-

cak Allah bilebilir.

Öyle anlaşılıyor ki, Hz. Nuh (a.s.) kavminin ileri gelenleri, mü'minleri iki yüzlülükle suçluyorlardı ve bir takım maddi çıkarlar elde etmek amacı ile O'nun etrafında kümelendiklerini, dolayısıyle art niyetli kimseler olduklarını ileri sürüyorlardı.

"Bu durumda, gerçekten o zaman zalimlerdenimdir."

Eğer zayıf ve yoksul mü'minler hakkında "Allah kesinlikle onlara hiç bir hayır vermez." diyecek olursam, bu durumda Allah'ın insana verdiği haklarını gözetmeyen, insanların onurunu kıran saldırgan bir zalim konumuna düşerim.

SONUÇ

1- Bir insan herhangi bir şeyden nefret ettiği zaman o şeyi göremez, işitemez ve onunla ilgili olarak söylenenleri anlayamaz hale gelir.

2- İnsanlara dini eğitimi vermek için harcanan zamana ve emeğe karşılık ücret alınabilir.

3- Zayıf ve yoksul kimselere saygı göstermek, onları onurlandırmak gerekir. Buna karşılık onları küçümsemek ve aşağılık görmek ise haramdır.

4- Gaybı (geçmişi, geleceği ve görünmeyen şeyleri) bilmek sırf Allah'a mahsustur. Hiç bir yaratık kendi becerisi ve özelliğiyle gaybı bilemez. Ancak Allah gaybın kapsamında olan bir hususu birine bildirirse, o zaman bunu bilebilir.

5- İnsanları hor görmek, onları aşağılamak, onlarla alay etmek haramdır.

قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ
جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ إِنَّمَا
يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَنْفَعُكُمْ
نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ
هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾

32- Dediler ki: "Ey Nuh, bizimle çekişip durdun, bu çekişmede ileri de gittin. Eğer doğru söylüyorsan, bize vaadettiğini getir de görelim."

33- Dedi ki: "Eğer dilerse, onu size Allah getirir ve siz O'nu âciz bırakacak değilsiniz."

34- Eğer Allah sizi azdırmayı dilemişse, ben size öğüt vermek istesem de, öğüdümün size yararı olmaz. O, sizin Rabbinizdir ve O'na döndürüleceksiniz.

SÖZLÜK

جَادَلْتَنَا — Bizimle çekiştin. Bize karşı mücadele ettin. Amacın, dinimize ve hayat biçimimize gereken önemi göstermemekdir.

بِمَا تَعِدُنَا — Bize vaadettiğin. İnanmazsak karşımıza geleceğini iddia ettiğin azap.

اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِيْنَ — Eğer doğrulardan isen. Peygamberlik iddianda ve Allah'tan mesaj getirdiğine ilişkin sözünde samimi isen.

بِمُعْجِزِيْنَ — Âciz bırakıcı. Allah size azab etmeyi dilerse, O'nun azâbından yakanızı kurtaramazsınız. Allah'ı âciz bırakmazsınız.

نُصْحِي — Öğüdüm. "Allah'a, O'nunla karşılaşmayı ve O'nun elçisini inkar etmeyi devam ettirirseniz, Rabbiniz size azab edecektir" şeklindeki korkutma amaçlı uyarım.

اَنْ يُغْوِيَكُمْ — Sizi aldatması, sizi azdırması. Sizi sapıklığa düşürürmesi, sizi bu bataklıkta yüzüstü bırakması ve hiç bir zaman size doğru yolu göstermemesi.

AÇIKLAMA

Hz. Nuh (a.s) kavminin kıssası anlatılmaya devam ediliyor. Burada Yüce Allah, kavminin Hz. Nuh'a söyledikleri sözleri şöyle aktarıyor:

"Dediler ki: "Ey Nuh, bizimle çekişip-durdun" Bize hasım kesildin, hem de bizimle çekişmende bayağı ileri gittin. Eğer doğru sözlü isen bize vaad ettiğin azâbı getir. Bir an önce azâba uğramamızı sağla. Eğer iddialarında samimi isen, Allah başımıza azâbı indirsin. Âyetin devamında Yüce Allah Hz. Nuh (a.s.)'un cevabi konuşmasını aktarıyor. Kuşkusuz böyle söylemesini

Yüce Allah ona öğretmiştir.

"Dedi ki: "Eğer dilerse, onu size Allah getirir."

Dilerse Allah sizi azaba çarptırır.

"Ve siz O'nu âciz bırakacak değilsiniz."

Allah'ın azâbından yakanızı sıyıramazsınız, ondan kaçıp kurtulamazsınız.

"Kendi küfür ve günahlarınızdan dolayı, eğer Allah sizi azdırmayı dilemişse, ben size öğüt vermek istesem de, öğüdümün size yararı olmaz. O, sizin Rabbinizdir ve O'na döndürüleceksiniz. Benim öğüt vermem size bir yarar sağlamaz. Ne kadar istesem de, ne kadar ısrarlı olsam da siz dâvetimi kabul etmezsiniz. Çünkü sizler inatlarınızdan dolayı gerçeği inkâr ediyorsunuz. Eğer Allah sizin azmanızı dilerse, benim nasihatlerimin size bir yararı dokunmaz. Yani, zorla sizi imana getirmezse, ki Allah kimseyi zorlamaz. Herkes kendi yaptığının karşılığını alır. Kuşkusuz bunda sizin aşırılığınız, inatçı tutumunuz, küfür, inkar ve kibirdeki ısrarınız etkin rol oynar. Çünkü bu niteliklere sahip insanlar, Allah'ın hidayetine layık değildirler. Bilakis, sapıklık onlar için daha uygundur. Ki sapıklar bu halleriyle helak olup ahiret yurdunda hüsrana uğrasınlar.

"O sizin Rabbinizdir ve O'na döndürüleceksiniz."

Hüküm Allah'a aittir. Siz O'nun kulları, O da sizin Rabbiniz değil mi? Şu halde dilerse size merhamet eder, dilerse sizi azâba çarptırır. Gerçi O'nun hikmeti, salihlerin azâba çarptırılmamalarını ve azgın zalimlere de merhamet edilmemesini öngörür.

SONUÇ

1- Hakkın hakim olup, batılın etkisiz hale getirilmesi için tartışmak meşrudur. Ancak bunun için iyi üslubun seçilmiş olması şarttır.

2- Allah'ın iradesi, her iradeden öncedir. Allah'ın dilediği olur, dilemediği de olmaz.

3- Öğüt edilen kimseye Allah bir hayır dilemedikçe, öğüt verenin öğüdü ona bir yarar sağlamaz. Yani Allah hiç kimseyi zorla imana veya küfre sokmaz. Her kul kendi isteğiyle iman eder veya küfreder. Ona göre de sonucuna katlanır.

4- Bir kişi öldüğünde; kâfirliği kesinleşmemişse, onunla ilgili olarak ke-

sin olarak kafirdir yargısında bulunmamak gerekir. Ancak "onun durumunu Allah daha iyi bilir" şeklinde bir ifade kullanılabilir.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰهُ ۖ
قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾

35- Onlar: "Bunu kendisi uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer onu ben uydurduysam, günahım bana aittir. Ama ben, sizlerin suç olarak işlemekte olduklarınızdan uzağım."

SÖZLÜK

أَمْ يَقُولُونَ	Yoksa diyorlar mı? Onu kendisi uydurdu mu diyorlar?
افْتَرَاهُ	Kendi kendine uydurdu, O'na böyle birşey vahyedilmedi.
فَعَلَيَّ إِجْرَامِي	Benim suçum benim üzerimedir. Suçu bana aittir. Ağır bir günah olan yalan söylemenin sonucu beni ilgilendirir, başkasını değil.
وَأَنَا بَرِيءٌ	Ve ben uzağım. Ve ben işlediğiniz suçlardan uzağım. Bu günahın sorumluluğunun altına girmem.
مِّمَّا تُجْرِمُونَ	Kötülüklerinizden. Nefsinizi günaha sokmanızın, şirk, küfür ve isyan işleminizin suçundan.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, bu âyet-i kerimeyi Hz. Nuh (a.s) ve kavmi kıssasının iki bölümünün arasına yerleştiriyor. Böyle olması da son derece hikmetlidir. Çünkü konu Hz. Nuh (a.s.) ve kavmidir. Böyle bir bilgi ancak Allah'tan vahiy alan bir peygambere gelebilir. Çünkü mesele tarih öncesi döneme aittir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu gün bu olaydan söz etmesi, bu sözlerin vahiy, O'nun da peygamber olduğunun delilidir. Bu yüzden "Onu uydurdu"mu diyorlar? O zaman sen de şöyle de: Eğer iddia ettiğiniz gibi onu ben uydurduysam, ya-

lanımın ve suçumun günahı bana aittir. Ve ben sizin beni yalanlamanızın, Rabbinizi, elçisini, müjde ve tehdidini inkar etmenizin günahından uzağım, bundan dolayı bana herhangi bir sorumluluk yoktur.

SONUÇ

1- Eğer uygun düşüyorsa, bir delil getirmek, yanlış iddiaların boş ve asılsızlığını ortaya koymak, son derece önemli bir meseleye dikkat çekmek amacı ile, söze ara verip bir değerlendirme yapmak güzeldir.

2- Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssalar, peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberlik dâvasında, insanları Allah'a kulluk yapmaya dâvet etmesinde doğruyu söylediğinin ve samimiyetinin en büyük delilidir.

3- Her insan kendi amelinin sorumluluğunu taşır. Hiç kimse bir başkasının günah yükünü taşımaz.

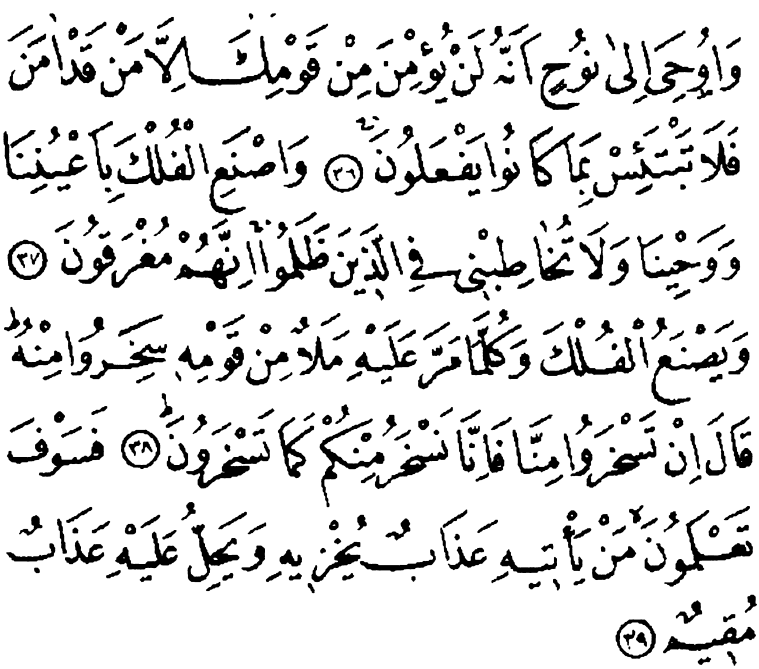

36- Nuh'a vahyedildi: Gerçekten iman edenlerin dışında, senin kavminden kesinlikle kimse inanmayacaktır. Şu halde onların işlemekte olduklarından dolayı üzülme.

37- Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi imal et. Zulmedenler konusunda bana hitapta bulunma. Çünkü onlar suda boğulacaklardır.

38- Gemiyi yapıyordu. Kavminin ileri gelenleri kendisine her uğradığında O'nunla alay ediyordu. O: "Eğer bizimle alay ederseniz, alay ettiğiniz gibi biz de sizlerle alay edeceğiz" dedi.

39- "Artık, ilerde bileceksiniz. Aşağılatıcı azap kime gelecek ve sürekli azap kimin üstüne çökecek?"

SÖZLÜK

وَ أُوحِيَ إِلَى نُوحٍ — Ve Nuh'a vahyolundu. Hızlı ve gizli bir haberleşme kanalı olan vahiy yoluyla ona bildirildi.

فَلَا تَبْتَئِسْ — Üzülme. Hüznün şiddetiyle kendini harab etme. Çünkü ben seni kurtaracağım ve onları helak edeceğim.

اَلْفُلْكَ — Gemi. Mü'minleri bindirip suda yüzdürmen için yapmanı emrettiğimiz gemi.

سَخِرُوا مِنْهُ — Onunla alay ettiler. Mesela: "Bu gemiyi mi denize taşıyacaksın yoksa denizi mi buraya taşıyacaksın?" diyorlardı.

يُخْزِيهِ — Zelil eder, alçaltır.

وَ يَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ — Onun üzerine kalıcı azabı indirir. Kıyamet günü başına bir azab indirilir ve bu azab ondan hiç ayrılmaz.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, 35, âyet ile kısa bir ara değerlendirmeden sonra yeniden Hz. Nuh (a.s) ve kavminin kıssasına dönüyor. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Nuh'a vahyedildi: Gerçekten iman edenlerin dışında kavminden hiç kimse inanmayacaktır."

Yaklaşık olarak 950 yıl sürmüş bir dâvetin sonunda bu hüküm verilmiştir. Yani bu günden sonra, senin kavminden artık hiç kimse inanmayacaktır. Bundan dolayı üzülme. Kederlenme, işledikleri şer, fesad, küfür ve günahlardan dolayı hüzne kapılma. Çünkü seni ve beraberindeki mü'minleri kurtaracak, geride kalanları ise suda boğacağım.

Yüce Allah 37. âyette ise şöyle buyuruyor:

"Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi imal et."

Ona, gözetimimiz altında ve emirlerimiz doğrultusunda gemiyi yap diye emrettik. Çünkü Hz. Nuh (a.s) ne gemi bilirdi, ne de gemi yapmasını.

"Zulmedenler konusunda bana hitapta bulunma."

Onlara yönelik azabı durdurmamı isteme, azâblarını hafifletmem için aracılık yapma. Çünkü tufan ile helak edilmelerine hükmettik. Onların suda boğulmaları artık kaçınılmazdır.

"Gemiyi yapıyordu. Kavminin ileri gelenleri kendisine her uğradığında O'nunla alay ediyordu."

Burada Yüce Allah, Hz. Nuh'un halini anlatıyor. Hz. Nuh (a.s.) gemiyi yapmakla, tahtaları yontup onları birbirine ekleyip çakmakla meşguldür. Kavmi ise meraklı bakışlarla onu izliyordu. Kavmin ileri gelenleri onu bu halde gördüklerinde onunla alay ediyorlardı.

"Ey Nuh, marangozluğa mı başladın? Denizi mi buraya getireceksin, yoksa gemiyi mi denize götüreceksin?" diye onu alaycı sözlerle iğneliyorlardı. Hz. Nuh (a.s) onlara şu cevabı veriyor:

"Eğer bizimle alay ederseniz, alay ettiğiniz gibi biz de sizlerle alay edeceğiz."

İleride bileceksiniz aşağılatıcı, onur kırıcı, alçaltıcı ve burun sürtücü azâbın kime geleceğini. Kalıcı azap kimin başına çökecek. Burada kastedilen, kıyamet günü kâfirleri kuşatacak olan sonsuz ve süresiz ateş azâbıdır.

SONUÇ

1- Bâtıl, şer ve isyan ehlinin içinde bulunduğu durumdan dolayı üzülmek, içerlenmek ve mahzun olmak mekruhtur.

2- Gemi yapma sanatı, Yüce Allah'ın vahiy yoluyla Hz. Nuh (a.s.)'a öğretmesiyle başlamıştır.

3- Nefisleri küfür ve günah karanlığına gömülen insanların hak taraftarları ve hak dâvetçileri ile alay etmeleri, onlara tepeden bakmaları kâfirlerin toplumsal bir kuralıdır.

4- Yüce Allah'ın peygamberlerine vaadettiği şeyler kesinlikle doğrudur ve mutlaka gerçekleşirler.

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا
مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ
وَمَنْ ءَامَنَ ۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾ وَقَالَ ٱرْكَبُوا۟ فِيهَا
بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْرٖىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾
وَهِىَ تَجْرِى بِهِمْ فِى مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ وَكَانَ
فِى مَعْزِلٍ يَٰبُنَىَّ ٱرْكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ
سَـَٔاوِىٓ إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِى مِنَ ٱلْمَآءِ ۚ قَالَ لَا عَاصِمَ ٱلْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ
ٱللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَ ۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾
وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ ٱبْلَعِى مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ أَقْلِعِى وَغِيضَ ٱلْمَآءُ
وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ ۖ وَقِيلَ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾

40- Sonunda emrimiz geldiğinde ve tandır feveran ettiği zaman, dedik ki: Herbirinden ikişer çift ile aleyhlerinde söz geçmiş olanlar dışında, aileni ve iman edenleri ona yükle. Zaten onunla birlikte çok azından başkası iman etmemişti.

41- Dedi ki: "Ona binin. Onun yüzmesi de, demir atması da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz, benim Rabbim bağışlayandır, esir-

geyendir."

42- Gemi onlarla dağlar gibi dalgalar içinde yüzüyorken Nuh, bir kenara çekilmiş olan oğluna seslendi: "Ey oğlum, bizimle birlikte bin ve kâfirlerle birlikte olma."

43- Oğlu dedi ki: "Ben bir dağa sığınacağım, o beni sudan korur." Dedi ki: "Bugün Allah'ın emrinden, esirgeyen olan Allah'tan başka bir koruyucu yoktur." Ve ikisinin arasına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu.

44- Denildi ki: "Ey yer, suyunu yut ve ey gök, sen de tut." Su çekildi, iş bitiriliverdi, gemi de Cudi dağı üstünde durdu ve zalimler topluluğuna da: "Uzak olsunlar" denildi.

SÖZLÜK

فَارَ التَّنُّورُ — Tennur feryat etti. Tennur'un ne olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Geminin harekete geçmesi, Tandırdan su çıkması. Tandır ekmek pişirilen bir çeşit fırının adıdır. "Fâret Tennur"un işin sonu geldi manasına bir deyim olduğu da söylenmektedir. En doğrusunu Allah bilir.

زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ — Çift çift. Her çiftten bir erkek, bir dişi.

وَ اَهْلَكَ — Ve ehlin. Eşin ve çocukların.

مَجْرِيهَا وَمُرْسَاهَا — Yüzmesi ve demir atması.

فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ — Dağ gibi dalgalarda. Mevc: Dalga. Deniz suyunun kabarması, yani dalga demektir. Dalganın dağ gibi olması, çok yüksek olması anlamına gelir.

يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ — Sudan beni korur. Boğulmamı önler.

وَ غِيضَ الْمَاءُ — Ve sular çekildi. Yeryüzünden çekilmek suretiyle azaldı.

عَلَى الْجُودِيِّ — Cudi dağı üzerinde. Musul'un batısına düşen bir yerde bulunur bu dağ. (Mardin-Cizre bölgesi sınırları içindedir. Çeviren)

بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ — Zalim kavimler için uzaklık. Zalimler kahrolsunlar.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, Hz. Nuh (a.s) ile kavminin arasında geçenleri anlatmaya devam ediyor:

"Sonunda emrimiz geldiğinde ve tandır feveran ettiği zaman."

Yani müşriklerin helak edilmesine ilişkin emrimizin uygulanma zamanı gelinceye kadar gemi yapım işi devam etti ve tandır feveran etti. İçinden sular fışkırıp kaynamaya başladı.(1) Bu olay, tufanın başlangıç işaretiydi. Bunun üzerine Hz. Nuh (a.s) her çiftten bir erkek ve bir dişiyi gemiye bindirdi. Bütün canlılardan birer çifti gemiye aldı. Ailesinden iman edenleri de gemiye aldı. Çocuklarının adı Sam, Ham ve Yafes idi. Ama helak olmasına karar verilen karısı Vaile ve oğlu Kenan gemiye binmediler. İman eden diğer insanlar da gemiye alındılar.

"Zaten onunla birlikte çok azından başkası iman etmemişti."

Bazı rivayetlere göre, yaklaşık olarak seksen kadın ve erkek iman etmişti. 40. âyetin ifade ettiği anlam budur. Bundan sonraki âyette ise Yüce Allah Hz. Nuh (a.s.)'un mü'min cemaate şöyle dediğini bildiriyor:

"Ona binin."

Yani gemiye binin.

"Onun yüzmesi de, demir atması da Allah'ın adıyladır." Gemi Allah'ın adıyla yüzer ve Allah'ın adıyla durur.

"Şüphesiz benim Rabbim bağışlayandır, esirgeyendir."

O, bazı günahlar işlemiş olmamızdan dolayı bizi helak etmeyecektir, bize merhamet edecek, bizi kurtaracak ve bizi onurlandıracak, bize ikramda bulunacaktır.

42. âyette ise, Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Gemi onlarla birlikte dağlar gibi dalgalar içinde yüzüyorken."

Geminin yüzmesi tasvir ediliyor. Suyu yara yara gidiyor, bir yandan da dağlar gibi dalgalar yükseliyor. Bundan önce Hz. Nuh (a.s) bir kenara çekilmiş oğlu Kenan'a seslenmişti. Kenan, babasına karşı idi ve kâfir bir insan olduğu için gemiye binmemişti.

"Ey oğlum! Bizimle birlikte bin ve kâfirlerle birlikte olma."

Yoksa onlar gibi sen de boğulursun. Oğlunun cevabı ise, şöyle oldu: "Ben bir dağa sığınacağım, o beni sudan korur." Boğulmamı engeller. Hz. Nuh

(1) Tandır: Köylerde ekmek pişirilen, yere gömülmüş, yaklaşık bir-birbuçuk metre boyunda, kuyu biçimi bir ocaktır. Âyette "tandır feryat etti" demek, olayların başlama vakti geldi manasına kullanılan bir deyimdir. Fakat bazı tefsirciler tandır'ı gerçek manasına kullanmışlardır. Geminin motorunun çalışmaya başlaması şeklinde izah edenler de vardır. Bu üç durumda da Nuh kavminin helak olma vaktinin geldiği anlatılmış olur. Ziya ERYILMAZ

(a.s.) ise ona şu cevabı verdi:

"Bu gün Allah'ın emrinden koruyucu yoktur."

Kâfirlerin azâba çarptırılmasına ilişkin emrin gerçekleşmesini önleyecek hiç kimse yoktur.

"Esirgeyici olan Allah'tan başka." Allah Teâlâ herhangi bir insanı azâba karşı koruma altına alabilir. Yüce Allah devamla şöyle buyuruyor:

"Ve ikisinin arasına dalga girdi."

İsyankar evlat ile şefkatli babayı bir dalga birbirinden ayırdı.

"Böylece o da" yani oğul "boğulanlardan oldu."

Sonra Yüce Allah sahneyi şu ifadelerle canlandırıyor:

"Denildi ki: "Ey yer! Suyunu yut ve ey gök! Sen de tut."

Ey yer! Suyunu süz ve yut. Ey gök! Suyunu yağdırma. Yere göğe bu emri veren Yüce Allah'tır.

"Su çekildi."

Azaldı ve seviyesi düştü.

"Gemi de Cudi dağı üstünde durdu."(1)

Gemi yolcularını, Musul yakınlarında (Mardin Cizre civarında) bulunan Cudi dağının üzerinde indirdi.

"Zalimler topluluğuna da "uzak olsunlar" denildi."

Kahrolsunlar! Ve geride tek kişi kalmasın. Onlar zalimken tufana tutulmuşlardı. Bir rivayete göre ufan Receb ayının ilk gününde başladı ve geminin Muharrem ayının ilk gününde dağın üstünde durmasına kadar sürdü. Bu süre altı ay idi. Yani altı ay sürdü.

SONUÇ

1- İman insanı kurtarır. Küfür ise helak eder ve alçaltır.

2- Gemi veya benzeri araçlara binerken "Besmele" çekmek sünnettir.

3- İslâmi ölçüler içerisinde yaşayan anne-babaya başkaldırmak çoğu zaman insanın dünyada helak olmasına sebep olur. Ahiret azâbı ise, böyle biri için kaçınılmazdır.

4- Bu kıssa, babanın evladına yönelik göz yaşartıcı şefkatinin bir

(1) Yeryüzünde Yüce Allah üç dağı şereflendirmiştir. Cudi dağı, geminin üzerinde durması, Tur dağı, Hz. Musa (a.s.)'nın münacatı ve Hira dağı, peygamberimize vahyin orada indirilmesi ile.

örneğini sunmaktadır.

5- Kıssa Yüce Allah'ın azametini, yüceliğini ve yer-gök dahil tüm varlıkların O'na itaat ettiğini açık bir örnekle gözler önüne sermektedir.

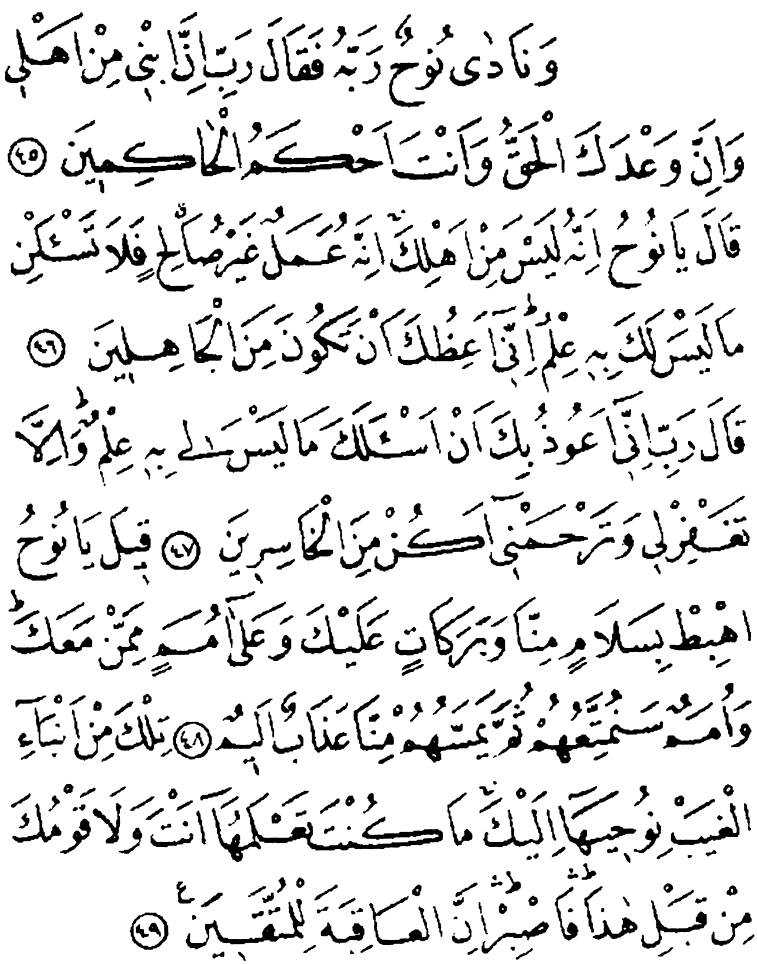

45- Nuh, Rabbine seslendi. Dedi ki: "Rabbim, şüphesiz benim oğlum ailemdendir ve senin vaadin de doğrusu haktır. Sen hakimlerin hakimisin."

46- Dedi ki: "Ey Nuh, kesinlikle o senin ailenden değildir. Bu, salih olmayan bir iştir. Öyleyse hakkında bilgin olmayan şeyi benden isteme. Gerçekten ben, cahillerden olmayasın diye

sana öğüt veriyorum."

47- Dedi ki: "Rabbim, bilgim olmayan şeyi senden istemekten sana sığınırım. Ve eğer beni bağışlamaz ve beni esirgemezsen, hüsrana uğrayanlardan olurum."

48- "Ey Nuh" denildi. Sana ve seninle birlikte olan ümmetler üzerine bizden selam ve bereketle gemiden in. Kâfir ümmetleri de yararlandıracağız, sonra onlara bizden acı bir azap dokunacaktır.

49- Bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Bunları sen ve kavmin bundan önce bilmiyordunuz. Şu halde sabret. Şüphesiz sonuç takva sahiplerinindir.

SÖZLÜK

مِنْ اَهْلِى	Ehlimden. Eşlerimden ve çocuklarımdan oluşan ailemin bir ferdidir.
وَ اِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ	Ve senin sözün haktır. Senin vaadin kesin ve değişmezdir.
اِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ	Muhakkak ki O, yani oğlun, salih amel değildir. Senin böyle bir istekte bulunman salih bir amel değildir.
اَعِظُكَ	Sana öğüt veriyorum. Cahillerden olmanı yasaklıyorum, böyle bir duruma karşı seni uyarıyorum.
مِنَ الْجَاهِلِينَ	Cahillerden. Benim yüceliğimi, vaadimin doğruluğunu ve verdiğim sözü tuttuğumu bilmeyen, dolayısıyle bilmediği şeyi benden isteyen cahillerden olma.
سَنُمَتِّعُهُمْ	Onları barındıracağız. Dünyadaki hayatları sona erene kadar, çeşitli rızık ve nimetlerle onları yararlandıracağız. Sonra kâfir oldukları için, benim korkunç azâbım onları kuşatacaktır.
لِلْمُتَّقِينَ	Muttakiler içindir. Allah'tan korkan, bu yüzden O'na ibadet eden ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayanlar içindir.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, Hz. Nuh (a.s) ile kavmi arasında geçenleri anlatmaya devam ediyor:

"Nuh, Rabbine seslendi."

O'na dua etti, temennisini dile getirdi.

"Rabbim, şüphesiz benim oğlum ailemdendir. Ve senin vaadin de doğrusu haktır. Sen hakimlerin hakimisin."

Hz. Nuh (a.s) bu sözleri söylerken gemiye binmek üzereydi ve oğlu Kenan gemiye binmek istemiyordu.

"Ey Rabbim, oğlum Kenan benim eşimden doğma ve evladlarımdan biridir. Kuşkusuz sen beni, ailemi ve benimle beraber olan mü'minleri kurtaracağını vaadetmiştin. "Ve senin vaadin doğrusu haktır." Sen hiç bir zaman vaadinden dönmezsin.

"Sen hakimlerin hakimisin."

Hakimlerin en bilgilisi ve en âdilisin. Bu ise benim oğlumdur. Bana başkaldırdı ve benimle birlikte gemiye binmedi. Az sonra helak olacaklarla birlikte helak olacaktır. Ey âlemlerin Rabbi, eğer ona merhamet etmezsen suda boğulacaktır.

Yüce Allah şu hakikatı açıklayarak ona cevap veriyor:

"Kesinlikle o senin ailenden değildir."

Kurtaracağımı vaadettiğim aile fertlerin arasında o yer almıyor. Çünkü o, senin dinine bağlı değildir ve senin inanç esaslarına uymuyor.

"Bu, salih olmayan bir iştir."

Yani kâfir olan ve senin dinine uymayan oğlunu kurtarmamı istemen salih bir amel değildir. Bense kâfirleri suda boğacağımı bildirmiştim. Dolayısıyle senin bu talebin, senden sadır olan uygunsuz ve salih olmayan bir ameldir.

"Sana öğüt veriyorum."

"Sana yasaklıyorum ve seni uyarıyorum."

Cahillerden olmayasın diye, hakkında bilgi sahibi olmadığın şeyi benden istemeyesin diye. Bunun üzerine Nuh dedi ki: "Rabbim, sana sığınırım; şu andan itibaren hakkında bilgi sahibi olmadığım bir şeyi senden istediğim için." "Eğer beni bağışlamaz, bana merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan olurum." Kendilerini helaka sürükleyen bir zavallı olurum. Bunun üzerine Yüce Allah ona şu cevabı verdi:

Denildi ki, "Ey Nuh selametle gemiden in."

Sen ve beraberindeki mü'minler, bizim tarafımızdan bir selamet ve bereketle inin. Rahmet ve bereketimiz senin ve seninle birlikte olan ümmetlerin

ve soyunun üzerinedir. Öyleyse açlıktan ve sıkıntılardan korkmayın. Seninle beraber olan mü'minlerin soylarından gelen bazı ümmetleri dünya hayatında bol rızıklarla yararlandıracağım. Sonra, İslâm'dan saptıkları, şirk ve küfür esaslı bir hayat sürdükleri için kıyamet günü bizden onlara acı bir azap verilir. Bunlar Yüce Allah'ın o gün için haber verdiği, gayba ilişkin bilgilerdi. Nitekim haber verdiği gibi oldu. Hz. Nuh (a.s.)'un soyundan gelen kuşaklar birbirini izledi. Bunların bir kısmı kafir, bir kısmı da mü'min oldu. Allah'ın hükmü tümünün hayatına ve gidişatına hakimdir. Müjde ve tehditleri birer birer gerçekleşmektedir. Âyetlerin akışı içinde yer alan bu kıssanın son halkasını oluşturan âyette ise, şöyle buyuruluyor:

"Bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir."

Sana anlattığımız bu kıssa, gaybın kapsamına giren bir haberdir ve biz onu vahiy yoluyla sana bildiriyoruz. Allah'tan başka hiç kimse bu kıssanın ayrıntılarını bilmez. Kur'an âyetleri içinde bunları sana vahiy yoluyla bildiriyoruz. Bu Kur'an'dan önce sen de, kavmin de, bu kıssayı bu şekilde ayrıntılı bilmezdiniz. Şu halde ey Peygamber! Kavminin eziyetlerine karşı sabrederek davetçi görevini sürdür, sana vaadettiğimiz yardım gelene kadar tebliğ görevini yürüt. Çünkü övgüye değer, güzel âkibet her zaman muttakilerindir, sabırla ve itaatle Rablerinden korkup-sakındıklarını açık biçimde ortaya koyanlarındır. Rablerinin vereceği sevabı gözeterek sabreden mü'minlerle buluşana kadar bu güzel niteliklerini sürdürenlerindir ve onur verici son onlarındır.

SONUÇ

1- İman ve İslâm bağı, kan bağından daha önemlidir.

2- Bilmeden bir şeyi yapmak haramdır. Dolayısıyle, birşey yaparken, Allah'ın o konuya ilişkin hükmünü bilmeden hareket etmek helal olmaz.

3- Cehalet ve cahiller kınanmaya layıktır.

4- Hz. Nuh (a.s) ululazm peygamberlerden (peygamberlerin ileri gelenlerinden) biridir ve Allah katında büyük bir kıymete sahiptir.

5- Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssaların bir amacı da Rasûlüllah efendimiz (s.a.v.)'e ve mü'minlere moral vermek, onları mânen desteklemektir.

6- Burada Peygamber efendimizin (s.a.v) peygamberliği akli bir delille ispatlanıyor. Bu delil, ancak vahiy kanalıyla öğrenilecek ayrıntıları haber vermektir.

7- Sabır, övgüye değer bir niteliktir. Övünç duyulacak âkibet ise, muttakilerindir, yani, İslâma dayalı inanç sistemi çerçevesinde salih amel işleyen mü'minlerindir.

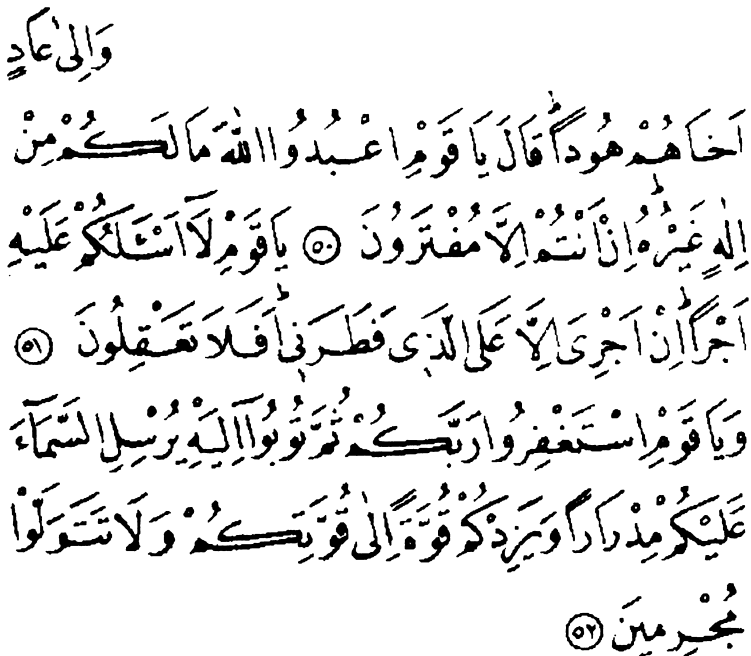

50- Adoğullarına da kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibadet edin, O'ndan başka ilahınız yoktur. Siz yalan olarak ilahlar düzenlerden başkası değilsiniz."

51- "Ey kavmim! Ben bunun karşılığında sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim, beni yaratandan başkasına ait değildir. Akıl erdirmeyecek misiniz?"

52- "Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin. Sonra O'na tevbe edin. Üstünüze gökten sağanak yağmurlar yağdırsın ve gücünüze güç katsın. Suçlu günahkarlar olarak yüz çevirmeyin."

SÖZLÜK

وَ اِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُوداً	Ve Ada'a da kardeşleri Hud. Adoğulları'na, soydaşları Hud'u peygamber olarak gönderdik. Din kardeşleri değil. Hud peygamber (a.s) Adoğulları kabilesine mensuptu. Ad ise Hz. Nuh'un (a.s) oğlu Sam'ın oğluydu.
اُعْبُدُوا اللّٰهَ	Allah'a ibadet edin, O'nunla birlikte bir başkasına ibadet etmeyin.
مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ	Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. O'nun dışında kulluk etmenizi hakedecek, gerçek bir ilah yoktur.
اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُونَ	Siz sadece iftira edenlersiniz. Allah'ı bir yana bırakarak, putları ilahlaştırma girişiminiz bir iftira ve bir yalandan başka birşey değildir.
لَا اَسْاَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْراً	Onun için sizden ücret istemiyorum. Tevhid esaslı mesajı size sunmama karşılık herhangi bir ücret talep etmiyorum.
فَطَرَنِي	Beni yarattı.
مِدْرَاراً	Bol ve sağanak yağmur.
وَ لَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ	Mücrimler olarak yüz çevirmeyin. Allah'a ortak koşma suçunu işleyerek tevhid mesajına sırt çevirmeyin.

AÇIKLAMA

Hz. Nuh (a.s.)'un kıssasından sonra, şimdi de Hud peygamber (a.s) ve soydaşlarının kıssası başlıyor. Kıssanın ana mesajı, Allah'ın birliğini ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini vurgulamaktır.

"Adoğulları'na da kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik."

Ad kabilesine, peygamber olarak kendi soylarından gelen Hud (a.s.)'u görevlendirdik. Hz. Hud (a.s) Arapça konuşan ilk peygamberdir. Arap kökenli dört peygamberden biridir. Bu peygamberler: Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Şuayb ve Hz. Muhammed'dir. -Allah'ın selamı üzerlerine olsun-.

"Dedi ki: 'Ey kavmim! Allah'a ibadet edin'."

Yüce Allah Hz. Hud (a.s.)'u kavmine peygamber olarak gönderdikten sonra onlara: Ey kavmim! Sadece Allah'a kulluk edin; kulluğunuzu sırf O'na yöneltin. O'nunla birlikte bir başkasına ibadet etmeyin. Sizin Allah'tan başka bir ilahınız yoktur.

"Siz, putları Allah'a ortak koşmakla sadece iftira ediyorsunuz."

Allah'ı bir yana bırakıp putlara ve heykellere tapma şeklindeki tavrınız, tamamen bir yalanın sonucudur. Çünkü Yüce Rabbiniz Allah, bu düzmece ilahlara ibadet etmenizi emretmemiştir. Siz bu hususta O'na karşı yalan uyduruyorsunuz.

"Ey kavmim! Ben bunun karşılığında sizden hiç bir ücret istemiyorum."

Bir ve ortaksız Rabbinize kulluk yapmaya dâvet ederken, sırf O'na mahsus yapacağınız ibadet sayesinde olgunluğa ve mutluluğa ulaşmanızı isterken, bunun karşılığında sizden herhangi bir ücret ve mal beklentisi içinde değilim.

"Benim ücretim, beni yaratandan başkasına ait değildir."

Ben, sadece beni yaratan Yüce Allah'tan ecrimi alırım.

"Akıl erdirmeyecek misiniz?"

Düşünemiyor musunuz? Şayet ben, insanları Allah'ın birliğini tasdik etmeye çağırmamın karşılığında bir ücret talep etseydim, bunu sizden isterdim. Ama görüyorsunuz ki, ben Rabbimden başka, hiç kimseden ücret talep etmiyorum. Bu da benim size yönelttiğim çağrı ve öğüt vermemde samimi olduğumu açıkça ortaya koymaktadır.

Sonra Yüce Alalh Hz. Hud (a.s.)'un kavmine şöyle seslendiğini haber veriyor:

"Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tevbe edin."

Yüce Allah'ın bize bildirdiğine göre, Hz. Hud peygamber kavmine şu çağrıda bulunmuştur: "Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin, O'na iman edin, günahlarınızın bağışlanmasını O'ndan isteyin. Sonra O'na tevbe edin; sırf O'na kulluk yapmaya yönelin. Size gönderdiği elçisinin örnek olduğu kulluk görevini eksiksiz yerine getirin. O'ndan başkasına kulluk etmekten vazgeçin ki, çektiğiniz kıtlık ve kuraklıktan sonra üzerinize sağanak yağmurlar yağdırsın, maddi gücünüzün yanısıra, sizi mânen de güçlendirsin, moral olarak takviye etsin.

"Günahkarlar olarak yüz çevirmeyin."

Hz. Hud (a.s) burada şefkatli bir öğütçü olarak, öğütlerinden yüz çevirmemelerini, yeniden puta tapıcılığa dönmemelerini, dolayısıyle şirk ve günah ile nefislerini kirleterek suçlular sınıfına dahil olmamalarını istiyor.

SONUÇ

1- Hz. Nuh (a.s.)'tan Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kadar gelen tüm peygamberler aynı dâveti sunmuşlardır. Bu ise, adece Allah'a ibadete çağırmaktır.

2- Peygamberlerin ortak amacı "La ilahe illallah. Allah'tan başka ilah yoktur," ilkesini hayata hakim kılmaktır.

3- Müşrikler ve yalan olarak ilahlar edinenler Allah'a iftira ediyorlar. Çünkü O'nun emretmediği bir konuda bir başkasına kulluk yapıyorlar.

4- İnsanları tek ve ortaksız Allah'a kulluk etmeye çağırırken samimi olmak gerekir. Samimi ve ihlaslı olmak bir zorunluluktur.

5- Allah'tan bağışlanma dilemek büyük bir fazilettir ve tevbe etmek de farzdır.

6- Âyet-i kerimede tevbeden önce istiğfardan söz ediliyor. Bu da gösteriyor ki; kul, öncelikle günahını itiraf etmedikçe, bu günahından tevbe etmesi mümkün değildir.

قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ
بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾
إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ
وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِنْ دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا
ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ ﴿٥٥﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ
إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ فَإِنْ
تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا
غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا إِنَّ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾

53- "Ey Hud!" dediler. "Sen bize apaçık bir belge ile gelmiş değilsin ve biz de senin sözünle ilahlarımızı terketmeyiz. Sana iman edecek de değiliz."

54- "Biz: 'Bazı ilahlarımız seni çok kötü çarpmıştır' demekten başka bir şey söylemeyiz. Dedi ki: "Allah'ı şâhid tutarım, siz de şâhidler olun ki, gerçekten ben, sizin şirk koştuklarınızdan uzağım."

55- "O'nun dışındaki ilahlardan biriyim. Artık siz bana, toplu olarak dilediğiniz tuzağı kurun, sonra bana süre tanımayın."

56- "Ben gerçekten, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a tevekkül ettim. O'nun alnından yakalayıp-denetlemediği hiç bir canlı yoktur. Muhakkak benim Rabbim dosdoğru yol üzerinedir."

57- "Buna rağmen yüz çevirirseniz, artık size kendisiyle gönderildiğim şeyi tebliğ ettim. Rabbim de sizden başka bir kavmi yerinize geçirir. Siz O'na hiç bir şeyle zarar veremezsiniz. Doğrusu benim Rabbim, herşeyi gözetleyip-koruyandır."

SÖZLÜK

بَيِّنَةٌ — Delil. Tek Allah'a kulluk etmeye ilişkin olarak bize yönelttiğin çağrının doğruluğunu isbatlayan apaçık belge.

وَ مَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا — Biz ilahlarımızı terkedici değiliz. İlahlarımıza ibadet etmekten vazgeçecek değiliz.

اِلَّا اعْتَرَاكَ — Ancak seni çarpmıştır.

بِسُوءٍ — Kötülükle. Çok kötü biçimde çarpılmışsın. Bu yüzden ipe sapa gelmez şeyler söyleyip duruyorsun. Hezeyanlar savuruyorsun.

ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ — Sonra süre tanımayın.

آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا — Onun alnından yakalayıcıdır. Ona sahip olur, ezici gücü ile denetimi altına alır. Üzerinde sınırsız ve serbest bir tasarrufta bulunur. O'nun izni olmadan hiç bir şey, kendine bir yarar veya zarar dokunduramaz.

اِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ — Benim Rabbim dosdoğru yol üzerinedir. Hak ve adâlet üzeredir.

فَإِنْ تَوَلَّوْا Eğer yüz çevirirseniz. Arkanızı dönüp giderseniz.
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ Her şeyi korur. Denetler. Dolayısıyla herkesi yaptığı ile cezalandırması kaçınılmazdır.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışında Hz. Hud (a.s) ve kavminin kıssası devam ediyor. Bu âyetlerde Yüce Allah, soydaşlarının Hz. Hud'a şöyle dediklerini haber veriyor:

"Ey Hud!" dediler. "Sen bize apaçık bir belge ile gelmiş değilsin."

Sırf Allah'a kulluk sunmamıza ve O'nun dışındaki düzmece ilahlara kulluk yapmaktan vazgeçmemize ilişkin olarak bize yönelttiğin çağrının doğruluğunu belgeleyen bir delil ve bir bürhan sunmuş değilsin. Dolayısıyla peygamberliğini onaylamamızı bekleyemezsin.

"İlahlarımızı terketmeyiz."

Düzmece ilahlarımıza kulluk etmekten vazgeçmeyiz.

"Senin sözünle." Karar ve yarar dokundurma gücüne sahip değildirler, dolayısıyla kulluk edilmeye layık değildirler şeklindeki sözünden dolayı ilahlarımızdan vazgeçmeyiz.

"Sana iman edecek de değiliz."

Senin dinine ve hayat sistemine uymayız, senin sözlerini onaylamayız.

"Biz: 'Bazı ilahlarımız seni çok kötü çarpmıştır.' demekten başka bir şey söylemeyiz."

Bazı ilahlarımız tarafından çok kötü biçimde çarpılmışsın, ilahlarımızın hışmına, gazâbına uğramışsın, artık iflah olmazsın. Bu yüzden saçmalıyorsun ve ne dediğini bilmiyorsun demekten başka sana söyleyecek söz bulamıyoruz. Hz. Hud'un cevabı ise şudur:

"Allah'ı şâhid tutarım, siz de şâhidler olun ki, gerçekten ben, sizin şirk koştuklarınızdan uzağım."

Açık ve kesin bir ifadeyle kavminin kulluk ettikleri düzmece ilahlardan uzak olduğunu belirtiyor ve kendisini kötü bir şekilde çarptıklarına ilişkin iddialarını boşa çıkartarak, onlardan korkmadığını vurguluyor. Bu arada olup bitenlere Allah'ın şahit olduğunu bildiriyor. Ayrıca kendilerinin de şahitlikte bu-

lunmalarını istiyor.(1)

"O'nun dışındaki ilahlardan"

Allah'ın dışında taptığınız düzmece ilahlardan uzağım, onlarla herhangi bir ilişkim yoktur. Sonra onları ve düzmece ilahlarını küçümseyici bir ifadeyle onlara şu şekilde meydan okuyor:

"Bana toplu olarak dilediğiniz tuzağı kurun."

Bana zarar vermek amacı ile istediğiniz tuzağı kurun, istediğiniz dolabı çevirin. Hemen, beklemeden bana göz açtırmayın, zaman da tanımayın. Bunu söylerken dayandığı gücü de açıklamayı ihmal etmiyor. Evet onlara meydan okuyan Hz. Hud (a.s) Yüce Rabbine dayanıp güveniyor, O'na tevekkül ediyor.

"Ben gerçekten, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a tevekkül ettim."

Her şeyimi O'na havale ettim. Bütün güvencem O'dur. O, beni sizin insiyatifinize teslim etmez. Sizin karşınızda beni yüzüstü bırakmaz.

Bu arada Hz. Hud (a.s) Yüce Allah'ın gücünün kendileri ile birlikte her şeyi kuşattığını ve Allah'ın karşı konulmaz bir kudrete sahip olduğunu şöyle dile getiriyor:

"O'nun alnından yakalayıp denetlemediği hiç bir canlı yoktur."

O, her şeyi kudretiyle denetler. Her şeyin üzerinde hükümrandır. Her şeyi dilediği tarafa yöneltme yetkisine sahiptir. Dilediğinin başına dilediği azâbı indirir. Bunu bildirirken bir hususa da dikkat çekiyor: Yüce Allah hak ve adâlet yolu üzerinedir. Düşmanlarının dostlarına egemen olmasına izin vermez.

"Muhakkak benim Rabbim, dosdoğru bir yol üzerinedir."

Bu yüzden ben korkmam, herhangi bir şeyden asla endişe etmem.

"Buna rağmen yüz çevirirseniz."

Hakka sırt çevirir, burun kıvırırsanız, biliniz ki, bunda benim bir sorumluluğum yoktur. Çünkü ben, Rabbimin size iletmemi istediği emirleri tam ola-

(1) Şâhitlikte bulunmalarını istemesinin nedeni, onların buna layık olduklarından kaynaklanmıyor. Sırf konumunu ve önceki ifadeyi pekiştirmek amacı ile böyle bir teklifte bulunuyor. Zaten her iki cümlede ayrı ayrı fiil kullanılması, onların şâhitlikleri ile Allah'ın şâhitliğinin eşit olmadığını gösteriyor.

rak tebliğ ettim. Bundan dolayı Yüce Allah sizi helak edecek ve yerinize bir başka topluluğu yeryüzüne hakim kılacaktır. Siz bu tutumunuzla, O'na az veya çok herhangi bir zarar dokunduramazsınız. Doğrusu benim Rabbim, her şeyi gözetleyip-koruyandır. Her şey O'nun şaşmaz denetimi altındadır. Adâletine ve kullarına yönelik merhametine dayalı olarak, herkesi işledikle-rinin tam karşılığını vermek suretiyle yargılayacaktır. Hamd O'nadır, övgü O'nun şanına layıktır.

SONUÇ

1- Her zaman ve her mekandaki müşriklerin akıl almaz inatları ve kor-kunç kibirleri burada da kendini göstermektedir.

2- Şirk düşüncesi ve müşriklerin tavırları her zaman ve her yerde birbi-rine benzer. Nitekim Hz. Hud kavminin "Bazı ilahlarımız seni çok kötü çarpmıştır," şeklindeki sözleri, günümüzde de vardır.

3- Mü'minler benzeri olaylar karşısında benzer tavırlar takınırlar. Nite-kim Hz. Nuh'un kavmine meydan okurken sarfettiği sözleri Hz. Hud kendi soydaşlarına karşı tekrarlıyor.

4- Kâinatta yer alan her şey Allah'ın kanunlarına tâbidir ve Allah'ın ken-disine ilişkin iradesinin dışına çıkamaz.

وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا
وَنَجَّيْنَٰهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَٰتِ
رَبِّهِمْ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا۟
فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَآ إِنَّ عَادًا كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ ۗ
أَلَا بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾

58- Emrimiz geldiği zaman, tarafımızdan bir rahmet ile Hud'u ve O'nunla birlikte iman edenleri kurtardık. Onları şiddetli ağır bir azaptan kurtardık.

59- İşte Ad kavmi. Rablerinin âyetlerini tanımayıp reddettiler. O'nun elçilerine isyan ettiler ve her inatçı zorbanın emri ardınca yürüdüler.

60- Ve bu dünyada da, kıyamet gününde de lanete tabi tutuldular. Haberiniz olsun; gerçekten Ad halkı, Rablerini inkar ettiler. Haberiniz olsun; Hud'un kavmi Ad'a rahmetten uzaklık verildi.

SÖZLÜK

وَ لَمَّا جَاءَ اَمْرُنَا — Emrimiz geldiği zaman. Onların azaba çarptırılmalarının zamanı dolduğunda, üzerlerine dondurucu rüzgar saldık.

بِرَحْمَةٍ مِنَّا — Tarafımızdan bir rahmet ile. Lütfumuz ve nimetimiz sayesinde.

جَبَّارٍ عَنِيدٍ — İnatçı zorba.

وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ — Kıyamet gününde.

اَلاَ بُعْدًا لِعَادٍ — Haberiniz olsun. Ad kavmi rahmetten uzak bırakıldı. Her türlü rahmetten uzak olmaları, kahrolmaları öngörüldü.

AÇIKLAMA

Hz. Hud (a.s) kavminin kıssası devam ediyor ve Yüce Allah neticeyi şu ifadelerle bağlıyor:

"Emrimiz geldiği zaman."

Adoğulları'nın azaba çarptırılmasına ilişkin hükmümüzün infaz zamanı geldiğinde "tarafımızdan bir rahmet ile Hud'u ve O'nunla birlikte iman edenleri kurtardık." Onlara yönelik lütfumuz, fazlımız ve rahmetimiz sayesinde "onları şiddetli ve ağır bir azaptan kurtardık." Burada kastedilen, kıyamet gününün dehşet verici azâbıdır. Şu halde, bu âyette iki türlü azaptan kurtuluşa işaret ediliyor; biri dünyadaki kasıp kavurucu, Rabbinin emriyle her şeyi kökünden sökücü rüzgar azabı, diğeri de bundan daha dehşetli olan ahiretteki cehennem azâbıdır.

"İşte Ad kavmi."

Hud'un (a.s) kavmi Ad, Rabblerinin âyetlerini inkar ederek iman etmedi, Hz. Hud'un şahsında Allah'ın elçilerine başkaldırdı. Âyet-i kerimede çoğul kullanılmış olmasının sebebi şudur: Bir peygamberi inkar eden ve yalanlayan, bütün peygamberleri yalanlamış gibidir.

"Her inatçı zorbanın emri ardınca yürüdüler."

Hakka karşı kibirlenen ve inatçı bir tutum içinde olup insanları sapıklığa çağıran zorbaların buyruklarına tâbi oldular. Onlar da onları Allah'ın gazabına ve dayanılmaz azâbına sürüklediler.

"Bu dünyada lânete tâbi tutuldular."

Allah'ın gazâbı, öfkesi ve helakı peşlerini bırakmadı. Kıyamet gününde de bunun şiddetlisine mahkum oldular. Bu kıssa, Yüce Allah'ın şu sözleriyle son buluyor:

"Haberiniz olsun; gerçekten Ad halkı, Rablerini inkar ettiler."

O'nu inkar ettiler, ilahlığını tasdik etmediler. Uydurma ilahlarını terkederek O'na kulluk etmeyi kabul etmediler.

"Haberiniz olsun; rahmetten uzaklık verildi."

Hz. Hud'un kavmi olan Ad kavminin helak olmalarına hükmedildi. Acaba Kureyş müşrikleri ve diğerleri bu ibret verici kıssadan gerekli dersleri çıkarıp Allah'a inanacaklar mı? O'nun tek ve ortaksız ilah olduğunu onaylayacaklar ve böylece kurtuluşa erecekler mi?

SONUÇ

1- Bu kıssanın ana mesajı, Allah'tan başkasına ibadet etmemeyi içermektedir. Allah'ın tek ve ortaksız ilah olduğu anlatılmaktadır.

2- Kâinattaki kânunları gereği, Yüce Allah insanlara müjdeleyici ve uyarıcı elçiler gönderir. Eğer insanlar, elçilerin çağrısına olumlu cevap verirlerse mutlu olurlar. Şayet olumsuz tepki gösterirlerse, aleyhlerinde kesin delil oluşuncaya kadar kendilerine süre tanınır. Bu süre dolunca kâfirler helak edilir. Buna karşın mü'minler kurtarılırlar.

3- Kıssanın önemli bir yanı da kibir ve inatçılığın yerilmesidir. Çünkü bunlar bir insanda bulunabilecek en kötü niteliklerdir.

4- Tâgutlara (Allah'ın yolunu engelleyen her şey), zalimlere, kafirlere ve bozgunculara uymanın sonu yıkım ve hüsrandır.

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ
اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ
فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ ﴿٦١﴾ قَالُوا
يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَا ۖ أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ
مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا ۖ وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾
قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَآتَانِي مِنْهُ
رَحْمَةً فَمَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ ۖ فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ
تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾

61- "Semudoğulları'na da kardeşleri Salih'i gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibadet edin, sizin O'ndan başka ilahınız yoktur. O sizi topraktan yarattı ve orada ömür geçirenler kıldı. Öyleyse O'ndan bağışlanma dileyin, sonra O'na tevbe edin. Şüphesiz benim Rabbim yakın olandır, duaları kabul edendir."

62- Dediler ki: "Ey Salih! Bundan önce sen içimizde kendisinden yararlılıklar umulan biriydin. Atalarımızın taptığı şeylere tapmaktan sen bizi engelleyecek misin? Doğrusu biz, senin bizi dâvet ettiğin şeyden kuşkulanıyoruz."

63- Dedi ki: "Ey kavmim! Görüşünüz nedir, söyler misiniz? Eğer ben Rabbimden apaçık bir belge üzerindeysem ve bana tarafından bir rahmet vermişse, bu durumda O'na isyan edecek olursam Allah'a karşı bana kim yardım edecektir? Şu halde

kaybımı arttırmaktan başka bana hiç bir yarar sağlamayacaksınız."

SÖZLÜK

وَ اِلٰى ثَمُودَ	Ve Semud'a. Ve Semud kabilesine gönderdik.
اَخَاهُمْ صَالِحًا	Kardeşleri Salih'i. Hz. Salih, Semudoğulları kabilesine mensuptu. Kabilenin atası Semud ile arasında beş göbek vardı.
وَ اسْتَعْمَرَكُمْ	Ve sizi ömürlendirdi. Sizi orada ömür sürdürenler kıldı. Orada ikâmet ederek, oraya yerleşerek yaşıyorsunuz.
قَرِيبٌ مُجِيبٌ	Yakındır, duaları kabul eder. Yarattığı varlıklara yakındır. Bütün kainat O'nun egemenliği (hükümranlığı) altındadır. Kendisine dua edenin duasını kabul eder.
مَرْجُوًّا قَبْلَ هٰذَا	Bundan önce kendisinden yararlılıklar umulan. Bu söylediklerini söylemeden önce, senin aramızda bir lider olarak belirginleşeceğini umardık.
اَرَاَيْتُمْ	Görüşünüz nedir, bana haber verin?
عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّى	Rabbimden apaçık bir belge üzerinde. Rabbimin bana öğrettiği bir bilgiye dayanıyorsam, söyleyin bana, O'ndan başkasına kulluk etmek bana yaraşır mı?
غَيْرَ تَخْسِيرٍ	Zarar ve helaktan başka.

AÇIKLAMA

Bu âyetler, Hz. Salih peygamber (a.s) ve kavminin kıssasının başlangıcıdır. Yüce Allah, O'nun Semudoğulları'na gönderilmiş bir peygamber olduğunu şu ifadelerle bildiriyor:

"Semudoğulları'na da kardeşleri Salih'i peygamber olarak gönderdik."

Sûriye ile Hicaz arasında yer alan Hicr bölgesinde yerleşmiş bulunan Semud kabilesine, soydaşları ama dindaşları olmayan Hz. Salih'i peygamber olarak görevlendirdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibadet edin, sizin O'ndan başka ilahınız yoktur."

Hz. Salih Peygamber, dikkatlerini kavminin tebliğ ettiği dâvet üzerinde toplamak için aralarındaki aynı kavimden olma bağıyla onlara hitab ediyor:

"Ey kavmim! Allah'a ibadet edin."

O'na iman edin. O'nun birliğini ve ibadette ortaksızlığını onaylayın, kesinlikle O'na yönelik ibadete bir başkasını ortak etmeyin. Çünkü sizin O'ndan başka ilahınız yoktur. Çünkü O'dur sizin Rabbiniz ve çünkü O'dur sizin yaratıcınız. Sizin rızkınızı veren, sizin işlerinizi planlayıp yönlendiren de O'dur.

"Sizi topraktan yarattı."

Yaratılış sürecinize, babanız Hz. Adem'i topraktan yaratarak başladı.

"Sizi orada ömür geçirenler kıldı."

Yeryüzüne yerleşmek, orada yaşamak suretiyle ömür geçirmenizi diledi. Öyleyse O'nun ilahlığını itiraf ederek O'ndan bağışlanma dileyin, sonra da O'na tevbe edin. Sırf O'na ibadet edin ve kesinlikle bir başkasına ibadet etmeyin.

"Şüphesiz benim Rabbim, yakın olandır, duaları kabul edendir."

Kavmini imana ve itâate yöneltmek, şirk ve günah dolu hayat biçimini terketmeye teşvik etmek amacı ile Rabbinin kullarına yakın olduğunu, kendisinden bir şey isteyenin isteğini karşıladığını dile getiriyor. 61. âyetin verdiği mesaj budur.

62. âyete gelince, burada kavminin Hz. Salih'e verdikleri cevaba yer veriliyor. Yüce Allah'ın bildirdiğine göre, Semudoğulları demişlerdi ki:

"Ey Salih! Bundan önce sen içimizde kendisinden fayda umulan biriydin."

Senden iyilik umuyorduk. Aramızda bir lider olarak ortaya çıkacağını umuyorduk. Sen ise, ilahlarımızı terkedip senin ilahına tapmamızı istediğin bir çağrı ile karşımıza çıkarak bizi hayal kırıklığına uğrattın. Bu yüzden Hz. Salih (a.s.)'in çağrısını reddettiler: "Atalarımızın taptığı şeylere tapmaktan sen bizi engelleyecek misin?" Bu sözleri, Hz. Salih'in Allah'ın birliğini esas alan çağrısını, içlerine sindiremediklerini gösteriyor:

"Doğrusu biz, senin bizi davet ettiğin şeyden kuşkulanıyoruz."

Şüphe içindeyiz. Bahsettikleri, ruhun kararsızlık halidir. Sakinleşmeyip, yatışmaması durumudur.

63. ayette ise, Hz. Salih'in kavmine yönelttiği çağrıya yer veriliyor. Burada Hz. Salih belki inanırlar ve Allah'ın bir ve ortaksız olduğunu kabul ederler diye, son derece etkileyici bir uslupla önlerine çeşitli deliller koyuyor:

"Dedi ki: Ey kavmim! Görüşünüz nedir, söyler misiniz? Eğer ben Rabbimden apaçık bir delil üzerinde isem."

Rabbime inanılması gerektiğine ve sırf O'na ibadet edilmesinin lazım geldiğine ilişkin olarak kesin bir bilgiye dayanıyorsam ve O, bana tarafından bir rahmet, yani nübüvvet ve elçiliği bahşetmişse, söyler misiniz, şayet Allah'a başkaldıracak olursam kim bana yardım edecek? Hiç kimse!.. Şu halde, eğer Rabbime ibadeti terketmek ve sizin düzmece ilahlarınıza tapmak suretiyle size itaât edecek olursam, bu benim dünya ve ahiret hüsranımı ve sapıklığımı arttırmaktan başka bir işe yaramaz.

SONUÇ

1- Bütün Rasûllerin amaçları da, bu amaca ulaşmak için baş vurdukları yöntem de aynıdır. Amaç: Allah'ın rızasını kazanmak ve onun karşılığı olan cennete girmek maksadıyla yalnızca Allah'a kulluk etmektir.

2- Âyet-i kerimede tevbeden önce, kişinin istiğfar etmesinin gereğine işaret edilmiş olmasının nedeni, insanın itiraf etmedikçe günahından arınamıyacağı gerçeğidir.

3- Tarih boyunca tüm insanlar arasında bilinen bir gerçek vardır ki, o da iyi niteliklere sahip, salih bir insan hakkında olumlu duygular beslemektir. Salih insanlar onları hakka uymaya ve bâtılı terketmeye çağırınca da ona karşı çıkarlar ve Semudoğulları'nın Hz. Salih'e yönelik ileri sürdükleri gibi üzüntülerini bildirirler: "Bundan önce sen içimizde kendisinden yararlılıklar umulan biriydin."

4- Her ne şekilde olursa olsun, bâtıl düşünce sahiplerinin önerilerine olumlu yaklaşmamak, çağrılarını kabul etmemek gerekir. Çünkü bâtıl ehlinin çağrılarını kabul etmek, önerilerini olumlu bulmak kişinin hüsranını arttırmaktan başka bir işe yaramaz.

وَيَا قَوْمِ هَٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةً فَذَرُوهَا
تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ

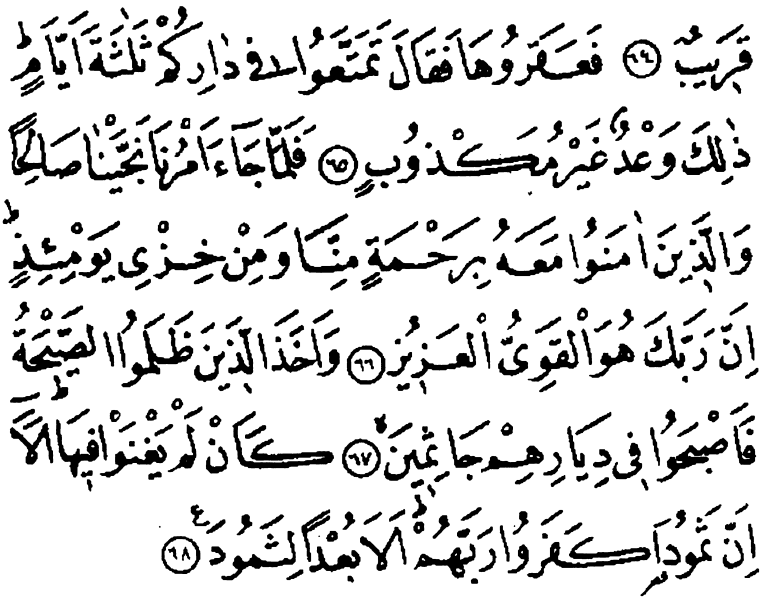

64- "Ey kavmim! Size işte bir delil olarak Allah'ın devesi; ona dokunmayın, bırakın, Allah'ın arzında yesin. Ona kötülük niyetiyle dokunmayın. Yoksa sizi yakın bir azap sarıverir."

65- Fakat onu öldürdüler. Salih dedi ki: "Yurdunuzda üç gün daha yararlanın. Bu, yalanlanmayacak bir vaaddir."

66- Emrimiz geldiği zaman, tarafımızdan bir rahmetle Salih'i ve O'nunla birlikte iman edenleri o günün aşağılatıcı azâbından kurtardık. Doğrusu senin Rabbin, güçlü olandır, aziz olandır.

67- O zulmedenleri dayanılmaz bir ses sarıverdi de kendi yurtlarında dizüstü çökmüş olarak sabahladılar.

68- Sanki orada hiç refah içinde yaşamamışlar gibi. Haberiniz olsun: Semud halkı gerçekten Rablerini inkar etmişlerdi. Haberiniz olsun: Semud halkına rahmetten uzaklık verildi.

SÖZLÜK

آيَةً — Âyet. Size sunduğum: "Lailahe illallah. Allah'tan başka ilah yoktur." Esaslı dâvetin doğruluğunu ispatlayan bir işârettir bu.

فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِى اَرْضِ اللّٰهِ — Onu serbest bırakın Allah'ın arzında yesin. Her hangi bir kimse tarafından yasaklanmış bir hale getirilmeyen meralarda otlasın.

بِسُوءٍ — Kötülükle. Kötülük amacı ile. Dövmek veya öldürmek gibi. Ya da su içmesine engel olmak gibi.

فَعَقَرُوهَا — Onu kestiler. Onu öldürdüler. Kılıçla ayaklarını keserek yere yıkıp öldürdüler.

تَمَتَّعُوا فِى دَارِكُمْ — Yurdunuzda yararlanın. Üç gün boyunca yeyin, için ve hayatın çeşitli nimetlerinden yararlanın.

وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ — Yalanlanmayacak bir vaad. Bu, bir gerçektir. Size yalan söylemiyorum ve Rabbimin de size yönelttiği vaadi yalan değildir.

فِى دِيَارِكُمْ جَاثِمِينَ — Yurtlarında diz üstü ve yüzüstü yığılmış halde kaldılar. Helak oldular.

كَأَنْ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا — Sanki orada refah içinde hiç yaşamamışlar gibi. Dün orada yaşamamış ve hiç bir zaman ömür sürmemiş gibiydiler.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde Hz. Salih ve kavminin kıssası devam ediyor. Başlangıçta Hz. Salih (a.s) onları Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığını kabul etmeye çağırınca, onu yalanladılar ve dâvetinin doğruluğunu ispatlayan bir mûcize istediler. İşte bu âyet-i kerimede Yüce Allah Hz. Salih'in kavmine cevap olarak söylediği sözleri şu şekilde bize aktarıyor:

"Ey kavmim! Size işte bir âyet olarak Allah'ın devesi..."

Semudoğulları bir dağı işâret ederek, Hz. Salih'ten bu dağdan kendileri için bir deve çıkarmasını istediler. Bunun üzerine Hz. Salih peygamber (a.s) Rabbine dua etti. Yüce Allah'ta onun duasını kabul ederek işâret ettikleri dağdan göz alıcı ve kusursuz bir deve süzüp çıkarttı. Bu dehşet verici mûcize gerçekleştiği anda Hz. Salih peygamber: "Ey kavmim! İşte Allah'ın devesi," dedi. Hz. Salih "Allah'ın devesi" şeklinde bir cümle kurarak devenin Allah'ın kudreti ve iradesi ile yaratıldığına işâret etmeyi amaçlıyor.

"Sizin için bir âyettir." "Yalnızca Allah'a ibadet edin ve putlara kulluk etmekten vazgeçin" şeklindeki çağrının doğruluğunu pekiştiren bir işarettir. Şu halde onu serbest bırakın, Allah'ın arzında, kimsenin özel mülkiyeti olmayan meralarda rahatça otlasın. Sakın, kılıçla ayaklarını kesip yere yığmak

veya boğazlamak ya da öldürmek sûretiyle ona kötü niyetle dokunmayın. Bu durumda, sadece üç gün geciktirilebilecek yakın bir azap sizi yakalar. Ama onlar Hz. Salih'in bu uyarılarına inanmadılar, tutup deveyi öldürdüler. Hz. Salih bu yaptıklarını görünce, onlara Allah'ın buyruğunu hatırlattı:

"Yurdunuzda üç gün daha yararlanın."

Üç günlük bir hayat yaşayın.

"Bu, yalanlanmayacak bir vaaddir." Üç gün sonra dehşet verici bir azâba çarptırılacağınıza ilişkin vaad doğrudur, yalanlanması mümkün değildir... Bu olup bitenleri 64 ve 65. ayetlerden öğreniyoruz. Devamla Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Emrimiz geldiği zaman, tarafımızdan bir rahmetle Salih'i ve onunla birlikte iman edenleri kurtardık."

Belirlenen süre dolunca, Yüce Allah'ın azap emri geldi. Fakat Yüce Allah tarafından bir lütuf ve rahmetle Hz. Salih'le birlikte mü'minleri o dehşet verici azaptan kurtardı.

"O günün aşağılatıcı azâbından."

O günün onur kırıcılığından ve dehşet verici azâbından kurtardı.

"Ey Muhammed! (s.a.v.) Senin Rabbin güçlüdür, baskısı karşısında duracak güç yoktur. Hiç kimse iradesine üstünlük sağlayamaz, o, azizdir." 166. âyetin ifade ettiği anlam da budur. Bundan sonraki iki âyete gelince; bu âyetlerde Yüce Allah Semudoğulları'nın helakını şöyle anlatıyor:

"O zulmedenleri dayanılmaz bir ses sarıverdi de kendi yurtlarında dizüstü çökmüş olarak sabahladılar."

Rablerine ortak koşanları, O'nun âyetlerini yalanlayanları, korkunç bir ses sarıverdi de yurtlarında dizüstü çöküverdiler. Sanki burada refah içinde bir hayat sürdürmemiş gibi cansız yığılıverdiler.

"Haberiniz olsun: Semud halkı gerçekten Rabbini inkar etti. Haberiniz olsun: Semud halkına rahmetten uzaklık verildi."

Semudoğulları kahroldular. Helaktan ve aşağılatıcı azabın ardından gelen bu tehditle Hz. Salih peygamberle (a.s) küfrü imana, şirki tevhide tercih eden Semudoğulları kavmi kıssası sona eriyor.

SONUÇ

1- Yüce Allah'ın mûcize isteyenlere mûcize göstermesi, onların inanma-

larını sağlamayabilir.

2- Salih peygamber (a.s) büyük bir mûcize gösteriyor, ama kavmi bu mûcize üzerine O'na inanmıyorlar.

3- Bir insanın bir yerde üç gün kalması, onu mûkim yapmaz, bu şekilde o kişi seferi sayılır. Bu yüzden o insan namazını kısaltarak dört rekatlı namazları iki rekat olarak kılması gerekir.(1)

4- Zulüm bir uğursuzluktur ve âkibeti (sonu) çok kötüdür.

69- Andolsun, elçilerimiz İbrahim'e müjde ile geldikleri zaman: "Selam" dediler. O da "selam" dedi. Ve hemen gecikmeden

(1) Seferilik konusu Hanefi mezhebinde onbeş günden az olduğunda hâlâ seferi sayılmaktadır. Yani namazları kısaltarak kılar. (Ziya ERYILMAZ)

kızartılmış bir buzağı getirdi.

70- Ellerinin ona uzanmadığını görünce İbrahim durumdan hoşlanmadı ve içine bir tür korku düştü. Dediler ki: "Korkma. Biz Lut kavmine gönderildik."

71- Karısı ayaktaydı, bunun üzerine güldü. Biz ona İshak'ı, İshak'ın arkasından da Yâkub'u müjdeledik.

72- "Vay bana" dedi kadın. "Ben kocamış bir kadın iken ve şu kocam da bir ihtiyar iken doğuracak mıyım? Gerçekten bu, şaşırtıcı bir şey!.."

73- Dediler ki: "Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir, ey ev halkı! Şüphesiz O, övülmeye layık olandır, mecid'dir."

SÖZLÜK

بِالْبُشْرَى — Müjde ile. Hz. İshak'ın ve onun arkasından Hz. Yâkub'un dünyaya geleceği müjdesi ile.

فَمَا لَبِثَ — Kalmadı. Çok geçmeden.

بِعِجْلٍ حَنِيذٍ — Kızartılmış buzağı ile. Taş ocakta kızartılmış bir buzağı ile.

لَا تَصِلُ إِلَيْهِ — Ona ulaşmıyor. Ona uzanmadıklarını, alıp yemediklerini.

نَكِرَهُمْ — Onları garipsedi. Bu durumdan hoşlanmadı. Onları tanıyamadı.

وَ أَوْجَسَ — Bir korku hissetti.

لُوطٌ — Lut. Hz. İbrahim (a.s.)'in kardeşi Haran'ın oğlu Lut (a.s.).

يَا وَيْلَتَنَا — "Vay bize." Daha neler!

وَ هَذَا بَعْلِي شَيْخًا — Ve bu kocam bir ihtiyardır. Kastettiği, kocası Hz. İbrahim'dir.

إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ — Muhakkak ki, bu garip bir şeydir. Kadın böyle bir ihtimali uzak ve tuhaf bulduğu için "bu, şaşırtıcı bir şeydir" diyor.

AÇIKLAMA

Burada Yüce Allah'ın Hz. İbrahim peygambere (a.s) yönelik müjdesi ele alınıyor.

"Andolsun, elçilerimiz İbrahim'e müjde ile geldiler."

Elçilerden maksat; Cebrail, Mikail ve İsrafil adlı meleklerdir. Hz. İbra-

him (a.s.) de onların selamlarını aldı.

"Selam dediler. O da Selam dedi." ifadesinden bunu anlıyoruz.

"Hemen gecikmeden kızartılmış bir buzağı getirdi."

Çok geçmeden kızartılmış bir buzağı getirdi. "Haniz buzağının adıdır. Bu kelimenin ifadesinden anladığımız kadarıyla buzağı kızgın bir taşta kızartılmıştı. Buzağıyı önlerine koydu ve yemeye buyur etti. "Yemez misiniz?" dedi. Fakat ellerinin yemek maksadıyla ona uzanmadığını görünce, bu durumdan hoşlanmadı ve içinde bir tür korku hissetti. Çünkü geleneğe göre, bir kimse bir yere gitse ve kendisine yemek sunulsa, o da yemese, bu tavır, onun kötü niyetli olduğunun göstergesi olarak algılanırdı. Melekler O'nun bu endişesini farkettikleri zaman "korkma" dediler. Ve geliş sebeplerini açıkladılar.

"Biz Lut kavmini helak etmek üzere gönderildik. İşledikleri iğrenç cürümlerden (günahlardan) dolayı onları yerle bir edeceğiz," dediler. O sırada Hz. İbrahim'in karısı, perde gerisinde ayakta duruyor ve kocasıyla birlikte konuklara hizmet ediyordu. Lut kavminin helak edileceği haberini duyunca, iğrenç topluluğun helakından duyduğu sevinçten dolayı güldü. Bu esnada Yüce Allah melekler aracılığı ile onu İshak ve onun arkasından Yâkub ile (oğul ve torun) müjdeledi. Bu müjdeyi duyduğu zaman, tipik kadınsal tepkiyle yüzü hayretten dona kaldı.

"Vay bana" dedi kadın. "Ben kocamış bir kadın iken doğuracak mıyım? Şu kocam da."

Kocası Hz. İbrahim'i kastediyor.

"Bir ihtiyardır."

Yaşı ilerlemiştir. O sırada Hz. İbrahim yüz yaşındaydı. Karısının yaşı da doksanın üzerindeydi.

"Gerçekten bu, şaşırtıcı bir şey!" Bu yaşta doğuracak olmam hayret vericidir.

"Dediler ki: Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir, ey ev halkı!"

Ey İbrahim'in ev halkı!

"Şüphesiz O, övülmeye layık olandır, mecid'dir."

Size yönelik lütuf ve nimetleriyle övülmeye layıktır.

"Mecid'dir," yücelik sahibidir. Övülendir, kerem sahibidir. Burada müjdeye layık görülen kadın Hz. İbrahim'in eşi Sâra'dır. Aynı zamanda Sâra, Hz. İbrahim'in amcasının kızıdır. Hz. İbrahim'e ve eşi Sâra'ya yönelik müjde iki

yönlüdür. Zâlim bir kavmin helak edileceği, İshak adında bir oğul ve ondan da Yâkub adlı bir torunun dünyaya geleceği müjdesi birlikte veriliyor.

SONUÇ

1- Bir mü'mini kendisi için hayırlı olan bir şeyle müjdelemek, salih bir rüya bile olsa müstahabtır. Yani güzeldir.

2- Başkasının yanına giden, yanında duran veya yanından geçen kimsenin selam vermesi sünnettir. Selamı almak ise, farzdır.

3- Ev halkının konuklarına hizmet etmesi çok güzel bir davranıştır. Misafire ikramda bulunmak İslâm'ın teşvik ettiği güzel ahlaklardan biridir. Rasûlüllah efendimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

"Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse konuğuna ikramda bulunsun, onu iyi ağırlasın."

4- Hz. İbrahim peygamberin (a.s) ev halkı Allah katında şerefli bir dereceye sahiptir.

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَٰهِيمَ
الرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ
لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾ يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَآ إِنَّهُۥ قَدْ جَآءَ
أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ ءَاتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾

74- İbrahim'den korku gittiği ve ona müjde geldiği zaman, Lut kavmi konusunda bizimle çekişip tartışmalara giriyordu.

75- Doğrusu İbrahim, yumuşak huylu, duygulu ve gönülden Allah'a yönelen biriydi.

76- "Ey İbrahim! Bundan vazgeç. Çünkü gerçek şu ki, Rabbinin emri gelmiştir ve gerçekten onlara geri çevirilmeyecek bir azap gelmiştir.

SÖZLÜK

اَلرَّوْعُ — Korku. Ürküntü.

اَلْبُشْرَى — Müjde. Kalbi ferahlatan sevinçli haber.

يُجَادِلُنَا — Bizimle tartışıyor, çekişiyor.

فِى قَوْمِ لُوطٍ — Lut kavminde. Lut kavminin helak edilmesi konusunda. Lut Allah'ın elçisidir. Hz. İbrahim'in kardeşi Haran'ın oğludur.

حَلِيمٌ اَوَّاهٌ — Yumuşak huylu ve üzülen. Cezalandırma yönüne gitmeyen yumuşak huylu, üzüntü veren, hüzün kaynağı şeylerden dolayı çok ah eden.

اَعْرِضْ عَنْ هَذَا — Bundan uzak dur. Lut kavmi hakkında bizimle tartışmaktan vazgeç.

غَيْرُ مَرْدُودٍ — Reddolunmaz. Hiç kimse onu geri çeviremez. Çünkü Allah buna karar vermiştir. Artık bu kararın yürürlüğe girmesi kaçınılmazdır.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde, Hz. İbrahim (a.s.)'e yönelik müjdeyi içeren kıssa devam ediyor ve Yüce Allah şöyle buyuruyor: "İbrahim'den korku gidip melekleri tanıyınca, kendisine evlat müjdesi verilmesinden sonra Lut kavmi hakkında tartışmaya başladı. İçlerinde Hz. Lut'un ve mü'minlerin bulunduğunu söyleyerek helakı durdurmak istedi. "Orada Lut vardır, dedi."

Ona Ankebut suresindeki ilgili âyetle cevap verildi:

"Biz orada kimin olduğunu daha iyi biliriz. Kesinlikle onu ve ailesini kurtaracağız. Ama karısı hariç. O geride kalanlardan olacak."(1)

"Doğrusu İbrahim, yumuşak huylu, duygulu ve gönülden Allah'a yönelen biriydi."

Bu ifade ile, Hz. İbrahim (a.s.)'in Lut kavmi ile ilgili olarak meleklerle tartışmaya girmesinin nedenine işâret ediliyor. Hz. İbrahim peygamber (a.s) yufka yürekli, halim, cezalandırma yönüne gitmekten hoşlanmayan bir kimseydi. Bu yüzden belki yaptıklarına pişman olurlar diye azâbın tehir edilmesini istemişti. İçli, duygulu, gönülden boyun eğen, üzüntü verici bir şey gördüğü

(1) Ankebut Sûresi: 32

veya işittiği zaman çok "ah!" eden bir insandı. Her zaman tevbe ederek gönülden Rabbine yönelirdi. Hz. İbrahim (a.s) meleklerle tartışmada ısrarlı olunca melekler ona: Ey İbrahim! Bizimle tartışmaktan vazgeç, Rabbinin onlara ilişkin helak emrinin vakti gelmiştir.

"Gerçekten onlara geri çevirilmeyecek bir azap gelmiştir."

Bu azâbı herhangi bir kimsenin durdurması mümkün değildir. Âyetlerin akışı içinde bu azâba değinilecektir.

SONUÇ

1- Tavsiyeleri kabul edebilecek durumda olan bir kimse ile konuşulabilir, tartışılabilir ve gerekli tavsiyeler yapılabilir.

2- Hilm, yani her hatayı cezalandırma yönüne gitmeme özelliğinin insanda bulunması bir fazilettir.

3- Her fırsatta gönülden Allah'a yönelmek üstün bir niteliktir.

4- Allah'ın takdir ettiği şey geri çevirilemez. O'nun hükmü kesinlikle gerçekleşir.

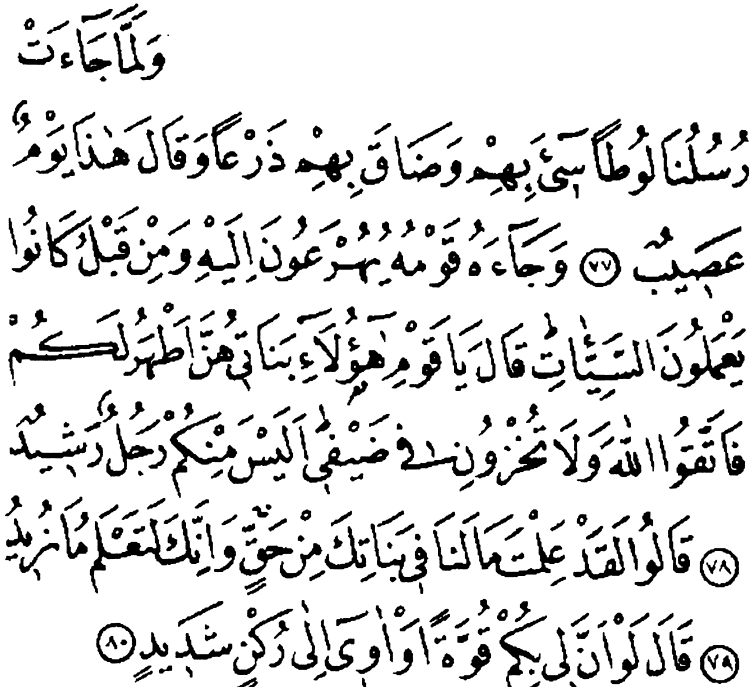
وَلَمَّا جَآءَتْ
رُسُلُنَا لُوطًا سِيٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَٰذَا يَوْمٌ
عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَآءَهُۥ قَوْمُهُۥ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِن قَبْلُ كَانُوا
يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِى هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ
فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِى ضَيْفِىٓ ۖ أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ
﴿٧٨﴾ قَالُوا۟ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِى بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ
﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ أَنَّ لِى بِكُمْ قُوَّةً أَوْ ءَاوِىٓ إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾

77- Elçilerimiz Lut'a geldiği zaman, onlardan dolayı kaygılandı, göğsünü bir sıkıntı bastı ve : "Bu, zorlu bir gün" dedi.

78- Kavmi ona doğru koşarak geldi; onlar daha önceden kötülükler işlemekteydiler. "Ey kavmim!" dedi. "İşte benim kızlarım, bunlar sizler için daha temizdir. Artık Allah'tan korkun ve beni misafirim önünde küçük düşürmeyin. İçinizde hiç aklı başında olan bir adam yok mu?"

79- Dediler ki: "Andolsun, senin kızlarında bizim haktan bir şeyimiz olmadığını sen de bilmişsindir. Bizim ne istediğimizi gerçekte sen biliyorsun."

80- Dedi ki: "Size yetecek gücüm olsaydı veya sağlam bir yere sığınabilseydim."

SÖZLÜK

سِيءَ بِهِمْ	Onlardan dolayı kaygılandı. Gelişlerinden dolayı tasalanmaya başladı.
وَ ضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا	Onlardan dolayı göğsünü bir sıkıntı bastı. Karşılaştığı meseleyi kaldıracak gücü kalmadı.
يَوْمٌ عَصِيبٌ	Zorlu bir gün. Şiddetli, dayanılmaz bir gün.
يُهْرَعُونَ اِلَيْهِ	Ona doğru koşuyorlar. Şehvetten çılgına dönmüş olarak hızlı adımlarla ona doğru yürüyorlar.
اَلسَّيِّئَاتُ	Kötülükler. Erkeklerle ilişki kurmak suretiyle büyük günah işlemek.
وَ لَا تُخْزُونِ فِى ضَيْفِى	Misafirim önünde beni küçük düşürmeyin. Misafirime saldırmakla beni rezil etmeyin, aşağılamayın.
رَجُلٌ رَشِيدٌ	Aklı başında, râşid bir adam. Olayları ve âkibetlerini akledebilen olgun bir insan.
اَوْ اٰوِى اِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ	Veya Sağlam bir yere sığınabilseydim. Size karşı beni savunabilecek güçlü bir aşirete sığınabilseydim. Hz. Lut'un aşireti yoktu. Çünkü O, bir yabancıydı.

AÇIKLAMA

Burada Hz. Lut (a.s) melekler ve kavmi arasında geçenlere giriş yapılı-

yor. Bu meyanda Yüce Allah buyuruyor ki:

"Elçilerimiz geldiği zaman"

Bunlar daha önce de Hz. İbrahim (a.s.)'e konuk olan meleklerdir.

"Lut'a geldiği zaman, onlardan dolayı kaygılandı."

Canı sıkıldı. İçini bir endişe, bir tasa kapladı. Kavminin mücrimlerinin (günahkârlarının) onlara neler yapabileceklerini düşündükçe korkmaya başladı.

"Bu gün zorlu bir gün," dedi."

Misafirlerine alçakça ve iğrenç tecavüzlerin olabileceği zorlu bir gün idi. Gözlerinin önünde misafirlerine tecavüz etmeye yeltenebilirlerdi. İlk âyetten çıkan anlam budur.

Sonraki 78. âyette ise, Yüce Allah, Hz. Lut'un böylesine zorlu, böylesine sıkıntılı bir gündeyken kavminin ona gelişini haber veriyor:

"Kavmi ona doğru koşarak geldi."

Azmış ve hayvansal şehvetin kavurucu etkisiyle gözleri yuvalarından fırlamış bir halde evinin yolunu tuttular. Gelmeden önce de erkeklerle sapık ilişkiye girmişlerdi. Hz. Lut bu gözü dönmüş güruhu misafirlerinden uzaklaştırmak istedi.

"Ey kavmim!" dedi. "İşte benim kızlarım, bunlar sizler için daha temizdir. "İşte toplumdaki kadınlar. Bunlarla ilişki kurmanız daha temizdir. Onlarla evlenmeniz daha uygundur. Allah'ın öç almasından korkun. Beni misafirim karşısında küçük düşürmeyin, beni rezil etmeyin. İçinizde hiç aklı başında olan bir adam yok mu? Aranızda iyiliği emredip, kötülüğe engel olacak olgun bir insan yok mu? Lânet olasıcalar ona şu cevabı verdiler:

"Andolsun, senin kızlarında bizim bir şeyimiz olmadığını sen de bilmişsindir."

Senin kızlarına ilgi duymuyoruz, onlara ihtiyacımız yoktur. Ne istediğimizi sen çok iyi bilirsin. Bizim istediğimiz, erkeklerle ilişki kurmaktır. Gözü dönmüş sapıklara Hz. Lut (a.s.)'un cevabı şu oldu:

"Size yetecek gücüm olsaydı."

Yardımıma koşacak kimseler olsaydı ve sizin bu sapıkça arzularınıza engel olsalardı keşke!.. Ya da "Sağlam bir yere sığınabilseydim." Beni koruyacak, suçlular güruhuna karşı misafirlerimi himaye edecek güçlü bir aşirete sığınabilseydim?

SONUÇ

1- Misafiri en güzel biçimde ağırlamak, onu her türlü kötülüğe karşı korumak övgüye değer bir fazilettir.

2- Kötü alışkanlıklar, insanı sonuçta sapıklığa götüren davranışlardır.

3- Kötülüğü önlemek için helal olan her türlü imkanı kullanmak gerekir. Çünkü Hz. Lut, misafirlerini kavminin kötü fiillerinden kurtarmak için kavmine dedi ki; nikahla kendinize helal olan kızlarla evlenin de bu kötü davranışı terkedin.

4- İyiliği emreden, kötülüğü yasaklayan kimselerin bulunmadığı bir ortamda yaşamaktan daha kötüsü olamaz.

5- Kötülüğü defetmek ve iğrençliği hayattan uzaklaştırmak için kuvvet toplama ve kuvvet bulma isteğini açığa vurmak, övgüye değer bir davranıştır.

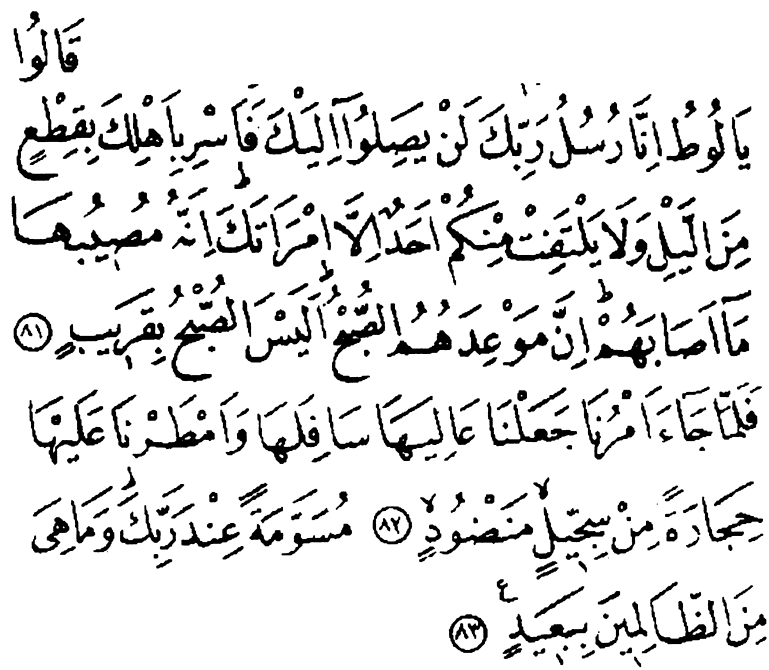
قَالُوا
يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ
مِّنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا
مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾
فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا
حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ
مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾

81- Elçiler dediler ki: "Ey Lut! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana kesin olarak ulaşamazlar. Gecenin bir parçasında ailenle birlikte yürü. Sakın, hiç biriniz dönüp arkasına bakmasın; fakat senin karın başka. Çünkü onlara isabet edecek olan, ona da

isabet edecektir. Onlara vaad olunan azap sabah vaktidir. Sabah da yakın değil mi?"

82- Böylece emrimiz geldiği zaman, üstünü altına çevirdik ve üzerlerine balçıktan pişirilmiş, istif edilmiş taşlar yağdırdık.

83- Rabbinin katında "belki bir biçime sokulmuş, damgalanmış" olarak. Bunlar zalimlerden uzak değildir.

SÖZLÜK

فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ	Ailenle birlikte geceleyin yürü. Geceleyin gizlice memleketin dışına çık.
بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ	Gecenin bir parçasında.
الصُّبْحُ	Sabah. Fecrin doğuşundan güneşin doğuşuna kadar süren vakit.
جَعَلْنَا عَالِيَهَا	Köyün altını üstüne çevirdik.
مِنْ سِجِّيلٍ	Pişirilmiş, taşlaşmış çamurdan.
مَنْضُودٍ	Üst üste istif edilmiş.
مُسَوَّمَةً	Özel bir işaretle belirtilmiş.
عِنْدَ رَبِّكَ	Rabbinin indinde. Rabbinin katında. Rabbinin katında işaretlenmişlerdir. Üzerlerine damga vurulmuştur.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı Hz. Lut'un misafirleri ve kavmi arasında geçenleri anlatarak devam ediyor. Hz. Lut'un korkusu, çaresiz bir paniğe dönüşüp de saygıdeğer misafirlerini himaye edecek bir güçten yoksun oluşunun üzüntüsünü belirterek: "Size yetecek gücüm olsaydı veya emniyetli bir yere sığınabilseydim." deyince melekler ona şöyle dediler: "Ey Lut! Biz Rabbinin elçileriyiz." Seni kurtarmak ve kavmini helak etmek üzere gönderildik. Onlar sana ilişemezler. En ufak bir kötülükte bulunamazlar. Gecenin bir parçasında aileni yola çıkar. Gece karanlığından yararlanarak memleketi terkedin. Bu sırada sizden hiç kimse arkasına bakmaya kalkışmasın. Sapık kavmin başına gelen azâbı, hoş olmayan durumlar görüp de içinde bir hüzün ve bir acıma duygusu meydana gelmesin. Karın hariç. O, kötü huylu biridir. Onu köyde bırak. Şayet sizinle birlikte çıkacak olursa, bırak arkasına baksın. O zaman kavminin ba-

şına gelenler onun da başına gelir. Hz. Lut (a.s) bu sırada, onlardan kavminin ne zaman azaba çarptırılacaklarını sordu. Melekler, onlar için öngörülen vâdenin sabah olduğunu söylediler. Hz. Lut öngörülen vâdeyi uzak görüyordu. Bunun üzerine melekler: "Sabah yakın değil mi?" dediler.

"Emrimiz geldiği zaman, üstünü altına çevirdik."

Hz. Lut kavmi için öngörülen azâbın vâdesi dolunca, Yüce Allah Cebrâil'e emrederek onu söz konusu halkın memleketinin üzerine saldı. Hz. Cebrâil memleketin üstünü altına çevirdi. Her şeyi alt üst etti. Yüce Allah memleketin üzerine pişmiş çamurdan taşlar yağdırdı. Bu kavme mensup olup da memleket dışında olan kimselere de bu taşlardan biri isabet edip onu helak ediyordu.

"İstif edilmiş, belli bir biçime sokulmuş, damgalanmış taşlar..."

Ey Allah'ın elçisi! Bu taşlar senin Rabbinin katında işaretlenmişlerdir.

"Bunlar zalimlerden uzak değillerdir."

Helak edilmiş bu beldeler Arap müşriklerinden uzak değildir. Veya Hz. Lut kavminin başına yağdırılan bu taşların başka zalimlerin başlarına yağması pek uzak bir ihtimal değildir.

SONUÇ

1- Geceleyin yola çıkmak olabilir. Uzak mesafeleri yorulmadan kat etmek mümkün olduğu için gece yolculuğu daha bereketli olabilir.

2- Zalimlerin helak olmasına üzülmek doğru değildir.

3- Dört şehrin bir saat içinde alt üst olması, Yüce Allah'ın kudretinin bir göstergesidir.

4- Her zaman ve her mekandaki zalimler en şiddetli ve en korkunç azapların tehditi altındadırlar.

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ
يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ وَلَا تَنْقُصُوا

الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَاكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾ وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ
وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ
مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ
وَمَا أَنَا عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾

84- Medyenoğulları'na da kardeşleri Şuayb'i peygamber olarak gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibadet edin. O'ndan başka ilahınız yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik tutmayın; gerçekten sizi bir bolluk ve refah içinde görüyorum. Doğrusu sizi çepeçevre kuşatacak olan bir günün azabından korkuyorum."

85- "Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı, adaleti gözeterek, tam tutun, insanların eşyasını değerden düşürüp eksiltmeyin ve yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın."

86- "Eğer mü'minseniz, Allah'ın bıraktığı sizin için daha hayırlıdır. Ben, sizin üzerinizde bir gözetleyici değilim."

SÖZLÜK

وَ اِلٰى مَدْيَنَ	Medyen'e, Medyen halkına gönderdik.(1)
اَلْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ	Ölçü ve tartı.Tarttığınız zaman ölçü ve tartıyı eksik tutmayın.
عَذَابُ يَوْمٍ مُحِيطٍ	Çepeçevre kuşatıcı günün azâbı. Hiç birinizin kurtulmasına fırsat bırakmayan bir günün, kuşatıcı azâbı.
بِالْقِسْطِ	Adâletle. Eşitçe. Alırken veya verirken ölçü ve tartıyı aynı düzeyde tutun.

(1) Medyen, kabilenin babası idi. Hz. İbrahim (a.s.)'in oğlu idi. Hz. Lut (a.s.)'un kızlarından biriyle evliydi.

وَ لاَ تَبْخَسُوا Eksiltmeyin. Başkalarının ölçü, tartı veya başka bir hususta haklarını eksik vermeyin. Üzerinizdeki haklarını kısmayın.

وَ لاَ تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ Yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın.

بَقِيَّةُ اللّٰهِ خَيْرٌ لَكُمْ Allah'ın bıraktığı sizin için daha hayırlıdır. Ölçü ve tartıyı tam tutarak insanların haklarını verdikten sonra geriye kalan kazanç, Allah'ın size haram kıldığı şeyden daha hayırlıdır.

وَ مَا اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ Ben sizin üzerinizde gözetleyici değilim. Ölçüyü ve tartıyı nasıl yaptığınızı denetlemem. Sadece size öğüt veririm, sizi uyarırım, hepsi bu kadar.

AÇIKLAMA

Bu âyetler, Hz. Şuayb (a.s) ile kavmimi, Medyenoğulları arasında geçen olayları konu alan kıssaların başlangıcıdır.

"Medyenoğullarına da kardeşleri Şuayb'i peygamber olarak gönderdik."

Medyen kabilesine peygamber olarak, kendi soylarından gelen Şuayb'i görevlendirdik.

Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibadet edin. O'ndan başka ilahınız yoktur."

Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığını tasdik edin, kulluk etmeye layık tek ilah O'dur. O'dur sizi yaratan, rızkınızı verip işlerinizi yönlendiren O'dur...

"Ölçüyü ve tartıyı eksik tutmayın."

Bir kimseye bir şeyi ölçtüğünüzde eksik ölçmeyin, tarttığınızda eksik tartmayın.

"Gerçekten sizi bolluk ve refah içinde görüyorum."

Rızkınız alabildiğine boldur ve refah içinde yaşıyorsunuz.

"Doğrusu sizi çepeçevre kuşatacak olan bir günün azabından korkuyorum."

Şayet şirke dayalı yaşayış tarzınızı, ölçü ve tartıyı eksik tutmayı sürdürürseniz topyekün olarak bir azâba uğrarsınız ve içinizde hiç kimse bu kuşatıcı azaptan yakasını kurtaramaz.

"Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı tam tutun."

Burada eksik tartmaya, eksik ölçmeye ilişkin yasaktan sonra, tam tartmaya, tam ölçmeye ilişkin bir emir yer alıyor. Amaç, önceki yasağı pekiştir-

mektir. Bir de az sonra gelecek olan bir yasağa ön hazırlık yapmaktır. Söz konusu yasak, insanların eşyalarını değerden düşürmeyle alakalıdır.

"İnsanların eşyasını değerden düşürüp eksiltmeyin."

Haklarını çiğnemeyin, alacaklarını kısmayın. Ve ardından daha kapsamlı bir yasağa yer veriliyor:

"Yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın."

Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışmayın. Çünkü bu, her türlü günahı ve her türlü haramı kapsayıcı genel bir suçtur.

"Eğer mü'minseniz, Allah'ın bıraktığı sizin için daha hayırlıdır."

İnsanların hakkını tam olarak verdikten sonra elinizde kalan mal, eksik tartma ve kısma sonucu elde ettiğiniz maldan daha hayırlıdır. Öncekinde bereket, diğerinde ise bereketsizlik vardır, yel savurup götürür. Eğer Allah'ın şeriatına, müjde ve tehditlerine inanıyorsanız bu emir ve yasakları kesinlikle gözetin.

"Ben, sizin üzerinizde bir gözetleyici değilim."

Alış-verişinizi gözetleyecek değilim. Haksızlıklarınız ânında tesbit edip, cezalandırma imkanım da bulunmuyor. Ben sadece size öğüt vererek uyarıyorum.

SONUÇ

1- Bütün peygamberler tek ve değişmez bir dâveti sunmuşlardır: Önce Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığını ilan etmiş, ardından bunun gereği olan emir ve yasakları duyurmuşlardır. Böylece, maddi ve manevi hüsrandan kurtardıkları insanı mutluluk ve olgunluğa kavuşturmayı hedeflemişlerdir.

2- Ölçü ve tartıyı eksik tutmak, şiddetli haramdır.

3- Az da olsa helal mala razı olmak, çok da olsa haram maldan buğzetmek ve ondan kaçınmak farzdır.

4- İşçi ücreti ve eşyaların fiyatı gibi hususlarda insanların hakettiklerinin altında ücret vermek haramdır.

5- Ne şekilde olursa olsun, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışmak haramdır. Yeryüzünde çıkarılabilecek en büyük bozgunculuk, Allah'ın şeriatını yürürlükten kaldırmaktır.

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَوٰتُكَ
تَأْمُرُكَ أَنْ نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَّفْعَلَ فِي
أَمْوَالِنَا مَا نَشٰٓؤُا ۖ إِنَّكَ لَأَنتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَا قَوْمِ
أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا
حَسَنًا ۚ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْهَىٰكُمْ
عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا
تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾
وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَا أَصَابَ
قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ
مِّنكُم بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّي
رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾

87- Dediler ki: "Ey Şuayb! Atalarımızın taptığı şeyleri bırakmamızı ya da mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi senin namazın mı emrediyor? Çünkü sen, gerçekte yumuşak huylu aklı başında bir adamsın."

88- Dedi ki: "Ey kavmim! Görüşünüz nedir söyler misiniz? Ya ben Rabbimden apaçık bir belge üzerinde isem ve o da beni

kendisinden güzel bir rızık ile rızıklandırmışsa? Ben, size yasakladığım şeyleri, kendim yaparak size aykırı düşmek istemiyorum. Benim istediğim, gücüm oranında yalnızca ıslah etmektir. Benim başarım ancak Allah iledir; O'na tevekkül ettim ve O'na içten yönelip-dönerim."

89- "Ey kavmim! Bana karşı gelişiniz, sakın Nuh kavminin ya da Hud kavminin veya Salih kavminin başlarına gelenlerin bir benzerini size de isabet ettirmesin. Üstelik Lut kavmi size pek uzak değil."

90- "Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tevbe edin. Gerçekten benim Rabbim, esirgeyendir, sevendir."

SÖZLÜK

أَصَلَاتُكَ Namazın mı? O çokça kıldığın namazın mı aklını çeldi de, atalarımızın taptıkları ilahları bırakmak ve malımız üzerinde istediğimizi yapmamak gibi olmayacak şeyleri bize emrediyorsun?

اَلْحَلِيمُ الرَّشِيدُ Yumuşak huylu, aklı başında. "Hilm; kaba ve sert olmanın, Rüşd ise; ahmaklığın, beyinsizliğin karşıtıdır. Hiç kuşkusuz onların amacı Hz. Şuayb (a.s)'ı övmek değildir. Tam tersine O'nunla alay etmektedirler.

اَنْ اُخَالِفَكُمْ Benim size muhalefet etmem. Size bir şeyi yasaklayıp da, sizden sonra o şeyi yapmak istemiyorum.

اِنْ اُرِيدُ اِلَّا الْاِصْلَاحَ Ben sadece ıslah etmek istiyorum. Ben sadece sizi düzeltmeyi, bozuk hayat biçiminizi ıslah etmeyi diliyorum.

وَ مَا تَوْفِيقِي اِلَّا بِاللّٰهِ Yardımım sadece Allah katındandır. Yapıcı hareketler içinde olmam ve ıslah hareketini yürütmem, ancak Yüce Allah'ın bana yönelik bir lütfudur.

وَ اِلَيْهِ اُنِيبُ Ve O'na dönerim. O'nun rızasını gözetirim. Her işimde ve hareketimde ona yönelirim.

لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي Bana karşı çıkışınız, size azap getirmesin! Yani bana isyan etmenizden dolayı Nuh kavmi ve onlardan sonra gelip geçen kavimlerin başına gelen azâbın sizin de başınıza gelmesine neden olmasın.

وَ مَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ — Lut kavmi sizden uzak değildir. Çünkü Maan ve Ürdün arasında bulunan Medyen'e Lut gölü yakındı. Dolayısıyla hem zaman-mekan hem de onlara gelen azap bakımından Lut kavmi sizden uzak değildir.

رَحِيمٌ وَدُودٌ — Şefkatli, sevendir. Mü'minlere karış merhametlidir, muttakileri sever.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı Hz. Şuayb (a.s) ve kavmi Medyenoğulları arasında geçenleri konu alan kıssa ile devam ediyor. Hz. Şuayb (a.s) kavminden tek ve ortaksız Allah'a kulluk etmelerini ölçü ve tartıyı eksik tutmaktan vazgeçmelerini, insanların eşya ve emeklerinin değerini düşük tutmamalarını, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmamalarını istemişti. Medyenoğulları paranın değerini düşürerek piyasaya sürüyorlardı. Yol kesip soygunculuk yapıyorlardı. Hz. Şuayb'ın bu önerisine verdikleri cevaba gelince:

"Dediler ki: Ey Şuayb! Atalarımızın taptığı şeyleri bırakmamızı ya da mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi senin namazın mı emrediyor?"

Bu ifadeyle, atalarının da taptığı putlara kulluk etmekten vazgeçmelerini isteyen Şuayb peygamberi reddediyorlardı. Bunun yanısıra, ölçü ve tartıyı tam tutmaya, insanların eşya ve emeklerinin değerini düşük tutmamaya, hak ve adâlet ilkelerine göre hareket etmeye ilişkin teklifini de kabul etmediklerini vurgulamış oluyorlardı. Emir ve yasaklarını tanımadıklarını bildiriyor ve bunu, onun çok namaz kılmasına bağlıyorlardı. Çünkü onlara göre Hz. Şuayb aklı zayıflatıcı, kavrama yeteneğini köreltici bir illete yakalanmıştı.

"Çünkü sen, gerçekte yumuşak huylu, aklı başında bir adamsın."

Bu sözleri, alay etmek için sarfediyorlardı. Yoksa onlar, Hz. Şuayb'ın halimliğine, yumuşak huyluluğuna ve aklı başında oluşuna inanmıyorlardı. Gerçi Hz. Şuayb (a.s) onların dedikleri gibiydi. Çünkü halim, öfkelendiği zaman, bu öfkesi kendisini normal zamanda yapamayacağı şeyleri yapmaya zorlamayan kimsedir. Beyinsize gelince, onun mal ve benzeri şeyler üzerinde tasarrufta bulunması uygun değildir. 87. âyetin içerdiği anlam budur. Sonraki üç âyet ise, Hz. Şuayb'in onların bu sözlerine verdiği cevabı kapsamaktadır:

"Ey kavmim! Görüşünüz nedir söyler misiniz?" Bana haber verin: "Ya ben Rabbimden apaçık bir delil üzerinde isem."

O'nun tek ve ortaksız ilahlığını kesin bir bilgi ile biliyorum. Sevdiği ve öfkelendiği şeyleri, dostlarına yönelik vaadlerini, düşmanlarına yönelik azap tehditlerini kesin olarak biliyorum. O'ndan helal ve temiz bir rızık bekliyorum. Şimdi söyleyin bana, bu hakkı ve hayrı inkar edip sizin yanlışınızla birlik olmam bana yaraşır mı?.. Elbetteki yaraşmaz. Bir şey daha var; ben size yasakladığım şeyi kendim yaparak size aykırı düşmek istemiyorum. Size ölçü ve tartıyı tam tutmayı emrederken, kendim eksik ölçüp tartmıyorum. Puta tapmayın derken, kendim gidip putlara kulluk yapmıyorum. Paranın değerini düşürmek için hacmini küçültmüyorum. Yani, kınanmayı ve yerilmeyi hakeden, söylediğini yapmayan güvenilmeyen biri değilim. Sözüne ve yaptığı işine güven olmaz bir tutarsızlık içinde değilim. Öte yandan, ben size neyi emretmiş ve neyi yasaklamışsam, amacım elimden geldiğince gücüm yettiğince hayatınızı ıslah etmektir. Bu konuda başarımın kaynağı benim ve sizin Rabbiniz Yüce Allah'tır. Her işimde O'na güvenip dayanmışımdır. Sadece O'na tevekkül ederim. Tevbe ederek ve itaate devam ederek kulluk amacı ile yalnızca O'na yönelirim. Sonunda onları inatçılığa ve kalın kafalılığa karşı şu şekilde uyarıyor: "Ey kavmim! Bana karşı gelişiniz, sizi küfür ve günah esaslı hayat biçimini sürdürmede ısrarlı olmaya sürüklemesin. Yoksa Nuh kavmi gibi suda boğulmak ya da Hud kavmi gibi kök söktürücü bir rüzgara tutulmak veya Salih kavmi gibi yürek hoplatıp anında öldüren dehşet verici bir çığlığa yakalanmak suretiyle dillere destan olacak bir azaba çarptırılırsınız."

"Üstelik Lut kavmi size pek uzak değil."

Bu helak olmuş kavim, zaman ve mekan olarak size pek yakındır. Nasıl bir yıkıma uğradıklarını öğrenmişsinizdir... Dolayısiyle, sırf bana muhalefet etmek için kendinizi korkunç bir azâbın kucağına atmayın. Şirk ve günah yüklü hayat biçiminizden dolayı Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra itaatle yönelerek O'na tevbe ediniz.

"Gerçekten benim Rabbim, esirgeyendir."

Tevbe ederek kendisine yönelenleri azâba uğratmaz.

"Sevendir."

Kendisine dönenleri, gönülden itaat edenleri sever.

SONUÇ

1- Kişinin bir şeyi başkalarına yasaklayıp kendisinin yapması ve bir şeyi başkalarına emredip kendisinin yapmaması son derece olumsuz ve kötü bir örnektir.

2- Gerçeği kabullenip bağlanmayı engelleyen inatçılık ve dikbaşlılık kötü bir huydur.

3- Günahlardan bağışlanma dileyip tevbe etmek farzdır.

4- Yüce Rabb'imizin sıfatlarından biri de rahmet ve sevmedir.

قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ
وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ ۖ
وَمَا أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُم
مِّنَ اللَّهِ ۖ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ
مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۖ سَوْفَ
تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ ۖ
وَارْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا
الصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٩٤﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا
فِيهَا ۗ أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾

91- "Ey Şuayb!" dediler. "Senin söylediklerinin çoğunu biz kavrayıp anlamıyoruz. Doğrusu biz seni içimizde zayıf biri görüyoruz. Eğer yakın çevren olmasaydı, gerçekten seni taşa tutar öldürürdük. Sen bize karşı güçlü ve üstün değilsin."

92- Dedi ki: "Ey kavmim! Sizce benim yakın çevrem, Allah'tan daha mı üstündür ki, O'nu arkanızda unutuluvermiş bir şey edindiniz? Şüphesiz benim Rabbim, yapmakta olduklarınızı sarıp-kuşatandır."

93- "Ey kavmim! Bütün yapabileceğinizi yapın; şüphesiz, ben de yapacağım. Kime aşağılatıcı azap gelecek ve yalancı kimdir, yakında bileceksiniz. Siz gözetleyip durun, ben de sizinle birlikte gözetleyeceğim."

94- "Emrimiz geldiği zaman, tarafımızdan bir rahmetle Şuayb'ı ve onunla birlikte iman edenleri kurtardık; o zulmedenleri dayanılmaz bir ses sarıverdi de kendi yurtlarında dizüstü çökmüş olarak sabahladılar.

95- Sanki orada hiç refah içinde yaşamamışlar gibi. Haberin olsun: Semud halkına nasıl bir uzaklık verildiyse Medyen halkına da rahmetten öyle bir uzaklık verildi."

SÖZLÜK

مَا نَفْقَهُ	Anlamıyoruz. Sözlerinin çoğunu derinliğine anlayamıyoruz.
وَ لَوْلاَ رَهْطُكَ	Eğer senin akrabaların olmasaydı. Eğer akrabalarının fertleri olmasaydı.
وَ مَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ	Sen bizim üzerimizde güce sahip değilsin. Bize göre caydırıcı bir gücün yoktur.
ظِهْرِيًّا	Arkaya atılmış bir şey gibi ilgilenmiyorsunuz, önemsemiyorsunuz.
عَلَى مَكَانَتِكُمْ	Mekanınız üzere. Üzerinde bulunduğunuz güç ve imkanlarınızla.
اَلصَّيْحَةُ	Dehşetli ses. Kendilerini kıskıvrak yakalayan azap.
جَاثِمِينَ	Yıkılmış halde. Diz üstü çöküverdiler.
كَأَنْ يَغْنَوْا فِيهَا	Orada bir gün bile refah içinde yaşamamışlar gibi.

أَلَا بُعْدًا لِمَدْيَنَ Dikkat edin! Medyen'e uzaklık var. Şuayb'ın kavmi Medyen-oğulları kahrolsunlar. Rahmetten uzak olsunlar.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde Hz. Şuayb ve soydaşları arasında geçenleri konu alan kıssa devam ediyor. Aralarında "dedi...", "dediler..." şeklinde geçen karşılıklı konuşma sırasında Hz. Şuayb (a.s) etkileyici bir dille onların her türlü itirazını geri çevirmiş ve Allah'a güvenmenin verdiği manevi güçle, her türlü yersiz iddiaları çürüterek aleyhlerine susturucu deliller sunmuştu. Bunun üzerine soydaşları şiddete başvurmaya kalkışmışlardı. Daha doğrusu sövgülü ve alaylı bir üslup tercih etmişlerdi. Öte yandan helak ediliş saatleri de iyice yaklaşıyordu... Yüce Allah onların lisanından şöyle anlatıyor.

"Ey Şuayb!" dediler. "Senin söylediklerinin çoğunu biz kavrayıp anlamıyoruz."

Önce, gelip kendilerine hitab etmesi için onu davet etmişlerdi, sonra da söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz, diye onu dinlemek istememişlerdi. Halbuki, Hz.Şuayb onlara kendi dilleriyle hitab ediyordu. Fakat büyüklük hastalığı ve kendini beğenmişlik; insanı, zayıfları dinlemekten, onları anlamaktan alıkoyar. Bu yüzden Hz. Şuayb'a dediler ki: "Biz seni aramızda zayıf biri olarak görüyoruz." Bu, onların Hz. Şuayb'ı küçümsediklerinin ifadesiydi. Ve dediler ki: "Eğer yakın çevren olmasaydı, gerçekten seni taşa tutar öldürürdük." Senin mensub olduğun aşiretinin bazı saygıdeğer üyeleri vardır. Onlara duyduğumuz saygıdan dolayı sana ilişmiyoruz. Yoksa seni taşlayarak öldürürdük. Bir şey daha var, biz istesek bunu yaparız ve senin bizim isteğimizi engelleyecek bir gücün de yoktur. Bu noktada Yüce Allah, Hz. Şuayb'ın onlara şu cevabı verdiğini bildiriyor:

"Dedi ki: Ey kavmim! Sizce benim yakın çevrem, Allah'tan daha mı üstündür ki, O'nu arkanızda unutuluvermiş bir şey edindiniz?"

O'nun emir ve yasaklarına aldırış etmiyorsunuz, O'nu bir kenara bırakmış, sözlerine dikkat etmiyor, emirlerini dinlemiyor ve O'na itaat etmiyorsunuz. Öyleyse vay halinize!

"Şüphesiz benim Rabbim, yapmakta olduklarınızı sarıp-kuşatandır."

O'nun ilmi kuşatıcıdır. Dolayısıyla yapıp ettikleriniz de O'nun tarafından biliniyordur. Hiç bir şey O'nun kuşatıcı ilminin dışında değildir. Dolayısıyla

yapıp, ettikleriniz O'nun tarafından biliniyordur. Hiç bir şey O'nun bilgisinin kapsamının dışında değildir. Er veya geç sizi bu yapıp ettiklerinizden dolayı cezalandıracaktır. Sonunda Hz. Şuayb (a.s) soydaşlarının kendisine yönelik tehditlerine bir tehditle karşılık veriyor:

"Ey kavmim! Bütün yapabileceğinizi yapın."

Elinizden gelen her şeyi yapın.

"Şüphesiz ben de yapacağım."

Elimden geleni yapmaya çalışacağım.

"Kime aşağılatıcı azap gelecek, yakında bileceksiniz."

Kimin onur kırıcı, alçaltıcı azâba uğrayacağını ve kimin "yalancı" olduğunu bileceksiniz. Azâba uğrayanı, rezil olanı, onur kırıcı bir şekilde ortada yüzüstü bırakılanı yakında herkes görecektir. O günü bekleyiniz.

"Siz gözetleyip durun, ben de sizinle birlikte gözetleyeceğim."

O günü bekliyorum... Kıssanın bu noktasında Yüce Allah araya giriyor ve şöyle buyuruyor:

"Emrimiz geldiği zaman."

Medyenoğulları'nın azâba uğratılmalarına ilişkin emrimizin vadesi dolduğu zaman "tarafımızdan bir rahmetle Şuayb'ı ve onunla birlikte iman edenleri kurtardık." Onları bizim lütfumuz ve kendilerine yönelik nimetimiz sayesinde kurtardık.

"Zulmedenleri sarıverdi."

Şirk ve günaha dayalı bir hayat sürdürenleri çepeçevre kuşatıverdi.

"Dayanılmaz bir ses."

Azap çığlığı. Bu dayanılmaz ses, yüreklerini ağızlarına getirdi, dizlerinin bağını çözüverdi, bir daha hareket edemeyecek şekilde helak oldular. Yüce Allah azâba uğratılmış hallerini tasvir mahiyetinde şöyle buyuruyor:

"Sanki orada hiç refah içinde yaşamamışlar gibi."

Uzun süre kalıp refah içinde bir hayat sürdürmemişler gibi. Ardından onları lanetliyor:

"Haberiniz olsun: Medyen halkına rahmetten uzaklık verildi."

Rahmetten uzak olsunlar, kahrolsunlar. Bundan önce Semud kavminin helak oluşu gibi.

SONUÇ

1- Arap soyundan gelen, Allah'ın elçisi Hz. Şuayb etkileyici bir hitabete sahipti. Bu yüzden ona "peygamberlerin hatibi" denilmiştir.

2- Şiddetli sosyal krizler, toplumsal patlamanın habercileridir.

3- İnsanların emirlerini uygulamaya önem verip de Allah'ın emirlerini kulak ardı eden ve onları önemsemeyen kimse, ahmaklık ve akılsızlıkta en ileri düzeydedir.

4- Kriz dönemlerinde, Allah'ın bir çıkış yolu göstereceğini ümid etmek, 'korku ve ümit' arasında bir hayat sürdürmenin gereği, övgüye değer bir niteliktir.

5- Allah'ın ve Rasûllerinin verdiği söz doğrudur ve Allah kesinlikle sözünden dönmez.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِ
فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾
يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ الْوِرْدُ
الْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَأُتْبِعُوا فِي هَٰذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ بِئْسَ
الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾

96- Andolsun, Mûsa'yı âyetlerimizle ve apaçık olan bir delille gönderdik.

97- Firavun'a ve onun önde gelen çevresine. Onlar Firavun'un emrine uymuşlardı. Oysa Firavun'un emri doğruya götürü-

cü değildi.

98- O, kıyamet günü kavminin önderliğine geçer, böylece onları ateşe götürmüş olur. Sonunda vardıkları yer, ne kötü bir yerdir.

99- Onlar, burada da, kıyamet gününde de lânete tâbi tutuldular. Bu verilen bağış ne kötü bir bağıştır.

SÖZLÜK

مُوسَى	Mûsa (a.s.) İmranoğlu Musa. Allah ile aracısız konuşandır. Allah onu İsrailoğulları'na peygamber olarak görevlendirmiştir.
بِآيَاتِنَا	Âyetlerimizle. Bunlar dokuz tane mucizeydi. Â'raf sûresinin ilgili âyetinde bunların çoğundan söz edilmiştir.
وَ سُلْطَانٍ مُبِينٍ	Ve açık delil. Allah'ın düşmanı Firavun aleyhine olan güçlü delillerle onu donattık. Böylece Firavun'u yenilgiye uğrattık.
وَ مَلَئِهِ	Ve ileri gelenleri. Firavun'un iktidarındaki devletin ileri gelen adamları.
وَ مَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ	Firavun'un işi doğru değildir. Firavun aklı başında, doğru yola iletici emirler veremezdi. O, her hususta hevasına uyan bir beyinsizdi.
يَقْدُمُ قَوْمَهُ	Kavmini sürüklüyor. Kavminin önüne geçip onları ateşe sürüklüyor. Cehenneme girmelerine öncülük ediyor.
بِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ	Döndükleri bu yer ne kötü, ne iğrenç bir yerdir.
وَ أُتْبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً	Bu dünyada bir lânet onları kovalar. Suda boğulurlar.
بِئْسَ الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ	Bağışlama ne kötü bir bağışlamadır. Kendilerine verilen bağış, ne kötü bir bağıştır. Burada kastedilen, dünya ve ahiret lânetidir.

AÇIKLAMA

Burada Hz. Mûsa (a.s) ve Firavun kıssasına kısaca değiniliyor. Dört âyete sığdırılan bu kıssanın başında Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Andolsun Musa'yı gönderdik."

Hz. Şuayb'ı (a.s) Medyenoğulları'na peygamber olarak gönderdikten sonra İmranoğlu Mûsa'yı da peygamberliğini ve doğru sözlülüğünü, sunduğu devletin gerçekliğini hazırlayan mucizelerle destekli olarak gönderdik. O'na apaçık bir delil verdik. Bu delil, Allah'ın tekliğini, ortaksızlığını, melun Firavun gibi ilahlık taslayan düzmece ilahların bâtıllığını açık biçimde ortaya koyuyor. Bilindiği gibi Firavun: "Sizin için benden başka ilah olduğunu bilmiyorum"(1) demişti. Bu kıssada Yüce Allah biz Mûsa'yı "Firavun'a ve onun önde gelen çevresine" peygamber olarak görevlendirdik, buyuruyor. Apaçık belgelerle, delillerle ve susturucu mucizelerle destekli olarak Firavun'a, ordusunun generallerine ve devletinin üst düzey yöneticilerine Hz. Mûsa (a.s.)'yı gönderdik. Hz. Mûsa (a.s.) onlara hakka uymayı ve bâtılı terketmeyi emretti. İleri gelenler ve üst düzey yöneticiler buna karşı çıktılar ve Firavun'un emrine uydular. Böylece Firavun da onları saptırdı.

"Firavun'un emri doğruya götürücü değildi."

Bu durumda, kendisine uyanları nasıl kurtuluşa iletebilir ki? Yüce Allah O'nun hakkında şöyle buyuruyor:

"O, kıyamet günü kavminin önderliğine geçer."

Onları ateşe doğru sürükler. "Sonunda vardıkları yer ne kötü bir yerdir."

Cehennem ateşi ne dehşet verici bir barınaktır.

"Onlar burada lânete tâbi tutuldular."

Firavun ve halkı bu dünyada lânetlendiler. Kıyamet gününde de lânete uğrayacaklardır.

"Bu verilen bağış, ne kötü bir bağıştır."

Dünya ve ahiret lâneti bu ifadelerle açıklanmaktadır. Âyetin arapçasında geçen "Rifd," yardım ve bağış demektir. "Merfud"" ise, insanlar arasında bu tür bir bağışa layık görülen kimse anlamını ifade eder.

SONUÇ

1- Yüce Allah birinin kendi arzusuyla sapmasını dilemişse (izin vermişse), o kimse âyetlere ve mûcizelere inanmaz. Bilakis onları reddeder, yalanlar. Ve nihayet küfür üzere helak olup gider. Çünkü Allah kimseyi ne ima-

(1) Kasas Sûresi: 38.

na ne de küfre asla zorlamaz.

2- Delillerin güçlü olması belgelerin çokluğu insanların dâveti doğru biçimde algılayıp anlamaları sonucunu bir zorunluluk olarak doğurmaz. Çünkü kabul etmeyenler inatlarından dolayı da inkar edebilmektedirler. Bu durumda o inatçı insanlara nekadar kuvvetli delil getirirseniz getirin inanmazlar. Hatta Allah'ı açıktan görseler dahi inatları tutmuşsa inanmamaya çeşitli bahaneler uydurabilirler.

3- Şerrin liderlerine, bozgunculuk ve sapıklığın önderlerine uymaktan, izlerinde gitmekten şiddetle kaçınmak gerekir. Çünkü onlar insanları cehennem ateşine sürüklemektedirler

4- Bâtılın kötülük ve fesat yuvaları, taraftarlarının sonunda varacağı yer ne kötüdür. Bu kötü yer, cehennemin tâ kendisidir. Bu kullar, dünyada iken yaptıkları kötü amellerin karşılığında cehenneme girmişlerdir. Allah hiç kimseye zulmetmez.

5- Hem dünyada, hem de ahirette azâba uğratılanlar, insanların en kötüleridir. Bunun sebebi, yapmış oldukları kötü amellerin karşılığını almalarıdır.

ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيْكَ مِنْهَا
قَآئِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ
فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ
لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ
رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِىَ ظَٰلِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ أَلِيمٌ شَدِيدٌ
﴿١٠٢﴾

100- Bunlar, sana doğru haber olarak aktardığımız geçmişteki nesillerin haberleridir. Onlardan kimi ayakta kalmış, kimi de biçilmiş ekin gibi kalıntısı silinmiştir.

101- Biz onlara zulmetmedik, ancak onlar kendi nefislerine zulmettiler. Böylece Rabbinin emri geldiği zaman, Allah'ı bırakıp da taptıkları ilahları, onlara hiç bir şey sağlayamadı, "helak ve kayıplarını" arttırmaktan başka bir işe yaramadı.

102- Onlar, zulüm işler haldeyken, ülkeleri yakaladığı zaman? Rabbinin yakalaması işte böyledir. Gerçekten O'nun yakalaması pek acı, pek şiddetlidir.

SÖZLÜK

ذٰلِكَ — Bu. Tefsirini sunduğumuz sûrede yer alan peygamber kıssalarına yönelik bir işârettir.

مِنْ اَنْبَاءِ الْقُرٰى — Şehrin haberlerinden. Nesillerin, memleketlerde ikâmet eden Nuh, Ad, Semud, Lut, Medyen ve Firavun halklarının haberleridir.

مِنْهَا قَائِمٌ وَ حَصِيدٌ — Kalandan ve yok olandan bu memleketlerden bir kısmının harabeleri hâlâ ayakta duruyor. Salih peygamberin yaşadığı Medain gibi. Bir kısmından da geride tek bir iz bile kalmamıştır. Adoğulları'nın yurtları gibi.

اَلَّتِى يَدْعُونَ — Dua ettikleri. Dua ederek, kurban ve adak sunarak ve adlarına yemin ederek kulluk yaptıkları düzmece ilahlar.

غَيْرَ تَتْبِيبٍ — Hüsran ve helaktan başka.

اِذَا اَخَذَ الْقُرٰى — Şehri tuttuğu zaman. Memleketleri içlerindekilerle beraber suç üstü yakalayıp günahlarından dolayı cezalandırdığı zaman.

اَلِيمٌ شَدِيدٌ — Elem vericidir, şiddetlidir, dayanılmazdır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, sûrenin akışı içinde, geçmiş kavimlere ilişkin doğru kıssaları peygamber efendimize aktardıktan sonra, O'na şöyle hitab ediyor: "Bunlar..." sûrenin akışı içinde, sana doğru biçimde aktardığımız geçmiş kavimlere

ilişkin haberler, "nesillerin haberleridir." Helak edilen bu beldelerin halkları ile ilgili bu haberleri sana aktarmamızın sebebi, nebiliğini pekiştirmek, Rasullüğünü insanlara ispat etmek, kuvvetlendirmek ve sana moral vermektir...

"Onlardan kimi ayakta kalmış, kimi de biçilmiş ekin gibi silinmiştir."

Söz konusu beldelerin bir kısmının izlerine, geride kalmış sur ve sütun kalıntılarına rastlamak mümkündür. Ama bir kısmının ise, geride en ufak bir izi kalmamıştır, biçilmiş ekin gibi silinip gitmişlerdir. İzlerini bulmak, kalıntıları üzerinde dolaşmak mümkün değildir.

"Biz onlara zulmetmedik."

Onları helak etmekle, haksızlık etmedik onlara. Ama onlar şirk ve günahlarla dolu bir hayat sürdürmekle, âyetlerimize karşı inkarcı ve alaycı bir tavır takınmakla, elçilerimizi küçümseyip dâvetimize burun kıvırmakla kendi kendilerine zulmettiler...

"Allah'ı bırakıp da taptıkları ilahları, onlara hiç bir şey sağlayamadı..."

İlah edindikleri, dua, adak, kurban ve tâzim gibi kulluk kastı taşıyan davranışlarda bulundukları put ve heykeller onlara hiç bir şey sağlayamadı.

"Rabbinin emri geldiği zaman..."

Allah'ın azap için öngördüğü vâde dolduğu zaman, düzmece ilahların onlara olumlu hiç bir katkıları olmadı. Helak ve kayıplarını arttırmaktan başka. Sadece yıkımlarını, hüsranlarını ve yok oluşlarını hızlandırdılar...

Son âyette ise Yüce Allah elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.)'e şöyle hitab ediyor:

"Rabbinin yakalaması işte böyledir."

İşte Rabbin suçluları böyle yakalar.

"Ülkeleri yakaladığı zaman."

Başkentleri ve büyük şehirleri içindekilerle beraber, onlar şirk ve günah esaslı bir hayat sürdürdükleri için zulmediyorlarken, kıskıvrak yakaladığı zaman... İşte böyle yakalar...

"O'nun yakalaması pek acı, pek şiddetlidir."

Elem vericidir, dayanılmazdır. Acaba müşrikler, kafirler ve zalimler bu dehşet verici günden ibret alıp şirk, küfür ve zulüm esaslı hayatı terk edecekler mi, Yüce Allah onları, önceki kuşaklar gibi, bu halleriyle kıskıvrak yakalamadan önce?..

SONUÇ

1- Yüce Allah geçmiş kuşakların başlarından geçen olayları içeren kıssaları anlatmak suretiyle Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini pekiştirerek dâvetinin yayılmasına ön ayak oluyor böylece O'na büyük bir moral ve destek sağlıyor.

2- Yüce Allah şirk ve günaha dayalı bir hayat biçimini sürdüren zalim toplumları helak edip yıkıma uğratırken zulümden beridir.

3- Allah müşriklerden öç alırken, onların kulluk ettikleri düzmece ilahların onlara hiç bir olumlu katkıları olmaz. Yıkımlarını ve hüsranlarını çabuklaştırmaktan başka bir şey yapamazlar.

4- Zâlimler uyarılıyorlar. Geçmiş zâlimlerin akibetinin kendi başlarına da gelebileceği vurgulanarak tehdit ediliyorlar.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمٌ
مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُ
إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۚ
فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ
فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾
وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰؤُلَاءِ ۚ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا
يَعْبُدُ آبَاؤُهُم مِّن قَبْلُ ۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾

103- Ahiret azâbından korkan için bunda kesin âyetler vardır. O, bütün insanların kendisinde toplanacağı bir gündür ve o, gözlemlenebilen bir gündür.

104- Biz onu sayılı bir sürenin dışında ertelemeyiz.

105- Kıyametin geleceği günde, O'nun izni olmaksızın, hiç kimse söz söyleyemez. Artık onlardan kimi "bedbaht ve mutsuz" kimi de mutlu ve bahtiyardır.

106- Mutsuz olanlar ateştedirler, onlar için orada nefes alıp vermeler vardır.

107- Onlar, Rabbinin dilemesi dışında gökler ve yer sürüp gittikçe, orada süresiz kalacaklardır. Çünkü Rabbin gerçekten dilediğini yapandır.

108- Mutlu olanlar da, artık onlar cennettedirler. Rabbinin dilemesi dışında gökler ve yer sürüp gittikçe, orada süresiz kalacaklardır. Bu kesintisi olmayan bir ihsandır.

109- Artık onların tapmakta oldukları şeyler konusunda, sakın kuşkuda olma. Daha önceleri ataları nasıl tapıyor idiyseler, bunlar da ancak böyle tapıyorlar. Şüphesiz biz, onların paylarını eksiltmeksizin onlara ödeyecek olanlarız.

SÖZLÜK

لَآيَةً Muhakkak ki bir âyettir. Bu bir işârettir. Buna göre, dünyada suçluları azaplandıran ahirette de azaplandıracaktır.

يَوْمٌ مَّشْهُودٌ Şâhid olunan gün. Bütün yaratıkların toplanıp göründükleri bir gündür. Kıyamet günü.

إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ Ancak sayılı bir süre için. Günleri ve saatleri sayılı dünya eceli, süresi.

إِلَّا بِإِذْنِهِ — Ancak izniyle. Allah'ın izni olmadıkça.

شَقِيٌّ وَ سَعِيدٌ — Bedbaht ve mutlu. Kıyamet günü sorguya çekilenlerin bir kısmı sonsuza dek bedbaht olup cehenneme gireceklerdir. Bir kısmı da sonsuza dek mutlu olup cennete gireceklerdir.

زَفِيرٌ وَ شَهِيقٌ — Zafir; Şiddetli, gürültülü ses, Şahik; cılız ses.

عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ — Kesintisiz bir bağış. Sonsuza dek süren bir bağış.

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ — Onların ibadet ettiklerinde şüpheye düşme. Şu müşriklerin taptıkları düzmece ilahların bâtıllığı hususunda kuşkuya düşme.

نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ — Payları eksiksizdir. Kendileri için takdir edilen hayır, şer, rahmet veya azap noksansız olarak verilir.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, kıssalardan sonraki değerlendirmeyi şu ifadelerle başlatıyor:

"Bunda kesin âyetler vardır."

Allah'ın zâlim toplumları suç üstü yakalaması ve onları en ağır biçimde cezalandırması açık bir işârettir ki, bu dünyada bir toplumu suçundan dolayı azaba uğratan zat, ahirette de onları korkunç bir azâba uğratabilir. Dolayısıyla, Allah ile bir gün mutlaka karşılaşacaklarına inananlar, Yüce Allah'ın zâlim ümmetleri helak ettiğine ilişkin haberleri içeren âyetleri ibretle okurlar ve bunlardan gerekli dersleri çıkarırlar. Allah ile buluşma vâdeleri dolana kadar, takva duygusu içinde O'nun emir ve yasaklarını yerine getirerek sürekli bir itaat içinde olurlar.

"O, bütün insanların kendisinde toplanacağı bir gündür ve o, gözlemlenebilen bir gündür."

O gün insanlar her türlü meselenin çözümlenip, akibetlere ilişkin ayırıcı hükümlerin belirlenmesi için bir araya geleceklerdir.

"O, gözlemlenebilen bir gündür."

Bütün yaratıkları o günde toplanmış halde gözlemlemek mümkündür.

"Biz onu sayılı bir sürenin dışında ertelemeyiz."

Kıyamet gününün ertelenmesi, dünya için öngörülen ömrün yıl, gün ve saat olarak sona ermesinin gerekmesinden kaynaklanıyor.

"Geleceği günde."

Yani kıyametin kopacağı günde.

"O'nun izni olmaksızın, hiç kimse söz söyleyemez."

Ancak Yüce Allah izin verirse, herhangi bir kimse konuşabilir.

"Artık onlardan kimi bedbaht ve mutsuz, kimi de mutlu ve bahtiyardır."

İnsanların kimisi bedbaht, kimisi de bahtiyar olur. Bunun sebebi, herkesin bu dünya hayatında kazandıkları hayır veya şerlerdir. Allah-u Teâlâ hiç kimseye asla zulmetmez. Her kul kendi yaptıklarının karşılığını görür.

"Mutsuz olanlara..." gelince, Onlar kendi yaptıkları amellerinin karşılığı olarak, ateştedirler. Orada şiddetli ve cılız sesler çıkarmaktadırlar. Bu sesleri çektikleri azabın tesirinden çıkarmaktadırlar. Bu iki ses, birbirlerinden ayrı düşünülemezler.

"Orada süresiz kalacaklardır."

Ateşte sonsuza dek kalacaklardır.

"Gökler ve yer sürüp gittikçe."

Gökler ve yer var oldukça.

"Rabbinin dilemesi başka."

Rabbinin bazı kimselerin ateşte sonsuza dek kalmamalarını dilemesi başka. Bunlar, büyük günah işleyip de bu hal üzere ölen iman ehli kimselerdir.

"Rabbin gerçekten dilediğini yapandır."

Ey insan! Senin Rabbin dilediğini kesinlikle yapar. Bir şey dilediği zaman, hiç kimse ve hiç birşey O'nu bu dilediğini gerçekleştirmekten alıkoyamaz.

"Mutlu olanlara..." gelince. Kendi yaptıklarından dolayı Yüce Allah'ın inanmalarını, salih amel işlemelerini ve günahları terk etmelerini dileyip de mutlu kimselerden olmalarına hükmettiği kimseler cennettedirler. Rabbinin dilemesi dışında gökler ve yer var oldukça, cennette ebedi kalacaklardır. Allah'ın inanmalarını dilemesi, onları zorlamamasıdır. Yani her kula adâlet gereği izin verilmiştir. Kullar kendi iradeleriyle inanır veya inkar ederler. Tabii karşılığını da alırlar. Çünkü Allah'ın iradesi mutlaktır, bir kayıtla sınırlandırılamaz. Yüce iradesi her bakımdan serbesttir.

"Bu, kesintisi olmayan bir ihsandır."

Bu ihsan (iyilik) Yüce Allah'ın, kendisine itaat eden kullarına yönelik sonsuza dek sürecek bir bağışıdır. Bu da onların cennette ebediyen kalacaklarının delilidir.

"Onların tapmakta oldukları şeyler konusunda, sakın kuşkuda olma."

Bu hitap, peygamber efendimize (s.a.v) yöneliktir. Yüce Allah O'nu, müşriklerin tapmakta oldukları putlar hakkında kuşkuya düşmemesi konusunda uyarıyor. Çünkü bu tür tapınmanın doğru olduğuna ilişkin ellerinde en ufak bir delil yoktur. Sâdece atalarını taklit ediyorlar: Tıpkı onların tapışı gibi putlara tapıyor, kulluk ediyorlar.

"Şüphesiz biz, onların paylarını eksiltmeksizin vereceğiz."

Burada Yüce Allah, müşrikler için öngörülen hayrı, şerri, rahmeti veya azâbı en ufak bir kısıntıya gitmeksizin, hakettikleri kadarıyla vereceğini duyuruyor.

SONUÇ

1- Ahirete inanmanın kıymeti ve fazileti insan hayatında son derece açık ve önemlidir.

2- Bütün canlılar ahirette kesinlikle dirileceklerdir. Bunda en ufak bir kuşku yoktur.

3- Bedbahtlar ve bahtiyarlar dünyaya gelmeden önce de kimin bedbaht ve kimin bahtiyar olacağını Allah bilir.

4- Kıyamet günü hiç kimse kendisine izin verilmeden herhangi bir söz söyleyemez.

5- Allah her istediğini yapar. Cehennem ehlini oradan çıkarmayı dilerse çıkarır ve eğer cennet ehlini de oradan çıkarmayı dilerse çıkarır. Ne var ki, O, bize haber verilen şeye hükmetmiştir. Bütün bunları yaparken de asla kimseye zulmetmez.

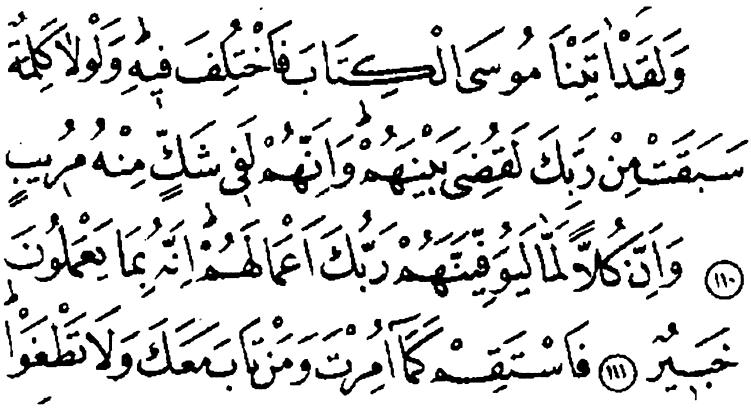

إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوٓا۟ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ
لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾

110- Andolsun, Mûsa'ya kitabı verdik, onda anlaşmazlığa düşüldü. Eğer Rabbinden bir söz geçmiş olmasaydı, mutlaka aralarında hüküm verilmiş olacaktı. Gerçekten onlar, bundan yana kuşku verici bir tereddüt içindedirler.

111- Şüphesiz Rabbin, onlardan tümüne yapıp ettiklerinin karşılığını tastamam ödeyecektir. Çünkü O, yapıp ettiklerinden haberdar olandır.

112- Seninle birlikte tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru davran. Ve azıtmayın. Çünkü O, yaptıklarınızı görendir.

113- Zulmedenlere eğilim göstermeyin, yoksa size ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka velileriniz yoktur, sonra yardım göremezsiniz.

SÖZLÜK

اَلْكِتَابُ	Kitap. Yani Tevrat.
وَ لَوْلاَ كَلِمَةٌ سَبَقَتْ	Şâyet daha önce bir söz geçmiş olmasaydı. Kader, kalemi, hesaplaşma ve cezanın kıyamete kadar erteleneceğini yazmasaydı.
لَفِى شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٌ	Hakkında kuşkuya düşmüşlerdir. İçlerinde bir huzursuzluk, bir bunalım vardır.
فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ	Emrolunduğun gibi dosdoğru hareket et. Rabbinin sana emrettiği gibi. O'nun emir ve yasaklarını eksiksiz uygula. Sakın O'nun şeriatının bir kısmını uygulamamazlık etme.
وَ لاَ تَطْغَوْا	Sapmayın. Azıtmayın. Allah'ın şeriatının sınırlarını çiğnemeyin.

وَ لَا تَرْكَنُوا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا Zâlimlere meyletmeyin. Zâlimlere sevgi beslemek, yaptıklarını onaylamak sûretiyle onlara eğilim göstermeyin.

فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ Size ateş dokunur. Size isâbet eder. Bunun kaçınılmaz sonucu da ateşe girmektir.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde sunulan peygamber kıssalarının ardından, Allah'ın dâvetini insanlara duyuran, müşriklerin duyarsızlığı ve inadına karşı tevhid inancını savunan Rasûlüllah efendimize (s.a.s) moral destek sağlamaya, O'na sabır ve kararlılık aşılamaya yönelik değerlendirmeler devam ediyor:

"Andolsun, Musa'ya kitabı verdik."

Sana Kur'an'ı indirdiğimiz gibi O'na da Tevrat'ı vahiy yoluyla indirdik. Ama yahudiler Tevrat hakkında görüş ayrılığına düştüler. Bir kısmı Allah tarafından indirilen bu kitaba inanırken, bir kısmı da onu inkar etti. Nitekim senin kavmin de öyle davrandı; bir kısmı Kur'an'a inandı, bir kısmı da inkar yolunu tuttu. Şu halde üzülme.

"Eğer Rabbinden bir söz geçmiş olmasaydı."

Dünyada işlenen amellerin karşılığının ahirette verileceğine ilişkin bir hüküm daha önce verilmiş olmasaydı.

"Mutlaka aralarındaki hüküm verilmiş olacaktı." Mü'minleri bu dünyada kurtarıp kafirleri helak edecektik...

"Gerçekten onlar, bundan yana kuşku verici bir tereddüt içindedirler."

Seninle aynı soydan gelen Arap müşrikleri Kur'an hakkında kuşku içindedirler. Acaba Kur'an Allah'ın vahyi ve sözü müdür, yoksa başka bir şey midir? diye... Psikolojik bunalımla, ruhsal huzursuzlukla karışık bir tereddüt ve endişeli bir kuşku içindedirler.

"Şüphesiz Rabbin, onlardan tümüne yapıp ettiklerinin karşılığını tastamam ödeyecektir."

Mü'min olsun, kafir olsun, pak ve günahsız olsun, günahkar olsun herkesin amelinin karşılığı kıyamet günü eksiksiz verilecektir.

"Çünkü O, yapıp-ettiklerinden haberdardır." Bu ifade, kıyamet günü âdil bir yargılamanın olacağını vurgulamaya yöneliktir. Çünkü bir ameli bilmek, onun hakkında yeterli biçimde haberdar olmak, kaçınılmaz olarak âdil bir ücret

vermeyi gerektirir.

"Seninle birlikte tevbe edenlerle emrolunduğun gibi dosdoğru davran."

Herkes amelinin karşılığını âdilce ve eksiksiz göreceğine göre sen, Rabbinin kitabında sana emrettiği gibi dosdoğru hareket et; hakka inan, salih amel işle, bâtıla sırt çevir, zararlı ve şeriata aykırı davranışlardan kaçın. Sen ve seninle birlikte iman edenlerin tamamı böyle yapın. Böyle yapın ki, hesaplaşma ve ceza gününde en hayırlı mükafatı siz alasınız.

"Ve azıtmayın."

İnanç, söz ve amelle ilgili olarak şeriatta çizilen sınırları çiğnemeyin.

"Çünkü O, yaptıklarınızı görendir."

Bu ifade, yasaklanan "haddi aşma" cürmüne (günahına) karşı bir uyarı niteliğindedir. Aynı zamanda, benimsenmesi ve izlenmesi istenen orta yolun, ılımlı hareket mètodunun dışına çıkanlara yönelik bir tehdittir de.

"Zulmedenlere eğilim göstermeyin, yoksa size ateş dokunur."

Müşriklerle uzlaşma yönüne gitmeyin. Onların şirklerini normal karşıladığınızı, razı olduğunuzu gösterecek bir tavır içine girmeyin. Aksi taktirde siz de onlar gibi olursunuz, sonuçta ateşe girersiniz. Onları yaktığı gibi, cehennem ateşi sizi de yakar...

"Sizin Allah'tan başka velileriniz yoktur. Sonra yardım göremezsiniz."

Eğer Allah'a ortak koşarak zulüm işleyenlere eğilim gösterir de, bunun sonucunda ateşe girecek olursanız, Allah'tan başka sizi içine düştüğünüz durumdan kurtaracak, sizi ateşten çıkaracak bir dost bulamazsınız. Sonra hiç bir şekilde, hiç kimseden yardım göremezsiniz. Bu uyarı, ilk etapta Rasûlüllah efendimize (s.a.v.) yöneltilmiş olsa bile, asıl muhatab O'nun ümmetidir. Çünkü böyle bir yanılgıyı işleme ihtimali bulunanlar onlardır. Hz. Rasûl'e gelince O, masumdur; şirkten çok daha küçük günahlara karşı korunmuştur, nerede kaldı şirk gibi en büyük günah?

SONUÇ

1- Yüce Allah, bu açıklamalar ile kıssa sonrası değerlendirmelerle, peygamber efendimize (s.a.v) moral ve destek vermeyi, kafirlerin duyarsızlığı ile içinde oluşan sıkıntıyı hafifletmeyi amaçlıyor.

2- Dünyada işlenen suçların cezası olan azâbın dünyada tehir edilmiş olmasının sebebi, ceza yurdunun ahiret olmasıdır.

3- Ahiret cezası kesin ve kaçınılmazdır. Kesinlikle geciktirilmez, uygulanma kaldırılmaz. Çünkü Yüce Allah bu şekilde hükmetmiştir.

4- İnanç, ibadet, hüküm, hareket metodu ve davranış kuralları bakımından Allah'ın istediği üzre dosdoğru hareket etmek imani bir zorunluluktur.

5- Yüce Allah'ın şeriatının kapsamında belirlediği sınırları çiğnemek ve aşırı gitmek haramdır.

6- Müşriklere yaranmak, kafirlere yağcılık yapmak, onlardan ve hayat biçimlerinden razı olmak haramdır, küfürdür. Çünkü küfre rıza göstermek de küfürdür.

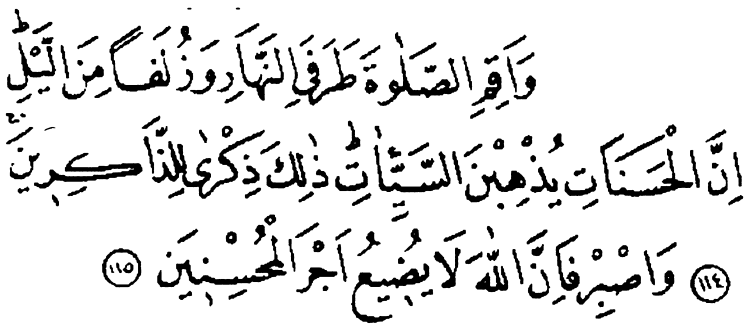
وَأَقِمِ الصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِ
إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ
﴿١١٤﴾ وَٱصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾

114- Gündüzün iki tarafında ve gecenin yakın saatlerinde namaz kıl, şüphesiz iyilikler, kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlara bir öğüttür.

115- "Ve sabret. Gerçekten Allah, iyilik yapanların ecrini kaybetmez.

SÖZLÜK

وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ	Ve namazı kıl. Farz olan namazları kıl.
طَرَفَيِ النَّهَارِ	Gündüzün iki tarafı. Başlangıç tarafı sabahtır. Öğlen ve ikindi ise, gündüzün öteki tarafıdır.
وَ زُلَفًا مِنَ اللَّيْلِ	Gecenin yakın saatlerinde. Akşam ve yatsı vakitlerinde.
انَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ	İyilikler kötülükleri giderir. Beş vakit namaz kılmanın sağladığı iyilik, bu sıralarda işlenen küçük günahları giderir.

ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّاكِرِينَ

Bu, öğüt alanlara bir öğüttür. Yüce Allah'ın "namaz kıl" emri, öğüt alanlar için bir öğüttür.

ٱلْمُحْسِنِينَ

Muhsinler. Niyetlerinde, sözlerinde ve amellerinde güzelliği ölçü alanlar; onları Allah'ın şeriatında vurguladığı elçisinin de şeriatinde açık biçimde uyguladığı şekliyle eda edenler.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı, Rasûlüllah efendimize (s.a.v) ve mü'minlere yönelik çeşitli emirler içermektedir. Onları olgunluğa ve mutluluğa götürecek bir yol gösterici görevini yapmaktadır.

"Gündüzün iki tarafında ve gecenin yakın saatlerinde namaz kıl."

Şu beş vakitte namaz kıl. Sabah, öğlen, ikindi, akşam ve yatsı... İfadenin arapçasında geçen "ikame et," namazları en mükemmel bir şekilde edâ et, demektir. O zaman bu mükemmel edâ ediş, Yüce Allah'ın küçük günahları ve kötülükleri gidermede araç olarak kullandığı iyilikler görevini yapar. "Bu..." bu emir ve sonuçları "bir öğüttür." Nasihattır.

"Öğüt alanlar için" gerekli dersler çıkaranlara yönelik bir nasihattir.

"Ve sabret."

Allah'a itaat amacına yönelik faaliyetlerinde sabırlı ol ve müşriklerin eziyetlerine katlan. Sakın paniğe kapılarak dosdoğru çizginin dışına çıkma.

"Gerçekten Allah, iyilik yapanların ecrini kaybetmez."

Kıyamet günü onların mükafatlarını zayi etmeden verir. Âyet-i kerimede sözü edilen "muhsinler," sırf Allah'ın rızasını kazanmaya yönelik olarak hareket eden ve bu hususta son derece titiz davrananlardır. İşte bu içten ve samimi amelleri, günahları giderici birer iyiliğe dönüşür.

SONUÇ

1- Bu âyetlerde farz namazların kılınacağı beş vakit belirtilir. Çünkü gündüzün iki tarafından biri sabahtır ki, bu, sabah namazının vaktidir. Biri de akşama doğrudur. Bu süre içinde de öğlen ve ikindi namazları kılınır. Geriye gecenin yakın saatleri kalıyor ki, o da akşam ve yatsı namazlarının kılındığı vakittir.

2- İyiliklerin kötülükleri gidermesi ilahi bir kanundur. Bir hadiste Rasû-

lüllah efendimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor:

"Kılınan bir namaz, diğer bir namazın vaktine kadar işlenen küçük günahları örter. Ama büyük günahlar hariç."(1)

3- Sabır ve iyilik sahibi olmak bir zorunluluktur. Bunlar amellerin en faziletlileri arasında yer alan niteliklerdir.

فَلَوْلَا
كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ
عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ
وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾
وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾
وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَن
رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ
مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾

116- Sizden önceki nesillerden onlardan kurtardığımızdan pek azı dışında yeryüzünde bozgunculuğu önleyecek fazilet sahibi kişiler bulunmalı değil miydi? Zulmedenler ise, içinde bulun-

(1) Buhari, Abdullah b. Mesud'un söylediğini şöyle rivayet eder: "Bir adam kendisine haram olan bir kadını öpmüştü. Adam Rasûlüllah'a gelerek durumu O'na anlattı. Bunun üzerine "Gündüzün iki tarafında namaz kıl," âyeti indi. Adam: "Bu benim için de geçerli mi?" dedi. Efendimiz: "Ümmetimden herkes için geçerlidir" buyurdu."

dukları refahın peşine düştüler. Onlar suçlu günahkarlardı.

117- Halkı, ıslah eden kimseler iken, senin Rabbin o ülkeleri zulm ile helak edecek değildi.

118- "Eğer Rabbin dileseydi, insanları elbette tek bir ümmet kılardı. Oysa, onlar anlaşmazlığı sürdürmektedirler.

119- Rabbinin rahmet ettiklerinin dışında. Onları bunun için yarattı. Böylece Rabbinin şu sözü tamamlanıp gerçekleşmiştir: Andolsun, cehennemi cinlerden ve insanlardan, tümüyle dolduracağım.

SÖZLÜK

فَلَوْلاَ — Ve olmalı değil mi? Amele teşvik edici, yapmayı özendirici bir söz.

مِنَ الْقُرُونِ — Asırlardan. Çağ dediğimiz zaman dilimlerinde yaşayanlar. Bir çağ, yüz yıldır.

أُولُو بَقِيَّةٍ — Dindar ve fazilet sahibi kimseler.

مَا أُتْرِفُوا فِيهِ — Onda aşırı gidenler. Allah'ın ölçülerini aştılar. Kendilerine nimet olarak sunulan yiyecek, içecek, giyecek ve eşyanın peşine düştüler.

وَ كَانُوا مُجْرِمِينَ — Ve onlar mücrimlerdir. Kendilerini ve başkalarını günaha sürüklemekle suç işlemişlerdi.

بِظُلْمٍ — Zulum ile. Yüce Allah, insanlar herhangi bir suç işlemeden, sırf zulüm olsun diye onların yurtlarını yıkıma uğratarak onları helak etmez.

أُمَّةً وَاحِدَةً — Tek ümmet. Tek dine, yani İslâm'a göre yaşayan bir ümmet yapardı.

وَ لِذَلِكَ خَلَقَهُمْ — Onları bunun için yarattı. Görüş ayrılığı içinde olanları bunun için, rahmet içinde yaşayanları da bütün rahmet nitelikli bir hayat için yaratmıştır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah elçisine buyuruyor ki: "Sizden önceki nesillerden onlardan kurtardığımızdan pek azı dışında yeryüzünde bozgunculuğu önleyecek, faziletli kimseler bulunmalı değil miydi?"

Rasûl ve mü'minlerden önce fazilet sahibi kimseler. Aklı başında olan, fazilet sahibi ve dindar kimseler şirke, âyetleri yalanlama girişimlerine ve günaha karşı çıksalardı ya? Ne yazık ki, Yüce Allah'ın toplumları helak ederken, Rasûllerle birlikte kurtardığı çok az bir gruptan başka kimse bu yükümlülüğü yerine getirmedi.

"Zulmedenler ise, içinde bulundukları refahın peşine düştüler. Onlar, suçlu günahkarlardı."

Aralarında, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya karşı çıkan çok az kimse vardı. Bunlar ın da, sayıları bir elin parmaklarını geçmez. Bu kimseler Allah tarafından kurtarılmış mü'minlerdi. Geriye kalanlar şirk ve günaha dayalı bir hayat sürdürmek suretiyle kendilerine zulmedenlerdi. Dünya hayatının lezzet verici çekiciliğine kapılanlardı. Bu yüzden suçluydular. Allah da onları helak etti. Daha önce Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih ve Hz. Şuayb –Selam üzerlerine olsun– kıssaları anlatılırken değinildiği gibi elçilerini ve mü'minleri soydaşlarının üzerine inen dehşet verici azaba karşı koruması altına aldı.

"Halkı, ıslah eden kimseler iken, senin Rabbin o ülkeleri zulum ile helak edecek değildi."

Ey peygamber, senin Rabbine, sırf haksızlık olsun diye, halkı yapıcı ve iyiliksever olan memleketleri helak etmek yakışmaz. Fakat şirk işlemek, Allah'ın elçilerini yalanlamak ve günaha dalmak suretiyle kendi nefislerine zulmetmelerinden dolayı onları helak eder. Bu âyet-i kerimenin içeriği, Yüce Allah'ın geçmiş toplumlara uyguladığı bir kanununun açıklanması niteliğindedir. Tefsirini sunduğumuz bu sûrede Yüce Allah, aktardığı peygamber kıssalarında adı geçen kanununu uyguladığını vurgulamaktadır.

"Eğer Rabbin dileseydi, insanları elbette tek bir ümmet kılardı."

Önlerindeki engelleri bertaraf ederek, içlerinde doğru yola yönelik bir eğilim yaratıp, İslâm üzere bir hayat sürdürmelerini sağlardı. Yüce Allah zorla böyle bir şeyi dilemediğine göre, insanlar kendi tercihleriyle yahudilik, hristiyanlık ve mecusilik gibi çeşitli dinlere, aynı dine mensup toplumlar da çeşitli grup ve mezheplere bölüneceklerdir. Karşılığını da göreceklerdir.

"Rabbinin rahmet ettikleri dışında."

Ey peygamber, amellerinden dolayı senin Rabbinin rahmetinin kapsamına aldığı kimseler bölünmezler, ihtilafa düşmezler. Aksine onlar Allah'a ve Rasûlüne inanırlar. Allah ve Rasûlüne itaatin öngördüğü amelleri işlerler. Onların aralarında ayrılık ve gayrılık yoktur. Dinleri birdir. Hayat sistemleri birdir.

"Onları bunun için yarattık."

İnsanların yaratılışı bu esasa dayalıdır; bir kısmı kafir, bir kısmı mü'mindir. Kafirler bedbaht, mü'minlerse bahtiyar olacaklardır. Bu, yaratılışın kanunudur. Her kul kendi iradesiyle tercihini yapar. Zorlama olmaz.

"Rabbinin şu sözü tamamlanıp gerçekleşmiştir."

Gerçekleşmiş ve uygulanması zorunlu hale gelmiştir.

"Andolsun, cehennemi cinlerden ve insanlardan tümüyle dolduracağım."

Dinde ihtilafa düşmeleri, onları cehenneme sürükleyici rol oynar. Çünkü Yüce Allah, cehennemi cinlerden ve insanlardan tümüyle doldurmaya hükmetmiştir. Bu, gerçekleşmesi kaçınılmaz olan bir emirdir.

SONUÇ

1- Aralarında iyiliği emreden, bozgunculuk ve kötülüğü yasaklayan fazilet sahibi kimseler olduğu sürece insan toplulukları hayır ve bereket üzere bir hayat sürerler.

2- Lüks ve rahat yaşayış, çoğu zaman ihtirasların peşine düşüp, yapıcı hareketleri terketmek suretiyle nefsi suçlu ve günahkar bir duruma sokar.

3- Bir memleketin halkları salih ve yapıcı oldukları sürece her türlü azap korkusundan emin olurlar.

4- İttifak ve beraberlik rahmet; dinde ihtilaf ve ayrılık ise azaptır.

وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ
مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿١٢٠﴾ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَٰمِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَٱنتَظِرُوٓا۟
إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلْأَمْرُ
كُلُّهُۥ فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

120- Sana elçilerin haberlerinden -kalbini sağlamlaştıracak- doğru haberler aktarıyoruz. Bunda sana hak ve mü'minlere bir öğüt ve uyarı gelmiştir.

121- İman etmeyenlere de ki: "Yapabileceğinizi yapın; elbette biz de yapacağız."

122- "Ve gözleyip durun; gerçekten biz de gözleyip duracağız."

123- "Göklerin ve yerin gaybı Allah'ındır, bütün işler O'na döndürülür; öyleyse O'na kulluk edin ve O'na tevekkül edin. Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir."

SÖZLÜK

وَ كُلًّا نَقُصُّ — Ve hepsini anlatıyoruz. Manevi bir destek olarak kalbinin ihtiyaç duyduğu türden peygamber kıssalarını sana gerçek ve doğru biçimde anlatıyoruz ki, yüreğin pekişsin, baskılar karşısında direncin artsın.

مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ — Onunla kalbini sabitleştiriyoruz. Sana bazı kıssalar anlatıyoruz ki, kalbin sarsılmasın, sana yüklediğimiz mesajın ağırlığına ve onu tebliğ etme sorumluluğuna karşı sabredebilesin.

وَ جَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ — Ve bunda sana hak geldi. Diğer sûrelerde olduğu gibi bu sûrede de sana Rabbin katından değişmez ve sarsılmaz hak gelmiştir.

وَ مَوْعِظَةٌ وَ ذِكْرَى — Hatırlatma ve nasihat. Sana bu sûrede bir öğüt ve mü'minlere de öğüt gelmiştir. Çünkü onlardır öğütten yararlananlar.

وَ لِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ — Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Göklerin ve yerin bilinmezliklerini sadece Allah bilir. O'ndan başkası, bu hususta herhangi bir bilgiye sahip değildir. Allah bildirirse başka.

فَاعْبُدْهُ — İbadeti sırf O'na özgü kıl, sadece O'na kulluk et. O'na hiç bir şeyi ortak koşma.

وَ تَوَكَّلْ عَلَيْهِ — Ve ona tevekkül et. Ona güven. Tüm işlerini O'na havale et. O'na her hususta eksiksiz bir güven duy. Kuşkusuz O, sana yeter.

AÇIKLAMA

Tefsirini sunduğumuz bu sûrede Yüce Allah, geçmiş topluluklara gönderdiği elçilerden, bu toplulukların elçilere karşı takındığı yalanlayıcı, inkarcı ve inatçı tavırlardan, buna karşılık olarak elçilerin Allah'ın yardımı kendilerine ulaşıncaya kadar sabrettiklerinden söz etti. Sonunda bir değerlendirme olarak peygamber efendimize (s.a.v.) şöyle hitab ediyor:

"Sana elçilerin haberlerinden kalbini sağlamlaştıracak doğru haberler aktarıyoruz."

Konumunu pekiştirici ve direncini arttırıcı olarak ihtiyaç duyduğun peygamber kıssalarını, elçilerle kavmi arasında geçen olayları, kalbini sağlamlaştırmak için aktarıyoruz ki, mesajını sunmaya devam edesin, dâvanı kesintisiz olarak yürütesin.

"Bunda sana gelmiştir."

Başka sûrelerde olduğu gibi bu sûrede de sana vahiy yoluyla gelmiştir.

"Bir öğüt."

Bununla başkalarına öğüt veriyorsun. "Ve bir uyarı."

Mü'minlere de bir uyarı gelmiştir. Buna dayalı olarak, Allah'a itaat esasına dayalı hareket tarzına sabrederler, sınama amaçlı bela ve musibetlerden dolayı paniğe kapılmazlar, sapıklığa eğilim göstermezler.

"İman etmeyenlere de ki: Yapabileceğinizi yapın; elbette biz de yapacağız ve gözleyip durun; gerçekten biz de gözleyip duruyoruz."

Ey Rasûlüm! Senin kavminden olup da iman etmeyen, âyetlerimizi yalanlamada ısrar eden, şirk ve günaha dayalı hayatını değiştirmeye yanaşmayan kafirlere de ki: Bulunduğunuz halde elinizden geleni yapın, biz de inancımıza dayalı olarak gerekli olan tavırları takınacağız. Bekleyin bakalım, sonuçta zafer hangimizin olacak ve hangimiz onur kırıcı bir yenilgiyi tadacak.

"Göklerin ve yerin gaybı Allah'ındır."

Sâdece O bilebilir, yardımın ne zaman geleceğini ve yenilginin ne zaman gerçekleşeceğini. Hidayet, sapıklık, mutluluk ve mutsuzluk, nihai olarak O'nun iradesine bağlı olduğu gibi zafer ve hezimet de O'na bağlıdır. Şu halde ey Rasûlüm! Sadece Allah'a kulluk et, yalnızca O'na güvenip dayan. Seni ilgilendiren dünya ve ahirete ilişkin her türlü sorunun çözümünde, O senin için yeterli bir güvencedir. Ey insanlar! Rabbiniz, yaptıklarınızdan habersiz değildir. O, herkesi işlediği hayır veya şerre göre adâlet ilkesi doğrultusunda yargılayacaktır. O'nun gücü her şeye yeter.

SONUÇ

1- Kur'an-ı Kerim'de peygamber kıssalarının yer alması şu amaçlara yöneliktir:

a) Peygamber efendimizin (s.a.v.) kalbini sağlamlaştırmak, ona moral ve destek sağlamak.

b) Mü'minlerin ibret alacakları örnekleri gözler önüne sermek.

c) Bu yolla peygamber efendimizin (s.a.v.) peygamberliğini pekiştirmek.

2- Gayba ilişkin bilgi Allah'a mahsustur. O'ndan başkası gaybı bilemez. Allah bildirirse başka.

3- Her işin başı, ve sonu Allah'a aittir.

4- Sâdece Allah'a ibadet etmek ve yalnızca O'na güvenip dayanmak gerekir.

Sûre 12
Yûsuf Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 111

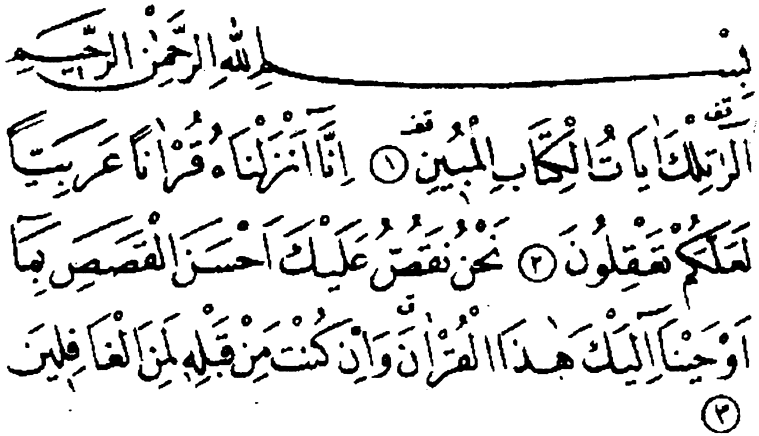

Bismillahirrahmanirrahim

1- "Elif, Lâm, Râ. Bunlar apaçık kitabın ayetleridir."

2- "Gerçekten biz, akıl erdiresiniz diye, onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik."

3- "Biz bu Kur'an'ı sana vahyetmemizle, en güzel kıssaları gerçek bir haber olarak sana aktarıyoruz. Oysa sen, daha önce, bundan haberi olmayanlardandın."

SÖZLÜK

الٓرٰ	Elif, Lâm, Râ. Hurufu-l mukatta (ayrılmış hafler) denir. Birlikte yazılıp, ayrı ayrı okunurlar. Bu harflerle ne kastedildiğini Allah herkesten daha iyi bilir.
اَلْكِتَابُ الْمُبِينُ	Apaçık kitap. İnanç, ibadet ve yasalar sistemi ile ilgili gerçekleri en açık şekliyle içeren Kur'an.
قُرْءَانًا عَرَبِيًّا	Arapça Kur'an. Arapların dilinden bir Kur'an olarak indirdik.
نَحْنُ نَقُصُّ	Biz anlatıyoruz. Olayları olduğu gibi gerçek şekliyle, peşpeşe sana aktarıyoruz.
بِمَا أَوْحَيْنَا	Vahyettiğimizle. Sana vahyetmemizle. Kıssaları vahiy yoluyla sana anlatıyoruz.
مِنْ قَبْلِهِ	Ondan önce. Bunların sana indirilmesinden önce.
لَمِنَ الْغَافِلِينَ	Muhakkak ki gafillerden. Bunları sana vahyetmemizden önce, senin bunlardan haberin yoktu. Ne bunlardan sözediyor, ne de herhangi bir bilgiye sahip bulunuyordun.

AÇIKLAMA

Hud sûresi ile Yusuf sûresi arasındaki münasebet, ikinci sûrenin, birinci surede yer alan kıssaların bir tür bütünleyicisi olmasıdır. Çünkü Yusuf sûresi, Kur'an kıssalarının en uzunu olur. Dördüncü âyette "Hani Yusuf... demişti," ifadesiyle başlayan ve yüzikinci âyette yer alan: "Yapacakları işe topluca karar verdikleri zaman, sen yanlarında değildin." ifadesiyle son bulan bu kıssayı içeren Yusuf sûresinin iniş sebebine gelince: Bazı insanlar Rasûlüllah efendimizden (s.a.s) bu kıssayı anlatmalarını istemişlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah "Elif, Lâm, Râ. Bunlar apaçık kitabın âyetleridir," âyetinden başlayıp "yapacakları işe topluca karar verdikleri zaman sen yanlarında değildin," âyetine kadar süren bu kıssayı vahiy yoluyla indirdi. Bu kıssa yaklaşık olarak kırk yıllık bir süre içinde yaşanan olayların hikayesidir.

"Elif, Lâm, Râ."

Kur'an-ı kerim'in âyetleri bu birbirinden kopuk harflerden meydana gelmektedir. Hemen ardından gelen ifade buna şöylece işâret etmektedir:

"Bunlar, apaçık kitabın âyetleridir."

Hakkı açıklayıcı, gerçeği gözler önüne serici, insanların ihtiyaç duydukları dinlerini ve dünyalarını yapan ilkeleri kapsayıcı kitabın açık ve anlaşılır ayetleridir.

"Biz onu indirdik."

Kur'an'ı Arapça bir Kur'an olarak anlayasınız, anlamlarını kavrayasınız, onun aracılığı ile doğru yolu bulasınız, dolayısıyla erdemli ve bahtiyar birer kul olasınız diye, bu Kur'an'ı Arapların dili ile indirdik.

"Ki, akıl erdiresiniz."

Ki, âyetlerini anlayasınız, içerdiği yol gösterici ve aydınlatıcı mesajı kavrayasınız diye.

"Biz sana gerçek bir haber olarak aktarıyoruz."

Ey Allah'ın elçisi! Sana güzel kıssaları, kıssaların en doğrularını, en yararlı olanlarını ve en güzel olanlarını aktarıyoruz.

"Bu Kur'an'ı sana vahyetmemizle."

Sana vahiy yoluyla indirdiğimiz bu Kur'an aracılığı ile en güzel kıssaları sana aktarıyoruz.

"Oysa sen daha önce."

Sana vahiy yoluyla Kur'an indirilmezden önce "bundan haberi olmayanlardandın." Bu kıssalardan haberin yoktu, onlardan söz etmiyordun ve onlarla ilgili en ufak bir bilgiye sahip bulunmuyordun.

SONUÇ

1- Kur'an gerçek bir söz şaheseridir. Bir mûcizedir. Çünkü "Elif, Lâm, Râ", "Tâ, Sin" "kâf" ve benzeri harflerden meydana gelmesine rağmen, Araplar Kur'an'ın bir benzerini meydana getiremediler.

2- Kur'an'ın Arap diliyle indirilişinin hikmeti; Arapların onu gereği gibi kavrayıp diğer kavimlere duyurmalarıdır.

3- Kur'an-ı Kerim' en güzel kıssaları içermektedir. Şu halde başka hikayeleri dinlemenin bir anlamı yoktur.

4- Rasûlüllah efendimizin (s.a.s) peygamberliği akli delillerin en güçlüsü ve nakli delillerin en tartışmasız olan âyet ve hadislerle anlatılmaktadır.

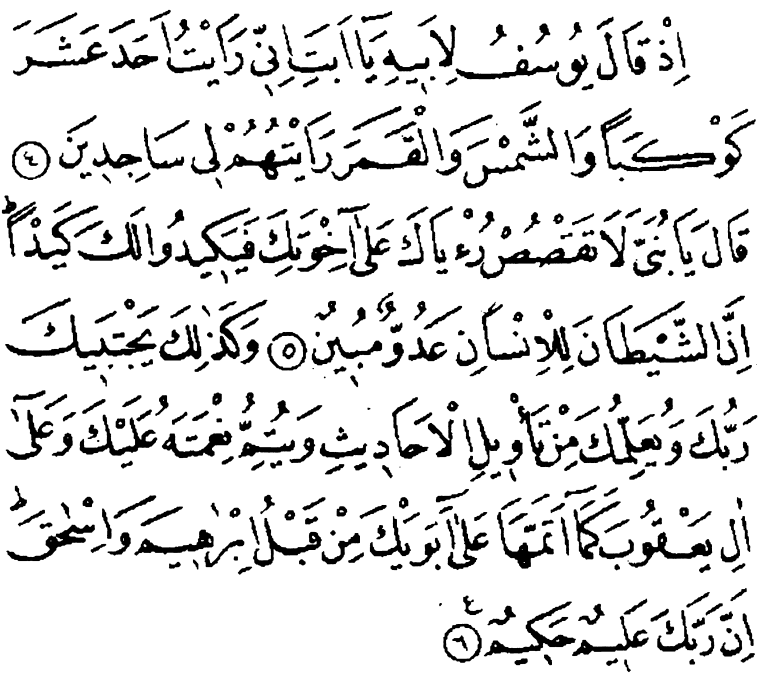
إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ
كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ﴿٤﴾
قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا
إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾ وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ
رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ
آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ
إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾

4- "Hani Yusuf babasına: Babacığım, gerçekten ben rüyamda on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm; bana secde ediyorlarken gördüm." demişti."

5- "Babası demişti ki: Oğlum, rüyanı kardeşlerine anlatma, yoksa sana bir tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insan için apaçık

bir düşmandır."

6- "Böylece Rabbin seni seçkin kılacak, sözlerin yorumundan sana öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi senin ve Yâkub ailesinin üzerindeki nimetini tamamlayacaktır. Elbette Rabbin, bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

SÖZLÜK

لِأَبِيهِ	Babasına. Hz. İbrahim (a.s.)'in oğlu Hz. İshak (a.s.)'ın oğlu Hz. Yakub (a.s.)'a -Selam üzerlerine olsun-
إِنِّي رَأَيْتُ	Ben gördüm. Ben rüyada gördüm.
أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا	Onbir yıldız. Gökte bulunan on bir yıldız gördüm.
سَاجِدِينَ	Secde halinde. Gökten inip çocuk Yusuf'a secde etmişlerdir.
فَيَكِيدُوا لَكَ	Sana tuzak kurarlar. Sana zarar verecek bir tuzak kurarlar.
عَدُوٌّ مُبِينٌ	Açık düşman. Düşmanlığı açık ve âşikardır.
يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ	Rabbin seni seçecek. Seni seçecek ve sen onun samimi ve ihlaslı kullarından olacaksın.
مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ	Sözlerin yorumu. Rüya tabir etmeyi.
وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ	Senin üzerindeki nimetini tamamlayacaktır. Seni vahiy alan bir elçi olarak görevlendirecektir.

AÇIKLAMA

"Hani Yusuf babasına demişti."

Kıssa bu ifadeyle başlıyor. Ey Rasûlüm, hani, Yâkub oğlu Yusuf peygamber, babası Yakub'a demişti ki: "Babacığım" Ey babam! "Ben rüyamda on bir yıldız gördüm." Gökteki yıldızlardan on bir tanesini "ve güneşi ve ayı gördüm; bana secde ediyorlarken gördüm."

Bunlar gökten yere inmiş, onun karşısında selam ve saygı ifadesi olarak eğilmişlerdi. Bu rüyanın yorumu kırk yıl sonra gerçekleşecekti. O gün Yüce Allah sayıları onbiri bulan kardeşlerini, babasını ve annesini onun huzurunda bir araya getirecek ve bunlar selam ve saygı amacı ile ona secde edeceklerdi.

"Babası demişti ki:"

Yâkup peygamber, oğlu Yusuf'a demişti ki:

"Rüyanı kardeşlerine anlatma."

Bunlar onun baba bir, anne ayrı kardeşleriydi.

"Yoksa sana bir tuzak kurarlar."

Şeytanın aldatmacasına kanıp içlerindeki kıskançlık; onları, sana zarar verecek bir tuzak kurmaya yöneltebilir.

"Çünkü şeytan, insan için apaçık bir düşmandır."

Nitekim, yüce Allah'ın kendilerine yasakladığı ağacın meyvesinden yemeyi çekici kılarak Hz. Âdem ile Havva'nın bu meyveden yeyip cennetten çıkmalarına sebep olmuştu.

"Böylece Rabbin seni seçkin kılacak."

Yüce Allah, onbir yıldız, güneş ve ayı rüyanda sana secde ettirdiği gibi, gönülden itaat eden kullarından olasın diye seni seçkin kılacak.

"Sözlerin yorumundan sana öğretecek."

İnsanların sözlerini ve rüyalarını yorumlama becerisini sana bahşedecek ve seni peygamber olarak görevlendirmek sûretiyle, senin ve Yâkub ailesinin üzerindeki nimetini tamamlayacaktır.

"Daha önce ataların Hz. İbrahim ve Hz. İshak'a nimetini tamamladığı gibi."

Hz. İshak Hz. Yusuf'un dedesidir, Hz. İbrahim ise Yusuf (a.s.)'ın dedesinin babasıdır. Yüce Allah bunlara büyük nimetler bahşetmiştir. Bu nimetlerin en göz kamaştırıcıları ise peygamberlik nimetidir.

"Elbette Rabbin bilendir, yarattığı varlıkların durumunu herkesten daha iyi bilir."

Hüküm ve hikmet sahibidir." Herşeyi yerli yerine koyar. Her yaptığı yerindedir. Harama layık olanları ödüllendirir. Mahrum kalmayı hak edenleri, onur verici lütuflardan yoksun bırakır.

SONUÇ

1- Rüyalar yorumlanabilir.

2- Bazen görülen bir rüyanın gerçekleşmesi uzun zaman alır. Bir rüya yıllar sonra çıkabilir.

3- Önemli meselelerde temkinli davranmak, ihtiyatı elden bırakmamak meşru ve olumlu bir davranıştır.

4- Yüce Allah İbrahim oğullarına büyük lütufta bulunmuştur. Onlara onur verici nimetler bahşetmiş, onları babadan, oğula ve toruna doğru bir silsile halinde peygamberlik vazifesi ile görevlendirmiştir.

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ
لِّلسَّائِلِينَ ﴿٧﴾ إِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰ أَبِينَا مِنَّا
وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ اقْتُلُوا يُوسُفَ
أَوِ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِن بَعْدِهِ
قَوْمًا صَالِحِينَ ﴿٩﴾ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ
فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ
﴿١٠﴾

7- "Andolsun, Yusuf ve kardeşlerinde soranlar için âyetler vardır."

8- "Onlar şöyle demişti: "Yusuf ve kardeşi babamıza bizden daha sevgilidir; oysa ki biz, birbirini pekiştiren bir topluluğuz. Gerçekte babamız, açıkça bir şaşkınlık içindedir."

9- "Öldürün Yusuf'u veya onu bir yere atıp bırakın ki babanızın yüzü yalnızca size dönük kalsın. Ondan sonra da salih bir topluluk olursunuz."

10- "İçlerinden bir sözcü dedi ki: Eğer yapacaksanız, öldürmeyin Yusuf'u, onu kuyunun derinliklerine bırakıverin de bir yolcu kafilesi alsın."

SÖZLÜK

آيَاتٌ لِلسَّائِلِينَ Soranlar için delil. Onlara ilişkin haberleri ve hayret verici durumları anlamak isteyenler için ibret verici dersler vardır.

وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ Biz bir grubuz. Biz birbirini pekiştiren bir topluluğuz. Sayıları onbirdi.

اَوِ اطْرَحُوهُ اَرْضًا Veya onu bir yere atın. Kimsenin bulamayacağı bir yere atın.

يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ Babanızın yüzü size kalır. Yusuf'a bakamayacağı için, artık sadece size bakacaktır ve başka bir tarafa bakamayacaktır.

فِي غَيَابَةِ الْجُبِّ Kuyunun karanlık derinliklerine.

بَعْضُ السَّيَّارَةِ Bazı kervanlar. Yeryüzünde seyahat eden bazı yolcu kafileleri.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı devam ediyor ve biz Hz. Yusuf peygamberin ibret verici hayat mücadelesi ile başbaşayız:

"Andolsun Yusuf ve kardeşlerinde."

Yusuf ve kardeşlerinin durumunda, yaşadıkları birbirinden ilginç olaylarda, atlattıkları büyük bâdirelerde, bu hususta gerçeği öğrenmek isteyenler için ibret verici dersler ve öğütler vardır.

"Onlar şöyle demişti: "Yusuf'un kardeşleri demişlerdi ki: "Yusuf ve kardeşi" (Bünyamin, Hz. Yusuf'un öz kardeşiydi) "Babamıza bizden daha sevgilidir; oysa ki biz, birbirini pekiştiren bir topluluğuz."

İki kişi bir topluluktan daha üstün olabilir mi?

"Gerçekte babamız." Yâkub (a.s) "Açıkça bir şaşkınlık içindedir."

Yusuf ve kardeşini bizden daha çok sevmesi, onun açık bir yanılgı içinde olduğunu gösterir. Yusuf'u öldürün veya onu bir yere atıp bırakın ki, babanızın yüzü yalnızca size dönük olsun."

Yüce Allah, Yusuf'tan kurtulmak için başbaşa verip planlar kuran kardeşlerin sözlerini bize haber veriyor.

"Öldürün Yusuf'u."

Hayatına son verin.

"Veya onu bir yere atıp bırakın."

Uzak bir yere atın. Orada kurda kuşa yem olup gitsin. Siz de onu öldürme gereği duymadan ondan kurtulmuş olursunuz.

Böylece; "Babanızın yüzü yalnızca size dönük kalır."

Daha önce Yusuf'a bakmakla meşguldü. Bundan sonra tüm sevgisini size yöneltir. Daha sonra Yusuf'u babasından ayırmakla işlediğiniz günahtan tevbe edersiniz. Artık salih bir kavim olursunuz. Sizi günaha sürükleyecek bir neden kalmaz.

"İçlerinden bir sözcü dedi ki:"

Burada, Yüce Allah, Hz. Yusuf'un kardeşlerinden birinin diğerlerine söylediği söze işâret ediyor. Bu sırada Hz. Yusuf'u babalarından nasıl uzaklaştıracaklarını, babalarının hoşnutluğunu nasıl cezbedeceklerini tartışıyorlardı. İçlerinden biri, Yahuda veya Ureybil adlı kardeşi, –diğer kardeşlerinin en büyüğü ve en olgun olanıydı– dedi ki: Yusuf'u öldürmeyin. Çünkü adam öldürmek ağır bir suçtur ve hiçbir sûrette böyle bir suçu işlemeye yeltenmemek gerekir. Bunun yerine onu kuyunun karanlık diplerine atın. Sözü edilen kuyu; Filistin'de bilinen bir kuyuydu. Eğer kardeşiniz hakkında birşey yapacaksanız, onu kuyuya atın. Gelip geçen yolcu kafilelerinden biri onu alır. Bu, daha iyi bir iş olur.

SONUÇ

1- Sevgi hususunda çocuklardan birine açıkça meyletmek, kardeşler arasında düşmanlığa yol açar.

2- İnsanların başına gelen felaketlerin büyük çoğunluğunun sebebi hasettir, çekememezliktir.

3- Zarar veren iki şeyden en az zarar vereni işlemek, önceki toplumların uyguladıkları şer'i bir kuraldır.

4- Anne-babası bir olan kardeşler arasındaki sevgi ve şefkat, baba bir, annesi ayrı olan kardeşler arasındaki sevgi ve şefkatten daha büyüktür.

قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ
لَنَاصِحُونَ ﴿١١﴾ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُ
لَحَافِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ
أَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا
لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿١٤﴾

11- "Ey babamız!" Dediler. "Sana ne oluyor, yusuf'a karşı bize güvenmiyorsun? Oysa gerçekte biz, onun iyiliğini isteyenleriz."

12- "Sen onu yarın bizimle gönder, gönlünce gezsin oynasın. Elbette biz yonu koruyup-gözetiriz."

13- "Dedi ki: Sizin onu götürmeniz gerçekten beni üzer ve siz ondan habersiz iken onu kurdun yemesinden korkuyorum."

14- "Dediler ki: Andolsun; biz, birbirini kollayan bir topluluk iken, kurt onu yerse, bu durumda şüphesiz kayba uğrayan kimseleriz."

SÖZLÜK

لَنَاصِحُونَ — Muhakkak ki biz, nasihat edicileriz. Yusuf'un iyiliğini isteyenleriz. Yusuf'a karşı şefkat besliyoruz. Kendimiz için istediğimiz kadar, onun için de hayır istiyoruz.

يَرْتَعْ وَ يَلْعَبْ — Yesin, içsin ve oynasın.

اِنِّى لَيَحْزُنُنِى — Muhakkak ki üzer.

اَلذِّئْبُ — Kurt. Vahşi ve yırtıcı bir hayvan.

وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ — Ve biz bir grubuz. Biz birbirini kollayan güçlü bir topluluğuz.

لَخَاسِرُونَ — Mutlak kaybediciler. Kardeşimizi kaybedersek hüsrana uğrar, çaresiz ve güçsüzler topluluğu olduğumuzu gösteririz.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf (a.s.)'un ibretlerle dolu kıssası devam ediyor. Kardeşler başbaşa verip Hz. Yusuf (a.s.)'u kuyunun dibine atma konusunda görüş birliğine varınca, babalarının karşısına çıktılar ve her zaman yaptıkları gibi gezip tozmak için Yusuf'un da kendileri ile birlikte çöle çıkmasına izin vermesini istediler. Sanki, babalarının kendilerine güvenmeyişine içerleniyorlarmış gibi davrandılar:

"Sana ne oluyor, Yusuf'a karşı bize güvenmiyorsun? Oysa gerçekte biz onun iyiliğini isteyenleriz."

Onun kendisi için iyilikten başka bir şey istemiyoruz. En ufak bir kötülüğün ona dokunması bizi üzer.

"Sen onu yarın bizimle gönder, gönlünce eğlensin, oynasın."

·Çölde, kırda gezsin, eğlensin. Meyve yesin, süt içsin, et yesin. Bizimle birlikte koşsun, yarışsın, güreşsin.

"Elbette biz onu koruyup gözetiriz."

Onu kendisine zarar verecek, kötülüğü dokunacak herşeye karşı, titizlikle koruruz. Hz. Yâkub (a.s) onlara şu cevabı verdi:

"Sizin onu götürmeniz gerçekten beni üzer."

Onu götürmeniz, beni üzüntüye, acılara boğar.

"Siz ondan habersiz iken onu kurdun yemesinden korkuyorum."

Korkarım ki, siz oyuna dalarken kurt gelip onu yesin. Babalarına şu cevabı verdiler:

"Andolsun, biz, birbirini kollayan bir topluluk iken, kurt onu yerse, bu durumda şüphesiz kayba uğrayan kimseler oluruz."

Kardeşimizi kurda karşı da koruyamayacaksak, bu bizde bir hayır olmadığını gösterir. Ne yazık ki, bu yanıltıcı sözlerle, kuzu postuna bürünmüş kurt tavırlarıyla babalarını ikna ettiler. Yarın Hz. Yusuf (a.s.)'u götürüp düşündükleri kötülüğü yapacaklardı.

SONUÇ

1- Kader, kaza ve tedbir; kulun hür iradesi dahilinde cereyan etmektedir. Ancak yüce Allah, ilminden ve kudretinden dolayı her kulun neler yapacağını da önceden bilmektedir. Allah'ın önceden bilmesi ve onu levhi mahfuzda yazmış olması, kulun o fiilleri yapmaya zorlandığı manâsına gelmez.

2- Mü'min doğru sözlü olduğu için, kendisine karşı yemin edenleri tasdik eder, sözlerine güvenir.

3- Bir kayıptan dolayı üzülmek, hüzünlenmek caizdir. Çünkü Rasûlüllah efendimiz (s.a.s) vefat eden oğlu İbrahim'in ardından şöyle demiştir: "Biz, senin aramızdan ayrılışından dolayı ey İbrahim! Hüzünleniyoruz."

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَأَجْمَعُوا أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا
إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ وَجَاءُوا
أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ

وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنتَ بِمُؤْمِنٍ
لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَاءُوا عَلَىٰ قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ ۚ قَالَ
بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ
عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾

15- "Nitekim onu götürdükleri ve kuyunun derinliklerine atmaya topluca davrandıkları zaman, biz O'na şöyle vahyettik: Andolsun, sen onlara kendileri, farkında değilken bu yaptıklarını haber vereceksin."

16- "Akşamüstü babalarına ağlar vaziyette geldiler."

17- "Dediler ki: Ey babamız! Gerçek şu ki, biz gittik, yarışıyorduk. Yusuf'u da yiyeceklerimizin yanında bırakmıştık. Fakat O'nu kurt yemiş. Ne var ki biz doğru söylesek bile sen bize inanacak değilsin."

18- "Ve üzerine yalandan kan sürülmüş olan gömleğini getirdiler. "Hayır" dedi. Nefsiniz, sizi yanıltıp böyle bir işe sürüklemiş. Bundan sonra bana düşen güzel bir sabırdır. Sizin bu düzüp-uydurduklarınıza karşı kendisinden yardım istenecek olan Allah'tır.

SÖZLÜK

وَ اَجْمَعُوا	Ve icma ettiler. Toplandılar. O'nu kuyunun derinliklerine atma konusunda ortak karar verip uyguladılar.
فِى غَايَةِ الْجُبِّ	Kuyunun karanlık dibine.
وَ اَوْحَيْنَا اِلَيْهِ	O'na vahiy yoluyla bildirdik.
عِشَاءً	Yatsı vakitleri. Güneşin batışından sonra, gecenin ilk saatlerinde.
نَسْتَبِقُ	Yarışıyorduk.

عِنْدَ مَتَاعِنَا Eşyalarımızın yanında. Giysi ve benzeri eşyalarımızın yanında.

وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا Sen bize inanacak değilsin. Bizi tastik etmezsin.

بِدَمٍ كَذِبٍ Yalancı kan ile. Yusuf'a ait olmayan, yalandan bir kan sürülmüş olarak.

بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ Aksine nefsiniz size bu işi çekici ve hoş göstermiş.

عَلَى مَا تَصِفُونَ Vasfettiğiniz üzere. Uydurduğunuz yalana karşı.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı içinde Hz. Yusuf'un kardeşlerinin kararlaştırdıkları şeyi gerçekleştirmek üzere harekete geçişleri canlandırılıyor. Dün, Hz. Yusuf'u kendileri ile beraber kıra göndermesi konusunda babalarını ikna etmişlerdi. Ve şimdi O'nu da beraberlerinde götürüyorlar. Çok geçmemişti ki, Yusuf'a karşı yüz hatları gerildi, sert bakışları arasında hakâret ederek, zaman zaman döverek sürüklemeye başladılar. Daha önce O'nu çölde bulunan bir kuyuya atmayı kararlaştırmışlardı. Nihayet planlarını uyguladılar, yürek parçalayıcı feryatlarla ağlayan günahsız kardeşlerini kapkaranlık kuyunun dibine attılar. Üzerindeki gömleği de çıkarmış, böylece O'nu elleri bağlanmış olarak kuyuya bırakıverdiler. Tam bu sırada Yüce Allah, O'na vahiy yoluyla bildirdi ki; ilerde, herhangi bir günde, onlara yaptıkları bu çirkin fiili haber vereceksin. Sûrenin akışı içinde yer alan bu âyetten anladığımız budur.

"Biz O'na şöyle vahyettik: And olsun, sen onlara kendileri farkında değilken bu yaptıklarını haber vereceksin."

Kardeşlerini kuyuya atıp başlarından savdıktan sonra bir kuzu keserek kanını O'nun gömleğine sürdüler. Akşam ağlayarak babalarının yanına döndüler. Kara haberi yaşlı babalarına ulaştırdılar:

"Akşam üstü babalarına geldiler."

Gecenin ilk saatlerinde "Ağlar vaziyette" geldiler. Ve kendilerini savunmak amacı ile şöyle dediler:

"Ey babamız! Gerçek şu ki, biz gittik, yarışıyorduk. Yusuf'u da yiyeceklerimizin yanında bırakmıştık. Fakat O'nu kurt yemiş. Ne var ki sen bize inanacak değilsin."

Bizi doğrulamazsın, doğruyu söylesek bile."

Bu sözleri, yalan söylediklerinin bir ifadesiydi.

"Ve üzerine yalandan kan sürülmüş olan gömleğini getirdiler."

Gömleğin üzerine, babalarını yanıltmak amacı ile kestikleri bir kuzunun kanını sürmüşlerdi. Kanını Yusuf'un gömleğine sürdükleri bu kuzunun etini de yemişlerdi. Hz. Yâkub üzerine yalandan kan sürülmüş gömleğe baktı. Gömlekte en ufak bir yırtılma, parçalanma izi yoktu. Dedi ki: Bu kurt ne kadar da yumuşakmış, Yusuf'u yerken elbisesini parçalamamış. Sonra şöyle dedi:

"Hayır. Nefsiniz sizi yanıltıp bir işe sürüklemiş."

Bu iş sizin bana anlattığınız gibi değildir. Tam tersine, nefsiniz bir şeyi yapmayı size hoş gösterdi, siz de onu uyguladınız.

"Bundan sonra bana düşen güzel bir sabırdır."

Yapacağım şey, güzelce sabretmektir. Güzel sabırda, sızlanmaya, şikayet etmeye yer yoktur.

"Sizin bu düzüp-uydurduğunuz... yalanlara karşı yardım istenecek olan Allah'tır."

SONUÇ

1- Erdemli ve kemal sâhibi olsa da, mü'min bir kimsenin büyük günah işlemesi mümkündür.

2- Yüce Allah Hz. Yusuf'a büyük lütufta bulunmuş ve ileride kardeşlerine bu yaptıklarını haber vereceğini bildirmiştir. Bu, aynı zamanda O'na yönelik bir mutluluk ve hayırlı son müjdesidir.

3- Hz. Yusuf'un kardeşleri, babalarına mâzeret bildirmek için geceyi beklemişlerdir. Çünkü göz gözden haya eder... Derler ki: Dost nasıl O'ndan haya bekler? Utanacak yerleri harap olmuş O'nun. (Gözleri kördür demek isteniyor).

4- Sabr-ı cemil, sızlamasız ve şikayetsiz sabır övgüye değer bir niteliktir.

وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا۟ وَارِدَهُمْ
فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُۥ ۖ قَالَ يَٰبُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةً
وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ دَرَٰهِمَ

مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَالَ الَّذِي
اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا
أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ
وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ
آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

19- "Bir yolcu kafilesi geldi, sucularını kuyuya su almak için gönderdiler. O da kovasını sarkıttı. "hey müjde... Bu bir çocuk" dedi. Ve O'nu ticaret konusu bir mal olarak sakladılar. Oysa Allah, yapmakta olduklarını bilendi."

20 "O'nu ucuz bir fiyata, sayısı belli bir kaç dirheme sattılar. Onu pek önemsemediler."

21- "O'nu satın alan bir Mısırlı karısına: "O'nun yerini üstün tut, umulur ki bize bir yararı dokunur ya da O'nu evlat ediniriz" dedi. Böylelikle biz, Yusuf'u yeryüzünde yerleşik kıldık. O'na sözlerin yorumundan öğrettik. Allah, emrinde galip olandır, ancak insanların çoğu bilmezler."

22- "Ergenlik çağına erişince, kendisine hüküm ve ilim verdik. İşte biz, iyilik yapanları böyle ödüllendiririz."

SÖZLÜK

سَيَّارَةٌ — Kafile. Kervan. Birlikte yolculuk eden bir kafile.

وَارِدَهُمْ — Sucuları.

فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُ — Ve kovasını sarkıttı. Kovasını kuyuya sarkıttı. Kovasını kuyuya daldırdı.

وَ اَسَرُّوهُ بِضَاعَةً O'nu, ticaret konusu bir metâ gibi sakladılar.

وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ Onu ucuz bir fiyata sattılar.

وَقَالَ الَّذِى اشْتَرَاهُ Ve onu satın alan adam dedi. Adı, Kıtfir, lakabı ise "Aziz"di.

اَكْرِمِى مَثْوَاهُ O'nun yerini üstün tut. O'na iyi davran.

اَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا Veya O'nu evlat ediniriz. Böyle demesinin sebebi, çocuklarının olmamasıydı.

مِنْ تَأْوِيلِ الْاَحَادِيثِ Sözlerin yorumundan. Rüya tabir etmeyi...

وَ لَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُ Rüştüne erdiğinde. Bedensel ve akli olgunluğa erişince. Delikanlı çağına geldiğinde.

حُكْمًا وَ عِلْمًا Hikmet ve bilgi olarak. Değerlendirmelerinin hikmetli olmasını ve dini konularda bilgi sahibi olmasını sağladık.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde Hz. Yusuf (a.s.) ve kardeşleri kıssası devam ediyor. Kardeşleri Hz. Yusuf'u kuyunun karanlık derinliklerine yapayalnız bırakıp gittikten sonra, Medyen ülkesinden gelip Mısır'a gitmek isteyen bir kervan Hz. Yusuf'un bulunduğu kuyunun başında konakladı. Sucularından kendileri için su çıkarmasını istediler. Adam kovasını kuyuya indirince, Yusuf kovaya asıldı, onunla birlikte yukarı çıktı. Sucu Yusuf'u görür görmez "Hey müjde! Bu bir çocuk" diye bağırdı. Yusuf'un kardeşleri de, kardeşlerinin akibetini öğrenmek için sık sık kuyuya uğruyorlardı. Kardeşlerini kervancıların yanında görünce, "Bu, bizim kölemizdir. O'nu bırakın. Ama eğer isterseniz size satabiliriz..." dediler. Kervancılar da "bizim istediğimiz buydu," diyerek Yusuf'u pek ucuz bir fiyata satın aldılar. Yusuf'u satın alanlar, O'nu satın aldıklarını diğer arkadaşlarından gizlediler ki, O'nun üzerinde hak iddia etmesinler. Dediler ki:

"Bu, emânettir. Suyun sahipleri onu bize teslim ettiler ki, Mısır'daki sahibine ulaştıralım."

Şu ifadelerden bunu anlıyoruz:

"Bir yolcu kafilesi geldi, sucularını kuyuya gönderdiler. O da kovasını sarkıttı. "Hey müjde! Bu bir çocuk," dedi. Ve onu ticaret konusu bir mal olarak sakladılar... "

"O'nu ucuz bir fiata, sayısı belli bir kaç dirheme sattılar."

Fiatın tartılır cinsten olmayıp sayılır cinsten olması azlığının ifadesidir.

"O'nu pek önemsemediler."

Yani kardeşleri, O'nu önemsemediler. Kervan Mısır'a ulaşınca, O'nu "Aziz Kıtfir" adı ile bilinen vezire sattılar. Vezir iyi bir alış-veriş yaptığını düşünerek, karısı Züleyha'ya; "O'nun yerini üstün tut. Belki bize iyi hizmet eder. Ya da yüksek bir fiatla satarız. Bakarız evlat ediniriz. Zâten çocuğumuz da yok." dedi. Bunu şu âyeti kerimeden anlıyoruz:

"Onu satın alan bir Mısırlı karısına: "O'nun yerini üstün tut, umulur ki bize bir yararı dokunur ya da O'nu evlat ediniriz" dedi."

Ardından Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Böylelikle biz, Yusuf'u yeryüzünde yerleşik kıldık."

O'nu öldürülmekten ve kuyunun karanlık derinliklerinde helak olmaktan kurtardığımız gibi, Aziz'in O'na sempati duymasını sağladık. Böylece, o günden sonra O'nu Mısır'a yerleştirdik. Bir süre sonra Mısır'a hükümdar oldu, yönetime geçti, ülkeyi adâlet ve merhamet ilkeleri doğrultusunda idare etti.

"O'na sözlerin yorumundan öğrettik."

İnsanların söyledikleri sözlerin, anlattıkları olayların doğru biçimde yorumlamasını öğrettik.

"Allah, emrinde galip olandır."

Hz. Yusuf'un hayatı üzerinde Allah'ın iradesi hâkimdir. Bu yüzden kardeşleri onunla ilgili olarak içlerinde besledikleri maksatlarına erişemediler. Aynı şekilde Allah, irade ettiği her işte gâlibtir. Hiç kimse O'nun iradesinin gerçekleşmesini önleyemez. O, üstün iradelidir. Hüküm ve hikmet sahibidir. Her yaptığı yerindedir.

"Ancak insanların çoğu bilmezler."

Eğer bu gerçeği bilselerdi, işlerini O'na havale ederlerdi, O'na güvenip dayanırlardı, O'na itaat etmenin sınırlarını aşıp günah işlemeye kalkışmazlardı. Bu ifadelerde aynı zamanda akrabalarından incitici sözler işiten, onlar tarafından maddi ve manevi eziyete uğratılan peygamber efendimize (s.a.v.) yönelik bir teselli mesajı bulunmaktadır. Öyle ya! Hz. Yusuf da, insanlar içinde anne-babasından sonra kendisine en yakın olan akrabalarından, yani kardeşlerinden eziyet görmüştü, kendisine bu tür bir yürek parçalayıcı muamele revam görülmüştü.

"Erginlik çağına erişince, kendisine hüküm ve ilim verdik. İşte biz, iyilik yapanları böyle ödüllendiririz."

Hz. Yusuf çocukluk yaşını geçip gençlik dönemine adımını attığı zaman, böylece bedensel gücü kemâle erince, gençlik dönemini de geride bırakarak, akli olgunluğu yakalamış bir yetişkin olunca hüküm ve bilgi verdik. Eşya ve olayları doğru biçimde değerlendirme becerisi ve derin dini bilgi verdik. Hz. Yusuf'a verdiğimiz bilgi ve hikmet, iyilik yapanlara verdiğimiz ödülün açık bir örneğidir, sabır, doğruluk ve güzel tevekkül örneği göstererek itaat edenlerin ödülü işte budur. Burada Rasûlüllah efendimize (s.a.v.) kendisini güzel bir âkibetin beklediğine, Yüce Allah'ın düşmanlarını yenilgiye uğratarak kendisini ve dinini kalıcı kılacağına ilişkin bir müjde vardır.

SONUÇ

1- Mutluluk veren şeylerle sevinmek ve bunu açıkça duyurmak caizdir.

2- Din ve dünya işinde ihtiyatlı olmak gerekir.

3- İslâm'da gaybı bilmek, gelecekten haber vermek Allah'a aittir. Ancak Allah'ın bildirdikleri kadarıyla bilinebilir.

4- Rüya tabir etmek, Yüce Allah'ın bu tür bir beceriye sahip olana bahşettiği bir nimetidir.

5- Allah ile mücadeleye girişen kesinlikle hezimete uğrar.

6- Ergenliğe erişme; çocukluk dönemini geride bırakıp büluğ çağına adım atmakla başlar.

7- Güzel ödül; güzel niyet ve güzel amel şartına bağlıdır.

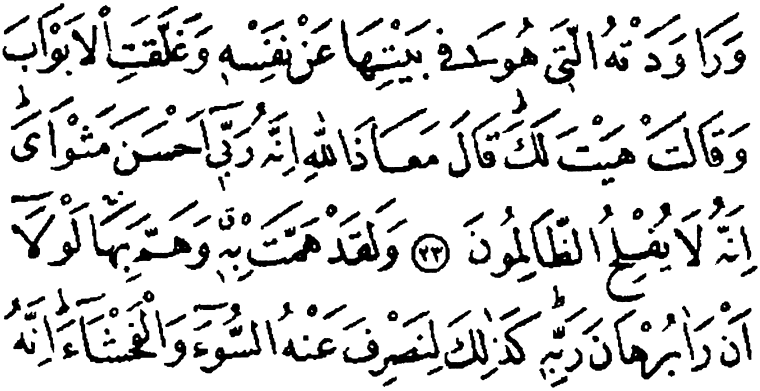
وَرَٰوَدَتْهُ ٱلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلْأَبْوَٰبَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ رَبِّىٓ أَحْسَنَ مَثْوَاىَ ۖ
إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَآ
أَن رَّءَا بُرْهَٰنَ رَبِّهِۦ ۚ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلْفَحْشَآءَ ۚ إِنَّهُۥ

مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٢٣﴾ وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُ
مِنْ دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَى الْبَابِ قَالَتْ مَا جَزَاءُ
مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

23- "Evinde kalmakta olduğu kadın, O'ndan murad almak istedi ve kapıları sımsıkı kapatarak "isteklerim senin içindir, gelsene" dedi. Yusuf dedi ki: Allah'a sığınırım. Çünkü O benim efendimdir, yerimi güzel tutmuştur. Gerçek şu ki, zalimler kurtuluşa ermez."

24- "Andolsun kadın O'nu arzulamıştı -eğer Rabbinin kesin delilini görmeseydi- o da O'nu arzulamıştı. Böylelikle biz O'ndan kötülüğü ve fuhşu geri çevirmek için böyle yaptık. Çünkü o, muhlis kullarımızdandı."

25- "Kapıya doğru ikisi de koştular. Kadın O'nun gömleğini arkadan çekip yırttı. Tam kapının yanında kadının efendisiyle karşılaştılar. Kadın dedi ki: Ailene kötülük isteyenin, zindana atılmaktan veya acı bir azaptan başka cezası ne olabilir?"

SÖZLÜK

رَاوَدْتُهُ	Onu arzuladı. O'ndan murad almak istedi. Arzusuna uymasını istedi, ama O, karşı çıktı.
اَلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا	Evinde kalmakta olduğu kadın. Aziz'in karısı Züleyha.
وَ غَلَّقَتِ الْاَبْوَابَ	Kapıları kilitledi.
هَيْتَ لَكَ	Yanıma gel.
مَعَاذَ اللّٰهِ	Allah'a sığınırım. Uygunsuz davranışlardan, O'nun himayesine ve korumasına sığınırım.
اَحْسَنَ مَثْوَاىَ	Evinde üstün ve saygın bir yer verdi bana.
هَمَّتْ بِهِ	O'na yöneldi. İsteğine karşı çıktığı için O'nu yakalamak istedi. Arzusunu yerine getirmek için Yusuf (a.s.)'a yöneldi.

وَ هَمَّ بِهَا — Ve O'na yöneldi. O'nu kendinden uzaklaştırmak savmak istedi.

بُرْهَانَ رَبِّهِ — Rabbinin kesin delili.

اَلسُّوءُ وَ الْفَحْشَاءَ — Kötülük ve çirkinlik. Allah'ın yasaklamış olduğu kötü fiiller ve sözler.

اَلْمُخْلَصِينَ — Muhlisler, samimiler. Dostluğumuza, itaatimize ve sevgimize özgü kıldığımız kimseler.

وَ قَدَّتْ قَمِيصَهُ — Gömleğini arkadan yırttı.

وَ اَلْفَيَا سَيِّدَهَا — Ve efendisiyle karşılaştı. Kadının kocası olan Aziz ile kapıda karşılaştılar. Koca, kadının sahibi olduğu için Mısırlılar kocaya "efendi" derlerdi.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf kıssasını ve kendisini satın alan vezirin evinde karşılaştığı olayları kapsayan âyetlerin akışı devam ediyor. Vezir, karısına Yusuf'a iyi davranmasını, yerini üstün tutmasını emredince, kadın büyük bir içtenlikle güzel yiyecekler, içecekler, giysiler ve yataklar hazırladı O'nun için. Birbirlerinin mahremi olan bir erkekle bir kadın yalnız kalınca, özellikle bu yalnızlık uzun sürünce cinsel içgüdü tahrik olur. Korkudan emin olma ve takva azlığı da baştan çıkarıcı bir etken olarak rol oynar. Böyle olunca kadın erkeğin nefsinden, erkek de kadından yararlanmak ister. Nitekim vezirin karısı da odaların kapılarını kilitliyor, bahçenin girişini kapatıyor ve kendini güvencede hissedince de O'na "yanıma gelsene!" diyor. O'nun bu nahoş teklifine karşı Hz. Yusuf'un tepkisi oldukça sert oluyor. O'nun arzularına boyun eğmeyeceğini kesin bir dille vurguluyor. Bu tür bir durum karşısında bir mü'minin takınacağı tavır da bu olmalıdır. Yüce Allah, gözlerden ve kulaklardan ırak bir şekilde sarayın esrarengiz atmosferi içinde gelişen bu olayı bize şu ifadelerle haber veriyor:

"Evinde kalmakta olduğu kadın, O'ndan murad almak istedi ve kapıları sımsıkı kapatarak "isteklerim senin içindir, gelsene"dedi. Yusuf dedi ki: "Allah'a sığınırım. Çünkü O benim efendimdir, yerimi güzel tutmuştur. Gerçek şu ki, zalimler kurtuluşa ermez."

Kadın Hz. Yusuf'un şahsında arzularını tatmin etme amacına yönelik olarak gerekli ortamı hazırladıktan sonra, Hz. Yusuf'un karşı cevabı şu olmuştur.

"O, benim efendimdir, yerimi güzel tutmuştur."

Kastettiği vezirdir. Demek istiyor ki, O, bana güzel davrandı, ailesinin içinde bana üstün bir yer verdi, ben O'nun namusuna nasıl ihanet ederim? Öte yandan O'nun gerçek efendisi olan Yüce Allah, bahşettiği sayısız nimetlerle O'nu gerçekten üstün bir konuma getirmişti. O'nun haram kıldığı bir şeyi işlemekle O'na ihanet eder miydi hiç?

Yüce Allah'ın "Zalimler kurtuluşa ermez" sözü, kâfirlerin ve zâlimlerin tavrına ilişkin ikinci bir izahtır. Çünkü zâlim, bir şeyi ait olmadığı bir yere koymakla, emeğini heder eder, dünyası ve ahireti hüsran olur. Kendim ve senin için böyle bir hüsran ister miyim?

"Andolsun kadın onu arzulamıştı, eğer Rabbinin kesin delilini görmeseydi, o da onu arzulamıştı."

Yani, kadının isteklerine boyun eğmediği, artık önü alınmız arzularına cevap vermediği için Hz. Yusuf'u dövmek istemişti. Hz. Yusuf da O'nu kendisinden uzaklaştırmak için dövmek istemişti. Fakat bu sıradaYüce Allah, Yusuf'a kendi içinde bir delil gösterince, Yusuf kadını dövmemesi gerektiğini anladı ve evin dışına kaçmayı tercih etti. Kadın da, aralarında geçenler duyulmasın diye O'nun peşinden koşup yakalamaya çalıştı. Her ikisi kapıya doğru koştu, Hz. Yusuf O'ndan kaçmak, O da saray içinde büyük bir olay çıkmasın diye Yusuf'u yakalamak istiyordu. Gömleğini arkadan yakaladı ve arkadan yırttı. Çünkü Hz. Yusuf önden kaçmaya çalışıyor, O da yakalayıp dışarı çıkmasını, dolayısıyla bir olayın olmasını önlemek istiyordu.

"Böylelikle biz O'ndan kötülüğü ve fuhşu geri çevirmek için böyle yaptık."

Biz kötülüğü Hz. Yusuf'tan bu şekilde uzaklaştırdık. O kötülük yapmadı ve hayasızlık O'na yaklaşmadı.

Yüce Allah bunun gerekçesi olarak da: "O bizim muhlis kullarımızdandı." buyuruyor. İbadetimize ve sevgimize mahsus kıldığımız kullarımızdandı. Günah ve isyan lekeleriyle kirlenmesine razı olmadık.

"Kapının yanında kadının efendisiyle karşılaştılar."

Yusuf O'ndan kaçıyor, O da peşinden kovalıyordu ki, kadının kocasını, yani veziri kapının yanında oturur halde buldular. Kadın kendinden korktu ve derhal savunma durumuna geçerek Hz. Yusuf'u suçlamaya çalıştı ve "senin ailene kötülük yapmak isteyen bir kimsenin, zindana atılmaktan başka cezası ne olabilir?" dedi.

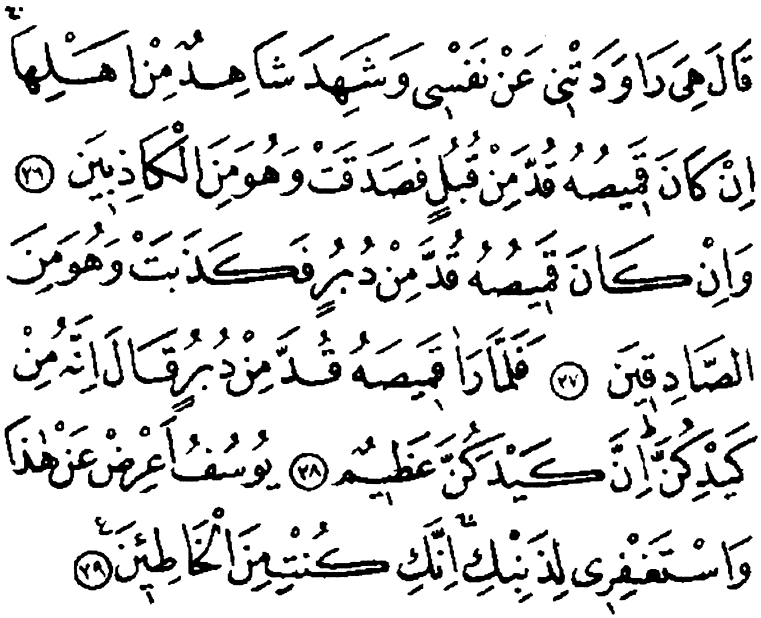

26- "Yusuf dedi ki: Onun kendisi benden murad almak istedi." kadının yakınlarından bir şâhid şâhitlik etti: Eğer O'nun gömleği ön taraftan yırtılmışsa bu durumda kadın doğruyu söylemiştir, kendisi ise yalan söyleyenlerdendir."

27- "Yok eğer O'nun gömleği arkadan çekilip yırtılmışsa, bu durumda kadın yalan söylemiştir ve kendisi doğruyu söyleyenlerdendir."

28- "O'nun gömleğinin arkadan çekilip yırtıldığını gördüğü zaman kocası: Doğrusu, bu sizin düzeninizden biridir. Gerçekten sizin düzeniniz büyüktür." dedi."

29- "Yusuf, sen bundan yüz çevir. Sen de günahın dolayısıyla bağışlanma dile. Doğrusu sen günahkarlardan oldun."

SÖZLÜK

وَ شَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ اَهْلِهَا قُدَّ مِنْ قُبُلٍ — Kadının ailesinden biri şâhitlik etti. Kadının amcasının oğlu şâhitlik etti.

قُدَّ مِنْ دُبُرٍ Ön taraftan yırtılmış. Yani gömlek ön kısmından yırtılmış ise.

اِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ Arka taraftan yırtılmış. Gömlek arka kısmından yırtılmış ise.

Bu sizlerin düzeninizden biridir. Yani "ailene kötülük isteyenin cezası ne ola ki?" sözünü kadının bir oyunuydu.

يُوسُفُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَا Yusuf bundan yüz çevir. Bir skandal olmasın diye kimseye bundan söz etme.

مِنَ الْخَاطِئِينَ Hatalılardan. Günahların hatalarından işledin.

AÇIKLAMA

Ayetlerin akışı içinde, Hz. Yusuf (a.s)'un başından geçen olaylar bir silsile halinde anlatılıyor. Kadın kapıda kocasını görünce, Yusuf'un kendisinden murad almak istediğini, yani ilişkide bulunmak istediğini iddia ederek cezalandırılmasını istemiş, "Ailene kötülük isteyenin, zindana atılmaktan veya acı bir azaptan başka cezası ne olabilir?" demişti. Burada Hz. Yusuf suçlamayı reddediyor. Şayet kadın kendisini suçlamasaydı, Hz. Yusuf O'nun kendisinden murad almak istediğinden söz etmeyecekti. Yüce Allah, Hz. Yusuf'un şöyle dediğini bize aktarıyor:

"O'nun kendisi benden murad almak istedi."

Tam bu sırada Yüce Allah, tertemiz kulu Yusuf'a yönelik bir lütuf olarak, olaya tanık olan beşikdeki bir çocuğu konuşturdu. Rasûltllah efendimiz (s.a.v.) bu çocuğu "Yusuf'un şâhidi" olarak nitelendirmiştir: "Eğer O'nun gömleği ön taraftan yırtılmışsa bu durumda kadın doğruyu söylemiştir, kendisi ise yalan söyleyenlerdendir. Yok eğer O'nun gömleği arkadan çekilip yırtılmışsa, bu durumda kadın yalan söylemiştir ve kendisi doğruyu söyleyenlerdendir."

Küçük tanığın verdiği karar budur.

"O'nun gömleğinin arkadan çekilip yırtıldığını gördüğü zaman kocası: "Bu..." "Yani "ailene kötülük isteyenin cezası ne olabilir" sözü "sizin düzeninizdendir." dedi. Senin gibi suçlu olanların çevirdikleri dolaplardandır.

"Gerçekten sizin düzeniniz büyüktür."

Sonra Yusuf'a dönüp dedi ki:

"Yusuf, sen bundan yüz çevir."

Bundan söz etme ki, bir olay meydana gelmesin. Bunda hepimizin zararı olur. Züleyha'ya da şöyle dedi:

"Sen de günahın dolayısıyla bağışlanma dile."

Sen de kocandan af dile. Seni cezalandırmamasını iste. Gerçekten sen, hata işledin, günahkar insanlar gibi davrandın.

Sûrenin akışı içinde yer alan bu dört âyet-i kerimede anlatılanlar bundan ibarettir.

SONUÇ

1- Karşıdakine zarar verecek dahi olsa, nefsi müdafa etmek meşru bir haktır.

2- Yüce Allah dostlarına büyük lütuflar bahşeder. Nitekim, beşikteki bir çocuğun konuşmasını sağlayarak O'nun suçsuzluğunu ortaya çıkarmıştır.

3- Kötülük yapmak isteyen insanların hilesi gerçekten büyüktür.

4- Kötülük yapanın kötülüğünü örtmek iyi, günahlarını halk arasında açıkça anlatmak ise kötüdür.

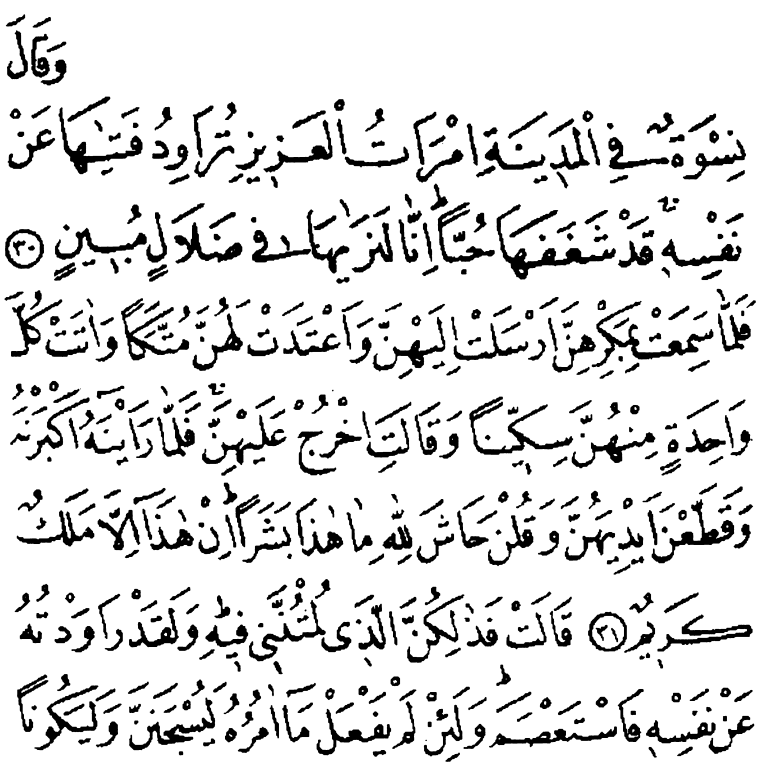
وَقَالَ
نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ
نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾
فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَآتَتْ كُلَّ
وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ
وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ
كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ
عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ وَلَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا آمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا

مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا
تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٣﴾
فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾

30- "Şehirde birtakım kadınlar: Aziz'in karısı kendi uşağının nefsinden murad almak istiyormuş. Öyleki sevgi O'nun bağrına sinmiş. Biz doğrusu O'nu açıkça bir sapıklık içinde görüyoruz." dedi."

31- "Kadın onların düzenlerini işitince, onlara bir dâvetçi yolladı, oturup yaslanacakları yerler hazırladı ve her birinin eline bıçak verdi. yusuf'a da: çık, onlara görün" dedi. Böylece onlar O'nu görünce Yusuf'u gözlerinde büyüttüler ve ellerini kestiler ve "Allah'ı tenzih ederiz; bu bir beşer değildir. Bu, ancak üstün bir melektir." dediler."

32- "Kadın dedi ki: "Beni kendisiyle kınadığınız işte budur. Andolsun O'nun nefsinden ben murad almak istedim, O ise kendini korudu. Ve andolsun, eğer O kendisini emrettiğimi yapmayacak olursa, mutlaka zindana atılacak ve elbette küçük düşürülenlerden olacak."

33- "Yusuf dedi ki: Rabbim, zindan, bunların beni kendisine çağırdıkları şeyden bana daha sevimlidir. Kurdukları düzeni benden uzaklaştırmazsan, onlara eğilim gösterir ve cahillerden olurum."

34- "Böylece Rabbi, duasını kabul etti ve onların hileli düzenlerini kendisinden uzaklaştırdı. Çünkü O, işitendir, bilendir.

SÖZLÜK

فِي الْمَدِينَةِ Şehirde. Mısır'ın o dönemdeki başkentinde.

تُرَاوِدُ فَتَاهَا Gencinden yararlanmak ister. Kenanlı kölesinden murad almak istemiş.

قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا Sevgi bağrını yakmış. Kalbine hâkim olmuş, bütünüyle onu

kontrolüne almıştır.

إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ — Muhakkak ki biz O'nu açık bir dalalette görüyoruz. O'na beslediği bu sevgiden dolayı açık bir hata işlediğini görüyoruz.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ — Onların düzenlerini işitince. Yani arkasından söylediklerini işitince.

اعتدت لهن متكئا — Onlar için döşekler ve yaslanacakları yastıklar hazırladı.

أَكْبَرْنَهُ — O'nu gözlerinde büyüttüler.

فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ — Beni kendisiyle kınadığınız işte budur. Nasıl bir Kenanlı köleyi sevebilir?" dediğiniz işte budur.

فَاسْتَعْصَمَ — Korundu. İffetinden ve temizliğinden ödün vermeyerek, kötülük yapmaktan kaçındı.

الصَّاغِرِينَ — Küçükler. Basitler. Zelil ve küçük düşürülmüş kimselerden olacaktır.

أَصْبُ إِلَيْهِنَّ — Onlara eğilim gösteririm.

وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ — Ve cahillerden olurum. Günahkarlardan olurum. Çünkü ancak Allah'ın gücünü ve herşeyi gördüğünü bilmeyen bir kimse günah işleyebilir.

AÇIKLAMA .

Âyetlerin akışı ile birlikte Hz. Yusuf (a.s)'un kıssasını okumaya devam ediyoruz.

"Yusuf'un şâhidi" tarafından verilen hükümden sonra, haber bazı devlet idarecilerinin eşlerinin kulağına ulaştı. Birinin evinde toplanıp kendi aralarında konuştular ve "Kenanlı bir köleye aşık olmuş" diye vezirin karısını kınadılar. İşte tefsirini sunmakta olduğumuz bu âyetlerde Yüce Allah bunları aktarıyor bizlere:

"Şehirde bir takım kadınlar dedi ki:" Mısır'ın o günkü başkentinde "Aziz'in karısı kendi uşağının nefsinden murad almak istiyormuş" kölesine aşık olmuş.

"Öyleki sevgi O'nun bağrına sinmiş."

Kölesine duyduğu sevgi, kalbinin özüne sinmiş.

"Biz doğrusu O'nu açıkça bir sapıklık içinde görüyoruz."

Açık bir yanılgı içinde olduğunu sanıyoruz. Böylesine şerefli ve üstün bir makamda olan soylu bir kadın nasıl bir köleye aşık olur?

"Kadın onların düzenlerini işitince."

Arkasından çeşitli dedikodular çıkardıklarını duyunca:

"Onlara bir davetçi yolladı. Oturup dayanacakları yerler hazırladı ve her birinin eline bıçak verdi."

Onların düzenlerine, daha büyük bir düzenle karşılık verdi. Bir toplantı düzenledi. Yiyecekler, içecekler sundu. Bıçakla kesilmesi gereken meyveler koydu sofraya. Bu arada Yusuf'a, yanlarına gelmesini emretti. Amacı, onun olağanüstü güzelliğini görüp kendilerinden geçmelerini ve meyve yerine kendi ellerini kesmelerini sağlamaktı. Böylece kendisine yöneltilen kınamaların haksız olduğunu ortaya koyacaktı. Yüce Allah bu gelişmeyi şu ifadelerle bize aktarıyor:

"Yusuf'a: "Çık onlara görün." dedi. Böylece onlar O'nu görünce büyüttüler, ellerini kestiler ve "Allah'ı tenzih ederiz; bu bir beşer değildir." Herhangi bir insan değildir.

"Bu, ancak üstün bir melektir" dediler."

Yüce Allah'ın Hz. Yusuf'a bahşettiği olağanüstü güzellikten dolayı böyle söylediler. Yusuf'un yapısı, ahlâkı ve yaratılışı olağanüstü çekicilikteydi. Kadınların bu halini gören vezirin karısı şöyle dedi:

"Beni kendisiyle kınadığınız işte budur."

Kendisini sevdim ve nefsinden murad almak istedim diye beni kınadığınız güzel ve yakışıklı delikanlı işte karşınızda duruyor.

"Andolsun O'nun nefsinden murad almak istedim, O ise kendini korudu."

Fiilen O'nun nefsinden murad almak için harekete geçtim, ama O bundan kaçındı.

"Ve andolsun; eğer O kendisine emrettiğimi yapmayacak olursa."

Arzularıma boyun eğmezse.

"Mutlaka zindana atılacak ve elbette küçük düşürülenlerden olacak?"

Aşağılanmış, küçük düşürülmüş biri olacaktır. Böylece, toplantıya katılan kadınların önünde bir kez daha isteklerine boyun eğmesi hususunda Yusuf'u tehdit etmektedir. Bunun üzerine Hz. Yusuf, kendisini bu kadının hilesinden ve tuzağından kurtarması için Rabbine sığınır.

"Dedi ki: Rabbim, zindan, bunların beni kendisine çağırdıkları şeyden bana daha sevimlidir."

Bunların beni itmek istedikleri suçtansa, zindana girmeyi tercih ederim. Ey Rabbim;

"Kurdukları düzeni benden uzaklaştırmazsan."

Bu kadınların hilesini boşa çıkarmazsan "O'nlara eğilim gösteririm." İsteklerine uyma eğilimi gösteririm. Böyle yapmakla "Cahillerden" yani, senin haram kıldığın bir şeyi işlemekle günaha girer, günahkarlardan "Olurum." Bu ise, O'nun istemediği, kaçmak istediği bir durumdu.

"Böylece Rabbi, duasını kabul etti."

Kadınların düzenlerini sonuçsuz bıraktı. Çünkü O, kullarının sözlerini işitir. Saf ve temiz kulu Yusuf'un da duasını işitti. O, kullarının durumunu, bu arada Yusuf'un da içine düştüğü sıkıntıyı bilir. Bu yüzden duasını kabul etti, O'na güven duygusu verdi, korkularını giderdi. O'na hamdolsun, O kullarına karşı son derece lütufkardır.

SONUÇ

1- Kapalı kapılar ardında olup bitenleri merak etmek ve haberleri tâkib etmek sevilmeyen bir özelliktir.

2- İnsan, onurunu, malını, canını ve namusunu korumaya düşkün bir varlıktır. Bu, onun doğasından gelir.

3- Kadın ve erkek olarak cinslerin birbirlerine karşı ilgi duymaları yaratılışın bir kanunudur.

4- Hz. Yusuf'un Allah'a karşı günah işlemektense, hapse girmeyi göze alması, doğru sözlülüğünün bir delilidir.

5- Yeryüzünde işlenen tüm suçların sebebi Yüce Allah'ı, isimlerini, sıfatlarını, müjdesini, tehditlerini ve şeriatını bilmemektir.

ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا الْآيَاتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٣٥﴾

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا

وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْزًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ
مِنْهُ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا
طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ
يَأْتِيَكُمَا ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ
لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٧﴾
وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ
لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ذَٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا
وَعَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾

35- "Sonra onlar da, delilleri görmelerinin ardından, mutlaka O'nu belli bir vakte kadar zindana atmak görüşü belirdi."

36-" O'nunla birlikte iki genç de zindana girmişti. Biri "Ben rüyamda kendimi içki hazırlıyorken gördüm" dedi. Diğeri "Ben de kendimi başımın üstünde ekmek taşıyorken gördüm; kuş da ondan yemekteydi." dedi. "Bunun yorumundan bize haber ver. Doğrusu biz seni, iyilik yapanlardan görmekteyiz."

37- "Dedi ki: Size rızıklanacağınız bir yemek gelecek olsa, ben mutlaka size daha gelmeden önce onun tevilini size haber veririm. Bu, Rabbimin bana öğrettiklerindendir. Doğrusu ben, Allah'a iman etmeyen, ahireti de tanımayanların tâ kendileri olan bir topluluğun dinini terkettim."

38- "Atalarım İbrahim'in, İshak'ın ve Yâkub'un dinine uydum. Allah'a herhangibir şeyle şirk koşmamız bizim için olacak

şey değil. Bu, bize ve insanlara Allah'ın lütuf ve ihsanındandır. Ancak insanların çoğu şükretmezler.

SÖZLÜK

ثُمَّ بَدَا لَهُمْ	Sonra onlara görünüverdi. Onlarda belirdi.
الآيَاتُ	Âyetler. Yusuf'un suçsuzluğuna ilişkin deliller.
اَعْصِرُ خَمْرًا	Şarap elde etmek için üzüm sıkıyordum.
وَ اتَّبَعْتُ مِلَّةَ	Dine tabi oldum. İbrahim (a.s.)'ın hak olan dinine tabi oldum.
مَا كَانَ لَنَا	Bize yakışmaz. Böyle bir şey yapmamız doğru olmaz.
اَنْ نُشْرِكَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ	Herhangi bir şeyi Allah'a şirk koşmamız, büyük veya küçük birşeyi veya bir kimseyi O'na ortak koşmamız olacak şey değildir.
ذٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا	Bu Allah'ın üzerimize bir faziletidir. Tevhid inancı ve hak din Allah'ın bize bir lütfudur.
وَ عَلَى النَّاسِ	Ve insanların üzerine. Tevhid inancını ve hak dini sunan peygamberlerin gönderilmesi, insanlara yönelik ilahi bir lütuftur. Ne yazık ki insanlar bu lütfun karşılığı olan şükür görevini yerine getirmediler, peygamberlere tabi olmadılar.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı ile birlikte, Hz. Yusuf'un yaşadığı olaylar, bu arada vezirin karısının suçlamaları üzerine suçsuzluğunun anlaşılması konu ediliyor. Ardından Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Sonra onlarda delilleri görmelerinin ardından, mutlaka O'nu belli bir vakte kadar zindana atmak görüşü ağır bastı."

Yusuf (a.s.)'un suçsuzluğunu ortaya koyan açık delillerin bulunmasından sonra vezir ve adamlarında yine de bir süre için Yusuf'u zindana atmak gerektiği yönünde bir görüş belirdi. Yusuf'un suçsuzluğunun delili ise, gömleğinin arkadan yırtılmış olması, beşikteki bir çocuğun konuşup suçsuzluğuna hükmetmesiydi. Çocuğun "Eğer gömleği..." diye başlayan sözleri Yusuf'un suçsuzluğunun açık deliliydi. Ancak yine de O'nu belli bir süre için hapse atmayı uygun gördüler. Dedikoduları dindirmek, kamuoyunu tatmin etmek ve hadiseyi unutturmaktı amaçları.

"O'nunla birlikte iki genç de zindana girdi."

Demek ki, zindana atılmasını kararlaştırdılar ve bu kararlarını da fiilen uyguladılar. Bu arada iki genç de O'nunla birlikte zindana girdiler. Bunlar kralın hiçmetçileriydiler, bir olaydan dolayı suçlu bulunmuş ve tutuklanmışlardı.

"Biri: ben rüyamda kendimi içki hazırlıyorken gördüm." dedi. Öbürü: "Ben de kendimi başımın üstünde ekmek taşıyorken gördüm; kuş da ondan yemekteydi," dedi. Bunun yorumundan bize haber ver. Doğrusu biz seni, iyilik yapanlardan görmekteyiz." Hapisteki hal ve hareketinden, mahkûmlara karşı sergilediği iyiliksever tutumundan etkilendikleri ve dolayısıyle farklı ve hikmetli bir şahsiyet olduğunu anladıkları için bu istekte bulunmuşlardı. Bu arada ne tür bilgilere sahip olduğunu da sormuşlar. O da rüya tabir ettiğini söylemişti. Onlar da "gel, şunu bir deneyelim, şöyle, şöyle rüya gördüğümüzü söyleyelim, bakalım nasıl yorumlayacak," dediler. Gidip rüyalarının yorumunu sordular. O da onlara şu cevabı verdi:

"Dedi ki: size rızıklanacağınız bir yemek gelecek olsa, ben mutlaka size daha gelmeden önce onun tevilini haber veririm."

Uykuda mı veya uyanıkken mi böyle bir yemeğin geleceği hususu aynı oranda muhtemeldir. Her iki durumda da olabilir. Her halukarda Yüce Allah daha o yemek gelmeden, onu onlara haber vermesini ve ne anlam ifade ettiğini ona haber vermiştir. Hz. Yusuf sahip olduğu bu bilginin kaynağını da şöyle açıklıyor:

"Bu, Rabbimin bana öğrettiklerindendir. Doğrusu ben, Allah'a iman etmeyen, ahireti de tanımayanların tâ kendileri olan bir tupluluğun dinini terkettim."

Kastettiği bu topluluk Kenanlılar ve Mısırlılar'dı. Bu topluluklar müşrikti. Güneşe ve diğer bazı düzmece ilahlara ibadet ediyorlardı. Küfür milletini, küfür dinini terk ettim. Allah'a ve âhiret gününe inanma esasına dayanan dine yani İbrahim'in, İshak'ın ve Yakub'un hak dinine uydum. Sonra onları Allah'a inanmaya ve O'nun dinini benimsemeye davet ederek sözlerini sürdürdü.

"Olacak iş değildir."

Herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmamız, buna inanıp ibadet etmemiz olacak iş değildir. Ardından bu bilgiyi ve bu inancı kendi çabaları ve yetenekleriyle elde etmediklerini, bunun Allah tarafından bahşedilmiş bir lütuf olduğunu haber veriyor. Tüm insanlığa bu lütfun bahşedildiğini vurguluyor. Çünkü

Allah insanları yaratmış, onları rızıklandırmış, yerden sayısız nimetler bitirmiş, onları doğru yola çağırmış ve doğruyu açık biçimde gözler önüne sermiştir. Ama insanların çoğu şükretmezler, Allah'a inanıp kulluk etmez.

SONUÇ

1- Hz. Yusuf (a.s.)'un zindana atılması, görünüşte yakıcı ama, gerçekte aydınlatıcı gelişmelerin başlangıcını teşkil eder.

2- Hapse girmek, her zaman oranın suçlu ve sapıkların yurdu olduğunu göstermez. Allah'ın saf ve günahsız kulu Hz. Yusuf da oraya girmiştir.

3- Rüya tabiri ruhsal berraklığa ve firaset gücüne bağlıdır. Hz. Yusuf (a.s)'un sahip olduğu bilgi ise, özel ve ledünni bir bilgiydi. Yani o hususta okumadan çalışmadan Allah katından verilmiş bir bilgiydi.

4- İnsanları Allah'a dâvet etmek için fırsatları ganimet bilmek lazımdır. Nitekim Hz. Yusuf (a.s) da böyle yapmıştır.

5- Şirkten ve şirk ehlinden uzaklaşmak bir zorunluluktur.

6- Dedelere de "baba" denebilir. Çünkü bunların her biri kendisinden sonrakinin babasıdır.

يَا صَاحِبَيِ
السِّجْنِ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾
مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءً سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ
وَآبَاؤُكُم مَّا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ
أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾ يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي
رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِن رَّأْسِهِ

قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ
أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنْسَاهُ الشَّيْطَانُ
ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾

39- "Ey zindan arkadaşlarım, birbirinden ayrı bir sürü Rabler mi daha hayırlıdır, yoksa kahhar olan bir tek Allah mı?"

40- "Sizin Allah'tan başka taptıklarınız, Allah'ın kendileri hakkında hiç bir delil indirmediği, sizin ve atalarınızın ad olarak adlandırdıklarınızdan başkası değildir. Hüküm, yalnızca Allah'ındır. O, kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru olan din işte budur, ancak insanların çoğu bilmezler."

41- "Ey zindan arkadaşlarım, ikinizden biri efendisine şarap içirecek, diğeri ise asılacak, kuş onun başından yiyecek. İşte hakkında fetva istemekte olduğunuz iş olup bitmiştir."

42- "İkisinden kurtulacağını sandığı kişiye dedi ki: "Efendinin katında beni hatırla." Fakat şeytan, Rabbini anmayı O'na unutturdu, böylece daha nice yıllar zindanda kaldı."

SÖZLÜK

يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ	Ey zindan arkadaşlarım. Bunlar kralın yemek ve içecek işine bakan iki delikanlıydı.
أَأَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ	Çeşitli ilahlar mı? Şuraya buraya dağılmış, zatları, sıfatları ve mekanları ayrı bir sürü ilahlar mı?
مِنْ دُونِهِ	Ondan başka. Allah'ın dışında.
إِلَّا أَسْمَاءً	Sadece isimler. Sadece isimleri ilahtır. Gerçekte ise ilah değil, putturlar.
مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ	Allah onlar hakkında bir delil indirmemiştir. Herhangi bir şekilde bu düzmece ilahlara kulluk edilmesini emretmemiştir.

فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا Efendisine içki sunar. Aynı zamanda ülkenin kralı olan efendisine şarap sunar.

فَيُصْلَبُ Ve asılır. Darağacında asılarak öldürülür. Mısırlılar idam cezasını bu şekilde infaz ederlerdi.

قُضِيَ الْأَمْرُ Hüküm verilmiş. İş bitmiş ve kesinlik kazanmıştır.

ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا O ikisinden kurtulacağına inanan. Kesin olarak beraatine karar verileceğine inandığı kişi.

اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ Beni efendinin yanında hatırla. Benim hiç bir suçum olmadan, haksız yere zindana atıldığımı krala hatırlat.

فَأَنْسَاهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ Şeytan O'na efendisine hatırlatmayı unutturdu. Veya şeytan Yusuf'a Yüce Rabbini anmayı bir anlık unutturdu.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf (a.s) kıssası devam ediyor. Bundan önce kendisi ile birlikte zindana giren iki gencin, gördükleri rüyaları yorumlamasını istediklerinden söz edilmişti. Çünkü gençler Hz. Yusuf'un rüya yorumlamayı iyi bildiğinin farkındaydılar. Fakat Hz. Yusuf bu fırsatı değerlendirdi ve onlara rüya yorumlamaya ilişkin bilgisinin sebeplerinden söz etti. Bu sırada küfür dinini terkedişini, tek ve ortaksız Allah'a inanışını, dolayısıyle ataları İbrahim, İshak ve Yâkub'un dinine tabi oluşunu ve aynı zamanda Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmasının kendisine yaraşmadığını anlattı. Hz. Yusuf bu sözleri, tutukluların Allah'ı bir yana bırakarak putlara taptıklarını gözlemlediği için söylemişti. Onları Allah'a kulluk etmeye dâvet ederek sözlerini sürdürdü. Yüce Allah O'nun şöyle dediğini bize aktarıyor:

"Ey zindan arkadaşlarım, birbirinden ayrı bir sürü Rabler mi daha hayırlıdır, yoksa kahhar olan Allah mı?"

Ey zindan arkadaşlarım, bana haber verin ve beni tasdik edin: Herbiri bir tarafta olan ve ilah olduklarını iddia ettiğiniz şu put, şu yıldız, şu insan şu hayvan mı, cinsleri ve renkleri birbirinden farklı bir sürü ilah mı, yoksa zatı ve sıfatlarıyla bir ve ortaksız olan, her türlü mahlukat karşısında ezici güce sahip olan Allah mı daha hayırlıdır?

"Kahhar olan tek Allah" demekten başka bir cevap bulamadılar. Çünkü akıl, bu cevabı kaçınılmaz kılıyor. Sonra dönüp tüm tutuklulara hitab etti.

"Sizin Allah'tan başka taptıklarınız."

Ezici güce sahip tek ve ortaksız Allah'tan başka kulluk ettiğiniz düzmece ilahlar "sizin ve atalarınızın uydurmuş olarak adlandırdıklarınızdan başkası değildir."

Onlar isimlerden ibarettir. Sizin bir puta, bir yıldıza veya bir heykele Rab veya ilah demenizle o, ilah veya Rab olmaz. Rab; yaratan, rızıklandıran ve yönetendir. Gerçek ilah tarafından rızıklandıran ve yaratılan varlıklar ise, kendilerine bile bir yarar sağlamayan veya bir zararı başlarından savmaya muktedir değildirler. Nerede kaldı başkalarına yardım etmeleri? Onlara ilah veya Rab adını takmak kocaman bir yalan ve iftiradır. Bunlar birer addır. Allah onların yetkililiğini ortaya koyan bir delil indirmemiştir. Dolayısıyle sizin onlara yönelik kulluğunuz geçersiz ve boşunadır.

"Hüküm, yalnızca Allah'ındır."

Hükmetme yetkisi sadece Allah'a aittir. Ve O, kendisinden başkasına kulluk etmemenizi bir hüküm olarak koymuştur. Şu halde O'ndan başkasına yönelik her türlü ibadet bâtıldır, geçersizdir. Bu tür bir ibadeti terketmek ve ondan kaçınmak gerekir.

"Dosdoğru olan din işte budur."

Tek ve ortaksız Allah'ın hükmüne uyup O'ndan başkasına yönelik kulluğu reddetmektir. Tek, geçerli ve dosdoğru din budur. Ne yazık ki, insanların büyük çoğunluğu bu gerçeğin farkında değildir. Kendilerini yaratan, rızıklandıran ve hayatlarını yönlendiren ve sonunda huzuruna çıkacakları gerçek ilahı bilmeyişleri onları kendi elleriyle yontup ilahlaştırdıkları heykellere tapmaya yöneltmiştir. Putlarını kendi yapar kendi tapar durumuna düşürmüştür. Bu, cahiliye mantığıdır. İnsanları Allah'a dâvet etmeye ilişkin konuşmasının sonunda Hz. Yusuf, rüyalarının yorumuna geçti.

"Ey zindan arkadaşlarım, ikinizden biri efendisine şarap içirecek."

Serbest bırakılacak, yeniden kralın yanındaki eski işine dönecek ve eskiden olduğu gibi krala şarap sunacak. Öbürü ise, kralın ahçısıydı, kralın yemeğine zehir koyup onu öldürmeyi planlamakla suçlanmıştı. O da asılacak ve kuşlar başına konup ondan yiyeceklerdir. Hz. Yusuf böyle deyince onlar: "Biz rüya falan görmedik. Sadece seni sınamak için böyle yaptık" dediler. Hz. Yusuf onlara şu cevabı verdi: "Hakkında fetva istemekte olduğunuz iş olup bitmiştir." İster böyle bir rüya görmüş olun, ister görmemiş olun. Bu iş olup bitmiştir, kesinlik kazanmıştır. Sonra serbest bırakılacağını söylediği kişiye dönüp şöyle dedi:

"Efendinin katında beni hatırla."

Yani sahibin olan kralın yanında benim suçsuz yere tutuklandığımı söyle. Mısırlılar köle sahibine "Rab" derlerdi.

"Fakat Şeytan ona Rabbini anmayı unutturdu."

Şeytan Hz. Yusuf'a Allah'ı anmayı bir an unutturdu. Bu yüzden kalbiyle hizmetçiye ve krala yöneldi. Allah'ı unuttu. Bu yüzden gerçek Rab olan Allah O'nu cezalandırdı ve zindanda nice yıllar daha kaldı.

SONUÇ

1- İnsanları Allah'a dâvet etmek için her türlü fırsatı değerlendirmek lazımdır.

2- Geçmişlerin yaşadığı olayları örnek göstererek Tevhid inancını vurgulamak gerekir.

3- Herhangi bir hususta sâdece Allah'ın hükmüne itibar edilir. Çünkü hak; O'nun hak diye nitelendirdiği, bâtıl; O'nun bâtıl diye nitelendirdiği ve dinde; O'nun yasalaştırdığı sistemdir.

4- Her meseledeki müşkülün çözümü için bilgisine güvenilen birinden fetva istemek meşrudur.

5- Hz. Yusuf (a.s) bir bakıma ümidini kurtulacağını söylediği delikanlıya bağlamak ve O'na: "Beni efendinin yanında an," demekle gaflete düşmüştür. Gerçek mevlasını, kendisini öldürülmekten, kuyunun karanlık dibinden ve kadınların baştan çıkarıcı düzenlerinden kurtaran dostunu unutmuştur. Bu da yedi yıl daha zindanda kalmasına neden olmuştur.

وَقَالَ
الْمَلِكُ إِنِّي أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ
وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ ۖ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ
أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾

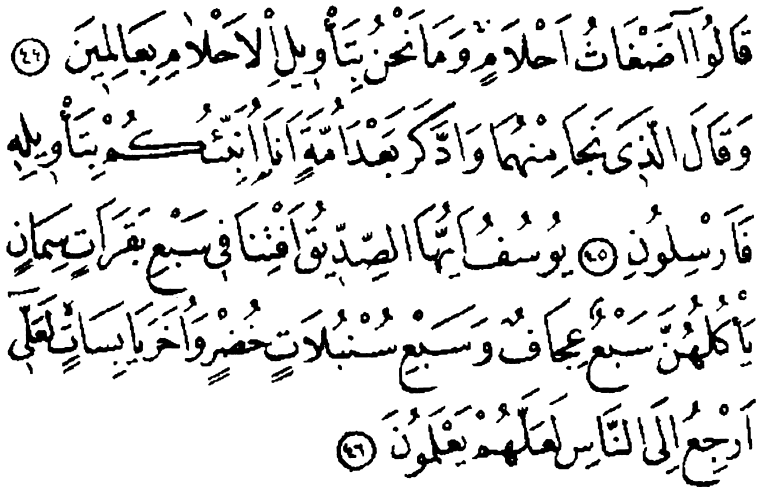

43- "Hükümdar: "Ben rüyamda yedi besili inek görüyorum, onları yedi zayıf inek yiyor; bir de yedi yeşil başak ve diğerleri ise kupkuru. Ey önde gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız benim bu rüyamı çözüverin" dedi."

44- "Dediler ki: Bunlar karmakarışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilenler değiliz."

45- "O iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zaman sonra hatırladı ve : Ben bunun yorumunu size haber veririm, hemen beni zindana gönderin" dedi."

46- "Yusuf, ey doğru sözlü insan! Yedi besili ineği yedi zayıf ineğin yediği ve yedi yeşil başakla diğerleri kuru olan rüya konusunda bize fetva ver. Umarım ki insanlara da dönerim, belki onlar öğrenmiş olurlar."

SÖZLÜK

اَلْمَلِكُ	Kral. Mısır kralı, Aziz lakaplı vezir, yardımcılarından biriydi. Adı, Reyyan b. Velid idi.
سَبْعَ عِجَافٍ	Yedi cılız. Yedi zayıf inek.
يَا اَيُّهَا الْمَلَأُ	Ey ileri gelenler, devlet adamları, eşraf ve yöneticiler.
اَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ	Rüyamı bana yorumlayın.

أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ Karmakarışık, hiç bir anlamı olmayan, yalancı düşler.

وَ ادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ Nice bir zaman sonra hatırladı. Yaklaşık olarak yedi yıl sonra hatırladı.

يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ Ey sâdık Yusuf! Ey Yusuf, ey sıddik, ey doğru sözlü Yusuf! Adam Hz. Yusuf'un ne derece doğru sözlü biri olduğunu zindanda öğrenmişti.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı, imtihan maksatlı, meşakkati çekmekte ve çilesini doldurmakta olan Hz. Yusuf'la ilgili olarak devam ediyor. Artık Yusuf (a.s)'un özgürlüğüne kavuşmasının zamanı gelmişti ki, Mısır kralı bir rüya gördü, kendisini düşündüren bu rüyayı yorumlamaları için kurmaylarını yanını çağırdı. Bu sahneyi Yüce Allah şu ifadelerle bize aktarıyor:

"Hükümdar dedi ki: "Ben rüyamda yedi besili inek görüyorum, onları yedi zayıf inek yiyor. Onları yiyen inekler son derece zayıf ve çelimsizdir. Bir de yedi yeşil başak ve diğerleri ise kupkuru."

Sonra, etrafında toplanmış bulunan devlet adamlarına ve bilginlere döndü: "Ey önde gelenler! Eğer rüyamı yorumluyorsanız benim rüyamı çözüverin." dedi."

Rüyamı yorumlayın. Adamların şu cevabı verdiklerini bize aktarıyor Yüce Allah:

"Karmakarışık düşlerdir."

Gördüğün rüya, yorumlanamayacak türden bir düştür. Nitekim devamında şöyle diyorlar:

"Biz böyle düşlerin yorumunu bilenler değiliz."

Kastettikleri karışık düşlerdir. Sahih bir hadiste Resulullah efendimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

"Rüyalar rahmani ve şeytani olarak iki kısma ayrılırlar."

Ardından Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"O iki kişiden kurtulmuş olanı."

Hz. Yusuf'un zindan arkadaşlarından kurtulmuş olan.

"Nice zaman sonra hatırladı."

Zindandan ayrıldığı sırada Hz. Yusuf'un kendisine tavsiye ettiği şeyi hatırladı. Yusuf O'na demişti ki "Beni efendinin yanında an." Adam bu tav-

siyeyi ancak yedi sene sonra hatırlayabildi. Sonra adam orada bulunanlara dedi ki:

"Ben bunun yorumunu size haber veririm, hemen beni zindana gönderin."

Beni zindanda bulunan Yusuf'un yanına gönderin, rüyaları ondan daha iyi yorumlayacak biri bulunmaz. Bunun üzerine O'nu zindana gönderdiler. Hz. Yusuf'un yanına girince, Yüce Allah'ın bize aktardığı şekliyle şöyle dedi:

"Yusuf; ey Yusuf! Ey doğru sözlü insan! Yedi besili ineği yedi zayıf ineğin yediği ve yedi yeşil başakla diğerleri kuru olan rüya konusunda bize fetva ver."

Umarım ki, insanlara kral ve adamlarına dönerim. Belki onlar öğrenmiş olurlar."

Senin yorumunu öğrenir de ondan istifade ederler.

SONUÇ

1- Kâfir ve fâsık bir adam salih bir rüya görebilir.

2- Rüya iki çeşittir. a) Rahman kaynaklı rüya. b) Şeytan kaynaklı düş.

3- Unutmak, insanın özelliklerinden biridir.

4- Aşırı övgüye kaçmadığı sürece, birini sahip olduğu bir özellikle nitelendirmek caizdir. "Ey doğru sözlü adam!" demek gibi.

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ
دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾
ثُمَّ يَأْتِي مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا
قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ
ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾

47- "Dedi ki: "Siz yedi yıl, önceleri gibi ekin ekin, yediğinizin az bir kısmı dışında kalanını biçtiklerinizi başağında bırakın."

48- "Sonra bunun arkasından zorlu yedi yıl gelecektir. Sakladığınız az bir miktar dışında, daha önce biriktirdiğinizi yiyip bitirecektir."

49- "Sonra bunun arkasından bir yıl gelecektir ki, insanlar onda bol bol yağmura kavuşturulacak ve onda sıkıp-sağacaklardır."

SÖZLÜK

دَأَبًا — Âdet üzere. Öteden beri yapa geldiğiniz gibi.

فَذَرُوهُ فِى سُنْبُلِهِ — Ve onu başaklarında bırakın, harmanlamayın. Buğdayları başaklarından çıkarmayın.

سَبْعَ شِدَادٍ — Yedi zorlu. Kurak geçen yedi zorlu yıl.

مِمَّا تُحْصِنُونَ — Depoladıklarınızdan. Tohumluk ve ihtiyaç için depolayıp koruduklarınız.

يُغَاثُ النَّاسُ — İnsanlar yağmura kavuşacaklar. İnsanlar Rableri tarafından bol bol yağmura kavuşturulacak ve Nil nehri yeniden bereketli akacaktır.

وَ فِيهِ يَعْصِرُونَ — Onda sıkacaklar. Zeytin, üzüm, kamış ve şeker sıkıp-sağacaklardır.

AÇIKLAMA

"Ekin" diye başlayan ifade, Hz. Yusuf'un kendisinden yorumlaması istenen kralın rüyasına ilişkin yorumudur. Burada Hz. Yusuf diyor ki: Yedi yıl, önceleri yaptığınız gibi ekin ekin. Bu, yedi besili ineğin yorumudur. Biçtiğiniz hasadı, başaklarında bırakın, yani harmanlamayın ki, bozulmasın. Ama az bir kısmını ihtiyacınız için harmanlayabilirsiniz. Bundan sonra, yani yedi bereketli yıldan sonra, yedi zorlu yıl gelecektir. Bu yıllarda kuraklık ve kıtlık had safhaya ulaşacaktır. Bu da, yedi zayıf ineğin yorumudur. Bunlar önceki hububatı yiyip bitireceklerdir. Demek istiyor ki, bu yedi kurak yılda, önceki verimli yedi yılda biriktirdiklerinizi yersiniz. Daha önce tohumluk ve ihtiyaç için depoladıklarınızı tüketirsiniz. Bundan sonra bir yıl gelecek ki, o yılda üzerinize bol

bol yağmur yağdırılacak, sıkıp-sağacaksınız. Yedi kurak yılın ardından, bol yağmurlu bir yıl geçireceksiniz; üzüm ve zeytin sıkacak, yeşil ve bereketin sağladığı ürünler elde edeceksiniz. Âyeti kerimede yer alan "sonra bunun arkasından bir yıl gelecek" şeklindeki ifadeye yönelik bir işâret bulunmuyor kralın rüyasında. Bunu Yüce Allah Yusuf'a öğretmiş, O' da sorulmadan, bunu bir iyilik ve Yüce Allah'ın dilediği yüksek bir hikmet olarak onlara açıklamıştır. Yüce Allah'ın her yaptığı yerindedir, O, her şeyi bilir.

SONUÇ

1- Mısır toprağı, ilk çağlardan beri tarım yapılan, çift sürülen verimli bir topraktır.

2- İhtiyaç fazlası ürünleri, uygun yerlerde korumak son derece önemli ve yararlı bir ekonomi ilkesidir.

3- Hz. Yusuf (a.s.)'un rüya yorumundaki bu bilgisi, gerçekten hayret vericidir.

4, Hz. Yusuf Mısırlılara karşı son derece iyi ve lütufkar davranmıştır. Sorduklarından fazlasını açıklamıştır onlara.

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ
الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي
قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ
إِذْ رَاوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ
مِن سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدتُّهُ
عَن نَّفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ
بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ ﴿٥٢﴾

50- "Hükümdar dedi ki: "O'nu bana getirin?" O'na elçi geldiğinde Yusuf: Efendine dön de O'na sor: Ellerini kesen o kadınların durumu neydi? Doğrusu benim Rabbim, onların hileli düzenlerini gerçekten bilendir."

51- "Hükümdar o kadınlara: "Yusuf'un nefsinden murad almak istediğinizde sizin durumunuz neydi? dedi. Onlar: Alah için, "haşa" dediler. "Biz ondan hiç bir kötülük görmedik." Aziz'in karısı dedi ki: İşte şu anda gerçek orta yere çıktı; O'nun nefsinden ben murad almak istemiştim. O ise gerçekten doğruyu söyleyenlerdendir."

52- "Bu, yokluğunda gerçekten kendisine ihanet etmediğimi ve gerçekten Allah'ın ihanet edenlerin hileli düzenlerini başarıya ulaştırmadığını kendisinin de bilip öğrenmesi içindi."

SÖZLÜK

وَ قَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ — Kral dedi ki: O'nu bana getirin. Yani Yusuf (a.s.)'u bana getirin.

فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ — Elçi O'na geldiğinde. Kralın elçisi O'na gelince.

ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ — Rabbine dön. Yani efendine dön.

مَا بَالُ النِّسْوَةِ — Kadınların durumları neydi?

مَا خَطْبُكُنَّ — Durumunuz neydi?

حَاشَ لِلَّهِ — Haşa Yüce Allah, iffetli bir insan yaratmaktan aciz olma durumundan münezzehtir.

حَصْحَصَ الْحَقُّ — Hak açıkça ortaya çıktı.

AÇIKLAMA

Kralın gördüğü rüya, Yüce Allah'ın Hz. Yusuf'u zindandan çıkarmak için hazırladığı bir plandı. Nitekim kral rüyayı görüp de ileri gelenler bu rüyayı yorumlama konusunda yetersizliklerini ortaya koyunca, Hz. Yusuf'un zindan arkadaşlarından kurtulmuş olanı, O'nun daha önceki tavsiyesini hatıradı ve kraldan kendisini zindandaki Yusuf'a, rüya ile ilgili görüş almak üzere göndermesini istedi. Kral gitmesine izin verdi, adam Hz. Yusuf'un yanına gitti, rüyaya ilişkin görüşünü sordu ve aldığı cevabı krala iletti. Kral bu ilginç cevap

karşısında hayretler içinde kaldı. Rüyanın ifade ettiği mesajı net biçimde anladı. Bunun üzerine ilmi düzeyi ve ahlaki yapısı verdiği cevapta son derece belirgin olan Yusuf'u ödüllendirmek üzere huzuruna getirilmesini emretti.

"Hükümdar dedi ki; "Onu bana getirin."

Yusuf'u huzuruma çıkarın.

"O'na elçi geldiğinde." Kralın elçisi olarak, daha önce kendisi ile birlikte zindanda yatan adam yanına geldiğinde. Bu adam idam edilmekten kurtulmuş ve yeniden kralın hizmetkarlığına dönmüştü. Adam Hz. Yusuf'a kralın kendisini çağırdığını söyledi. Yusuf ise, krala "dön ve O'na sor, ellerini kesen o kadınların durumu neydi?" Ellerini kesen kadınların ve beni suçlayarak zindana atılmama neden olan kadının konuya ilişkin görüşlerini alsın. Bunun üzerine kral bütün kadınları topladı ve "Yusuf'un nefsinden murad almak isterken durumunuz neydi?" diye sordu. Onlar da "Allah için, "haşa" dediler." Ondan en ufak bir kötülük görmedik. Yüce Allah, bunun gibi iffetli bir insanı her zaman yaratmaktadır. Allah böyle değerli insanlar yaratmaktan aciz değildir. Onunla ilgili en ufak bir ahlaksızlığa şâhid olmadık. Bu sırada Aziz'in karısı Züleyha'nın şöyle dediğini haber veriyor

Yüce Allah: "İşte şu anda gerçek orta yere çıktı."

Açık seçik ve net biçimde belirginleşti.

"O'nun nefsinden ben murad almak istemiştim."

O, benden murad almak istemiş değildi.

"O ise gerçekten doğruyu söyleyenlerdendir."

Ardından Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Bu, yokluğunda gerçekten kendisine ihanet etmediğimi bilmesi içindi."

Buradaki ifade, Hz. Yusuf'a aittir. Diyor ki Hz. Yusuf: Zindandan çıkmaktan kaçınmam, kralın çağrısına uymamam ve kadınlardan işin iç yüzünü öğrenmesini istemem, kadınların ağzından, özellikle Aziz'in karısının ağzından suçsuzluğumu öğrenmesini istemem, bunun içindir. Nitekim kadın Yusuf (a.s.)'ın suçsuzluğunu itiraf etti. Kendisinin Yusuf (a.s.)'dan murad almak istediğini söyledi. Çağrıyı reddetmesinin sebebi, Aziz'in, kendisine ihanet etmediğimi, yokluğunda ailesinden murad almak gibi bir ahlaksızlığa yeltenmediğimi, namusunun ve şerefinin kirlenmediğini bilmesidir. O, benim efendimdir, bir köle olarak beni satın aldı ve bana iyi davrandı, makamımı üstün tuttu. Yani bana iyi muamele yaptı. Ve yine bilinsin ki, Yüce Allah, hainlerin düze-

nini başarıya ulaştırmaz. Eğer ben hain olsaydım, beni böylesine temize çıkarıcı, itibarı yeniden kazandırıcı, onurlu bir akibete ulaştırmazdı. Şu anda ırzı ve namusu temiz, alnı açık ve iffetli bir insan olarak saygın bir konumda bulunuyorum. Bu da ırz düşmanı bir hain olmadığımın açık delilidir.

SONUÇ

1- İlim insana fazilet ve şeref kazandırır. Bu niteliğe sahip Hz. Yusuf'u, kral sosyal statülerin en üstünü olan huzuruna layık görmüştür.

2- Olaylar karşısında yumuşak ve ağırbaşlı davranmak gerekir. Çok çabuk hareket edip öne atılmamak gerekir.

3- İnsanın kendi aleyhine de olsa, doğru söylemek ve gerçeği savunmak üstün bir niteliktir.

4- Züleyha, günahını ikrar etmek sûretiyle ne denli şerefli bir kadın olduğunu göstermiştir. Bu da O'nu yüksek bir dereceye çıkarmıştır. Çok geçmeden doğru sözlü peygamberin oğlu, doğru sözlü peygamber Yusuf'un dünya-ahiret zevcesi olmuştur. Bu, Allah'ın lütfudur. Dilediğine bahşeder onu. O, büyük lütuf sahibidir.

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓ ۚ
إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِي بِهِۦٓ أَسْتَخْلِصْهُ
لِنَفْسِي ۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾
قَالَ ٱجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلْأَرْضِ ۖ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذَٰلِكَ
مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي ٱلْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ ۚ نُصِيبُ
بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ
خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ ٤

53- "Ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü gerçekten nefs, Rabbimin kendisini esirgediği dışında, var gücüyle kötülüğü emredendir. Şüphesiz benim, benim Rabbim, bağışlayandır, esirgeyendir."

54- "Hükümdar dedi ki: O'nu bana getirin, O'nu kendime bağlı kılayım." O'nunla konuştuğunda da şöyle dedi: Sen bu gün bizim yanımızda artık önemli bir yer sahibisin, güvenilirsin."

55- "Yusuf dedi ki: Beni bu ülkenin hazineleri üzerinde yönetici kıl. Çünkü ben, bunları iyi bir koruyucuyum, bilenim."

56- "İşte böylece biz yeryüzünde Yusuf'a güç ve iktidar verdik. Öyle ki, orada dilediği yerde konakladı. Biz kime dilersek rahmetimizi nasib ederiz ve iyilik yapanların ecrini kayba uğratmayız."

57- "Ahiretin karşılığı ise, iman edenler ve takvada bulunanlar için daha hayırlıdır."

SÖZLÜK

لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ — Kötülüğü çok emreden. Çokça kötülük yapılmasını, insana zarar veren günahlar işlenmesini isteyendir.

إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي — Ancak Rabbimin rahmet ettiği. Allah'ın merhamet ettiği kimseler hariç. Onun nefsi temiz ve günahlardan arınmış olduğu için kötülüğü emretmez.

اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِي — Onu kendime özel kılayım. Onu, danıştığım has adamlarımdan kılayım. Sırdaş edineyim.

مَكِينٌ أَمِينٌ — Makam sahibi, emin. Bu sâyede dilediğini yaparsın. Bizim katımızda tam bir güvenilirliğe sahipsin.

خَزَائِنُ الْأَرْضِ — Yerin hazineleri. Mısır devletinin hazineleri.

إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ — Muhakkak ki ben koruyanım bilenim. Bana emanet ettiğinizi korur, nasıl yöneteceğimi bilirim.

يَتَبَوَّأُ — Dilediği yere konaklar. Dilediği gibi Allah'ın hükmüne göre yönetir. Halbuki bundan önce, kuyunun karanlık dibinde ve daracık zindanda idi.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf (a.s)'un kıssası devam ediyor ve Yüce Allah olup bitenleri bize şu ifadelerle aktarıyor:

"Ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü gerçekten nefs, Rabbimin kendisini esirgediği dışında var gücüyle kötülüğü emredendir."

Bu sözler Hz. Yusuf'a aittir.(1) Kraldan olayı tahkik etmesini, o günkü olaya tanık olan kadınları sorgulamasını isteyip de, hem kadınlar, hem de vezirin karısı Onun suçsuzluğunu itiraf edince, Hz. Yusuf bu sözleri sarfetmiştir. Yani, ben böyle yaptım ki, vezir arkasında kendisine ihanet etmediğimi ve Allah'ın hainlerin düzenlerini sonuçsuz bıraktığını bilsin. Bir yandan da nefsini yeriyor. Çünkü kendisinden murad almak isteyen Züleyha'yı dövmek istemişti.

"Ben nefsimi temize çıkarmam."

Sebebini de şöyle açıklıyor:

"Çünkü gerçekten nefis," insan nefsi "Rabbimin kendisini esirgediği dışında, var gücüyle kötülüğü emredendir."

Rabbimin merhamet ettiği, iman ve salih amelle kendisini arındırmasına imkan tanıdığı nefisler başka.

Onlar muradlarına ermiş nefslerdir, iyiliği emreder, kötülüğü engellerler.

"Şüphesiz, benim Rabbim, bağışlayandır, esirgeyendir."

Bu sözü, daha önce "Ben nefsimi temize çıkarmam" şeklinde sarfettiği sözün açıklayıcısı, gerekçesi olarak sarfediyor. Demek istiyor ki: Eğer ben de onu dövmek gibi bir istek uyanmışsa, bu bir kötülüktür. Ben bu kötülükten dolayı Allah'a tevbe ediyorum. Allah bağışlayandır, affeder, hoşgörür. Kendisine tevbe edenleri sorumlu tutmaz. O'na acır, merhamet eder, çünkü O, mü'min kullarına merhamet eder. 53. âyetin içerdiği anlam budur.

54 ve 55. âyetlere gelince; bu âyetlerde, hükümdarın Yusuf'u yanına getirmelerini kurmaylarına emredişi ve hükümdarla Hz.Yusuf arasında geçen konuşma konu ediliyor.

"Hükümdar dedi ki: "Reyyan b. Velid, O'nu bana getirin."

Yusuf'u bana getirin. Kral, Yusuf'un nasıl bir bilgi ve hikmet düzeyine

(1) İbn-i Teymiye ve Talebesi İbn-i Kayyım'a göre bu sözleri söyleyen, vezirin karısıdır.

sahip olduğunu, manevi bir olgunluğa eriştiğini anlamıştı.

"O'nu kendime bağlı kılayım."

O'nu has adamlarımdan biri kılayım. Yönetim işinde O'na danışayım, memleket meselelerinde O'nun, bilgi ve hikmetinden istifade edeyim.

Hz. Yusuf zindandan çıkıp geldi, kralın yanına oturdu. O'nunla konuştu. Kral, kurak ve yağmurlu geçecek yılları sordu, O'ndan yürek ferahlatıcı cevaplar aldı. Konuşması hikmetli, mantıklı ve tutarlıydı. Tam bu sırada kendisini hayranlıkla dinleyen kral şöyle dedi.

"Sen bugün bizim yanımızda önemli bir yer sahibisin, güvenilirsin."

Yüksek bir makamın var artık. Ülkede dilediğin tasarrufta bulunabilirsin. Bizim nezdimizde, her konuda tam bir güvenilirliğe sahipsin. Hz. Yusuf hükümdarın bu onur verici önerisine şu karşılığı verdi:

"Dedi ki: "Beni ülkenin hazineleri üzerinde yönetici kıl."(1)

Mısır ekonomisinin yönetimini bana bırak. Bu, o günlerde ölmüş bulunan vezirin yerine geçmesi anlamına geliyordu. Maliye ve ekonomi bakanlığını talep etmesini şu gerekçeye dayandırdı: "Çünkü ben, iyi bir koruyucuyum, bilenim."

Yönetimini üstlendiğim maliyenin gelirlerini korurum, idare etmesini, ekonomik planlamayı bilirim. 56. âyette Yüce Allah, bu konuşmaların ardından şu değerlendirmeyi yapıyor:

"İşte böylece biz yeryüzünde Yusuf'a güç ve iktidar verdik. Öyle ki, orada dilediği yerde konakladı."

Yukarıda değinilen sebepler ve planlar aracılığı ile Yusuf'u Mısır ülkesine egemen kıldık. Orada dilediği yerde konaklayabiliyordu. Alış-veriş, inşa ve imar amacı ile ülkenin her tarafını dolaşıyordu. Artık mutlak tasarruf yetkisine sahip bir vezir olmuştu.

"Biz kime dilersek rahmetimizi nasip ederiz."

---

(1) Bazı alimler: "Bu âyette, salih bir mü'minin, dininin temel prensiplerine zarar vermediği sürece kafir ve günahkâr bir kişinin emrinde çalışabileceğine ilişkin bir delil vardır" demişlerdir. Bizce de bu yaklaşım doğrudur. Ayrıca kişinin layık olduğuna inandığı bir görevi talep edebileceğine ilişkin bir delil de vardır âyette. Ve bu "kendinizi temize çıkarmayın" hükmü ile de çelişmez. Bu hüküm, layık olmadığı halde emirlik (liderlik) talep etmekle ilgilidir. Hz. Peygamber: "Biz bu işimizi isteyene vermeyiz" buyuruyor.

Kullarımızdan dilediğimizi rahmetimizin kapsamına alırız ve iyilik yapanların ecirlerini zayi etmeyiz. Hiç kuşkusuz bu, Yüce Allah'tan iyilik sahiplerine yönelik bir müjdedir ki, ecirlerini noksansız verecektir.

Hz. Yusuf da yüce Allah'ın, rahmetinin kapsamına almayı dilediği kimselerdendi. Allah bu niteliğe sahip kimselerin ödüllerini dünya ve ahirette eksiksiz verir. Bu arada Yüce Allah, takva sahipleri için ahiret ödülünün daha hayırlı olduğunu vurguluyor. Bu ifadeden maksat, insanları imana ve takvaya teşvik etmektir. Çünkü Allah'ın dostluğu bu iki nitelikle elde edilir. Allah'ın dostları; mü'minler ve takva sahipleridir.

SONUÇ

1- Nefsin kusurları ve hataları olduğunu belirterek onu yermek bir fazilettir.

2- "Kişi dilinin altında saklıdır," ata sözünün hikmeti, bir kez daha isbatlanmıştır.

3- Usta ve sanatkar bir kimsenin kendini, ehil olduğu bir işe aday göstermesi caizdir ve bu, kendini temize çıkarmanın kapsamına girmez.

4- İnanç, söz ve amelde, ihsan (Allah'ı görür gibi hareket etmek) üstün bir niteliktir.

5- İman ve takva, kişinin sahip olabileceği en büyük fazilettir.

وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ

فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ
بِجَهَازِهِمْ قَالَ ائْتُونِي بِأَخٍ لَكُمْ مِنْ أَبِيكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي
أُوفِي الْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ
عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا سَنُرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا

لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِى رِحَالِهِمْ
لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾

58- "Yusuf'un kardeşleri gelip yanına girdiler. O'nu tanımadıkları halde kendisi onları hemen tanıdı."

59- "onların erzak yüklerini hazırlayınca dedi ki: Bana babanızdan olan kardeşinizi getirin. Görmüyor musunuz, ben ölçüyü tam tutarım ve ben konukseverlerin en hayırlısıyım."

60- "Eğer O'nu bana getirmeyecek olursanız, artık benim ka-tımda sizin için bir ölçek yoktur ve bana da yaklaşmayın."

61- "Dediler ki: O'nu babasından istemeye çalışacağız ve herhalde biz bunu yapabileceğiz."

62- "Yardımcılarına dedi ki: "Sermayelerini yüklerinin içine koyun. İhtimal ki ailelerine döndüklerinde bunun farkına varırlar da belki geri dönerler."

SÖZLÜK

وَ جَاءَ اِخْوَةُ يُوسُفَ — Ve Yusuf'un kardeşleri geldi. Kenan yurdundan Mısır kralının yiyecek sattığını duymuşlardı çünkü.

وَ هُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ — Ve onlar O'nu inkar edicilerdi. O'nun kardeşleri Yusuf'un kendi kardeşleri olduğunu anlayamadılar. Bilmiyorlardı.

وَ لَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجِهَازِهِمْ — Onların teçhizatlarını, yüklerini hazırlayınca. Onlara ikramda bulunup ihtiyaç duydukları şeyleri verince. Yolculuk esnasında lazım olan şeyleri verince.

بِاَخٍ لَكُمْ مِنْ اَبِيكُمْ — Babanızdan olan kardeşiniz. Bu kardeşin adı Bünyamin'di ve O onlarla birlikte gelmemişti. Çünkü babası O'ndan ayrılmayı göze alamıyordu.

سَنُرَاوِدُ عَنْهُ اَبَاهُ — O'nu babasından istemeye çalışacağız.

وَ قَالَ لِفِتْيَانِهِ — Ve gençlerine dedi. Yardımcılarına dedi.

بِضَاعَتَهُمْ — Sermayelerini. Erzak almak için getirdikleri paralarını.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı içinde Yusuf kıssası ve peşpeşe gelişen olaylar birbirini izliyor. Hz. Yusuf'un vezir olmasının ardından, önce yedi yıllık bol yağmurlu bereketli dönem yaşandı. Daha sonra kurak yıllar başladı. Diğer bölgelerdeki insanlar gibi Kenan bölgesindeki insanlar da yiyecek arar duruma düştüler. Ülkenin her yanında kıtlık baş gösterdi. Bunun üzerine Hz. Yâkub (a.s), oğullarını yiyecek aramaya gönderdi. On kişiydiler. O sırada Mısır kralının yiyecek sattığını duymuşlardı. Bundan sonraki gelişmeleri Yüce Allah şu ifadelerle aktarıyor:

"Yusuf'un kardeşleri geldi."

Kenan yurdundan Mısır'a geldiler.

"Yanına girdiler."

Yusuf'un huzuruna çıktılar.

"O'nu tanımadıkları halde kendisi onları tanıdı." Kardeşleri Hz. Yusuf'u tanıyamadılar. Aradan geçen yıllar O'nu epey değişikliğe uğratmıştı. Durumunda önemli değişiklik olmuştu.

"Onların erzak yüklerini hazırlayınca," istedikleri hububatı ölçüp her birinin payını devesine yükleyince. Ki bundan önce de onlara karşı son derece misafirperver davranmıştı.

"Dedi ki: "Bana babanızdan olan kardeşinizi getirin."

Hiç kuşku yok ki, Hz. Yusuf onların durumlarını sormuş, onlar da babalarından ve çocuklarından ayrıntılı biçimde söz etmişlerdi. Bu yüzden; "Bana babanızdan olan kardeşinizi getirin" demişti. İstediği kişinin adı Bünyamin'di. Onları teşvik etmek amacıyla da şöyle dedi: "Görmüyor musunuz, ben ölçüyü tam tutarım ve ben konuk severlerin en hayırlısıyım." Yanına gelmiş olan konuğu en iyi ben ağırlarım.

"Eğer O'nu bana getirmeyecek olursanız, artık benim katımda sizin için bir ölçek yoktur ve bana da yaklaşmayın."

Bu ısrarlı talep karşısında O'na şu cevabı verdiler:

"Dediler ki: "O'nu babasından istemeye çalışacağız ve herhalde biz bunu yapabileceğiz."

O'nu getirmek için uğraşacağız sana dediğimiz gibi "herhalde biz bunu yapacağız."

"Yardımcılarına dedi ki: "Sermayelerini yüklerinin içine koyun."

Yüce Allah Hz. Yusuf'un hizmetçilerine "yiyecek almak için getirdikleri paraları, onların farkına varamayacakları şekilde yüklerinin içine koyun" dediğini haber veriyor.

"İhtimal ki ailelerine döndüklerinde bunun farkına varırlar da belki geri dönerler."

Hz. Yusuf (a.s) bütün bunları, öz kardeşini yanına getirsinler diye yapıyordu. Sermayelerini geri vermek de bu amaca yönelik bir teşvikdi. Çünkü onlar bu parayı gördüklerinde, parayı alıkoymaktan kaçınacak ve sahibine geri getireceklerdi. Böylece kardeşlerini de beraberinde getirdiler. Bu, Hz. Yusuf (a.s)'un arzusuydu. Yüce Allah da O'nun bu arzusunu gerçekleştirdi.

SONUÇ

1- Allah'ın planlaması ve takdiri hayret vericidir. Görüldüğü gibi, kralın rüyası, Hz. Yusuf'un rüyayı tabir edişi ve rüyanın tabir ettiği gibi çıkması, Yusuf'un Mısır'da işbaşına gelmesine, kardeşlerinin bir gün yiyecek satın almak için huzuruna çıkmasına ve böylece sonraki olayların bir silsile halinde gerçekleşmesine yönelik bir ilahi planlamadır. Bu akıllara durgunluk veren planı, ancak âlemlerin Rabbi olan Allah tasarlayabilir. O'ndan başka ilah yoktur. Kâinat üzerinde egemen olan tek ve ortaksız rab O'dur.

2- Hz. Yusuf, tüm ailesini bir gün yanına getirmek amacı ile, önce kardeşi Bünyamin'in güzel bir plan ile yanına gelmesini sağlıyor.

3- Tavır ve davranışlarda imanın izi açık-seçik fark ediliyor. Çünkü Hz. Yusuf kardeşlerinin ücreti verilmemiş bir malı helal kabul ederek yemeyeceklerini biliyor. Bu yüzden geri dönsünler ve bu arada yanında görmek istediği öz kardeşini de beraberlerinde getirsinler diye paralarını onların farketmeyecekleri şekilde yüklerinin içine koyuyor.

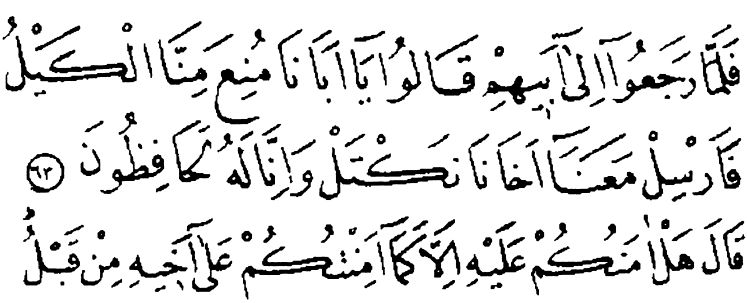
فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ
فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾
قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ

فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَمَّا فَتَحُوا
مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا
مَا نَبْغِي هَٰذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ
أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ
مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ
بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾
وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ
مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنِ الْحُكْمُ
إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

63- "Böylelikle babalarına döndükleri zaman, dediler ki: Ey babamız! Ölçek bizden engellendi. Bu durumda kardeşimizi bizimle gönder de erzağı alalım. O'nu mutlaka koruyacağız."

64- "Dedi ki: Daha önce kardeşi konusunda size güvendiğimden başka, O'nun hakkında size güvenir miyim? Allah en hayırlı koruyucudur ve o, esirgeyenlerin esirgeyicisidir?"

65- "Erzak yüklerini açıp da sermayelerinin kendilerine geri verilmiş olduğunu gördüklerinde, dediler ki: Ey babamız, daha neyi arıyoruz, işte sermayemiz bize geri verilmiş; ailemize erzak getiririz, kardeşimizi koruruz ve bir deve yükünü de ilave ederiz. Bu aldığımız az bir ölçektir."

66- "Bana etrafınızın çepeçevre kuşatılması dışında, O'nu ne olursa olsun mutlaka bana getireceğinize dair Allah adına kesi bir söz verinceye kadar, O'nu sizinle asla gönderemem." dedi. Böylelikle O'na kesin bir söz verince dedi ki: Allah, söylediklerinize vekildir."

67- "Ve dedi ki: Ey çocuklarım, tek bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ben size Allah'tan hiç bir şeyi engelleyemem. Hüküm yalnızca Allah'ındır. Ben O'na tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız O'na tevekkül etmelidirler."

SÖZLÜK

مَنَعَ مِنَّا الْكَيْلَ — Ölçek bizden engellendi. Bize artık buğday ve erzak verilmeyecek. Kardeşimizi götürmedikçe kral erzak vermeyeceğini söyledi.

نَكْتَلْ — İstediğimiz ölçeği alalım.

عَلَى اَخِيهِ مِنْ قَبْلُ — Önceden kardeşi üzerine. Daha önce Yusuf hakkında da size güvenmiştim ve siz sözünüzü tutmamıştınız.

مَا نَبْغِى — Ne istiyoruz? Daha ne istiyoruz. İşte sermayemiz bile bize iade edilmiş.

وَ نَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ — Ve deve yükü kadar erzak artırırız. On yerine on bir kişi olduğumuzda bir deve yükü fazla erzak alırız.

ذَلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ — Bu az bir ölçektir. Kralın hazinesi dolu ve imkanları fazladır. Bir deve yükü fazla erzak almamız O'na bir zarar vermez.

مَوْثِقًا — Anlaşma. Yeminle pekiştirilmiş söz. Akit.

اِلَّا اَنْ يُحَاطَ بِكُمْ — Çepeçevre kuşatılmadıkça. Sonumuz gelmedikçe.

مِنْ شَىْءٍ — Bir şeyden. Allah'ın aksini dilediği bir şeyi yapmam mümkün değildir.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf kıssası devam ediyor ve Yüce Allah, Yusuf'un kardeşlerinin Mısır'dan, Filistin'deki Kenan bölgesine dönüşlerini şöyle aktarıyor:

"Babalarına döndükleri zaman." Hz. Yakub (a.s)'un yanına döndüklerinde "dediler ki: "Ey babamız! Ölçek bizden engellendi," Yani artık bize buğday

verilmiyor. Kardeşimiz Bünyamin'i götürmedikçe Mısır kralı bize erzak vermeyeceğini söyledi.

"Bu durumda kardeşimizi bizimle gönder de erzağı alalım. O'nu mutlaka koruyacağız."

Herhangi bir durumda O'na bir kötülüğün ilişmesine engel oluruz. Yâkub (a.s) onlara şu cevabı verir:

"O'nun hakkında size güvenir miyim?"

Size asla güvenmem.

"Daha önce kardeşi konusunda size güvendiğimden başka."

Yusuf'u çocukken çöle götürmelerine izin verirken kendilerine güvendiğini hatırlatıyor.

"Allah en hayırlı koruyucudur ve Allah, esirgeyenlerin esirgeyicisidir."

Bu konuşma, Mısır'dan döner dönmez ve henüz yüklerini açmamışken aralarında geçmişti. Yüklerini açtıklarında ise, şöyle dediler:

"Erzak yüklerini açıp da sermayelerinin" yani paralarının "kendilerine geri verilmiş olduğunu gördüklerinde, dediler ki: "ey babamız! Daha ne istiyoruz, işte sermayemiz bize geri verilmiş."

Kardeşimizin bizimle gelmesine izin ver de tekrar Mısır'a gidelim.

"Ailemize erzak getiririz, kardeşimizi koruruz ve bir deve yükünü de ilave ederiz. Bu, az bir ölçektir." Yani getirdiğimiz buğdaylar azdır. Daha fazla alırız.

Çünkü Mısır kralı ülkenin yaşadığı kıtlığı ve kurak yılları gözönünde bulundurarak ve herkesin ihtiyacına cevap vermek için, bir kişiye sadece bir ölçek erzak veriyor. Yüce Allah Hz. Yâkub (a.s)'un onlara şu cevabı verdiğini bize bildiriyor:

"Dedi ki: "O'nu sizinle asla gönderemem. Allah adına kesin bir söz verinceye kadar..."

O'nu bana tekrar geri getireceğinize yemin ederek söz vermedikçe onu size veremem.

"Etrafınızın çepeçevre kuşatılması dışında, O'nu ne olursa olsun mutlaka bana getireceğinize" dair söz verirseniz, sizinle birlikte gelmesine izin veririm. Düşman tarafından ya da herhangi bir nedenle etrafınız sarılsa ve hepiniz öldürülürseniz o zaman başka. İstediği gibi yemin ederek söz verdiler. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Böylelikle O'na kesin bir söz verince dedi ki: "Allah, söylediklerinize vekildir."

Allah benim ve sizin şâhidimizdir. Böylece Allah'ı onların sözlerine şâhit tutuyor. Hz. Yakub'un oğulları Mısır'a hareket etmeye hazırlanınca, babalık duyguları ve imani merhamet duygusu kabardı ve onlara şöyle dedi:

"Ey çocuklarım! Tek bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin."

Onbiriniz birden aynı kapıdan girmeyin, yoksa size kem gözle bakanların nazarı değer. Değişik kapılardan girin. O zaman insanlar sizi bir babadan gelen kalabalık bir topluluk olarak görmez. Ve kıskananların gözleri size ilişmez. Ardından şöyle dedi:

"Ben size Allah'tan hiç bir şeyi sağlayamam."

Allah'ın dilediği birşeye engel olmam mümkün değildir.

"Hüküm yalnızca Allah'ındır."

O'nun dilediği olur.

"Ben O'na tevekkül ettim."

O'na güvenip dayandım.

"Tevekkül edenler de yalnızca O'na tevekkül etsinler."

O'na güvenip dayansınlar. O, her şeye yeter, O'nsuz hiç bir şey olmaz. O, yücedir, yüce hüküm sahibidir.

SONUÇ

1- Hz. Yâkub (a.s)'un Allah'a tevekkül edişi, Yüce Rabbine yönelik sarsılmaz güveni, isim ve sıfatlarına ilişkin derin bilgisi ön plana çıkıyor. Nasıl olmaz ki, O, Allah'ın peygamberlerinden biri değil midir?

2- Öz evlat gibi, en yakın akrabalarla ilgili olsa dahi, önemli konularda yeminli söz almak caizdir.

3- Mü'minin nazardan korkması ve bundan korunmak için önlem almaya çalışmasında bir sakınca yoktur. Ancak bu tedbirin Allah'ın takdir ettiği hiç bir şeyi önleyemeyeceğini ve yaratıkları üzerinde tek ve ortaksız egemenliğin O'na ait olduğuna kesin olarak inanmak gerekir.

4- Allah'a tevekkül etmek, güvenip dayanmak farzdır. Sonra da karar verilen işi yapmaya koyulmak gerekir.

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ
مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ
لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾
وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ آوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ
إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾
فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ
ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا
وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ
الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾

68- "Babalarının kendilerine emrettiği yerden Mısır'a girdiklerinde; bu, Yâkub'un nefsindeki dileği açığa çıkarması dışında onlara Allah'tan gelecek olan hiç bir şeyi gidermeyi sağlamadı. Gerçekten O, kendisine öğrettiğimiz için bir ilim sahibiydi. Ancak insanların çoğu bilmezler."

69- "Yusuf'un yanına girdikleri zaman, O, kardeşini bağrına bastı; "Ben" dedi. "Senin gerçekten kardeşinim. Artık onların yaptıklarına üzülme."

70- "Erzak yüklerini kendilerine hazırlayınca da, su kabını kardeşinin yükü içine bıraktı; sonra bir münadi şöyle seslendi: "Ey kafile! sizler gerçekten hırsızsınız."

71- "Onlara doğru yönelerek: Neyi kaybettiniz?" dediler."

72- "Dediler ki: "Hükümdarın su tasını kaybettik, kim onu getirirse, O'na bir deve yükü vardır. Ben de buna kefilim."

SÖZLÜK

اِلاَّ حَاجَةً فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ	Ancak Yâkub'un nefsindeki ihtiyaç. Evlatlarına duyduğu şefkatin etkisiyle, nazarı onlardan uzak tutma iradesiydi bu, Hz. Yâkub'un tamennisi.
اٰوَى اِلَيْهِ اَخَاهُ	Kardeşini bağrına bastı. Yemek vaktinde ve yatacakları sırada kardeşini bağrına bastı.
فَلاَ تَبْتَئِسْ	Üzülme.
جَعَلَ السِّقَايَةَ	Tası koydu. Kralın tasını yükünün içine koydu. Tas altındandı. Kral onunla su içerdi. Sonra tahıl ölçümü için bir ölçek haline getirmişti.
اَذَّنَ مُؤَذِّنٌ	Tellal seslendi. Bir münadi seslendi.
اَيَّتُهَا الْعِيرُ	Ey kafile!
صُوَاعُ الْمَلِكِ	Kralın tası.
وَ اَنَا بِهِ زَعِيمٌ	Ben ona kefilim. Bir deve yükü tahılın verileceğine kefilim.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı ile birlikte Hz. Yusuf kıssasına devam ediyoruz. Babaları Hz. Yusuf'un kardeşlerine "Mısır'a girecekleri zaman aynı kapıdan girmemelerini, değişik kapılardan şehre girmelerini" istemişti. Ki, kendilerine göz değmesindi. Kardeşler babalarının isteği üzerine Mısır'ın başkentine değişik kapılardan girdiler. Şimdi bu olayı Kur'an-ı Kerim'in uslubu içinde izleyelim:

"Babalarının kendilerine emrettiği yerden Mısır'a girdiklerinde."

Bu, yani değişik kapılardan şehre girişleri "Onlara hiç bir şey sağlamadı."

Allah'ın takdir ettiği herhangi bir şeyi önleyemedi.

"Yâkub'un nefsindeki dileği açığa çıkarması dışında."

Yâkub onların topluca şehre girmeleri durumunda, kendilerine göz değeceğinden endişe ediyordu.

"Gerçekten O, kendisine öğrettiğimiz için bir ilim sahibiydi."

Hz. Yâkub'a yönelik bir övgüdür bu. Bizim kendisine öğrettiğimiz bir bilgi ve hayat biçimi üzere hareket eder.

"Ancak insanların çoğu bilmezler."

Yüce Allah'ın buyurduğu gibi insanların çoğu Yüce Allah'ı, kemâl ve cemâl sıfatlarını, sevdiği ve öfkelendiği şeyleri, rızasına giden yolları, kul için haram olan ve kaçınılması gereken şeyleri bilmezler. 68. âyet bunu gösteriyor.

Bundan sonraki âyette, Hz. Yâkub (a.s)'un oğullarının Hz. Yusuf'un yanına girdiklerinde, Yusuf'un özkardeşi olan Bünyamin'i bağrına bastığı anlatılıyor. Uyku vakti geldiğinde Hz. Yusuf onları ikişer kişilik odalara yerleştirdi. Onbir kişiydiler. Böylece Bünyamin yalnız kaldı. Hz. Yusuf; "O benimle kalacak," dedi. İkisi başbaşa kalınca Hz. Yusuf O'na kim olduğunu söyledi. Öz kardeşi Yusuf olduğunu ve üvey kardeşlerinin babasına ve Yusuf'a yaptıklarından dolayı artık üzülmemesini söyledi. Ayrıca kendisini yanında tutmak için bir plan hazırladığını, bunun için endişeye kapılmamasını ve kardeşlerine herhangi bir şey söylememesini tembihledi. İşte buna şu ifadelerle işâret ediliyor:

"Yusuf'un yanına girdikleri zaman, O, kardeşini bağrına bastı; "Ben" dedi. "senin gerçekten kardeşinim. Artık onların yaptıklarına üzülme."

70. âyette ise, Hz. Yusuf'un öz kardeşi Bünyamin'i yanında tutmak için kurduğu plan konu ediliyor. Hz. Yusuf herbirinin yükünü hazırlayınca, her türlü ihtiyaçlarını giderip artık yolcu etmek üzereyken, onların farkına varmayacakları bir şekilde, kralın altın tasını kardeşi Bünyamin'in devesinin yükü içine koydu. Sonra kafile hareket edince, bir çağırıcı arkalarından seslendi:

"Ey kafile ey kafiledekiler, gerçekten siz hırsızsınız!"

Şimdi de gelişmeyi Kur'an uslubu içinde izleyelim:

"Erzak yüklerini kendilerine hazırlayınca da, su kabını kardeşinin yükü içine bıraktı, sonra bir çağırıcı şöyle seslendi: "Ey kafile! Sizler gerçekten hırsızsınız."

Yüce Allah, Hz. Yâkub (a.s)'un oğullarının tepkisini de şu şekilde aktarıyor:

"Onlara doğru yönelerek: "neyi kaybettiniz?" dediler. Şöyle dediler: "Hükümdarın su tasını kaybettik, kim onu getirirse, Ona bir deve yükü vardır."

Mükafat olarak O'na bir deve yükü yiyecek verilecektir.

"Ben de buna kefilim."

Bir deve yükünün kendisine verileceğini garanti ediyorum.

SONUÇ

1- İlim, ilim adamları ve ilimle uğraşanlar yüksek derecelere sahiptirler.

2- "İnsanların çoğunun cahil olduğu, hakikatlerin farkında olmadığı bir gerçektir.

3- Hz. Yusuf, diğer kardeşlerinin gidip de öz kardeşinin yanında kalması için güzel bir plan kuruyor.

4- Belli bir iş yapan kimselere ödül vermek meşrudur. İslâm fıkhında buna "ciale" denir.

5- Bir işe kefil olmak meşrudur. Kefil olan kişi, borcu ödemek zorundadır.

قَالُوا تَاللَّهِ
لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾
قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِن كُنتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا جَزَاؤُهُ
مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٥﴾
فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا
مِن وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ
أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ
مَّن نَّشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾

73- "Allah adına, hayret" dediler. "Siz bilmişsiniz ki, biz bu yere bozgunculuk çıkarmak amacıyla gelmedik ve biz hırsız değiliz."

74- "Öyleyse" dediler. "Eğer yalan söylüyorsanız, bunun cezası nedir?"

75- "Dediler ki: Bunun cezası, su tası yükünde bulunanın kendisidir. İşte biz zulmedenleri böyle cezalandırırız."

76- "Böylece Yusuf kardeşinin kabından önce onların kablarını yoklamaya başladı. Sonra onu kardeşinin kabından çıkardı. İşte biz Yusuf için böyle bir plan düzenledik. Yoksa hükümdarın dininde kardeşini alıkoyamazdı. Ancak Allah'ın dilemesi başka. Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz ve her bilgi sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır."

SÖZLÜK

تَا للّٰه	Vallahi. Allah adına andolsun.
لِنُفْسِدَ فِى الْأَرْضِ	Yeryüzünde fesat çıkarmamız için. Ülkede bozgunculuk çıkarmak, günah işlemek için gelmedik.
وَ مَا كُنَّا سَارِقِينَ	Biz hırsız değiliz. Daha önce hiç kimsenin birşeyini çalmadığımız gibi, su tasını da çalmadık.
مَنْ وُجِدَ فِى رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ	Kimin yükünde bulunursa o, O'nun karşılığıdır. Yani çaldığı şeye karşılık olarak köleleştirilir.
كَذَلِكَ نَجْزِى الظَّالِمِينَ	Biz zalimleri böyle cezalandırırız. Biz şeriatımızda zalimleri böyle cezalandırırız.
فِى وِعَاءِ أَخِيهِ	Kardeşinin yükünde. Kardeşinin yükündeki kabın içinden.
كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ	Biz Yusuf'a böyle planlattık. Övgüye değer bir şekilde sonuçlanan bu planı Yusuf için böyle kolaylaştırdık.
فِى دِينِ الْمَلِكِ	Melikin dininde. Kralın yürürlükteki yasasında. Çünkü kralın yasasına göre hırsız dayak cezasına çarptırılır ve çaldığı şeyin bedeli kendisine ödettirildi.
نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ	Dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Yusuf (a.s)'un derecelerini yükselttiğimiz gibi.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf (a.s) ve kardeşleri kıssası devam ediyor. Kralın su tasının çalındığı ilan edilince, kafile, yüklerinin aranması için durduruldu. Bu arada tasın yerini söyleyene bir deve yükü yiyeceğin ödül olarak verileceği de belirtildi. Şimdi Yusuf'un kardeşlerinin tepkilerini Kur'an-ı Kerim'in akıcı uslubu içinde izleyelim.

"Allah adına, hayret" dediler. "Siz de bilmişsiniz ki, biz bu yere bozgunculuk çıkarmak amacıyla gelmedik."

Hırsızlık yapmak ve günah işlemek amacında değiliz. Biz tahıl almak için gelmiş bulunuyoruz.

"Biz hırsız değiliz."

Hiç bir zaman hırsızlık yapmadık. Bu arada kralın adamları onlara şu cevabı verdiler:

"Öyleyse" dediler. "Eğer yalan söylüyorsanız, bunun cezası nedir?" Yusuf'un kardeşleri şu karşılığı verdiler: "Dediler ki: "Bunun cezası, su tası yükünde bulunanın kendisidir."

Demek istiyorlar ki, hırsız, çaldığı malın karşılığında köleleştirilir.

"İşte biz zulmedenleri böyle cezalandırırız."

Bizim yasalarımızda hırsızlığın cezası budur. Bunun üzerine Hz. Yusuf bizzat kendisi tası aramaya başladı. Teker teker yüklerini aradı, en sonunda, işin içinde önceden hazırlanmış bir plan olduğu anlaşılmasın diye öz kardeşinin yüküne baktı ve kralın su tasını oradan çıkardı. Bunları şu ayet-i kerimeden öğreniyoruz:

"Böylece Yusuf kardeşinin kabından önce onların kablarını yoklamaya başladı, sonra onu kardeşinin kabından çıkardı."

"İşte biz Yusuf için böyle bir plan düzenledik."

İyi bir sonuç veren bu planının amacına ulaşmasını bu şekilde kolaylaştırdık.

"Yoksa hükümdarın dininde kardeşini yanında alıkoyamazdı."

Mısır yasalarına göre kardeşini köle olarak yanında tutamazdı. Kralın yasalarında hırsızlığın cezası dayak ve çalınan malı ödemekti.

"Ancak Allah'ın dilemesi başka."

O, bir şey diledi mi kesinlikle olur.

"Biz dilediğimizi, derecelerle yükseltiriz."

Dilediğimiz kimseyi bilgi bakımından yüksek derecelere çıkarırız. Yusuf'u yüksek bir bilgi düzeyine çıkardığımız gibi.

"Her bilgi sahibinin üstünde" bilgili her insandan "daha iyi bir bilen vardır."

Ve nihayet bilgi silsilesi Yüce Allah'ta noktalanır. O, herkesten daha bilgilidir. O'ndan daha bilgili hiç kimse yoktur. Bilginin kaynağı O'dur ve O'na yöneliktir. O, olmasaydı, hiç kimse hiç bir şey bilemezdi.

SONUÇ

1- Gerektiğinde Allah adına yemin edilebilir.

2- Suçsuz kimsenin kendini savunması meşru bir haktır.

3- Hz. Yâkub (a.s)'un şeriatında hırsızlığın cezası; hırsızın köle olarak alıkonmasıdır.

4- Allah, dostları amaçlarına ulaşsın diye, onların planlarını başarıya ulaştırır.

5- Bu arada Hz. Yusuf (a.s) dönemindeki Mısır'ın yasalarında hırsızlığın cezasını da öğrenmiş bulunuyoruz.

6- Hz. Yusuf (a.s) bilgide yüksek bir makama sahipti.

7- Her bilgi sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır. Ve bu silsile Yüce Allah'la noktalanır. O'ndan daha iyi bilen kimse yoktur.

قَالُوٓا۟ إِن يَسْرِقْ
فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُۥ مِن قَبْلُ ۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِى نَفْسِهِۦ
وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ ۚ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۖ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ
﴿٧٧﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ إِنَّ لَهُۥٓ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا

فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ ۖ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾
قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ ۖ إِنَّا
إِذًا لَظَالِمُونَ ﴿٧٩﴾

77- "Dediler ki: Şayet çalmış bulunuyorsa, bundan önce O'nun kardeşi de çalmıştı. Yusuf bunu kendi içinde saklı tuttu ve bunu onlara açıklamadı. İçinden: "Siz daha kötü bir konumdasınız" dedi. Sizin düzmekte olduklarınızı Allah daha iyi bilir."

78- "Dediler ki: Ey vezir! gerçek şu ki, bunun yaşlı ve büyük bir babası var; O'nun yerine bizden birisini alıkoy. Doğrusu biz, seni iyilik yapanlardan görmekteyiz."

79- "Dedi ki: "Eşyamızı kendisinde bulduğumuzun dışında, birisini alıkoymamızdan Allah'a sığınırız. Yoksa bu durumda kuşkusuz bir zalim oluruz."

SÖZLÜK

اِنْ يَسْرِقْ	Eğer çalmışsa. Tası gizlice bulunduğu yerden almışsa.
فَقَدْ سَرَقَ اَخٌ لَهُ	O'nun kardeşi da çalmıştı. Yani, çocukken Yusuf da çalmıştı.
فَاَسَرَّهَا يُوسُفُ	Yusuf onu gizledi. Yusuf bu suçlamayı içinde saklı tuttu.
وَ لَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ	Onu onlara açıklamadı.
اَنْتُمْ شَرٌّ مَكَانًا	Siz konum itibarıyla daha şerlisiniz. Hırsızlıkla suçladığınız kişiden daha düşük bir konumdasınız.
بِمَا تَصِفُونَ	Vasfettiğinizle. Yakıştırdığınız veya sözünü ettiğiniz şeyin iç yüzünü Alah sizden daha iyi bilir.
اَبًا شَيْخًا كَبِيرًا	Yaşlı ve büyük bir baba. Yâkub (a.s).
مَعَاذَ اللّٰه	Allah korusun. Eşyamızı yanında bulmadığımız bir kimseyi alıkoymaktan Allah'a sığınırız.
مَتَاعًا	Eşya olarak. Eyşamız. Su tası.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı içinde Hz. Yusuf ve kardeşlerinin kıssası devam ediyor. Hz. Yusuf tası kardeşinin yükünden çıkarıp, O'nun çaldığı açıkça görülünce, diğer kardeşleri şöyle dediler:

"Şâyet çalmış bulunuyorsa, bundan önce onun kardeşi de çalmıştı."

Şâyet tesbit etmiş bulunduğunuz gibi Bünyamin tası çalmışsa, bunda şaşılacak bir şey yoktur. Bundan önce, kardeşi de çalmıştı. Bununla Hz. Yusuf'un çocukluğunda yaptığı bazı şeyleri kastediyorlardı. Yusuf çocukken gizlice yiyecek alır yoksullara yedirirdi. Bir ara büyükbabasının putunu çalmış ve onu kırmıştı ki, büyük babası (annesinin babası) ona tapmasın diye. Bu ise, hırsızlık sayılmaz. Böyle bir davranışın yerilecek tarafı yoktur. Bilakis övgüye değer davranışlardır bunlar.

"Yusuf bunu kendi içinde saklı tuttu ve bunu onlara açıklamadı."

Hz. Yusuf; "Bundan önce O'nun kardeşi de çalmıştı," suçlamasının asılsızlığını yüzlerine vurmadı. İşin aslını onlara söylemedi, cevap olarak şöyle dedi:

"Siz daha kötü bir konumdasınız." Hırsızlıkla suçladığınız kişiden daha alt bir derecedesiniz.

"Sizin düzmekte olduklarınızı Allah daha iyi bilir."

Sözünü ettiğiniz şeyin iç yüzünü Allah herkesten daha iyi bilir. Hz. Yusuf'un biraz sert biraz iğneleyici sözlerini duyunca merhametine ve şefkatine sığınmaya başladılar:

"Dediler ki: "Ey vezir! Gerçek şu ki, bunun yaşlı ve büyük bir babası var."

Alıkoymak istediğin bu kardeşimizin yaşlı bir babası var. Çocuğundan ayrılmak O'na zor gelir. Bu ayrılığa dayanamaz.

"O'nun yerine bizden birisini alıkoy. Doğrusu biz, seni iyilik yapanlardan görmekteyiz."

O'nun yerine bizden birini alıkoy. Senin gibi bir iyilik sever, bu yaşlı adamdan bu iyiliği esirgemez. Hz. Yusuf onlara şu cevabı verdi: "dedi ki: Allah'a sığınırız." Böyle bir yanılgıya düşmekten, "Eşyamızı kendisinde bulduğumuzun dışında, birisini alıkoymamızdan Allah'a sığınırız."

"Yoksa bu durumda kuşkusuz biz zalim oluruz."

Suçluyu bırakıp da suçsuzu alıkoyarsak, asıl hırsız yerine bir başkasını cezalandırırsak, bu durumda zalimlerden oluruz. Böyle bir şeyi ne arzu ederiz, ne de onaylarız.

SONUÇ

1- Hatadan dolayı özür dilemek güzel bir davranıştır.

2- İnsanlara gelebilecek zararları engellemek ve yararlı çalışmalar yapmak için bir kişi göreve talip olabilir..

3- Zor durumda kalan bir kişi, birinden merhamet ve şefkat dileyebilir.

4- Asıl suçluyu bırakıp O'nun yerine bir başkasını cezalandırmak zulümdür, haramdır.

فَلَمَّا اسْتَيْـَٔسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا ۖ قَالَ
كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا
مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ ۖ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ
حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي ۖ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٠﴾
ارْجِعُوا إِلَىٰ أَبِيكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ ۖ
وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ ﴿٨١﴾
وَاسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا
فِيهَا ۖ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٨٢﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ
أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا ۖ إِنَّهُ

هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسَفَىٰ
عَلَىٰ يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ
﴿٨٤﴾

80- "O'ndan umutlarını kestikleri zaman, durumu kendi aralarında görüşmek üzere bir yana çekildiler. Onların büyükleri dedi ki: Babanızın size karşı Allah adına kesin bir söz aldığını ve daha önce Yusuf konusunda yaptığınız aşırılığı bilmiyor musunuz? Artık ben, ya babam bana izin verinceye veya Allah bana ilişkin hüküm verinceye kadar bu yerden kesin olarak ayrılamam. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır."

81- "Dönün babanıza ve deyin ki: Ey babamız! Senin oğlun gerçekten hırsızlık etti. Biz, bildiğimizden başkasına şahitlik etmedik. Biz gaybın kollayıcıları değiliz."

82- "İçinde olduğumuz şehre sor, hem kendisinde geldiğimiz kervana da. Biz gerçekten doğruyu söyleyenleriz."

83- "Hayır" dedi. "Nefsiniz sizi yanıltıp bir işe sürüklemiş. Bundan sonra bana düşen güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların tümünü bana getirir. Çünkü O, bilenin, hüküm ve hikmet sahibi olanın kendisidir."

84- "Ve onlardan yüzünü çevirdi ve: Ey Yusuf'a karşı artan kahrım!" dedi. Ve gözleri üzüntüsünden ağardı. Ki yutkundukça yutkunuyordu."

SÖZLÜK

خَلَصُوا نَجِيًّا — Başbaşa verip görüşmek üzere bir yana çekildiler. İstişare etmek için kendi aralarında toplandılar.

أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا — Sizden kuvvetli söz aldı. Çepeçevre kuşatılmadıkça O'nu geri getireceğinize yemin ederek söz vermiştiniz.

وَمِنْ قَبْلُ فَرَّطْتُمْ — Önceden yaptığınız aşırılık. Bünyamin'i kaybedişinizden önce, Yusuf hakkında da aşırılığa kaçmıştınız.

فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضَ	Bu yeri asla terketmeyeceğim. Yani Mısır'ı terketmeyeceğim.
وَ مَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ	Biz gayıp için muhafız değiliz. Bize göre gayıb sayılan meseleleri bilemeyiz. Gaybı kollayacak durumda değiliz.
الْعِيرُ الَّتِى اَقْبَلْنَا فِيهَا	İçinde geldiğimiz kervan. Beraber geldiğimiz kâfiledeki kimseler. Bunlar Kenanlıydılar.
سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ	Nefsiniz size süsledi. Nefsiniz size bu işi süsledi, çekici kıldı, siz de yaptınız.
اَنْ يَأْتِيَنِى بِهِمْ جَمِيعًا	Onların hepsini bana getirmesi. Onların tümünü bana getirmesini umarım. Yusuf, Bünyamin ve Rubeyili bana kavuşturmasını ümit ederim.
وَ تَوَلَّى عَنْهُمْ	Onlardan yüz çevirdi. Sözlerini dinlemedi.
وَ قَالَ يَا اَسَفَى	Ey hüznüm! Şimdi tam hüzünlenme zamanıdır.
فَهُوَ كَظِيمٌ	Ve O içine atıyor haldeydi. Üzüntüsünü, kederini içine gömüyordu.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf ve kardeşleri arasında geçenleri konu alan âyetlerin akışı devam ediyor. Hz. Yusuf (a.s) kardeşini hırsız olarak alıkoyup diğer kardeşlerinin "O'nun yerine herhangi birimizi alıkoy" şeklindeki önerilerini reddedince, Hz. Yakub (a.s)'un oğulları bir yana çekilip durum değerlendirmesi yaptılar. Şimdi aralarında yaptıkları konuşmayı Kur'an uslubu içinde izleyelim:

"O'ndan umutlarını kestikleri zaman," ricalarının bir işe yaramayacağını anladıkları zaman, "kendi aralarında görüşmek üzere bir yana çekildiler."

Başbaşa verip sorunlarını görüştüler.

"Onların büyükleri dedi ki: "babanızın size karşı Allah adına kesin bir söz aldığını bilmiyor musunuz?"

Mısır veziri istedi diye, babalarından Bünyamin'i isterlerken, O'nun kendilerinden aldığı yemin destekli ahdi hatırlatıyor.

"Daha önce Yusuf konusunda yaptığınız aşırılığı bilmiyor musunuz?"

Yusuf'u kuyuya atmakla, çıkarıldıktan sonra da köle olarak satmakla işledikleri haksızlığa işâret ediyor. Ardından şöyle dedi: "Bu yerden kesin olarak ayrılamam."

Babam bana dönüş izni vermedikçe Mısır'dan ayrılmam.

"Veya Allah bana ilişkin bir hüküm verir."

Benim düşündüğümden daha hayırlı bir çözüm yolu gösterir: "O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır."

Büyük kardeş, Mısır'da kalışı konusunda kardeşlerini ikna edince, bu sefer de babalarına ne söyleyecekleri hususunda onlara yol gösterdi:

"Dönün babanıza ve deyin ki: "Ey babamız! Senin oğlun gerçekten hırsızlık etti. Biz, bildiğimizden başkasına şâhitlik etmedik."

Tasın kardeşimizin yükünden çıkarıldığını gözlerimizle gördük.

"Biz gaybın kollayıcıları değiliz."

Eğer kardeşimizin başına böyle bir şeyin geleceğini önceden bilseydik, O'nu beraberimizde götürmezdik. Kaldı ki, hırsızın çaldığı şeye bedel olarak alıkonacağını "söylediğimizde de senden öğrendiklerimizi esas aldık.

"İçinde olduğumuz şehre sor."

Mısır'ın başkentini kastediyorlar.

"Kendisinde geldiğimiz kervana da."

O kervanda, senin komşuların olan Kenanlılar da bulunuyordu.

"Biz gerçekten doğru söyleyenleriz."

Bu söylediklerimizin tümü gerçeğin ifadesidir. Ağabey Rubeyil, kardeşlerine bu şekilde yol gösterdi. Geri dönüp babalarının huzurunda toplandıklarında Rubeyil'in dediklerini O'na söylediler. Hz. Yakub (a.s) dediklerine inanmadı ve şöyle dedi:

"Hayır" dedi. "Nefsiniz sizi yanıltıp bir işe sürüklemiş."

Nefsiniz yalnış bir şeyi size süsledi, çekici kıldı, siz de bu cazip hatayı işlediniz." Bana düşen güzel bir sabırdır."

Başıma gelenlere karşı güzel bir sabırla sabretmem gerekir. Acze düşerek, Allah'tan başkasına şikayette bulunmamalıyım.

"Umulur ki, Allah onların tümünü bana getirir."

Yusuf'a, Bünyamin'e ve Rubeyil'e kavuşturur.

"Çünkü O, bilendir."

Kendisine muhtaç olduğumu bilir. "

Hüküm ve hikmet sahibidir."

Dostlarına ve salih kullarına ilişkin planı bir hikmete dayanır.

"Ve onlardan yüzünü çevirdi."

Onlarla konuşmaya son vererek yüzünü başka tarafa çevirdi. Ve "Ey Yusuf'a karşı artan kahrım! dedi," ey kahrım, ey hüznüm! işte şimdi hüzünlenme zamanıdır. "Yusuf'a karşı" Yusuf'tan dolayı üzelmenin, kederlenmenin tam zamanıdır. Yüce Allah O'nun bundan sonraki halini şöyle tasvir ediyor:

"Gözleri üzüntüsünden ağardı."

Gözünün karası gitgide ağarmaya başladı. Bu demektir ki O, görme duyusunu kaybetti.

"Yutkundukça yutkunuyordu."

Hüznünü, kederini, üzüntüsünü içine atıyordu. Hiç kimseye açılmıyor ve Allah'tan başka kimseye şikayette bulunmuyordu.

SONUÇ

1- Önemli meselelerle ilgili olarak istişarede bulunmak görüş alış veriş yapmak İslâmî bir prensiptir.

2- Verilen sözlere bağlı kalınması gerektiğini hatırlatmak bir yükümlülüktür.

3- Bâzen mü'min utanır ve hayasından dolayı kendisi için yararlı olacak şeylerden geri durur.

4- Öğüt vermek ve bu öğüdü, muhatabın daha önce söylediği ya da işlediği şeylerle desteklemek meşru ve uygun bir yöntemdir.

5- Karışık durumlarda veya geçmişteki bir ithamdan dolayı, suçsuz olan bir kimseyi suçlamak caiz değildir.

6- Kahrı ve hüznü açığa vurmak ve derdi Allah'a şikayet etmek caizdir.

قَالُوا تَاللَّهِ تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ
حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالَ إِنَّمَا

أَشْكُوا۟ بَثِّى وَحُزْنِىٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾
يَٰبَنِىَّ ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟
مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَٰفِرُونَ
﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ
وَجِئْنَا بِبِضَٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ
عَلَيْنَا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

85- "Allah adına, hayret" dediler. "Hala Yusuf'u anıp durmaktasın. Sonunda ya kahrından hastalanacaksın ya da helake uğrayanlardan olacaksın."

86- "Dedi ki: Ben, dayanılmaz kahrımı ve üzüntümü yalnızca Allah'a şikayet ediyorum. Ben Allah'tan bir bilgi olarak sizin bilmediğinizi de biliyorum."

87- "Oğullarım, gidin de Yusuf ile kardeşinden bir haber araştırıp getirin ve Allah'ın rahmetinden umut kesmeyin. Çünkü kafirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden umut kesmez"

88- "Böylece Yusuf'un huzuruna girdikleri zaman, dediler ki: Ey vezir! Bize ve ailemize şiddetli bir darlık dokundu; önemi olmayan bir sermaye ile geldik. Bize artık ölçeği tam olarak ver ve bize ilave bir bağışta bulun. Şüphesiz Allah, tasaddukta bulunanlara karşılığını verir."

SÖZLÜK

تَاللّٰه تَفْتَؤُ تَذْكُرُ — Vallahi hâla anıyorsun. Allah'a andolsun ki, hâla anıp durmaktasın Yusuf'u.

حَرَضًا	Kahırdan, sıkıntıdan. Bu müzmin hastalığından dolayı kendini helak edeceksin.
أَشْكُو بَثِّي	Büyük üzüntümü şikayet ediyorum. Başkasına açılmadıkça katlanılması imkansız çok şiddetli üzüntü demektir.
فَتَحَسَّسُوا	Araştırın. Bir sonuca varana kadar onlara ilişkin haberleri iyice araştırın."
مِنْ رَوْحِ اللَّهِ	Allah'ın rahmetinden.
بِبِضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ	Önemsiz sermaye ile. Önemsiz, kimsenin dönüp bakmadığı az miktarda dirhemle geldik.
يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ	Sadaka verenleri mükâfatlandırır. Tasaddukta bulunanları dünya ve ahirette ödüllendirir.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde izlediğimiz Hz. Yusuf (a.s) kıssasının bu kısmında, Hz. Yakub (a.s) ile Mısır'dan dönen oğulları arasında geçen konuşmaya tanık oluyoruz. Oğulları Mısır'da başlarından geçenleri anlatınca Hz. Yâkub (a.s) onlardan yüzünü çevirdi. Sözlerine inanmadığını bu hareketiyle onlara gösterdi. Ve "Ey Yusuf'un dayanılmaz kahrı!" diye iç geçirdi. Hüznü o düzeye vardı ki, sonunda gözleri ağardı. Dayanılmaz acılarını içine gömerek yutkunup duruyordu. Bu durum karşısında oğulları şöyle dedi:

"Allah adına, hayret" dediler. "Hala Yusuf'u anıp durmaktasın."

Allah'a andolsun ki, Yusuf'u bu şekilde anmaya devam edişin, sonunda ölümcül bir hastalığa yakalanmana, kendi kendini helak etmene neden olacaktır. Hz. Yâkub (a.s) onlara şu cevabı verdi.

"Ben dayanılmaz kahrımı" kederimi "Ve üzüntümü yalnızca Allah'a şikayet ediyorum. Ben Allah'tan sizin bilmediğinizi de biliyorum."

Demek istiyor ki: benim Allah'a yönelik ümidim büyüktür. Allah kendisine ümit bağlayanları yüzüstü bırakmaz. Yusuf'un gördüğü rüya da doğrudur. Allah ilerde tümünü bir araya getirecek ve rüyada görüldüğü gibi Yusuf için saygı ve selamlama secdesi edeceklerdir. Ardından oğullarına şöyle dedi:

"Oğullarım, gidin de Yusuf ile kardeşinden bir haber getirin."

Onlar hakkında bir haber edinmek için duyarlı olun, sorup soruşturun, gittiğiniz yerleri gözetleyin.

"Allah'ın rahmetinden umut kesmeyin."

Allah'ın bir çıkış yolu göstereceğine, sizi rahmetinin kapsamına alacağına ilişkin umudunuzu yitirmeyin. Niçin böyle bir uyarıda bulunduğunu da şu ifadelerle izah ediyor:

"Çünkü kafirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden umut kesmez."

Ancak kafirler Allah'ın rahmetinden, her darlığın sonunda bir genişlik yaracağından ümitlerini keserler.

Oğulları babalarının sözüne uyarak Mısır'ın yolunu tuttular. Uzun bir veyolculuktan sonra Mısır'a varıp vezirin evine konuk oldular.

"Böylece Yusuf'un huzuruna girdiklerinde dediler ki."

Yüce Allah onların şöyle dediklerini bize haber veriyor; "Ey vezir! Bze ve ailemize şiddetli bir darlık dokundu." Kuraklık, kıtlık ve açlık çekiyoruz. "Önemi olmayan bir sermaye ile geldik." Kimsenin dönüp bakmadığı, değersiz, önemli sermayeler yanında sözü edilmeyecek kadar az bir sermaye ile geldik.

"Bize artık ölçeği tam olarak ver."

Paramızın azlığına rağmen tam doldur ölçeği "ve bize ilave bir bağışta bulun."

Önemsiz paramızı alıp karşılığında tam bir ölçek vermek sûretiyle tasaddukta bulun.

"Şüphesiz Allah tasaddukta bulunanlara karşılığını verir."

İyiliklerine karşılık olarak sevap verir ve onlara daha hayırlı bir ödül verir.

SONUÇ

1- Aşırı üzüntü kişiyi hastalığa ya da ölüme sürükler.

2- İnsan derdini ve hüznünü gidermek için Allah'tan başkasına şikayet edebilir.

3- Zorluğun ardından rahatlığın, azâbın ardından rahmetin geleceğinden ümit kesmek haramdır. Çünkü Allah'tan ümit kesilmez.

4- Amaç, ıslah ya da tedavi için durumun mahiyetini ortaya çıkarmak ise, birine şikayette bulunmak caizdir. Yoksul birinin: "Ben açım, çıplağım"

ya da hasta bir kimsenin doktora, "karnım veya başım ağrıyor" diye şikayette bulunması gibi.

5- Sadaka vermek övgüye değer bir davranış ve sadaka verenler büyük mükafata lâyıktırlar.

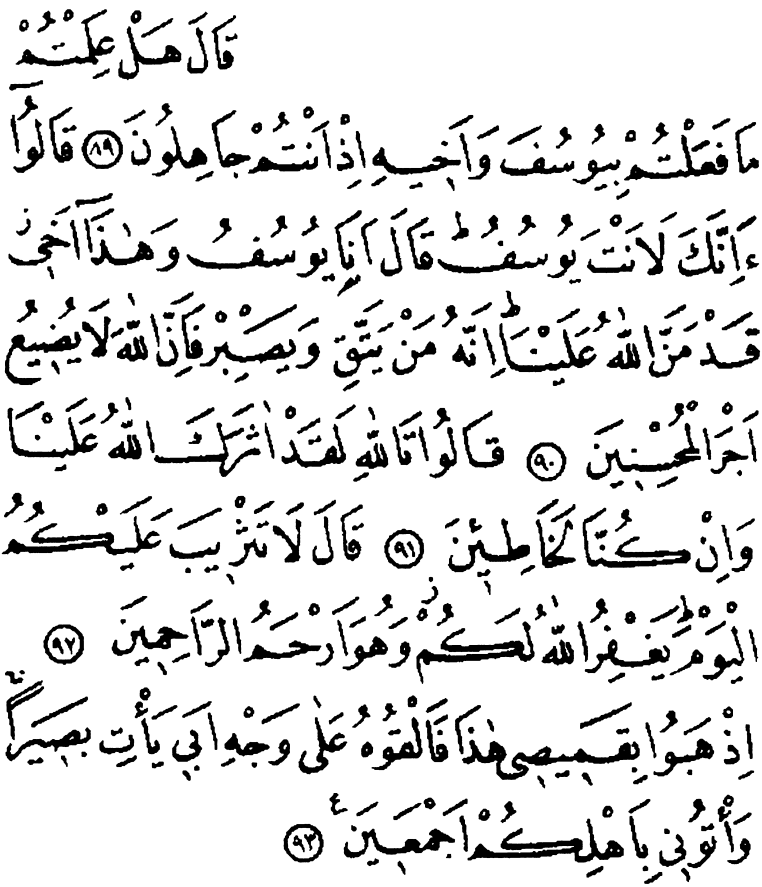
قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ
مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُوا
ءَإِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ ۖ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَٰذَا أَخِي
قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا ۖ إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ
أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ آثَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا
وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ
الْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٩٢﴾
اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَٰذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا
وَأْتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾

89- "Yusuf dedi ki: Sizler, cahiller iken Yusuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?"

90- "Sen gerçekten Yusuf musun, sensin öyle mi?" dediler. "Ben Yusuf'um" dedi. "Ve bu da kardeşimdir. Doğrusu Allah bize lutufta bulundu. Gerçek şu ki, kim sakınır ve sabrederse, şüp-

hesiz Allah, iyilikte bulunanların karşılığını boşa çıkarmaz."

91- "Dediler ki: Allah adına, hayret, Allah seni gerçekten bize karşı tercih edip-seçmiştir ve biz de gerçekten hataya düşenler idik."

92- "Dedi ki: Bu gün size karşı sorgulama, kınama yoktur. Sizi Allah bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir."

93- "Bu gömleğimle gidin de, babamın yüzüne sürün. Gözü yine göür hale gelir. Bütün ailemizi de bana getirin."

SÖZLÜK

اِذْ اَنْتُمْ جَاهِلُونَ	Sizler cahiller iken. Yusuf'un akibetinin ne olacağını bilmez iken.
قَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا	Muhakkak ki Allah bizim üzerimize nimet vermiştir. Sizin sebep olduğunuz uzun bir ayrılıktan sonra bizi bir araya getirmek sûretiyle Allah bize lütufta bulunmuştur.
مَنْ يَتَّقِ وَ يَصْبِرْ	Kim korunur ve sabrederse. Kim Allah'tan sakınır, O'ndan korkarsa, dolayısıyla O'na isyan edip günah işlemezse, her türlü musibet karşısında sabrederse.
لَقَدْ اٰثَرَكَ اللّٰهُ	Allah seni bizim üzerimize seçmiştir. Allah sana büyük nimetler ve erdem bahşederek seni bizden üstün kılmıştır.
لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمْ	Sizin üzerinize bir sorgulama yoktur. Bu gün sizin için azarlama ve kınama yoktur.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf ve kardeşlerinin kıssasını okumaya devam ediyoruz. Yusuf'un kardeşleri yurtlarından babalarının emri gereği ayrılıp Mısır'a geldiklerinde, Yusuf'un huzuruna çıkıp içinde bulundukları ağır koşulları ona şikayet ettiler:

"Bize şiddetli bir darlık dokundu ve biz önemi olmayan bir sermaye ile geldik."

Hz. Yusuf bunları duyunca, acıma duygusu kabardı, gözleri dolu dolu oldu. Artık bu duruma bir son vermek istedi. Kendini onlardan gizlemeye son vermenin zamanı gelmişti ve onlara şöyle dedi:

"Yusuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?"

Kendisini kuyuya atışlarını, ardından köle diye kervancılara satmalarını, dolayısıyle babasından ve kardeşinden ayırmalarını hatırlatıyor:

"Sizler, cahiller idiniz."

Yusuf'un başına neler gelecek, nasıl bir akibete ulaşacak bilmiyordunuz. Bunu duyan kardeşler dehşet içinde hayretlerini belirterek sorarlar:

"Sen gerçekten Yusuf musun, sensin öyle mi?"

Hz. Yusuf onlara şu cevabı verir:

"Ben Yusuf'um" dedi. "Ve bu da kardeşimdir. Doğrusu Allah bize lütufta bulundu."

Bizi en güzel bir durumda bir araya getirişi bize yönelik büyük bir lütuftur.

"Gerçek şu ki, kim sakınır ve sabrederse."

Kim Allah'tan korkup sakınırsa, farzlarını eksiksiz yerine getirir, yasakladığı şeylerden kaçınırsa, bunlara ve başına gelecek musibetlere karşı sabrederse, "şüphesiz Allah, iyilikte bulunanların karşılığını boşa çıkarmaz."

Gizli-açık Allah'a itaat edenlerin O'na tam olarak teslim olanların bu amellerini boşa çıkarmaz.

Şimdi de Yusuf'un kardeşlerinin neler söylediklerini Kur'an'ın uslubu içinde dinleyelim:

"Dediler ki: "Allah adına, hayret, Allah seni gerçekten bize karşı tercih edip seçmiştir"

Bize karşı seni ilim, amel ve faziletle üstün kılmıştır.

"Biz de gerçekten hataya düşenler idik."

Bizim sana karşı takındığımız tavır, büyük bir hataydı. Bu sözler, onlar açısından bir tevbeydi. Bunun üzerine Yusuf onlara dedi ki:

"Bu gün size karşı sorgulama, kınama yoktur."

Size karşı azar, kınama ve yaptıklarınızı yüzünüze vurma yoktur. Çünkü bu tür bir tavır insanı incitir.

"Sizi Allah bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir."

Hem kendisi, hem de kardeşleri için Allah'tan bağışlanma diliyor. Bu arada "O,merhametlilerin en merhametlisidir" diye Allah'a övgüde bulunuyor.

Bu, aynı zamanda kendisi ve kardeşleri için bir rahmet temennisidir. Ardından Yusuf babasını sorar. Onlar da babalarının üzüntüden kör olduğunu anlatırlar. Bunun üzerine Yusuf der ki: "Bu gömleğimle gidin de, babamın yüzüne sürün. Gözü yine görür hale gelir." Önceki gibi görmeye başlar. "Bütün ailenizi de bana getirin."

Burada kastettiği anne-babası, kadınlar, çocuklar ve torunlardır. Hiç kuşkusuz bu, soylu ve onurlu bir ailenin Kenan yurdundan Mısır'a yerleşmesini sağlamaya dönük bir ilahi tedbir idi.

SONUÇ

1- Günahlar ancak yüce Allah'ı, yüceliğini, şeriatının hükümlerini, müjdesini ve tehdidini bilmemenin sonucu olarak ortaya çıkar. Ve bu bir kuraldır.

2- Takva (Allah'ın emirlerini tutup yasaklarından kaçma) ve sabır, kişide bulunması gereken övgüye değer niteliklerdir. Bunlar insanı güzel bir akibete ulaştırır.

3- Hoşgörülü ve bağışlayıcı olmak gerekir. Şayet kişiyi incitecekse onun kusurunu yüzüne vurmamak lazımdır.

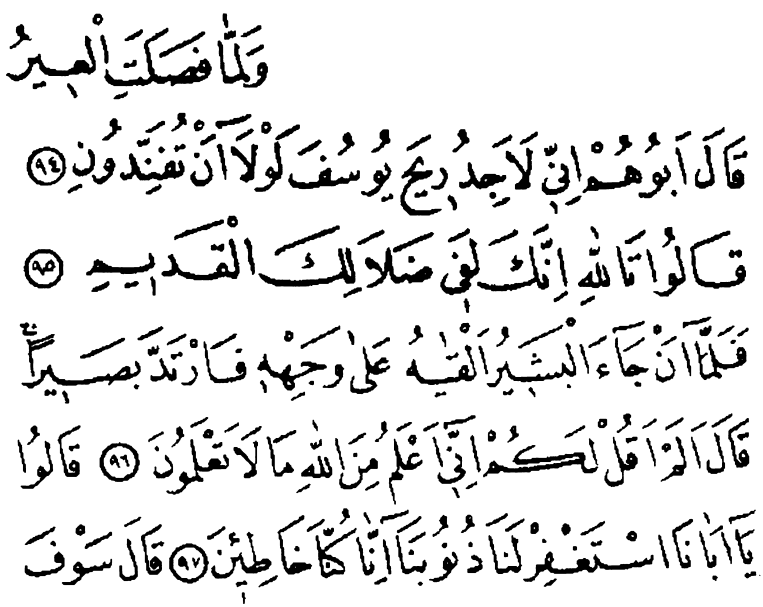
وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ
قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَنْ تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾
قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾
فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا
قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا
يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ

أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّيٓ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟
عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ٱدْخُلُوا۟ مِصْرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ
ءَامِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى ٱلْعَرْشِ وَخَرُّوا۟ لَهُۥ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ
يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَىَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّى حَقًّا ۖ
وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ إِذْ أَخْرَجَنِى مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ
مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَٰنُ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ ۚ إِنَّ رَبِّى
لَطِيفٌ لِّمَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾

94- "Kafile Mısır'dan ayrılmaya başladığı zaman, babaları dedi ki: Eğer beni bunamış saymıyorsanız, inanın Yusuf'un kokusunu burnumda tüter buluyorum."

95- "Allah adına, hayret" dediler. Sen hâla geçmişteki yanlışlığındasın."

96- "Müjdeci gelip de gömleği O'nun yüzüne sürdüğü zaman, gözü görür olarak sağlığına dönüverdi. Yâkub dedi ki: Ben, size Allah'tan gerçekten biliyorum demedim mi?"

97- "Çocukları da: "Ey babamız, bizim için günahlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten hataya düşenler idik" dediler."

98- "İlerde sizin için Rabbimden bağışlanma dilerim. Çünkü O, bağışlayandır, esirgeyendir" dedi."

99- "Böylece onlar gelip Yusuf'un yanına girdikleri zaman, anne ve babasını bağrına bastı ve dedi ki: Allah'ın dilemesiyle Mısır'a güvenlik içinde giriniz."

100- "Babasını ve annesini tahta çıkarıp oturttu; O'nun için secdeye kapandılar. Dedi ki: Ey babam! Bu, daha önceki rüyamın yorumudur. Doğrusu Rabbim onu gerçek kıldı. Bana iyilik etti. Çünkü beni zindandan çıkardı. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını açtıktan sonra O, çölden sizi getirdi. Şüphesiz benim Rabbim, dilediğini pek ince düzenleyip tedbir edendir. Gerçekten bilen, hüküm ve hikmet sahibi O'dur."

SÖZLÜK

وَ لَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ	Kâfile ayrıldığında. Kervan Mısır'dan ayrılıp Filistin'e yönelince.
اِنِّى لَاَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ	Muhakkak ki ben Yusuf'un kokusunu buluyorum. Yusuf'un kokusunu burnumda tüter buluyorum. Rüzgar bu kokuyu kendisine ulaştırıyordu.
لَوْلَا اَنْ تُفَنِّدُونِ	Eğer beni bunamış saymazsanız. Beni, Yusuf'un kokusunu aldığım hususunda, mutlaka tasdik ederdiniz.
اِنَّكَ لَفِى ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ	Muhakkak ki sen eski yanlışlığın içindesin. Yusuf'u aşırı derecede seviyorsun.
فَلَمَّا اَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ	Müjdeci geldiğinde. Müjdeciden kasıt Yahuda'dır. Yusuf'un kuzu kanına bulaşmış gömleğini getiren de oydu.
فَارْتَدَّ بَصِيرًا	Yeniden görür oldu.
سَوْفَ اَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّى	İleride sizin için Rabbimden bağışlanma dileyeceğim. Yakub (a.s) bağışlanma dilemeyi aynı günün gecesinin sonunu veya cuma gecesine ertelemiştir.
عَلَى الْعَرْشِ	Tahtın üzerine.
وَ خَرُّوا لَهُ سُجَّدًا	Ve O'nun için secdeye kapandılar. Selam ve saygı ifadesi olarak O'nun için secdeye kapandılar.
مِنَ الْبَدْوِ	Çölden, Şam çölünden.
مِنْ بَعْدِ اَنْ نَزَغَ	Bozduktan sonra.
لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ	Dilediği için lutufkardır. Kullarından dilediği kimseler için lütfunun eseri olan tedbirler hazırlar. Tıpkı Yusuf'a lütfettiği gibi.

AÇIKLAMA

Artık Hz. Yusuf (a.s) kıssasının sonlarına yaklaşmış bulunuyoruz. Hz. Yusuf (a.s) gömleğini kardeşi Yahuda'ya vererek babasına gönderdi. Yahuda Kenan yurduna hareket eden bir kâfilenin içinde bulunuyordu. Kâfile henüz Mısır'dan ayrılmıştı ki, rüzgar Yusuf'un kokusunu babasına ulaştırdı.

"Dedi ki: Eğer beni bunamış saymıyorsanız. İnanın Yusuf'un kokusunu burnumda tütüyor buluyorum."

Beni bunamış kabul etmeseydiniz, Yusuf'un kokusunu aldığım hususunda beni doğrulardınız. O sırada yanında bulunan aile efradı ve Mısır'dan gelen, Yusuf'a ilişkin haberi bilmeyenler dediler ki: "Sen hala geçmişteki yanlışlığındasın."

Yine eskisi gibi Yusuf'a yönelik aşırı bir sevgi besliyorsun. Mısır'dan yola çıkan kervan yoluna devam etti. Günler sonra Kenan yurduna ulaştı. Elinde Yusuf'un gömleğiyle Yahuda geldi ve onu Hz. Yâkub (a.s)'un yüzüne sürdü. Hz. Yusuf (a.s)'un Mısır'da kardeşlerine dediği gibi, yeniden gözlerine kavuştu. Böyle olunca, Hz. Yâkub (a.s) oğullarına şöyle dedi:

"Ben, size belmediğinizi Allah'tan gerçekten biliyorum demedim mi?"

Allah'ın lütfu, olağanüstü güzellikte planlaması, rahmeti ve fazlı sayesinde sizin bilmediğiniz şeyleri biliyorum. Oğulları, babalarından af dilediler ve Allah'tan kendileri için bağışlanma dilemesini istediler.

Şimdi Kur'an uslubu içinde bu konuşmaları izleyelim:

"Ey babamız! Bizim için günahlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten hataya düşenler idik" dediler. İleride sizin için Rabbimden bağışlanma dilerim. Çünkü O, bağışlayandır, esirgeyendir" dedi." Bağışlanma dileğinde bulunmayı, gecenin sonu, seher vakti veya cuma günü gibi duaların kabul gördüğü bir zamana erteledi. Yusuf'un kardeşlerine "bütün ailenizi bana getirin" demesiyle isteğini yerine getirmek üzere tüm aile Mısır'a göç etti. Yusuf, Mısır kralı, binlerce devlet adamı ve ülkenin seçkin zevatı onları karşılamak üzere hazır bulundular. Yusuf için bir çadır ya da makam kurulmuştu. Göçmenler Mısır ülkesinin en gözde bölgelerine ulaştıklarında Yusuf makamında bulunuyordu:

"Yusuf'un yanına girdikleri zaman, anne ve babasını bağrına bastı."

Onları hasretle kucakladı.

"Ve dedi ki: "Allah'ın dilemesiyle Mısır'a güvenlik içinde giriniz..."

Saraya gittikten sonra da Yusuf anne babasını kralın tahtına çıkardı.

"O'nun için secdeye kapandılar." Yani saygı ve selamlama secdesi yaptılar.

Selam ve saygı ifadesi olarak secde ettiler.(1) Bu manzara karşısında Hz. Yusuf (a.s) şöyle dedi:

"Ey babam! Bu, daha önceki rüyamın yorumudur. Doğrusu Rabbim onu gerçek kıldı."

Yüce Allah; O, daha çocukken güneş, ay ve onbir yıldızın kendisine secde ettiğini rüyasında göstermişti.

"Bana iyilik etti, çünkü beni zindandan çıkardı. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını açtıktan sonra, O, çölden sizi getirdi."

Bu, Yüce Allah'a yönelik övgü ifadesidir, hazır bulunanlara Allah'ın lütfunu hatırlatmadır. Hz. Yusuf'un, burada Yüce Allah'ın kendisini kuyudan çıkarışından sözetmeyişi bir incelik, bir zerafet ve bir üstünlük örneğidir. Kardeşlerini rencide etmemek için sadece zindandan çıkarışını anıyor. Çölden kastı ise Kenan yurdudur. Ayrıca kötülüğü kardeşlerindense Şeytana nisbet etmesi, havayı yumuşatmak ve kardeşlerinin yüreğine çöken sıkıntıyı ve kasaveti gidermek amacı ile düşünülmüş bir ifade tarzıdır. Büyük bir sevinç ve coşku ile nimetleri anışına son veriyor:

"Şüphesiz benim Rabbim, dilediğini pek ince düzenleyip tedbir edendir. Gerçekten bilendir."

Canlı-cansız tüm varlıkların yaratılışını ince bir plana göre düzenlemiştir.

"Hüküm ve hikmet sahibidir."

Yaratması ve planlaması bir hikmete dayanır, her yaptığı yerindedir.

SONUÇ

1- Rüzgarın uzak bir mesafeden Yusuf (a.s)'un kokusunu Hz. Yâkub (a.s)'a ulaştırması olağanüstü bir mûcizedir.

2- Bir diğer mûcize de, Hz. Yâkub (a.s.)'un kör olmuş gözlerinin Hz. Yusuf (a.s)'un gömleğinin değdirilmesi ile yeniden görmeye başlamasıdır.

3- Hz. Yûkub (a.s) çocukları için Allah'tan bağışlanma dilemesi, ince-

(1) O dönemde insanlar selamlamak maksadıyla secde ederlerdi. Buradaki secde ibadet secdesi değildir.

liğinin, bağışlayıcılığının ve hoşgörülülüğünün bir örneğidir.

4- Hac görevini yerine getiren kimseler gibi faziletli ve erdemli kişileri kentin dışında karşılamak güzel bir davranıştır.

5- Hz. Yusuf (a.s)'un rüyası, harfiyen çıkması bakımından bir sadık rüyadır. Nitekim Hz. Yusuf (a.s) tahtının üzerine çıkmış anne-babası ve kardeşleri O'nun için selamlamak gayesi ile secdeye kapanmışlardı.

6- Sâdık bir rüya, bazen onlarca yıl sonra çıkar. Hz. Yusuf (a.s)'un rüyasının yorumu kırk yıl ertelenmişti.

7- Bu kıssa, ilahi lütufların ve rabbani rahmetin ortaya çıktığı ilginç manzaralar içermesi bakımından dikkate değerdir.

رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِي
مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ أَنتَ وَلِيِّي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا
وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾

101- "Rabbim! Sen bana mülkten verdin, sözlerin yorumundan öğrettin. Göklerin ve yerin yaratıcısı, dünyada ve ahirette benim velim sensin. Müslüman olarak benim hayatıma son ver ve beni salihlerin arasına kat."

SÖZLÜK

رَبِّ — Rabbim. Yaratıcım, rızkımı veren sahibim, yönetimimi elinde bulunduran tek ve ortaksız hükümdarım. Sadece kendisine kulluk ettiğim yegane mabudum.

مِنَ الْمُلْكِ — Mülkden. Egemenliğin bir kısmını. Çünkü Hz. Yusuf (a.s) sadece Mısır'a kral oldu.

تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ — Hadiselerin yorumu. İzahı. Rüya yorumu.

فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَ الْاَرْضِ Göklerin ve yerin yaratıcısı. Gökleri ve yeri önünde bir örnek model bulunmadan yaratan.

اَنْتَ وَلِيّٖ Benim velim sensin. Dünya ve ahiret hayatımda işlerimin yönetimi senin elindedir. Sen üzerimde ortaksız hakimeyete sahipsin.

AÇIKLAMA

Hz. Yusuf (a.s) kıssasının sonudur burası. Nihayet Yüce Allah tüm ailesini bir araya getirmiş, üzerine rahmetinin engin bağışının kapılarını açmıştı. Istıraplar, yanmalar; kuyuya atılma, ucuz bir fiyata köle olarak satılma, Aziz'in karısının baştan çıkarma girişimleri ve yedi yıllık zindan hayatı... Evet bunca çile ve ıstırap parlak bir egemenliğe, hükümdarlığa, liderliğe, şeref ve üstünlüğe, mal ve servete, idare etme ve etkinliğe dönüşmüştü. Bütün bunların da üstünde dolayısız ilme, ilahi vahye ve sözlerin yorumuna ilişkin bilgiye mazhar olmuştu. Yüce Allah, Yusuf'un babasını katına alıp kardeşlerinin tevbesini kabul ederek onları peygamberliğe layık gördükten sonra, Hz. Yusuf (a.s) artık yüceler âlemine yükselmek istiyordu. Salihlere komşu tertemiz ecdada, İbrahim'e, İshak'a ve Yâkub'a dost olmak arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Ellerini göğe açıp Rabbine şöyle yakardı:

"Rabbim, sen bana mülkten verdin, sözlerin yorumundan öğrettin. Göklerin ve yerin yaratıcısı,dünyada ve ahirette benim velim sensin. Müslüman olarak benim hayatıma son ver ve beni salihlerin arasına kat."

Yüce Allah duasını kabul etti. Çok geçmeden vefat etti, ahirete göçüp atalarına ve salih kardeşlerine katıldı. Selam O'na ve salih kardeşlerine, göklerde ve yerdeki tüm salihlere olsun. Gönderilmiş elçilere selam ve âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

SONUÇ

1- Allah'a dua ederken O'nun isimleri ve sıfatlarıyla istemek çok etkili olur.

2- Dünya nimetleri elde edilip, hükümranlık pekiştikten sonra ondan yüz çevirip ahirete yönelmek meşru ve övgüye değer bir tavırdır.

3- Allah'ı özlemek, yüceler âlemindeki salihlere kavuşmayı istemek büyük bir fazilettir.

4- Başa gelen bir zarardan kurtulmak, ibadetten usanmak ve rahatı arzulamak maksadıyla olmadıkça, ölümü arzulamak caizdir. Çünkü Resûlüllah efendimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

"İçinizden birisi, sırf uğradığı bir zarardan dolayı ölümü temenni etmesin."

Ancak Allah'ı arzulamak, salihlere katılmayı istemek şeklinde tezahür eden ölüm isteği meşrudur. Bu dünyadan yüz çevirip esenlik yurdu ahireti amaçlamak bir olgunluktur.

ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ
إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوٓا۟ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾
وَمَآ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾
وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾
وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا
مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾

102- "Bu, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Yoksa onlar, o hileli düzeni kurarlarken, yapacakları işe topluca karar verdikleri zaman sen yanlarında değildin."

103- "Sen şiddetle arzu etsen bile, insanların çoğu iman edecek değildir."

104- "Oysaki sen buna karşı onlardan bir ücret de istemiyorsun. O, alemler için yalnızca bir öğüt ve hatırlatmadır."

105- "Göklerde ve yerde nice âyetler vardır ki, üzerinden geçerler de, ona sırtlarını dönüp giderler."

106- "Onların çoğu Allah'a iman etmezler de ancak şirk koşarlar."

SÖZLÜK

ذٰلِكَ	Bu. Bununla Yüce Allah'ın Resûlüne anlattığı Yusuf ve kardeşlerinin kıssasına işaret ediliyor.
مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ	Gayb haberlerinden.
وَ مَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ	Sen onların yanında değildin. Onların Yusuf'un kardeşlerinin yanında değildin.
اِذْ اَجْمَعُوا اَمْرَهُمْ	İşlerinde birlik yaptıklarında. İşlerine topluca karar verdikleri zaman. Yusuf'u kuyuya atmayı topluca kararlaştırdıkları zaman.
وَ هُمْ يَمْكُرُونَ	Onlar hileli düzen kurarlarken. Evden götürüp kuyuya atmayı sinsice planlarlarken.
عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ	Ona karşı bir ücret. Kur'an'a ve Kur'an'ı tebliğe karşılık onlardan bir mal, bir karşılık istemiyorsun.
اِنْ هُوَ اِلاَّ ذِكْرٌ	O, yalnızca bir öğüttür. Mü'minlere yönelik bir nasihattır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, vahiy yoluyla Resûlüne Hz. Yusuf ve kardeşlerinin kıssasını anlatmıştır. Ve bu kıssa kesinlikle gayb haberlerindendir. Çünkü ne Resûlüllah, ne de kavmi Araplar, bu tarihsel olaylar hakkında herhangi bir bilgiye sahip değillerdi. Kaldı ki bu hadiselerin bir kısmı gece karanlığında, bir kısmı zindanın hücrelerinde, bir kısmı kral saraylarında, bir kısmı kentte, bir kısmı çölde gerçekleşmişti. Aradan çağlar, yüzyıllar geçmişti.Yüce Allah bütün bu gayb menşeli olayları aktardıktan sonra, elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.)'e şöyle sesleniyor:

"Bu, gayb haberlerindendir."

Gayb menşeli haberlerdir.

"Sana vahyediyoruz."

Vahiy yoluyla sana öğretiyoruz.

"Yoksa onlar hileli düzeni kurarlarken yapacakları işe topluca karar verdikleri zaman sen yanlarında değildin."

Kendisi ve kavmi tarafından bilinmeyen gayb menşeli hadiseleri vahiy yoluyla kendisine aktardığını pekiştirmek, iyice vurgulamak için buyuruyor ki: Yusuf'un kardeşleri ne pahasına olursa olsun, Yusuf'tan kurtulmaya karar verdiklerinde ve onu kuyuya atmak için hileli bir tuzakla babasından ayırdıkları zaman sen orada bulunmuyordun. Ondan kurtulmak amacı ile kurdukları bir dizi tuzağı da bililiyor değildin. Onlara göre Yusuf babalarının sevgisinin, şefkatinin ve ilgisinin kendilerine yönelmesine engel oluşturuyordu. Ardından Yüce Allah Resûlüllah efendimize şu gerçeği hatırlatıyor:

"Sen şiddetle arzu etsen bile, insanların çoğu iman edecek değildir."

Sana, senin sunduğun vahiy nitelikli ve tevhid içerikli mesaja, kıyamet gününe ve sana sunduğumuz bu tür gayb haberli kıssalara iman etmek, senin peygamberliğinin gerçekliğine, sana ve senin sunduğun mesaja inanmanın zorunluluğuna ilişkin yeterli bir delildir. Bununla beraber, sen şiddetle arzulasan bile insanların çoğu iman etmezler. Bunun çeşitli etkenleri vardır. En önemlisi iman, onların alışageldikleri batıl, şer ve fesat nitelikli düşünce ve hayat sistemi ile çelişir; özellikle dünyevi ihtiras ve arzuları ile taban tabana zıtlık gösterir. Her şeyden önce inatlarından dolayı Yüce Allah'ın ezeli takdir ve planlaması gereği bedbaht olmasını öngördüğü bir kimse inatlaşarak hiç bir şekilde iman etmez. O halde iman etmediler diye sen üzülme, mahzun olma.

"Oysa ki, sen buna karşı onlardan bir ücret de istemiyorsun."

Onlara sunduğun bu Kur'an'a ve onun içerdiği hak nitelikli mesaja karşılık olarak onlardan bir mal da istiyor değilsin. Eğer böyle olsaydı bu, senin onlara sunduğun tevhid içerikli mesajı kabul etmelerine engel oluştururdu. Madem ki sen bütün bunları bir karşılık beklemeksizin yapıyorsun, şu halde inanmamaları için hiç bir neden yoktur. Ancak kendi yaptıklarından dolayı Yüce Allah'ın hüsrana uğramalarını öngördüğü kimseler kaçınılmaz olarak hüsrana uğrayacaklar. Bunun başka alternatifi yoktur.

"O, âlemler için yalnızca bir öğüttür."

Bu Kur'an, yerine getirdiği yol göstericilik işlemi, içerdiği aydınlık mesaj ve senin onu okuyuşun sadece bir öğüttür. Onu dinleyen, basiret sahibi, uzak görüşlü mü'min kimseler ondan öğüt alır. Kuşkusuz bunlar da yine kendi yaptıklarından dolayı Yüce Allah'ın mutluluk ve erdem sahibi olmalarını öngördüğü kimselerdir.

"Göklerde ve yerde nice âyetler vardır."

Göklerde ve yerde sayısız âyetler ve işâretler vardır ki, bunlar Yüce Allah'ın varlığına delalet ederler. Yalnızca O'na ibadet edilmesi gerektiğini, O'nun tek ve ortaksız ilah olduğunu kendilerine has (ait) bir anlatımla dile getirirler. Bu işâretlerin bir kısmı göklerdedir, güneş, ay, yıldızlar, bulutlar ve yağmurlar gibi. Bir kısmı da yeryüzündedir; dağlar, nehirler, ormanlar ve sayısız yaratıklar gibi. İnsanlar gün boyunca sabah akşam bunların yanından geçerler de, yine de bunlara ibret gözüyle bakmazlar, üzerlerinde düşünüp gerekli mesajı almazlar. Bu yüzden inanmazlar, doğru yolu bulmazlar.

Yüce Allah 106. âyette ise şöyle buyuruyor:

"Onların çoğu Allah'a iman etmezler de ancak şirk koşarlar."

Bu âyeti kerimede Yüce Allah Rasûlüne şu gerçeği açıklıyor: senin imana, hak olan mesaja dâvet ettiğin kimselerin büyük çoğunluğu Yüce Al-lah'a Rab, yaratıcı ve rezzak (bol rızık verici)olarak inanmazlar. Ancak O'na bir takım putları ve heykelleri ortak koşarlar. Allah'ı bir yana bırakarak bu düzmece ilahlara kulluk yaparlar. Bu âyeti kerimede fiili bir hakikate işaret ediliyor. Çünkü eğer bir yahudiye veya hristiyana kimin yaratıcı, rezzak, diriltten, öldüren ve kâinatı yönlendirip, idare eden olduğu sorulacak olursa, kesinlikle "Allah" diyecektir. Bununla beraber bu yahudi veya hristiyan müşriktir. Allah'la birlikte başka ilahlara da kulluk etmektedir. Yüce Allah'ın durumlarını bize bildirdiği müşrik toplumlar için de aynı kainattaki kural geçerlidir. İslâm ümmetine mensup olduğunu söyleyen nice cahil kimseler de, Allah'tan başkasına dua eder, O'ndan başkasının rızası için kurban keser ve adak adar. Bununla beraber Allah'a, O'nun elçisinin sunduğu tevhid içerikli mesaja, kıyamet gününe, haşre ve şeriata inanırlar.

SONUÇ

1- Bu kıssada Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliği en doğru delil ile, yani gayptan haber alma delili ile vurgulanmaktadır.

2- Yüce Allah'ın şu evrensel hükmü açıklanıyor. İnsanların çoğu inanmazlar. "Şu halde dâvetçi, bu durum karşısında üzülmemeli, karamsarlığa kapılmamalıdır.

3- Allah'ın mesajı insanlara, herhangi bir ücret almaksızın sunulmalıdır. Dâvetçinin ücreti, insanları inanmaya, kulluk etmeye dâvet ettiği Allah'a aittir.

4- Kâinattaki âyetlerden habersiz olmak, onlar üzerinde gereği gibi düşünmemek azarlanmayı hakeden bir tutumdur.

5- Tevhid ehli dışındaki kimseler Allah'a Rab, yaratıcı, rezzak ve idare edici olarak inanacak olsalar bile, çoğunun Allah'a ortak koştukları, O'nun bazı sıfatlarını başkalarına yakıştırdıkları, sırf Allah'a ait olması gereken ibadetleri, söz konusu düzmece ilahlara yönelttikleri değişmez bir gerçektir.

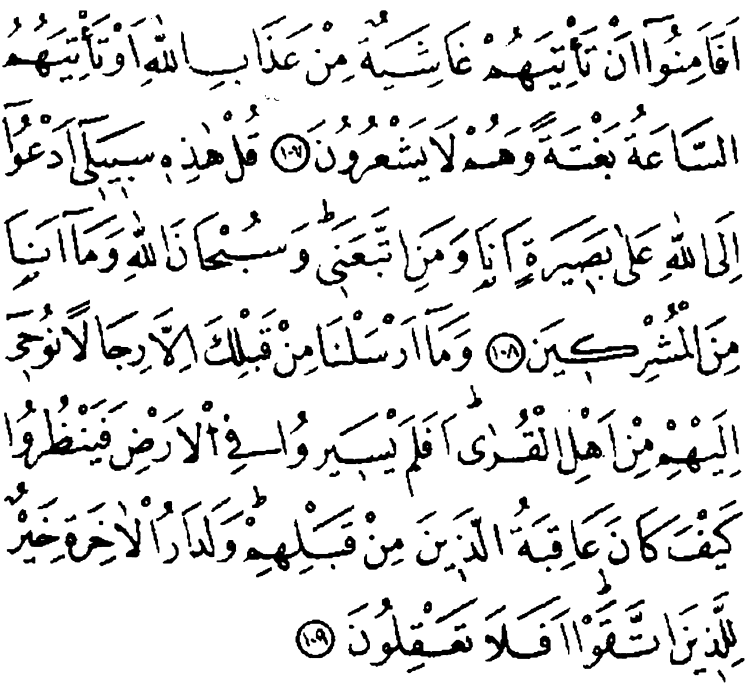

107- "Şimdi bunlar, kendilerine Allah'ın azâbından kapsamlı bir bürümenin gelivermesinden veya onların hiç haberleri yokken kıyametin onlara ansızın gelmesinden kendilerini güvende mi buldular."

108- "De ki: Bu, benim yolumdur. Bir basiret üzere Allah'a dâvet ederim; ben ve bana uyanlar da. Ve Allah'ı tenzih ederim, ben müşriklerden değilim."

109- "Biz senden önce, şehirler halkına kendilerine vahyet-

tiğimiz kimseler dışında başkalarını elçi olarak göndermedik. Hiç yeryüzünde dolaşmıyorlar mı, ki kendilerinden öncekilerin nasıl bir sona uğradıklarını görmüş olsunlar? Korkup sakınanlar için ahiret yurdu elbette hayırlıdır. Siz yine de akıl erdirmeyecek misiniz?

SÖZLÜK

غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ — Kuşatıcı Allah'ın azâbından. Kendilerini çepeçevre kuşatacak olan bir ilahi azap.

بَغْتَةً — Ansızın. Onlar şirk ve küfür nitelikli hayatı sürdürürlerken.

هٰذِهِ سَبِيلِي — Bu, benim yolumdur. Dâvet metodum, hareket ederken izlediğim yol budur.

عَلَى بَصِيرَةٍ — Basiret üzere. Kesin bir bilgiye dayalı olarak.

وَ سُبْحَانَ اللّٰهِ — Ve Allah'ı tenzih ederim. Mülkünde bir ortağının bulunmasından veya kulluk edilecek bir başka mabudun varlığından Allah'ı tenzih ederim. O, bu tür yakıştırmalardan uzaktır, yücedir.

مِنْ أَهْلِ الْقُرَى — Şehir ehlinden. Belde ehlinden. Çöllerden, kırsal kesimden değil.

لِلَّذِينَ اتَّقَوْا — Korunanlar için. Emirlerine uyup yasaklarından kaçınmak sûretiyle Allah'tan korkup-sakınanlar.

أَفَلَا تَعْقِلُونَ — Akletmezmisiniz. Şu müşrikler, kendilerine okunan Kur'an üzerinde hiç düşünmezler mi, yapılan açıklamaları anlamazlar mı ki iman etmiyorlar, tevhid ehline katılmıyorlar?

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde ilahi vahye, tevhidî mesaja, ahiret gününde dirilişe, hesaplaşmaya iman etmeye ilişkin çağrı tekrarlanıyor. Ki bunlar dinin temel ilkeleridir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: Çoğu Allah'a ortak koşmadan inanmayan bu müşrikler, Allah'ın tüm kâinata serpiştirilmiş delillerini ilgisiz seyreden şu müşrikler, kendilerini güvencede mi buldular?

"Allah'ın azabından kapsamlı bir bürümenin gelivermesinden."

Kapsamlı bir azâbın gelip kendilerini çepeçevre kuşatıvermesinden, kendilerini güvenlikte mi hissediyorlar? Dayanılmaz azâba karşı güvenceleri

nedir acaba?

"Veya kıyametin gelivermesinden" "ansızın" farkında olmadıkları bir sırada "hiç haberleri yokken."

Geldiğinde dehşet verici bela, dayanılmaz musibet ve onlar da ne zaman geleceğini bilmezken. Nasıl kendilerini güvencede buluyorlar? Neye güvenerek Allah'ın dışında kendilerini güvencede buluyorlar? Allah'ın dışında kendilerini himaye edecek birini mi buldular? Böyle bir şey söz konusu olmadığına göre ne diye Allah'a inanmıyorlar, O'ndan korkup-sakınmıyorlar ki başlarına gelen musibetten kendilerini kurtarsın? 107. âyetin ifade ettiği anlam budur.

Bundan sonraki âyette ise Yüce Allah, Rasûlüne ve mü'minlere hak daveti sunmayı ve tebliğ görevine devam etmeyi emrediyor. Bu meyanda buyuruyor ki:

"De ki: Bu, benim yolumdur."

Ey Rasul, insanlara de ki; benim yolum ve dâvetimin esası, insanları Allah'a inanmalarını ve O'ndan başkasına kulluk etmemelerini emretmektir.

"Bir basiret üzere Allah'a dâvet ederim."

Kime ve neye dâvet ettiğimi, bunun doğuracağı sonuçları kesin olarak biliyorum ve hareketim bu bilgiye dayanır.

"Ben ve bana uyanlar da."

Ben ve mü'minler, tümümüz bir basiret üzere, bilerek insanları Allah'a dâvet ederiz.

"Ve Allah'ı tenzih ederim."

De ki: Allah'ı ortaklardan ve çocuklarının olmasından tenzih ederim. Böyle diyerek şirkle ve müşriklerle bir ilginin, aranızda bir bağın olmadığını açıkça ilan et, "ben müşriklerden değilim" de. 108. âyetin içerdiği mesaj budur.

Bundan sonraki âyette ise, Yüce Allah, Rasûlüne; bir çok kimseleri peygamber gönderdiğini, bunların da, hep Allah'ın varlığına dâvet ettiklerini haber veriyor:

"Biz senden önce, şehirler halkına kendilerine vahyettiğimiz kimseler dışında başkalarını elçi olarak göndermedik."

Küçük ve büyük şehirlerin halkından. Bu aynı zamanda müşriklerin, peygamberin insan oluşuna ilişkin itirazlarını da geçersiz kılmaktadır.

"Hiç dolaşmıyorlar mı?"

Allah'ın âyetlerini yalanlayan şu Kureyşliler ve benzerleri "yeryüzünde" ibret almak amacı ile dolaşmıyorlar mı "ki kendilerinden öncekilerin nasıl bir sona uğradıklarını görmüş olsunlar?"

Kendilerinden önce bu topraklar üzerinde egemenlik sürdüren Ad ve Semudoğulları gibi toplulukların uğradıkları ibret verici akibeti görsünler. Biz onları helak ettik, yurtlarını yerle bir ettik. Bu esnada kendilerine gönderilen elçilerle birlikte mü'minleri bu dehşet verici azaptan kurtardık. Bu kurtuluş iman ve takvanın bir semeresiydi.

"Korkup-sakınanlar için ahiret yurdu elbette daha hayırlıdır."

Orası kalıcı nimetler diyarıdır, ahlanmanın, sızlanmanın, yaşlılığın, düşkünlüğün, ölümün ve yok olmanın bulunmadığı esenlik yurdudur.

Âyetin sonunda yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Siz yine de akıl erdirmeyecek misiniz?"

Bu ifade, müşriklere yönelik bir kınamadır. Allah'ın âyetlerini yalanladıkları ve şirk koştukları için. Kulaklarıyla dinledikleri Kur'an âyetleri ve gözleriyle müşahade ettikleri evrensel âyetler üzerinde düşünmedikleri, bunları anlamaya çalışmadıkları için ilahi azarlamaya mâruz kalıyorlar.

SONUÇ

1- Kur'an-ı Kerim insanları şirk ve günaha dayalı bir hayat sürdürmenin korkunç akibetinden sakındırıyor.

2- Ölümden sonra diriliş gerçeği, dini bir ilke olarak vurgulanıyor.

3- İnsanları Allah'a dâvet etmek, Hz. Rasûle (s.a.v.) uyan tüm mü'minlerin yükümlülüğüdür.

4- Allah'a çağıran dâvetçi, inanç sistemine ilişkin kesin bilgiye sahip olmak durumundadır.

5- Uluhiyette (hakimiyet, ilahlık), rububiyette (Rablık, yöneticilik) isim ve sıfatlarda Allah'ı bir ve ortaksız bilmek bir zorunluluktur.

6- Peygamberlik nimeti. Allah'ın insanlar arasından dilediğine verdiği bir nimetidir. Çalışmakla elde edilen bir şey değildir.

7- İslâm inancına bağlanmak, Allah'tan korkup sakınmak insanı dünya ve âhirette mutlu eder.

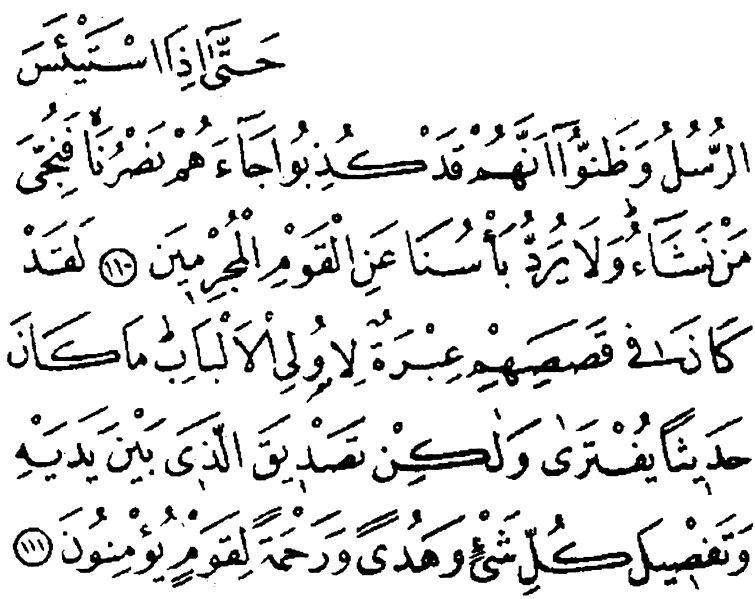

110- "Öyle ki elçiler, umutlarını kesip de, artık onların gerçekten yalanlandıklarını sandıkları bir sırada onlara yardımımız gelmiştir; biz kimi dilersek o kurtulmuştur. Suçlu-günahkarlar topluluğundan zorlu azabımız kesin olarak geri çevrilmeyecektir."

111- "Andolsun, onların kıssalarında temiz akıl sahipleri için ibretler vardır. Bu Kur'an düzüp uydurulacak bir söz değildir, ancak kendinden öncekilerin doğrulayıcısı, her şeyin çeşitli biçimlerde açıklanması ve iman edecek bir topluluk için bir hidayet ve rahmettir."

SÖZLÜK

اسْتَيْئَسَ الرُّسُلُ — Elçiler ümitlerini kestiler. Elçiler kendilerini inkar eden ümmetlerinden dolayı ümitlerini kesince.

وَ ظَنُّوا اَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا — Ve zannettiler ki mutlaka yalan vaad olundular. Kendilerine elçi gönderilen topluluklar, elçilerin kendilerine zafer vadedildiğine ilişkin sözlerinin doğru çıkmadığını sandıkları bir sırada.

وَ لَا يُرَدُّ بَأْسُنَا	Bizim şiddetimiz geri çevrilmez. Zorlu azabımız geri çevirilmeyecektir.
عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ	Suçlu-günahkarlar topluluğundan. Şirk ve günah esaslı bir hayat sürdürmekle kendilerine ve ayrıca başkalarını da inanmaktan alıkoymak sûretiyle çevrelerine karşı suç işleyen günahkarlar.
لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ	Muhakkak onların kıssalarında. Elçilerin kıssalarında.
مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى	Bu iftira edilen bir söz değildir. Bu Kur'an düzüp uydurulacak bir söz değildir.
تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ	Önündekini tasdik eder. Kendisinden önce indirilen semavi kitapları tasdik eder. Onların içinde bulunan imânî ve İslâm esaslarını tasdik eder.

AÇIKLAMA

Sûrenin akışı içinde inanç sistemine ve tevhidi mesaja yönelik çağrı devam ediyor ve Yüce Allah buyuruyor ki:

"Peygamber olarak görevlendirdiğimiz elçiler gelmiş ve soydaşlarını İslâm'a davet etmişlerdir. Bu arada kendilerine ilişkin zafer vâdi gecikince, kavimlerinin inanmayacağını düşünerek bir karamsarlığa kapılmışlardır. İzleyicileri arasında bazı kimseler bile, elçilerin zafer vâdine ilişkin sözlerinin doğru çıkmadığını, mü'minlerin kurtulup kâfirlerin olacağı vâdinin gerçekleşmeyeceğini sanmışlardır. Zafer ve yardım vâdimize ilişkin karamsar ortamdan sonra "yardımımız gelmiştir." Biz kimi dilersek o kurtulmuştur. Suçlugünahkarlar topluluğundan zorlu azâbımız kesin olarak geri çevirilmeyecektir." 110. âyetin verdiği mesaj budur.

"Andolsun, onların kıssalarında temiz akıl sahipleri için ibretler vardır."

Andolsun, elçilerle kavimleri arasında geçenleri anlatan, durumlarını açıklayan, mü'minlerin kurtuluşunu ve Allah'ın âyetlerini yalanlayan kâfirlerin helak edilişini dile getiren bu kıssalarda, mü'minlere yönelik ibret verici dersler vardır. Bunlar üzerinde düşünür, gerekli dersleri çıkarırlar, böylece inançları pekişir, Rablerinden korkup, sakınmaya devam ederler. O'nun farz kıldığı şeyleri uygular ve yasaklarından kaçınırlar.

Temiz akıl sahipleri,düşünebilen ve bundan da olumlu sonuçlar çıkaran

kimselerdir...

"Bu Kur'an, dönüp uydurulacak bir söz değildir."

Bir insanın Kur'an gibi olağanüstü bir kitabı düzüp uydurması mümkün değildir. Böyle bir şeyi hiç bir durumda, hiç kimse gerçekleştiremez. Fakat bu Kur'an "kendinden öncekilerin doğrulayıcısı," kendinden önce indirilen Tevrat ve İncil gibi kitapların içerdiği tevhidi, imâni unsurları onaylar. Bu hususlarda onlarla çelişmez. Bu da O'nun tıpkı onlar gibi ilâhi vahiy olduğunun en büyük delilidir. Önceki kitaplarla Kur'an arasındaki esasa ilişkin (tevhid, âhi-ret, ceza, kıyamet) benzerlikler. Kur'an'ın, kâfirlerin iddia ettikleri gibi, düzüp uydurulmuş bir söz olmadığının açık belgesidir.

"Herşeyin çeşitli biçimlerde açıklanması ve iman edecek bir topluluk için bir hidayet ve rahmettir."

Bu Kur'an, kendisinden önceki kitapların imâni ve İslâm'ı esasların, tasdik ettiği gibi, dünyevi meselelerle ilgili olarak insanlığın ihtiyaç duyduğu herşeyin de çeşitli biçimlerdeki açıklamasıdır. İnsanlığın özünü ve ruhunu arındırır. Bu da Yüce Allah'ın rahmetini ve rızasını gerektirici bir durumdur. Kur'an insanlığın yolunu aydınlatan bir yol göstericidir. Onları sapıklıktan kurtarıp hidayete ulaştırır. Kur'an'a iman eden, O'nu amellerine ölçü edinen, şeriatını ve hükümlerini tatbik eden mü'minler için bir rahmet kaynağıdır.

SONUÇ

1- Yüce Allah'ın peygamberlerine ve mü'min kullarına vâdettiği yardımı geciktirmesi sünnetullah gereğidir. Bu geciktirmenin amacı, hazırlık ve temizlenmenin gereği gibi yapılmasıdır. Sonra Allah'ın yardımı gelir. Allah dostlarını üstün ve düşmanlarını zelil kılar.

2- İnanç, ahlak, kânun ve hüküm sisteminin bozulması anlamında suçluluk-günahkarlık, yenilmeyi gerektiren olumsuz bir özelliktir.

3- Kur'an'ın bir çok fazileti vardır; dileyen herkes onda hidayet ve rahmet bulur.

4- Düşünceleri ve akılları diri olması hasebiyle Kur'an'ın yol göstericiliğinden ve rahmetinden mü'minler yararlanmaktadırlar.

Sûre 13
Râ'd Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 43

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓرٰ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ① اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ
تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي
لِأَجَلٍ مُسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ
② وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ③ وَفِي الْأَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ
مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَاحِدٍ
وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ④

1– Elif, lâm, mim, râ. Şunlar kitabın âyetleridir; Rabbinden, sana indirilen haktır, fakat insanların çoğu inanmazlar."

2– Allah odur ki, gökleri, görebileceğiniz bir direk olmadan yükseltti, sonra arş üzerine istiva etti, güneşi ve ayı iradesine boyun eğdirdi. Her biri belli bir süre için akıp gitmektedir. (Yaratma) işi (ni) düzenler, âyetleri açıklar ki, Rabbinizle karşıla-

şacağınıza kesin olarak inanasınız.

3– O'dur ki, arzı uzattı, orada sabit dağlar ve ırmaklar var etti, orada her meyvadan iki çift (erkek-dişi) yarattı. Geceyi gündüzün üzerine örter. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için âyetler vardır."

4– Arzda birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, çatallı ve çatalsız hurmalıklar vardır, bunların hepsi bir su ile sulanır ama, ürünlerini birbirinden üstün yaparız. Şüphesiz bunda, aklını kullanan bir toplum için âyetler vardır.

SÖZLÜK

الٓمٓر	Elif, Lâm, Râ. Hurufu mukattaa'dandır (ayrılmış harflerdir), manasını en iyi Allah bilir.
بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا	Görebileceğiniz direkler olmadan. Sıfattır.
ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ	Sonra Arşa istiva etti. Allah'ın zatına uygun istiva demektir.(1)
وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ	Güneşi ve ayı boyun eğdirdi. Tayin edilen vakte kadar hayatın devamı için, dönmesinin ardarda olması şekliyle ona boyun eğdirdi.
هُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ	O ki üstünde hayat olabilmesi için arzı uzattı.
رَوَاسِيَ	Sabit dağlar.
زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ	Çift. İki.
يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ	Geceyi gündüze örter. Beyazlıktan eser kalmayıncaya kadar örter.
لَآيَاتٍ	Âyetler. Deliller. Allah'ın varlığına ve birliğine deliller vardır.
قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ	Birbirine bitişik kıtalar.
وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ	Bir kökte çeşitli hurmalar.
فِي الْأُكُلِ	Yemede. Tat konusunda.

(1) "İstiva" sıfatı hakkında Sahebe ve Tabiinin inancı şöyledir: Bu sıfatı Allah nasıl anlatıyorsa o şekliyle keyfiyetsiz, teşbih yapmadan, iptal etmeden ve misallendirmeden iman ve ikrar etmek gerekir.

AÇIKLAMA

"Elif, lâm, mim, râ" manasını en iyi Allah bilir.

"Şunlar Kitabın âyetleridir." bu ifadede Yusuf sûresi kıssasına işaret vardır. Kitaptan maksat Tevrât ve İncil'dir. Dolayısiyle Allah'ın Rasulüne haber verdiği olay, Tevrat'ın âyetlerinden bir kısmıdır.

"Rabbîndan sana indirilen(1) Kur'an "haktır" "fakat insanların çoğu inanmazlar" Rabbinden sana indirilen hak olmakla beraber toplumundan ve başka toplumdan olan insanların çoğu bu kitabın Allah'ın vahyi olduğuna inanmazlar. Halbuki o Kur'an'la amel etseler olgunlaşıp ve bahtiyar olacaklar.

"O, Allahtır ki, gökleri görebileceğiniz bir direk olmaksızın yükseltti."(2) Yani sizin inanıp ibadet etmeniz ve birliğini kabul etmeniz gereken gerçek ilâhınız, görebileceğiniz direkler olmadan gökleri yükselten Allah'tır.

"Sonra Arşa istiva etti." Yeri ve göğü yarattı sonra zatına uygun bir istiva ile arşa istiva etti.

"Ve güneşi ve ayı iradesine boyun eğdirdi." Yani onları muntazaman hayat sona erinceye kadar kendi yörüngelerinde döner halde yarattıktan sonra boyun eğdirdi.

"Hepsi belli bir süre için akıp gitmektedir." Mesela güneş bir senede, ay bir aylık sürede yörüngede dönmeyi tamamlar. Her ikisi dünya hayatı nihayet buluncaya kadar bu şekilde akıp gidecekler, sonunda ay ve güneş dağılacaktır.

"İşini düzenler" yer ve göklerde dilediği hükmü verir. Öldürerek, hayat vererek, nimetini keserek veya nimet vererek, bu konuda hiç bir ortağı olmadan mahlûkatın işini düzenler.

"Âyetleri açıklar." Yani Kur'an'da geçen âyetleri, kıssa anlatarak, misal vererek, helal ve haramı belirterek açıklamaktadır. Bütün bunlar sizi Allah'a kavuşmaya ve imana hazırlamak içindir. Öyle ki, Allah'a inanıp kulluk edebilesiniz ve kullukta O'nun varlığını ve birliğini kabul edesiniz. Ancak böyle olduğunda, ruhen ve ahlâken mükemmelleşip dünya ve âhiret hayatında mesut olabilirsiniz.

"Odur ki arzı uzattı" "Orada sabit dağlar, nehirler var etti. Orada her meyvadan iki çift yarattı." Mesela narların bir kısmı tatlı, bir kısmı ekşi; zey-

(1) "Mukatil" şöyle demektir: Bu âyet "Muhammed (s.a.v.) Kur'an'ı kendisi uyduruyor" diyen müşrikleri red için inmiştir.

(2) Bu âyetlerde Allah'ın kudred, ilim ve hikmetiyle Kur'an'ı, müşriklerin dediği gibi değil de, Allah'ın indirmiş olduğuna, istidlal vardır.

tinlerin bir kısmı sarı, bir kısmı siyah; incirlerin bir kısmı beyaz, bir kısmı kırmızıdır.

"Geceyi gündüzün üzerine örter." Yani Allah sizin uyuyarak dinlenmeniz için geceyle gündüzü örter.

"Şüphesiz ki, bunlarda", zikredilen yerin yayılması, dağların yaratılması, nehirlerin akıtılması, çeşit çeşit meyva yaratılmasında ve geceyle gündüzü örtmesinde Allah'ın varlığına, ilmine, kudretine, hikmetine, kendisine ibadetin gerekli olduğuna, müjde ve tehdidine iman etmeye, hazırlanan nimetlerin Allah'ın dostlarına, azapların da düşmanlarına ait olduğuna açık "deliller vardır."

"Arzda bir birine komşu kıtalar." Yani bir birlerine bitişik yerler vardır ki, biri temiz arazi, diğeri tozlu arazidir. Yine yerde üzümden bahçeler, buğday ve hurma tarlaları vardır.

"Çatallı ve çatalsız hurmalıklar." Çatallı hurmadan maksat bir kök üzerinde birden fazla ağacın, çatalsızdan maksat ise bir kök üzerinde sadece bir ağacın bulunmasıdır. Üzüm bağları, ekin tarlaları ve hurmalıklar "bir su ile sulanır. Ürünlerini birbirine üstün yaparız." Yani bir kısmı tatlı, bir kısmı ekşi; bir kısmı lezzetli ve bir kısmı da lezzetsizdir. "Şüphesiz ki, bunda" yani iyi olup-olmamada farklı olmasına rağmen komşu kıtalar olmasında, üzüm ve hurma bahçelerinde ve bunların bir suyla sulanmalarında, bunların tat, koku ve faydalarının farklı olmalarında, Allah'a imanın gerekliliğine açık "Âyetler," deliller "vardır". Ancak bu deliller "aklını kullanan toplumlar için"dir. Arzuları kendisine hakim olmuş, madde kendisini işgal ettiği için aklını kaybetmiş kişilere gelince, onlar idrak edemezler ve hiç bir şey anlayamazlar. Nasıl olur da böyle kişiler Allah'ın mevcudiyetinin, ilminin, kudretinin ve hikmetinin delillerini görürler ve iman edip O'na ibadet ederler.

SONUÇ

1- Allah'ın varlığını ve Hz. Muhammed'in (s.a.v) peygamberliğini kabul etmek.

2- Tevhid akidesini ve Allah'tan başka ilah olmadığını kabul etmek.

3- Öldükten sonra dirilmeye ve dünyada işlenilen işlere göre hesaba çekilmeye iman etmek.

4- Yaratılan varlıklardarki deliller üzerinde düşünmenin fazilet olduğunu bilmek.

5- Kendisiyle hidayete ulaşılması sebebiyle aklın üstünlüğünü anlamak ve kavramak.

وَإِن تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ
جَدِيدٍ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ الْأَغْلَالُ
فِي أَعْنَاقِهِمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٥﴾
وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِمُ
الْمَثُلَاتُ ۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ۖ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنزِلَ
عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۗ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾ اللَّهُ
يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۖ
وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾

5- Eğer şaşacaksan onların şu sözlerine şaşman gerek: "Biz toprak olduğumuz zaman mı, yeniden yaratılacağız?" İşte onlar, Rablerine nankörlük edenlerdir. Ve onlar, boyunlarında halkalar bulunan kimselerdir, onlar ateş halkıdır. Onlar orada sürekli kalacaklardır.

6- Senden iyilikten önce acele kötülüğü istiyorlar. Oysa onlardan önce benzerleri(ne nice cezalar) gelip geçti. (Niçin onlardan ibret almazlar?) Şüphesiz Rabbin onların zulümlerine karşı mağfiret sahibidir, fakat Rabbinin azabı da pek çetindir.

7- İnkâr edenler diyorlar ki: "Ona Rabbinden bir âyet indirilmeli değil miydi?" Sen, ancak bir uyarıcısın, her toplumun bir yol göstericisi vardır.

8- Allah, her dişinin neyi yüklendiğini ve rahimlerin neyi eksiltip artırdığını (yüklendikleri çocukları dışarı çıkardıklarını ve içeri aldıkları yavruları) bilir. Onun yanında herşey bir ölçü iledir.

9- (O) gizliyi ve açığı bilendir, büyüktür, yücedir.

SÖZLÜK

وَ اِنْ تَعْجَبْ — Ve eğer hayret edeceksen. Eğer onların senin nübüvvetini ve tevhidini inkâr etmelerinden dolayı şaşacaksan.

فَعَجَبٌ — Ve hayret. Açık deliller olmasına rağmen öldükten sonra dirilmeyi ve ikinci hayatı inkârlarına şaşman gerekir.

لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ — Yeni bir yaratılışda. Eskiden canlı insanlar olduğumuz gibi tekrar döneceğiz derler.

الاغلالُ فِى اَعْنَاقِهِمْ — Halkalar boyunlarındadır. Âhirette halkalarla elleri boyunlarına bağlanır.

بِالسَّيِّئَةِ — Günahlar sebebiyle. Azabı.

قَبْلَ اَلْحَسَنَةَ — İyilikten önce. Rahmet ve onlara ihsanda bulunacağı iyi son, bolluk ve bereketten önce.

اَلْمَثُلَاتُ — Cezalar.

لَوْلَا اُنْزِلَ عَلَيْهِ — Üzerine Rabbin'den bir âyet. İndirilmeli değil miydi? Levla: Teşvik edatıdır.

اَيَةٌ مِّن رَّبِّهِ — Hz. Musa'nın âsası. Hz. Salih'in devesi gibi mucize.

وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ — Her kavim için bir hidayetçi vardır. Yani kendilerini Allah'a ibadet etmek ve O'na şirk koşmamak üzere davet eden bir elçi vardır.

مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثَى — Her dişi neyi taşıyorsa. Her dişinin kıza mı, erkeğe mi, veya tek mi, çift mi çocuğu olacağını Allah bilir.

وَ مَا تَغِيضُ الْاَرْحَامُ — Neyi eksiltiyorsa rahimler. Adet kanından eksilttiğini veya fazlalaştırdığını Allah bilir.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, müşrikleri tevhîde, Peygamberin nübüvvetine, kıyamet günü hesap için tekrar dirilmeye imana çağırma konusunda devam etmektedir. İlk âyette "Ey nebimiz, eğer onların senin elçiliğine ve Rabbinin birliğine inanmamalarına şaşacaksan, bundan daha çok, kıyamet günü tekrar dirilmeye inanmamalarına şaşman gerekir. Çünkü onlar inkâr sadedinde şöyle demektedirler:

"Biz toprak olduğumuz zaman mı, yeniden yaratılacağız?"

Allah da onların küfrünü ve küfrün gerektirdiği azabı tescil ederek onlara şöyle işaret ediyor:

"İşte onlar, Rabblerine nankörlük edenlerdir. Ve onlar, boyunlarında halkalar bulunan kimselerdir." Bu halkalar, dünyada, kibir, inkâr ve inat gibi kalbi hastalıklardır. Âhirette ise, ellerini boyunlarına bağlamak için boyunlarına vurulmuş azap halkalardır.

"Onlar ateş halkıdır."

"Onlar orada sürekli kalacaklardır."

Yani onlar orada ebediyyen kalacaklar ve herhangi bir şekilde oradan çıkamayacaklardır.

İkinci âyette "Senden iyilikten önce kötülüğü aceleyle istiyorlar," buyurarak kâfirlerin, ona kavuşmaları, Allah'ın elçisi ve onun getirdikleri konusunda vardıkları hükümleri, yine kâfirlerin hafife alarak ve aceleyle istemiş oldukları dünya azabı arzularını, Allah açıklayarak Rasûlüne haber veriyor. Çünkü Rasûlüllah (s.a.v.) onları dünya ve âhiret azabıyla korkuturken, onlar o azabı istemekteydiler. Nitekim onlardan bir kısmı şöyle diyordu:

"Gökten üzerimize taşlar yağdır ya da elem verici bir azap getir."

Bu istekleri onların bilgisizliklerinden ve küfürlerinden kaynaklanıyordu. Yoksa onlar kötülük olan azabdan önce bereket, bolluk ve afiyet olan iyiliği isterlerdi.

"Oysa onlardan önce benzerleri gelip geçti." Cümle hâl cümlesidir: Yani, halbuki onlardan önce Allah'ın Semud, Ad, Eykey ve Mutefikat kavimlerini cezalandırması gibi önceki ümmetlerin başından cezalandırmalar gelip geçmiştir. Onlara ne oluyordu da azabı uzak görerek ve hafife alarak istiyorlardı, akılları nereye gitmişti?

"Şüphesiz Rabbin onların zulümlerine karşı mağfiret sahibidir." Bu durum açıktır, gözle görülmektedir. Çünkü zulmün meydana gelmesiyle zalimleri

hemen hesaba çekseydi, zalimleri affetmeseydi, yeryüzünde hiç bir canlı bırakmazdı.

"Fakat Rabbinin azabı da pek çetindir."

Üçüncü âyette "İnkâr edenler diyorlar ki: "O'na Rabbinden bir ayet indirilmeli değil miydi?" buyurarak Rasûlüne ve mü'minlere kâfirlerin tevhid, ölümden sonra tekrar dirilme ve nübüvvet konusundaki dedikodularını haber vermektedir. "Muhammed'e Rabbinden, Musa'nın âsası, Salih'in devesi gibi bir âyet indirilmeli değil miydi?" Neticede onlar Rasûlüllah'ın peygamberliğine inansınlar ve onu tasdik etsinler.

Allah, kafirlerin ileri sürdükleri bu görüşleri şöyle reddediyor:

"Sen, ancak uyarıcısın." Yani azabla korkutucusun, bu uyarıyla beraber âyetlerin inmesi gerekli değildir. Binaenaleyh deliller istemelerine aldırış etme, davetine devam et. Çünkü "her kavmin bir yol göstericisi vardır." Sen de bu ümmetin yol göstericisi ve Rabbine davet edenisin. Öyleyse davetine devam et ve sabret.

Dördüncü âyet; "Allah her dişinin neyi yüklendiğini bilir." Yani çocuğun dişi mi, erkek mi, tek mi, ikiz mi, beyaz tenli mi, siyah tenli mi, mutlu mu mutsuz mu olduğunu bildiğini ifade etmektedir. "Rahimlerin neyi eksiltip neyi artırdığını" da bilir. Yani Allah rahmin hayız kanından eksiltip artırdığını da bilir. Çünkü onun eksiltmesi hamilelik zamanından eksiltme, artırması ise hamilelik zamanından artmadır. Mesela hamilelik bazen bir sene hatta daha fazla olabilir.

"Onun yanında her şey bir miktar iledir". Yani onun idare edişinde ve hükmünde herşey belirli bir miktardadır, ne aslında ne de sıfatında; ne zamanda ne de mekânda, artma veya eksilme olmaz.

"O gizliyi de açığı da bilendir." Yani mahlûkattan görülmeyeni de görüleni de bilir.

"Büyüktür, yücedir." Ondan büyük yoktur, her büyük O'nun önünde küçüktür. Allah, ortak edinmekten, benzerliktenn, eş ve çocuktan münezzehtir. İşte bu Allah'tır. Bu da Allah'ın sıfatlarıdır. Öyle ise, akıllı biri için ibadete lâyık olanın Allah'tan başkasının olması uygun olur mu? Yine kullarından dilediğine (örneğin Hz. Muhammed'e a.s.) dilediği şeyi (yani Kur'an'ı) vahyetmesini inkâr etmek akıllı bir insana yakışır mı? Elbette ki hayır, öyleyse kendilerini Allah'a inanmaya çağrılmayı hoş görmeyenler, velevki gökte uçsunlar denizlerin dibine dalsınlar, akıllı sayılmazlar."

SONUÇ

1- Âyetlerden akidenin üç temel esasının, tevhidin (Allah'ın varlığının, birliğinin ve kanun koyuculuğunun), nübüvvetin (peygamberliğin) ve öldükten sonra dirilerek hesaba çekilmenin kabul edilmesi anlaşılmaktadır.

2- İmanı engelleyen şeyler, körü körüne taklid, kibir ve inattır.

3- Allah'ın kudretinin büyüklüğü ve ilminin genişliği vurgulanmaktadır.

4- Kaza ve kaderin Allah'tan olduğuna inanmak gerektiği anlaşılmaktadır.

سَوَآءٌ مِّنكُم مَّنْ أَسَرَّ ٱلْقَوْلَ
وَمَن جَهَرَ بِهِۦ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍۭ بِٱلَّيْلِ وَسَارِبٌۢ بِٱلنَّهَارِ ﴿١٠﴾
لَهُۥ مُعَقِّبَٰتٌ مِّنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ يَحْفَظُونَهُۥ
مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟
مَا بِأَنفُسِهِمْ ۗ وَإِذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِقَوْمٍ سُوٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُۥ
وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا
وَطَمَعًا وَيُنشِئُ ٱلسَّحَابَ ٱلثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ ٱلرَّعْدُ بِحَمْدِهِۦ
وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِۦ وَيُرْسِلُ ٱلصَّوَٰعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا
مَن يَشَآءُ وَهُمْ يُجَٰدِلُونَ فِى ٱللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ ٱلْمِحَالِ ﴿١٣﴾

10- Aranızdan sözü gizleyen de, onu açık söyleyen de; geceleyin gizlenen de, gündüzün görünen de (O'nca) birdir. (O hepsini bilir, görür. O'nun bilgisinden ve görmesinden hiç bir şey

kaybolmaz.)

11- İnsanın önünden ve arkasından izleyen (melek)ler vardır. Onu Allah'ın emriyle korurlar. Bir millet kendi durumlarını değiştirmedikçe Allah onların durumlarını değiştirmez. Allah'da bir kavme kötülük istedi mi artık onu geri çevirecek yoktur. Zaten onların, O'ndan başka koruyucuları da yoktur.

12- Odur ki size, korku ve ümit içinde şimşeği gösterdiğinde, şimşeği görünce onun tahribatından korkarsınız, fakat yağmurun işareti olduğu için sevinir, yağmur umarsınız. Yağmurla yüklü ağır ağır bulutlar yapar.

13- Gök gürültüsü, övgüsüyle, melekler de korkusundan O'nu tesbih ederler. Yıldırımlar gönderir de onlarla dilediğini çarpar. Allah'ın tuzağı (cezası) pek çetin olduğu halde, onlar hâlâ O'nun hakkında tartışmaktadırlar.

SÖZLÜK

وَ سَارِبٌ بِالنَّهَارِ	Ve gündüzün görünen. Yolunda görülen.
لَهُ مُعَقِّبَاتٌ	Onun için izleyici vardır. Onu gece gündüz takip eden melekler vardır.
مِنْ اَمْرِ اللّٰه	Allah'ın emrinden. Allah'ın emriyle korurlar.
لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ	Bir kavimde olanı değiştirmez. Allah bir kavme olan iyilik ve nimeti, belâ ve azaba çevirmez.
مَا بِاَنْفُسِكُمْ	Nefislerinden olan. Onlar iman ve taatta olan temizlik ve safiyeti günaha çevirmedikçe.
وَ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِه مِنْ وَالٍ	O'ndan başka, onlar için. İşlerini üstlenecek ve onlardan azabı def edecek koruyucuları da yoktur.
مِنْ خِيفَتِه	O'nun korkusundan.
وَ هُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ	Ve o cezası şiddetli olandır.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, Allah'ın yüceliğinin, kudretinin, büyüklüğünün ve ilminin genişliğinin anlatmaya devam ediyor.

Yüce Allah âyette şöyle buyuruyor:

"Aranızdan sözü gizleyen de, onu açık söyleyen de birdir" Allah gizliyi de aşikârı da bilir. "Geceleyin gizlenen de" yani gece karanlığında yürüyen de "gündüz yürüyen de" birdir, yani o kişi Allah tarafından bilinerek yolunda yürür. "O insanın, önünden ve arkasından izleyen melekler vardır; Onu Allah'ın emriyle korurlar."

Lehu'deki zamirin gece gizlenen, gündüzün yürüyen kimseye ait olması caizdir. Bu durumda izleyenlerden maksat, zalim idareciyi Allah'ın azabından koruyan polis ve bekçiler olmaktadır. Tabii kendi görüşlerine göre düşünüyorlar. Ancak Allah ona bir azap vermek istediğinde onu engelleyecek yoktur. Zaten O'ndan başka onu korumayı üstlenecek bir koruyucu olamaz.

Lehu'deki zamirin Allah'a ait olması da caizdir. Bu durumda "takip edenlerden" maksat, günah ve sevabı yazan Hafaza melekleridir. Bunun mânası ise şu şekilde olmaktadır:

"Allah'ın izniyle ve emriyle onu korurlar." Âyetin her iki yorumundaki mânası da doğrudur. Birinci görüş İbn Cerir'in, ikinci görüş ise Müfessir'lerin çoğunluğunun görüşüdür.

"Bir millet kendi durumlarını değiştirmedikçe, Allah onların durumlarını değiştirmez." Allah mahlûkatı hakkında geçerli olan kurallarından birini haber veriyor. Bu kural şudur: Allah bir kavme iman etmeleri ve salih amel işlemeleri sebebiyle ihsan ettiği nimetleri, onlar kendilerinde var olan, safiyet ve temizliği günah işleyerek, isyana dalarak, Allah'ın kitabından yüz çevirerek, onun koyduğu kuralları ihmal ederek, arzu ve heveslere dalarak ve sapık yolda yürüyerek bozmadıkları sürece bozmaz." Allah da bir kavme hakettikleri azabı vermek istedi mi artık onu geri çevirecek yoktur. Zaten onların Allah'tan başka koruyucuları da yoktur."

Bu, Allah tarafından, birine hakettiği azabı vermek istendiğinde onu herhangi bir şekilde engelleyenin olamayacağının haber verilmesidir. Bu kişiler Allah'tan başka kendilerinden azabı çevirecek dost ve koruyucu bulamazlar. Allah tarafından korunmaya gelince onlar Allah'a tevbe ettiklerinde ve af dilediklerinde, Allah onlardan azabı kaldırır.

"O'dur ki size" bir taraftan yağmur "umudu," diğer taraftan yıldırım "korkusu içinde şimşeği gösterir." "Ağır bulutlar yapar" yani yağmur tanelerini taşıyan yağmur bulutlarını yaratır.

"Gök gürültüsü övgüsüyle, melekler de korkusundan onu tesbih ederler." Bu, gök gürültüsünü yapan bulutu kontrolle vazifelendirilmiş melektir ki, "Subhanallahi ve bihamdih," der. Melekler korktukları için tesbih ederler.

Yani onlara Allah'ın öğrettiği sözlerle O'nu çocuk edinmekten, ortak koşulmaktan ve benzerlerinden tenzih ederler.

"Yıldırımlar gönderir de onunla dilediğini çarpar." Onlar hâlâ "Allah'ın varlığı, sıfatları ve bir olduğu konusunda tartışırlar." "Halbuki onun tuzağı pek çetindir." Bu âyet, Rasûlüllah'ın kendisine bir davetçi göndererek İslâm'a çağırdığı, kâfir adam davetçiye: "Allah Rasûlünün yanından mı geliyorsun? Allah altın mı, gümüş veya bakır mı?" diyen kişi hakkında inmiştir. Bu kişi bu sözü söylerken bir yıldırım düşmüş ve onun kafatası kemiklerinden birini götürmüştür.(1)

SONUÇ

1- Allah'ın ilminin genişliği anlatılmaktadır.

2- Allah'ın azabından kendisini korumaları için muhafız kullanan kimselere, bu muhafızların hiçbir faydaları olmayacağı belirtilmektedir.

3- Gece-gündüz insanla beraber olan bir meleğin varlığına inanmak farzdır. Ki, Kiramen-Kâtibin melekleri bunlardandır.

4- Nimetlerin günahlardan dolayı elden çıktığı anlaşılmaktadır.

5- Gök gürültüsü duyunca "gök gürültüsünün övgüsüyle, meleklerin korkularından tesbih ettikleri, zatı (Yüce Allah'ı) bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim" demenin fazileti anlaşılmaktadır.

لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَىْءٍ
إِلَّا كَبَٰسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ وَمَا دُعَآءُ
ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ ﴿١٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ

(1) Bu adamın bir Yahudi veya Erbed b. Rubia ve Amir b. Tufeye olduğu rivayet edilmektedir.

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ قُلِ اللّٰهُ قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ مِّنْ دُوْنِهٖٓ اَوْلِيَآءَ
لَا يَمْلِكُوْنَ لِاَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَّلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى
وَالْبَصِيْرُ اَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمٰتُ وَالنُّوْرُ اَمْ جَعَلُوْا لِلّٰهِ شُرَكَآءَ
خَلَقُوْا كَخَلْقِهٖ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ
وَّهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿١٦﴾

14- Gerçek dua ancak O'na yapılır. (Ancak O'na tapılmaya davet edilir.) O'ndan başka davet ettikleri ise, kendilerinin hiç bir isteklerini karşılayamazlar. (Onların durumu) tıpkı ağzına gelsin diye suya avuçlarını uzatan kimse gibidir. Oysa (uzanıp suyu avuçlamadıkça) su O'nun ağzına gelmez. İşte kâfirlerin duası, böyle boşa gitmektedir.

15- Göklerde ve yerde olanların hepsi, ister istemez Allah'a secde ederler. Gölgeleri de sabah akşam (uzanıp kısalarak O'na secde etmektedirler.)

16- De ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" De ki "Allah'tır." O halde, de, O'ndan başka kendilerine dahi bir yarar ve zarar vermeyen dostlar mı edindiniz? De ki: "Körle gören, yahut karanlıkla aydınlık bir olur mu?" Yoksa Allah'a, O'nun "yarattığı gibi yaratan ortaklar mı buldular da, (ikisinin) yaratma(sı) onlara benzer mi göründü? De ki: "Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, tektir, kahreden (herşeye üstün gelen)dir.

SÖZLÜK

لَهٗ دَعْوَةُ الْحَقِّ — Hakkın daveti onun içindir. Gerçek davet Allah'a aittir. Yani O, kendisinden başka hiç bir ilahın olmadığı gerçek ilahtır.

لِيَبْلُغَ فَاهُ — Ağzına ulaşması için. Su ağzına ulaşsın, gelsin diye.

اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ — Ancak sapıklıkta. Fayda elde edilemeyen, kayıp içinde.

بِالْغُدُوِّ وَ الْاٰصَالِ — Sabah-akşam.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı deliller ve delillerle tevhid akidesini izah hususunda devam etmektedir.

"Gerçek davet ona aittir." Yani gerçek davet her türlü noksanlıklardan münezzeh ve yüce olan Allah'a aittir. Başkalarına ilah isminin verilmesine gelince, bu isimlendirme gerçek manada doğru değildir. Mesela Allah'tan başka kendilerine ibadet edilen putlara gerçek ilah lafzının verilmesi de bâtıldır. Onlara ibadete çağırma da batıldır. Gerçek davet ise sadece Allah'a aittir.

"Ondan başka dua ettikleri ise" yani Allah'ın dışında diğer ibadet edilenler "kendilerinin hiç bir isteklerini karşılayamazlar." Yani onların istedikleri şeyleri vererek onların çağrısına cevap veremezler.

"(Onların durumu) tıpkı ağzına gelsin diye suya avuçlarını uzatan kimse gibidir." Yani ellerini açıp su kuyunun dibinde olmasına rağmen ellerini uzatan fakat suya ulaşamayan, suyun da kendisine ulaşamadığı, fakat bu durumu susuzluktan ölünceye kadar devam eden kimsenin durumu gibidir. İşte bu, Allah'tan başkasına duayla, kurbanla, adakla veya korku ve ümitle ibadet eden, isteklerinin karşılanmasından mahrum, arzusunda hüsrana uğramış, akibeti ancak ateş ve hüsran olacak olan kişinin durumu gibidir. İşte âyetin mânası budur. "İşte kâfirlerin duası böyle boşa çıkmaktadır."

"Gökte ve yerde olanların tamamı Allah'a secde etmektedir." Gökte olanlardan maksat melekler, yerde olanlardan ise isteyerek secde edenler mü'minlerdir. İstemeyerek secde eden de münafıklardır.

"Gölgeleri de sabah akşam (O'na secde ederler.)" Âyetin anlamı şudur: Kâfirler Allah'a secde etmeyip ona ibadeti kabullenmediklerinde, Allah'a gökteki melekler, yerdeki insan ve cin secde eder. Mü'minler isteyerek secde ederler. Kâfirler ve münafıklar ise secde etmeye mecbur kaldıkları zaman secde ederler. Onlar karşı gelemeyecekleri Allah'ın hükmüne boyun eğdikleri gibi, gölgeleri de sabah akşam Allah'a secde ederler. O Allah ki, onları yaratmış, onlara istediği şekli vermiş, istediği gibi rızıklandırmış ve dilediği zamanda öldürecektir. Öyleyse hangi secde, hangi rukû (boyun eğmeyi ifade açısından) bundan daha açıktır?

"De ki, göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" Yani yeri göğü yaratan, onların sahibi ve yerle gökteki işlerin idarecisi kimdir? Allah-u Teâlâ âyetin devamında Rasûlüne onlardan önce cevap vermesini emrediyor.

"De ki Allah'tır." Çünkü onların, bundan başka verecekleri cevapları

yoktur. Allah'ın gerçek Rab olduğunu kabul etmelerinden sonra Allah, Rasûlüne onları azarlayarak şunu söylemesini emrediyor:

"Ondan başka dostlar mı edindiniz?" Yani Allah'tan başka, başkalarına fayda vermek ve onlara gelecek zararı engellemek bir tarafa, kendilerine bile herhangi bir fayda veya zararları dokunmayan ortaklar mı edindiniz? Akıllarınız nereye gitti ey müşrikler? İfadede; tevhidin lüzumu ile şirkin batıllığına delil getirme konusunda mübalağa olarak, Rasûlünün onlara şöyle demesini emrediyor.

"De ki: "Körle gören, yahut karanlıkla aydınlık bir olur mu?" Cevap kesinlikle hayırdır. Öyleyse inananla kâfir, hidayetle sapıklık nasıl bir olur? Mesela mü'min, Allah'ın kendisine, rızık verdiğini, gizlisini, açığını bildiğini; dua ettiğinde duasını kabul ettiğini; Rasûl gönderdiğini ve kitap indirdiğini bilerek Allah'a ibadet eder. Müşrik ve kâfir ise, ibadet edenine herhangi bir fayda ve zarar verme bir tarafa kendisi için dahi hiç bir şeye malik olamayan, ses işitmeyen duaya icabet etmeyen, Allah'ın yarattığı şeylerden bir yaratığa ibadet eder. Mü'min, Allah'ın emrettiği ibadet ve kendisinden istediği itaatlerle Allah'a ibadet eder. Müşrik ve kâfir arzularıyla batıla ibadet eder ve yaşama hayatında sapıklık yoluna girer.

"Yoksa Allah'a, onun yarattığı gibi yaratan ortaklar mı buldular da, (ikisinin) yaratma(sı) onlara benzer mi göründü?" Yani onlar, Allah'ın yarattığı gibi mahlûkatı yaratmış olan ortaklar buldular da, müşriklere bu yaratma Allah'ın yarattığı gibi onların da yarattıklarını zannederek ortaklara ibadet mi ettiler? Cevap hayırdır. Çünkü onların ibadet ettiği ilahlar, başka bir şey yaratmayı bırakın bir sineği yaratmaya bile güç yetiremezler. Öyleyse nasıl oluyor da, o ortaklar hiç bir şey yaratmamışlarken, onlara ibadetleri doğru oluyor?

"De ki: 'Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O tektir, kahredendir.'" Ey Rasûl, ilahlarının hiç bir şey yaratmadıklarını kabul ettiklerinde müşriklere "her şeyin yaratıcısı Allah'tır. Her zalimi alt eden ve her inatçı kâfiri zelil eden, ibadete hak sahibi olan, kendisine itaat etmenin farz, inanmanın hidayet, inkârın da sapıklık olduğu, benzer ve ortağı olmayandır" de.

SONUÇ

1- Gerçek davet sadece Allah'a yapılan davettir. Gerçek ibadete layık olan da O'dur, kendisinden başka ibadet edilen ve yaratan yoktur.

2- Müşriklerin dua ve ibadetleri sonuçsuz kalmaktadır.

3- Bütün mahlukatın Allah'a secde ettiği, çünkü onların Allah'ın hüküm ve iradesine boyun eğdiği anlatılmaktadır.

4- "Onların gölgeleri de secde eder" âyetine gelince bu âyetten dinleyenin ve okuyanın secde etmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

5- Şirk koşmanın ne akli ne de âyetlerde hiç bir delili yoktur. Aksine şirk koşmanın batıl olduğu ve Allah'a şirk koşanın tevbe etmeden ölürse ebedi cehenneme gireceği bildirilmiştir.

6- Allah'a ibadetin farz olduğu bildirilmektedir.

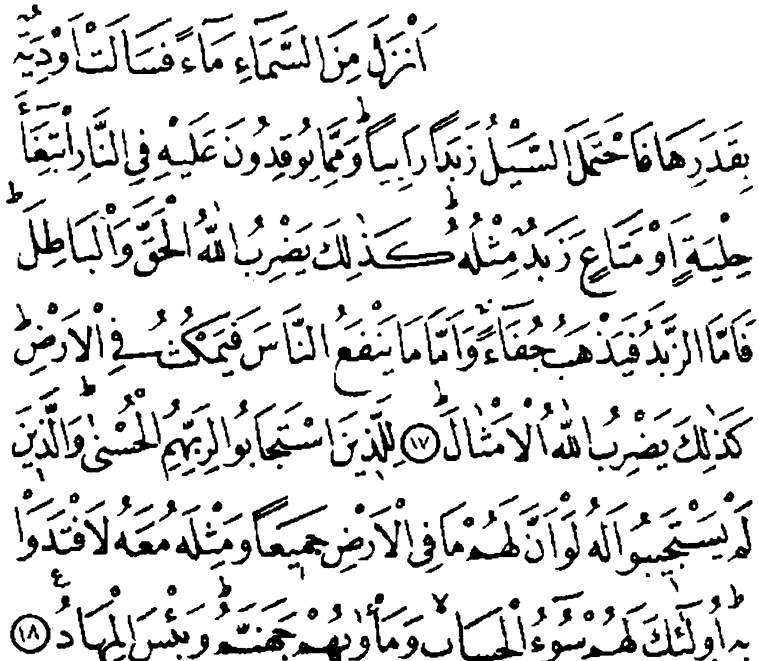

17- Gökten su indirdi de dereler kendi ölçüsünce (o su ile) çağlayıp aktı. Sel üste çıkan köpüğü taşıdı. Süs, yahut eşya yapmak için ateşte yakılıp erittikleri madenlerde bunun gibi bir köpük (posa) vardır. Allah, hak ve batılı böyle benzetmekle an-

latır. Köpük yok olup gider. İnsanlara yararlı olan ise yer yüzünde kalır. İşte Allah, böyle güzel misaller verir.

18- Rablerinin buyruğuna uyanlara, en güzel karşılık vardır. Ona uymayanlara ise yer yüzünde bulunan her şey ve bunun bir misli kendilerinin olsa, (Allah'ın azabından kurtulmak için) onu fidye verirlerdi. Onların hesabı çok kötüdür. Varacakları yer de cehennemdir, ne kötü bir yataktır o!

SÖZLÜK

فَسَالَتْ اَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا	Dereler kendi miktarınca aktı. Akan suyun miktarınca dereler dolup taştı.
زَبَدًا رَابِيًا	Üste çıkan köpük.
وَ مِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِى النَّارِ	Ve üzerinde ateşde yaktıklarından. Altın, gümüş ve bakır gibi ateşte yaktıkları madenlerde.
اِبْتِغَاءَ حِلْيَةٍ وَمَتَاعٍ	Süs ve menfaat talebi için. Süs yahut eşya yapmak için.
زَبَدٌ مِثْلُهُ	Selin köpüğü gibi köpük.
فَاَمَّا الزَّبَدُ	Sel köpüğü veya ateşte erittikleri madenin köpüğüne gelince.
فَيَذْهَبُ جُفَاءً	Köpük yok olup gider.
فَيَمْكُثُ فِى الْاَرْضِ	Belli bir zaman yer yüzünde kalır, insanlar ondan faydalanır.
لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَى	Rablerine icabet edenler için güzellik vardır. Rablerine inanan ve güzel amel işleyenlere cennet vardır.
لَمْ يَسْتَجِيبُوا	İcabet etmediler. Allah'a iman etmeyen ve itaat etmeyen kimseler.
لَافْتَدَوْا بِهِ	Ona fidye verdiler. Allah'ın azabından kurtulmak için fidye verseler.
سُوءُ الْحِسَابِ	Kötü hesab yani işledikleri her günahla hesaba çekilme ve hiç bir günahın affedilmemesi vardır.
وَ بِئْسَ الْمِهَادُ	Ve ne kötü yatak, beşik. Kendileri için hazırladıkları yatak ne kötüdür. Bu yatak cehennemdir.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı tevhidi açıklamaya, küfrün ve şirkin çirkinliğini anlatmaya devam ediyorr. Bu âyette Allah hak ve batıl için yani hakkın kalışı,

batılın yok uluşu için misaller vermektedir.

"Allah gökten bir su indirdi de dereler kendi ölçüsünce aktı." Yani dereler büyük ve küçüklüğüne göre aktı. Çünkü derelerin bazısı büyük bazısı küçük olur. Derede akan sel, suyun üstünde köpük taşır. Demirci ve kuyumcu ustalarının eşya ve süs yapmak için ateşte yakıp erittikleri madenlerde bunun benzeri köpük vardır.

Demirci ve kuyumcular bakır, gümüş veya altını bir potaya korlar ve körükle ateşe üfleyerek eritirler. Madenin kötü olanı üste çıkar, iyi olanı potada kalır bundan süs ve eşya yaparlar. "Böylece misaller verir." Böyleceden maksat hak için verilen su ve cevher, batıl için verilen ise su ve cevherin köpüğüdür.

"Köpüğe gelince, yok olup gider." Yani sel onu derenin kenarına atar, o da ağaç ve taşlara tutunur. Mücevherci de köpüğü aynı şekilde atar. Sudan faydalı olan kısmı yer yüzünde, aynı şekilde süs ve eşya olarak faydalanılacak maden de mücevherci ve demircinin potasında kalır. Allah bu misalleri bilesiniz, inanasınız, hidayete erişip mükemmel ve bahtiyar olasınız diye vermektedir.

İlk âyetin (17. âyet) ihtiva ettiği mâna budur. İkinci (18.) âyete gelince Allah müjde ve tehdidini haber vermektedir. Allah'ın vaadi kendileri için cennetin var olduğu şeklinde, itaat edenler için, tehdidi ise günahkârlar içindir ki, bu vaad, vaadlerin en kötüsüdür. Allah vaadi (müjdesi) konusunda şöyle buyuruyor:

"Rablerinin buyruğuna uyanlara en güzel karşılık vardır.

"Tehdidi konusunda ise" şayet Rablerinin buyruğuna uymayanlar, yerde olanların tamamını ve onunla beraber bir mislini bağışlasalar da. Onların hesabı çok kötüdür. Bu hesab işlerindeki her ufak ve büyük günah için hesaba çekilmeleri ve hiç bir günahın affedilmemesidir. "Onların varacakları yer de cehennemdir, ne kötü bir yataktır o!"

SONUÇ

1- Maddi olmayan konuların zihinde kavranması için misal vermenin uygun olduğu anlaşılmaktadır.

2- Hakkın bâki, batılın yok olmasının ilahi bir kural olduğu belirtilmektedir.

3- İman ederek ve amel işleyerek Allah'a itaat edenlere vaadinin (müjdesinin) olduğu –ki bu cennettir– anlatılmaktadır.

4- Allah'ın iman ve amelle kendisine itaat etmeyenlere tehdit ve azabının olduğu anlaşılmaktadır.

أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو
الْأَلْبَابِ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ الْمِيثَاقَ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ
يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ
الْحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ
أُولَٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ
آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ
بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَامٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ ۚ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٤﴾

19- Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu bilen kimse (bunu kabul etmeyen) kör gibi olur mu? Ancak akıl sahipleri öğüt alır.

20- Onlar Allah'ın ahdini yerine getirirler ve anlaşmayı bozmazlar.

21- Ve Allah'ın bitiştirilmesini istediği şeyi bitiştirirler (akraba ile, mü'minlerle ilgiyi kesmezler, yapılması gerekli şeyi yaparlar.) Rablerine karşı saygılı olur ve en kötü hesaptan kor-

karlar.

22- Ve onlar Rablerinin yüzünü (rızasını) arzu ederek (nefsin gücüne giden şeylere) sabrederler; namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık olarak (hayır yoluna) harcarlar ve kötülüğü iyilikle savarlar, işte şu yurdun sonucu onlarındır."

23- "Adn cennetlerine girerler. Babalarından, eşlerinden ve çocuklarından iyi olanlar da kendileriyle beraber olur. Melekler de her kapıdan yanlarına varırlar.

24- Sabretmenize karşılık selam size, yurdun sonu ne güzel." (derler).

SÖZLÜK

كَمَنْ هُوَ أَعْمَى — Tıpkı o âma gibi. Hakkı görmeyen, bilmeyen ve ona inanmayan kimse gibi.

أُولُوا الْأَلْبَابِ — Akıl sahipleri.

يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ — Allah'ın bitiştirilmesini istediği (iman, tevhid ve akraba ziyareti gibi) şeyleri bitiştirirler.

وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ — Güzellikle savarlar. Cahilliği yumuşaklıkla, eziyeti sabırla savarlar.

عُقْبَى الدَّارِ — Yurdun sonuAhirette övülecek sonuç.

جَنَّاتُ عَدْنٍ — Adn cennetleri, İçinde daima kalınacak cennet bahçesi. Adn cenneti.

AÇIKLAMA

Bu âyetler Hamza b. Abdülmuttalib gibi salih şahsiyetlerle Ebu Cehil gibi kâfir, bozguncu şahsiyetler arasında mevcut olan üstünlüğü ve kıyaslamayı anlatmaktadır. Onların sıfatlarıyla beraber ahiretteki durumlarını ve Ahirette karşılaşacakları ceza ve mükâfatı gerektirecek sıfatları saymaktadır.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu bilen" ona inanıp, inanç, ibadet ve muamelelerinde onun prensibi üzere olan hakkı bilmeyen, inanmayan, Rasûle indirilenle amel etmeyen kör kimse gibi midir?" Cevap elbette hayırdır. Çünkü bunların ikisi adalet ve hak terazisinde asla bir olamazlar.

Bu kıyaslama ile hakikatleri idrak eden, hak-batıl, hayır-şer, faydalı ve zararlı gibi kavramlarla arasını ayırd eden "akıl sahipleri öğüt alır." Yüce Allah aşağıda gelecek âyetlerde, bu kişilere nimet ve ikramda bulunmasını gerektiren sıfatlarını sayacaktır.

"Onlar Allah'ın ahdini yerine getirirler ve anlaşmayı bozmazlar."

Bu sıfatların ilki: Anlaşmalara ve verilen sözlere sadık kalmaktır. Çünkü anlaşmalara ve verdiği sözlere sadık kalmayan Allah katında mesuldür.

İkinci sıfat: Allah'ın emrettiği iman, İslam, ihsan ve akraba ile irtibatlı olma gibi şeyleri.

"Allah'ın bitiştirilmesini emrettiği şeyleri bitiştirirler."

Üçüncü sıfat: İtaat etmelerini icab ettiren Allah korkusudur. "Rablerinden korkarlar."

Dördüncü sıfat: İnsanın küçük ve büyük günah karşısında muhasebe yapmasını gerektiren kıyamet gününde hesaba çekilme korkusudur. "Onlar en kötü hesaptan korkarlar."

Beşinci sıfat: Allah rızası için, ibadete devam ve günahlardan kaçınmadır. "Onlar Rablerinin rızasını kazanmak için sabrederler."

Altıncı sıfat: Şartlarına, sünnetlerine ve adabına riayet ederek cemaatle namazların eda edilmesidir. "Onlar namazı dosdoğru kılarlar."

Yedinci sıfat: "Allah'ın kendilerine verdiği rızıktan zekât ve sadaka şeklinde infak ederler."

Sekizinci sıfat: Kötülüğü iyilikle, kendilerine karşı yapılan kaba hareketi yumuşaklıkla savmaktır. "İşte şu yurdun sonu onlar içindir." Bu âyeti 'Adn cennetleri'yle tefsir etmektedir. "Babalarından eşlerinden ve çocuklarından iyi olanlar da kendileriyle beraber olur."

Burada iyi olmak, iman etmek güzel ve faydalı işler yapmak anlamındadır. "Melekler de her kapıdan yanlarına varırlar." Meleklerin onların yanlarına girmeleri "Sabretmeniz mukabili size selam olsun cennet yurdu ne güzeldir." diyerek onları tebrik içindir. Meleklerin bu tebriki ne büyük tebrik ve bereket-tir. Allah'ım bizi, aile halkımızı ve bütün müslümanları bu kişilerden eyle. amin...

SONUÇ

1- Burada mü'minin gören, bilen ve amel eden bir canlı, kâfirin ise bil-

meyen ve amel etmeyen kör bir ölü olduğu anlatılıyor.

2- Vaazlardan ibret almanın aklı-selim sahipleri için söz konusu olduğu pekiştiriliyor.

3- Âyette sayılan sekiz sıfatın fazileti ele alınıyor.

4- Ukbaddar'ın (yurdun sonu) cennet olduğu belirtiliyor.

5- Meleklerin, mü'minlerin cennete girişleri sırasında onları kutladığı ve selamladığı anlaşılıyor.

25- Ama Allah'a verdikleri sözü iyice pekiştirdikten sonra bozanlar ve Allah'ın bitiştirilmesini istediği şeyi kesenler ve

yeryüzünde bozgunculuk yapanlar, işte lanet onlara, yurdun kötü sonucu da onlaradır.

26- Allah dilediğine rızkı açar da, kısar da. Dünya hayatıyla sevindiler. Oysa Âhiretin yanında dünya hayatı, bir geçimden ibarettir.

27- İnkâr edenler." Ona Rabbinden bir âyet indirilmeli değil miydi?" diyorlar. De ki: "Allah dilediğini (bu tür sözlerle) saptırır. Yöneleni de kendisine iletir.

28- Onlar inanan ve Allah'ı anmakla gönülleri huzur bulan kimselerdir. İyi bilin ki gönüller ancak Allah'ı anmakla huzur bulur.

29- "İşte mutluluk ve güzel gelecek, o inanıp güzel işler yapanlarındır."

SÖZLÜK

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ	Allah'ın ahdini bozanlar. Ona sarılmayan dolayısıyla Allah'a ibadet etmeyen kimseler.
وَ يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ	Allah'ın bitiştirilmesini emrettiği şeyleri kesenler.
وَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ	Ve yeryüzünde fesat çıkarırlar. Namazı terkederek zekâtı vermeyerek, iyiliği terkedip kötülük işleyerek yer yüzünde fesad çıkaranlar.
لَهُمُ اللَّعْنَةُ	Lanet onlaradır. Allah'ın rahmetinden uzak olma durumu onlar için söz konusudur.
وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ	Ve yurdun kötüsü onlar içindir.
وَ يَقْدِرُ	Daraltır, azaltır.
إِلَّا مَتَاعٌ	Sadece menfaat. Belirli bir müddet faydalanılacak ve sonra bitecek az bir miktar geçimdir.
طُوبَى لَهُمْ وَ	Güzel gelecek ve müjde onlar içindir. Cennetteki Tûba ağacı ve güzel gelecek yani Daru's-Selam onlar içindir.

AÇIKLAMA

"Ama Allah'a verdikleri sözü iyice pekiştirdikten sonra bozanlar."

Bu âyet, Hamza b. Abdulmuttalib gibi inananlar karşısındaki Ebu Cehil gibi inanmayan, ikinci grubu söz konusu etmekte ve azabı gerektiren sıfatlarını saymaktadır. Âyet o ve benzeri kişiler için aşağıda gelecek sıfatları zikretmektedir. Bu sıfatlar şunlardır:

1- Allah'a verilen sözü bozarlar. Onlar Allah'a ibadet etmezler, O'nun bir olduğunu kabul etmezler. Bu ahid öyle bir ahiddir ki, Allah ruhlar aleminde onlardan bu ahdi (sözü) almıştır.

2- Allah'ın bitiştirilmesini emrettiği iman ve akrabayla irtibatın devamı gibi şeyleri terkederler." Allah'ın bitiştirilmesini emrettiği şeyi keserler."

3- Günah ve şirkle yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. "Yer yüzünde fesad çıkarırlar." Bu sıfatlarla onlar cezayı hak etmişlerdir.

"İşte lanet onlara, cehennem azabı da onlaradır." Allah dilediği kimse için rızkı genişletir, dilediği kimse için de daraltır. Dünya hayatıyla sevindiler. Oysa ahiretin yanında Dünya hayatı, geçici bir hayattan ibarettir." Allah bu âyette mahlûkatı hakkında geçerli olan şu kaidesini haber veriyor: Allah dilediği kimse için, imtihan olmak üzere şükür mü edecek yoksa nankörlük mü yapacak diye rızkı genişletir. Dilediği kimse için de, imtihan olmak üzere sabır mı edecek yoksa isyan mı edecek diye rızkı daraltır. Allah bazıları için rızkı genişletir. Çünkü onlara sadece bu uygun gelir. Bazıları için de rızkı daraltır. Çünkü onlara da sadece bu uygun gelmektedir. Zenginlik asla Allah'ın hoşnutluğuna işaret etmez. Fakirlik ise asla Allah'ın gazabına delâlet etmez.

"Dünya hayatıyla sevindiler."

Yani bu kâfirler, dünya hayatının miktarını, geçiciliğine aldandıkları ve gerçekleri, bilmedikleri için dünya hayatıyla sevinmişlerdir. Oysa Allah'ın, iman ehli olan dostları için hazırladığı şeyler karşısında dünya hayatı, ekmek çöreği veya hurma tanesi gibi az bir menfaattirr." Kâfirler şöyle derler: "Ona Rabbinden bir âyet indirilmeli değil miydi? "Âyet daha önce de geçmişti. Müşrikler Hz. Salih'in devesi ve Hz. Musa'nın asası gibi, inanmaları için bir âyet istemişlerdi. Oysa onlar bu isteklerinde yalancıydılar. Onları bu isteğe inad ve meseleyi hafife almaları sevketmişti. Yoksa Kur'an âyetleri deve ve âsâdan daha büyük mucizeydi. Bu sebeple Allah, Rasûlüne şöyle dedi:

"De ki: Allah dilediği kimseyi binlerce âyet görmesine rağmen sapıklığa yöneleni "saptırır" hiç bir âyet görmese de hakka "yönelen kimseyi kendisine

iletir."

"Onlar inanan ve Allah'ı anmakla gönülleri huzur bulan kimselerdir."

İşte onlar iman ederek ve Allah'ın varlığını ve birliğini kabul ederek Allah'a yönelen, Allah'ın da kendilerini doğru yola ilettiği ve kalpleri Allah'ın zikriyle ve Hz. Muhammed'le ashabının anılmasıyla huzur bulan kimselerdir.

"İyi bilin ki, gönüller ancak Allah'ın zikriyle huzur bulur."

Mü'minlerin kalpleri zikirle huzur bulur, kâfirlerin kalbi ise dünya ve nimetlerinin zikriyle, müşriklerin kalbi ise putlarını anmakla huzur bulur.

"İşte mutluluk ve güzel gelecek, o inanıp güzel iş yapanlar içindir." Bu, Allah tarafından iman ve salih amel ehline ne hazırladığının haber verilmesidir. Hazırlanan şey, dilin anlatamadığı iyi bir durum veya cennet'te bir ağaç olan Tûbayla, güzel gelecek olan cennettir.

SONUÇ

1- Burada günahkarların özelliklerini taşımanın yasak olması anlatılıyor. Bu özellikler şunlardır: Ahdi bozmak, Allah'ın ilgilenmeyi emrettiği şeyi kesmek, yeryüzünde fesad çıkarmak.

2- Zenginlik ve fakirlik Allah'ın bilgisi dahilinde imtihan ve denemedir. Ne Allah'ın rızasına ne de öfkesine işaret etmezler.

3- Dünyanın hor ve hakir olması vurgulanıyor.

4- Allah'ın anılmasının fazileti ve kalbin onunla huzur bulması ele alınıyor.

5- Allah'ın, iman eden, salih amel işleyene Tûba ve güzel geleceği vaadettiği âyetlerden anlaşılmaktadır.

كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَا أُمَمٌ لِّتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ
الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَٰنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ
بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ ۗ بَل لِّلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا

أَفَلَمْ يَايْئَسِ الَّذِينَ آمَنُوٓا أَن لَّوْ يَشَآءُ اللَّهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا
وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ
قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ
الْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾

30- Seni de böylece kendilerinden önce nice milletler geçmiş bulunan bir millete gönderdik ki, sana vahyettiğimizi onlara okuyasın. Oysa onlar Rahmana nankörlük ederler. (O, çok merhamet eden Allah'ın nimetlerine şükretmezler.) De ki: "O, benim Rabbimdir. O'ndan başka ilâh yoktur. O'na dayandım, tevbem yalnız O'nadır.

31- Eğer kendisiyle dağların yürütüldüğü, yahut arzın, parçalandığı, yahut ölülerin konuşturulduğu bir Kur'an olsaydı! Hayır bütün işler Allah'a aittir. İnananlar hala anlamadılar mı ki, Allah dileseydi bütün insanları yola iletirdi. Yaptıkları işler yüzünden inananların başlarına aynı haller) gelmeye devam edecek, (yahut yurtlarının yakınına konacaksın). Allah'ın vaadi gelinceye kadar bu böyle devam edecektir. Allah sözünden caymaz.

32- Senden önceki elçilerle de alay edildi de inkar edenlere bir süre mühlet verdim, sonra onları yakaladım. Cezam nasılmış (gördüler).

SÖZLÜK

كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ Böylece seni gönderdik. Daha önce elçiler gönderişimiz gibi seni de gönderdik.

لِتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ Onların üzerine okuyasın diye. Onlara Kur'an'ı okuyasın diye.

وَ هُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمٰنِ	Ve onlar Rahman'ı inkar ediyorlar. Onlar Rahman'a nankörlük ederler.
سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ	Kendisiyle dağların yürütüldüğü.
اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ	Yahut arzın parçalandığı.
اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى	Veya ölülerin konuşturulduğu.
اَفَلَمْ يَيْئَسِ	Bilmediler mi? anlamadılar mı?
قَارِعَةٌ	Musibet.
اَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ	Onların evlerinin yakınına inecek.
	Ve mühlet verdim, bir süre geciktirdim.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, inanç esasları olan tevhid, nübüvvet, ölümden sonra dirilme ve kıyamette hesaba çekilme konularında devam etmektedir. İlk âyette "Seni de böylece gönderdik," ifadesiyle Hz. Peygamber (s.a.v.)'in nübüvveti (elçiliği) izah ediliyor. Biz senden önce Peygamber gönderişimiz gibi, kendilerinden önce pek çok toplulukların gelip geçtiği bir kavme seni Peygamber olarak gönderdik" denilmektedir. Peygamber göndermenin maksadını da şu şekilde açıklamaktadır:

"Onlara sana vahyettiğimizi okuyasın diye." Vahyedilen bu şey rahmet, hidayet ve şifadır.

"Halbuki onlar Rahmana nankörlük ediyorlar."

O Rahman ki, seni onlara mutlu olmaları ve mükemmel olmaları için hak din ve hidayetle gönderdi. Öyleyse sen onlara de ki "O, kendisinden başka ilahın olmadığı, kendisinden başka gerçekte mâbudun olmadığı Rabbimdir. Ona tevekkül ederim. Tevbem ve dönüşüm onadır." Bu ifadeyle, en güzel bir şekilde tevhidin esasını izah etmektedir. İkinci âyette "Eğer kendisiyle dağların yürütüldüğü, yahut arzın parçalandığı, yahut ölülerin konuşturulduğu bir Kur'an olsaydı!.." ifadesiyle yalnız Kur'an âyetlerinin değil de bütün işlerin kendisine ait olduğu, Allah'ın dilediğini hidayete erdireceği, dilediğini de saptıracağı anlatılmaktadır. Bütün bunlar Allah'ın zorlamasıyla değil, kulun kendi amellerinden dolayı olmaktadır. Allah onlara verdiği takdirde inanmayacaklarını, dolayısıyla geçmiş ümmetlere olduğu gibi onlara da ebedî azabın hak olduğunu bildiği için onları inatlarından dolayı kendi hallerine bıraktı. Mü'min-

lerden bir kısmı, müşriklerin görmeleri durumunda inanacaklarını zannederek varlık alemindeki âyetleri arzu ediyordu.

Aşağıda geleceği gibi şirkle tevhid arasındaki savaş sona erdi.

"İnananlar bilmedi mi ki şayet Allah dileseydi." Yani zorlasaydı gerek âyet gerekse başka şeylerle "İnsanların tamamını hidayete erdirirdi." Şu halde meseleyi Allah'a bırak. O, dilediğini yapar ve istediği gibi hüküm verir.

"Yaptıkları işler yüzünden inkâr edenlerin başlarına âni belalar gelmeye devam edecek yahut yurtlarının yakınına konacak."

Âyette geçen "yaptıkları" şeyden maksat şirk ve isyandır. "Karia"nın manası kalpleri korkuyla titreten, insanların içini hüzün ve kederle dolduran musibet. Yurtlarının yakınına konmaktan maksat, Rasûlüllah (s.a.v.)'ın İslâm ordusuyla Mekke'nin fethi için yurtlarının yakınına konması, neticede Allah'ın zafer müjdesinin gelmesidir. Âyet, Kureyş'ten sonraki kişiler hakkında umumilik ifade eder. Tehdit genel olarak bütün kâfir toplulukları içerir. İşte şu yüz yılda bir veya bir kaç kere onların başlarına gelen musibetlerle onların durumları bu şekilde devam edecek. İslâm ordusu onlar Allah'ın dinine girmeleri veya yok olmaları için yurtlarının yakınına konacak.

"Muhakkak ki, Allah sözünden caymaz."

Son âyet-i kerimede, Allah, Rasûlünü müşriklerin inadı karşısında duyduğu elem ve yorgunluktan dolayı teselli ederek şöyle demektedir:

"Senden önceki elçilerle de alay edildi de inkâr edenlere bir süre mühlet verdim. Sonra onları yakaladım."

Yani onlara zaman tanıdım. Ta ki, aleyhlerinde delil bulunsun. Sonra da onları yakaladım, onlardan hiç bir ferdi bırakmadım.

"Cezam nasılmış (gördüler)." Azabımın nasıl şiddetli ve genel olduğunu gördüler. Tevbe edip müslüman olmazlarsa, seninle alay eden kimselere de aynı şekilde davranırım.

SONUÇ

1- Burada inanç esaslarının izahı yapılıyor.

2- Tevekkül (güvenmek ve dayanmak) ve tevbe sadece Allah'a yapılır. Ondan başkasına asla yapılmaz.

3- Kur'an'ın büyüklüğü ve fazileti anlatılıyor.

4- İlmin fazileti anlatılıyor.

5- Allah'ın, kâfirleri dünyada, kıyamete kadar felaketlerle tehdit ettiği anlatılıyor.

6- Allah'ın kâfirlere mühlet verdiği, onları gözardı etmediği anlaşılmaktadır.

33- Her nefsin yaptığı işin başında duran, (hiçbir şeyden haberi olmayanlar bir olur) mu? Onlar Allah'a ortak koştular. De ki: "Onları isimlendirin (nitelendirin bakalım tapılmaya değer bir yanları var mı?) Yoksa siz, Allah'ın, yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi kendisine haber veriyorsunuz? Yoksa boş söz mü söylüyorsunuz? Hayır, inkâr edenlere tuzakları süslü gösterildi, (Hak) yoldan çıkarıldılar. Allah kimi saptırırsa, artık ona yol gösteren

olmaz!

34- Dünya hayatında onlar için azap vardır, âhiret azabı ise daha zordur. Onları Allah(ın azabın)dan koruyacak kimse de yoktur.

35- (Allah'ın emirlerine karşı gelmekten) korunanlara vaadedilen cennetin durumu şöyledir: Altından ırmaklar akar; yemişi de süreklidir, gölgesi de. İşte korunanların sonu budur. İnkâr edenlerin sonu da ateştir.

SÖZLÜK

اَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ	Her nefsin yaptığı işin başında duran, onu koruyan, rızık bahşeden, bilen ve yaptığı işe mukabil olarak karşılık veren.
قُلْ سَمُّوهُمْ	De ki onları isimlendirin.
اَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لاَ يَعْلَمُ	Bilmediği bir şeyi mi ona haber veriyorsunuz?
بِظَاهِرٍ مِنَ الْقَوْلِ	Sözden zahiri ile. Gerçekliği olmayan yersiz zanda mı bulunuyorsunuz?
اَشَقُّ	Daha zor.
وَاقٍ	Koruyucu.
مَثَلُ الْجَنَّةِ	Cennetin örneği. Sana anlattığımız cennetin özelliği; şekli.
اُكُلُهَا دَائِمٌ وَ ظِلُّهَا	Yenilen şeyleri ve gölgesi süreklidir.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı; tevhidin izahı, şirkin iptali konusunda devam etmektedir.

"Her nefsin yaptığı işin başında duran, (Hiç bir şeyden haberi olmayanla bir olur) mu?"

Gözeten, rızık veren, bilen, işlediğinin hayır mı, şer mi olduğundan haberdar olan Allah, gözetmeyen, rızık vermeyen ve hiç bir şey bilmeyen putla bir olur mu? Şu halde putların ilah kabul edilmesi asılsızdır. Ve yalnız kendinden başka Rab ve İlah olmayan Allah'tır ilah olan.

"Onlar Allah'a ortak koştular. De ki onları isimlendirin."

Yani onlara de ki, ey Allah'ın Rasûlû şu ortakları anlatın. Onların kim olduğunu açıklayın.

"Yoksa siz yeryüzünde Allah'a bilmediği şeyleri mi haber veriyorsunuz. Yoksa siz boş söz mü söylüyorsunuz?"

Yani gerçekliği olmayan bir zanda mı bulunuyorsunuz?

"Hayır inkâr edenlere tuzakları süslü gösterildi."

Yani onların yalan sözleri ve iftiraları onlara süslü gösterildi. Bununla onlar hak yoldan çıkarıldılar ve doğru yola ulaşamadılar.

"Allah kimi inadından dolayı saptırırsa, artık ona yol gösteren olmaz. Dünya hayatında onlar için "esir alınmak ve öldürülmek şeklinde" azap vardır. Âhiret azabı ise dünya azabından "daha zordur."

"Onları Allah'ın azabından koruyacak kimse de yoktur."

Yani onların Allah'tan başka kendilerini koruyacak ve onlardan azabı çevirecek, neticede azabı tatmamalarını sağlayacak kimseleri yoktur. "Muttakilere (Allah'ın emirlerini hakkıyla yerine getirenlere) vaad edilen cennetin durumu şöyledir: Altından ırmaklar akar. Yiyecekleri ve gölgesi süreklidir."

Yiyecekleri tükenmez, gölgesi yok olmaz. Ve dünya gölgesi gibi güneş ışığıyla ortadan kalkmaz.

"İşte Allah'tan sakınanların iman edenlerin ve ona kulluk edenlerin sonu budur. Kâfirlerin sonu da cehennemdir."

SONUÇ

1- Burada tevhidin izahı, putların kollayıp gözetemeyeceği, rızık veremeyeceği ve yapılan işlere karşılık mukabelede bulunamayacağı her işin başında duranın gerçek ilah olan Allah olduğu, ondan başka edinilen ilahların bâtıl oldukları ve sadece isimlerinin bulunduğu anlatılıyor.

2- Kâfirlerin yaptıklarını kendilerine şeytanın süslü göstermesi ve doğru yoldan alıkoyması sebebiyle küfürlerine devam edeceği vurgulanıyor.

3- Kur'an'ın müjde ve tehdit arasını birleştirmedeki yüceliği ortaya çıkıyor. Çünkü bu ikisiyle insanların hidayeti mümkündür.

وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ
وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ
بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُو وَإِلَيْهِ مَآبِ ﴿٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا
عَرَبِيًّا وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ
مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ
قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ
أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُو اللَّهُ
مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ﴿٣٩﴾

36- Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler sana indirilenden sevinirler. Fakat kabilelerden onun bir kısmını inkâr edenler vardır. De ki: "Bana yalnız Allah'a kulluk etmem ve ona hiç bir şeyi ortak koşmamam emredildi. Ben (insanları) O'na davet ederim, dönüşüm de O'nadır.

37- Ve işte biz onu, Arapça bir hüküm (hikmet gereğince hükmeden bir kitap) olarak indirdik. Eğer sana gelen bu ilimden sonra onların keyiflerine uyarsan, artık seni Allah'tan kurtaracak ne bir veli (dost) ne de bir kurtarıcı olmaz.

38- Andolsun, biz senden önce de elçiler gönderdik, onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadan hiçbir elçi bir âyet (mu'cize) getiremezdi. Her sûrenin bir yazısı vardır. (Her şeyin zamanı yazılmış, tesbit edilmiştir.)

39- Allah dilediğini siler, (dilediğini) bırakır. Ana kitap onun yanındadır.

SÖZLÜK

وَ الَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ — Kendilerine kitap verdiklerimiz Abdullah b. Selam ve inanan yahudiler.

يَفْرَحُونَ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ — Sana indirilene, sevinirler.

وَ مِنَ الْاَحْزَابِ — Ve kabilelerden. Yahudi ve müşrik kabilelerinden bir kısmı.

مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ — Onun bir kısmını inkâr ederler: Meşela müşrikler rahman lafzını inkâr ederler. Derler ki: Yemame rahmanından başka rahman yoktur. Bununla da Müseylemetü'l-Kezzab'ı yani peygamberlik iddiasında bulunan yalancı Müseylemeyi kastediyorlardı..

وَ كَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا — İşte biz onu Arapça bir hüküm (kanun) olarak indirdik.

لِكُلِّ اَجَلٍ كِتَابٌ — Her sûrenin bir yazısı vardır.

يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَاءُ — Allah dilediğini siler, mahveder.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı, imanın esasları olan tevhid, nübüvvet, öldükten sonra dirilme ve hesaba çekilme konularında devam etmektedir.

"Bizim kendilerine kitap verdiğimiz" Abdullah b. Selam gibi kimseler sana indirilen Kur'an'a sevinirler." Bu ifadede vahyin isbatı vardır.

"Fakat kabilelerden bir kısmı." Mekke müşrikleri ve ehli kitap kâfirleri gibi kimseler.

"Onun bir kısmını inkâr ederler." Mesela yahudiler Kur'an'ın çoğu ahkâmını hükümlerini yani emirlerini inkâr etmişler, müşrikler de Rahman kelimesini kabul etmemişler ve Yemame de peygamberliğini iddia ederek ortaya çıkan Müseylemetül Kezzab'ı kastederek "Yemame Rahmanından başka Rahman yoktur." demişlerdir.

"De ki, bana yalnız Allah'a kulluk etmem ve ona hiç bir şeyi ortak koşmamam emredildi."

Yani Rabbim bana kendisine kulluk etmemi ve ona ortak koşmamamı emretti. Ben insanları Rabbime imana, O'nun tevhidine ve O'na itaat etmeye çağırıyorum.

"Dönüşüm onadır."

Bu âyette, tevhidin ispatı söz konusudur.

"Ve işte biz onu, Arapça bir hüküm olarak indirdik."

Yani sen insanların arasında hüküm veresin diye Arap diliyle indirdik. Bu âyette ilahi vahyin ve Muhammedi nübüvvetin ispatı söz konusudur.

"Eğer sana gelen bu ilimden sonra onların keyiflerine uyarsan, artık seni Allah'tan kurtaracak ne bir veli (dost) ne de koruyucu olmaz."

Yani onların asılsız dinlerine uyarsan. (Rasûlüllah bunu yapmaktan uzaktır.)

"Andolsun ki, biz senden önce de elçiler gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik."(1)

Dolayısıyla batılla uğraşan kimselerin "Muhammed niçin hanım alıyor. Onun niye çocuğu oluyor. Halbuki o, Allah'ın Nebisi ve Rasûlü olduğunu söylüyor," sözünün bir mânası yoktur. Çünkü senden önceki Rasûllerin mesela Hz. Nuh'dan, Hz. İbrahim'den, Hz. Musa, Hz. Davut ve Hz. Süleyman'a varıncaya kadar hepsinin hanım ve çocukları vardır.

Onlar "Ona bir âyet indirilseydi ya" dediklerinde, Allah bu sözlerini "Allah'ın izni olmadan hiç bir Nebinin bir âyet getirmeye gücü yetmez." Âyetiyle reddetmiştir. Nebilerin tamamı Allah'a boyun eğmişlerdir, onunla beraber hiç bir şeye sahip olamazlar. O, maliktir. Mülkünde tasarrufta bulunandır. Dilerse verir, dilerse vermez.

"Her ecelin bir yazısı vardır."

Yani her vaktin Allah katında, kaydedilmiş olduğu bir kitap vardır.

"Allah dilediğini siler, dilediğini de bırakır. Ana kitap onun katındadır."

Bu âyet, Yahudilerin "Kudüs'e yönelme olayında olduğu gibi hiçbir şeyi bırakmıyor hepisini değiştiriyor," sözlerini reddetmektedir. Dolayısıyla Allah onlara, insanların istek ve arzularına boyun eğmeyen bir iradeye sahibi olduğunu, dilediği hükmü ihtiyaca göre sileceğini, dilediği hükmü de aynen bırakacağını haber vermektedir. Ana kitaptan maksat, her ölçüyü içeren değişikliğin olmadığı kitaptır. Yani Allah'ın indinde olan levhi mahfuzdaki kitaptır.

(1) Âyette evliliğe teşvik vardır. Aynı teşvik sünnette de gelmiştir.

SONUÇ

1- Burada vahiy ve peygamberlik inancının ispatı yapılıyor.

2- İslâm inancının gerekliliği vurgulanıyor.

3- İslâm'da hüküm kaynaklarının birincisi Kur'an, ikincisi sünnet, üçüncüsü kıyas, dördüncüsü ise, icma-ı ümmettir.

4- Bid'at sahiplerine uymaktan kaçınmak gerekmektedir.

5- Kaza ve kader inancı isbat ediliyor.

6- Hükümlerde neshin, Kitap ve Sünnetle olduğu anlaşılmaktadır.

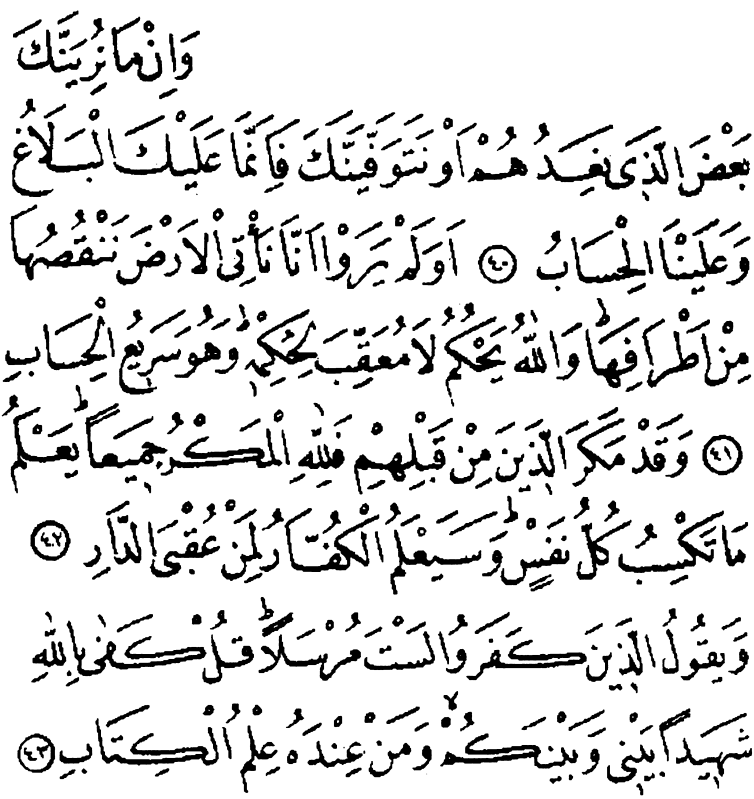
وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ
بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ
وَعَلَيْنَا ٱلْحِسَابُ ﴿٤٠﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا
مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ وَٱللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ
﴿٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ ٱلْمَكْرُ جَمِيعًا ۖ يَعْلَمُ
مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ وَسَيَعْلَمُ ٱلْكُفَّٰرُ لِمَنْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٤٢﴾
وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ
شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٤٣﴾

40- Ya onları uyardığımız şeylerin bir kısmını sana gösteririz, ya da (bundan önce) senin canını alırız (farketmez). Sana düşen sadece duyurmaktır. Hesap görmek bize düşer.

41- Bizim o yere gelip nasıl onu uçlarından eksilttiğimizi görmediler mi? Hüküm veren Allah'tır. O'nun hükmünün ardına düşüp onu iptal edecek yoktur. O, hesabı çabuk görendir.

42- Onlardan öncekiler de tuzak kurmuştu. Fakat bütün tuzaklar, (tedbirler) Allah'ındır. (Allah'ın tedbiri onların tuzaklarını bozar.) O, her canın ne kazandığını bilir. Kâfirler de bu yurdun sonunun kimin olacağını bileceklerdir.

43- İnkâr edenler: "Sen gönderilmiş bir elçi değilsin!" diyorlar. De ki: "Benimle sizin aranızda Allah'ın ve yanında kitap bilgisi bulunanların şahit olması yeter."

SÖZLÜK

نَعِدُهُمْ	Onlara vaad ederiz. Onları uyardığımız azabın bir kısmını sana gösteririz.
اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ	Ya da canını alırız.
نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا	Kenarlarından noksanlaştırırız. Belde belde fethederek İslâm'ın oraya girmesiyle ve şirkin son bulmasıyla onu uçlarından eksilttiğimizi görmediler mi?
لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ	Onun hükmü için takip edici yoktur. O'nun hükmünün ardına düşüp iptal etmek suretiyle onu reddedecek yoktur.
وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ	Ve yanında kitap bilgisi bulunan kimse.

AÇIKLAMA

"Ya onlara vaadettiğimiz şeylerden bir kısmını sana gösterir, ya da bundan önce senin canını alırız." Yani senin, kavmine vaadettiğimiz azaptan bir kısmını sana göstereceksek, işte o azap budur. Eğer zaferden ve hedefe ulaşmadan önce senin canını alırsak, sana düşen, sadece tebliğdir. Sen tebliğini yap. Onlara hesap sormak ise bize düşer. O halde onların yaptıklarına karşılık vereceğiz. Ey Rasûl sen üzülme. Onların hileleri sebebiyle de geri adım atma. Hile yapan, inkâr eden ve Nebimizin nübüvetinin doğruluğuna delil isteyen müşrikler, "Yer yüzünün uçlarından onu eksilttiğimizi görmediler mi?"

Yani belde belde İslâm için fethedildiğini görmediler mi? Bu Rasûl'un doğruluğuna ve davetinin sıhhatine delil değil midir?

"Hüküm veren Allah'tır, O'nun hükmünü takip edip yok edecek yoktur."

Yani Allah mahlukatı hakkında dilediği hükmü verir. Dilediğini üstün kılar, dilediğini de günahlarından dolayı rezil eder. Dilediğine verir, dilediğine vermez. Dilediğine yardım eder, dilediğini de bozguna uğratır. O'nun hükmüne karşı gelecek yoktur. Yani O'nun hükmünü iptal edecek yoktur. İslâm'ın ortaya çıkmasıyla ve küfrün yok olmasıyla hükmedince, bunu Allah'a rağmen kim geri döndürebilir?

"O, hesabı hızlı olandır."

Bir iş konusunda hesaba çektiğinde, gecikme ve yavaşlama olmaksızın, kişiye hak ettiğiyle karşılığını verir.

"Onlardan öncekiler de hile yaptılar."

Yani Kureyş ve Mekke kâfirlerinden önceki topluluklar da kendilerine gelen peygamberlere karşı hile yaptılar, onların hilesinin sonu nasıl oldu? Onların sonu topluca helak olmuştur. Mekke'de küfrün elebaşılığını yapanlar, böyle bir akibetten korkmazlar mı?

"Bütün hileler (tedbirler) Allah'a aittir."

Öyleyse onların hilesinin bir önemi ve kıymeti yoktur. Ondan korkulmaz ve aldırılmaz.

"Her canın" hayır ve şerden "ne kazandığını bilir." Öyleyse hiç bir şey bilmeyenin hilesi Allah'a ne zarar verebilir? Her şeyden haberdar olan onların hilelerini boşa çıkartır. Kafirler ise, yaptıkları hileleriyle birlikte farkında olmadan cehenneme girerler. Kâfirler bunu kabul edip de Rasûlüllah'a ve onun dâvetine hile yapmaktan vaz geçmiyorlar mı?

"Bu yurdun sonunun kimin olduğunu kâfirler de bilecek."

Yani tevhidin düşmanı olan müşrikler kıyamet gününde bu yurdun sonunun kimin olduğunu; yani cennetin Hz. Muhammed ve ona tabi olanlar için mi yoksa şirk ve küfre çağıranlar ve onlara tâbi olanların mı olacağını bilecekler.

"Küfredenler sen gönderilmiş bir elçi değilsin, derler."

Yani nübüvvetini inkâr ederek ve seni hoş görmeyerek, seninle yüz yüze geliyorlar. Ey Rasûlümüz sen onlara: "Allah benimle sizin aranızda şahiddir. Benim lehime Peygamber göndermekle şahidlik yaptı. Benim lehime Peygamber olduğuma dair pek çok kere yemin etti. Mesela: "Ya Sin, hikmet sahibi Kur'an'a yemin ederim ki, şüphesiz sen gönderilmiş elçilerdensin."

buyurulmaktadır. Allah'ın şehadeti de şahitlik olarak yeter.

"Ve yanında Kitap bilgisi olan kimsenin şahitlik yapması yeter."

Kitap'tan maksat Tevrat ve İncil'dir. "Kitap bilgisi olan kimseler"den maksat, Abdullah b. Selam, Selman el-Farisi, Necaşi, Temim ed-Dari ve başkaları gibi yahudi ve hristiyan ehl-i kitabın mü'min olanlarıdır.

SONUÇ

1- İslâm'ın kısa bir zamanda muzaffer olarak yayılması, onun hak din olduğuna en büyük delillerinden biridir.

2- Allah'ın koyduğu hükümler reddedilemez. Allah'ın koyduğu hükümlerden herhangi biri hakkında değiştirme talebinde bulunmak caiz değildir.

3- Allah'ın şehadeti, en büyük şehadettir. En gizli yapılan amellerden dahi Allah'ın haberi vardır. Kıyamet günü o amellere Allah şahitlik eder.

4- Bilgili kimse, bilgisiz kimseden üstündür.

Sûre 14
İbrâhim Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 52

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ
إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١﴾ اللَّهِ الَّذِي
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ
مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى
الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُولَٰئِكَ
فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ
قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ
وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا
أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُم
بِأَيَّامِ اللَّهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾

1- Elif, Lâm Râ, (Bu), Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarıp o güçlü ve övgüye layık olan (Allah)'ın yoluna iletmen için sana indirdiğimiz kitabtır.

2- O Allah ki, göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Çetin azaptan dolayı vay şu kâfirlerin haline!

3- Ki onlar, Dünya hayatını Âhirete tercih ederler. Allah'ın

yoluna engel olur ve onun eğrilmesini isterler. İşte onlar, derin bir sapıklık içindedir.

4- Biz her elçiyi, yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara açıklasın. Allah dilediğini saptırır, dilediğini yola iletir. O, azizdir, hikmet sahibidir.

5- Andolsun biz Musa'yı da "kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar, onlara Allah'ın günlerini (geçmiş milletlerin başlarına gelen olayları) hatırlat!" diye âyetlerimizle birlikte göndermiştik. Şüphesiz bunda sabreden, şükreden herkes için âyetler (ibret verici işaretler) vardır.

SÖZLÜK

الر	Elif, Lâm, Râ. Bunlar mukattaa (ayrı ayrı okunan) harflerindendir. Bunların mânasını Allah'a havale etmek en emin olan şeydir. Bu, Allah'ın kelâmıdır, mâ-nasını en iyi Allah bilir.(1)
كِتَابٌ	Kitabın. En büyük bir kitaptır. Kur'an-ı Kerim.
أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ	Onu sana indirdik. Ey Muhammed! Sana indirdiğimiz.
مِنَ الظُّلُمَاتِ	Karanlıklardan. Küfür karanlıklarından imanın nûruna çıkarasın diye.
الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ	Aziz, hamiyd. Güçlü ve verdiği nimetlerle övünen.
عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ	Allah'ın yolundan. Allah'ın yolu olan İslâm'dan alıkorlar.
عِوَجًا	Eğrilik.
بِآيَاتِنَا	Ayetlerimizle. Biz Musa'yı âsâ, el, tufan, çekirge, ince karınca, kurbağa, kan, yüzü düzeltme, kıtlık ve meyvelerin azalması şeklinde dokuz mucizeyle gönderdik.
وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ	Ve onlara Allah'ın âyetlerini hatırlat. Onlara Allah'ın âyetleriyle öğüt ver.?

AÇIKLAMA

"Elim, lâm, râ" mânasını en iyi Allah bilir. Bu "Rablerinin izniyle" yardımıyla "insanları" küfür ve cehalet "karanlıklarından" iman ve dini bilgi "aydın-

(1) Bu görüş sahabe ve tabiinin görüşüdür. Onlar, manasını Allah'a bırakarak sadece Allah'ın bileceği müteşabih âyetlerden kabul ederlerdi.

lığına çıkarıp o güçlü ve övgüye layık," yani kullarına ve diğer mahlukata verdiği nimetlerle övgüye layık "ve güçlü olan Allah'ın yoluna iletmen için sana indirdiğimiz kitaptır.

"O Allah ki, gökler de yerler de olanların hepsi" yaratma, sahib olma ve idare bakımından "onundur."

İşte bu, insanı mükemmelliğe ve mutluluğa götüren yolun sahibi olan Allah'tır. Kafirler bundan yüz çevirir hatta engel olurlar.

"Çetin azabtan dolayı vay şu kafirlerin haline." "Ki onlar, dünya hayatını ahirete tercih ederler."

Yani dünya hayatını üstün tutarlar, onun için çalışırlar, inanmadıkları için ahiret için çalışmayı bırakırlar. Gerek kendilerini gerekse başkalarını "Allah'ın yolundan" ve İslâm'dan alıkoyarlar. "Ve onun eğri olmasını isterler."

Yani İslâm'ın kendi arzu ve heveslerine uygun olmasını isterler.

"İşte onlar, derin bir sapıklık içindedir."

Yani onlar dünya hayatını ahirete tercih ediyor ve İslâm'dan yüz çeviriyorlar. Bu davranışı İslâm'ın kendi arzu ve isteklerine boyun eğmesini istiyorlar. Bu girişimleriyle kendilerine hidayete dönme imkanı bırakmayan açık bir sapıklık içine giriyorlar.

"Biz her elçiyi kavminin diliyle' konuşacakları ve açıkladığı şeyin hikmetini anlayacakları dilleriyle gönderdik."(1)

Bundan sonra Allah, sapmak isteyeni saptırır yani onu zorlamaz. Aynı şekilde isteyeni de hidayete erdirir.

"O" istediği şeyde kendisine engel olunamayacak "güçlü," herşeyi yerli yerine koyandır. Bu sebeple sapıtmayı isteyen, sapıklığı sevip tercih edenleri kendi iradelerine bırakır. Hidayeti hoş görmeyen, hidayete çağıranlara ve doğru yolda olanlara harp açan kimseleri saptıran "hikmet sahibidir." Hidayeti arzulayan ve o yolda gayret eden, Allah'ın yoluna girip Allah'ı ve mü'minleri seven kimseleri de doğru yollarında destekler.

---

(1) Arap olmayanlar için (Peygamber bizim dilimizle hitap etmedi öyleyse bizim mükellefiyetimiz olamaz, şeklinde bir düşünceleri için) bu âyette delil yoktur. Çünkü İslâm'ın kendi diline çevrildiği her şahıs için, İslâm'a girmek ve onunla amel etmek mecburiyeti vardır. İngiltere dünyanın büyük bir kısmını sömürge haline getirmiş, insanlar oralarda İngilizce konuşmuşlardır. Şu an İngilizce dünya dilidir. Öyleyse müslümana düşen, imkan nisbetinde Arapçayı öğrenmesidir.

"Andolsun ki," biz İsrailoğulları'nın peygamberi olan "Musa'yı" Peygamberliğine işaret eden delillerimizle ki, bu dokuz mucizedir. Kavmine "Allah'ın günlerini hatırlat diye göndermiştik."

Biz ona demiştik ki Allah'ın günlerini yani sizi çarptırdığı imtihan ve verdiği nimetleri hatırlat demiştik. Çünkü Allah İsrailoğulları'nı Firavun soyunun eziyetinden kurtarmış, onlara nimet olarak bıldırcın ve helva vermişti. Bütün bunlar, Allah'a ve Rasûlüne itaat ederek Allah'a şükretmeye sevketmek içindi.

"Şüphesiz bunda sabreden ve şükreden herkes için ayetler vardır."

Yani onlara, bu imtihan ve nimetlerin hatırlatılmasında, Allah'a şükretmeyi gerektiren, nimet veriş ve üstün kılışa delil teşkil edecek pek çok deliller vardır. Ancak bu hatırlatmada söz konusu olan delili bulan kimseler, şükür ve sabır ehli yani çok sabreden ve şükredenlerdir. Ama bu zümrenin dışında olanlar, bu hatırlatmada hiç bir delil göremezler.

SONUÇ

1- Kur'an'ı inkar edenlere karşı Kur'an delildir. Çünkü Kur'an'da mukattaa harfleri vardır. İnsanlar Kur'an'ın benzerini hatta bir sûresini dahi getirememişlerdir.

2- Küfür karanlık, iman ise aydınlıktır.

3- Allah her kavme, o kavmin lisanını konuşan Peygamber göndermesinin hikmetini açıklamıştır.

4- Hidayeti yaratan Allah'tır. Yani hertürlü hidayet imkanlarını hazırlayan Allahtır. Kullar da zorlanmadan kendi iradeleriyle tercihlerini yaparlar.

5- İnsanlar Allah'a şükretsinler diye hayır ve şerri hatırlatmak fazilettir.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ
أَنجَاكُم مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ
وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُم

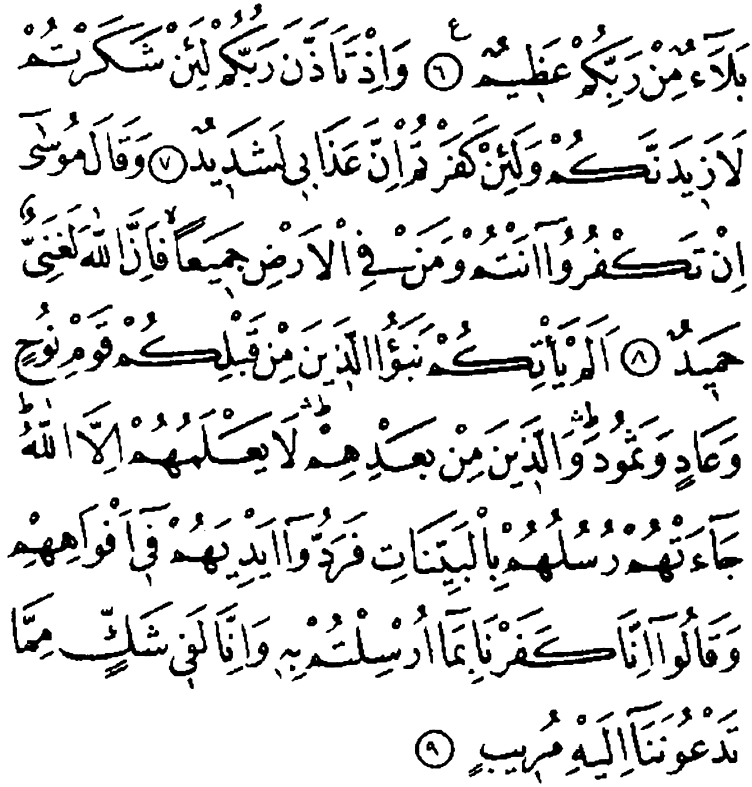

6- Musa, Kavmine demişti ki: "Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. O sizi Firavun soyundan kurtardı. Onlar sizi, işkencenin en kötüsüne koşuyorlar, oğullarınızı kesiyorlar kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda Rabbinizden size büyük bir imtihan vardır."

7- Ve Rabbiniz size şöyle bildirmişti: "Andolsun şükrederseniz elbette size daha fazla veririm. Ve eğer nankörlük ederseniz azabım pek çetindir."

8- Ve Musa dedi ki: "Siz ve yeryüzünde bulunanlar hep nankörlük etseniz, iyi bilin ki, Allah zengindir, övülmüştür. (Sizin şükrünüze muhtaç değildir.)

9- Sizden öncekilerin: Nuh, Ad ve Semud kavimlerinin ve onlardan sonra gelenlerin -ki onları(n sayısını) Allah'tan başka kimse bilmez- haberi size gelmedi mi? Elçileri onlara deliller ge-

tirdi de onlar, ellerini ağızlarına koydu (öfkelerinden parmaklarını ısırdı)lar (yahut: Peygamberlerin ağızlarını tuttular.) "Biz sizinle gönderilen mesajı tanımadık ve biz, sizin bizi çağırdığınız şeye karşı derin bir kuşku içindeyiz!" dediler.

SÖZLÜK

وَ اِذْ قَالَ مُوسَى	Musa dediği vakit. Musa'nın şöyle dediğini hatırla.
يَسُومُونَكُمْ	Size tattırıyorlar.
وَ يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ	Kadınlarınızı sağ bırakıyorlar.
بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ	Rabbinizden size büyük bir imtihandır. İmtihan hayır ve şerle olur.
وَ اِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ	Rabbiniz size şöyle bildirmişti.
بِالْبَيِّنَاتِ	Delillerle. Peygamberler nübüvvet, tevhid ve öldükten sonra tekrar dirilmeye inanmaya çağırma konusunda doğru olduğuna işaret eden açık deliller getirdiler.
فَرَدُّوا اَيْدِيَهُمْ فِى اَفْوَاهِهِمْ	Ellerini ağızlarına götürdüler. O topluluklar ellerini ağızlarına götürdüler yani "susun" diye onlara işaret ettiler.
مُرِيبٍ	Şüpheye, suizanna (kötü zanna) düşüren.

AÇIKLAMA

Ey Rasûlümüz hatırla ki: "Musa kavmine" Allah'a itaat ve O'nun birliğini kabul ederek Allah'a şükredesiniz diye "Allah'ın size verdiği nimeti hatırlayın." demişti.

Çünkü kim hatırlarsa şükreder. Âyet sonra onlara Allah'ın vermiş olduğu nimeti açıkladı. Bu nimet, Firavun ve topluluğundan İsrailoğulları'nın kurtarılmasıdır. Çünkü onlar, köleleştirerek ve işkence yaparak israiloğullarına eziyet ediyorlardı.

"Sizi işkencelerin en kötüsüne koşuyorlardı."

Yani size işkencelerin en kötü olanını tattırıyorlardı. Doğan "çocuklarınızı kesiyorlardı." Çünkü kahinler veya devlet adamları Firavun'a şöyle demişti:

"İsrailoğulları'ndan bir adamın elinde saltanatının ve devletinin ortadan

kalkması pek uzak değil." Bunun üzerine Firavun, doğan çocukların hemen öldürülmelerini emretti. Bu emirle Firavun'un adamları erkek çocukları kesiyor hizmetçi olarak kullanmak için ve onlardan korkmadıklarından dolayı kız çocuklarını sağ bırakıyorlardı.

"Onlar kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda Rabbinizden size büyük bir imtihan vardır."

Bu durum eziyet ve işkence olması itibariyle şerle imtihan, bundan kurtuluş ise hayırla imtihandır.

"Hatırla ki, Rabbiniz şöyle bildirmişti: "Bu sözü söyleyen Musa'dır. Yani onlara hatırlat ki, Rableri onlara, yemin ederek şunu haber vermişti. "Eğer ibadet ederek ve ibadette tek olduğumu kabul ederek, bana ve Rasûlüme emir ve yasaklara uyarak, itaat ederek nimetime "şükrederseniz" nimet verme ve mutlu yapma konularında "elbette artırma yaparım."

Eğer nimetlerime şükretmez, bana ve Rasûlüme karşı gelir "nankörlük yaparsanız," O, nimetleri sizden alır, ellerinizden almakla size azab ederim.

"Hiç şüphesiz azabım çok çetindir."

Öyleyse azabımdan sakının ve benden korkun." Musa dedi ki: Siz ve yeryüzünde olanların hepsi" itaat ederek şükretmeyip "nankörlük etseniz," "şüphesiz Allah" mahlukattan hiç birine muhtaç değildir "zengindir ve" mahlukata vermiş olduğu nimetlerle "övülmüştür." Musa kavmine hatırlatarak ve öğüt vererek sözüne devam etmektedir.

"Size, sizden önceki Nuh, Ad, Semud ve onlardan öncekilerin haberi gelmedi mi? ki, onların sayılarını yalnız Allah bilir."

"Rasulleri onlara" sadece Allah'a ibadet, O'na ve Rasûlüne itaat etmeleri için, getirdiği dinin hak, çağırdığı şeyin doğru olduğuna işaret eden "pek çok deliller getirmişti."

"Onlar ellerini" Rasûllerine kızarak veya susmalarını işaret ederek "ağızlarına götürdüler" ve şöyle dediler: "Biz sizinle gönderilen mesajı tanımadık."

Yani sizin getirdiğiniz İslâm dinini ve ona davetinizi tanımadık.

"Biz, bizi çağırdığınız şeye karşı derin bir kuşku içindeyiz."

Yani insanın kararsız ve belirsizlik halinde olduğu gibi şüpheye düşüren büyük bir tereddüt içindeyiz. Konu bu şekilde devam etmekte ve "Elçiler düşmanlarına karşı Allah'tan fetih istediler ve her inatçı zorba perişan oldu."

Ayetiyle son bulmaktadır.

SONUÇ

1- Nankörlük etmemek ve şükretmek için Allah'ın nimetlerini hatırlamak farzdır.

2- Nimetine şükredene, Allah nimetini artıracağını vaadetmiştir.

3- Nimete nankörlük etmek, nimetlerin yok olmasına neden olur.

4- Allah yarattığı şeylere muhtaç değildir. Eğer insanlar şükrederse, kendileri için şükretmiş, eğer nankörlük ederlerse, kendileri için nankörlük etmiş olurlar.

5- Geçmiş ümmetlerin hal ve hikayelerini anlatmakta ibret alma bakımından büyük faydalar vardır.

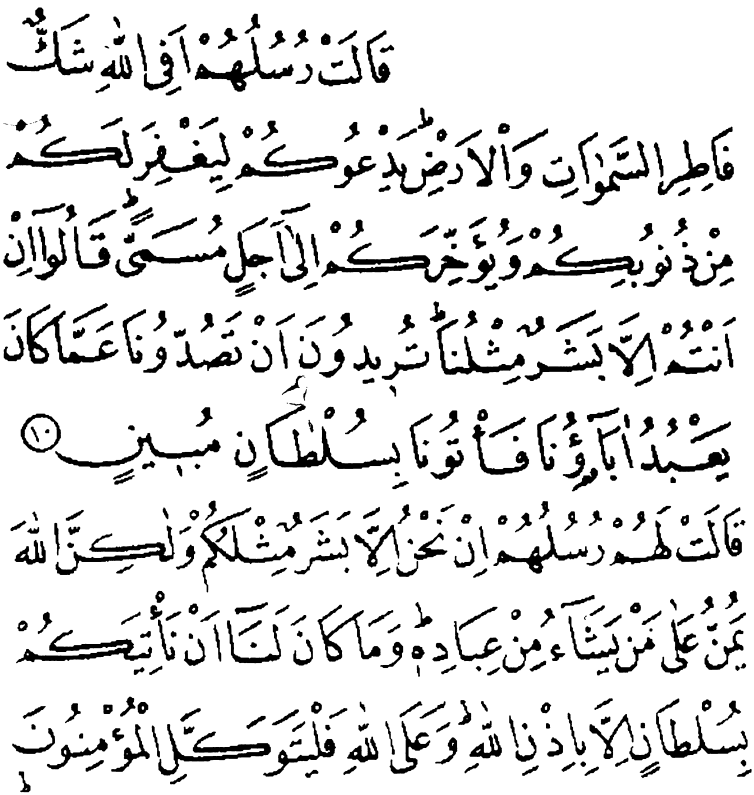
قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ
فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ
مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى قَالُوا إِنْ
أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ
يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿١٠﴾
قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ
يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ
بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

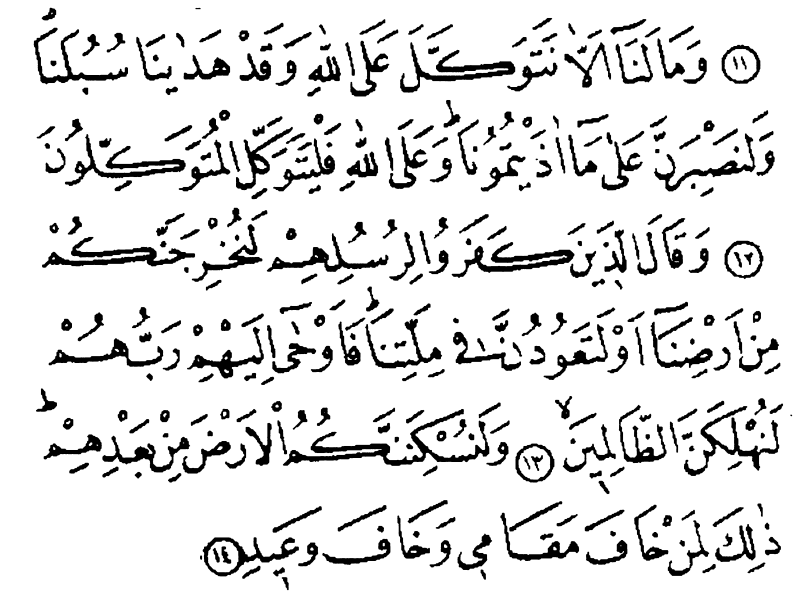

10- Elçileri: "Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe (edilir) mi? (O), sizin günahlarınızdan bir kısmını bağışlamak ve sizi belirtilmiş bir süreye kadar ertelemek için sizi davet ediyor." dediler. Onlar, "siz de bizim gibi bir insandan başka bir şey değilsiniz. Bizi, atalarımızın taptığından çevirmek istiyorsunuz. O halde bize açık bir delil getirin!" dediler.

11- Elçileri onlara dediler ki: "Evet biz de sizin gibi insanlardan başka bir şey değiliz. Fakat Allah, kullarından dilediğine lutfeder. Allah'ın izni olmadan biz size delil getiremeyiz. İnananlar Allah'a dayansınlar."

12- "Bize yollarımızı göstermişken neden biz Allah'a dayanmayalım? Sizin bize yaptığınız eziyetlere katlanacağız. Tevekkül edenler, Allah'a dayansınlar."

13- İnkar edenler, elçilerine dediler ki: "Ya sizi mutlaka yurdunuzdan çıkarırız, ya da bizim dinimize dönersiniz!" Rableri de onlara şöyle vahyetti: "Zalimleri mutlaka helak edeceğiz."

14- Ve onların ardından sizi o yere yerleştireceğiz. Bu, makamımdan korkan ve tehdidimden korkan için (verdiğim söz)dür.

SÖZLÜK

اَفِى اللّٰهِ شَكٌّ Allah hakkında mı şüphe? Allah hakkında şüphede misiniz, yani onun varlığı ve birliği konusunda şüphe yoktur. Buradaki soru, gerçeği bilmeleri gerekirken bilmemelerini yadırgayan inkarı istifhamdır.

اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى Belirli zamana kadar. Ölüm anına kadar.

بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ Açık delil ile.. Doğru konuştuğunuzu gösteren açık bir delil getirin.

يَمُنُّ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ Dilediğine nimet verir. Allah dilediğine Peygamberlikle ihsanda bulunur.

وَ قَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا Ve muhakkak ki yollarımıza hidayet ettik. Bize kendimizi tanımamızı temin eden yollarımızı gösterdi.

لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ اَرْضِنَا Sizi mutlaka topraklarımızdan çıkaracağız veya bizim dinimize döneceksiniz.

لِمَنْ خَافَ مَقَامِى Makamımdan korkan için o. Kıyamet günü hesap için benim huzurumda durmaktan korkan kimse için.

AÇIKLAMA

Âyetlerin akışı Hz. Musa (a.s)'nın kavmine hatırlattığı hükümlerle devam etmektedir. "Sizden önceki Nuh kavimlerinin haberi size gelmedi mi? Onların elçileri onlara dedi ki: "Allah konusunda şüphede misiniz?"

Allah'ın tek olduğunda nasıl şüphe olur? O, yerin ve göğün yaratanıdır. Öyleyse tek başına yeri ve gökleri yaratana ibadette nasıl ortak düşünülebilir? Çünkü O, kendinden başka ilah olmayandır.

"Allah sizi günahlarınızdan bir kısmını bağışlamak ve sizin için takdir edilmiş olan ecelinizle ölmeniz için azabınızı "belirli bir vakte kadar geciktirmek için sizi şirkten uzak salih amele ve imana çağırıyor."

Burada söz konusu olan günah, insanla Rabbi arasında olan büyük ve küçük günahlardır. İnsanlara yapılana gelince, onları sahiplerine iletin, sizin için affedilsinler.

"Kafir topluluklar elçilerine dediler ki siz de bizim gibi beşersiniz. Siz bizi atalarımızın" ilah olduklarını iddia ettikleri ve "taptıkları putlardan çevirmek istiyorsunuz."

"O halde bize açık bir delil getirin."

Yani sizin, Allah'ın Rasûlü olduğunuzu gösteren açık bir delil getirin. Rasûller de, Allah'ın onlardan verdiği haberi söyleyerek onlara cevap verdiler.

"Rasûlleri onlara dedi ki: "Biz de sizin gibi yalnızca beşeriz."

Bu nedenle sizin güç yetiremediğiniz şeye biz de güç yetiremeyiz.

"Ancak Allah dilediğine nübüvvetle ihsanda bulunur."

Bize nübüvveti (peygamberliği) ihsan etti. Biz, sizin ve bizim Rabbimiz olan Allah'ın, sizi kendimizden değil de, size emretmemizi ve haber vermemizi emretmesiyle size emrettiğimiz ve davet ettiğimiz gibi, haber vermemizi emretmesiyle size haber veririz.

"Allah'ın izni olmadan size bir delil getiremeyiz."

Çünkü O, sınır çizilemeyen irade ve hiç bir şeyin aciz bırakamayacağı kudret sahibidir. Bu sebeple biz sadece ona tevekkül ettik.

"Mü'minler de ona tevekkül etsinler."

Çünkü Allah, onları ilgilendiren her işte onlara yeter. Sonra elçiler kavimlerine şöyle dediler: Bize kendisini tanımamızı ve kudretini bilmemizi temin eden "yollarımızı göstermişken neden Allah'a dayanmayalım?"

Hangi şey bizi, Allah'a tevekkül etmekten uzaklaştırır. O kuvvet sahibidir ve gâliptir.

"Sizin bize yaptığınız eziyetlere katlanacağız."

Yani dilinizle, elinizle bize yaptığınız eziyetlere, Allah bizim için sizden intikam alıncaya kadar, sabredeceğiz..

"Tevekkül edenler Allah'a dayansınlar."

Çünkü O, işi sağlam tutan ve ona dayanarak işini kendisine havale eden her kişi için kefildir.

"İnanmayanlar, Rasûllerine şöyle dediler: "Ya sizi memleketimizden çıkaracağız yahut bizim dinimize döneceksiniz."

Bu, geçmiş kafir toplulukların Rasûllerine söylediği şeyi Allah'ın haber vermesidir. Kafirler, memleketlerinden uzaklaştırmak ve sürmekle tehdit ederek, onların dininden dönen ve başka ilaha ibadet edenlere bu sözü söylediler.

"Allah onlara vahyetti ki: "Biz elbette zalimleri yok edecek ve sizi, onlardan sonra o yere oturtacağız."

Allah zalimleri helak edeceğiz dedi de onları helak edeceğiz demedi. Bu

ifadeyle Allah, helak sebebine işaret etmektedir. Buradaki helak sebebi, fesad çıkarma ve şirk olan zulümdür.

Bu, mü'minleri kurtarışımız ve zalimleri ceza olarak helak edişimizdir. Kıyamette "makamımdan" huzurumda durmaktan "korkanlar için "Rasûllerimin diliyle bir müjdedir. Beni inkar eden ve bana ibadette ortak koşanlara, küfründen dolayı bana tevbe etmeden ölenlere gelince vaadettiğim bir azap ve tehditmidir."

SONUÇ

1- Allah'ın varlığı, ilmi, kudreti, hikmeti ve sadece ona ibadetin gerektiği hakkında şüphede bulunmak küfürdür.

2- Âyetler; kafirlerin, Allah Rasûllerine neyle karşılık verdiklerini, Rasûllerin de onlara neyle cevap verdiğini açıklamaktadır.

3- Tevekkülün Allah'a yapılması farzdır ve başkasına tevekkül etmek şirktir. Çünkü her işte kullarına yeten yalnızca Yüce Allah'tır.

4- Allah yolunda eziyete katlanmak gerekir. Zalimlerin zulmüne karşı mücadele ederken Allah'tan yardım istemek de farzdır.

5- Zulmün sonu perişanlık ve yokluktur. Zaman uzasa bile bu değişmez.

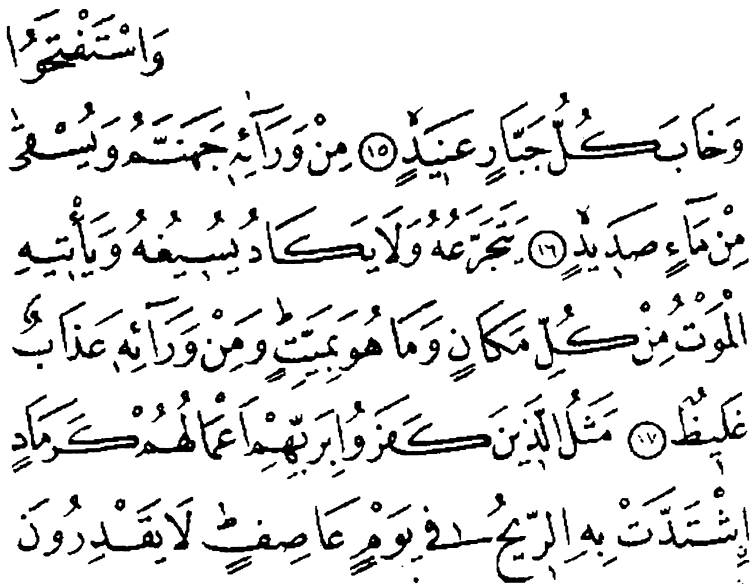

مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٨﴾
أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ إِنْ يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿٢٠﴾

15- (Elçiler düşmanlarına karşı Allah'tan) yardım istediler ve her inatçı zorba perişan oldu.

16- Ardından da kendisine irin (gibi) bir suyun içirileceği cehennem vardır.

17- O suyu yutmaya çalışır, fakat boğazından geçiremez ve her yandan ona ölüm geldiği halde yine ölemez. Bunun ardından da dehşetli bir azab!

18- Rablerine karşı nankörlük edenlerin iyi işleri tıpkı fırtınalı bir günde rüzgarın savurduğu küle benzer. Kazandıklarından hiç bir şeyi ele geçiremezler. (Çünkü yaptıkları işler, rüzgarın savurduğu kül gibi hakikat karşısında savrulup gitmiştir, kendisine sevaptan eser kalmamıştır). İşte derin sapıklık budur.

19- Allah'ın gökleri ve yeri hak (ve hikmet)le yarattığını görmedin mi? Dilerse sizi götürür ve yepyeni bir halk getirir.

20- Bu, Allah'a güç değildir.

SÖZLÜK

وَ اسْتَفْتَحُوا	Ve fetih istediler. Zalim topluluğa karşı Allah'tan yardım istediler.
وَ خَابَ	Ve yok oldu.
كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ	Her inatçı zalim
مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ	İrinli sudan.
يَتَجَرَّعُهُ وَ لَا يَكَادُ يُسِيغُهُ	Acı olduğu için ardarda yutmakta fakat suyu boğazından aşağı geçirememektedir.
وَ يَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ	Ve ölüm ona her yerden gelir. Onu kuşatan azabın şiddetinden dolayı her taraftan ölüm gelmekte neticede ölümün bütün

sebepleri mevcut olmasına rağmen ölmemektedir.

أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ — Onların sıla-i rahim, anne-babaya iyilik ve misafire ikram vb. iyi amelleri ve putlara ibadet, adak, yemin ve onun etrafında ibadet için kalışları, kül gibidir.

لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ — Kazandıklarından hiç bir şeye güç yetiremezler. Kazandıkları hiç bir sevabı, az da olsa şirkle batıl olduğundan ele geçiremezler.

وَ مَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ — Ve Allah'a bu, güç değildir.

AÇIKLAMA

Bu bölüm, Hz. Musa'nın, İsrailoğulları'na geçmiş kavimlerin haberlerini anlattığı konuşmasının sonudur. Yüce Allah, bu âyetlerde şöyle buyurmaktadır:

"Onlar Allah'tan yardım istediler ve her inatçı zorba helak oldu."

Yani elçiler Allah'tan düşmanlarına karşı kendilerine yardım etmesini istediler, Allah da onlara cevap olarak "Her inatçı zorba helak oldu." buyurdu. "Ardından da cehennem" onu beklemektedir. Helak olduktan sonra oraya girecek ve susayacak; su isteyecek; zebaniler tarafından ona su yerine "irin olan su içirilecektir." Ki, bu irin, cehennem halkının irinidir. Acılığı sebebiyle "ardarda o suyu yutacak, fakat susuzluktan yanan içine, acılığı ve sıcaklığı sebebiyle, o irin suyu içine indiremeyecektir.

"Ölüm ona her tarafından gelir fakat o ölmez."

Yani bu inatçı zorba cehennemdeyken susuzluk onu öldürecekken, irin olan su ona içirilir. Ölüm sebepleri mevcut olduğundan her taraftan ona ölüm gelir. Çünkü azap her tarafından onu kuşatmaktadır. Yine de o ölmemektedir. Çünkü Allah bunu dilememiştir. Allah (c.c) şöyle buyurmaktadır:

"Orada ne ölür ne yaşar." "Allah onlar hakkında hüküm verir ve onlar ölürler ve onlardan cehennem azabı hafifletilmez."

O, bu azap içinde bulunurken bu azaptan başka, güç yetirilemeyecek "dehşetli bir azap daha vardır."

"Rablerine karşı nankörlük edenlerin amellerinin misali, fırtınalı bir günde rüzgarın savurduğu kül gibidir." Onlar dünyada yapmış oldukları amellerden hiç bir sevap elde edemezler. Bu, onların hayır ve iyilik gibi salih amelleri, şirk ve küfür gibi batıl amelleri gibidir ki hepsi de kaybolup gider. Allah'tan başkasına ibadet gibi şirk olduğundan şirk ile yapılan ameller hiç bir

fayda vermez. Her şey rüzgarın taşıdığı ve götürdüğü külün gidişiyle gider.

"İşte bu derin bir sapıklıktır."

Bu misalin işaret ettiği şey, şirke giren kimsenin apaçık bir sapıklıkta olduğudur. Amellerinin hiç birinin kendisine faydası olmadan, gitmekte ve o kişi de zarar edenlerden olmaktadır.

"Allah'ın gökleri ve yeri hak (ve hikmet)le yarattığını görmedin mi?"

Ey Rasûl, Allah'ın yeri ve gökleri, kendisini hatırlasın ve şükretsin diye insan için yarattığını görmedin mi? İnsan Rabbini inkar edip, O'na kullukta başkalarını ortak koşarsa, Allah yukarda geçtiği gibi ona acıklı bir azapla azap eder.

Çünkü Allah yeri ve gökleri boşuna yaratmamış, aksine onları ve içlerinde bulunan varlıkları, orada anılması ve şükredilmesi için yaratmıştır. Dolayısıyla zikr ve şükrü kim terkederse, Allah ona azabın en çetiniyle, süreklisiyle ve kalıcısıyla azab eder. Allah buyuruyor ki: Ey O'na ortak koşan, itaatine isyan edenler "Allah dileseydi sizi yok eder" sizin dışınızda O'na ibadet edecek ve bir olduğunu kabul edecek "yepyeni bir halk getirir." "Bu, Allah'a güç değildir." Çünkü Allah her şeye kâdirdir.

SONUÇ

1- Allah, "Rableri onlara elbette biz zalimleri helak edeceğiz diye vahyetti" âyetinde Rasûlüne verdiği vaadi yerine getirmiştir.

2- Şirk, küfr ve zulm sahiplerinin tamamı hüsrana uğrayacak ve arzularına ulaşamayacaklardır.

3- Kıyamet günü olacak azap çok büyük ve çok çetindir.

4- Kafir ve müşriklerin amelleri batıl ve boşunadır. Çünkü onlar yaptıkları amellerden en ufak bir şekilde faydalanamayacaklardır.

5- Kafir, zalim ve müşriklere azab edilecektir. Çünkü, onlar Allah'ı anmıyor ve şükretmiyorlar. Oysa şükür ve zikir, yaratılışın gayesidir. Bu sebeple onlar dünya hayatında boşuna oyalanınca, ebedi azabı hak etmişlerdir.

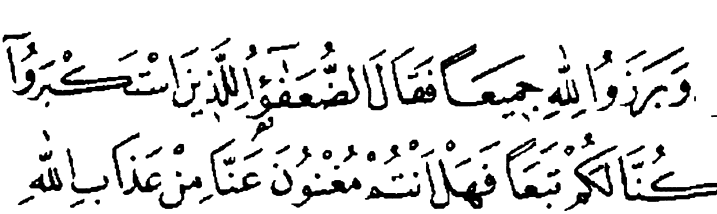

مِنْ شَيْءٍ ۖ قَالُوا لَوْ هَدَانَا اللَّهُ لَهَدَيْنَاكُمْ ۖ سَوَاءٌ عَلَيْنَا
أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ الشَّيْطَانُ
لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ
فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ
فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ ۖ مَا أَنَا
بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا
أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ ۗ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾
وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۖ تَحِيَّتُهُمْ
فِيهَا سَلَامٌ ﴿٢٣﴾

21- Hepsi Allah'ın huzurunda göründüler. Zayıflar büyüklük taslayanlara: "Biz size tabi idik. Şimdi siz, bizden Allah'ın azabından bir şey sorabilir misiniz?" dediler. (Büyüklük taslayanlar kendilerini mazur göstermek için ne yapalım) dediler: "Allah bize yol gösterseydi, biz de size yol gösterirdik. Artık biz sızlansak da sabretsek de birdir, kaçıp sığınacak bir yerimiz yoktur."

22- İş bitirildikten sonra şeytan (onlara) şöyle dedi: "Allah size gerçek vaadetti, ben de size vaadettim ama ben sözümden

caydım! Benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Sadece sizi (küfür ve isyana) davet ettim. Siz de benim davetime koştunuz. O halde beni kınamayın, kendi kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim, ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Ben, önceden beni (Allah'a) ortak koşmanızı da tanımamıştım zaten: Doğrusu zalimler için acı bir azab vardır."

23- İnanıp iyi işler yapanlar da Rablerinin izniyle sürekli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere konuldular. Onların orada dirlik temennileri "selam"dır.

SÖZLÜK

وَ بَرَزُوا لِلّٰهِ جَمِيعًا — Ve hepisi Allah için göründüler. Bütün mahlukat Allah'ın huzurunda göründüler. Bu hadise kıyamet günü olacaktır.

اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا — Muhakkak ki biz sizlere tabi idik. İnandığınız ve yaptığınız işlerde biz size tabiydik.

فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا — Acaba bize bir fayda verebilir misiniz? Bizden azabın bir kısmını savabilir misiniz?

مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ — Bizim için kaçıp sığınacak bir yerimiz de yok.

لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ — İş bitirilince, hüküm verildiğinde... Cennet halkını cennete, cehennem halkını da cehenneme sokarak iş bitirilince.

مَا اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ — Ben sizi içinde bulunduğunuz azab ve sıkıntıdan kurtaramam.

تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ — Onun altından nehirler akar. Onun saraylarının ve ağaçlarının altından dört çeşit nehir akar: Bunlar, su, süt, cennet içkisi ve baldır.

AÇIKLAMA

Bu ayetlerde süratli bir şekilde kıyametteki durum, cehennemliklerin cehenneme, cennetliklerin cennete yerleşmeleri arzediliyor; vahy, tevhid ve ahiretteki diriliş reddedilemeyecek delillerle ortaya konuyor. Allah buyuruyor ki: "Onlar Allah'a topluca göründüler."

Yani bütün beşeriyet mü'miniyle, kafiriyle, iyisiyle ve kötüsüyle hepisi kabirlerinden çıkmıştır.

"Zayıflar, tâbi olanlar, büyüklenenlere," reislere ve insanları ellerindeki güç ve otoriteyle yönlendirenlere, "biz inançlarınızda ve dininizde size tabi

olmuştuk. Allah'ın azabından hiç bir şeyi bizden savabilir misiniz?" derler.

Yani onlar sizin için, size uymamız sebebiyle bizden bir kısım hükümleri kaldırmanız mümkün mü? derler. Onlar da, Allah'ın onlar hakkında verdiği haberle onlara cevap verirler.

"Onlar derler ki, Allah bize hidayet etseydi, biz de size hidayet ederdik."(1) Şimdi hidayetin Allah'ın elinde olduğunu itiraf edin ve kabul edin. Biz kendimiz sapıttık, sizi de saptırdık. Artık biz bugün sızlansak da sabretsek de bizim için birdir. Kaçıp sığınacak, azabtan çıkıp kaçacak bir yerimiz yoktur. Cennetlikler cennete, cehennemlikler cehenneme girdikten ve işi bitirildikten sonra, İblis burada onlara, Allah'ın haber verdiği şu ifadelerle hitapda bulunur: "Allah size gerçek bir vaadde bulunmuştu." Şöyle ki: Kim ki, iman eder şirk ve isyandan kaçarak salih amel işlerse Allah onu cennete sokacağını ve ona ikramda bulunacağını, kim de inkar eder şirk ve isyan ederse onu da cehenneme sokup cehennemde aşağılık bir azabla azab edeceğini vaadetmişti.

Ben size Allah'ın müjde ve tehdidi gerçek ve olacak değildir diye vaadde bulunmuş, size verdiğim vaad sözümden caymıştım. Ben bu konuda size yalan söylüyor ve sizi kandırıyordum. Benim sizin üzerinizde bir gücüm yoktu, yani sizi bana uymaya zorlayacağım ne maddi ne de sizi davetimi kabul etmeye mecbur bırakacağım harikulade manevi bir gücüm yoktu. Fakat ben sizi davet ettim, siz de hemen benim davetimi kabul ettiniz. Öyleyse beni kınamayın, kendinizi kınayın. Ben size yardımda bulunarak ve sizi azaptan kurtararak sizin imdadınıza koşamam, siz de benim imdadıma koşamazsınız. Zaten ben, sizin beni önceden ortak koşmanızı da inkar etmiştim. Çünkü Allah'tan başkasına ibadet eden herkes gerçekte şeytana ibadet etmiştir. Zira onun ibâdet etmesinin sebebi şeytanın ona yaptığı işi güzel göstermesi ve onu dâvet etmesidir. Doğrusu zalimler ve müşrikler için acı verici bir azap vardır.

İnananlar, Allah'ı, Rasûlünü ve getirdiği dini tasdik edenler ve salih amel işleyenler, saraylarının ve ağaçlarının altından su, süt, bal ve içilecek ırmaklar akan cennetlere konulacaklardır. Orada ebediyyen kalmak, bir daha çıkmamak üzere Rablerinin izniyle gireceklerdir. Onların oraya girmelerine ve orada kalmalarına izin veren Rableridir. Onların orada selamları 'esselamu aleyküm'dür. Onları Rableri ve melekler selamlar, onlarda birbirlerini "selam-

(1) Eğer Allah bizi imana iletseydi, biz de sizi iletirdik, veya Allah bizi cennetin yoluna iletseydi biz de size iletirdik.

la" selamlarlar. Bu kelime her türlü bela ve musibetlerden emin olma duasıdır ve ebedi hayatı istemek de selamın manasının içindedir..

SONUÇ

1- Körü körüne başkalarına tabi olup onları taklit etmek Allah katında mazeret sayılmaz.

2- Şeytan, Allah'tan başka ilah edinilenlerdendir. Ayrıca şeytan, Allah'tan başkasına ibadete çağırıyor ve onu insanlara güzel gösteriyor.

3- Olmamış olan bir şeyin nasıl olacağını Allah bilir. Çünkü âyetlerde henüz olmamış olaydan bahsedilmiştir. Fakat bu olay, Allah'ın ilminde olmuş gibidir. Nitekim o ilerde âyetlerde geçtiği gibi olacak ve ondan bir harf bile değişmeyecektir.

4- Zalimlere elim bir azap vaad edilmiştir.

5- İşin aslı; cennete girmek Allah'ın rızası ve rahmeti iledir. Yapılan ameller ise, sadece bir sebeptir.

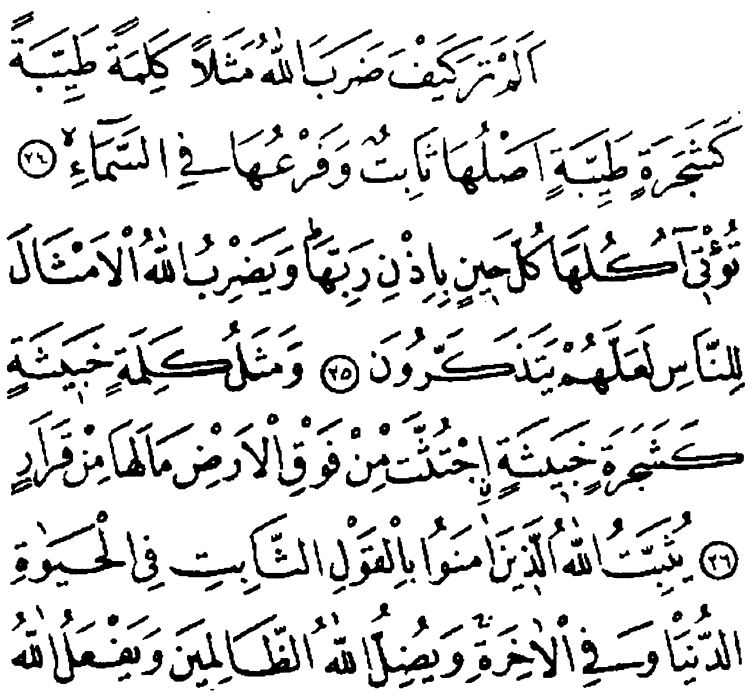

مَا يَشَآءُ ﴿٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ بَدَّلُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا۟
قَوْمَهُمْ دَارَ ٱلْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ وَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ
﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِهِۦ ۗ قُلْ تَمَتَّعُوا۟
فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٣٠﴾

24- Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı. Güzel söz, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir.

25- (O ağaç) Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. Allah öğüt almaları için insanlara böyle benzetmeler yapar.

26- Kötü sözün durumu da gövdesi yerin üstünde koparılmış, sabit olmayan kötü bir ağaca benzer.

27- Allah, inananları, dünya hayatında da, ahirette de sağlam sözle tesbit eder, Allah zalimleri de saptırır ve Allah dilediğini yapar.

28- Baksana şunlara, Allah'ın nimetini nankörlüğe çevirdiler, (onun nimetine şükredecekleri yerde nankörlük edip inkara saptılar) kavimlerini de helak yurduna kondurdular.

29- Yaslanacakları cehenneme götürdüler. Ne kötü duraktır o!

30- Allah'ın yolundan şaşırtmak için O'na eşler koştular, De ki: "(Şimdilik) eğlenin, gideceğiniz yer ateştir."

SÖZLÜK

كَلِمَةً طَيِّبَةً	Güzel söz. Bu söz, 'lailahe illallah Muhammedürrasûlüllah'tır.
كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ	Güzel ağaç. Bu ağaç hurma ağacıdır.
كَلِمَةً خَبِيثَةً	Kötü söz. Ki, bu inkar sözüdür.
كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ	Kötü ağaç gibidir.
اُجْتُثَّتْ	Gövdesi sökülmüş, koparılmış.

بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ Sağlam söz ile. Bu söz, 'lailahe illallah'tır.

وَ فِى الْآخِرَةِ Ve ahirette. Kabirde, dolayısıyla melekler ona Rabbini dinini ve peygamberini sorarken onların sorduğu sorulara cevap verir.

بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ كُفْرًا Allah'ın nimetini değiştirdiler. Yani tevhid ve İslâmı inkar ettiler ve şirkle değiştirdiler.

دَارُ الْبَوَارِ Helak yurdu. Yani cehennem.

وَ جَعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا Allah'a eşler koştular.

AÇIKLAMA

Âyetler tevhid, yeniden dirilme ve cezayı izaha devam ediyorlar. Yüce Allah şöyle buyuruyor: Ey Rasul "görmedin mi, bilmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı? Güzel söz"(1) mü'minin söyleyeceği lailahe illallah' kelimesi; "kökü (yerde)(2) sabit, dalları gökte yükselen güzel bir ağaç gibidir. O ağaç Rabbinin izniyle" kudreti ve emri altına almasıyla her zaman sabah akşam yaş ve kuru olarak "yemişini verir."

Şu halde 'lailahe illallah Muhammedun Rasûlüllah' kelimesi, kul için her vakit salih amel meyvesi verir. Bu kelime, kişinin kalbinde ve ondan doğan salih amel arasında Allah'ın huzuruna yükselir.

"Allah öğüt almaları için insanlara böyle benzetmeler yapar."

Yani bu âyetlerde kafir ve mü'min için misal getirdiği gibi öğüt alırlar diye inanan ve inanmayan insanlar için de misaller getirir. Ki belki onlar öğüt ve ders alırlar da inanıp salih amel işler ve böylece Allah'ın azabından kurtulurlar. "Kötü sözün" kafirin kalbindeki inkar kelimesinin "durumu da gövdesi yerden koparılmış sabit olmayan "ve ancak acı, kötü lezzetli ve bereketsiz meyve veren "kötü ağaç" kendisinde odun olma dışında fayda olmayan, bir ağaç "gibidir."

Allah inananları dünya hayatında da ahirette de doğru söz olan kelimeyi

---

(1) Güzel söz 'lailahe illallah' kelimesidir. Güzel ağaç da mü'mindir. Burada örnek verilen ağaç hurma ağacıdır. Rasûlüllah: "Ağaçlardan bir kısmı vardır ki, yaprağı dökülmez. İşte o, mü'minin benzeridir. O ağaç hangisidir bana haber verin?" buyurmuş, sonra da "hurma" demişlerdir..." Mü'minin hali hurma gibidir. Eğer sen onunla beraber olursan, onunla beraber otururbut ve istişare edersen, her şeyinden faydalanılan hurma gibi sana faydası dokunur" buyurulmuştur.

şehadet istikameti üzere tutar.

Bu vaad, Allah'ın sadık mü'min kullarına her ne kadar fitne ve bela olsa da ölünceye kadar onları iman üzere sabit kılacağını vaad etmesidir. Ahirette onları iman ve İslâm üzere sabit kılması, ahiret yurdunun başlangıcı olan kabirde iki melek onlara Rabbini, dinini ve nebisini sorarken olacaktır.(1) Şu halde Allah onları sağlam sözle, ki bu imandır, bunun aslı da 'la ilahe illallah Muhammedurrasûlüllah'tır ve salih amel demek olan İslâm'la sabit kılmaktadır.

"Allah" mü'minlere hidayet vermesine karşılık "zalimleride saptırır." Yani onları kendi tercihlerinde serbest bırakır. Zorla imana getirmez. Onları sağlam söze muvaffak kılmaz, dolayısıyla onlar küfr üzere ölürler, helak olurlar ve hüsrana uğrarlar. Bunun sebebi onların şirkte ısrar etmeleri, şirke davet etmeleri, inandıkları için mü'minlere zulüm ve işkence yapmalarıdır.

"Allah dilediğini yapar."

Bu, Allah'ın hür iradesini ortaya koymaktadır. Bu sebeple Allah dilediği kimseyi iman üzre sabit kılar, dilediği kimseyi de kendi yaptıklarından dolayı saptırır. O'na itiraz ve inkar söz konusu olamaz: Çünkü Allah, hiç kimseyi zorla imana veya küfre saptırmaz. Herkes kendi iradesiyle dinini seçer. Dolayısıyla Allah'ı hidayet vermesinde ve saptırmasında asla zorlama olmaz. .

"Ey Rasûl görmedin mi?" senin bilgine ulaşmadı mı? Allah'ın nimeti, Rasûlüllah'ın getirdiği, içinde hidayet ve hayır olan İslâm'ı değiştirdiler. Allah'ın Rasûlünü ve getirdiklerini yalanladılar, küfre razı oldular. Bununla da küfre teşvik ettikleri ve yalanlamaya cesaretlendirdikleri kavimlerini helak yurduna kondurdular. Yani dünyada savaş alanlarında öldürttüler, ahirette de ebedi cehenneme girmelerine sebep oldular. Dolayısıyla Bedir'de helak olan cehenneme kâfir olarak gitti. Daru'l-bevar: Alev ve hararetiyle insanların yanacağı cehennemdir. "Orası" kavimlerini yerleştirdikleri "ne kötü duraktır." "Allah'ın yolundan şaşırtmak için ona eşler koştular." Yani Allah'ın nimetini küfürle değiştirenler ki, bunlar Mekke kafirleridir. Allah'a ibadet edecekleri ortaklar koştular. Bu ortakları Lat, Uzza, Hubel, Menat isimli batıl ilahlarıydı. Bunları ortak yaptılar ve başkalarını Allah'ın rızasına ve yüce komşuluğuna ulaştıracak İslâm'dan saptırmak için onlara ibadete çağırdılar.

---

(1) Nesai'nin, Bera'dan rivayetine göre; "Allah iman edenleri dünya hayatında da ahirette de iman ve İslâmla istikamette tutar." âyeti kabir azabı hakkında inmiştir. Denilir ki: Ölüye "Rabbin kim?" denir "Allah" der, "dinin nedir?" denir, "Mu-hammed (s.a.v.)'in dinidir" der.

"De ki: İçinde bulunduğunuz dünyanın malıyla" faydalanın. Şüphesiz gideceğiniz yer, "işinizin sonu cehennemdir." Şöyle ki: Eğer ölünceye kadar şirk ve isyanda ısrar ederseniz, öldükten sonra cehenneme gideceksiniz.

SONUÇ

1- Manaların zihinde anlaşılması için misal vermek güzel bir eğitim tarzıdır.

2- Âyette imanla küfr, tevhid kelimesiyle küfr kelimesi ve bunlardan herbirinin meydana getireceği hayır ve şer arasında mukayese yapılıyor.

3- Allah, mü'minlere, iman üzere ölebilmeleri için, onları iman üzere sabit kılacağını ve kabir azabından, münker ve nekirin sorularına cevap vermekte de yardım edeceğini vaad etmiştir.

4- Âyeti kerimede "faydalanın" diye yüce Allah'ın kafirlere hitap etmesi, emir ve mubahlık için değildir. Kafirleri tehdit ve korkutmak içindir.

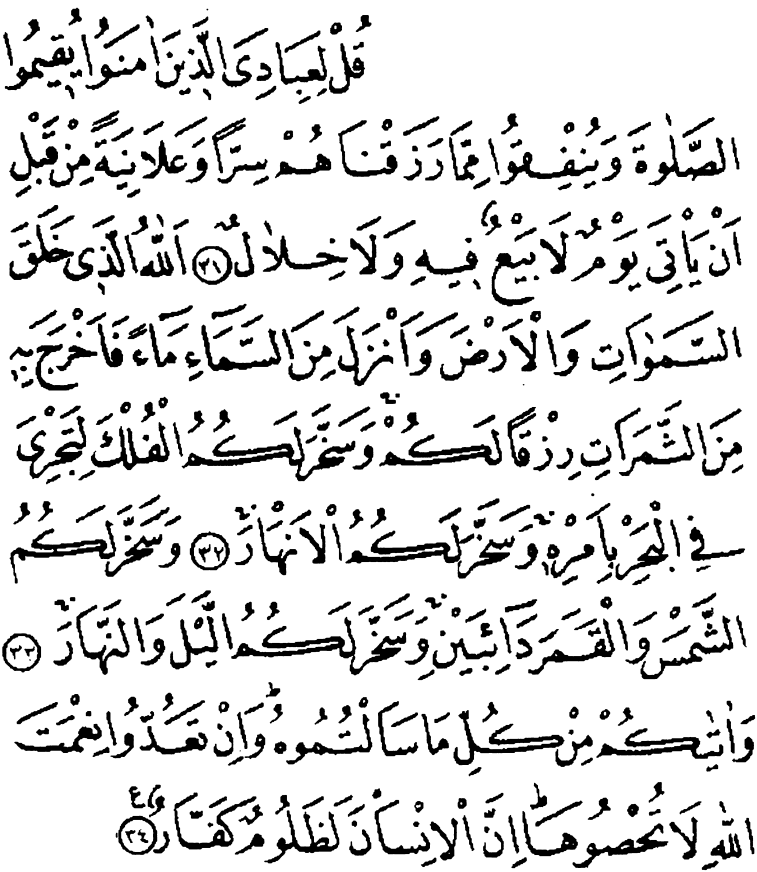
قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا
الصَّلَاةَ وَيُنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِّن قَبْلِ
أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ ﴿٣١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ
مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ
فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٣﴾
وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ
اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾

31- İnanan kullarıma söyle: Namazı kılsınlar, ne alışverişin ne de dostluğun olmadığı bir gün gelmeden önce, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık hayır etsinler.

32- Allah O'dur ki, gökleri ve yeri yarattı, gökten su indirdi ve onunla size rızık olarak çeşitli meyvalar çıkardı. Buyruğuyla denizde akıp gitmesi için gemileri emrinize verdi, ırmakları emrinize verdi.

33- Sürekli olarak (seyir ve aydınlatma) görevlerini yapan güneşi ve ayı emrinize verdi, geceyi ve gündüzü de emrinize verdi.

34- Ve kendisinden istediğiniz herşeyden size bir parça verdi. Eğer Allah'ın nimetini saymak isteseniz, sayamazsınız! Doğrusu insan çok haksızlık edendir, çok nankördür!

SÖZLÜK

لاَ بَيْعٌ فِيهِ وَ لاَ خِلاَلٌ Onda alış veriş yoktur ve dostluk yoktur. Ne ticaretin ve ne de dostluğun olmadığı gün. Bu gün kıyamet günüdür. O gün ne ticaret, ne fidye ve ne de dostluk fayda vermeyecektir.

اَلْفُلْكَ Gemileri. Fulk kelimesi birden çoğula da işaret eder. Hem erkek hem de dişiler için kullanılır.

دَائِبِينَ Dönücü olan ve seyir halinde olan. Kendi yörüngesinde hayatın sonuna kadar gevşemeden akıp gider.

لَظَلُومٌ كَفَّارٌ Mutlaka zulmedici nankördür. Başkasına ve kendine çok zulmeden, büyük kafirdir. Bu durum, inanmayıp hidayete ermediğinde söz konusudur. Eğer inanır ve hidayete ererse bu vasıf ondan alınır.

AÇIKLAMA

Allah, Rasûlüne Allah'ın nimetini küfürle değiştiren kimselere: "Onlara de ki, faydalanın, sizin varacağınız yer cehennemdir." diye emrettikten sonra, aynı şekilde Rasûlüne, mü'minlere namaz kılmalarını ve Allah'ın kafirlere vaad ettiği cehennem azabından kurtulmaları için mallarından gizli ve aşikar infakta bulunmalarını söylemesini emrediyor. Yüce Allah buyuruyor ki:

"İman eden kullarıma söyle namaz kılsınlar,"(1) yani namazı farz kılındığı şekilde eda etsinler, rükûsunu ve secdesini tamamlasınlar, namazları vaktinde, cemaatle, temiz olarak ve kıbleye dönerek kılsınlar ki, onların nefislerini ve ruhlarını temizlesin.

Ve "alışveriş ve dostluğun olmadığı gün gelmeden önce gizli ve açıktan her zaman yardımda bulunsunlar."(2)

O gün ticaret yok ki, kişi ticaret şeklinde fidye vererek kendini kurtarabilsin; kendisine fayda verecek dostluk yoktur ve şefaat yalnızca Allah'ın izin vermesiyledir.

"O Allah'tır ki yeri ve gökleri yarattı, gökten yağmur suyunu indirdi, onunla size rızık olarak çeşitli meyvalar çıkardı."

"Siz o rızıkla yaşar ve hayatınızı sürdürürsünüz," buyruğuyla denizde akması için gemileri emrinize verdi. İçmeniz, bağ ve bahçelerinizi sulamanız için tatlı sular akıtan "nehirleri emrinize verdi." Sürekli olarak görevlerini yapan, eksenlerinde asla yorulmayan, güneş ışığı, sıcaklığı ve ayın ışığına bağlı olan menfaatleriniz için yörüngelerinde dolanan ayı ve güneşi emrinize verdi. Dinlenmeniz için geceyi, çalışıp rızık kazanmanız için de gündüzü emrinize verdi. Ve hayatınızın devamı için kendisinden istediğiniz her şeyden verdi. İşte bunları yapan, isteyerek veya korkarak kendisine ibadet edilmeyi hak eden Allah'tır. Bu, sadece kendisine ibadet edip ortak koşmamayı hak eden, taptığınız ve çağırdığınız zaman sizi küfr, zulüm şer ve fesada sevkeden putlar olmayan Allah'tır.

"Allah'ın nimetini saymaya kalkarsanız, sayamazsınız!" Allah verdiği nimetlerden bir kısmını saydıktan sonra, insan için Allah'ın nimetlerini saymanın mümkün olmadığını hiç bir şekilde onu sayamayacaklarını haber veriyor. Bu öğüt ve nasihatın sonunda bir hakikatı ortaya koyuyor ki, bu da insanın iman ve ilahi hidayetten mahrum olunca çok zalim ve inkârının büyük olmasıdır. Bunlardan Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Namaz kılmak, zekat vermek Allah'ın farzlarındandır. Sadaka vererek

(1) Bunlar sabah, öğlen, ikindi, akşam ve yatsı namazlarıdır.

(2) Burada söz konusu olan zekattır fakat sadaka da onun kapsamında yer alır. Çünkü tamamı sadakadır. Ekseriyetle gizli olarak verilen sadaka, açık olarak verilen ise farz olan zekattır.

hayır ve iyiliklerde bulunmak ise, Allah'ın övdüğü amellerdendir. Kişi bütün bu ibadetlerle kendisini cehennem ateşinden korur.

2- Gizlice sadaka vermek caiz olduğu gibi açıkça vermek de caizdir. Fakat gizlice vermek daha üstün ve daha faziletlidir.

3- Allah'ı bilmek gerekir. Çünkü Allah'ı bilmek O'nun emirlerini yerine getirmeyi sağlar.

4- Yalnızca Allah'a ibadet etmek gerekir ve başkasına ibadet etmek de şirktir.

5- İnsan inanmadığı ve İslâm üzere olmadığı zaman, zulüm ve küfürle vasıflandırılır.

وَإِذْ قَالَ
إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا ٱلْبَلَدَ ءَامِنًا وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ
ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ فَمَن تَبِعَنِى
فَإِنَّهُۥ مِنِّى وَمَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾ رَبَّنَآ
إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ
بَيْتِكَ ٱلْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً
مِّنَ ٱلنَّاسِ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ
يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى
ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى

وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ
الدُّعَاءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي ۖ
رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ
يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾

35- Bir zaman İbrahim şöyle demişti: "Rabbim! Bu şehri güvenli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!"

36- "Rabbim! Onlar insanlardan bir çoğunu şaşırttılar. Artık bundan böyle kim bana uyarsa, o bendendir, kim bana karşı gelirse şüphesiz sen bağışlayan, esirgeyensin."

37- "Rabbimiz, ben çocuklarımdan bazısını, senin mukaddes evinin yanında, ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz namazı kılsınlar diye (böyle yaptım). Artık sen de insanlardan bir takım gönülleri, onları sever yap ve onları çeşitli meyvalarla besle ki, şükretsinler!"

38- "Rabbimiz! Sen bizim gizlediğimiz ve açığa vurduğumuzu hep bilirsin. Ne yerde, ne de gökte hiç bir şey Allah'a gizli kalmaz."

39- "İhtiyarlık çağımda bana İsmail ve İshak'ı lutfeden Allah'a hamdolsun. Şüphesiz Rabbim duayı işitendir."

40- "Rabbim! Beni ve zürriyetimden bir kısmını namazı kılan yap, Rabbimiz, duamı kabul buyur."

41- "Rabbimiz, hesabın görüleceği gün beni, anamı-babamı ve mü'minleri bağışla."

SÖZLÜK

هَٰذَا الْبَلَدَ آمِنًا Bu beldeyi güvenli olarak. Yani Mekke'yi, oraya giren herkes için güvenli bir bölge yap.

وَاجْنُبْنِي Beni uzak tut.

اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَ	Putlara tapmaktan. Yani bizleri putlara tapmaktan uzak tut.
اَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ	O putlar, insanlardan çoğunu saptırdılar. Kendilerine ibadet etmekle, pek çok insanı yoldan çıkarttılar.
مَنْ تَبِعَنِى فَاِنَّهُ مِنِّى	Kim bana tâbi olursa muhakkak ki o bendendir. Tevhid üzere kim bana uyarsa, o benim milletimden ve dinimdendir.
مِنْ ذُرِّيَّتِى	Neslimden bir kısmını. Ki bunlar İsmail (a.s) ve annesi Hacer'dir.
بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ	Ekinsiz bir vadide. O gün ne kendi içinde, ne de çevresinde ziraatçılık olmayan Mekke'ye.
تَهْوِى اِلَيْهِمْ	Onlara sevgi duyar. Onları arzu eder, hac ve umreyi isteyerek onları sever.
عَلَى الْكِبَرِ اِسْمَاعِيلَ وَ اِسْحَاقَ	Yaşlılık üzere. Yaşlı olmakla beraber bana İsmail ve İshak'ı lutfeden. O zaman İbrahim (a.s)'ın yaşı 99'du. 112 yaşındayken de oğlu İshak dünyaya gelmişti.
وَ لِوَالِدَىَّ	Ve anamı babamı. Anamı babamı bağışla. İbrahim (a.s)'ın bu duası, ana-babasının şirk üzere öldüğünü öğrenmeden önce idi.
يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ	Hesabın görüldüğü gün. İnsanların hesab için kalkacağı gün.

AÇIKLAMA

Âyetler, Allah, peygamber ve ahiret konusunu izaha devam ediyor. İşte âyetler bu konuları ihtiva ediyor. Hz. İbrahim'in şöyle dediğini hatırla: (Rasûlüllah kendisine vahyedilmeyen şeyi nasıl hatırlayabilir? Dolayısıyla bu ifade, O'nun Rasûl olduğunu ve ona vahiy geldiğini ortaya koymaktadır.)

"Ey Rabbim, bu bölgeyi güvenli kıl."

Dolayısıyla oraya giren herkes kendisi ve malı konusunda güvencede olsun. Burada söz konusu olan yer Mekke'dir.

"Beni[1] ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak kıl."

Bu âyette sadece Allah'a kulluk etmek demek olan tevhid ortaya kon-

(1) Beni ve soyumdan olan çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut. Hz. İbrahim (a.s.)'in çocukları sekiz taneydi. Hiçbirisi puta tapmamıştır. İbrahim et-Temimi ismindeki bir zat: Hz. İbrahim (a.s)'ın âyette böyle dua ettiği halde kim puta tapma konusunda kendisinden emin olur derdi ve ardından beni ve oğullarımı putlara ibadetten uzak kıl ayetini okurdu.

maktadır onun duasını kabul buyurmuş, onun çocukları ve torunları arasından hiç bir kimse müşrik olmamıştır.

"Ey Rabbim! Onlar insanlardan bir çoğunu şaşırttılar."(1)

Hz. İbrahim (a.s)'ın bu ifadesi, Rabbinden kendisini ve çocuklarını puta tapmaktan uzak tutmasını istemesinin sebebini açıklamaktadır. İnsanları saptırmaları, onların putlara ibadet etmeleriyle oluyor, bu sebeple de şirk bataklıklarında yollarını kaybedip gidiyorlardı. Çocuklarımdan bana kim uyarsa muhakkak ki, o bendendir, benim dinim üzeredir. Şüphesiz sen bağışlayan ve esirgeyensin.(2) Ey Rabbim, sen neslimden bir kısmını,(3) –ki bu Hz. İsmail (a.s) ve Hacer'dir– haram evinin yanında ekinsiz bir vadiye, Mekke'ye yerleştirdin. Zira o gün ne Mekke'de ne de civarında son zamanlara, kadar ziraat yoktu ve hiç bir şey yetişmezdi.

Hz. İbrahim (a.s) bu sözü, Allah'ın kendisine Mekke vâdisinde bir evi olacağını bildirmesi neticesinde söylemiştir. Âyette geçen el-Muharrem kelimesi, mukaddes ve korunmuş anlamındadır. Allah orayı mübarek ve korunmuş bölge olarak kılmıştır; bundan ötürü Mekke kıyamete kadar konmuştur; av yapılmaz, otu koparılmaz, orada kan akıtılmaz ve savaş yapılmaz.

"Rabbimiz, namazı kılsınlar diye (böyle yaptım)(4) "Artık sen de insanlardan bir takım kimselerin gönüllerini, onları (İbrahim (as.)'ın zürriyetini) sever yap ve onları çeşitli meyvalarla besle ki, şükretsinler."

Bu, namaz kılarak sadece Allah'a ibadet etsinler diye, Allah'ın Mekke'de oturanları yaşamı kolaylaştırması için yapılmış bir duadır. Çünkü insanlardan bir kısmının kalpleri Mekke'yi arzu edip hac ve umreye meylettiğinde bu, Mekke'ye hayırların ve rızıkların nakline sebep olmaktadır. Onlara çeşitli

---

(1) Saptırma işi putlara nisbet edilmiştir. Halbuki onlar hiç bir şey yapmayan cansız varlıklardır. Onlara nisbet edilmesinin sebebi, saptırmaya onların sebep olmasıdır.

(2) Hz. İbrahim (a.s) işi Allah'a havale etmiştir, O dilerse rahmet ederek isyan edeni bağışlar, dilerse azab eder. Şöyle denmiştir: Bu, Hz. İbrahim'in, Allah'ın müşrikleri affetmeyeceğini öğrenmesinden önceydi.

(3) Buhari Hz. İbrahim'in Hacer'i Mekke'ye yerleştirmesini anlatmıştır. Geniş bilgi için oraya müracaat edilebilir. "Min zürriyeti" neslimden bir kısmını demektir. Çünkü oraya Hz. İsmail yerleşmiş, diğerleri Şam'da kalmıştır.

(4) Âyette sadece namaz ifade edilmiştir. Çünkü o, hem şükür hem de zikri kapsayan bir ibadettir. "Namaz, hayatın sebebi ve yaratılışın sırrıdır" ayetindeki lam, "için" manasındadır. Âyetin anlamı, namazı kılmaları için onları Mekke'ye yerleştirdim şeklindedir.

meyvaları vermesini istemesi de, Allah'a şükretsinler diye evlatlarına çeşitli meyvaları rızık olarak vermesi için yapılmış bir duadır. Bu sebeple rızık ve meyvaların varlığı Allah'a şükretmeyi gerektirir. "Rabbimiz, sen bizim gizlediğimizi de açığa vurduğumuzu da biliyorsun. Ne yerde ne de gökte hiç bir şey Allah'a gizli kalmaz." Bu ifadeyle o, Rabbinden istediği herşeyin, ancak ona kul olduğunu, yüceliğinden korktuğunu, kuvvetine boyun eğdiğini ve O'nun katında bulunana muhtaç olduğunu ortaya koyma kabilinden olduğunu kastediyor. Yoksa, Allah onun durumunu, onun için, çocukları için uygun olanı ve ihtiyaçlarını daha iyi bilir. Çünkü Allah herşeyi bilir, yerde ve gökte hiçbir şey O'na gizli kalmaz.(1)

"İhtiyarlık çağımda bana İsmail'i ve İshak'ı lutfeden Allah'a hamdolsun. Şüphesiz Rabbim duayı işitendir."

O, bu ifadeyle yaşlı olmasına rağmen kendisine Hz. İsmail ve Hz. İshak'ı vermesine şükretmeyi ve O'na hamdetmeyi, bir de Allah'ın dua edenin ve kendisine tevbe edenin duasını işittiğini bildirmeyi istemiştir.

"Rabbim! Beni ve zürriyetimden bir kısmını namazı kılan yap."

Çünkü namaz, hayatın ve yaşamanın sebebidir. Bunun sebebi namazın zikr ve şükür olmasıdır. Ne zaman ki, kul, namazı kılar, onu şartlarına riayet ederek eda eder, o kişi zikreden ve şükreden kimselerden olur. Ne zaman da terkeder, işte o zaman da unutan, gaflette olan ve inkar eden kimselerden olur. Son olarak O, Rabbine duasının kabulü konusunda ısrar ediyor ve hesabın görüleceği gün, mü'minlerin anne-babasının(2) affını istiyor.

SONUÇ

1- Mekke şerefli, faziletli ve güvenli bölgedir.

2- Tehlikeli olduğu ve Allah ondan sakınmayı istediği için şirkten sakınmak gerekir.

---

(1) İbni Abbas, "gizlediğim ve açığa vurduğum şeyi sen bilirsin" âyeti hakkında şöyle demiştir: "Burada onun gizlediği veya açığa vurduğu İsmail'i ve annesini, ekinsiz vadiye yerleştirirken üzülmesidir."

(2) Hz. İbrahim (a.s), babası Azer'in Allah'a düşman olduğu daha belli olmadan önce onun için af dilemişti. O'nun Allah'a düşman olduğu belirince, ondan uzaklaştı. Nitekim bu hadise Tevbe suresinde geçmektedir. Orada şöyle geçiyor: "Onun (İbrahim) için babasının Allah'a düşman olduğu ortaya çıkınca, ondan uzaklaştı." Bunun için müşrik olarak ölen bir kimse için af dilemek caiz değildir.

3- İslâm kardeşliği, soy ve akrabalık kardeşliğinden daha üstündür.

4- Namaz kılmak dinin direğidir. Müslüman olduğu halde namaz kılmamakta ısrar ederse bazı mezheplere göre öldürülür.(1)

5- Allah, Hz. İbrahim (a.s.)'in dua ederken istediği şeyleri kabul etmiştir.

6- Kullarına verdiği nimet karşılığında Allah'a şükretmek ve hamdetmek farzdır.

7- Kişinin kendisi ve mü'minler için af dilemesi âyetlerin öğrettiği dualardandır.

8- Âyetlerde öldükten sonra yeniden dirilme, hesab ve ceza akidesi (inancı) ortaya konulmaktadır.

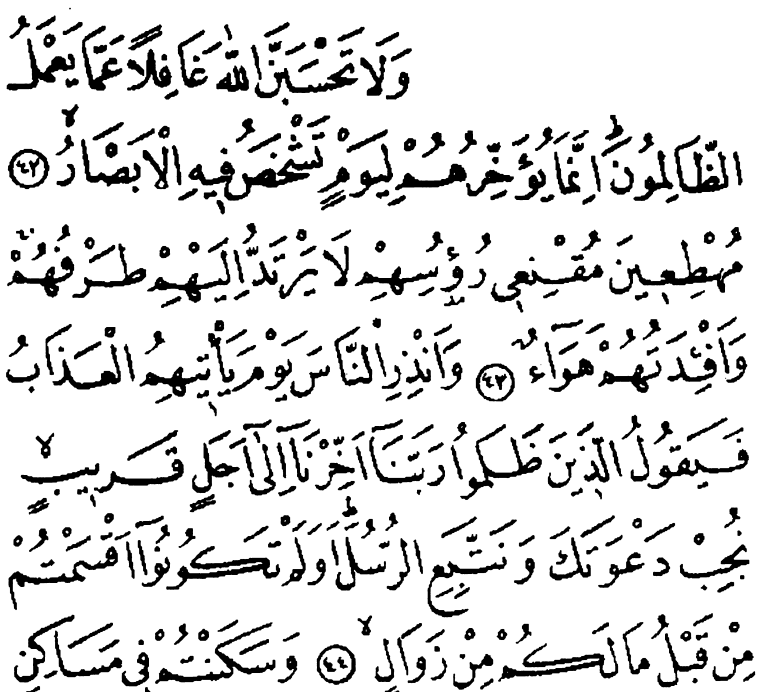
وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
الظَّالِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ﴿٤٢﴾
مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ
وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ ﴿٤٣﴾ وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ
فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ
نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ
مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِنِ

(1) Hanefi mezhebine göre namazı tembellikten dolayı terkeden idam edilmez, hapsedilir kan çıkıncaya kadar dövülür. Ya tevbe eder veya hapiste ölür.

الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ
وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ
وَعِندَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ
الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾

42- Zalimlerin yaptığından Allah'ı gafil sanma. O, sadece onları, gözlerin dehşetten dönüp kalacağı bir güne erteliyor.

43- (O gün) başlarını dikerek koşarlar; bakışları kendilerine dönmez (öyle donup kalmıştır sanki). Yüreklerinin içi de bomboş havadır. (Şaşkınlıktan, kafalarında düşünce adına bir şey kalmamıştır.)

44- İnsanları, kendilerine azabın geleceği şu günden uyar ki, zalimler "Rabbimiz, derler, bizi yakın bir süreye kadar ertele de senin çağrına gelelim, elçilere uyalım!" Peki önceden sizin için hiç zeval olmadığına (sürekli yaşayacağınıza) yemin etmemiş miydiniz?

45- (Sizden önce Ad ve Semud gibi) kendilerine yazık eden milletlerin yerlerinde oturmuştunuz, onlara nasıl yaptığımız, size belli olmuştu ve size benzetmeler de yapıp anlatmıştık (değil mi?)

46- Onlar tuzaklarını kurdular. Oysa tuzakları dağları yerinden kaldıracak (cinsten) olsa bile onların tuzakları, Allah'ın yanındaydı. (Allah onların tuzaklarını bozar, cezalarını verirdi).

SÖZLÜK

عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ — Zalimlerin yaptıklarından. Mekke halkından veya başkalarından şirk koşanların yaptıkları işlerden.

لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ — Onda gözlerin dehşetten yerlerinden çıkacağı gün için. Gözlerin gördükleri korkudan dolayı açılıp kapanmayacağı gün için.

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُؤُوسِهِمْ — Onlar başlarını dikerek kendilerini haşır meydanına çağıran kimseye doğru koşarlar.

وَ اَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ — Yürekleri bomboştur. Korkunun şiddetinden dolayı yürekleri bomboştur.

نُجِبْ دَعْوَتَكَ — Davetine uyalım. Rasûlünün diliyle yaptığın çağrına gelelim, sana ibadet edelim, birliğini kabul edelim ve elçilerine uyalım.

مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ — Sizin için yokluk yoktur. Yani sizler dünyadan ahirete ayrılma söz konusu değildir diye yeminler etmiştiniz.

وَ قَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ — Onlar tuzaklarını kurdular. Kureyş, Rasûlüllah'ı öldürmeyi, hapsetmeyi veya sürmeyi isterken O'na tuzak kurmuştu.

وَ اِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ — Oysa onların tuzakları dağları yerinden kaldıracak olsa bile önemli değildir. Kıymeti yoktur. Bundan dolayı ona aldırılmaz ve bakılmaz.

AÇIKLAMA

Bu âyetlerde, Rasûlüllah (s.a.v.)'ın davet çalışmalarında Allah onu muzaffer kılıncaya ve Allah'ın tesbit etmiş olduğu bir zamana kadar devam etmesi için sabretmeye teşvik vardır. Bu günler, Rasûlüllah ve ashabı için müşriklerin onlara eziyet ederek ve aşırı derecede zulmederek düşmanlık yapmalarından dolayı zor günlerdi. Bu sebeple, Allah, Rasûlüne şöyle buyurmuştur:

"Sen Allah'ı, kavminden zalim kimselerin yaptıklarından habersiz sanma."

O, eğer onlara ceza indirmiyor ve başlarına azabı getirmiyorsa, O, onları, gözlerin dehşetten donup kalacağı(1) güne ertelemeyi istiyor.

Yani gözlerin açılıp korkunun şiddeti ve durumun zorluğundan dolayı kapanmayacağı bir güne ertelemeyi istiyor."

"(Ogün) onlar başlarını dikerek"(2) kendilerini mahşer yerine çağırana koşarken "bakışları kendilerine dönmez ve kalpleri boştur." Yüce Allah şöyle

(1) İbni Abbas (r.a) şöyle demiştir: "Mahlukatın gözleri o gün, şaşkınlıktan dolayı havaya doğru döner (dikilir) ve iyice kızmış olan yer üzerinde yürüyemezler."

(2) Muknii kelimesi, başı kaldırma manasındadır. Namazda başı kaldırmak (secde yerinden başka bir yere bakmak) mekruhtur. Muknii kelimesi, başı utançtan eğmek için de kullanılır. Burada kelime her iki anlama da uygundur.

buyuruyor:

"Yakın bir yerden birinin nida edeceği (sesleneceği) güne kulak verdi."

Buradaki boş, başlarına gelen korkuyu kavramak ve anlamaktan mahrumdur manasındadır. Allah, 44. âyette, Eğer Allah'a şirk koşmaya, Rasûlünü ve dinini inkar etmeye devam ederlerse işlerinin sonundan onları korkutarak insanları uyarmasını Rasûlüne şöyle emrediyor:

"İnsanları, kendilerine azabın geleceği şu günden uyar ki zalimler "Rablerine şirk koşanlar ve mü'min kullarına eziyet edenler: "Rabbimiz derler, bizi yakın bir süreye kadar ertele de çağrına gelelim" senin bir olduğunu kabul edelim, sana ve Rasûlüne itaat edelim. Allah da onları yalanlayarak, menederek ve kınayarak şöyle buyuruyor: "Peki önceden sizin için yokluk olmadığına yemin etmemiş miydiniz?"

Yani siz şimdi azabın ertelenmesini mi istiyorsunuz? Oysa bizim için dünyadan ahirete ayrılış, yok derken tekrar dirilmeyi ve azap görmeyi inkâr ediyordunuz.

"Kendilerine şirk ve isyanla zulmeden milletlerin yerlerine siz geçmiştiniz. Onlara nasıl yaptığımız size belli olmuştu"

Yani siz onları helak ettiğimizi, size kitablarımız ve Rasûllerimiz aracılığıyla misaller verdiğimizi öğrenmiştiniz. Sonuç olarak onlar kınanır, istekleri kabul edilmez ve cehenneme atılırlar.

"Onlar tuzaklarını kurdular."

Yani Kureyş'in kafirleri ölünceye kadar hapiste bağlı olarak tutsak edilmesini veya öldürülmesini veya sürülmesini inceleyip öldürmeye karar verdiklerinde Rasûlüllah'a tuzak kurmuşlar fakat bunu yapmaya güçleri yetmemiştir. Oysa tuzakları dağları yerinden kaldıracak olsa bile onların tuzakları, Allah'ın yanında yani onun bilgisi dahilindeydi, onların cezası Allah'a aitti. Âyette geçen dağları kaldıracak olsa bile ifadesi, tuzakları dağları kaldıracak cinsten değildir, binaenaleyh önemsiz ve değersizdir, kıymeti yoktur. Ey Rasûl! Ona önem verme ve aldırma. Çünkü ondan bir şey çıkmaz. Pratikte de onlar çok kötü bir şekilde kaybetmişlerdir.

SONUÇ

1- Zalimlerden her devir ve mekanda kısa bir zaman için azabın ertelenmesi, onlardan habersiz olma anlamına gelmemelidir. Bu, onların kıyamete

veya yakalanmaları için belirlenmiş bir vaktin gelimine kadar ertelenmesidir.

2- Kıyamette korku ve güç durumdan dolayı zalimler inanmak, itaat etmek ve tek Allah'a ibadet etmek için tekrar dünyaya dönmeyi arzu ederler.

3- Zulmün kötülüğü anlatılmış ve zalimlerin durumları açıklanarak ahirette başlarına gelecek olan azap izah edilmiştir.

4- Kureyş'in, Rasûlüllah'ın öldürülmesi konusunda fikir danışırken, işlediği suç, âyetlerde ortaya konmuştur.

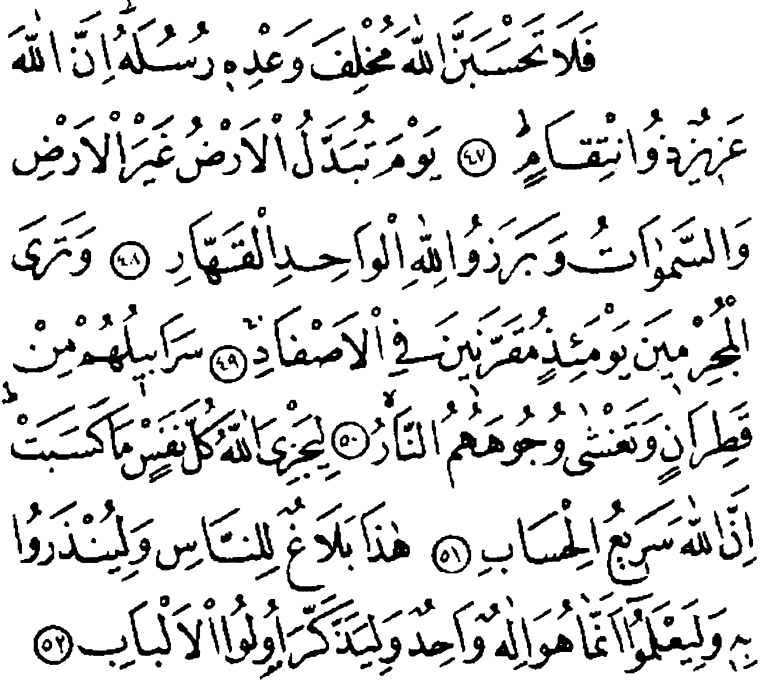

47- Sakın Allah'ı elçilerine verdiği sözden cayar sanma! Çünkü Allah daima üstündür, öç alandır.

48- O gün yer başka yere, gökler de (başka göklere) değiştirilir. (Bütün) insanlar tek ve kahredici Allah'ın huzurunda, görünürler.

49- Ve o gün, suçluları birbirine (veya elleri ayaklarına) yaklaştırılarak zincirlere vurulmuş görürsün.

50- Gömlekleri katrandır, yüzlerini de ateş kaplamaktadır.

51- Allah, her canı kazandığıyla cezalandırmak için (böyle yapar). Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir.

52- Bu, insanlara bir tebliğdir. (İnsanlar), bununla uyarılsınlar. Onun yalnız tek ilâh olduğunu bilsinler ve sağduyu sahipleri öğüt alsınlar diye (gönderilmiştir).

SÖZLÜK

اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ Allah azizdir, üstündür. Onunla isteği arasına hiçbir durumda engel giremez.

ذُو انْتِقَامٍ İntikam sahibidir. Kendisine ve Rasûlüne karşı gelenden intikam alandır.

يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ O gün yer değiştirilir. Ey Rasûlümüz, zalimlere yerin değiştirileceği günü hatırlat.

وَ بَرَزُوا لِلّٰهِ Allah'ın huzurunda görünürler, yani Allah'ın onları hesaba çekmesi ve cezalandırması için kabirlerinden Allah'ın huzuruna çıkarlar.

مُقَرَّنِينَ İplerle bağlı halde yaklaştırılmış olarak. Elleri ve ayakları iplerle boyunlarına bağlı bir vaziyette.

فِى الْاَصْفَادِ Asfad, safd kelimesinin çoğuludur. İp ve benzeri şeylerden olan bağa verilen isimdir.

سَرَابِيلُهُمْ Elbiseleri. Onların giydikleri elbiseleri katrandandır.

هٰذَا بَلَاغٌ Bu bir tebliğdir. Bu Kur'an insanlara bir tebliğdir.

اُولُوا الْاَلْبَابِ Akıl sahipleri.

AÇIKLAMA

Âyetler müslümanlara müşriklerin böbürlenmeleriyle, zulümleri ve taşkınlıklarıyla karşı karşıyayken, Rasûlüllah ve inananlar için teselli vermeye devam ediyor. Allah, Rasûlüne buyuruyor ki: "Sakın Allah'ı, peygamberine verdiği sözden cayar sanma."

Nitekim Allah daha önceki peygamberlere verdiği sözden caymadığı gibi, sana verdiğinden de caymayacaktır. Ancak düşmanlarına karşı sana yardım edeceğine dair sözünü muhakkak yerine getirecektir. Ancak azim sahibi

peygamberler nasıl sabrettiyse, sen de sabret ve onlar hakkında acelecilik isteme.

"Çünkü Allah üstündür. İşinde O'na üstün gelecek yoktur, istediği mutlaka olur," ve kendisine karşı gelen, itaatine karşı isyan eden ve dostlarına savaş açan kimselerden intikam alıcıdır.

Yerin başka bir yere ve göklerin başka göklere değiştirileceği(1) ve insanların tek tek kabirlerinden çıktıktan sonra haşir meydanına çağıran kimsenin davetine uyarak mahşere giden yollarında tek ve kahredici Allah'ın huzurunda görünecekleri günü hatırlat. Ey Rasûlümüz, o gün sen suçluları elleri ve ayakları boyunlarına bağlı bir halde görürsün. İşte bu kimseler, şirk, zulüm, fesad ve şerle suç işlemiş olan, önce kendilerine karşı, sonra da size zulmedip eziyet etmiş, şirke çağırıp Allah'a isyana teşvik ettikleri için suç işleyen kimselerdir. Onların bedenlerindeki elbiseler katrandandır. Katran develerin yağlandığı, bedeni yakan siyah renkli bir maddedir. Katran kelimesi kıtrınan şeklinde okunduğunda aşırı derecede sıcak oluncaya kadar ateşte kızdırılmış bakır manasına gelir. Yüzlerini de alevleriyle ateşler kaplamaktadır. İşte bunlar dünyadayken şirk ve isyanla suç işleyen kimselerdir. Bu da onların ahiretteki cezalarıdır. Allah bunu onlara, her kötüyü kazandığıyla cezalandırmak için yapmıştır. Şüphesiz Allah hesabı çabuk olandır. Dolayısıyla dünyada iken yaşamış oldukları süre ile cehenneme varıp orada yerleştirilmeleri arasındaki süre, ancak bir kimsenin bir kapıdan girip diğer kapıdan çıktığı süre kadardır.

Son olarak Yüce Allah buyuruyor ki: "Bu, insanlara bir tebliğdir."(2) Yani bu Kur'an insanların Rabbi tarafından onlara bir tebliğdir. Onu, Allah'ın elçisi, içinde yeralan öğütle, ibretle ve suç işleyen, şer ve fesadcılar için söz konusu çeşitli sıkıntı ve azabla insanlar uyarılsınlar, onda yeralan delil ve belgelerle Allah'ın bir olduğunu, sadece Rab ve gerçek İlah'ın kendisi olduğunu

---

(1) Ayet, yerin ve göklerin bizzat kendilerinin ve sıfatlarının değiştirileceği ve tamamen değişecekleri Allah'ın bundan başka bir yer ve gök yaratacağı hususunda delildir. Aşağıdaki iki hadisde bunu göstermektedir.
a) Müslim'de yer alan bir hadiste şöyle geçer: "Bir yahudi Rasûlüllah'a yerin ve göklerin değiştirileceği gün insanlar nerede olacak diye sorunca, o da köprüsüz ve tutunmasız olarak karanlıkta olacaklardır" diye buyurmuştur.
b) İbni Mace, Müslim'in isnadıyla şöyle nakleder: "Rasûlüllah'a yerin başka bir yere, göklerin başka göklere çevrileceği gün âyet sorularak o zaman insanlar nerede olacaktır denildi? O da sıratta buyurdular."

(2) Yani insanlar için bir tebliğdir ki, tebliği Hz. Peygamber (s.a.v) insanlara ulaştırmıştır.

bilsinler, diğer ilahların batıl olmasından dolayı onlara kulluk yapmasınlar ve akıl sahipleri ibret alsınlar, kendilerini Allah'ın azabından kurtarsınlar ve O'nun rızasını ve rahmetini kazansınlar diye tebliğ etmiştir.

SONUÇ

1- Allah'ın Rasûllerine ve dostlarına verdiği söz doğrudur.

2- Âyetlerde, suçluların suçları arzedilirken cehennemdeki durumları açıklanmaktadır.

3- Ahiretin yaratılmasındaki hikmetlerden biri de, dünyada kazanılanlara göre ceza verilmesidir.

4- Sûrenin sonundaki: "Bu, insanlara tebliğdir..." ifadesi, Kur'an'a bir isim olmaya uygundur. Çünkü bu âyet, sözün öz ve ifadenin güzel olmasıyla beraber tamamen bu manaya işaret etmektedir.

Sûre 15
Hicr Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 99

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓرۚ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُّبِينٍ ① رُّبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا
لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ② ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ
فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ③ وَمَا أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُومٌ
④ مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ⑤

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Elif, lâm, râ, şunlar kitabın ve apaçık Kur'an'ın âyetleridir.

2- Bir zaman gelir ki, nankörlük edenler, keşke müslüman olsaydılar diye arzu ederler.

3- Bırak onlar yesinler, eğlensinler, arzu onları oyalasın. (Yakında yaptıklarının kötü sonucunu) bilecekler.

4- Biz hiçbir şehri yok etmedik ki, onun mutlaka bilinen bir yazısı olmasın.

5- Hiçbir millet ne süresini geçebilir, ne de (ondan) geri kalır (her kavim mutlaka kendileri için belirlenmiş sürede helak olur).

SÖZLÜK

الٓرۚ Elif, Lâm. Râ, Bazı sûrelerin başında yer alan bu harflere hurufu-l mukatta (ayrılmış) harfler denir. Bitişik yazılıp ayrı ayrı okunurlar. Bu harflerle maksadın ne olduğunu en iyi Allah bilir. Burada olduğu gibi yazılır ve okunur.

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ Bu âyetler kitabın âyetleridir. Bunun gibi mukattaa harflerinden oluşmuş bu ayetler, Kitab'ın âyetleridir.

يَوَدُّ — Severek isterler. Müslümanlardan olmayı temenni ederek arzular ve isterler.

وَ يَتَمَتَّعُوا — Ve faydalansınlar. Hoşa giden şeylerden ve arzulardan faydalansınlar.

وَ يُلْهِهِمُ الْاَمَلُ — Ve arzular onları oyalar. Uzun yaşama, amellerine ve dünyaya ait isteklerine ulaşma arzuları onları oyalasın.

اِلَّا وَ لَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ — Ancak ona belirli bir kitap vardır. Helakları için tesbit edilmiş bir vakit olmasın.

مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا — Ümmet ecelini geçemez. Hiç bir toplum, süresini ileri geçemez. Min, manayı kuvvetlendirmek içindir.

AÇIKLAMA

Sûre Mekke'de nazil olması sebebiyle akide (inanç) meselesine ve onun en büyük kısmı olan tevhid, (Allah'tan başkasına ibadet etmemek, O'na hiç bir şeyi şirk koşmamak) nübüvvet (Allah'ın gönderdiği peygamberleri tasdik edip kendi zamanındaki peygambere tabi olmak) ve yeniden dirilme meselelerine çözüm getiriyor.

"Elif, lâm râ", bu harflerle neyi kasteddiğini Allah daha iyi bilir. Bu mukatta harflerinin faydalarından bir tanesi de dinleyenin dikkatini çekmesi ve onu dinleyeni kendisine bağlamasıdır. Çünkü müşrikler etkilenme korkusuyla Kur'an'ı işitmeye engel oluyorlardı. Dolayısıyla onların dilinde benzeri olmayan bu başlangıçlar, bu harflerden sonra gelen ayetleri dinlemeye onları bağlıyordu. Bunlar yani elif lâm râ gibi mukattaa harflerinin benzerlerinden bir araya getirilmiş ayetler, "kitabın(1) ve apaçık Kur'an'ın âyetleridir." Mübin kelimesi hakkı, batılı, hidayeti ve sapıklığı açıklayan manasındadır.

"Bir zaman gelir ki, nankörlük edenler müslüman olsaydılar diye arzu ederler."

Allah şunu haber veriyor: Bir gün gelecek ki, bu gün kıyamet günüdür-

(1) Âyette geçen Kitap -ki Kur'an'dır- çoğunlukla Hz. Muhammed (s.a.v)'e indirilen kitab'a isim olmuş ve ona Kitap denmiştir. Çünkü insan onu yazma ve ezberlemekle emrolunduğundan, emir sebebiyle yazma işlemi yapılmadan daha önce ona kitap ismi verilmiştir. Kur'an, onun ikinci adıdır. Kitap, bir araya getirme manasındaki ketb kökünden türetilmiştir. Kur'an ise aynı şekilde toplamak manasındaki Kar'e kökünden türetilmiştir. Dolayısıyla onun harf ve kelimeleri bir araya toplanır.

kâfirler cehenneme girerken müslümanların cennete girdiklerini görünce, o gün kendilerinin de müslümanlardan olmalarını temenni ve arzu edeceklerdir. Bazen, dünyadayken de Allah kafirlerin müslümanlardan olmayı arzu edecekleri olay ve işleri yaratır.

"Bırak onları, yesinler faydalansınlar ve arzuları onları oyalasın. Onlar yakında bilecekler."

Ey Rasûlümüz, bırak kafirleri, onlar dilediği yiyeceği yesinler, kendileri için oluşan lezzet ve şehvetlerden faydalansınlar ve amelleri onları işlerinin sonunu düşünmekten alıkoysun. Çünkü onların düşünceleri ömürlerinin uzun olması, arzularının gerçekleşmesidir. Onlar pek yakında gerçek dostları Allah'a döndürüldüklerinde ve uydurdukları ilahlar kendilerini terkettiğinde, kendilerinin dünyada haktan, O'na ve gerçek dine davetten yüz çevirmekle hata ettiklerini bileceklerdir.

"Biz hiç bir şehri yok etmedik ki," yani hiç bir şehir halkını helak ederek ve köklerini kazıyarak yok etmedik ki, oranın bir kitabı yani Kitab'da gün ve saati "belli bir vakti olmasın."

Hiç bir toplum, süresini, ne ileri aşabilir ne de geri kalabilir. Çünkü Allah'ın helâk olmasını yazdığı toplumun belirlenmiş vakitten önce helâklarının önüne geçmesi ve ondan bir an bile olsa geri kalması mümkün değildir. Bu ifadede, Mekkelileri korkutma ve tehdit söz konusudur. Onlar hakka davetle ve Hakk'ın elçisiyle mücadele ediyorlardı. Belki de onların şehirleri içinde bir yazı yazılmış ve onlar farkında değillerken orası için bu süre belirlenmişti.

SONUÇ

1- Kur'an, insanın mutlu olması ve mükemmele ulaşması için ihtiyaç duyulan herşeyi açıklamıştır.

2- Kafirler uyarılmış, İslâm'la mücadele etmekten sakındırılmışlardır. Bundan dolayı bir gün gelecek, o gün kâfirler, müslüman olmayı temenni edeceklerdir.

3- Kaza ve kader haktır. Dolayısıyla hiç bir şey yoktur ki, Allah önceden onu bilmesin ve ölüm gibi hayatı da, zarar gibi kârı da ve mutsuzluk gibi mutluluğu da kader kitabına yazmış olmasın. Geçmişte olmuş, şu an olan ve de gelecekte olacak olanların tamamını Allah daha önceden bilmiş ve 'levh-i mahfuz'a yazmıştır.

وَقَالُوا يَا أَيُّهَا
الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا
إِذًا مُنْظَرِينَ ﴿٨﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾
وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْتِيهِمْ
مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١١﴾

6- Dediler ki: "Ey kendisine zikir (kitab) indirilmiş olan! Sen mutlaka cinlenmişsin!"

7- "Eğer doğrulardansan bize melekleri getirsene!"

8- Biz melekleri ancak hak ile indiririz, o zaman da kendilerine asla göz açtırılmaz.

9- O zikr (kitab)ı biz indirdik biz; ve onun koruyucusu da elbette biziz.

10- Andolsun senden önce evvelki (millet)lerin nesilleri içine de elçiler gönderdik.

11- Onlara hiç bir elçi gelmezdi ki, onunla alay etmesinler.

SÖZLÜK

نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ	Üzerine zikir indirildi. Kendisine zikr, Kur'an indirilen.
لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ	Keşke bize meleklerle gelseydin. Bize, senin Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik edecek melekler getirsene.
وَ مَا كَانُوا اِذًا مُنْظَرِينَ	O zaman da onlara süre verilmez. Aksine, melekler iner inmez onları azap yakalar.
اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ	Muhakkak ki zikri biz indirdik. Zikri, Kur'an'ı biz indirdik.
فِي شِيَعِ الْاَوَّلِينَ	Evvelkilerin kolları ve grupları içinde.

AÇIKLAMA

"Onlar" peygamberlik ve vahyi inkar eden kafirler "dediler ki: Ey kendisine zikr (kitap) indirilmiş olan! Muhakkak sen cinlenmişsin." Yani akıllı değilsin, aksi takdirde peygamberlik iddia etmezdin. Müşriklerin bu sözlerinde Rasûlüllah (s.a.v) ile açık bir alay söz konusudur ki, bu alay onların kalplerindeki karanlığın ürünüdür. Eğer peygamberlik davanda doğru isen bize gözlerimizle göreceğimiz senin Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet edecek melekleri getirsene. "Biz melekleri ancak hakla beraber indiririz." Yani melekler, sadece insanlar istedi ve arzu ettiler diye değil de hakkı gerçekleştirmek ve batılı yok etmek için inerler. Melekler iner de onlar iman etmezlerse, muhakkak hemen onlara azap iner. O zaman da onlara zaman tanınmaz, o an helak olurlar. "Şüphesiz Kur'an'ı biz indirdik ve onu" yok olmaktan, ilave ve noksandan "koruyacak olan da biziz." Çünkü o, bizim kıyamete kadar mahlukat üzerindeki delilimizdir.(1) Biz zikri yani Kiur'an-ı Kerimi, hidayet, rahmet, şifa ve nur olarak indirdik. Onlar azabı istiyorlar, Allah ise rahmeti istiyor. Kur'an'ı melekler indirmesine rağmen, her ne kadar melekler indirse de onlar göğe geri dönerler ve Kur'an'dan başka peygamberliğe işaret eden bir şey kalmaz. Fakat bu toplum inanmayı istemiyor. Onlar bu küfür ve inadda yalnız değiller, bu konuda daha önce içlerinden peygamber gönderilen toplum ve guruplar gelmiş, onlar da yalanlamış ve inkar etmişlerdir. "Andolsun senden önce evvelkilerin nesilleri içine de elçiler gönderdik.(2) Onlara hiç bir elçi gelmezdi ki, onunla alay etmesinler." Çünkü hastalığın sebebi aynıdır. Öyleyse ey Rasûl ümit kesme, üzülme, sabret ve Allah'ın sana zafer vaadini bekle. Çünkü O'nun vaadi gerçektir. Allah yazdı ki, şüphesiz Ben ve Rasûlüm galib geleceğiz. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, üstündür.

SONUÇ

1- Rasûlüllah müşriklerin alayları ve hafife alması ile karşılaşmıştır.

2- Allah'ın insana rahmetinin tezahürlerinden bir tanesi de şudur: İnsan azabın inmesini ister, Allah ise rahmeti ister.

---

(1) Alimler demişlerdir ki: "Allah, Tevrat ve İncil'in muhafazasını ehl-i kitaba havale ettiğinde onu zayi ettiler, ilave yaptılar ve noksanlaştırdılar. Allah Kur'an'ın muhafazasını üstlenince ne bir harf ilave edildi ne de bir harf çıkarıldı."

(2) Bu cümle, müşriklerin Rasûlüllah'la alaylarını geçmiş ümmetlerden müşriklerin benzeri grupları örnek vererek iptal ediyor.

3- Kur'an'ı, ilave, noksanlık ve kaybolmaktan Allah korur.

4- Allah'ın grup ve kavimler hakkındaki kanunu şudur: Onlara bir Rasûl gelir de, alışa geldikleri haram şeyleri onlar için yasaklar ve onları yeni bir hayır ve hidayete çağırır, o toplum da o elçiyle alay eder ve hafife alırsa, Allah da zalimlerin cezalarını verir.

كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ
الْمُجْرِمِينَ ﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾
وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾
لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ﴿١٥﴾
وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ
﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَاهَا مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ
اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾

12- İşte biz onu suçluların kalplerine böyle sokarız.

13- Kendilerinden öncekilerin adeti (inkarcıların mahvedileceği kuralı) geçtiği halde yine de ona inanmazlar.

14- Onlara gökten bir kapı açsak da, oraya çıkacak olsalardı.

15- Herhalde gözlerimiz döndürüldü, biz büyülenmiş bir topluluğuz derlerdi.

16- Andolsun ki, biz gökte burçlar yaptık ve onu bakanlar için süsledik.

17- Ve onu her taşlanmış şeytandan koruduk.

18- Ancak kulak hırsızlığı eden olursa, onu da parlak bir ateş parçası kovalar.

SÖZLÜK

كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُ — Biz onu böylece sokarız. Biz onu (yani Kur'an) suçluların kalplerine böylece sokarız.

وَ قَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ — Ve öncekilerin sünneti geçti. Daha önce geçmiş olan ümmetlerin kuralı geçmişken.

فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ — Orada çıkar dururlar. Gökten kapı açsak da oraya çıksalardı, yine de inanmazlardı.

إِنَّمَا سُكِّرَتْ — Ancak döndürüldü. Gözümüz bağlandı derler.

فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا — Gökte burçlar. Yani güneş ve ayın bağlı oldukları burçlar ve yörünge sistemleri.

شَيْطَانٍ رَجِيمٍ — Taşlanmış, lanetlenmiş Şeytan. Düşen yıldızla taşlanmış bütün şeytanlardan.

شِهَابٌ مُبِينٌ — Apaçık yıldız. Kendisiyle şeytanın taşlandığı, onu yakan, ayıran ve bozan yıldızla.

AÇIKLAMA

Âyetler, iman etmeleri için Rasûlüllah (s.a.v.)'ın peygamber olduğuna şehadet edecek meleklerin gelmesini isteyen, peygamberi yalanlayanlar hakkında devam etmektedir.

Biz, kavminden olan suçlu kimselerin kendi yaptıklarından dolayı kalbine böylece yalanı[1] sokarız. Nitekim biz onu kanunumuz gereği senden

(1) 'Biz onu sokarız'daki "ondan" maksadın Kur'an-ı Kerim olması daha doğrudur. Çünkü bu âyet "Kur'an'ı biz indirdik, onun koruyucuları da biziz" âyetinden sonra gelmiştir. "Andolsun ki, biz senden evvelkilerin nesilleri içine de peygamber gönderdik" âyeti şu anlamdadır: Allah onlara elçiler gönderdi, elçiler onlara âyetleri bildirdiler, onlar yüz çevirdikleri için âyetlerden faydalanamadılar ve engellerin mevcudiyeti sebebiyle ondan etkilenmediler. Bu engeller kibir, hased ve inaddı. Öncekilerin kalplerine soktuğumuz gibi, bugün mücrimlerin kalplerine de onu sokarız. O mücrimler âyetlerimizi dinlerken, kulaklarına girer, fakat o kulaklara tesir etmez, dolayısıyla hased, inad ve kibir gibi engeller sebebiyle ondan etkilenmezler. Bu, Allah'ın onların benzerleri hakkındaki kanunudur. Selk kelimesi, bir şeyi bir şeye girdirme manasına gelir.

önceki peygamberleri yalanlayanların kalbine de sokmuştuk. Bu sebeple kavmin sana ve indirilen zikre (Kur'an'a) inanmayacaktır. "Öncekilerin kanunu" geçmiştir.

Yani peygamberlerle alay eden, onları yalanlayanlara azap etme işi geçmiştir. Çünkü onlar acı verici azabı görünceye kadar inanmıyorlardı. "Biz gökten onlar üzerine kapı açsak bile.(1) "Melekler veya yalanlayanlar gökten açacağımız o kapıya gün boyunca çıkıp inerek oraya yükselselerdi, gökte gözlerimiz gerçek görüşten alıkondu biz melekleri ve göğü göremiyoruz, "biz büyülenmiş bir topluluğuz derlerdi."(2) "Andolsun ki, biz gökte burçlar" yani güneş ve ayın konakladığı kendisiyle senelerin ve ayların hesaplandığı yörüngeler "yaptık. Yani dönmeleri için belli mekanlar yaptık.(3) Ve onu" göğü "bakan insanlar için yıldızlarla süsledik. Ve onu" en aşağıdaki göğü "taşlanmış lanetli şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı eden olursa," yani şeytanlardan azgın olan birisi, dostları olan insan kahinlere haber indirmek için meleklerden kulak hırsızlığı yapmak üzere göğe çıkarsa, o şeytanları, bozmak veya yakmak şeklinde açıklayan "bir ateş parçası takip eder." Biz gökte burçlar yaptıktan itibaren sûrenin sonuna kadar bütün âyetlerden maksat Allah'ın kudretini, ilmini ve hikmetini ortaya koymaktır. Bunların hepsi, Rasûl gönderilmesine ve Rablerine mükemmel ve iki dünyada mesud olacakları ibadeti yapmaya insanları sevketmek için kitabın indirilmesine sebeptir. Fakat yalanlayanlar bilmezler.

SONUÇ

1- Allah'ın yalanlayıcı ve inatçı kişiler hakkındaki adeti şudur: Böyle kimseler acı veren azabı gözleriyle görünceye kadar inanmazlar.

2- Yalanlayan ve suçlu olan kimselerin melekleri görme gibi mucizeler istemelerinin bir anlamı yoktur. Çünkü Kur'an en büyük mucizedir, onlar ona inanmamışlardır. Bu sebeple gökte bir kapı açılsa ve onlar oraya çıksalar yine de inanmazlar.

---

(1) Bu âyet, şu ayet gibidir: "Sayfalar içinde sana kitap indirsek ve onlar elleriyle ona dokunsa, inkar eden kimseler yine de bu apaçık bir sihirdir derler."

(2) Onlar ilk sözlerinden vazgeçtiler sonra da gördüklerini söylediler fakat gördükleri şeyin yapılmış sihrin hayali olduğunu açıkladılar.

(3) Bu âyette Allah'ın kudret, ilim ve yeniden dirilme ve cezayı ortaya koyan ve tevhidi gerektiren hikmetinin tezahürleri anlatılmaya başlanıyor.

3- Âyetlerin ifade ettiği mânalar arasında, Allah'ın rahmeti, hikmeti, ilmi ve kudretinin alametleri açıklanmaktadır. Bu, gökte burçlar(1) yaptık âyetinden başlayarak 27. âyete kadar devam etmektedir.

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا
وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ﴿١٩﴾
وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِن
مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢١﴾
وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ
وَمَا أَنتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ
﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ
﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

19- Arzı da yaydık, oraya sağlam dağlar attık ve orada ölçülü, mütenasib herşeyi bitirdik.

20- Orada sizin için ve (beslediğinizi sandığınız, fakat

(1) Buruc kelimesi, burç kelimesinin çoğuludur. Bu kelime aslında uzaktan görülebilen sağlam, büyük yapı anlamına gelmektedir. Nitekim Allah "siz yüksek binalarda bulunsanız da" buyurmaktadır. Yine kadın zinetini gösteriyor derken aynı kelime kullanılır. Âyette burçtan maksat güneşle ayın durduğu yerler demek olan sabit yörüngeler. Araplar bu burçları gökte hayal ettikleri şekillerin isimleriyle anmışlardır. Mesela öküz burcu, kuzu burcu, aslan burcu ve başak burcu v.b. Bunlar bahar mevsiminden başlar kış mevsiminin sonuda kadar devam eder.

aslında) sizin beslemediğiniz kimseler için geçimlikler var ettik.

21- Hiç bir şey yoktur ki, onun hazineleri, bizim yanımızda olmasın ama biz onu bilinen bir miktar ile indiririz.

22- Rüzgarları, aşılayıcı olarak gönderdik de gökten su indirdik, böylece sizi suladık. Onu depolayan siz değilsiniz.

23- Biziz, elbette biz ki, yaşatır, öldürürüz; gerçek varis olan da biziz.

24- Andolsun sizden önce geçenleri de bildik, sonra gelenleri de bildik.

25- Gerçekten onları toplayacak olan Rabbindir, O, hükümdardır ve bilendir.

SÖZLÜK

وَ الْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا — Ve arzı yaydık.

وَ اَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ — Oraya dağları attık. Yerin hareket etmemesi için sabit dağlar attık.

مَوْزُونٌ — Ölçülmüş. Orada takdir edilmiş, mikdarı Allah tarafından bilinen.

مَعَايِشَ — Yaşamlar, rızıklar. Kelime maişet kelimesinin çoğuludur. Manası, insanın yaşamını ve geçimini temin ettiği gıdalar ve yaşam demektir.

وَ مَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ — Ve siz onun için rızık verici değilsiniz. Sizin rızkını vericiler olmadığınız köle ve hayvan gibi varlıklara.

وَ مَا نُنَزِّلُهُ اِلاَّ بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ — Biz onu, (yağmuru) bilinen bir mikdar ile indiririz.

وَ اَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ — Ve rüzgarları, aşılayıcı olarak gönderdi. Yani rüzgarlar aşılar ve aşı maddesini erkekten dişiye taşıdığı gibi suyla dolu olur.

وَ مَا اَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ — Ve onu depolayan da siz değilsiniz. Yani onun hazinelerine sahip değilsiniz ki, dilediğiniz kimseye verip dilediğinize vermeyesiniz.

اَلْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَ الْمُسْتَأْخِرِينَ — Sizden önce geçenleri de sonra gelenleri de. Yani Ademoğullarından bugüne kadar helak olanları da sonra gelen sağları da ve henüz var olmamış kıyamete kadar olacakları da bildik.

AÇIKLAMA

Âyetler, Allah'ın kudretinin, ilminin, hikmetinin ve rahmetinin ortaya çıkmasıyla devam ediyor. Bu tezahürler O'na imanı, ibadeti, birliğini kabul etmeyi ve sevdiğini yapmayı, hoşlanmadığını yapmamayı gerektirir. Biz yeri de yaydık, oraya yerin sabit olacağı dolayısıyla hareket etmeyeceği ve üzerinde yaşayanları sallayıp da onların helak olmayacağı sağlam dağlar attık.(1) Orada miktarı Allah tarafında bilinen her şeyi bitirdik. Orada sizin için ve sizin rızık vermediğiniz, Allah'ın rızık verdiği köle ve hayvanlar için geçimlikler verdik. Hiçbir şey yoktur ki, onun hazineleri bizim yanımızda olmasın, ama biz onu bilinen bir miktar ile indiririz. Yani insan hayatının devamı konusunda ihtiyaç duyacağı hiç bir faydalı şey yoktur ki, onun hazineleri Allah'ın katında olmasın.

Yağmur bunlardan bir tanesidir. Fakat Allah onu mahlukatının ihtiyacı ve maslahatına göre belirli bir miktarda indirir. Hayır, O'nun elindedir; O, herşeye kadirdir. Allah kulları için rızkı genişletseydi, onlar yeryüzünde azgınlık yapardı. Fakat Allah, dilediği kadar onu indirir. Şüphesiz O, kullarından haberdardır ve onları görür.

"Rüzgarları aşılayıcı olarak gönderdik."(2)

Yani bulut aşılar, böylece yağmur yağar.

"Gökten kudretimiz ve irademizle su indirdik. Onunla da sizi ve sizin rızık vermediğiniz canlıları suladık."

Yani siz O'nun hazinelerine sahip değilsiniz ki, dilediğinize su vermeyip dilediğinize veresiniz. Aksine buna sahip olan Allah'tır. Dolayısıyla O, bir kavmin arazisine yağmur yağdırır, diğerlerine de yağdırmaz.

"Şüphesiz can veren de öldüren de biziz, gerçek varis olan da biziz. Andolsun sizden önce geçenleri de bildik, sonra gelenleri de bildik."(3)

Yani Hz. Adem'den beri ölen kimseleri de bildik, sağ olan sonra gelen-

---

(1) Âyetler, burada Allah'ın gökteki delillerini anlatmaktan yerdeki delillerini anlatmaya geçiyor.

(2) Rüzgarları aşılayıcılar olarak gönderdik âyetinde yer ve göğe delil olmanın ötesinde, yer ve gök arasında havanın dolaştığına da delil vardır.

(3) Âyetin manasına şu da dahildir: Sizden önce hayır ve taat içinde geçenleri ve günahla şirk içinde geri kalanları da bildik. Yine öne geçenleri ve geri kalanları bildik. Bu mana âyetin manasına dahildir. Âyet hayır ve iyilikte öne geçmenin harb ve namazda ilk safta olmanın fazilet olduğuna delildir.

leri de, şu an var olmayıp ilerde var olacak ve kıyamete kadar ölecek olanları da bildik. Hepsini Allah bildi. O'nun dışındakiler bilemezler. Bu sebeple Allah ibadeti hak etmiş, diğerleri ise etmemiştir. Ey Rasûl! Muhakkak ki, senin Rabbin, kıyamet günü onları hesaba çekmek ve cezalandırmak için kendi huzuruna toplayacaktır. Bu iş, kudret, ilim ve hikmete dayalıdır. Onları dirilten ve öldüren, tekrar diriltmeye kâdirdir. Yaratmadan önce ve yarattıktan sonra da onları bilen, onları bir araya toplamaya da kâdirdir. Her şeyi yerli yerine koyan hikmet sahibi Allah, onları boşu boşuna değil bilakis imtihan etmek, sonra hesaba çekmek ve sonra da cezalarını vermek için yaratmıştır. Çünkü O, hakîmdir, âlimdir.

SONUÇ

1- Allah'ın, aşağıda geleceği üzere, tecelli eden rahmet, hikmet, ilim ve kudretinin tezahürleri açıklanmıştır.

a) Allah yeri yaratmış, onu yaymış, oraya dağlar atmış ve bulutlarla beraber aşılayıcı rüzgarları göndermiştir.

b) Allah yağmuru belirli bir miktarda indirir. Allah ölmüş olanı da ölecek olanı da bilir.

c) Allah hassas ölçülerle bitkileri yaratmış, sonra mahlukata can vermiş sonra da onları öldürmüştür.

2- Allah'ın bir olduğunu kabul şunu ortaya koymuştur: Bu kudretinin eserlerinden biri de sadece O'na kulluk yapılmasının gerekmesidir.

3- Ayetler Hz. Muhammed (s.a.v)'in peygamberliğini ortaya koymaktadır. Çünkü bu söz, Allah'ın ona vahyettiği Allah kelamıdır.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا
الْإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ
مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ

بَشَرًا مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ
فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ
أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَن يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ أَكُن
لِّأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٣٣﴾

26- Andolsun biz insanı pişmemiş çamurdan,değişken cıvık balçıktan yarattık.

27- Cinne gelince, onu da (insandan) daha önce (vücudun gözeneklerine) nüfuz eden kavurucu ateşten yarattık.

28- Bir zaman Rabbin meleklere demişti ki: "Ben kupkuru çamurdan, değişken balçıktan bir insan yaratacağım."

29- "Onu düzenle(yip insan şekline koydu)ğum ve ona ruhumdan üflediğim zaman hemen ona secdeye kapanın!"

30- Meleklerin hepsi topluca secde ettiler.

31- Yalnız İblis secde edenlerle beraber olmayı kabul etmedi.

32- (Allah) "Ey İblis! Nen var ki sen secde edenlerle beraber olmadın?" dedi.

33- (İblis): "Ben bir çamurdan, değişken balçıktan yarattığın insana secde edemem!" dedi.

SÖZLÜK

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ Andolsun ki biz insanı, Adem'i yarattık.

مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ Kuru çamurdan, kokmuş, değişmiş siyah renkli topraktan.

مِنْ نَارِ ٱلسَّمُومِ Dumanı olmayan ateşten. İnsanın iliklerine işleyen ateşten.

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ Onu düzene koyduğum zaman. Yani yaratılışını tamamladığım zaman.

فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ O'na secdeye kapanın.

AÇIKLAMA

Âyetler, Allah'ın kudret, ilim, hikmet ve rahmetinin tezahürlerini anlatmaya devam ediyor. Biz insanı yani Hz. Adem (a.s)'i kendisine vurulduğunda ses getiren kuru topraktan, kokusu değişik siyah renkli balçıktan yarattık.(1) Bu, Allah'ın kudret ve ilminin tezahürüdür. Cinni ise Hz. Adem'i yaratmazdan önce insanın iliklerine işleyen dumansız ateşten yarattık. Buradaki cin, cinlerin babası olandır.(2)

Ey Rasulumüz hatırla ki "Rabbin meleklere demişti ki, Adem'e" kulluk değil de tazim ve "saygı secdesi yapın." Çünkü ibadet edilecek olan emreden ve itaat edilendir. O da Allah'tır. Onlar secde ettiler de "İblis secde edenlerle beraber secde etmekten kaçındı. Allah buyurdu ki: "Ey İblis sana ne oluyor da secde edenlerle beraber secde etmiyorsun?"

Yani sana ne oldu da secde eden meleklerden olmaktan kaçındın. Melun (lanetlenmiş Şeytan) kaçınmasının sebebinin, Hz. Adem'i kıskanması ve büyüklenmesi olduğunu belirtti. Şeytan: "Senin kuru topraktan, kokusu değişmiş balçıktan yarattığın insana secde edemem" dedi. Gelecek ayetlerde Allah'ın ona cevabı ve onu reddi yer alacaktır.

SONUÇ

1- İnsanın yaratılışının aslı topraktır. Cin'in ki ise ateşin alevidir.

2- Secde bir fazilettir. Çünkü Allah meleklere kulluk olarak değil sadece saygı ifade eden secdeyi emretmiş, onlar da iblis hariç hep beraber secde etmişlerdir.

---

(1) Hz. Adem'in, yaratıldığı çamurun tertibi, âyette de geçtiği gibi şöyleydi: Toprak su ile ıslatılmış, çamur haline gelmiş, sonra kokmuş ve kokusu değişik balçık haline gelmiştir. Sonra da kurumuş, bir müddet böylece beklemesi sebebiyle kuru çamur olmuştur.

(2) Müslim'de geçen sahih hadiste: "Melekler nurdan, cinler ateş alevinden ve Hz. Adem de size anlatılanlardan yaratılmıştır." buyurulur.

3- Burada hased kötülenmiştir. O, günahların en şerlisi ve en zararlısıdır.

4- Kibir (büyüklenmek) kötülenmiştir. O, kişinin dünyada kemâle ermesine de saadete kavuşmasına manidir.

5- Hz. Adem topraktan, İblis ateşten yaratılmıştır. Yani, Adem (a.s.)'in aslı topraktandır. Şeytanın ise dumansız ateştendir.

قَالَ
فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ
الدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ
مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا
أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ
﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَٰذَا صِرَاطٌ
عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ
إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ
﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾

34- (Allah) "öyleyse çık oradan" dedi. "Çünkü sen kovulmuşlardansın."

35- "Ta ceza gününe kadar üzerine lanet edilecektir."

36- (İblis) "Rabbim!" dedi, "bâri dirilecekleri güne kadar be-

ni(m canımı almayı) ertele" dedi.

37- (Allah) "haydi dedi, sen ertelenmişlerdensin"

38- "O bilinen vaktin gününe kadar."

39- (İblis) "Rabbim!" dedi, "beni azdırmandan ötürü andolsun ki, ben de yeryüzünde onlara (günahları) süsleyeceğim ve onların hepsini azdıracağım."

40- "Ancak içlerinden kendilerine ihlas verilen kulların hariç. (Benim azdırmam onları etkilemez.)"

41- (Allah) buyurdu ki: "İşte bana varan doğru yol budur."

42- "Benim halis kullarıma karşı senin bir gücün yoktur. Ancak sana uyan azgınlar(ı azdırabilirsin)."

43- Cehennem onların hepsinin buluşma yeridir.

44- Onun yedi kapısı vardır, her kapıya onlardan bir bölüm ayrılmıştır.

SÖZLÜK

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا	De ki öyleyse çık oradan, cennetten dedi.
فَإِنَّكَ رَجِيمٌ	Çünkü sen taşlanmışsın, kovuldun, lanetlendin.
إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ	O bilinen vaktin gününe kadar. Yani bütün canlıların öleceği ilk sura üfürülüş vaktine kadar.
بِمَا أَغْوَيْتَنِي	Beni azdırmandan dolayı. Yani beni saptırıp, bozmandan dolayı.(1)
الْمُخْلَصِينَ	İhlaslılar. Kendilerine ihlas verilmiş, yani kendine itaat için seçtiğin kimseler hariç, çünkü benim tuzağım onlara etki etmez.
هَٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ	İşte bana varan doğru yol budur.
لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ	Onun yedi kapısı vardır. Onun tabakalarının kapısı yedidir ki, bunlar cehennem, leza, hutame, sair, sakar, cahim ve haviyedir.

(1) Bu Şeytan'ın Allah'a karşı nankörce düşüncesidir. Yoksa haşa, Allah hiç kimseyi saptırmaz. Her kul kendi amellerinin karşılığını görür. Ziya Eryılmaz

AÇIKLAMA

"Öyleyse oradan çık" emri İblis'in ben bir beşere (insana) secde etmem sözüne cevaptır. Oradan çık demek, cennetten çık demektir.

Çünkü sen kovulmuş, uzaklaştırılmışsın. O din gününe yani kıyamete kadar benim lânetim, yani öfkem ve seni gökten uzak tutman senin üzerine olsun. Lânetli İblis Allah'ın ondan haber verdiği şu sözü söyledi:

"Ey Rabbim! Bana insanların tekrar diriltilecekleri(1) güne kadar mühlet ver, beni öldürme" Allah da ona şöyle cevap verdi: "Sen bilinen günün vaktine kadar mühlet verilenlerdensin."(2)

Burada geçen gün hiçbir kimse kalmayacak şekilde Ademoğulları'nın yok olacağı gündür ki, bu da sura ilk üfürülüşte olacaktır. Lanetli İblis, Allah'ın onun aleyhindeki hükmünü duyunca, Allah'ın haber verdiği şu sözü söyledi: "Ey Rabbim! Beni azdırman sebebiyle ben de yeryüzünde onlara küfrü, şirki ve büyük günahları süsleyeceğim(3) ve onların hepsini azdıracağım" yani doğru yoldan çıkaracağım. "Ancak içlerinden kendilerine ihlas verilen kulların hariç." Lanetli İblis Allah'ın, kendisine itaat için seçtiği ve dostluğuyla iyilikte bulunduğu kimseleri ayrı tutmaktadır. Onlar öfkenin haklarından gelemediği, şehvet ve arzunun kendilerini hükmü altına alamadığı kimselerdir. O buyurdu ki, "işte bu bana varan doğru yoldur." Yani riayet eden ve devam eden kimseyi bana ulaştıran doğru yoldur. "Benim halis kullarıma karşı senin bir gücün yoktur.(4) Ancak sana uyan azgınları (azdırabilirsin)." "Cehennem onların" yani benim ve onların hepsinin "buluşma yeridir. Onun yedi kapısı vardır." Çünkü cehennem yedi tabakadır ve her tabakanın üstünde oraya girecek olanların bir kapısı vardır. Bu, "o kapılardan her biri için onlardan bölünmüş bir parça vardır" âyetinin işaret ettiği manadır. Cehennemin tabakaları leza, hutama, sâir, sakar, cahîm, hâviye ve cehennemdir.

---

(1) Lanetli İblis bu isteğiyle kıyamete kadar ölmemeyi istemiştir. Çünkü insanların tekrar diriltilecekleri gün ve ondan sonra artık ölüm yoktur.

(2) İbni Abbas (r.a) demiştir ki: "Bu ifadeyle Allah sura ilk üfürmeyi yani bütün mahlukatın öleceği günü kastetmiştir."

(3) Süslemek iki şekilde olur. Birincisi günahları süslemek, ikincisi itaatten alıkoyarak dünya zinetleriyle onları meşgul etmek.

(4) Şeytanın o kimselerin kalplerinde hakimiyeti yoktur. İbni Uyeyne demiştir ki: "Onları günaha düşürmede gücü yoktur."

SONUÇ

1- Allah'ın gazabı kıyamete kadar devam ettiğinden lanetlenmiş İblis, tevbeden geri kalacaktır. Kibrinden dolayı tevbe etmeyecektir.

2- Yüce Allah, mahlukatın en şerlisinin dahi duasını kabul etmiştir. Mahlukatın en şerlisi ise İblis'dir, yani şeytandır.

3- İblis'in azdırmada kullanacağı silahların en etkilisi, bazı şeyleri süslü göstermesidir. Öyle ki, o şeyler yerilmiş çirkin bile olsa, İblis'in güzel göstermesiyle insanlara güzel görünecek neticede de insanlar onu işleyeceklerdir.

4- Peygamberler günah işlemekten korunmuştur. Allah dostlarını korur, onlar da günahların kirlerine bulaşmazlar.

5- Allah'ın yolu, Allah'a götürür. İnsanlar o yola girecek ve Allah'a ulaşacaklardır. Allah da onları hesaba çekecek, işledikleri hayra karşılık hayır, şerre karşılık şerle onlara karşılık verecektir.

6- Cehennemin birbiri üstünde tabakaları ve her tabakada da, Cehennem halkının gireceği bir kapısı vardır.

إِنَّ
الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ ﴿٤٦﴾
وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ
﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ نَبِّئْ
عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئْهُمْ عَن ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ ﴿٥١﴾
إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا ۖ قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ

﴿٥٢﴾ قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ
أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَىٰ أَن مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾
قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ الْقَانِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ
وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ ﴿٥٦﴾

45- (Şeytana uymaktan, küfür ve isyandan) korunanlar ise cennetlerde, pınar başlarındadırlar.

46- (Onlara) oraya esenlikle, güven içinde girin (denir).

47- Onların göğüslerindeki kini çıkarıp atmışızdır, (hepsi) kardeşler olarak divanlar üzerinde karşı karşıya oturur (sohbet eder)ler.

48- Orada onlara hiçbir yorgunluk dokunmaz ve onlar oradan çıkarılacak da değillerdir.

49- (Ey Muhammed) kullarıma haber ver, işte ben öyle bağışlayan, öyle esirgeyenim.

50- Fakat benim azabım da çok acı bir azaptır.

51- Onlara İbrahim'in konuklarından haber ver.

52- Onun yanına gelmişler "selam" demişlerdi. O da, "biz sizden korkuyoruz" demişti.

53- "Korkma" dediler, "sana bilgin bir çocuk(un olacağını) müjdeleriz."

54- "Bana ihtiyarlık dokunduktan sonra mı beni müjdelediniz? Ne tuhaf bir şey ile müjdeliyorsunuz beni!" dedi.

55-" Sana gerçeği müjdeledik, umut kesenlerden olma" dediler.

56- "Sapıklardan başka kim Rabbinin rahmetinden umut keser?" dedi.

SÖZLÜK

اِنَّ الْمُتَّقِينَ	Muhakkak ki takva sahipleri, korunanlar. Yani Allah'tan korkanlar, onlar için koyduğu ibadetlerle yalnızca Allah'a ibadet edenler.
وَ نَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ	Onların göğüslerindeki kini, kıskançlığı, düşmanlığı ve hıncı söküp aldık.
عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ	Karşılıklı divanlar üstünde otururlar. Yani bir birlerine bakarak oturmaya devam ederler.
لاَ يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ	Orada onlara yorgunluk da dokunmaz.
اَلْعَذَابُ اَلاَلِيمُ	Acı veren, ızdırap veren azap.
ضَيْفُ اِبْرَاهِيمَ	Hz. İbrahim'in misafirlerini. Bunlar, Lût kavmini helak etmeye giderken Hz. İbrahim'in yanına inen meleklerdi. Başlarında genç bir insan şeklinde Cebrail bulunuyordur.
اِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ	Biz sizden korku duymaktayız. İbrahim (a.s.) hem kendi adına hem de eşi adına bu sözü, melekler yemeği reddettiklerinde söylemişti.
بِغُلاَمٍ عَلِيمٍ	Bilgili bir çocukla, İshak'la.
فَبِمَ تُبَشِّرُونَ	Ve ne ile müjdeliyorsunuz. Ne tuhaf, yaşlı olmama rağmen beni bir çocukla müjdeliyorsunuz.
مِنَ الْقَانِطِينَ	Ümit kesenlerden.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, İblis'e uyan azgınların cezasını anlattıktan sonra, takva ve iman sahibi kullarının da mükafatını haber vermiştir. Dolayısıyla Allah onlar için hazırladığı nimeti haber vererek şöyle buyuruyor:

Şüphesiz ki ,şirk ve isyanı terkederek Allah'tan korkanlar(1) cennet bahçelerinde ve pınar(2) başlarındadırlar. Onlara esenlikle, güven içinde yani

(1) Rivayete göre Selman el-Farisi "benim azabım çok acıklıdır" âyetini işitince korkusundan üç gün kaçmıştır. Ardından Rasûlüllah'a getirilmiş ve Rasûlüllah'a şöyle sormuştur: "Ey Allah'ın Rasulü bu âyet indi mi? Seni hak dinle gönderene yemin ederim ki o âyet kalbimi parçaladı." Allah bunun üzerine "muttakiler cennetlerde ve pınar başlarındadır" mealindeki âyeti indirmiştir.

(2) Bu, dört nehirdir. Bunlar su, sarhoşluk vermeyen içecekler, bal ve süttür.

korkudan emin olarak mutlu ve huzurlu olarak(1) oraya girin denir.

"Biz onların göğüslerindeki kini(2) söküp almışızdır." Allah cennet ehlinin göğsünde, oranın nimetini bulandıracak veya safiyetini bozacak kin, hased, düşmanlık ve kıskançlıktan hiçbir iz bırakmamıştır.

Kardeşler olarak divanlar üzerinde karşı karşıya otururlar. Onlar göğüsleri bulandıracak ve safiyetini bozacak şeylerden temiz olunca, birbirlerine karşı kardeşler olarak sevgi duygusu içinde oldular. Onları, yüzyüze karşılıklı divanlar üzerinde oturacakları bir meclis bir araya getirir. Hiçbir zaman birbirlerine karşı kin, nefret ve düşmanlık beslemezler.

"Orada onlara bir yorgunluk dokunmaz ve onlar oradan çıkarılacak da değillerdir."

Bu âyette iki nimetin haber verilişi söz konusudur. Birincisi ebedi rahattır. Çünkü cennette ne yorgunluk ne de bitkinlik olmayacaktır. Oranın nimeti ebedi ve daimidir. Çünkü onlar oradan ebediyyen çıkmayacaklardır.

Bu âyette, öldükten sonra yeniden dirilmenin ve cezanın en belirgin ve en açık ifadeyle açıklanması söz konusudur. Ey Rasulumuz mü'min ve iman ehli "kullarımıza(3) haber ver ki, şüphesiz ben çok bağışlayan ve çok esirgeyenim." Rablerinin, isyan eder de tevbe ederlerse onları çok bağışlayıcı ve onları çok esirgeyici olduğunu, bu sebeple de onlara azab etmeyeceğini haber ver.

"Fakat benim azabım da acı veren azaptır."

Onlara haber ver ki, benim azabım acı veren bir azaptır. Dolayısıyla bana şirk koşarak veya emrime karşı gelerek veya haramlarımı çiğnemeye çalışarak bana isyan etmekten sakınsınlar. "Onlara İbrahim'in konuklarını(4)

(1) Her türlü dert ve beladan emin olarak veya şöyle denmiştir: Ölüm ve azaptan emin olarak Allah'tan bir selamla.

(2) İbni Abbas şöyle demiştir: "Cennet halkından cennete ilk girenlere iki pınar arzedilecek onlardan birinden içecekler ve Allah onların gönüllerindeki kini söküp götürecek, diğerine girecek ve yıkanacaklardır. Bundan dolayı onların renkleri parlayacak, yüzleri pak olacak ve cennetin parlaklığı onlar üzerinde akacaktır."

(3) Bu âyete şu hadis de şahitlik etmektedir: "Eğer mü'min Allah katındaki azâbın şiddetini bilse, O'nun cennetine girmeyi hiç kimse ümit edemezdi. Eğer kafir onun katındaki rahmeti bilse, onun rahmetinden hiç kimse ümit kesmezdi."

(4) Bunlar onu bir çocuk ve Lût kavminin helakıyla müjdeleyen meleklerdi. Bunlar, Cebrail (a.s.), Mikail ve İsrafil (a.s.)dir. Dayf (misafir) sözü tekil için de çoğul için de kullanılır.

haber ver. Hani onlar onun yanına girmişler ve ona selam demişlerdi de o da biz sizden korkuyoruz demişti."

Gelen misafirler Hz. İbrahim'e (a.s) selam vermişler, o da onların selamını almış ve onlara kızartılmış bir buzağı takdim etmişti. Aynı şekilde benzer olay Hud hakkında da geçmiştir. Onlara yiyecek takdim etmiş onlar ise yememişlerdi.

Cebrail, Mikail ve İsrafil (a.s) güzel bir genç şeklindeydiler. Hz. İbrahim (s.a.v.)onlardan korktuğunu şu sebeple haber vermişti. O zaman adet olan şey, birisine misafir olarak gelen kendisine ikram edilen yemeği yemezse bu, onun ev sahibine kötülük yapmayı düşündüğünü gösterirdi. "Onlar da dediler ki, korkma biz seni bilgili bir çocukla müjdeliyoruz." İbrahim onlara, Allah'ın haber verdiği şu sözle cevap verdi: "O dedi ki, bana ihtiyarlık dokunduktan sonra mı beni müjdelediniz? Ne tuhaf bir şeyle müjdeliyorsunuz beni![1] Yani yaşım ilerlemişken bir çocukla müjdelenmek şaşılacak bir şey. İbrahim (a.s) müjdeye hayret edip üzerinde haberin doğruluğu hakkında şüpheye düştüğünün belirtisi görülünce onlar İbrahim'e dediler ki: "Biz sana gerçeği müjdeledik. Bu sebeple ümit kesenlerden olma!" İbrahim (a.s)de ümit kesmesini reddederek ki bu haramdır onlara şöyle cevap verdi. "Rabbinin rahmetinden ancak yoldan çıkmışlar ümit keser."

Yani, Rableri onlara rahmet ederken ve de nimet verirken tecelli eder. Sıfatlarını bilmemeleri yüzünden, Allah'ın kudret ve Rahmetini inkar edenler ümit keserler.

SONUÇ

1- Âyetlerde cennet nimetleri ve onun nimetlerinin hem maddi hem de manevi olduğu ve ebedi olduğu anlatılmaktadır.

2- Cennet nimetleri onları kirletecek ve bulandıracak her şeyden uzaktır.

3- Allah, tevbe edenlerin günahlarını bağışlayacağını vaad etmiştir.

4- Allah tevbe etmeden küfrüyle ölenleri ebedi bir azapla tehdit etmiştir.

5- Misafirliğe gitmek, mü'min kardeşlerinin hâl ve hatırlarını sormak İslâmî ahlâklardan biridir.

6- Allah'ın rahmetinden ümit kesmek haramdır.

---

(1) Bu soru, hayret ve şaşkınlık ifade etmek içindir. Veya gerçekten doğruyu öğrenmek içindir.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ

أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾
إِلَّا آلَ لُوطٍ ۖ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا ۙ إِنَّهَا
لَمِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ إِنَّكُمْ
قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ
﴿٦٣﴾ وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ
اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا
حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَٰلِكَ الْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَٰؤُلَاءِ
مَقْطُوعٌ مُصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾

57- "Ey elçiler! İşiniz nedir?" dedi.

58- "Biz suç işleyen bir kavme gönderildik" dediler.

59- "Yalnız Lut ailesi suçlu değildir. Biz onların hepsini kurtaracağız."

60- "Ancak karısı hariç, onun da (suçlularla beraber) kalanlardan olmasını uygun gördük."

61- Elçiler Lût ailesine geldiklerinde.

62- (Lût) "siz, hiç tanınmamış kimselersiniz," dedi.

63- Dediler ki: "Doğrusu biz onların, hakkında şüphe ettikleri şeyi sana getirdik (kavminin şüphe ettiği azabı getirdik)."

64- "Sana gerçeği getirdik, biz elbette doğru söyleyenleriz."

65- "Hemen gecenin bir parçasında aileni yürüt, sen de arkalarından git, içinizden hiç kimse ardına dönüp bakmasın. Emredildiğiniz yere gidin."

66- Ona: Şunlar Sabaha girerlerken arkaları kesilecekdir, buyrulduğunu bildirdik.

SÖZLÜK

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ — Dedi ki sizin işiniz nedir?

إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ — Mücrim, günahkâr, suç işleyen topluma, Hz. Lût (a.s.) kavmine.

إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ — Şüphesiz biz onların hepisini kurtarıcıyız. Yani salih amel ve imanları sebebiyle onların hepsini kurtaracağız.

الْغَابِرِينَ — Azab içinde kalanlar.

قَوْمٌ مُنْكَرُونَ — Bilinmeyen kavim. Siz hiç tanınmamış bir toplumsunuz. Yani ben sizi tanımıyorum

بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ — Onların onda şüphe ettikleri. Yani hakkında şüphe ettikleri azap.

حَيْثُ تُؤْمَرُونَ — Emrolunduğunuz yer. Size emredilen yere. Yani onlara gitmeleri emredilmiş olan Şam'a.

وَ قَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرَ — Ve biz ona bu işi hükmettik. Biz Hz. Lut (a.s.)'a yöneldik ve ona zalim kavmin sabaha çıkarken olacağını vahyettik.

AÇIKLAMA

Âyetler, Hz. İbrahim (a.s.)'in misafirlerinden bahsetmeye devam ediyor. İşte Allah'ın haber verdiği şu soruyu onlara sordu:

"Ey elçiler sizin işiniz nedir?"

Yani Allah tarafından size verilen iş nedir? Çünkü onlar melektiler. Onlar dediler ki: Biz hem kendi aleyhlerinde hem de başkalarının aleyhinde suç işleyen bir kavme gönderildik, onlar homoseksüel (erkek erkeğe cinsel ilişki kuran kimseler) idiler; Allah onlara lanet etsin. Ancak Hz. Lût (a.s.) ailesi hariç: Yani Hz. Lut'un aile fertleriyle ona inananlar hariç. Şüphesiz biz karısı hariç onların tamamını kurtaracağız. Karısının azap içinde kalanlardan olmasına hükmettik. Yani Allah helak olmasına hüküm verdi. Çünkü o, Hz. Lut

(a.s.)'un hanımı, o kavimdekiler gibi kâfirdi. Buraya kadar Hz. İbrahim'le onlar arasında geçen konuşma devam etmektedir. Onlar (daha sonra) Hz. Lut'un şehrine taşındılar. Allah şöyle buyuruyor:

"Elçiler Lut'un ailesine geldiklerinde" yani onlara ulaşıp onların evlerinde huzurlarına girince Hz. Lût (a.s) şöyle dedi: "Siz hiç tanınmamış bir toplumsunuz. Ben sizi tanımıyorum." Onlar da cevap olarak şöyle dediler. "Biz, Rabbinin elçileriyiz, sana kavminin şüphe ettiği" küfür ve suçlarının cezası olan "azabı getirdik. Biz sana kendisinde şüphe olmayan hakkı getirdik. Şüphesiz biz sana haber verdiğimiz hususta doğru söyleyenleriz." Bu, suçlu kavmine azab edilmesidir. Bu sebeple gecenin bir kısmında aileni yola çıkar, sen de onların peşini takib et yani onlar senin önünde, sen arkalarında yürü, sizden hiç bir kimse arkasına bakmak için kafasını çevirmesin. Yani böylece suçlulara azap inerken, ona kötü gelecek bir şeyi görmesin. Emredildiğiniz yere gidin. Onlar Şam'a gitmekle emrolunmuşlardı. Biz, şunlar sabaha girerlerken arkaları kesileceklerdir, buyruğunu ona vahyettik. Yani Hz. Lut'a yöneldik ve ona sabaha çıkarlarken bunların arkalarının kesileceğini yani sabahın erken saatlerinde güneş doğmamışken onların son fertlerine varıncaya kadar helak olacaklarını, yani yerin altını üstüne getirip onların da helak olacaklarını ona vahyettik."

SONUÇ

1- Burada suç işleme kötülenmiş ve suç işleyenlerin cezası açıklanmıştır.

2- Küfür ve suç, akraba ve soy arasını ayırınca, hısımlığın, soyun ve akrabalığın bir değeri yoktur. Nitekim, Hz. Lût (a.s)'un hanımı helak olanlarla beraber helak olmuş, Hz. Lût (a.s) ona, hanımı olmasına rağmen şefaatte bulunmamıştır.

3- Uzun mesafe katetmek için gece yolculuğu yapılabilir.

4- Sorumlu ve liderlerin durumları gözden kaçmasın diye veya emre karşı geleni tesbit etmek için kafilenin veya ordunun ardından yürümesi güzeldir. Rasûlüllah (s.a.v) de böyle yapardı.

5- Helak olan zalimlere merhamet acımak doğru değildir. Çünkü Allah, "sizden hiç bir kimse (kalbiyle) geri dönmesin." buyurmaktadır.

وَجَاءَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٦٧﴾
قَالَ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٨﴾ وَاتَّقُوا اللَّهَ
وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٧٠﴾
قَالَ هَٰؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٧١﴾ لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا
سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُقِيمٍ ﴿٧٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً
لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ وَإِنْ كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَانْتَقَمْنَا
مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُبِينٍ ﴿٧٩﴾

67- (Lût kavminin oturduğu Sodom) kentin(in) halkı, (Lut'un genç konuklarını duyup) sevinerek geldiler.

68- (Lût onlara) "bunlar benim konuğumdur," dedi, "beni mahçup etmeyin."

69- "(Ne olur.) Allah'tan korkun, beni rezil etmeyin."

70- "Seni alemlerden (başkalarının işine karışmaktan) men etmemiş miydik?" dediler.

71- "Eğer yapacaksanız, işte kızlarım" dedi. (Lût konuklarını kurtarmak için kavmine kızlarını arzetmiş veya kızları durumunda olan diğer kadınlarla evlenmelerini istemiştir.)

72- Senin ömrüne andolsun ki, onlar, sarhoşlukları içinde

bocalıyorlardı.

73- Güneşin doğma zamanına girerlerken, korkunç ses onları yakaladı.

74- O kentin altını üstüne getirdik ve üzerlerine de çamurdan pişmiş taşlar yağdırdık.

75- Şüphesiz bunda işaretten anlayanlara (nice) ibretler vardır.

76- Ve o (kent, herkesin gelip geçtiği) bir yol üzerinde durmaktadır.

77- Elbette bunda inananlar için bir ibret vardır.

78- Gerçekten Eyke halkı da zalim kimselerdi.

79- Onlardan da öcümüzü aldık, her ikisi de (Sadom ve Eyke) hala (yol üzerinde gözler) ön(ün)de apaçık durmaktadır.

SÖZLÜK

وَجَاءَ اَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ — Ve şehir halkı sevinerek geldi. Yani Sadom halkı sevinerek geldiler.

وَ اتَّقُوا اللّٰهَ وَ لَا تُخْزُونِ — Allah'tan korkun ve beni rezil etmeyin. Yani misafirlerime saygıyı ayaklar altına alarak beni küçük düşürmeyin.

اَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ — Biz seni alemlerden nehyetmemişmiydik? Yani onlara komşu olmak ve misafir kabul etmekten men etmemiş miydik?

لَفِى سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ — Onlar sapıklıkları ve akıllarını başlarından alan sapıklığın sarhoşluğu içinde bocalıyorlardı.

مُشْرِقِينَ — Güneş doğarken.

مِنْ سِجِّيلٍ — Pişirilmiş topraktan.

لَاٰيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ — İbret alarak bakanlar için deliller vardır.

لَبِسَبِيلٍ مُقِيمٍ — O, yol üstünde durmaktadır. Yani Kureyş'in Şam'a giden yolu üstünde bulunmaktadır.

اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ — Eyke halkı. Yani Hz. Şuayb (a.s)'ın kavmi. Eyke, Medyen yakınında ağaç ormanının ismidir.

وَ اِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُبِينٍ — Her ikisi de önünde apaçık durmaktadır. Yani Hz. Lût kavmi ve Eyke halkı apaçık bir şekilde yol üstündedir.

AÇIKLAMA

Ayetler, bir açıdan Hz. Lût (a.s) ve misafirleri olan meleklerle devam ederken diğer bir açıdan da Hz. Lût kavmiyle devam etmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

Şehir halkı, Sadom halkı kötülük işlemeyi arzuladıklarından sevinerek geldiler. Oranın halkı homoseksüel (erkek erkekle cinsel ilişki kuran kimseler) idi. Hz. Lût onlara Allah'ın haber verdiği şu sözü söyledi: Lut, melekleri göstererek dedi ki: "Bunlar benim misafirlerim, beni kötü arzularınızla mahcup etmeyin. Allah'tan korkun ve beni rezil etmeyin." Onlar da Allah'ın onlardan haber verdiği şu sözlerle cevap verdiler: "Onlar dediler ki: Biz, seni alemlerden menetmedik mi?" Yani sen bizim seni misafir kabul etmekten veya onlarla komşu olmaktan men edişimizi hatırlamadın da bize bunları mı söylüyorsun? Hz. Lut onlara şöyle cevap verdi: "O, dedi ki, işte eğer ilişkide bulunacaksanız kavmimin kızlarıyla nikah yaparak evleniniz." Yani işte kızlarım, eğer emrettiğimi ve size gösterdiğimi yapacaksanız onlarla evlenin. Allah buyuruyor ki, "senin ömrüne andolsun ki,(1) onlar sarhoşluk içinde bocalıyorlardı." Yani senin hayatına yemin olsun ki, Ey Rasûl, o Lût kavmi akıllarını başlarından alan ve onları hayvanlardan daha aşağı bir seviyeye indiren sapıklıkları içinde şaşkın bir vaziyette bocalıyorlardı. "Güneşin doğma zamanına girerlerken onları korkunç bir ses yakaladı." Yani güneş doğarken Cebrail'in korkunç sesi onları yakaladı. "Oranın altını üstüne getirdik," bu altı üste çevirmek demektir. Bunun üstüne "üzerlerine de pişmiş topraktan taşlar yağdırdık." Şüphesiz ki bunda, bu şehirlerin tamamen yok edilmesinin anlatılmasında ibret ve eşyayı tanımak için tefekkür nazarıyla bakan(2) kimseler için deliller ve öğütler vardır. O helak olan yerler, Mekke halkının Şam'a yolculukları sırasında uğrayıp geçtikleri yolun üzerindedir. Şüphesiz ki, bunda in-

---

(1) Rasûlüllah'ın hayatına yapılan bu yemin O'nu şereflendirmek içindir. Buradaki yeminin Hz. Lut'un hayatına olması da caizdir. Hiç bir kimsenin bu ilahi yemini delil getirerek Allah'tan başkasına yemin etmesi caiz olmaz. Çünkü, Allah dilediği mahlukuna yemin eder. Allah güneşe; aya, göğe ve geceye yemin etmiştir. Ona karşı herhangi bir itiraz söz konusu olamaz. Kullara gelince Rasûlüllah (s.a.v.) Allah'tan başkası adına yemin etmenin haram olduğunu ilan etmiştir. Kim Allah'tan başkası adına yemin ederse, şirk koşmuştur. Bu hadisi Tirmizi rivayet etmiştir.

(2) Rivayete göre Rasûlüllah mütevessimin kelimesini ferasetle tefsir etmiştir. O mü'minin ferasetinden korkun, çünkü o Allah'ın nuruyla bakar buyurmuş ve bu âyeti okumuştur.

ananlar için ibretler vardır. Dolayısıyla Allah'ın saygı duyulması gereken emirlerini çiğnemeye cüret etmeyin ve O'na karşı isyan etmeyin. Gerçekten Eyke halkı da zalim kimselerdi.

Bu, Şuayb'ın, kavmi Eyke halkıyla olan kıssasına bir işarettir. Eyke sık ağaçlardan oluşmuş orman demektir. Onların yerleri oradaydı ve onlar müşriktiler. Bu ifade şu âyette zulüm olarak geçmektedir. Eyke halkı da, Allah'tan başkasına ibadet ederek kendilerine zulmeden kimselerdi. Biz onlardan intikam aldık, onlar zevk ve sefa içerisindeyken aşırı sıcakla yok ettik. Şuara suresinde onlardan söz edilecektir. Allah burada buyuruyor ki: Gölge gününün –yani gölgelerde rahat ve zevk içinde iken gelen azap– azabı onları yakaladı. Şüphesiz o büyük bir günün azabıydı. Onların ikisi de önde, yolda, apaçık durmaktadır. İnsanlar oradan yürüyerek geçmektedirler. İnnehumadaki onların ikisi Şuayb ve Lût kavmine göstermektedir. Onlar Medyen ve Eyke halkıdırlar. Çünkü onlar Eyke ve Medyen halkına gönderilmişlerdir. Âyette geçen yol Kureyş'in Şam'a giden yoludur. Bu kıssayı anlatmaktan maksat Kureyş'e öğüt vermek ve onların ibret almalarıdır. Onlar öğüt alıp ibret alacaklar mı?

SONUÇ

1- Lût kavmi helak edilmiştir.

2- Fuhuş kötüdür ve o beşeriyetin tanıdığı en çirkin fuhuştur ki bu da erkeklerle ilişkide bulunmadır.

3- Lût (a.s) misafirlerini savunmuş ve misafirlerini kurtarmak için kavminin kızlarıyla evlenmelerini söylemiştir.

4- Allah ömrüne yemin ederken Rasûlüllah'a şeref bahşetmiştir.

5- Tefekkür ve ibret gözüyle bakmaya, bu âyetlerde teşvik vardır. Çünkü bu, beşer aklı için çok faydalıdır.

6- Allah'ın zalimlerden intikamı, ibret ve öğüt almak içindir.

7- Ayetler Rasûlüllah'ın peygamber olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü benzer haberler ancak ilahi vahiy ile olabilir.

وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ
الْمُرْسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَآتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٨١﴾ وَكَانُوا

يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ
مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقْنَا
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ ۗ وَإِنَّ السَّاعَةَ
لَآتِيَةٌ ۖ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ
﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾
لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ
عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

80- Andolsun Hicr halkı (Semud kavmi) de peygamberleri yalanladılar.

81- Onlara âyetlerimizi verdik, ama onlardan yüz çeviriyorlardı.

82- Dağlardan güvenli evler yontuyorlardı.

83- Sabaha girerlerken onları da korkunç ses yakaladı.

84- Kazandıkları, kendilerinden hiç bir şeyi savamadı.

85- Biz gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları hak ile yarattık. O saatte mutlaka gelecektir. Şimdi sen güzel bir hoşgörü ile hareket et.

86- Yaratan, bilen ancak Rabbindir.

87- Andolsun sana ikililerden yediyi ve bu büyük Kur'an'ı verdik.

88- Onlardan bazı çiftlere (sınıflara) verdiğimiz dünyalığa gözünü dikme ve onlara üzülme. Mü'minlere kanadını indir (onlara şefkatli davran).

SÖZLÜK

أَصْحَابُ الْحِجْرِ Hicir halkı. Bunlar Salih (a.s)'ın kavmiydi, yerleri Medine ile Şam arasındadır.

وَ آتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا Onlara âyetlerimizi vermiştik, verdik. Yani devenin yaratılışındaki hikmetleri vermiştik, o en büyük bir delildir.

مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ Onların kazandıkları kendilerine hiç bir fayda vermedi. Onlardan kazandıkları saraylar ve mallar hiçbir şeyi savmadı.

الصَّفْحَ الْجَمِيلَ Güzel bir hoşgörü, bağışlama, affetmek. Şimdi sen güzel bir hoşgörü ile hareket et, kırmadan onlardan yüz çevir. Bu durum, savaş emredilmeden önce söz konusuydu.

سَبْعًا مِنَ السَّانِي İkişerden yedi. Ki bunlar Fatiha suresinin yedi âyetidir.

أَزْوَاجًا مِنْهُمْ Onlardan çiftler. Onlardan, kafirlerden bazı eşler.

وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ Ve kanadını indir. Mü'minlere kanadını indir, onlara karşı tevazulu ve affedici ol.

AÇIKLAMA

Bu ifadeler, başka bir kıssaya başlamadır. Bu kıssa Hicr halkının hikayesidir. Onlar Hz. Salih (a.s)'ın kavmi olan Semud kavmidir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: "Hicr(1) halkı da peygamberleri yalanlamıştı."

Bu ifade de Rasûlüllah için öğüt söz konusudur. Çünkü kavmi olan Mekke halkı Onu yalanlamıştı. Bu sebeple onların yalanlamaları karşısında, o sabretsin. Zira ondan önce pek çok kavim de yalanlamıştı. Onlar "Sadece Salih (a.s)'ı yalanladıkları halde, Allah bir peygamberi yalanlayanın bütün peygamberleri yalanlamış olacağını nazarı dikkate alarak "Peygamberleri yalanladılar" buyuruyor. Çünkü peygamberlerin daveti tektir, o da insanı kemale erdirmek ve iki dünyada mesud kılmak için koyduğu hükümlerle sadece Allah'a ibadet etmektir.

Biz "onlara ayetlerimizi(2) verdik, ama onlardan yüz çeviriyorlardı." Bu-

---

(1) Hicr kelimesi pek çok mana için kullanılır. bunlardan bazıları şunlardır: Akıl, haram, dişi at, gömleğin sağ ve sol önleri -Harekede fetha en uygun olanıdır- ve İsmail'in taşı. Burada maksad Semud kavminin memleketidir.

(2) Âyetlerden maksad devede bulunan yaratılış hikmetleridir. Çünkü deve pek çok harikulade özellikleri kapsıyordu. Burada devenin dışında Hz. Salih (a.s)'e verilen başka âyetlerin kastedilmesi de mümkündür.

rada ayetlerden maksad, deve mucizesiyle birlikte olan diğer delillerdir. Onlardan bir kısmı şunlardı: O deve büyük bir kayadan çıkmıştı, beldenin suyundan bir gün deve içiyor bir gün de halk içiyordu. Deve suyu içtiği gün her evin önünde sütünü sağmaları için duruyordu. İstedikleri mucizeyi Allah onlara verdikten sonra da inanmamış ve tevbe etmemişlerdi. Onlar dağları oyarak güvenli evler yapıyorlardı. Yani onlar dağları oyarak dağların içinde kış aylarında, evleri kuvvetli olduğundan üzerlerine bir şey düşmekten emin oluyorlardı.

Dağlarda yonttukları bu evler, onları koruduğundan onlara erişecek soğuk ve sıcaktan emin olarak oturacakları evler ediniyorlardı. Onlar "sabaha çıkarlarken, onları korkunç ses yakaladı." Bu dördüncü günün sesiydi, olay cumartesi olmuştu, akabinde onlar topluca helak olmuşlardı. Onların kazandıkları mal, malzeme ve saraylar onlardan hiç bir azabı savamamış, aksine onlar helak olmuşlar, onlardan, iman edip salih amel işleyenlerin dışında hiç kimse kurtulamamıştı. Allah iman eden kimseleri nebisi Hz. Salih (a.s)'le beraber kurtarmıştı.

"Biz yeri, gökleri ve onlar arasında mevcut olan şeyleri hakla yarattık."

Yani ancak beni zikretsinler bana şükredip ibadet etsinler diye yarattık. Bu sebeple kim inkar eder, beni anmaz, bana asi olur ve bana şükretmezse ben de onu helak ederim."

Çünkü ben bu büyük mahlukatı boşuna, iş olsun diye yaratmadım. Şüphesiz o saat de mutlaka gelecektir. Orada herkes kazandığıyla cezalandırılacaktır. Dolayısıyla sen kavmine üzülme, onlara karşı sabırsız davranma. Çünkü onların cezası gereklidir ve elbette gelecektir. Öyleyse sabret, onları affet."

Bu açıklama, "onlara güzel bir hoşgörü ile hareket et" ifadesinin manasıdır. Şüphesiz senin Rabbin, yaratan, bilendir. Her şeyi O yaratmış ve yarattıklarını da bilmiştir. Mesela mahlukatın çok olmasına rağmen onların niyetlerini, amellerini ve durumlarını bilir. Onların işinden ona hiç bir şey gizli kalmaz. O, onları nasıl yaratmışsa öylece geri döndürecek, hesaba çekecek ve kazandıklarıyla cezalandıracaktır. İşte bu durumun özelliği şudur: Bu, Allah'ın onu tayin edilen vakitte muzaffer kılmasına kadar Rasûlüllah'ın davete devam ve sabretmesine yardım ediyordu. "Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yediyi ve yüce Kur'an'ı verdik." Yani sana Fatiha suresini veya Kur'an'ı ve yüce Kur'an'ı verdik ki o, miktarı takdir edilemeyecek kadar büyük bir

hayırdır.

Öyleyse onlardan, Kureyş'ten bazı çiftlere, insan, gruplarına verdiğimiz dünyalığa gözlerini dikme. Bizim sana verdiklerimiz, onların sahip olduğu mal, leziz yiyecek ve içeceklerden faydalanacakları halden daha hayırlıdır. Onlara üzülme. Çünkü onlar sana inanmamışlar ve senin getirdiğine tabi olmamışlardır.

Onların işi Allah'a kalmıştır. Allah, Rasulüne inanan eshabına kanatlarını indirmesini emrediyor ve buyuruyor ki: "Kanadını mü'minlere indir." Sana Allah'ın dostluğu yeter. Öyleyse bol nimetler için oldukları halde Allah'ı ve onun emirlerini inkâr edenleri bırak. Mü'minlerle beraber yaşa ve kanadını onlara ger, onlara nazik davran. Çünkü hayır onlardadır. Allah'ı ve onun emirlerini inkâr edenlerde hayır yoktur.

SONUÇ

1- Yüce Allah bir milleti yok etmek istediğinde, onların maddi kuvvetleri kendilerinden hiçbir azabı, belayı gideremez.

2- Allah-u Teâlâ mahlukatı boşuna yaratmamıştır. Aksine zikir ve şükürle kendisine ibadet etmeleri için yaratmıştır. Kim O'na kulluk ederse kurtulur, kim de O'nun emirlerinden yüz çevirir ve ibadetini terkederse ona dünyada ve ahirette rezil bir azabı tattırır. Ahirette bu azap daha serttir ve rezil edicidir.

3- Âyetlerde, en güzel hoşgörü açıklanmıştır. En güzel hoşgörü ve affetmek ise; affetmekle beraber sitem etmemek ve başa kakmamaktır.

4- Bir insana Kur'an ilmi verilmişse, en büyük bir hayır verilmiştir. Çünkü Kur'an olmuş ve olacak bütün olayları, ilimleri ve haberleri kapsamaktadır.

5- Fatiha sûresi faziletlidir. Çünkü o, namazlarda devamlı okunmaktadır.

6- Allah'a davet çalışmalarını sürdürenlerin insanların elindeki mal ve mülke aldırmamaları gerekir. Çünkü Allah'ın onlara verdiği iman, ilim ve takva, öbürlerine verilen mal ve dünyalıktan daha hayırlıdır.

7- Mü'minlere yumuşak davranmak, nezaket göstermek ve onlara merhamet etmek gerekir.

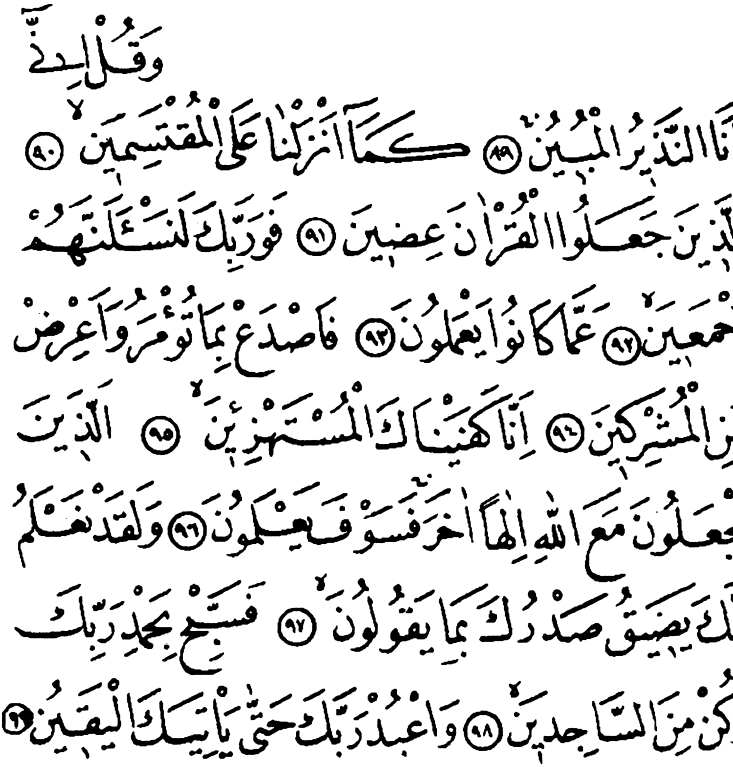

89- Ve ben ancak apaçık uyarıcıyım de.

90- (Siz bilirsiniz, inanmazsanız, Allah'ın gazabı üzerinize inecektir.) Tıpkı o bölücülere (veya and içenlere) indirdiğimiz gibi (sizin başınıza da azap indiririz.)

91- Onlar ki, Kur'an'ı bölük bölük ettiler. (Bir kısmı Tevrat ve İncil'e uygundur, doğrudur, bir kısmı uygun değildir, yanlıştır veya Kur'an'ın bir kısmına büyü, bir kısmına şiir bir kısmına da kehanet ve bir kısmına da eskilerin masalları dediler.)

92- Senin Rabbin hakkı için biz onların hepsine mutlaka soracağız.

93- Yaptıkları şeylerden.

94- Sen emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve ortak koşanlara aldırma.

95- O alay edenlere karşı biz sana yeteriz.

96- O Allah'la beraber başka ilah tutanlar, yakında bileceklerdir.

97- Andolsun, onların söylediklerine senin canının sıkıldığını biliyoruz.

98- Sen Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol.

99 Ve Rabbine kulluk et ki, sana yakın gelsin (kesin bilgiye eresin.)

SÖZLÜK

اَلنَّذِيرُ الْمُبِينُ	Apaçık uyaran. Yani uyarısı açık olanın.
عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ	Yemin edenlerin üzerine. Allah'ın kitabına, halen onun hakkında, şiirdir, sihirdir ve kehanettir diyerek yeminler edenlerin üzerine.
جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ	O Kur'an'ı bölenler onu parça parça ettiler.
فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ	Sana emredileni açıkla, ilan et. Emrolunduğunu yay.
يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ	Onların söylediklerinden dolayı göğsün daralıyor. Yani seninle alay etmelerine ve seni yalanlamalarına göğsün daralıyor.
حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ	Ta ki sana yakin gelinceye kadar. Sana ölüm gelinceye kadar. Veya Rabb'ine ibadet ederken ölünceye kadar.

AÇIKLAMA

Âyetler, Rasûlüllah (s.a.v.)'a ona yakışanı öğretmeye ve göstermeye devam ediyor. Yüce Allah, Rasûlüne şöyle emrediyor:

"De ki ben apaçık uyarıcıyım."

Yani kavmine senin onları apaçık bir uyarıcı olduğunu ilan et. Ey kavmim,! Eğer şirk, inad ve küfürde ısrar ederseniz, Allah'ın azabı size gelecektir. Tıpkı o bölücülere indirdiğimiz gibi (size de indiririz). Onlar ki, Kur'an'ı bölük bölük ettiler. Tevrat ve İncil'i bölük bölük eden, bir kısmına inanıp bir kısmına inanmayan ki bunlar, yahudi ve hristiyanlardır, salih olarak geceleyeceklerine yemin eden ve Allah'ın kendilerine ceza indirdiği bölücülere ve ona şiir, kehanet ve sihir diyerek Kur'an'ı, bölük bölük eden, Mekke yollarını bölerek İslâm'a isteyerek gelen kimseleri Allah yolundan engelleyen bölücülere, Allah'ın indirdiği ve indireceği azap gibi bir azapla sizi uyarırım. İşte

bunların hepsi bölücülerdir ve Allah'ın azabı ve cezası onların başına gelmiştir. Rabbine yemin olsun ki, onların hepsine yaptıkları şeyden soracağız.(1)

Yüce olan Allah, Rasûlüne, onlardan kıyamet günü yaptıkları şeyleri soracağını ve onları cezalandıracağına dair yemin ediyor. Bu sebeple onların işi seni korkutmasın, onların eziyetlerine sabret. Emredildiğin şeyi açıkla.(2) Allah'tan başka ilah olmadığı ve Hz. Muhammed'in O'nun Rasulü olduğunu açıklaman ve davet etmen, veya uzaklaştırmakla emrolunduğun şeyleri açıkla. Müşriklerden yüz çevir, onlara aldırma. "O alay edenlere karşı biz sana yeteriz. Allah'la beraber başka ilah edinenler yakında bilecekler."

Burada Allah'ın Rasûlüne korumasını vaad ettiği alaycılardan maksad onların en şerlileridir. Onlar, Velid b. Mugire, As b. Vail, Adiy b. Kays ve Esved b. Abd Yağus'dur. Bunların hepsi kısa zamanda çeşitli felaketlerle can vermişlerdir. Allah'ın laneti onların üzerine olsun.

Andolsun ki, onların söyledikleri alay sözlerine, küfür ve inaddaki aşırılıklarına canının sıkıldığını biliyoruz. Bu sebeple senin iç sıkıntını hafifletecek şeyi sana gösteriyoruz. Sen Rabbini hamd ile tesbih et, 'subhanellah ve bihamdihi' de, yani bu zikri çok yap, secde edenlerden ol. Yani namaz kılanlardan ol. Çünkü secde sadece namaz kılınırken ve Kur'an okunurken olur.(3) Öyleyse sıkıntı anında namaza sığın. Bu sebeple Rasûlüllah bir şeye üzülünce namaza sığınırdı. Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadete devam et. –Bu, Allah'a son derece boyun bükerek ve eğilerek ibadet yapmak, itaat etmektir.– Çünkü kabir, ahiret basamağının ilkidir.

---

(1) Rasûlüllah'tan şöyle bir haber gelmiştir: "O Rabbine yemin olsun ki, soracağız" âyeti hakkında şöyle demiştir: "Allah 'Lailahe illah' sözünü (söyleyip söylemediklerini) soracaktır. Çünkü onlar onu söylemekten yüz çevirmişler, küfür, şer ve fesad içinde övünüp durmuşlardır. Eğer onlar söylemiş olsalardı, onlar için hayır ve iyilikten başka birşey olmazdı."

(2) Rasûlüllah ve eshabı gizli olarak Erkam'ın evinde bir süre daveti gizli sürdürmüşlerdir. Daha sonra bu âyet inince İslâm'ı açıkça ilan etmişler ve açıkça davet etmişlerdir.

(3) Şöyle denmiştir: Bu secde, Kur'an secdelerinden birisidir. Cumhur bunun secde olmadığı kanaatindedir. Ancak Allah, Rasûlüne sıkıntısını gidermek ve içini genişletmek için irşadda bulunmuşdur. Denir ki: Allah ona tesbih ve namazı emretmiştir. Rasûlüllah'a bir sıkıntı ve zorluk geldiğinde, namaz kılarak Allah'tan yardım isterdi.

SONUÇ

1- Allah'ın kitabı hakkında, ehl-i kitabın ihtilafa düştüğü gibi ihtilafa düşmek haramdır.

2- Hakkı açığa vurmak ve özellikle işkence olmadığında açıklamak farzdır.

3- 'Subhanellahi vebi hamdihi' cümlesiyle tesbihde bulunmak çok faziletlidir. Onu yüz kere söyleyenin –sahih hadiste geçtiği gibi– denizin köpüğü gibi günahı olsa da günahları affedilir.

4- Hacet namazı (ihtiyaçdan dolayı Allah'tan yardım dilemek için kılınan namaz). Bir iş insana güç veya zor gelince, namaz kılsın ki Allah sıkıntısını gidersin ve istediği haceti versin. O alimdir, hakimdir.

Sûre 16
Nahl Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 128

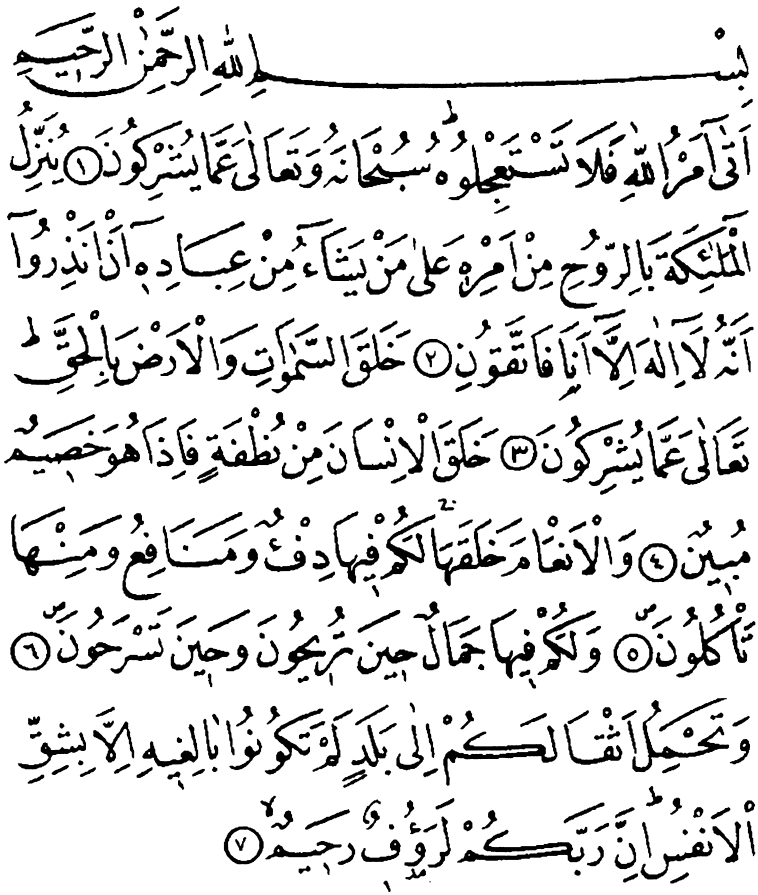

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

1- Allah'ın emri geldi, artık onu acele istemeyin. Allah, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır, yücedir.

2- Melekleri kullarından dilediğine, emrinden olan ruh (vahiy) ile indirir. (İnsanları): Benden başka ilah yoktur, benden korkun! diye uyarın! der.

3- Allah, gökleri ve yeri hak ile yarattı. (O) onların ortak koştuklarından yücedir.

4- İnsanı nutfeden yarattı, birden o (insan) konuşkan bir karşı koyucu olup çıktı.

5- Hayvanları da yarattı. Onlarda sizin için ısınma ve daha bir çok yararlar vardır. Onlardan kimini de yersiniz.

6- Ve akşamleyin meradan getirdiğiniz, sabahleyin meraya götürdüğünüz zaman onlarda sizin için bir güzellik de vardır.

7- Ağırlıklarınızı öyle şehirlere taşırlar ki, canlarınız büyük zahmetler çekmeden oraya varamazdınız. Doğrusu Rabbiniz, çok şefkatli çok acıyandır.

SÖZLÜK

أَتَى أَمْرُ اللَّهِ — Allah'ın emri geldi. Ey müşrikler, Allah'ın size azab edilmesini emretmesi yaklaştı, acele etmeyin.

يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ — Melekleri ruh ile indirir. Melekleri ruhların hayatı olan vahiyle indirir. Âyette geçen meleklerden maksad Cebrail'dir.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ — İnsanı meniden yarattı. Allah, insanı meniden yarattı.

دِفْءٌ وَ مَنَافِعُ — Korunma ve menfaatler. Kendisiyle ısınacağınız şeyler vardır. Sonra bal, süt, et ve binek gibi faydalar vardır.

حِينَ تُرِيحُونَ — Ağıllarına geri soktuğunuzda.

وَ حِينَ تَسْرَحُونَ — Onları ağıllarından otlayacakları meralara çıkardığınızda.

إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ — Canların zahmetiyle. Büyük sıkıntıyla.

AÇIKLAMA

Mekke'de müşrikler azabın acele gelmesini arzu etmiş ve bunu pek çok kere istemişlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah: "Ey azabı acele isteyenler, Allah'ın size azab emri[1] geldi, yaklaştı," buyurmuştur.

Nadr b. Haris ise:

"Ey Allah'ım, eğer bu azap senin katından gerçek ise, üzerimize gökten taş yağdır veya bize acıklı bir azabı getir" diye söyledi. Çok az bir zaman sonra azap ona geldi ve Cehennem azabını da beklemek üzere Bedir Savaşı'nda

(1) "Allah'ın emri geldi" âyetinden maksat: Kıyamet olması da mümkündür. Bunun delili "İnsanlara hesapları yaklaştı" ayetiyle, "Ben, kıyamet şöyleyken iki parmağını birleştirip işaret ederek gönderildim" hadisidir.

ölüp helak oldu. Kıyamet gününün azab vakti, acele olmasını isteyen kimselere yaklaştı. Bu sebeple Allah meydana gelmesi gerçek olduğu, gelişi yaklaştığı için mazi (geçmiş zaman kipini) sigasını kullanmıştır.

Dolayısıyla onun hemen meydana gelmesini istemenin bir manası yoktur. Bunun için Yüce Allah buyuruyor ki:

"Artık onu acele istemeyin. Allah onların ortak koştukları şeyden(1) uzaktır, yücedir."

Yani Allah onların ortak koştukları batıl ilahlardan münezzeh ve uzaktır. Çünkü O'ndan başka gerçek ilah yoktur.

"Melekleri, kullarından dilediğine(2) emrinden olan ruhla indirir."

Yani O, Cebrail'i kullarından dilediği kimseye ki bu Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir Müşrikleri, "benden başka ilah yoktur, öyleyse benden korkun (sözüy)le uyarın(3) diye vahiyle gönderir. Yani müşrikleri puta tapmalarından dolayı başlarına gelecek olan azapdan korkutun diye indirir. Çünkü onların şirkleri batıldır, yakında onlara güçlerinin yetmeyeceği bir azabı getirecektir. Zira O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. O'nun dışında kalan bütün uydurma ilâhlar bâtıldır. Öyleyse şirk koşmayı ve karşı gelmeyi bırakarak Allah'tan korkun. Aksi takdirde acı azabın peşine düşmüş olacaksınız. Bu iki âyeti kerimede peygamberimiz (s.a.v.)'in peygamberliğinin ve vahyin, aynı şekilde tevhid akidesinin ortaya konması söz konusudur. Aşağıdaki âyetlerde Allah buyuruyor ki:

"Allah, yeri ve gökleri hakla yarattı, onların şirk koştuğu şeylerden O, münezzehtir."

Bu ayette Allah'ın birliğinin hak, şirkin batıl olduğuna delil vardır. Yeri ve gökleri yardımcısız ve destekçisiz sadece kendi bilgi ve gücüyle yaratan, ibadet edilmeye hak sahibidir. Şu işitmeyen, görmeyen ve konuşmayan ölü ilahlar hak sahibi değillerdir. Allah onların ortak koştuğu putlardan münez-

---

(1) Âyette geçen "ruh ile" ifadesinin manası: Peygamberlik göndermek ve vahiy indirmektir. Buna şu âyet benzemektedir. "O, emrinden olan ruhu, kullarından dilediğinin üzerine gönderir."

(2) "Kullarından" maksad, "peygamberlerinden"dir. Hz. Muhammed (s.a.v.) onların önderi ve sonuncusudur. "en enziru" kelimesi, meleklerin indirilmesini açıklamaktadır.

(3) Allah, vahyettiği peygamberlerine, müşrikleri şirklerinin sonundan korkutun ve onları, şirk ve bozuk işleri terketmelerinden sonra iman ve iyi işe dâvet edin diye emretmiştir.

zehtir ve yücedir. O, insanı meninin bir damlasından yani en zayıf ve değersiz şeyden yaratmıştır. Allah insanı üç karanlıkta (evrede) yaratmış ve onu hiç bir şey bilmez bir halde annesinin karnından çıkarmıştır, ta ki Allah onu geliştirmiş, birden bire Allah'la mücadele eden ve inad eden ve de çürümüşken bu kemiklere kim can verecektir, diyen bir hasım(1) kesilivermiştir.

"O, hayvanları da yarattı."

Onlar da sizin için ısınma(nızı sağlayan şeyler) ve bir çok faydalar vardır."

İşte bunlar, ilahi kudretin, ilmin, hikmetin ve rahmetin göstergeleridir ki, bunlar O'ndan başkasını bırakarak Allah'a ibadet etmeyi gerektirmektedir. Mesela hayvanlar ki, bunlar deve, sığır, koyundur, bunları Allah insanoğlu için yaratmış, başkaları için yaratmamıştır. İnsanlar için o hayvanlarda ısınmalarını temin edecek maddeler ve süt, kaymak, yağ, peynir ve üreme gibi faydalar söz konusudur. Onlar da insanların ısınmalarını temin edecek maddeler vardır. Çünkü insanlar koyun yünlerinden ve deve kıllarından örtü, elbise ve yatak yaparlar. Onlar da üreme gibi fayda vardır. Şöyle ki, her sene onlar yavru dünyaya getirir ve siz onların yavrularından yararlanırsınız.

İnsanlar onlardan çeşitli etler yerler. Öyleyse başkasına değil de bu nimetleri verene ibadet etmek farzdır.

"Onları akşamleyin meradan ağıllarına getirdiğinizde ve sabahleyin ağıldan meralarına çıkardığınızda onlar da sizin için bir güzellik(2) de vardır. Bu güzellik, bakma sevinciyle oluşan psikolojik hazdır. Ağırlıklarınızı öyle uzak şehirlere taşırlar ki, siz, canlarınız zahmet ve sıkıntı çekmeden oraya varamazdınız. Mesela çölde deve aynen denizde gemi gibi yükleri bir yerden bir yere taşımakta, oysa bazen bu mesafe insanın ancak zahmet çekerek ve fazla güç harcayarak ulaşabileceği kadar uzak olmaktadır. Eğer çölün gemileri konumunda olan develer olmamış olsaydı insan oraya ancak zahmet çekerek

(1) Bu hasım insan Übey b. Halef el-Camhi'dir. O, Rasûlûllah'a çürük bir kemik getirmiş ve "ne dersin çürüdükten sonra Allah bunu diriltecek mi?" demiş, bunun üzerine de "İnsan bilmedi mi ki, onu biz meninin bir damlasından yarattık," âyeti inmiştir.

(2) Güzellik çeşitli şekilde olur. Bu şeklin diğer parçalarının bir birlerine uygunluğudur. Bazen de güzellik, kişinin, adalet, ilim, hikmet, öfkelenmemek gibi güzel huylar üzre olmasıyla huyda olur. Hareketlerin güzelliği, insanların maslahatlarına uygun, onlara zarar vermeyen faydalı şeyler olmakla olur.

ve güçlükle varabilirdi. At, katır ve merkeb de yük taşıma konusunda devenin benzeridir. Öyleyse bu nimetleri veren, kendinden başka ilah olmayan Rabbinizdir, şu halde O'na ibadet edin ve O'na ortak koşmayın.

"Şüphesiz sizin Rabbiniz," yani yaratıcınız, rızık vericiniz, yetiştiriciniz ve kendisinden başka ilah olmayan gerçek ilahınız çok şefkati ve acıyandır. O'nun rahmet ve şefkatinin tezahürleri, bütün insan hayatında açığa çıkmaktadır. Eğer Allah'ın insana merhamet ve şefkati olmasaydı, o insan, dünya hayatında bir an bile yaşayamazdı. Öyleyse hamd O'nadır, minnet onadır.

SONUÇ

1- Kıyamet günü yaklaşmıştır, bunun için onun hemen olmasını istemenin bir manası yoktur. Çünkü kıyamet hiç şüphesiz gelecektir. Her gelen de yakın demektir.

2- Vahyin ruh olarak isimlendirilmesinin nedeni şudur. Bedenler ruhla dirildiği gibi, kalpleride vahiy diriltir.

3- Âyette Allah inancı, peygamberlik, öldükten sonra dirilme, ilahi kudretin, ilmin, hikmetin, şefkat ve merhametin tezahürleri belirtilerek ortaya konmaktadır.

وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ
وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۚ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ وَعَلَى اللَّهِ
قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ ۚ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾
هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ
شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ

وَالْخَيْلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ
وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ
بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَأَ
لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً
لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾

8- Binmeniz ve süs için atları, katırları ve merkepleri (yarattı) ve daha sizin bilmediğiniz nice şeyler yaratmaktadır.

9- Kısa ve doğru yolu Allah gösterir. Ama o yoldan sapan da var. Allah dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi.

10- O'dur ki, sizin için gökten bir su indirdi. İçecek(iniz) ondandır ve hayvanları otlattığınız ağaç(lar, bitkiler) ondan (sulanıp filizlenmekte)dir.

11- Onunla size ekin, zeytin, hurma, üzümler ve herçeşit meyvalar bitirmektedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için ibret vardır.

12- Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Yıldızlar da O'nun emriyle (size) boyun eğdirilmiştir. (Varlıkların hepsi sizin yaşamanız, beslenmeniz için ayrı ayrı hizmet etmektedir." Şüphesiz bunda aklını kullanan bir toplum için ibretler vardır.

13- Yeryüzünde yarattığı çeşitli renklerdeki (hayvanları, bitki)leri de (sizin hizmetinize verdi.) Şüphesi bunda öğüt alan bir toplum için ibret vardır.

SÖZLÜK

وَ يَخْلُقُ مَا لاَ تَعْلَمُونَ — Ve sizin bilmediğini, yaratır. Yani sizin bilmediğiniz diğer hayvanları, yürüyen ve uçan hayvanları ve deve katarlarını yaratır.

وَ عَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ — Ve yolun doğrusu Allah'a aittir. Doğru yolu açıklama lutfunda ve fazlında bulunarak doğru yolu göstermek Allah'a aittir.

وَ مِنْهَا جَائِرٌ — Ve ondan zalimi vardır. O yoldan sapan da vardır. Bu, yahudilik ve hristiyanlık gibi diğer dinlerdir.

وَ مِنْهُ شَجَرٌ — Ve ağaç ondandır. Yani ağaç o yağmur sebebiyle olur. Bu, diğer bitkileri de kapsamaktadır.

فِيهِ تُسِيمُونَ — Orada sürülerinizi otlatırsınız.

مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ — Onun emriyle boyun eğdirilmiştir. Yıldızlara da, O'nun emriyle, izniyle ve kudretiyle boyun eğdirilmiştir.

وَ ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ — Ve yeryüzünde sizin için yarattı. Yeryüzünde yarattığı çeşitli hayvanlar ve bitkiler sizin içindir.

AÇIKLAMA

Âyetler, Allah'ın hikmetinin, rahmetinin, ilminin ve kudretinin tezahürlerini ifade ederek tevhidi açıklamaya devam ediyor.

Binmeniz ve dünya hayatınızda size süs[1] olmaları için atları, katırları ve merkepleri yarattı. O, her şeyin yaratıcısıdır. Ve daha sizin bilmediğiniz binilen veya binilmeyen çeşit çeşit mahluklar, nice şeyler yarattı. Binilen cinsten olanlar işte şu çeşit çeşit yürüyen hayvanlar hızlı ve yavaş deve katarları, bunların hepsi Allah'ın lutfu ve kullarına nimetidir. Öyleyse onlara Allah'ı inkar ve O'na şükretmemek yakışır mı? Ve onlara, O'na ibadette başkasını ortak koşmak yakışır mı? Kısa ve doğru yolu gösterir. Yani sadece O'na şükür ve ibadet etmeyi gerektiren Allah'ın verdiği nimet ve lutuflarından biri de ken-

(1) İmam Malik, âyette geçen; "Binmeniz ve süs için," ifadesinden, at etinin yenmesinin haram olduğunu çıkarmış, Ebu Hanife de o'na mutabık olmuştur. Cumhur ise at etinin yenmesini caiz görmüştür. Çünkü ayet, bir şeyi haram kılmamış, ancak onların faydalarından birini ifade etmiştir ki, bu da binmektir. Cumhur'un delillerinden biri, şu sahih hadistir: "Rasûlûllah Hayber günü evcil merkebin etini yemekten menetti ve at etini yememize izin verdi." Cabir diyor ki: "Biz Rasûlûllah zamanında at eti yerdik."

di rızasına ulaştıran ki, bu İslâm'dır ve doğru yolu açıklamasıdır. Zaman süresi içinde, İslâm'ın dışında kalan hristiyanlık, mecusilik ve yahudilik gibi dinler adalet ve doğru yoldan sapan dinlerdir. O dinlere girenler kemal ve mutluluğa ulaşamayan sapıklardır. İşte "doğru yolu gösteren Allah'tır," âyetinin işaret ettiği mana budur. Allah, sizin hepinizi doğru yola iletirdi. Ancak bir kısmınız inatla inkar etmeyi seçti. Yani O'nun bütün insanların hidayetini istediğini düşünseydin, O, hepsini hidayete erdirmiş olurdu. Bu, onun kudret ve ilminin yüceliği sebebiyle böyledir. Yoksa O'nun hikmeti bütün insanların hidayetini gerektirmemektedir. Dolayısıyla O, isteyeni hidayete erdirir, isteyeni de saptırır.

"Gökten sizin için su indiren O'dur,"

"İçecek(iniz) ondandır."(1)

"Ondan içer ve ondan temizlenirsiniz. Hayvanları otlattığınız ağaç(lar, bitkiler) ondan (sulanıp filizlenmekte)dir.

"Yani ağaç, O'nun gökten indirdiği sudandır. Çünkü ağacın(2) ki, burada bu kelimeyle bütün bitkiler kastedilmektedir, varlığı suya bağlıdır. Sürülerinizi otlattığınız bitkiler de ondandır." Onunla size ekin, zeytin, hurma, üzümler, elma ve farklı yeşil sebzeler gibi çeşit çeşit meyvalar bitirmektedir. Şüphesiz bu söylenen yağmurun yağması ve onun vasıtasıyla pek çok faydanın meydana gelmesinde, Allah'ın varlığına, kudretine, ilmine, hikmetine ve rahmetine delil yani açık alâmet vardır. Bunlar, başkasına ibadeti bırakıp sadece O'na ibadet etmeyi gerektirmektedir.

Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için ibret vardır. Ama hiç bir şey hakkında düşünmeyen hayvanların benzeri olanlar, içinde yaşadıkları halde bütün âlemde ne bir delil ne de bir delilin benzerini bulamazlar.

"Dinlenmeniz ve oturmanız için "geceyi", rızık aramanız için "gündüzü" güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi."(3)

---

(1) Âyette geçen Şerab içilen her şeyin ismidir. Burada gökten inen yağmurun iki faydası ifade edilmiştir. Birincisi içecek olması, ikincisi de bitkileri bitirmesidir. Bunlar iki nimettir.

(2) Şecer kelimesi, kökü olan her bitkiye verilen isimdir, yeşil ve kuru ot için de kullanılır.

(3) Musahharat kelimesi, vakitleri ve meyvaların olgunlaşmasını bilmeniz ve karanlık gecede yıldızlarla doğru yolu bulmanız için hizmetinize verdi manasındadır.

Gece ve gündüzün hizmete amade kılınması demek, onların Allah'ın sana vermelerine izin vereceği vakte kadar birbirlerinden ayrılmadan devam ederek mevcut olmaları demektir. Allah ayı ve güneşi de güneşin ışık ve sıcağından, ayın da sene ve günün hesaplanması için ışığından faydalanmak için insanların emrine amade kılmıştır. Yıldızlara da O'nun emriyle boyun eğdirilmiştir. Yıldızların faydası, kara ve denizin karanlığında yıldızlar vasıtasıyla yolu bulmak, evimizin tavanı mesabesindeki gökyüzü için bir süs olmalarıdır. Şüphesiz bunda yani gecenin, gündüzün, güneşin, ayın ve yıldızların emre amade kılınmasında eşyaları anlama, onların sır ve hakikatlerini idrak etmede aklını kullanan toplum için, yaratanın varlığına, birliğine ve sadece O'na ibadet etmek gerektiğine delil getirecekleri sayısız deliller vardır. Fakat düşünmeyen ve akıllarını kullanmayan hayvanların benzeri olanlar için bütün alemde onlar için, Rabb'lerinin birliği ve rahmeti ve de O'na şükretmek gerektiği hususuda getirecekleri bir delilleri bile yoktur.

"Yeryüzünde yarattığı çeşitli renklerdeki[1] (hayvanları ve bitki)leri de (sizin hizmetinize verdi). Şühesiz bunda öğüt olan bir toplum için delil vardır."

Allah'ın yeryüzünde yarattığı, özellikleri faydaları, çirkinlikleri ve eserleri birbirinden farklı insan, hayvan ve bitkilerde, öğüt olan ve Rabb'in varlığına inancı olan, dolayısıyla da emrine uyarak ve yasaklarından kaçarak sadece O'na ibadet eden, bu yolla da olgunluğa eren ve her iki hayatta bahtiyar olan toplum için yaratıcının varlığı ve sadece ona ibadet etme hususunda açık deliller vardır.

SONUÇ

1- Atların, katırların ve merkeplerin[2] süs ve binmek için yaratılmış olmaları, onlarda başka bir faydanın da olmasını engellemez. Allah'ın yaptıklarında kulları için bir çok faydalar vardır.

---

(1) Mahlukat iki kısımdır: Bir kısmı hayvanlar ve ağaçlar gibi emre amade kılınmış, bir kısmı da emre amade kılınmamıştır. Bunun şahidi 'Ka'bu'l-ahbar'ın şu ifadesidir: "Eğer söyleyeceğim şu kelimeler olmasaydı, yahudiler beni merkep yaparlardı." Ona bu kelimelerin ne olduğu sorulunca o da: "Ne iyinin ne de kötünün aşamayacağı Allah'ın tam kelimesiyle bildiğim ve bilmediğim en güzel isimleriyle yarattıklarının şerrinden Allah'a sığınırım" dedi.

(2) Bu âyette, bunlarda zekatın farz olduğuna delil vardır.

2- İslâm, Allah'ın katından bir lutuf ve rahmet olarak açıkladığı yoldur. Onun dışındaki yollar hak ve adaletten sapan yollardır.

3- Düşünme, ibret alma ve aklı kullanmak iyi, onların tersi kötüdür. Çünkü kainattaki deliller Kur'an âyetlerinin delilleri gibidir. Kişi o deliller hakkında düşünmezse aranan gerçeğin bilgisine ulaşamaz. Ki bu aranan gerçek, zikir ve sadece O'na şükürle Allah'a kulluk edilmesi için Allah'ı tanımadır.

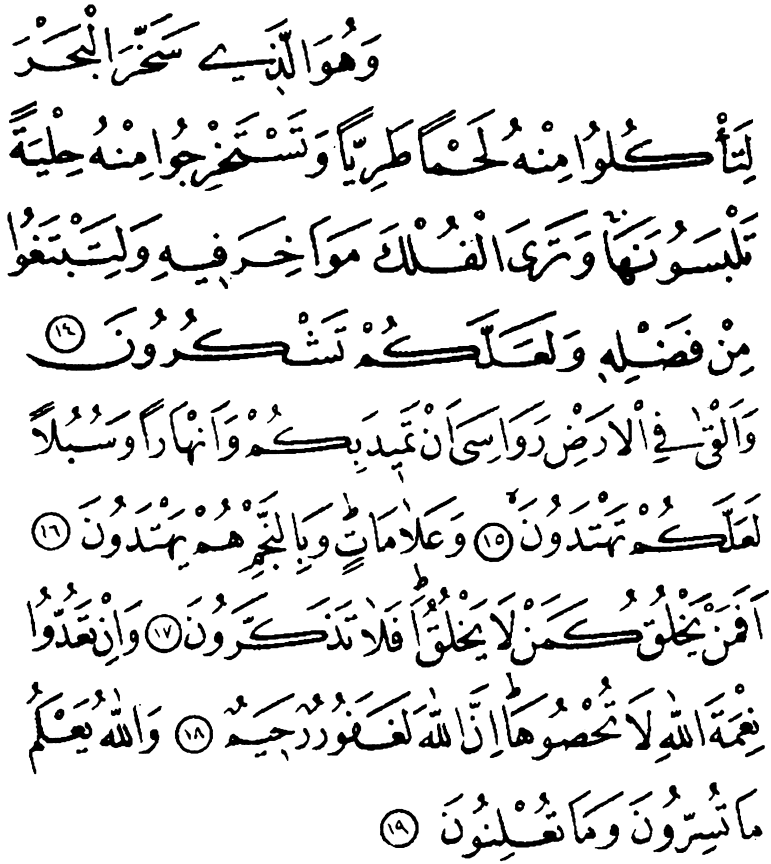
وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ
لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً
تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا
مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾
وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا
لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾
أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِنْ تَعُدُّوا
نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾

14- O, denizi (hizmetinize) verdi ki ondan taptaze et yiyesiniz ve ondan kuşanacağınız süsler çıkarasınız. Görüyorsun ki gemiler, denizi yara yara akıp gitmektedir. Allah'ın lütfunu ara-

manız ve O'na şükretmeniz için.

15- Sizi sarsar diye arza ağır baskılar attı, ırmaklar ve yollar yaptı ki doğru yolu bulasınız (amaçlarınıza eresiniz).

16- (Yol bulmak için yararlanılacak) işaretler de (yarattı). Onlar yıldız(lar)la da yol bulurlar.

17- Yaratan, yaratmayan gibi midir? (Hiç bir şey yaratamayan o putlar, bunca varlıkları yaratan Allah'a denk tutulur mu?) Hiç düşünmüyor musunuz?

18- Eğer Allah'ın nimetini saysanız, sayamazsınız. Doğrusu Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

19- Allah, gizlediğiniz ve açığa vurduğunuz her şeyi bilir.

SÖZLÜK

حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا — Ondan kuşanacağınız inci ve mercan gibi süsler çıkarırsınız.

مَوَاخِرَ فِيهِ — Orada denizde rüzgarla, bugünse buharla ve yakıtla akıp giderek denizi yara yara yol alırlar.

مِنْ فَضْلِهِ — Onun fazlından. Onun fazlından ticaretle rızkınızı temin edersiniz.

اَنْ تَمِيدَ بِكُمْ — Meyleder, hareket eder, üzerindekileri tahrib eder ve düşürür diye.

لَا تُحْصُوهَا — Onu sayamazsınız. Onları nimet olarak verene şükredin. Sayısız nimetlere karşı gerekli şükrü yapın.

مَا تُسِرُّونَ وَ مَا تُعْلِنُونَ — Sizin gizlediğiniz ve açığa vurduğunuz peygamber (s.a.v.)'e tuzak ve açıkça eziyetinizi Allah bilir. Bu iş Mekkelilere göre böyledir. Çünkü hitap, öncelikle onları kapsar. Fakat lafız umumidir. Şu halde Allah her hangi bir kişide var olan gizli ve açık her şeyi bilir.

AÇIKLAMA

Âyetler, Allah'ın rahmetinin, ilminin, hikmetinin ve kudretinin tezahürlerini, bir olduğunun kabulü, O'na ibadeti, şükrü ve O'nu anmayı gerektiren bu tezahürleri anlatmaya devam ediyor.

"O, denizi sizin emrinize verdi ki, siz ondan taptaze et yiyesiniz[1] ve ondan kuşanacağınız süsler çıkarasınız."

Deniz, ister tatlı olsun isterse tuzlu, içine düşeni yutacak kadar büyük olan suya denir. Denizin emre amade kılınması, denizden yararlanmanın kolaylaştırılması ve orada gemilerin akıp gitmesidir.

Ayette denizlerin emre verilmesinin sebebi açıklanmıştır ki, bu da insanların onlardan yiyecekleri balıkları avlaması ve kadınlarına süs olmak[2] üzere oradan inci ve mercan çıkarmaları içindir. Görüyorsun ki, yani ey denize bakan kişi sen görüyorsun ki, gemiler denizi yara yara gitmekteler. Allah denizi ve gemileri sizin emrinize ticaret mallarının bir bölgeden diğer bir bölgeye taşımacılığını yaparak ticaretle rızkınızı "aramanız için" sizin emrinize vermiştir. Bunların hepsi Allah'ın lutfundan ve tasarruf kudretindendir. Belki siz şükredersiniz. Allah, kendi fazlından arayıp yemeniz ve bunun üzerine Allah'a şükretmeniz için bunları sizin emrinize verdi. Allah'a, şükür ve hamd, O'nun nimetini tanıma ve O'nun hoşnut olacağı yerlere harcamakla olur.

"Sizi sarsmaması için yeryüzüne sabit dağlar[3] attı."

Yeryüzünün sallanması, onun meyledip harekat etmesidir. Çünkü eğer yeryüzü sarsılarak hareket etseydi, onun üzerinde yaşam ve hayat olmazdı.

"Irmaklar ve yollar yaptı ki, doğru yolu bulasınız."

Yani yer yüzünde pekçok ırmaklar akıttı ve de sizin için, memleketinizdeki evinize varan doğru yolu bulasınız diye yollar verdi.

Allah, o yollarda sizin için alâmetler, tepeler, vâdiler, ağaçlar ve yolların ayırdedilmesi için delil olarak kullanılacak herşey gibi işaretler var etti.

---

(1) İmam Malik, eti üç kısma ayırmaktadır: Dört ayaklı hayvanların eti, tüyü olan hayvanların eti ve su hayvanlarının eti. Bunlardan aynı cinsi birbiri karşılığında fazla veya veresiye olarak satmayı yasaklamıştır.

(2) Erkeğin gümüş yüzük takınmasında, sabit olan hadisler sebebiyle icma vardır. Bunlardan bir tanesi, Buhari'nin, Enes b. Malik'ten rivayet ettiği şu hadistir. "Rasûlûllah yazılı gümüşten bir yüzük edinmişti." Bu sebeple hakimler ve başkaları için yüzüklerine isimlerini yazdırmaları caizdir.

(3) Bu ayette, sebeblerin kullanılmasına delil vardır. Çünkü Allah dağlar olmadan da yeryüzünü yerinde durdurmaya kadirdir. Bununla beraber O, dağları yeryüzüne atmış ve yeri o dağlarla sakinleştirmiştir. Bunun nedeni, kullarına sebeplere sarılmalarını öğretmektir.

"Yıldız(lar)la da onlar yol bulurlar."(1)

Mesela deniz yolcuları hareket yönlerini ancak yıldızlarla bilirler, aynı şekilde çölde yolculuk yapanlar ve çukur arazide yürüyenler de yönlerini ancak yıldızlarla bilirler. Bu hâdise, deniz pusulasının bulunmasından önce böyleydi. Yol, ancak yıldız ışığına göre bulunabiliyordu. 17. âyette Yüce Allah buyuruyor ki:

"Yaratan, yaratmayan gibi midir? Hiç düşünmüyor musunuz?"

Bu âyet, putlara ibadette ısrar eden, bu hususta münakaşa ve mücadele eden kimseler için büyük bir azarlamadır. Yaratıp rızık veren ve insan hayatını idare edene yapılan ibadet ki, bu Allah'tır yaratmayan, rızık vermeyen ve idare etmeyene yapılan ibadet gibi midir? Hangi akıllı; hayat sahibi olan ve hayat veren, dilediğini yapan ve bütün hayatı bağışlayanla, taşlar ve putlar arasında eşitlik yapar? Bu sebeple, Allah onları bu âyetiyle kınamıştır.

"Hiç düşünmüyor musunuz, ki öğüt alıp putlara ibadetin boşu boşuna olduğunu, Allah'a ibadetin ise hak olduğunu bilesiniz ve de Rabbinize tevbe edip size azab gelmezden önce O'na teslim olasınız."

"Eğer Allah'ın nimetini saysanız, bu âyetlerde pek çok nimet sayıldıktan sonra onları sayamazsınız."

Âyet şunu haber veriyor: Eğer insanlar Allah'ın verdiği nimetleri saymak isteseler, şükretmek bir tarafa onu saymaya güçleri yetmez.

Bu sebeple Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz Allah çok esirgeyen ve bağışlayandır."

Eğer Allah böyle olmasaydı, onların, nimetleri sebebiyle O'na yapacakları şükürdeki noksanlarından dolayı onları hesaba çeker, onların inkar etmeleri, söz ve nimeti vereni tanımamaları söz konusu olunca da onlardan nimetlerini alırdı.

"Allah gizlediğiniz ve açığa vurduğunuz herşeyi bilir."

Bu, bu ayetlerde Allah'ın kudretinin, ilminin, hikmetinin ve nimetinin te-

---

(1) Âyette geçen yıldız kelimesiyle, kutup yıldızı kastedilmektedir. Bunun delili, Rasûlûllah'ın İbni Abbas'a söylediği şu sözdür: "İbni Abbas Rasûlûllah'a yıldızı sormuş, O da, "kıbleniz üzerinde olduğu ve kendisiyle kara ve denizde yol bulduğunuz kutup yıldızıdır," buyurmuştur. Yıldızla yıldızların kastedilmiş olmasının nedeni "deniz ve karanın karanlıklarında kendileriyle yol bulmanız için yıldızları yaratan O'dur," âyetidir.

zahürlerinin son kez ortaya konmasıdır. Sonuç olarak söylersek; Allah insanların gizlisini de açığını da bilir, öyleyse onların ihtiyaçlarını ve hayatlarının gerektirdiği şeyleri bilen de O'dur. İnsanlar O'na düşmanlık yapıp inkar ettiklerinde nasıl olur da hayatlarından emin olurlar? Âyetteki hitap, Mekke müşriklerinin iman ve İslâm'a dâvetleri yolunda olunca, âyet de onlar için şu manada bir uyarı teşkil etmektedir. Allah onların Rasûlüllah'a kurduğu tuzağı ve onun için kötülük hazırlamalarını ve gündüzleyin eziyet etmelerini bilmektedir. Bu âyet, tehdit ve azabı ile kâfirleri korkutmaktadır.

SONUÇ

1- Rızkın var olması ve onun bir şükür olmasındaki sebep, Allah'ın kendisine şükredilmesi için rızık vermesidir.

2- Balık ve deniz hayvanlarının yenilmesi caiz ve güzeldir.

3- İnci ve Mercan gibi kıymetli süs eşyaları da zekata tabidir.

4- Diri, yaratan ve bilenle, ölü yaratılmış put arasında yapılan mukayese, Allah'tan başkasına yapılan ibadetin boşuna olduğunu ortaya kaymak içindir. Çünkü yaratan, yaratamayan gibi değildir.

5- İnsan, Allah'ın verdiği nimetlere şükretmekten âcizdir. İnsandan Allah için mümkün olan şükrü yapması istenir. Hamd kelimesi (elhamdülillah) şükrün ve hakkıyla şükretmekten âciz olmayı kabullenmenin başı kabul edilir. Şükür, Allah'ın nimetlerini O'nun razı olduğu gibi harcamakla olur.

وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ
لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْوَٰتٌ غَيْرُ أَحْيَآءٍ
وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَٱلَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ

لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُ ﴿٢٣﴾
لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۙ
قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً
يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ
أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾

20- Allah'tan başka yalvardıkları (ilahlar), hiçbir şey yaratamazlar, zaten kendileri yaratılmaktadırlar.

21- Onlar ölüdürler, diri değildirler. Ne zaman dirileceklerini de bilmezler.

22- İlahınız bir tek ilahtır. Ama ahirete inanmayanların kalpleri inkarcıdır, onlar büyüklük taslarlar.

23- Gerçekten Allah, onların gizlediklerini de bilir, açığa vurduklarını da. O, büyüklük taslayanları sevmez.

24- Onlara: "Rabb'iniz ne indirdi?" dendiği zaman, "Evvelkilerin masalları!" derler.

25- Ki kıyamet günü hem kendi veballerini tam olarak yüklensinler, hem de bilgisizce saptırdıkları kimselerin veballerinden bir kısmını, Bak ne kötü şey yükleniyorlar!

SÖZLÜK

وَهُمْ يُخْلَقُونَ — Ve onlar yaratılıyorlar. Onlar taş ve başka maddelerden şekillendiriliyorlar.

وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ — Ve ne zaman dirileceklerini bilmiyorlar. Putlar, diriltilecekleri günü, kıyamet gününü de bilmezler. Yani o putlar ne zaman dirileceklerini dahi bilmezler.

قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ — Onların kalpleri inkarcıdır. Allah'ın birliğini, Hz. Muhammed'in

peygamberliği, ahirette yeniden dirilmeyi ve hesabı inkar edicidir.

وَ هُمْ مُسْتَكْبِرُونَ Ve onlar kibirlidirler, Hakk'dan yüz çevirenlerdir. Kalpleri inkarla karardığı için onlar büyüklük taslarlar.

لاَ جَرَمَ Gerçekten.

اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ Öncekilerin hikayeleridir, yalanlarıdır.

لِيَحْمِلُوا اَوْزَارَهُمْ Kendi günahlarını yüklensinler. Kıyamet gününde kendi günahlarını yüklensinler.

اَلاَ سَاءَ مَا يَزِرُونَ Dikkat edin, yüklendikleri ne kötüdür.

AÇIKLAMA

Ayetler de, şirk ve sapıklıklarına karşı deliller ileri sürdükten sonra, müşriklere açık bir şekilde yönelme söz konusudur.

"Allah'tan başka yalvardıkları" şeyler yani ey müşrikler sizin ibadet ettiğiniz putlar ölüdürler, diri değildirler. Onlar ölüdürler çünkü onlar için hayat söz konusu değildir. Bunun delili, onlar işitmezler, görmezler ve konuşmazlar. "Ne zaman dirileceklerini de bilmezler."(1)

Ey putlara tapanlar, siz ne zaman diriltileceğinizi bilmediğiniz gibi onlar da bilmezler. Öyleyse onlar ölüyken ve konuşturulmak, cevap alınmak ve de bu hayatta yaptıklarına göre cezalandırılmak için tekrar ne zaman diriltileceklerini bilmezlerken, onlara ibadet etmek nasıl doğru olabilir.

"İlahınız bir tek ilahtır."

Bu, akıllıların inkar edemeyeceği akli bir sonuçtur ki, kendisine ibadet edilen tektir ve onun ortağı yoktur, o da Allah (c.c)'dır. Çünkü yaratan, rızık veren, idare eden, yaşatan, öldüren en güzel ve en yüce sıfatların sahibi O'dur. O'nun dışında kalanlar yaratamazlar, rızık veremezler, idare edemezler, yaşatamazlar, öldüremezler, bunların ilah kabul edilmesi akılsızlık ve sapıklıktır. Allah'ın ilahlığı ortaya konduktan ve de doğru bir mantıkla ispat edildikten sonra Allah şöyle buyuruyor:

"Ama ahirete inanmayanların kalpleri inkarcıdır. Onlar büyüklük taslar-

(1) İbni Abbas'tan rivayet edildiğine göre putlar diriltilir, ruhlar onların üzerine biner ve şeytanları da onlarla beraberdir. Şeytanlar, putlara ibadet edenlerden beri olurlar. Sonra da hem şeytanların, hem de putların cehenneme girmeleri emrolunur.

lar."

Bu âyette, kâfirlerdeki mevcut inkar ve bozgunculuğun sebebi açıklanmıştır. Bu sebep, onların yeniden dirilmeyi inkar etmeleridir. Çünkü bu dünyada yapılan işe göre cezalandırılacağı güne, ahiret gününe inanmayan kimse hayır ve hak yol üzere olamaz. Yüce Allah haber veriyor ki: "Ahirette inanmayanların kalpleri, Rasulullah'ın dâvet ettiği ve Kur'an'ın açıkladığı her hakkı inkar edicidir."

Onlar, kalplerinin inkarıyla beraber, hakkı duymadıkları zaman, onlar onu kabul ve ona boyun eğmekten büyüklenerek uzaklaşırlar.

"Gerçekten Allah onların gizlediklerini de bilir, açığa vurduklarını da. O, büyüklük taslayanları sevmez."

Yani hakikaten Allah, ahireti yalanlayan kimselerin gizlediklerini de açığa vurduklarını da kendisinde hiç şüphe bulunmayan o günde azapla onları cezalandıracaktır. Vah yazıklar olsun, vah pişmanlıklar olsun. Onların cehennemle cezalandırılmaları, Allah'ın onlara buğz etmesinin ve onları sevmemesinin bir neticesidir.

"Onlara Rabbiniz size ne indirdi dendiğinde, onlar evvelkilerin hikayesi derler."(1)

Allah kalpleri ilahi vahyi ve Rasûlûllah'ın getirdiğini inkar eden bu büyüklük taslayanlara Muhammed'i vahyi işiten kimselerden bilmek isteyen ve onu tanıyacağı beldeye gelen kimse tarafından Kur'an hakkında soru sorulduğunda, onlar öncekilerin hikayeleridir yani yalan haberleridir. Onun yazıldığı hikayeler, müslümanların yanındadır. Bu sebeple onlar onu hikaye eder ve anlatırlar derler. Bu sözleriyle de İslâm'dan yüz çevirirler ve Allah'ın yolundan saparlar. Onlar kıyamet günü Allah yolundan alıkoydukları kimselerin ve kendilerinin günahının sonucunu tam olarak yüklensinler.

Onlar bunu bilmezler fakat gerçek şudur ki: Sapıklığa kim çağırırsa, o sapıklığa çağıran kimsenin günahı, işleyenin günahından hiç bir şey eksilmeden ona da verilir.(2) Aynı şekilde kim hidayete çağırırsa onu işleyen kimse-

(1) Denilmiştir ki, âyet Nadr b. Haris hakkında inmiştir. Âyet hem onu hem de bu sözü söyleyen başka kimseleri kapsamı içine almaktadır.
Esatiru'l-evvelin; evvelkilerin efsaneleri demektir.

(2) Müslim'de geçen bir hadis buna şahitlik etmektedir. Müslim şöyle rivayet etmiştir: "Rasûlûllah şöyle buyurdu: "Kim ki hidayete çağırır, onu takip edenlerin ecrinin misli, hiç eksilmeden onun için de olur. Kim de sapıklığa çağırır onu izleyenin günahının misli, hiç eksilmeden onun için de olur."

nin ecri hiç bir şey eksilmeden ona da verilir. Kafirlerin ne kötü şey yükleniyorlar. Çünkü o, onları cehenneme götürecek ve orada sabit kılacaktır.

SONUÇ

1- Ayetlerde şirkin batıl, imanır ise asıl olduğu izah edilmiştir.

2- Ahireti, hesabı ve yeniden dirilmeyi yalanlamak, kişinin işleyeceği her kötülüğün ve fesadın sebebidir.

3- Kibirlenip İslâmdan yüz çevirmek ve Allah'ın emirlerine boyun eğmemek yerilmiştir.

4- Âyetlerde Allah yolundan insanları alıkoymakla, Allah'ın yoluna engel olan kimsenin sonu ve günahı açıklanmıştır.

5- Yine âyetlerde sapıklığa çağıran kimsenin sonu da açıklanmıştır. O kişi, çağırdığı kötülüğü yapan her insanın günahını da yüklenecektir.

قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُم مِّنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ
مِن فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾
ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ
تُشَاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ
وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٢٧﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي
أَنفُسِهِمْ فَأَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوءٍ بَلَىٰ إِنَّ اللَّهَ
عَلِيمٌ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ

فِيهَا فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا
مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا
حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ جَنَّاتُ
عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ
كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ
طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٣٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ
رَبِّكَ كَذَٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ
وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ
مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٤﴾

26- Onlardan öncekiler de tuzak kurmuşlardı da Allah onların yaptıklarını alt-üst etmişti, üstlerindeki tavan, başlarına çökmüştü! Ve azab onlara ummadıkları yerden gelmişti.

27- Sonra kıyamet günü de, onları rezil eder ve: "Hani uğrunda kavga ettiğiniz ortaklarım nerede?" der. Kendilerine ilim verilmiş olanlar: "Bugün rezillik ve kötülük kafirleredir!" derler.

28- Nefislerine zulmederlerken meleklerin, canlarını aldığı kimseler; "Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk!" diye teslim olurlar. "Hayır, Allah sizin yaptıklarınızı biliyor."

29- "Onun için, içinde sürekli kalmak üzere cehennemin kapılarına girin. Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür!"

30- (Allah'ın azabından) korunanlara da: "Rabb'iniz ne indirdi?" dendi. "Hayır ve iyilik (indirdi)." dediler. Bu dünyada güzel iş yapanlara güzellik vardır, (onlar için) ahiret yurdu ise daha hayırlıdır. Korunanların yurdu ne güzeldir.

31- Altlarından ırmaklar akan adn cennetlerine girerler. Orada onlar için diledikleri her şey vardır. İşte Allah, korunanları böyle mükafatlandırır.

32- Melekler, iyi insanlar olarak canlarını aldığı kimselere de: "Selam size, yaptıklarınıza karşılık cennete girin!" derler.

33- (İnkar edenler), ille kendilerine meleklerin gelmesini, yahut Rabb'inin (azab) emrinin gelmesini mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler de öyle yapmıştı. Allah onlara zulmetmedi, fakat onlar kendi kendilerine zulmediyorlardı.

34- Nihayet yaptıklarının kötülükleri onlara ulaştı ve alay ettikleri şey onları kuşattı.

SÖZLÜK

مِنْ قَبْلِهِمْ	Onlardan önce. Yani Mekke'deki Kureyş kafirlerinden önceki Nemrud ve başkaları gibi kimselerde.
فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ	Allah binalarına gelmiş. Yani ona emretmek için yönelmiş ona, rüzgar ve depremi onun üzerine hakim kılmış ve onu temelinden yıkmıştır.
وَ خَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ	Ve tavan üzerlerine yıkıldı. Temeller yıkılmaya yüz tuttuğu ve de çöktüğü için tavan onların başlarına düşmüştür.
كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ	Hani uğrunda kavga ettiğiniz. Yani onlara ibadet ederek uğurlarında mü'minlere muhalefet ve münakaşa ettiğiniz.
وَ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ	Kendilerine ilim verilmiş olanlar dediler ki. Yani nebiler ve mü'minler dediler ki:
ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ	Nefislerine zulmediciler. Şirk ve isyanla nefislerine zulmeden.
فَأَلْقَوُا السَّلَمَ	Teslim oldular, boyun eğdiler.
فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ	Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür.

وَ قِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا — Ve sakınanlar için denildi. Şirk ve isyandan korunanlara da dendi.

لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا — Güzel iş yapanlar için. Güzel söz söyleyen ve iyi niyet sahibi olan ve onları Allah'ın isteğine uygun bir şekilde yapan kimseler için.

حَسَنَةٌ — Güzellik. Güzel hayat, şerefli ve üstün hayat vardır.

وَ لَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ — Korunanların yurdu ne güzeldir. Yani güven yurdu olan cennet ne güzeldir.

طَيِّبِينَ — Temiz olanlar. Ruhlarını iman ve salih amelle temizleyerek ve onu şirk ve isyandan uzak tutarak ruhları temiz olan kimseler olarak.

يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ — Üzerine selam olsun derler. Ölüm meleği Azrail ve yardımcıları, onlara selam size derler.

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا اَنْ تَاْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ — Onlar illa da meleklerin gelmesini mi bekliyorlar? Onlar o an mı inanacaklar? Yani öldükten sonra mı inanacaklar?

اَوْ يَاْتِيَ اَمْرُ رَبِّكَ — Yahutta Rabbinin emrinin gelmesini mi? Yani Allah'ı azab veya kıyametin kopması ve Allah'ın huzurunda toplanmaları emrinin gelmesini mi bekliyorlar?

وَ حَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ — Ve alay ettikleri şey onları kuşatmıştır. Yani onlar alay ederlerken, azab onlara inmiş ve onları kuşatmıştır.

AÇIKLAMA

Ayetler, Kureyşle ilgili olarak, içinde bulundukları sapıklık ve cehaleti onlara gösterme konusuna devam etmektedirler. Allah Teâlâ buyuruyor ki:

"Onlardan öncekiler de tuzak kurmuşlardı."

Yani Kureyş kafirlerinin tuzak kurmalarından önce de, Nemrud, Firavun ve benzerleri Allah'a karşı haddi aşan ve de elçilerine tuzak kuran zorbalar tuzak kurmuşlardı. Mesela Nemrud, Hz. İbrahim (a.s)'i ateşe atmış, Firavun da "beni bırakın Musa'yı öldüreyim ve o, Rabbine dua etsin," demiştir.

"Allah onların binalarına "üstlerindeki tavan başlarına çökmüş ve azab onlara ummadıkları yerden gelmişti."(1)

---

(1) Onların ummamaları, kendilerini güvenlikte zannetmeleri itibarıyladır. İbni Abbas, Allah'ın Nemrud'u helak ettiği sivrisineği kastettiğini söyler.

Onların batıl düşünceleri gitmiş ve tuzakları da ortadan kalkmıştır. Kureyş kafirleri bundan öğüt almadı mı? Onlar hâlâ peygamberlerine tuzak kuruyorlar, öldürme, sürme veya hapsetmek şeklinde O'na geceleyin kötülük yapmaya kalkıyorlar.

"Sonra kıyamet günü de, onları rezil eder ve şöyle der: "Hani;" dostlarım mü'minlerle kavga ettiğiniz gibi, beni bırakın" onlara ibadet etmekle bana muhalefet ettiğiniz, uğurlarında münakaşa ettiğiniz ortaklarım putlar nerede?

Burada şahidler ve kendilerine ilim verilen peygamber ve Allah yolunda giden alimler derler ki:

"Bugün rezillik ve kötülük kafirleredir."

Yani aşağılık ve önemsizlik kafirleredir. Şirk ve zulümle nefislerine zulmederlerken meleklerin canlarını aldığı kimseler(1) biz hiçbir kötülük yapmıyorduk diye ölüm meleğini ve yardımcılarını gördüğünde teslim olur, boyun eğer ve yalan söyleyerek mazaret ileri sürerler. Kişinin, isyanı bırakarak Allah'a kulluk yapacak imkanı bulamadığı bir yerde, kafir ve suçluların arasında, hicret etmeyip kalması da isyan sınıfındandır. Melekler onlara şöyle diyerek cevap verirler:

"Hayır", siz kötülük yapıyordunuz, "şüphesiz Allah sizin yaptığınız şeyleri biliyor."

Onlara denir ki.

"Onun için, içinde sürekli kalmak üzere cehennemin katlarının" kapılarına girin."

Cehennem, kibirlenerek Allah'a ibadet etmekten yüz çevirenler için ne kötü bir yerdir. Rablerinden "korkan O'na ortak koşmayan emir ve yasağında O'na karşı gelmeyen aynı şekilde O'nun elçisine itaat eden kimselere Rabbiniz ne indirdi denince yani onlara kendisine ulaşan İslâm davetini öğrenmek için Mekke'ye gelmiş bir kimse soru sorduğunda, onlar, "hayır indirdi" derler: Çünkü Kur'an hayırdır ve önce de geçtiği gibi evvelkilerin efsaneleri diyen müşriklerin çıraklarının aksine, o, hayırla inmiştir.

Allah kafirlerin cezasını ve cehennem ateşinde karşılaşacakları azabı anlattığı gibi ki, bu kimseler öyle kişilerdir ki dünya hayatında kendilerine,

(1) Rivayete göre: Bu ayet Medine'ye hicret etmeyip Mekke'de kalan ve müşriklerden korkarak şirk işler yapan kimseler hakkında inmiştir. Bunlar arasından bir kısmı, müslümanların azlığını görünce tekrar şirke dönmüşlerdir.

Allah'a şirk koşarak O'na tuzak kurarak ve mü'minlere eziyet ederek kötülük etmişlerdir iyilik yapan kimselerin mükafatlarını da anlatmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Bu dünyada "güzel iş yapanlara," yani iman edip Allah'ın hükmüne uyarak salih amel işleyenlere, dolayısıyla da sadece O'na ibadet edip insanları O'na kulluğa çağıran, buna teşvik eden böylece de hem kendilerine hem de başkalarına iyilik yapanlara "güzellik vardır."

Bu, temiz, şerefli ve yüce bir yaşam demek olan iyi yaşamdır.(1) Âhiret yurdu ise onlar için, dünya yurdundan dünyada iyilik mevcut olmakla beraber daha hayırlıdır.

"Korunanların yurdu ne güzeldir."

Bu, âhiret yurdunu, içinde daimi nimet bulunduğu için övmek ve methetmektir. Âhiret yurdunun mü'minlere verilmesi ise, onların oraya layık kimseler olmaları itibarıyladır. Çünkü orası sadece muttakilere (Allah'ın emirlerini hakkıyla yerine getirenlere) aittir, onlar orayı şirk ve isyanı bırakıp iman ve salih amel işlemekle kazanmışlardır.

"Altlarından ırmaklar akan adn cennetlerine girerler. Orada onlar için diledikleri her şey vardır."

Bu ifade, muttakilerin yurdunun anlatım ve niteliğinin belirtilmesidir. Haber verilmiştir ki onlar cennetler ki bu cennet kelimesinin çoğuludur içinde ağaç, nehir, saraylar, leziz ve hoş yenilecek, içilecek, giyilecek, binilecek ve evlenilecek varlıklar bulunan bahçelerdir. Onlar için orada diledikleri her şey vardır.

Bu ikram ve nimetlendirmenin son haddidir. Çünkü kişinin arzuladığı ve istediği her şeyi bulması, üzerine ilave yapılamayacak bir nimettir.

"İşte Allah korunanları böyle mükafatlandırır."

İşte böyle büyük güzel mükafat gibi, hem bu dünyada, hem de ahirette Allah muttakileri mükafatlandırır.

"Melekler iyi insanlar olarak(2) canlarını aldığı kimselere de" yani ruh-

(1) Bunların yanında fetih, yardım ve ganimetler de vardır. Çünkü bunların hepsi büyük güzelliktir.

(2) Şirk ve isyandan uzaklaşarak iman etmeleri ve salih amel işlemeleri sebebiyle iyi olanlar, işte bu kimselerin vefatları da kolay ve güzeldir. Ölümlerinde hiç bir zorluk ve acı yoktur. Şirk, fesad ve küfür sahiblerinin ruhlarının kabzedileceği hal ise bunun tam tersinedir.

ları temiz, salih amel ve imanlarının meyvesi ve de kendilerini kirletecek şirk pisliklerinden isyan kokusundan uzak olmalarının neticesi olarak ruhları için temiz koku olan kimselere de ölüm meleği ve yardımcıları "selam size,(1) yaptıklarınıza karşılık yani yaptığınız kulluk ve kalbinizin iman ve ihlasla amel edip, Allah için sevip, Allah için nefret edip O'nu isteyip O'na güvendikten sonra hayır işlerinde yarışmanız sebebiyle bugün ruhlarınızla yarın kıyamet günü de bedenlerinizle cennete girin" derler.

Bu ayette, Allah'ın onlardan memnunluğunun ve onları himayesinin onlara müjdelenmesi söz konusudur. Bu, 31 ve 32. âyetlerin ihtiva ettiği anlamdır. Bundan sonraki ayetlere gelince Yüce Allah, Rasûlûllah'ın doğruluğuna, tevhidin gerekliliğine, şirkin batıllığına ve âhirete imana dair pek çok deliller ve bu delillerin varlığından sonra Kureyş'in hâlâ iman ve tevbe etmeyişlerine karşı yavaş bularak şöyle buyurmaktadır:

"Bundan sonra "İlla kendilerine ruhlarını almak için meleklerin gelmesini yahutta Rabbinin" onların köklerinin kuruması ve helak edilmesi "emrinin gelmesini mi bekliyorlar?"

Çünkü onların bekledikleri şeylerden ancak bu ikisinden birisi kalmıştır. Bunların ikisi de onlar için acı ve kötüdür. Onlardan önceki kafir ümmetler de öyle yapmıştı da onların başlarına Allah'ın cezası ve azabı inmiş ve onları helak etmişti. Allah bu konuda onlara ebediyyen zulmetmedi, fakat onlar şirk, inad, inkar ve büyüklenme konusundaki ısrarları yüzünden kendilerine zulmediyorlardı. Nihayet yaptıkları küfür ve zulüm gibi kötülüklerin cezası onlara ulaştı ve alay ettikleri şey onlara inip onları kuşattı. Çünkü peygamberleri, onları Allah'ın azabıyla korkuturken, onlar peygamberlerle eğlenmişler, azabla alay etmişler ve onları hafife almışlardı. Sonuçta Allah'ın azabı onların başına inmişti. Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Tuzak kurmanın sonu kötüdür. Ve tuzak kurmak şüphesiz tuzak kuranın başına gelir. Buradaki tuzaktan maksat kötülük maksadıyla yapılan tuzaktır.

---

(1) İbni Mübarek demiştir ki: İnanan bir kulun nefsi çıkmak üzere ağzına gelince, ölüm meleği ona gelir ve "selam sana, ey Allah'ın dostu, Allah sana selam ediyor" der ve "Meleklerin ruhlarını kapzettiği kimseler" ayetini okur. İbni Mesud (r.a.) demiştir ki: "Ölüm meleği mü'minin ruhunu almaya geldiğinde, "Rabbim sana selam ediyor" der."

2- Ayetlerde Allah'ın kıyamet günü kendisine şirk koşanı, kendisine ve Rasûlûne karşı geleni rezil edeceği açıklanmıştır.

3- İlim sahibi olarak amel etmek bir fazilettir.

4- Ölüm anında zalimler boyun eğecek, yenilecek ve yalan söyleyeceklerdir.

5- Ayetlerde öldükten sonra yeniden dirilme ve ahiret hayatı en parlak ve en kuvvetli ifadelerle anlatılmıştır.

6- Kur'an için "hayır" (iyi) ismi kullanılabilir. O, hayır ve haktır. Öyleyse Kur'an'ın verildiği kimseye bütün hayırlar da verilmiş demektir. Dolayısıyla dünya halkından hiç bir kimsenin Kur'an'dan daha hayırlısını elde etmesi düşünülemez.

7- İyilik sahipleri her iki dünyada da mutlu olacaklardır. Onlar, iman, İslâm ve İhlâslarında dine ve bu konudaki Allah'ın gözetimine uygun hareketle ihsan sahibi olan kimselerdir.

8- Ölüm anında ve kabirlerinden kalkarlarken iman ve takva sahibi olanlar, alemlerin Rabbinin himayesindeki daimi nimetle müjdelenirler.

9- Kalbin ve organların yaptığı işler cennete girmeye sebebtir. Cennetin değeri yüksek olduğundan bir fiyatı yoktur. Ancak ameller nefsi ve ruhu temizler, bununla da kişi cennete girmeye layık olur.

10- Suçlular, zulüm, şirk ve fesadda ısrar ederek ancak hemen veya daha sonra inecek olan azabı beklerler. Dolayısıyla eğer onlar tevbeye koşmazlarsa, o azab kesinlikle onlara inecektir.

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ
مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَٰلِكَ
فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ
﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ
وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ

مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ ۚ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ
كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِنْ تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ
لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٧﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ
جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ ۚ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ
حَقًّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ
الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا
كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ
كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

35- (Allah'a) ortak koşanlar, "Allah dileseydi ne biz, ne de atalarımız O'ndan başka bir şeye tapmazdık ve O'nsuz hiçbir şeyi haram kılmazdık!" dediler. Onlardan öncekiler de böyle yapmıştı. Elçilere düşen, yalnız açıkça tebliğ etmek değil midir?

36- Andolsun biz, her millet içinde: "Allah'a kulluk edin, şeytan(a tapmak)dan kaçının" diye bir elçi gönderdik. Onlardan kimine Allah hidayet etti, onlardan kimine de sapıklık gerekli oldu. İşte yeryüzünde gezin de bakın, yalanlayanların sonu nasıl olmuş!

37- (Ey Muhammed), sen onların yola gelmelerini ne kadar istesen de Allah şaşırttığını yola getirmez ve onların yardımcıları da olmaz!

38- (Onlar), yeminlerinin bütün şiddetiyle: "Allah ölen kimseyi diriltmez!" diye Allah'a yemin ettiler. Hayır diriltecektir, bu, O'nun gerçek olarak verdiği sözdür. Ama insanların çoğu bil-

mezler.

39- (Diriltecektir ki) hakkında ihtilaf ettikleri gerçeği onlara açıklasın ve inkar edenler de yalancı olduklarını bilsinler.

40- Biz bir şeyi(n olmasını) istediğimiz zaman, söyleyeceğimiz söz, sadece ona "ol" dememizdir, derhal oluverir.

SÖZLÜK

وَ قَالَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا — Allah'a eş koşanlar dediler ki: "Bu şirk koşanlar Mekke kafirleri ve müşrikleridir."

وَ لاَ حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ — Biz ondan başka bir şeyi haram etmedik. Saibe, bahira, vasile ve ham isimli develeri gibi hiçbir şeyi o'nsuz haram kılmazdık. Yani Allah'ın emri olmadan yapmazdık.

فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ اِلاَّ الْبَلاَغُ — Rasûlün üzerine tebliğden başkası mı vardır? Rasûllere düşen ancak tebliğdir.

وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ — Tağuttan sakının. Putlara ibadet etmekten kaçının.

حَقَّتْ عَلَيْهِمُ الضَّلاَلَةُ — Onların üzerine sapıklık hak oldu. Allah'ın ezelde ilminde kendi iradeleriyle sapmış insanlar belli oldu.

جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ — Yeminlerinin son haddiyle, şöyle ki mübalağa ederek yeminlerinde olanca güçlerini sarfettiler.

بَلَى وَعْداً عَلَيْهِ حَقّاً — Bilakis onun üzerine söz hak oldu. Hayır, aleni diriltecektir. Bu, O'nun verdiği ve gerekli kıldığı bir sözdür. Hiç şüphesiz bu söz olacaktır.

يَخْتَلِفُونَ فِيهِ — Onda ihtilaf ediyorlar. Hakkında ihtilaf ettikleri yani mü'minler arasında ihtilaf ettikleri şirk ve tevhidi.

اِنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ — Onlar yalancılar idi. Öldükten sonra diriltilmeyeceğiz sözlerinde yalancı olduklarını.

AÇIKLAMA

Ayetler, Kureyş müşrikleriyle mücadeleye devam ediyor. Allah onlardan haber vererek buyuruyor ki:

"Başka ilahları "Allah'a eş koşanlar dediler ki" Bu ilahlar, Hubel, Lat, Uzza gibi onların putlarıdır. Onlar demişlerdi ki eğer Allah bizim şirk koşmamızı istemeseydi, ne biz ne de babalarımız şirk koşmazdık. Ve onun haram

kılması dışında hiç bir şeyi de haram kılmazdık. Acaba onlar bu sözü Allah'ın dilemesine inanarak mı söylemişlerdi? Veya onlar şirklerini ve kendi arzularıyla helal ve haram kılmadaki batıl hükümlerini savunma arzusuyla alay ve eğlence olsun diye bu sözü söylemişlerdi. Her iki durum da muhtemeldir.

Onlara iki şekilde cevap verilir.

Birincisi Yüce Allah onları şirk ve hüküm koymaktan menetmiştir. Dolayısıyla bu, Allah'ın onların salba, bahira gibi hayvanları haram kılmalarını ve şirklerini yasakladığına en büyük delildir.

İkincisi, Allah'ın onlara bu işlerinin karşılığında azab etmemiş olması, o işten razı olduğuna delil teşkil etmez. Bunun delili şudur. Onlardan önceki kafir kabile ve topluluklar bu sözü bâtıl inançlarına delil getirerek söylüyorlardı da kısa bir süre bekledikten sonra Allah onlara hakettikleri cezalarını veriyordu. Dolayısıyla bu kesin olarak Allah'ın şirk ve hüküm koymaktan memnun olmadığını göstermektedir. Çünkü Yüce Allah En'am suresinde bu şüpheyi red ederek şöyle buyuruyor:

"Onlardan öncekilerde aynı şekilde söylemişlerdi de azabımızı tatmışlardı. Bize yalan nisbet ettiklerinden ve Rasûllerimizi yalanlamalarından ötürü biz onlardan intikam almıştık."

"Onlardan önceki ümmetler de böyle yapmıştı."(1)

Bunların söylediği sözü onlar da Rasûllerine söylemişler ve, bunların yaptıklarını onlar da yapmışlardı da Allah onları azabla yakalamıştı.

"Elçilere düşen, yalnız açıkça tebliğ etmek değil midir?"(2)

Yani müşrikleri şirki terketmeye zorlamak ve onları dinle yükümlü tutmak elçilere düşmez.

Ancak peygamberlere düşen vazife, Allah'ın emir ve yasağını onlara duyurmaktır. Bu sebeple âyette Rasûlûllah için bir teselli ve O'nu sabra teşvik vardır ki o Rabbinin davetini tebliğ etsin ve düşmanlarına karşı ona yardım

---

(1) Bu ayetle onların kendilerinden bazı şeyleri haram kıldıklarına ve şirk koştuklarına işaret edilmiştir. Yani onların bu yaptıkları şeyleri rasullerine tuzak kuran ve Allah'ın helak ettiği kimseler de yapmıştı.

(2) Buradaki soru, olumsuzluk ifade eden sorudur. Bu sebeple (arap dilinde bir kural olarak) sorudan sonra istisna edatı gelmiştir. Aynı şekilde bu ayette Rasûlûllah'ı teselli, O'na bazı şeyleri öğretme ve de müşriklere tebli etmeye üstü kapalı bir şekilde işaret vardır.

etsin. İşte 35. ayetin işaret ettiği mana budur.

36. ayette Yüce Allah "Andolsun ki, biz her millet içinde Allah'a kulluk edin, şeytan(a tapmak)dan kaçının diye bir elçi gönderdik," buyuruyor. Yüce Allah haber veriyor ki:

"O, hiç bir ümmeti hidayete ermeleri, kurtuluş yolunu onlara açıklaması ve onları helak ve yok olma yollarından sakındırması için kendilerine peygamber gönderilmiş olmaktan yoksun bırakmamıştır."

Aynı şekilde Yüce Allah, Rasûller arasındaki dâvet birliğini de haber veriyor ki, bu birlik sadece Allah'a kulluk etmek şeklinde yorumlanan 'Lailahe illa'llah' sözü ve putlardan kaçınmaktır. Putlara ibadet, şeytanın; bir taraftan vesvese yoluyla, bir taraftan da insan cinsinden dostlarıyla(1) süsleyerek ve güzelleştirerek, kulluk etmeye çağırdığı Allah'tan başka ibadet edilen her şeydir.

"Onlardan" peygamber gönderilen ümmetlerden "kimine" iman ve doğru amel ettiklerinden Allah hidayet vermiş, onlar da hakkı tanımışlar, ona inanıp amel etmiş ve kurtularak saadete ermişlerdir.

"Onlardan kimine de" Kendi küfür ve sapıklıkları sebebiyle Allah'ın kader kitabında ezelde sapıklık gerekli olmuştur."(2)

Çünkü o kimse, sapıklıkta ısrar etmiş, onun uğrunda kendi tercih ve hürriyetiyle mücadele etmiş ve çarpışmıştır. Bu sebeple Allah ona hakettiği cezayı vermiştir. Küfürde ısrarından dolayı onu kendi sapıklığıyla başbaşa bırakmıştır. Onun hidayetinde artık ümit yoktur.

"İşte yeryüzünde gezin de bakın yalanlayanların sonu nasıl olmuş."

Bu, şirklerine ve bâtıl hükümlerine delil getirerek bâtıl uğruna mücadele eden Kureyş kafirlerine emirdir, yine bu, onlar için yeryüzünde güneyde veya kuzeyde dolanarak, onların benzerleri olan yalanlayanların yani güneydeki Ad, kuzeydeki Semud ve de batıdaki Firavun, Lut ve Medyen halkının sonunun nasıl olduğuna bakmaları emridir. Bu ayette, Rasûlûllah için teselli ve hüznünü hafifletme söz konusudur."

"Ey Rasûlûmüz sen onların hakka ulaşmalarını şiddetle arzu etsen de,

---

(1) Şeytanın dostları kahinler ve batılı süsleyerek şirk ve hurafeyi güzel göstererek Allah yolundan alıkoyanlar sapıklığa çağıranlardır.

(2) Bu ayette kaderi inkar eden kaderiye ekolüne red vardır. Çünkü "hakkat", ezelde Allah'ın kader kitabında gerekli oldu manasındadır.

şüphesiz ki Allah şaşırttığını yola getirmez."(1)

Nefsine karşı dikkatli ol ve ona yüzverme, kederlenme, sana verebileceği bir kötülük yapmadan Rabbinin yoluna çağır. Hiç kimse, kendi küfrü ve inadından dolayı Allah'ın saptırdığını doğru yola iletemez. Çünkü Allah'ın saptırması, özel kurallara göre olur. Bu kurallar, otoritesi kuvvetli ve işi geniş olduğundan değiştirmeyi kabul etmezler. Ancak bütün bunlar kafirlerin küfürlerinde ısrar etmeleri sebebiyledir. Yoksa Allah hiç kimseye zulmetmez. Onların yardımcıları da olmaz. İşte kuralı doğrultusunda Allah'ın saptırdığı bu kimselerin, onlara Allah'ın indireceği azab ve başlarına gelecek mahrumiyet karşısında yardımcıları da yoktur.

"Onlar olanca yeminleriyle, Allah, ölen kimseyi diriltmez diye yemin ettiler."(2) .

Bu ayet, kıyamet günü azab edilecek, kalpleri inkarcı müşriklerin sözünün haber verilmesidir.

Onlar bütün şiddetiyle yemin ettiler. Çünkü onlar önemsiz işlerde baba ve atalarına yemin ederlerdi. İş önemli ve mühim olunca Allah'a yemin ettiler ve yeminlerinde aşırıya gittiler ki, yeminlerinin son haddine ulaşsınlar. Yemin edilen şey şudur: Onlar öldüklerinde yeniden diriltilmeyecek, hesaba çekilip cezalandırılmayacaklardır. Allah onları şu ayetiyle reddetmektedir.

"Hayır, onlar dirileceklerdir, Allah'ın vadi haktır ve kesinlikle gerçekleşecektir. Fakat insanların çoğu bilmezler."

Bu sebeple dirilmenin olmayacağını söylerler, varlığın ve hayatın sırlarını ve var oluşun ve de o konudaki işin sebeplerini bilmediklerinden inkar ederler. Bundan dolayı Allah, aşağıdaki ayette bazı sebeplere işaret etmiştir:

"(Dirilecektir ki) hakkında ihtilaf ettikleri gerçeği onlara açıklasın ve inkar edenler de yalancı(3) olduklarını bilsinler."

---

(1) Kıraati sebaya göre bu ayette 'yehdi' 'yuhda' şeklinde okunmuştur. 'La yehdi' kelimesinin manası, Allah bir kul hakkında sapıklık yazdı mı, onu ondan kurtarmaya iletecek yoktur manasındadır.

(2) Rivayete göre müslümanlardan bir adamın, müşrik birinden alacağı vardı. Onu muhakemeye verdi ve sözünün bir yerinde öldükten sonra kovuşmayı umduğum zata yemin ederim ki, olay şöyle böyle dedi. Müşrik de Allah'a yemin ederek Allah öleni diriltmeyecek dedi. Bunun üzerine bu ayet indi.

(3) Yeniden dirilmeyi red ve onun olmayacağına yemin ederken, tevhid ve nübüvveti inkar ederken.

Eğer yeniden dirilmek olmasaydı, bu hayatta haklı haksızdan nasıl ayırdedilebilirdi? Halbuki bu haksızlıklar insanlar arasında devam etmektedir. Sebeplerin birincisi budur. İkincisi de şudur: İnkar edenler inançlarında, işlerinde ve bunlar mukabilinde cezalandırılmak için ikinci hayatın olmayacağı ifadelerinde yalancı olduklarını bilsinler. Onların öldükten sonra yeniden diriltilmeyi inkarları, onların inat ve küfürde ısrar etmelerindendir. Allah bu durumun sizin takdir ettiğiniz ve düşündüğünüz şekilde olmadığını haber veriyor. Siz şöyle düşünürsünüz, bu durum sırf bizim, olmasını isteyeceğimiz bir şeyle irademizin alâkalı olmasıdır. Biz o şeye ol dediğimizde; o hemen olur. Yeniden dirilme de bu kabildendir. İşte kırkıncı ayette işaret edilen mana budur. Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman söyleyeceğimiz söz sadece ona ol dememizdir; o da derhal oluverir. Birisi Allah mevcut olmayan şeye nasıl hitab edip var olması için emir verir? diyemez. Çünkü Allah bir şeyi istediğinde, önce onu bilir sonra ona ol der, o da olur.

SONUÇ

1- Ayette müşriklerin Allah'ın dilemesiyle delil getirmeleri konusundaki şüphelerine red vardır.

2- 'Lâilahe illallah' bu bölümde yorumlanmıştır.

3- Kasten sapıklığa dalmak, bu suçu işlemek ve arzulamaktan sakındırma söz konusudur. Çünkü kim bunu ister ve Allah da saptırırsa, onun hidayete ermesi umulmaz.

4- Ayetlerde ba'se (yeniden dirilmeye) ait bazı hükümler açıklanmıştır.

5- Bir şeyi yoktan varetmek Allah için yadırganamaz. Çünkü O, sadece ol kelimesiyle vareder.

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا
لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا
يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِيٓ إِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ
ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ ۗ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ
ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

41- Kendilerine zulmedildikten sonra Allah uğrunda göç edenleri, dünyada güzelce yerleştireceğiz, (onlara vereceğimiz) ahiret mükafatı ise daha büyüktür. Keşke bilseler!

42- Onlar ki, sabrettiler ve Rab'lerine dayanmaktadırlar.

43- Biz senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz kimselerden başkasını elçi göndermedik. Sorun zikir ehline, eğer bilmiyorsanız:

44- Açık delilleri ve Kitabları. Sana da Zikr'i indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın, taki düşünüp öğüt alsınlar.

SÖZLÜK

وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ	Allah yolunda hicret edenler Allah yolunda, dinine yardım ve insanlar arasında yerleştirmek için Mekke'den çıkanlar.
لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً	Onları dünyada güzel bir yere yerleştireceğiz. Burası Medine'dir. Bu ifade, ayet haklarında nazil olmuş olan kimseler hakkında geçerlidir.
اَلَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ	Sabredenler ve Rablerine tevekkül edenler. Müşriklerin eziyetlerine karşı sabreden ve hicret yurdu hakkında Rablerine dayanarak hicret edenler.
فَاسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ	Zikir ehline sorun. Muhammed'in getirdiği şeyin hak ve O'ndan önceki peygamberlerin de O'nun gibi beşer olduğunu öğrenmek için Tevrat ve İncil ehline sorun.
بِالْبَيِّنَاتِ وَ الزُّبُرِ	Delillerle ve kitaplarla. Onları insanların hidayete ermeleri için açık deliller ve kitaplarla beşer olarak gönderdik.

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ Sana da zikri, Kur'an'ı indirdik.

لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ İnsanlara kendilerine indirileni açıklayasın diye. Bu ayet, zikrin indiriliş nedenini açıklamaktadır. Çünkü peygamberlerin görevi açıklamaktır.

AÇIKLAMA

Müşriklerin inad ve azgınlıkları yüzünden mü'minlere yaptıkları eziyetin artmasından sonra Yüce Allah, Rasûlünün diliyle mü'minlere Mekke'den Habeşistan'a daha sonra da Medine'ye hicret etmelerine müsaade etmiş müslüman erkek ve kadınlar oralara hicret etmiştir. İşte bundan dolayı Allah onları övmek ve küfür diyarından hicrete teşvik etmek için anmış ve şöyle buyurmuştur:

"Kendilerine müşrikler tarafından zulmedildikten sonra Allah uğrunda göç edenleri (yani Allah'a ibadet ve dinine yardım maksadıyla göç edenleri) dünyada güzelce yerleştireceğiz."

Buradaki güzelceden maksad, Medine-i münevvere'dir. Biz onları orada güzel rızıklarla rızıklandıracağız. Bu vaad, ayetin haklarında indiği kimseler için geçerlidir.(1) Tersi olmuş olsaydı, Allah, kendi uğrunda hicret eden herkes için bu vaadi yerine getirirdi. Nitekim Allah şöyle buyuruyor:

"Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde sığınacak yer geçim ve rızık hususunda genişlik bulur. Allah yolunda hicret edenlere hazırlanan ahiret mükafaatı ise daha büyüktür. Keşke bilseler!"(2)

Bu ayet, hicrete teşvik ve yavaş davrananları hicret etmeye cesaretlendirmektedir.

"Onlar ki, sabrettiler ve Rablerine dayanmaktadırlar."

Bu ayet, onların durumlarını açıklamakta ve onları övmektedir. Çünkü onlar önce Mekke'de eziyet karşısında sabretmişler sonra da hicrete izin verildiğinde Allah'a dayanarak işlerini O'na havale ederek ve de O'nun vaadine

(1) Denilmiştir ki: Bu ayet, Suheyb, Bilal, Ammar ve Habbab hakkında inmiştir. Çünkü müşrikler onlara en ağır eziyeti yapmış sonra da onlar hicret etmişlerdir. Bu ayetin kapsamına Ebu Cendel ve benzerleri de girer.

(2) Bu, her inanan ve inanlara eziyet eden kimse için geçerlidir. Şu kadar var ki mü'minler hakkında daha açıktır. Çünkü Hz. Ömer (r.a) muhacirlere hediye verdiğinde şöyle derdi: "Bu, Allah'ın size dünyada vadettiği şeydir."

güvenerek hicret etmişlerdir. İşte 41 ve 42. ayetlerin işaret ettiği mana budur.

43 ve 44. ayetlere gelince bunlar Hz. Muhammed (s.a.v.) nasıl peygamber olarak gönderilir, o da bizim gibi bir beşerdir niçin bir melek, peygamber olarak gönderilmedi diyen müşriklerin şüphelerini yok ettikten sonra ilmi bir gerçeği ortaya koymaktadır. Bu gerçek Allah'ın, şu ayette haber verdiği şeydir:

"Biz senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz insanlardan başkasını elçi göndermedik. Ey rasûlûn beşer olmasını hoş görmeyen müşrikler, zikir ehline sorun. Zikir ilk kitaptır."(1)

Kitab ehli olan yahudi ve hristiyan alimlere sorun. Allah hiç beşerden başkasını peygamber gönderdi mi?

"Eğer bilmiyorsanız."

Şüphesiz onlar size haber vereceklerdir. Musa da İsa da ancak beşerdirler. Biz beşer cinsinden olan elçileri deliller ve başkasına değil de bize ibadetin gerektiğine işaret eden delillerle gönderdik. "Zubur" kelimesi, kitaplar demektir. Yüce Allah sonra Rasûlûne şöyle buyuruyor:

"Sana da o zikri indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın, taki düşünüp öğüt alsınlar. Bu ayet, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in nübüvvetini ortaya koymaktadır. Onlar belki düşünüp öğüt alırlar da senin getirdiğin dinin doğru olduğuna onlar da inanırlar, Rablerine tevbe eder, kurtuluşa erip mesut olurlar.

SONUÇ

1- Hicret fazilettir. Mü'minlerin işkence gördüklerinde ve ibadet imkanı bulamadıklarında hicret etmeleri farzdır.

2- Dininin akide, ibadet ve hükümlerini bilmeyen kimsenin, bilen bir kimseye bunları sorması farzdır.

3- Peygamberimizin sünnetine olan ihtiyaç, inkar edilemez. Çünkü o, Kur'an'ın âyetlerini açıklar ve manalarını izah eder.

---

(1) Ehl-i zikr kavramına Kur'an ehli de dahildir, ki onlar bu ümmetin alimleridir. Bu ayette Allah, ilim sahibi olmayanların ilim sahiplerine sormasını emrediyor. Aynı şekilde alimlere de bilmelerini ve açıklamalarını emrediyor. Onlardan kim ki bildiği (hakkı) gizlerse azab olunur.

أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ
أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي
تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ
لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٤٧﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّأُ
ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ
يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ
مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾

45- Kötülükler yapmayı kuranlar, Allah'ın, kendilerini yer(in dibin)e geçirmeyeceğinden, yâhut hiç ummadıkları bir yerden kendilerine azâbın gelmeyeceğinden emin midirler?

46- Yâhut dönüp dolaşırlarken onun kendilerini yakalamayacağından (emin midirler)? Kendileri buna engel olacak değillerdir!

47- Yâhut (azâbın) kendilerini bir korku üzerinde yakalamayacağından (emin midirler)? Doğrusu Rabbiniz, çok şefkatli, çok acıyandır!

48- Allah'ın yarattığı şeylerin gölgelerinin dahi nasıl sağdan, soldan sürünüp Allah'a secde ederek döndüğünü görmediler mi? (Her şeyin gölgesi yerde uzanıp kısalarak hep Allah'a secde etmektedir.)

49- Göklerde ve yerde bulunan canlıların, meleklerin hepsi Allah'a secde ederler, onlar aslâ büyüklük taslamazlar.

50- Üstlerindeki Rab'lerinden korkarlar ve emredildikleri şeyi yaparlar.

SÖZLÜK

مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ — Kötülükler kurdular. Kötü tuzaklar kurarlar.

فِي تَقَلُّبِهِمْ — Dolaşmalarında. Ticaret veya başka maksatla yolculuk yaparak çeşitli bölgelerde dönüp dolaşırlarken.

عَلَى تَخَوُّفٍ — Korku üzerine. Azar azar eksiltme üzerine.

يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ — Onun gölgesi meyleder, döner. Onun (yarattığı şeylerin) gölgesi bir taraftan diğer bir tarafa meyleder.

سُجَّدًا لِلَّهِ — Allah için secde eder halde. Onlardan istediği gibi Allah'a boyun eğerek.

دَاخِرِينَ — Kısalmış halde. Küçülmüş olarak.

مِنْ فَوْقِهِمْ — Onların üstlerinden. Onlardan çok yüksekte, çünkü Allah zat, otorite ve üstünlük bakımından herşeyin üstündedir.

مَا يُؤْمَرُونَ — Emrolunduğ şeyler. Rablerinin kendilerine emrettiğini.

AÇIKLAMA

Âyetler müşrikleri korkutmaya ve onları, şirkten, Allah'ı ve peygamberi inkar etmekten, öldükten sonra dirilip hesaba çekilmeyi reddetmekten sakındırmaktadır. Tevbe ederek dönerler diye, hatırlatmaya devam etmektedir. Peygamberi öldürmeyi, şirk, nübüvvet ve yeniden dirilmeyi yalanlamaya ve de mü'minlere zulmetmeye ve onlardan bir kısmına işkence etmeye kalkarak kötülük yapmayı kuranlar.(1) Allah'ın kendilerini yerin dibine geçirip de onları yerin derinliklerine batırmayacağından emin mi oldular? Yahut hiç ummadıkları(2) bir anda, onların üzerine esen bir fırtına, kuşatan bir veba, mallarını yok eden bir kıtlık ile helak olmalarından kendilerini emniyette mi gördüler veya hiç beklemedikleri bir yerden bir yere gidip gelirken azabın kendilerini yakalamayacağından emin midirler? Kendileri buna asla engel olacak değildirler.

---

(1) Bu, İslâm'ı yok etmek hususunda hile yapan müşrikler için yapılmış bir tehdittir.

(2) Bu, onlar için olmuş ve Bedir'de asilzade ve esirleri öldürülmek suretiyle acıyı tatmışlardır.

Yahut azabın kendilerini yavaş yavaş yakalamayacağından emin midirler? Yani onları tek tek veya gruplar halinde hiç bir fert kalmayıncaya kadar yok etmek suretiyle noksanlaştırarak yakalamayacağından emin midirler? Azab onlardan Bedir ve Uhud'da yakaladıklarını yakalamıştır. Doğrusu Rabbin çok şefkatli ve acıyandır.

Bu ayet, onlara Allah'ın şefkat ve acımasının hatırlatılmasıdır. Çünkü bu ikisi olmamış olsaydı, Allah onlara azab indirir, onların tevbesini beklemeden ve hakka dönmeleri için zaman tanımadan azabını onlara tattırırdı. Allah'ın yarattığı şeylerin gölgesinin sabah akşam, sağdan soldan, boyun eğdikleri halde, Allah'a secde ederek nasıl meylettiklerini görmediler mi? Bu, onların Allah'a boyun eğmeleri ve huzurunda itaat etmelerini gösterme açısından onlara yetmedi mi? Ki onlar inansınlar, ibadet etsinler, bir olduğunu kabul edip azabından kurtulup rahmetine kavuşsunlar. Yerde ve göklerde bulunan canlıların hepsi Allah'a secde ederler. Yani başkasına değil de Allah'a secde ederler. Bu şu anlamdadır. Onlar Allah'ın istediği öldürme, diriltme, sağlık, rahatsızlık iyilik ve benzeri şeylere boyun eğerler.

Yani yeryüzünde var olan her şey ve mertebeleri yüce olmakla birlikte melekler(1) Allah'a secde ederler. Onlar asla büyüklük taslayarak Allah'a kulluktan yüz çevirmezler. Her zaman Rablerinden korkarlar. Çünkü Allah en yücedir ve bütün muhlakat O'nun emrindedir. Onlar kendilerine emredileni yaparlar, Rablerine de, emrettiği şeylere de karşı gelmezler. Meleklerin durumu böyle olunca, bu müşriklere ne oluyor da fesad, büyüklenmek, inkar ve büyüklük konusunda boy ölçüşmeye kalkışıyorlar. Oysa onlar mahlukatın en değersizi. Eğer küfür ve şirk üzere kalırsalar kulların en şerlileridirler.

SONUÇ

1- Allah'ın tuzağından emin olunmaz.

2- Her şey Allah'a secde eder, yani O'nun isteğine boyun eğer. Ancak içten gelerek istekle yapılan secde dolayısıyla kula sevab verilir. Fakat istenmemiş itaate sevab ve ceza yoktur.

3- İhlasla ve içten gelerek yapılan itaat makbuldür.

---

(1) Denilmiştir ki: Meleklerle yerde var olan melekler kastedilmiştir. Allah özellikle onları zikretmiştir. Onlar Rableri katındaki makamlarının yüceliği sebebiyle yerdeki ve gökteki meleklerin kapsamına girerler. Melekler yürümez, uçarlar.

4- 50. âyet okunurken tilavet (okuma) secdesi yapmak gerekir. Kur'an'da geçen tilavet (okuma) secdelerini okuyan da dinleyenler de tilavet secdesini yapmalıdır.

51- Allah: "İki İlah tutmayın. O ancak tek İlahtır. Yalnız benden korkun!" dedi.

52- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Kulluğun da yalnız O'na yapılması lâzımdır. Siz, Allah'tan başkasından mı korkuyorsunuz?

53- Size ulaşan her nimet Allah'tandır. Sonra size bir sıkıntı dokunduğu zaman da yalnız O'na yalvarırsınız.

54- Sonra, sizden o sıkıntıyı kaldırdığı zaman içinizden bir grup, hemen Rab'lerine ortak koşarlar.

55- Ki kendilerine verdiğimiz (nîmetlere ve yaptığımız iyiliğ)e karşı nankörlük etsinler. Öyleyse eğlenin, yakında bileceksiniz!

56- Kendilerine verdiğimiz rızıktan, hiçbir şey bilmeyen (ilah)lar'ına pay ayırıyorlar. Allah'a andolsun ki siz, bu uydurduğunuz şeylerden mutlaka sorulacaksınız.

SÖZLÜK

لاَ تَتَّخِذُوا اِلَهَيْنِ	İki ilah edinmeyin. Onlara tapmayın. Çünkü sizin ancak tek bir ilahınız vardır.
وَ لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَ الْاَرْضِ	Göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Orada yaratma ve malik olma itibarıyla ne varsa Allah'ındır. Öyleyse Allah'la beraber taptığınız şeyler de Allah'ındır. O, kendisinden başkasına kulluk yapılmasına izin vermemiştir.
وَ لَهُ الدِّينُ وَاصِبًا	Din, devamlı olarak, gerekli olarak sırf O'na aittir.
فَاِلَيْهِ تَجْأَرُوْنَ	Ve O'na yalvarırsınız. O'ndan şifa isteyerek sesinizi yükseltirsiniz.
فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ	Faydalanın yakında bileceksiniz. Bu, onların inkar, ortak koşma ve Allah'a duayı unutmaları karşısında yapılmış bir tehdittir.
لِمَا لاَ يَعْلَمُوْنَ نَصِيبًا	Onlar hiç bir şey bilmeyen ilahları için pay ayırırlar. Tarım ve hayvanlarından onlar için pay ayırıyorlar.
عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُوْنَ	Yalan uydurduğunuz, Allah'a iftira attığınız şeylerden.

AÇIKLAMA

Allah, birliğine ve ortağı olmadığına dair delil getirdikten sonra onlara şunu haber veriyor:

"Her şeyin Rabbi olan, onların Rabbi Allah onlara demişti ki: "Ey insanlar, iki ilah tutmayın."(1)

---

(1) Arab yarımadasının doğusunda oturanlara iyilik ilahi Yazdan, kötülük ilahi Ehrimen şeklindeki mecusi inancı intikal etmiş olabilir. Bunun nedeni İran'a kadar uzanan, mecusi hakimiyetine onların komşu olmalarıdır. Ayetteki yasak onlara yöneliktir.

Burada geçen iki kelimesi, ilaheyni kelimesini kuvvetlendirmek içindir. Yani siz iki ilaha tapmayın aksine tek ilaha tapın ki, O Allah'tır. Çünkü O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Öyleyse nasıl iki ilah edinirsiniz? Halbuki: O tek bir ilahtır, başkası yoktur. O Allah yaratan, rızık veren ve malik olandır. O'nun dışındakiler ise yaratılmışlardır. Onlar nasıl O'nunla bir tutulur ve onunla beraber ibadet edilir? Yalnız benden korkun.(1) Benden başkasından korkmayın. Şüphesiz her şey benim kudret elimdedir. Benden başkasının hiç bir şeyi yoktur. Şu halde can veren, öldüren, zarar veren, fayda veren benim. Allah onları, fayda ve zarara güçleri yetmemeleri ve âciz oluşları nedeniyle korkulmayı hak etmeyen kendi dışındaki mahluklardan korkmaları sebebiyle azarlıyor.

"Yerde ve göklerde ne varsa hepsi onundur."

Bu ayet, yer ve göklerde mülkiyet ve yaratılış itibarıyle ne varsa hepsi O'nun olduğu sürece başkasından korkmanın veya başkasını istemenin boşuna olduğuna delildir.

"Kulluk da yalnız O'nadır."

Yani gerekli, sabit ve daimi olarak ibadet ve itaat da O'na aittir. Dikkat edin halis din Allah'a aittir. Siz Allah'tan başkasından mı korkuyorsunuz? Allah onları, kendisinden başkasından korktukları için kınamaktadır. Kendisinden korkulması gereken O'dur. Çünkü O, maliktir, haktır ve nimet verip vermemeye kadirdir. Fayda ve zarar veremeyen kimseden nasıl korkulur, her şey elinde olan ve her şey kendisine dönecek olan, dilediği olan, dilemediği olmayana nasıl karşı gelinir? Size ulaşan her nimet Allah'tandır.

Allah onların kendisi sebebiyle şekil değiştirdikleri olayı haber veriyor.(2) Onlara haber veriyor ki: Sıhhat, mal ve çocuk gibi ister büyük isterse küçük olsun onlara verilen her nimet, onların yaratanı, bağışlayanı Allah'tandır, başkasından değildir. Bunu onların yaratılıştan gelen sezgileri de göstermektedir. Onlara fakirlik, hastalık gibi bir sıkıntı veya denizde boğulma gibi bir durum değişikliği onların başına gelince, onlar en yüksek perde den Al-

(1) Rahbe kelimesi, korkmak manasınadır. Âyet, benden korkun başkasından korkmayın anlamındadır. Feiyyaye mefulunun önce söylenmesinin nedeni, sadece Allah'tan korkmak ve O'ndan başkasından korkmamak gerektiğini bildirmek içindir.

(1) Bu âyette, iyiliğin, iyilik ilahından, kötülüğün de kötülük ilahından olduğunu söyleyen mecusilerin din olarak kabul ettikleri iyilik ilahının batıl olduğuna delil vardır.

lah'tan sıkıntılarını gidermesini veya başlarına gelen helaktan kendilerini kurtarmasını isteyerek O'ndan yardım dileyerek haykırırlar. Yüce Allah (c.c) şöyle buyuruyor:

"Sonra size bir sıkıntı dokunduğu zaman da yalnız O'na duayla sesinizi yükselterek ve yardım isteyerek yalvarırsınız. Sonra sizden o sıkıntıyı kaldırdığı zaman içinizden büyük bir grup hemen Rablerine ortak koşarlar. Onlardan sıkıntıyı gideren, onları helak olmaktan kurtaran Allah'ı unutarak çeşitli ibadetlerle O'ndan başkasına kulluk yaparlar. Böyle yapmakla onlar kendilerine verdiğimiz nimetlere nankörlük ederler."

Yani durumları Allah'ın onlara verdiği nimetleri ve onları kurtardığı sıkıntıları unutmaya ve nankörlüğe dönsün. Karşılık böyle mi olur? Her türlü nimeti veren onları her türlü sıkıntıdan kurtaran unutulur da başkasına ibadet edilir mi? Üstelik O'nun dini ve Rasûlûyle mücadele edilir mi? Öyleyse ey kafirler faydalanın, dünyada kısa bir müddet yaşayarak faydalanın Allah'ı ve O'nun emirlerini inkâr etmekten ve O'na şükretmekten yüz çevirmenizin cezasını yakında göreceksiniz. Hiç bir şeyden haberi olmayan putlara bizim verdiğimiz rızıktan pay ayırıyorlar. Bu da onların şirk ve batıl birinin ifade edilmesidir. Ki onlar kendilerinden ne zarar ne fayda, ne verme ne de vermeme, ne öldürme ne de yaşatma gibi hiç bir şey görmedikleri putlar için pay ayırıyorlar, şeytana uyarak mallarından bir parçasını ve kısmını ona ayırıyorlar, onlarla putlara ibadet ediyorlardı. Mesela saibe ve bahira denen hayvanları onlara adıyorlar, ekin ve ağaçtan da aynı şekilde En'am ve Maide surelerinde de geçtiği gibi onlar için pay ayırıyorlardı.

"Vallahi siz uydurduklarınızdan hesaba çekileceksiniz."

Onlara galip olan Allah tehdit ederek ve onların kıyamet günü uydurdukları şeyden yani helalı haram kılarken ve dilediklerini ilahlarına verirken ki batıl din koymalarından hesaba çekileceklerini vaad ederek yemin ediyor. Allah onları ilerde kınayacak, yaptıklarının bedeli olarak onlara cehennemi verecektir. Orası ne kötü yerdir.

SONUÇ

1- Ayetlerde Allah'a kullukla, Allah'ın bir olduğu ortaya konmuştur.

2- Sadece Allah'tan korkmak gerekir.

3- Din sadece Allah'a aittir. Çünkü sadece O gerçek ilahtır.

4- İster büyük isterse küçük olsun kula verilen her nimet Allah'tandır.

5- Şirk koşup tevbe etmeyen, müşrikler tehdit edilmiştir.

6- Müşriklerin helalı haram kılarak veya haramları da kendi kafalarından helâl yapmak suretiyle batıl bir din icadetmeleri yerilmişti.

وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ ۙ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾
وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾
يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ۚ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ
أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ ۖ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾
وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَٰكِنْ
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى ۖ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ
سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ
وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَىٰ ۚ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ
النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾

57- O şânı yüce Allah'a kızları veriyorlar (melekleri Allah'ın kızları sanıyorlar) da kendilerine hoşlandıkları (erkek çocukları)nı (alıyorlar). (kız çocuklarından arlanıyorlar. Peki ama neden arlandıkları şeyleri Allah'a lâyık görüyorlar?)

58- Onlardan birine dişi (çocuğu olduğu) müjdelendiği zaman içi öfkeyle dolarak yüzü kapkara kesilir.

59- Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. (Şimdi ne yapsın) onu, hakaretle tutsun mu yoksa onu toprağa mı gömsün! Bak ne kötü hüküm veriyorlar!

60- Ahirete inanmayanların durumu, kötüdür. En yüce durum, Allah'ındır. O, üstündür, hüküm ve hikmet sâhibidir.

61- Eğer Allah, insanları, yaptıkları (her) haksızlıkla cezalândırsaydı, yeryüzünde tek canlı bırakmazdı. Fakat onları takdir edilen bir süreye kadar erteler. Süreleri geldiği zaman da bir saat dahi ne geri kalırlar, ne de ileri geçerler (derhal mahvolup giderler).

62- Kendilerinin hoşlanmadıkları şeyi Allah'a veriyorlar, üstelik de dilleri, "En güzel sonuç, kendilerinin olacak" diye yalan söylüyor. Onlara mutlaka ateş vardır ve onlar ona sürüleceklerdir.

SÖZLÜK

وَ يَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ — Ve kızları Allah için kılıyorlar. Allah'a kızları veriyorlar yani melekler Allah'ın kızlarıdır diyorlar.

وَ لَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ — Kendileri için de hoşlandıkları şeyleri. Yani erkek çocukları ayırıyorlar.

ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا — Yüzü kapkara oldu. Kederden dolayı yüzünün rengi devamlı siyaha dönüşür. Utancından yüzü kızarır.

وَهُوَ كَظِيمٌ — Ve onlar. Üzüntüyle dolu olarak.

اَمْ يَدُسُّهُ فِى التُّرَابِ — Yoksa onu toprağa gömsün. Bu canlı olarak doğmuş çocuğu toprağa mı gömsün.

مَثَلُ السَّوْءِ — Kötünün örneği.

وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى — Ve örneğin en yücesi Allah içindir. En yüce sıfat Allah'a aittir. O, kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'tır.

اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰى — Muhakkak ki güzellik onlar içindir. En güzel sonuç yani cennet kendilerinin olacak. Çünkü onlardan bazıları diyorlardı ki: Eğer Rabbimin katına dönersem, O'nun yanında benim için en

güzel şeyler vardır.

وَ اَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ Ve mutlaka onlar sürülecekler. Onlar cehenneme sürülecekler, oraya bırakılacaklardır.

AÇIKLAMA

Ayetler, müşriklerin inanç ve davranışlarındaki hatalarını açıklamaya devam ediyor. Onlar Allah'a kızları veriyorlar.(1) Allah bundan münezzehtir - kendilerine de hoşlandıklarını ayırıyorlar.

"Bu, onların kötü sözlerinden ve çirkin inançlarından birisidir. Şöyle ki: Onlar Allah'a kız çocuklarını nisbet ediyorlar. Çünkü onlar kız çocuklarının kendilerine nisbet edilmesinden hoşlanmadıkları vakit melekler Allah'ın kızlarıdır diyorlardı. Hatta onlara bir kız çocuklarının dünyaya geldiği haberi verilerek müjde verildiğinde, gündüzleri tamamen keder ve üzüntüye bürünüyordu.

"Kederden dolayı yüzleri kapkara kesiliyordu."

Kendisine verilen kız çocuğu müjdesinin kötülüğünden dolayı sıkıntı sebebiyle insanlardan gizlenirdi. Bu durumda o, meyline paralel olarak iki durum arasındadır. Ya o çocuğu evde çocuklarının arasında bırakarak hakaretle tutacak ya da diri diri onu toprağa gömecek. Bu iş onların nazarında bilinen bir işidir. Allah bu suçu kınayarak buyuruyor ki:

"Kendilerini beri kılıp kızları Allah'a nisbet etmeleri veya onları diri diri toprağa gömmeleri(2) yönünden bu hükümlerinde bak ne kötü hüküm veriyorlar. Onların cahiliyet anlayışına ait bu hükümleri ne çirkindir. 57. ayetin işaret ettiği mana budur.

Melekler Allah'ın kızlarıdır derlerken, kızları Allah'a veriyorlardı. Allah eş ve çocuktan münezzehtir. Dolayısıyla kız veya erkek çocuğu olmaması lazımdır. Çünkü O, herşeyin Rabbi malikidir. Öyleyse çocuğa ne ihtiyaç vardır?

58. ayette Yüce Allah buyuruyor ki:

"Onlardan birine kızı olduğu müjdelendiği zaman yüzü kederle dolarak kapkara kesilir. Kendisine verilen kız müjdesinden dolayı toplumdan gizlenir,

---

(1) Bu ayet, Huzaa ve Kinane kabileleri hakkında inmiştir. Çünkü onlar meleklerin Allah'ın kızları olduğunu iddia ediyorlardı.

(1) Mudar ve Hudağ kabileleri kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyorlardı. Onların bu konuda en sert olanı Temim idi. Onlar, kızlarının başkasıyla evlenmesini bir utanç vesilesi olarak değerlendiriyorlardı.

Onu hakaretle tutacak mı yoksa toprağa mı gömecek. Bak ne kötü hüküm veriyorlar."

Ahirete inanmayanların durumu kötüdür. Allah haber veriyor ki: Ahirete inanmayan, yeniden dirilmeyi inkar eden kimseler için kötü bir sıfat mevcuttur. Bu, onların bilgisizlik ve nefislerinin karanlık olmasından dolayıdır. Çünkü onlar hesab ve cezaya inanmadıklarından ne hayır işler ne de kötülüğü bırakırlar. İşte böyle kimseler için her işte kötü sıfat mevcuttur. En yüce sıfat ise Allah'a aittir.(1) O, kendisinden başka ilah olmayan, bütün noksanlıklardan münezzeh, herşeyin Rabbi ve maliki olan Allah'tır. Hayır kudret onun elindedir, O, her şeye kâdirdir, ortağı, eşi ve çocuğu yoktur. O üstündür, hikmet sahibidir. Bu, en yüce vasıf olan her şeye gâlip gelmek, idare ve tasarruflarında yüce hikmet sahibi olmakla Allah'ın kendisini övmesidir. Ondan başka ilah ve Rab yoktur. Eğer Allah insanların yaptıkları haksızlıklarından dolayı cezalandırsaydı...

"Yeryüzünde hiç bir canlı bırakmazdı."(2)

Yani yeryüzünde yürüyen insan ve hayvan cinsinden hiç bir canlı varlık bırakmazdı. Bu, Allah'ın ahirete inanmayan oysa fesad çıkaran ve suç işleyen kimseleri hesaba çekmeyişinin sebebidir. Bu mühlet verme, yüce hikmetlere binaendir ki, Allah şu ayetiyle buna işaret buyurmaktadır:

"Fakat Allah onları takdir edilen bir süreye kadar erteler." O süre herkesin ömrünün sonu olur. Bu vakit geldiğinde ondan ne bir an geri kalırlar ne de bir an ileri geçerler. Sonra Allah onları kötü amellerinin durumuna göre cezalandırır. Allah kullarına zulmedici değildir."

Son ayet olan 62. âyet ahirete inanmayan kimselerin kötü durumlarını yeriyor. Bunun sebebi şudur: Onlar Allah'ı tanımamanın ve nefislerinin karanlık olması sebebiyle çirkin tasavvurlarından dolayı kendileri için istemedikleri kız çocuklarını, ortakları, elçi göndermemeyi, hafife almayı Allah'a ve-

(1) Allah için misaller vermeyin buyururken burada nasıl kendisine misal izafe ediyor, denirse cevap olarak şöyle denir: "Allah için misaller vermenin manası, noksanlık ve benzerlikler gerektiren misaller demektir. En yüce misal ise Allah'ın benzersiz olmakla nitelenmesidir.

(2) İbni Mes'ud şöyle demiş ve bu ayeti şöyle okumuştur: "Allah günahkarların günahları sebebiyle mahlukatı cezalandırsaydı, odasında gizlenene varıncaya kadar herkese azab ulaşır. Gökten yağmur yağmaz yerden bitki bitmez, hayvanlar öldürülür. Fakat Allah avt ve fazlıyla tutuyor. Nitekim pek çoğunu affeder buyuruyor."

riyorlar, bunun yanında en güzel şeyin yani kıyamet günü cennetin kendilerinin olacağı yalanıyla seviniyorlar. Bu zayıf ve bozuk sözü ve iftirayı Allah şu ayetle reddediyor:

"Şüphesiz cennet yerine onlar için ateş vardır. Ve onlar oraya sürülecekler ve orada ebedi olarak bırakılacaklardır. İşte kendilerinin hoşlanmadıkları şeyi Alllah'a veriyorlar üstelik de dilleri en güzel sonu kendilerini n olacak diye yalan söylüyor. Onlara mutlaka ateş vardır. Onlar ona sürüleceklerdir," ayetinin anlattığı mana budur.

SONUÇ

1- Ayetler, müşriklerin içinde bulundukları sosyal durumu açıklıyor. Onların durumu şuydu. Utanç korkusuyla kız çocuklarını istemiyorlardı.

2- Onlar Rablerini tanımıyorlardı. Onlar Allah'a inanıyor fakat sıfatlarını bilmiyorlardı, bu yüzden de O'na çocuk ve ortak nisbet ediyorlardı.

3- Ayetler onların şer, fesad ve zulüm içerisinde uzun zaman devam ederek karanlığı terketmeyiş nedenini açıklıyor.

4- Ayetler, âhirete inanmayanların kötü inançlarını açıklıyor. Bu, onların kendilerine en iyisini nisbet etmeleri Allah'a ise hoşlanmadıkları kızları, vermeleri idi.

تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ
مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ
لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾
وَاللَّهُ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۗ إِنَّ فِي

ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّسْمَعُوْنَ ﴿٦٥﴾ وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيْكُمْ
مِّمَّا فِىْ بُطُوْنِهٖ مِنْۢ بَيْنِ فَرْثٍ وَّدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَآئِغًا لِّلشّٰرِبِيْنَ
﴿٦٦﴾

63- Allah'a andolsun ki senden önceki milletlere de elçi gönderdik; şeytan onlara yaptıkları işleri süsledi. Bu yüzden peygamberleri yalanladılar. O, bugün de onların dostudur. Onlar için acı bir azab vardır.

64- Biz sana Kitab'ı indirdik ki, hakkında ayrılığa düştükleri şeyi onlara açıklayasın ve o Kitab inanan bir kavim için, yol gösterici ve rahmet olsun.

65- Allah, gökten bir su indirdi, onunla yeri ölümünden sonra diriltti, şüphesiz bunda işiten bir millet için ibret vardır.

66- Hayvanlarda da sizin için ibret vardır. Size onların karınlarından, fışkı ile kan arasından çıkardığımız halis, içenlere içimi kolay süt içiriyoruz.

SÖZLÜK

تَاللّٰه	Allah'a yemin olsun ki.
اَرْسَلْنَا اِلٰى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ	Biz senden önceki toplumlara da peygamberler gönderdik.
فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ	Şeytan onlara yaptıkları işleri güzel gösterdi de onlar da bu peygamberleri yalanladılar.
فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ	Şeytan bugün yani dünyada onların dostudur.
اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً	Şüphesiz bunda yeniden dirilme inancının doğruluğuna açık delil vardır.
لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّسْمَعُوْنَ	Düşünme ve anlama maksadıyla kulak veren toplum için.
لَعِبْرَةً	Kendisi vasıtasıyla cehaletten ilme geçilen kuvvetli delil vardır.

مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ İşkembe tortusu. Yani işkembede bulunan pislikler arasından.
لَبَنًا خَالِصًا Saf süt. Yani içinde ne hayvan tersi ne kanı, ne de onların renk, koku ve tadı olmayan.

AÇIKLAMA

Allah, Rasûlü için kendisine yemin ediyor ve buyuruyor ki:

Andolsun ey Rasûlümüz, "biz senden önceki ümmetlere de peygamberler gönderdik. O ümmetler de senin ümmetinin kâfirleri gibi müşrik idiler."

Şeytan onlara yaptıkları işleri güzelleştirmiş, onlar da bizim elçilerimize karşı durmuşlar, onlarla mücadele etmişler, şirk ve inkarda ısrar etmişlerdir. Bu sebeple şeytan onları dost edinmiştir.

Bundan dolayı, "Bugün,(1) yani dünyada o, onların dostudur, ahirette ise onlar için acı veren bir azab vardır."

Âyetler Rasûlüllah'ı teselli etme hususunda devam etmektedir. Bu sebeple Allah (c.c.) ikinci âyette şöyle buyuruyor:

"Biz sana kitabı gücünün yetmediği bir şeyi yüklemek veya azab etmek için değil de insanlara ayrılığa düştükleri tevhid, şirk, hidayet ve sapıklığı açıklayasın diye indirdik."

Aynı şekilde biz kitabı mü'minlerin mutluluk ve kurtuluş yollarına ulaşacakları bir hidayet kaynağı ve inanç, ibadet, ahlak, âdab ve hükm itibarıyla Kur'anla amel edenler için oluşacak bir rahmet kıldık. Dolayısıyla onlar birbirlerine acıyarak yaşarlar, onları kardeşlik ve sevgi duyguları efendi yapar ve onları iyilik ve sulh duygusu kuşatır.

Rasûlüllah'a yapılan bu teselliden sonra ve peygamberin peygamber oluşu ortaya konduktan sonra âyetler tekrar tevhid, öldükten sonra dirilme ve hesab inancına dönmektedir.

"Allah gökten bir su indirdi," onunla yeri ölümünden sonra diriltti."

Burada söz konusu olan su, yağmur suyudur. Toprağın bitki bulunmayan ölümden sonra dirilmesi ise bitki ve ekinlerdir.

"Şüphesiz bu anlatılan, gökten suyun indirilip ölümünden sonra toprağın

---

(1) İnkar edenlere, yaptıkları işleri süslü gösteren Şeytandır. Şeytan'a uymaktan dolayı onlar sonuçta sapıtıp helak olacaklardır. Bugün inkar edenlerin dostudur, yoldan çıkarmak ve öncekiler gibi helak olmak için onlara işlerini güzel gösterirler. Bu âyette Rasûlüllahı teselli söz konusudur.

diriltilmesinde, Allah'ın varlığına, kudretine, ilmine ve rahmetine dair kesin apaçık delil vardır."

Aynı şekilde bu, öldükten sonra tekrar dirilmeye haydi haydi delil teşkil etmektedir.

"Hayvanlarda(1) sizin için kendisiyle cehaletten kurtulup ilme, yani Allah'ın kudret ve rahmetini, zikir ve şükürle O'na ibadetin gerekliliğini bilgisizlikten kurtulup, tanıyıp bilmeye ulaşacağınız bir ibret vardır."

Bu vasıtayla siz inanıp, Allah'ın birliğini kabul edecek ve O'na itaat edeceksiniz. Bu anlatılan büyük ibret dersinde Yüce Allah buyuruyor ki:

"Size onların yani söylenen hayvanların fışkısı ile kanı arasından(2) içenler için içmesi kolay saf süt içiririz."

Bu nedenle şaşılacak kudret, ilim ve mikdarı takdir edilemeyecek olan hikmet sahibi Allah, her şeyden münezzehtir. Süt, fışkı ve kan arasında bulunur, sonra akıp ciğere geçer, ciğer onu hayvanın yaşamının sürmesi için damarlara dağıtır, süt memeye iletilir pislik ise işkembenin altında kalır. Süt, kan ve pislik kirinden temiz olarak çıkar dolayısıyla bunlardan hiçbiri sütün renginde görülemez, onun kokusunda koklanamaz ve onun tadında da bulunmaz. Bunun delili sütü içen kimse için kolay olmasıdır. Dolayısıyla o süt içenin boğazına durmaz ve orada tıkanıp kalmaz. Gerçekten bu, ibretlerin en büyüklerindendir ki, sahibini ilim aydınlığına, yücelik ve kemal sıfatı içinde Allah'ı tanımaya iletir, ona Allah sevgisini kazandırır ve kişiyi Allah'a itaat ve ibadete sevkeder.

SONUÇ

1- Allah kendine ve yarattıklarından dilediğinin üzerine yemin eder. Bu yeminler, kuvvetlendirmek içindir.

2- Allah, geçmiş ümmetlere de peygamberler göndermiştir. Şeytan onlara yaptıkları işleri güzel göstermiş ve onları yardımsız bırakmıştır.

3- Âyetlerde peygamberliğin varlığı isbat edilmiş ve Rasûlüllah müşriklerden gördüğü kötü muamelelerden dolayı teselli edilmiştir.

---

(1) Burada iki âyet arasında açık bir uygunluk vardır. Bu uygunluk şudur; yer, göğün suyu ile canlı olacağı gibi, aynı şekilde insan da sütle canlı olacaktır.

(2) Âyette ki (من) min harfi konunun kuvvetlendirilmesi içindir. Yani kan ve ters arasında bir durumda sızdırılır demektir. Min beyni fersın ve demmin ibarenin sıfatıdır.

4- Âyetlerde peygamberin vazifesi anlatılmıştır. Bu vazife Allah'ın, kitabında kullarına indirdiği vahyin açıklanmasıdır.

5- Kur'an; kendisiyle amel eden kimseler için hidayet ve rahmettir.

6- Öldükten sonra dirilme ve ikinci hayatın delili, ölümünden sonra yerin yeniden canlanmasıdır. Bu sebeple ölümünden sonra yeri diriltmeye gücü yetenin, çürüyüp yok olduktan sonra ölüleri diriltmeye de gücü yeter.

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا
حَسَنًا ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ
أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِي
مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ ۚ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ
الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾

67- Hurma ağaçlarının meyvalarından ve üzümlerden de sarhoşluk ve güzel rızık elde edersiniz. Şüphesiz bunda aklını kullanan bir toplum için ibret vardır.

68- Rabb'in bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan evler edin!"

69- "Sonra her çeşit meyvalardan ye de Rabb'inin yollarında boyun eğerek yürü!" Onun karınlarından, renkleri çeşit çeşit bir içecek çıkar ki onda insanlara şifa vardır. Şüphesiz bunda düşü-

nen bir millet için ibret vardır.

70- Allah sizi yarattı, sonra öldürür; içinizden kimi de ömrün en reziline (bebeklik çağı gibi güçsüz ihtiyarlık çağına) itilir ki, biraz bilgiden sonra hiçbir şey bilmez olsun! Doğrusu Allah bilendir. O, her şeye kâdirdir.

SÖZLÜK

وَ مِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَ الْاَعْنَابِ — Hurma ağaçlarının ve üzümlerin meyvalarının bir kısmından sarhoşluk(1) yani şarab ve güzel rızık elde edersiniz. Hurma, kuru üzüm, sirke ve hurma şırası güzel rızıktır.

وَأَوْحَى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ — Rabbin bal arasına ilhamla yapacağı şeyi yapmasını ilham etti.

وَ مِمَّا يَعْرِشُونَ — Kurdukları çardaklardan.

سُبُلَ رَبِّكَ ذُلُلاً — Rabbinin yolunda boyun eğerek yürü, dolayısıyla orada yürümek sana zor gelmesin ve o yoldan sapmayasın.

شَرَابٌ — Bal.

فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ — Onda insanlar için hastalıklara şifa vardır. Yani balda pek çok hastalıkları tedavi etme özelliği vardır.

اِلَى اَرْذَلِ الْعُمُرِ — Ömrün en reziline, yani o kişiyi kocamış ve bunamış olmaktan dolayı rezil yapar.

الخرف — Aklın bozulması, yani bunak manasınadır.

AÇIKLAMA

Ayetler Allah'ın kudret, ilim, hikmet ve sadece kendisine ibadet etmeyi gerektiren ve de peygamberlik, öldükten sonra tekrar dirilme inancını ortaya koyan rahmetinin tezahürlerini anlatmaya devam etmektedir. Allah, bunu açıklama konusunda şükrü gerektiren lutuf uslubuyla şöyle buyuruyor:

"Hurma ağacı ve üzümlerin meyvalarından sarhoşluk yani, sarhoş edici

(1) İbni Abbas demiştir ki: "Sarhoşluk veren şey her ikisinden de haram olan şey, güzel rızık ise her ikisininden helal olan şeydir. Şarab sadece üzüm ve hurmaya mahsus değildir. Hz. Ömer şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Şüphesiz Allah şarabı haram kıldı, o beş şeydendir: Üzüm, bal, hurma, arpa ve buğday. Her sarhoş edenin haram olduğunda icma vardır.

içki ayrıca güzel rızık elde edersiniz."

Bu olay, şarap haram kılınmadan önceydi.(1) Güzel rızık; kuru üzüm, üzüm ve hurmadan yapılan sirke ve hurmadan yapılan bal ve şıradır.

"Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için delil vardır."

Şüphesiz size anlattığımız bu şeylerde, bizim kudret, ilim ve rahmetimize, bunları düşünüp başlangıçların neticelerini anlayan toplum için apaçık delil vardır. Şu halde kudret, ilim ve rahmet sahibi olan Allah, tanınmaya ve ibadet edilmeye hak sahibidir.

"Rabbin bal arasına dağlardan, ağaçlardan ve onların yaptıkları çardaklardan evler edin diye vahyetti."

Allah'ın kudretinin, ilminin ve onun arıya bal toplamasını bildirmesiyle tecelli eden rahmetinin tezahürlerinden diğer bir büyük tezahür de budur. O arı, balı nasıl oluşturacak ve içinde her türlü hastalık için şifa olduğu halde onu insana sunacaktır.

"Ey Rasûl, Rabbin, dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan(2) evler edin diye ilham ederek arıya vahyetti."

Yani insanların senin için yaptıkları çardaklardan (kovanlardan) kendin için evler edin diye vahyetti. Çünkü arı kendisi için, bina edilen çardakların içinde ev edinir ve o, evi sızdırdığı mumlarla yapar. Sonra her çeşit meyvalardan yer. Allah, arıya elde edeceği her çeşit ağaç ve bitki meyvalarından yani çiçeklerinden yemesini vahyetti.

"Rabbinin yollarında boyun eğerek yürü."(3)

Allah'tan ilhamla arı kendi emrine verilen yola girer, onun emrine verilen şey, ayette geçen yollardandır. Gıdasını arayarak bir yerden bir başka yere taşınır, sonra evine döner. Bundan âciz değildir ve yolunu kaybetmez. Yolunu kaybetmemesi, Allah'ın yolları onun emrine vermesi ve ona boyun eğdirmesi sebebiylerin. Yollarda engel bulmaz ve onu unutmaz ki, orayı bulamasın. Yani her zaman orayı bulur. Arının karnından renkleri çeşit çeşit, beyaz, kırmızı ve siyah arasında veya kırmızıyla karışık veya sarıya çalan içilecek bal çıkar

(1) Eğer bu âyetlerde geçen olayları haber uslubudur, haberde nesh olmaz denirse cevab şudur: Eğer haber dini bir hüküm ihtiva ederse, neshi caizdir. Bunun delili, bu haber ve onun neshedilmesidir.

(2) Ayrıca nahl denmesinin nedeni, Allah'ın ona, ondan çıkan balı bağış olarak vermiş olmasıdır.

(3) Ayette geçen zülulen kelimesinden maksat, bizzat arının kendisi olması da doğrudur.

ki, onda insanlar için her derde deva vardır. Şifaun ayetindeki hatırlatma, haftalıklardan bir kısmı için şifa olduğunu, bir kısmı için olmadığını gösterir. Hatta buna bitkisel ve tıbbi ilaçlar dahil edilir. Fakat mü'minin şifa niyetiyle içmesi, başkadır. Çünkü bala başka bir ilaç katmadan şifa niyetiyle içildiğinde her derde şifadır.

Bir sahih hadiste özetle şöyle geçer: "Bir kişi Rasûlüllah (s.a.v.)'e, kardeşinin ishal olmasından şikayette bulundu. Hz. Peygamber; "Ona bal içir," dedi. O kişi kardeşine bal içirdi ve tekrar Rasûlüllah'ın yanına döndü ve onun sadece ishali artırdığını söyledi. Geriye döndü ve ilk dediği sözü üç kere tekrarladı, dördüncüde veya üçüncüsünde Rasûlüllah ona şöyle buyurdu:

"Allah doğru söyledi, kardeşinin karnı yalan söyledi ona bal içir." Şahıs tekrar kardeşine bal içirince hastalığından tamamen kurtuldu.

"Şüphesiz bunda," yani Allah'ın arıya ilham ve insanlar için kendinde şifa bulunan değişik renkli içeceği karnından çıkarması için nasıl yapacağını öğretmesinde, Allah'ın ilmine, kudretine, rahmetine ve sadece kendisinin ilah tanınmasını ve de kendisine kulluk edilmesini gerektirecek hikmetine açık bir delil vardır. Fakat bu olanlar ve bunların meydana gelmesi, sebeb ve neticeleri hakkında düşünüp, sonra da hidayete ulaşan toplumlar için geçerlidir. Onlardan istenen şey ise hatırlamaları, öğüt almaları, sonuçta yaratıcılarına tevbe edip sadece O'na ibadet ederek teslim olmalarıdır.

70. ayette Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Allah sizi yarattı sonra öldürecektir. Sizden bir kısmı bir dönem bildikten sonra hiç bir şey bilmemesi için hayatın en reziline çevrilir. Bu, Allah'ın kudret, ilim, hikmet ve rahmetine delalet konusunda en büyük ve yüce delillerden bir delildir. Ki, bu sadece O'na ibadet etmeyi ve öldükten sonra yeniden dirilmeye inanmayı gerektirir. Bizi sadece O yaratmıştır, O tektir, bizim benzerimiz sayılamaz. Sonra bizim ruhlarımızı almak suretiyle gerçek ölümle ancak O öldürür. Bizden hiç birinin ölmeye veya kendi canını almaya ebediyyen gücü yetmez. Allah'ın hikmetinin tezahürlerinden biri de çeşitli zamanlarda bizlerin ruhlarını almasıdır. Bunu, insan cinsinin devamı ve kıyamete kadar sürmesi için Allah'ın hikmetinin gereğidir. Mesela insanlardan bir kısmı çocukken, bir kısmı gençken ölür. Bunların hepsi ilahi terbiye ve imtihanın hikmeti gereğincedir. Diğer bir delil de bizden bazıları ömrünün en reziline çevrilir. Yani rezil ve değersiz bir hale getirilir ki, bunar ve kocar. Beden ve akıl gücünü kaybeder. Allah'ın kurtarması hariç, bizden hiç kimse, onu bu duru-

mundan kurtaramaz. Kudret ve rahmetinin bir tezahürü de şudur; şayet Allah bütün insanların bir asır veya iki asır içinde geçerli bile olsa ömrün en reziline iletilmesini istese ne dersiniz? O zaman insanların hayatı nasıl olur? Şüphesiz ki, Allah her şeyi bilen ve her şeye gücü yetendir. Bu, Allah'ın kudret ve ilminin ortaya konmasıdır. Çünkü sonuç olarak ortaya çıkan ve bizim yaratılmamız, ölümümüz ve kimimizin ömrünün en reziline iletilmesi gibi zikredilen şeyler, ancak Allah'ın kudretiyle ve bilgisiyle olmaktadır. Ki, bu her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten Allah'tır.

SONUÇ

1- Allah, nimetlerine şükretsinler diye kullarına verdiği nimetlerden bir kısmını hatırlatarak onlara olan lutfunu açıklamıştır.

2- Allah, kudretini, ilmini ve insanların içeceğini, gıdasını ve ilacını yaratmaktaki hikmetini gösteren delilleri açıklamıştır.

3- Aklın ve akletmenin, düşünce ve düşünmenin fazileti açıklanmıştır.

4- Ahiret inancının açıklanması, Allah'ın kudret ve ilminrgösterir. Çünkü yaratan ve öldürenin tekrar yaratıp öldürmesi, garip karşılanamaz.

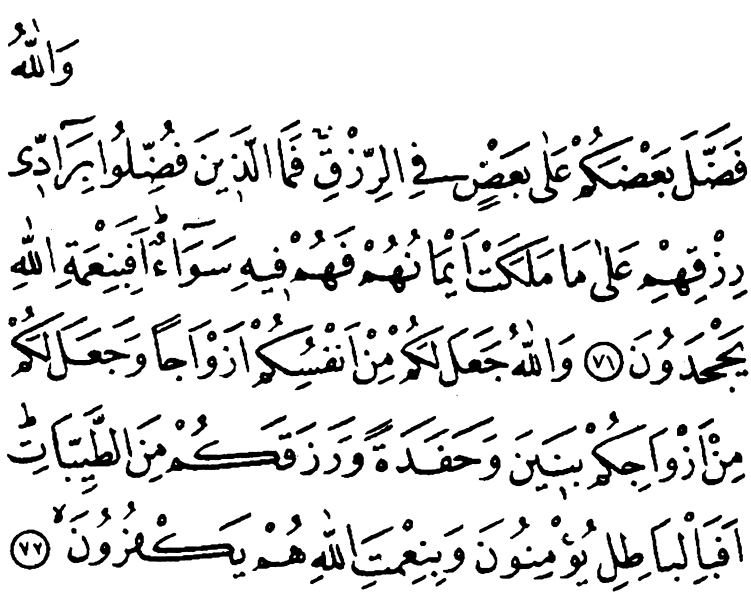

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ
إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾

71- Allah, rızıkta kiminizi kiminizden farklı kıldı. Rızıkça üstün kılınanlar, ellerinin altında bulunanlara kendi rızıklarını verip de hepsi rızıkta eşit olmuyorlar. Allah'ın nimetini mi inkar ediyorlar?

72- Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı ve eşlerinizden de size oğullar ve torunlar yarattı ve sizi güzel rızıklarla besledi. Böyle iken onlar, batıla inanıp Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?

73- Allah'tan başka, göklerden ve yerden kendileri için hiçbir rızık veremeyecek ve bunu asla yapamayacak olan şeylere mi tapıyorlar?

74- Allah'a misaller vermeye, bir takım benzerler ortaya çıkararak Allah'ı onlara benzetmeye ve O'nu koştuğunuz ortaklarla kıyaslamaya kalkmayın! Çünkü Allah benzetme yapmayı bilir, siz ise bilmezsiniz?

SÖZLÜK

فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ — Allah rızıkta kiminizi kiminizden üstün kıldı. Yani sizin kiminiz zengin kiminiz de fakirdir. Sizden kimisi sahip kimisi ise köledir.

بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ — Ellerinin altında bulunanlara kendi rızıklarını verip de yani bizim onlara verdiğimiz rızkı kendileriyle köleleri arasında ortak kılmıyorlar.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا — Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı. Çünkü Havva; Adem'den, diğer kadınlar da erkeklerin sperminden yaratıldı.

وَ حَفَدَةً — Eşinden, çocuk, torun ve kadın tarafından akraba olan hizmetçiler yarattı.

اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ — Böyle iken onlar bâtıla yani putlara mı inanıyorlar?

وَ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَ — Allah'ın nimetini inkar mı ediyorlar?

وَ يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ شَيْئًا وَ لَا يَسْتَطِيعُونَ — Gökten yağmur indirmekle yerden de bitki bitirmekle yerden ve göklerden rızık veremeyecek olan.

AÇIKLAMA

Ayetler tevhidi izah ve Allah'a eş koşmanın batıl olması konusunda devam ediyor. Bu sebeple Allah buyuruyor ki: "Allah rızıkta bir kısmınızı bir kısmınızdan farklı kıldı."(1)

Ey insanlar sizden kimisi fakir, kimisi ise zengindir. Ey zenginler(2) sizden birinin kölesi olur da niçin birinin diğerine üstünlüğü olmadan eşit olmaları için, malında kölesini ortak yapmaktan niçin razı olmaz? Cevap şudur: Siz, insanı hayrete düşüren bir çirkin görüş içersinde şöyle dersiniz: Kölemi rızkımda nasıl eşit kılar, ben ve o eşit oluruz? Bu asla düşünülemez. Öyleyse siz, putlar Allah'ın kölesi iken Allah'a ibadet hususunda onları nasıl ortak koşmayı caiz görürsünüz? Zira onların ve sizin yaratıcınız ve hepinizin sahibi Allah'tır. Ey müşrikler aklınız nereye gitti?

"Allah'ın nimetini inkar mı ediyorlar?"

Gerçekte onlar önce akıl nimetini inkar etmişler, bunu bilememişlerdir. Bu sebeple akıllarıyla düşünememişlerdir. Ardından da Allah'ın onlara yaratılış ve rızık konusunda verdiği nimeti inkar etmişler, Allah'a şükür ve zikirle kulluk yapmamışlar O'ndan başkasına, hiçbir şeye sahip olmayan fayda ve zarar veremeyen putlara tapmışlardır. İşte 71. ayetin işaret ettiği mana budur.

72. âyette ise Yüce Allah müşrikleri akıllarını ihmallerinden dolayı ilk âyette kınadıktan sonra, onlara verdiği nimeti bu âyette anlatarak şöyle buyuruyor.

"Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için

(1) Bu, Allah'ın kudret, idâre ve kullarına üstün oluşu konusunda getirilmiş bir delildir. Çünkü Allah, rızıkta hayret verecek bir şekilde onların bir kısmını, bir kısmından farklı kılmıştır. Onlardan kimisi muhtaç, kimisi de zengindir.

(2) Allah burada şunu kastediyor. Onların zenginleri kölelerini mallarından ortak yapmıyorlar ki, neticede onda eşit olsunlar. Hal buyken nasıl kendileri için razı olmadıkları şeyi, Allah için kabul ediyorlar.

çocuklar ve torunlar yarattı ve sizi güzel rızıklarla besledi."

Allah sizin için kendi nefislerinizden, kendi cinsinizden eşler yarattı, siz onlarla sukuna erer, onlarla tanışır ve insan cinsine mahsus hikmetler sebebiyle yardımlaşırsınız. Ki bu, büyük bir nimettir. Sizin için bu eşlerden cinsel ilişki ve doğum yoluyla çocuklar ve torunlar yarattı. Âyette geçen "hafede" kelimesinden maksad, hizmetinde ve senin ihtiyacını karşılamada hemen emrine hazır, eşin, çocuğun, torunun, akraban ve hizmetçindir. Çünkü senin hizmetinde koşan herkes, Allah'ın senin emrine vermesiyle hizmet etmektedir. Üçüncü olarak sizi güzel rızıklarla besledi. Yani tad ve lezzeti farklı çeşitli yiyecek ve içeceklerle sizi besledi. İşte, sizi sadece kendisine ibadete çağırıl-dığınız, inkar ettiğiniz Allah budur. Sizler ise Allah'ı bırakıp, kendinize batıl ilahlar mı ediniyorsunuz? Siz nimet vereni ve onun nimetlerini inkar ediyorsunuz. Bu sebeple müşrikler korkutma ve tehdidi hak ettiniz. Onlar Allah'ın nimetini inkar ederek batıla mı inanıyorlar?(1) Çünkü onların nimet veren Allah'a kulluk etmemesi, Allah'ın nimetini inkarla aynıdır. Allah'tan başka kendileri için gökten yağmur indirerek, az da olsa kendilerine herhangi bir rızık veremiyen putlara mı tapıyorlar? Yine yerden bitki ve meyva bitirerek ızık vermeye gücü yetmeyen ve kendilerindeki acziyet sebebiyle bunlardan hiç birini yapamayacak olan şeylere mi tapıyorlar? Onlar taş ve ağaçtan yontulmuş heykellerdir. Bu âyette, onlar için sayıları tesbit edilemeyecek kadar çok olan büyük günahlardan dolayı bir uyarı vardır. Allah'a meseller vermeyin. Çünkü Allah bilir, siz bilmezsiniz.(2)

Allah, putlar kendi katında onlar için şefaatçi olacak onları Allah'a yaklaştıracak padişah için vezirin konumu ne ise, onun gibi vasıta olacaklar inancıyla bir de ilah ismiyle putları ilah edinmekle kendisi için mesel vermekten onları menediyor. Allah'ın benzeri yoktur. Allah müşrikleri kendisi için misaller vermekten men ediyor. Çünkü Allah kendisinin benzeri olmadığını biliyor. O kendisinden başka eşi ve benzeri olmayan bir ilahtır. Onlar bilmezler. Bu

(1) Bâtıl, hakkın zıddıdır. Çünkü yaratmayana ibadet edilmez. Eğer ibadet edilirse, batıla ibadet edilmiş olur. Bu cümle, müşrikler için büyük bir azarlama manası taşımaktadır.

(2) Emsal, benzeyen manasına gelen mesel'in çoğuludur. Onların Allah için misal vermesinin manası budur. Onlar putlar için ilahı sıfatlar kabul ediyorlar, onlara adakta bulunmak, kurban kesmek, dua ve yemin etmek ve onların etrafında ibadet için beklemekle onlara kulluk ederken o putları Allah'a benzetiyorlardı.

sebeple onlar şaşkınlık içindedirler ve şirk karanlıklarında ve sapıklık vadilerinde cin çarpmış gibidirler.

SONUÇ

1- 71. âyette geçen misalde şirk delillerle çürütülmüştür.

2- Allah'ın verdiği nimete şükretmek gerekir. Bu ise O'nu zikir, O'na şükür ve bunları sadece O'na haşretmekle olur.

3- Nimetlere karşı nankörlük etmek ve verdiği nimete şükretmeyerek nimeti vereni bilmemezlikten gelmek, çirkin bir şeydir.

4- Bilmeden, vâsıtalarla Allah'a eş koşmak kınanarak haram kılınmıştır. O kimseler, evliya ve peygamberlere yalvararak Allah'a yaklaştırıcılar olarak vasıflandırmak suretiyle onlardan yardım isteyerek, bunları vasıta ediniyorler.

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا
مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَمَن رَّزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا
حَسَنًا فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُونَ ۖ الْحَمْدُ
لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ
أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَاهُ ۖ
أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ
بِالْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ

أَوْ هُوَ ۖ أَقْرَبُ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾ وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم
مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا ۙ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾

75- Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile; kendisine güzel rızık verdiğimiz, o rızıktan gizli ve açık harcayan kimseyi misal olarak anlattı. Hiç bunlar bir olurlar mı? Hamd Allah'a mahsustur, fakat çokları bilmezler.

76- Ve Allah şu iki adamı da misal olarak anlattı: Birisi dilsizdir, hiç bir şey yapamaz, efendisinin üzerine bir yüktür. Efendisi onu nereye gönderse bir hayır getirmez bir iş beceremez. Şimdi bu adam, doğru yolda giderek adaleti emreden kimse gibi olur mu?

77- Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. O saatin işi, bir göz açıp yumma gibi, yahut daha yakın kısadır. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.

78- Allah sizi, hiçbir şey bilmediğiniz durumda annelerinizin karınlarından çıkardı, size işitme duyusu, gözler ve gönüller verdi ki şükredesiniz.

SÖZLÜK

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلاً Allah köle olan adamı misal verdi.

عَبْدًا مَمْلُوكًا Hür olmayan, aksine başkasının malı olan köle.

هَلْ يَسْتَوُونَ Çalışan köle ile çalışmayan köle, bir olur mu? Cevap şudur: Kesinlikle bir olmazlar.

وضرب الله مثلا Allah şu iki adamı da misal olarak verdi.

اَبْكَمف Dilsiz ve hiç bir şey duymayan sağır olarak doğmuş.

لاَ يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ Hiç bir şeye gücü yetmez, ne kendi bir şey anlar, ne de başkasına anlatabilir.

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ Yerin ve göklerin gaybı. Yani onlarda gizli olan Allah'a aittir.

وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ O saatin işi yani kıyametin kopma işi. Bu canlıların ölmesi daha önce ölmüş olanların canlandırılması ve âlemin şeklinin değişmesiyle olur.

الأفئدة Kalpler.

AÇIKLAMA

Âyetler, tevhid ve ona davetin açıklanması, şirkin yok edilmesi şirke karşı cihad konularında devam ediyor. Daha önce müşrikler Allah için misaller verirken: Ki O'nun benzeri yoktur Allah'ın onların bilgisizliğini ortaya koyduğu geçmişti. Bu âyetlerde ise Allah iki misal veriyor. O, bilen ve haberdar olandır. Birinci misal şudur: Allah buyuruyor ki:

"Allah hür olmayan köle ile ki, bu kölenin hiç bir şeye gücü yetmez."

Çünkü o efendisinin malında izni olmadan tasarruf yetkisi olmayan bir köledir. Bu sebeple o, hiç bir şey vermeye veya vermemeye kadir değildir. Bu misalin bir tarafıdır. İkinci misal ise: "Kendisine güzel yetkili verdiğimiz o rızıktan, gizli ve açık yani gece ve gündüz harcayan" kimseyi misal verdi.

"Çünkü o mal sahibi sıfatıyla harcamasında hürdür. Hiç bunlar bir olur mu?"

Cevap şudur: Elbette bir olmazlar.

Öyleyse "Hamd Allah'a mahsustur, fakat çokları bilmezler."

Bu misal, mü'min ve kâfir için verilmiştir. Kâfir, putların esiri, kölesidir. Ne iyiyi tanır ne de kötüyü engeller. Allah yolunda çalışmaz ve infakta bulunmaz. Çünkü o, ahirete inanmaz. Müslüman ise hürdür. Allah'a itaat eder, O'nun yolunda gizli ve açıktan harcar, ahireti ve Allah katından sevabı arzular. Bunları bilerek ve hür iradesiyle yapar. Ancak Allah'tan korkar ve yalnızca ona ümit bağlar.

"Ve Allah şu iki adamı da misal(1) olarak anlattı."

Bu ise ikinci misaldir ki, bunu yetmiş altıncı âyette geçmektedir.

"Birisi dilsizdir."

Dilsiz kelimesi, sağırlığı da işaret eder. Çoğunlukla dilsiz olanlar sağır

(1) Bu, Allah'ın kendisi ve kendisine inanan mü'minler için verdiği başka bir misaldir. Katade ve başkaları böyle söylemişlerdir.

olurlar. Hiç bir şey yapamaz. Ne başkasını anlar, ne de başkasına anlatabilir. Çünkü o sağır ve dilsizdir. O sahibinin üzerine bir yüktür. O amca çocuğu veya veliliğini üstlenen acziyeti ve hiç bir şeye gücü yetmemesi dolayısıyla onu gözetecek ve korunmasını sağlayacak akrabası üzerine yüktür. Sahibi bir şey getirmesi için onu nereye gönderse, bir şey getiremez. Ancak kötülük veya fayda getirir de bu hayırdan da hiç bir menfaat meydana gelmez. Bu, Allah'tan başka kendisine tapılan putların misalidir. Çünkü onlar duymazlar ve görmezler. Dolayısıyla da kendilerine söyleneni anlamazlar ve kendilerine ibadet edenlere hiç bir şey anlatamazlar. Bu putlar, O insanlara yapımlarında, bir yere yerleştirilmelerinde, taşınmalarında ve korunmalarında muhtaçtırlar.

"Şimdi bu adam doğru yolda giderek adaleti emreden kimseyle bir olur mu?"

O Allah ki adaleti yani tevhid ve her şeyde düzgün olmayı emrediyor. O her şeyin üzerinde sebat etmekte, o doğru yol üzere bulunmaktadır. O, insanları kurtulmaları ve iki dünyada da mesud olmaları için kendi yoluna çağırıyor. Cevap; bunların ikisi hiçbir şekilde bir olamazdır. Müşrikler hiçbir şeye gücü yetmeyen dilsizin dostluğuna ve ibadetine nasıl razı oluyorlar ve nasıl işiten ve görenin kulluğunu bırakıyorlar. Ki O onları her iki hayatlarında mutluluğa çağırıyor. Bu iş insanı hayeret düşürüyor. Fakat Allah'ın takdiriyle, alim ve hakimin idaresiyle beraber hayret olamaz.

77. Âyette Yüce Allah buyuruyor ki:

"Yerin ve göklerin gaybı Allah'a aittir."(1)

O, yerde ve gökte gizli olanı bilir. Dolayısıyla o kimin mutlu yazıldığını kimin de aleyhinde mutsuzluk hükmü verildiğini, kimin hidayete ereceğini kimin ermeyeceğini bilir. Ceza kıyametin kopmasıyla gelecektir.

"O saatin gelme işi(2) ancak bir göz açıp kapama kadar veya daha yakındır."

Çünkü kıyametin kopması sadece Allah'ın ol demesine bağlıdır. O zaman bu hayat içindekilerle beraber son bulur ve başka bir hayat gelir, her şeyin şekli değişir.

---

(1) "Yerin ve göklerin gaybı Allah'a aittir." cümlesinde Allah kelimesinin başında geçen lam, mülkiyet ifade eder. Gayb, gaib manasına ismi tariftir. Gayb insanların gözlerinden uzak olan şeydir.

(2) Saat, kıyametin kopacağı vakittir. Saat olarak isimlendirilmesi, bir anda ansızın insanlara şiddetli bir sesle bütün insanların ölmesinden dolayıdır.

Zira "Allah her şeye kâdirdir."

Bunlardan biri de kıyametin kopmasıdır.

"Allah sizi hiç bir şey bilmediğiniz bir durumda annelerinizin karnından çıkardı."

Bu, inkar edilemeyecek bir gerçektir. Allah bizi rahimlerde şekillendirip beşer oluncaya kadar geliştirdikten sonra bizim çıkmamıza izin vermiş ve bizi oradan çıkarmıştır. Biz oradan hiç bir şey bilmez bir halde çıkmışızdır. Bu, ilahi kudret, ilahi ilim ve ilahi idarenin bir delilidir. Putlar hiç böyle bir şey yapabilirler mi? Cevap hayırdır.

İkinci olarak "Allah bize gözler, kulaklar, kalpler ve başka nimetler vermiştir."

Eğer bunlar olmasaydı, biz göremez, duyamaz ve düşünemezdik. O zaman da hayatımızın bir değeri olmazdı. Çünkü bu durumda yok olmak, varolmaktan daha iyidir.

"Belki siz bu nimetlerin sırrının tam olarak açığa kavuşmasından doayı şükredersiniz."

Bu nimet, Allah'ın bizi, sorumlu tutup emretmesi ve menetmesi, bizi de emirlerini tutup yasaklarından kaçmamız için işiten, gören ve düşünen olarak yaratmasıdır. Bu bizim tarafımızdan; O'na şükredilmesi sebebiyledir. Bunun yanında şükürde hayır vardır. Ki, bu her iki cihanda mutluluğun hazırlanmasıdır. Ey Allah'ın kulları hiç öğüt alan var mı?

SONUÇ

1- Misal vermek güzeldir. Misal veren kişinin konuyu bilmesi şartıyla bir halin diğer bir hale benzetilmesidir.

2- Âyetlerde olgunluk açısından mü'minin misali noksanlık açısından da kâfirin miasli açıklanmıştır.

3- Âyetlerde putların cansızlıkları, onlara ibadet edenlerin putları himaye edişleri faydalanamama konusunda putların misali; adalet, İslâm'a davet, dostlarınının duasını kabul etmekle beraber bunların üzerinde sebat, onların dualarını işitme ve bilme, onlara hayatlarında yardım etme, ve onlara her iki hayatlarında ikram ve nimet verme konsunda Allah'ın misali açıklanmıştır. En yüce misal, Allah'a aittir. O, azizdir, hakimdir.

İÇİNDEKİLER

Müşriklerin Peygamberlere İtirazlarından Bir Örnek 9
Yer ve Göklerin Yaratılışı 12
Sadece Dünya Hayatıyla Yetinmek İsteyenler 16
İnsanların Hayır ve Şer Konusundaki Tavırları 19
Müşriklerin Kur'an'dan Başka Bir Kitabın İndirilmesini İsteme Bahaneleri 23
Ahiret Hayatının Varlığını İsbat Etmek İçin Verilen Örnekler 32
Allah'ın Varlığını ve Birliğini Gösteren Delillerden Bazı Örnekler 39
Kur'an-ı Kerim'in Tarafından İndirilmesi 45
Ahiret Hayatına Karşı Dünya Hayatının Geçici ve Kısa Ömürlü Olması 51
Allah'ın Emri Olmadığı Halde Bir Şeyi Helal Veya Haram Yapanlar 60
Alah'ın Veli Kullarının Özellikleri 63
Allah'ın Çocuk Edindiğini İftira Edenler 68
Nuh Tufanı ve Allah'ın Zalim Kavimleri Helak Etmesi 71
Bütün Peygamberlerin Davetlerinden Örnekler 74
Kur'an'ın Kendisini Tanıtması 91
Yunus (a.s.)'ın Kavminden Örnekler 94
Davetçi Bir Müslümanın Takınması Gekeren Tavır 99

HÛD SÛRESİ

Kur'an Âyetlerinin Özellikleri ve Allah'ın Sıfatları 107
Her Canlının Rızkının Allah'a Ait Oluşu 112
Müşriklerin Peygambere Yaptıkları İtirazları 118
Ahiret Hayatıyla Dünya Hayatının Karşılaştırılması 122
Allah'a İftira Edenlerin Durumu 125
Nuh (a.s.)'ın Tebliğ Metodu ve Yeryüzünün Sular Altında Kalması 144
Ad Kavminin Helak Olma Sebepleri 152
Salih (a.s.)'ın Kavmine Yaptığı Öğütleri 162
Meleklerin İbrahim (a.s.)'a Gelmeleri 169
Lût Kavminin Çirkin Davranışları ve Helak Olmaları 174
Şuayb (a.s.)'ın Kavmine Yaptığı Nasihatlar ve Kavminin Tavırları 183
Musa (a.s.) ile Firavun'un Mücadelesinden Bir Sahne 191
Namaz Vakitlerinin İzahı 205

Zalimlerin Hakettikleri Cezalarından Örnekler 207
Kur'an'da Peygamberlerin Hayatlarını Anlatmaktaki Hikmetler 210

YÛSUF SÛRESİ
Kur'an'ın Arapça İndirilişi 217
Yûsuf (a.s.)'ın Hayatı ve Öğütleri 219
Yûsuf (a.s.)'ın Hapishanedeki Tebliğ Çalışmaları 248
İnsanın Kendi Nefsine Güvenmemesi Gerektiği 259
Yakup (a.s.)'ın Oğullarına Öğütleri 271
Yûsuf (a.s.)'ın Kardeşlerinin Babalarına Söyledikleri 285
Yûsuf (a.s.)'ın Rüya Tabir Etme İlmine Sahip Olması 296
Hak Yolun Özellikleri ve Davetçinin Tavrı 302
Allah'ın Peygamberlere ve Mü'minlere Yardım Etmesi 306

RÂ'D SÛRESİ
Göklerin Yaratılış Hikmetleri 311
Öldükten Sonra Yaratılışın Delilleri 315
Yağmurun Yağdırılmasındaki İncelikler 326
Akrabalarla İlişkileri Kesmek 329
Bilenlerle Bilmeyenlerin Durumu 339

İBRÂHİM SÛRESİ
Kur'an'ın İndirilmesinin Hikmeti
İnsanları Karanlıklardan Aydınlığa Çıkartması 351
Allah'ın Nimetlerini Hatırlamak 355
Allah'a Güvenmek 359
Allah'ın Kudretinin Delillerinden Örnekler 370
İbrahim (a.s.)'ın Rabbine Duası 377
Zalimlerin Allah Hakkındaki Kötü Zanları 381
Her İnsan Yaptıklarının Karşılığını Görür 385

HİCR SÛRESİ
İnkar Edenlerin Ahiretteki Pişmanlığı 391
Peygambere "sen Delisin" diyenlerin Sonu 394
Dağların Yaratılış Hikmetleri 399
İnsanın Yaratılışı 403
Şeytanın Lanetlenmesinin Sebepleri 405

Mü'minlerin Ahiretteki Durumları 408
Meleklerin Lut (a.s.)'a Gelişleri 413
Semud Kavminin Helak Sebepleri 420
Peygamberlerin Uyarıcılık Görevleri 424

NAHL SÛRESİ

Allah'ın Kudretinin Delillerinden Örnekler 431
Allah'ın Sayısız Nimetleri 436
Denizlerdeki Hayat ve Faydalar 440
Allah'tan Başkasına İbadet Etmenin Şirk Olduğu 445
Kıyamet Sahnelerinden Örnekler 449
Allah Yolunda Hicret Etmenin Mükafatı 462
Müslümanlara Karşı Tuzak Hazırlamak İsteyenlerin Durumu 465
Allah'tan Başka İlah Edinmenin Şirk Olduğu 468
Müşriklerin Allah'a İftiraları 472
Şeytanın Hile ve Tuzaklarından Bazı Örnekler 478
Allah'ın Nimetlerinden Bazı Örnekler 480
Rızıkların Farklı Farklı Oluşu 484
Allah'ın İki Kişiyi Örnek Olarak Vermesi 488